K 98780
2

ისტორიული სურათები

ვახუშტის ისტორიისა

გადმოღებულნი ცხეთის ტაძრიდამ 1836 წ. გელათიდამ, თფილისის სიონის ტაძრიდამ, ბეთანიიდამ, საფარიდამ ძველად, ტბეთის ტაძრიდამ, პლატონ იოსელიანის კოლექციიდამ, მიხ. თამარიშვილის კოლექციიდამ, ეგნატე იოსელიანის სამკითხველოდამ, დავით გარეჯის ერთის ძველის ხელთნაწერიდამ, ეს ხელთნაწერი დაიკარგა ვ. თ. ხელში. „საქართ. სამოთხიდამ“. ზოგი სურათები გადახატულია ალექსანდრე სიმონისძე ცოტაძესაგან.

გამოცემული

ზაქ. ჭიჭინაძისაგან.

ფასი ერთი მანეთი

ტფილისი, ელექტრონით მბეჭდავი წიგ. გამომც. ქართვ. ამხ—სა. 1913 წ.

ა. ა. ხარჩილავას № წიგნებიდან
K 98780/2
ფ.ს. 2011-2011/2723

ვ. ვ. ხარჩილავას №

ვახუშტი ბატონიშვილი.

ვახუშტი დაიბადა 1696 წ. წერა-კითხვას ადრიდგანვე შეეჩვია. მერე სწავლობდა თფილისის კათოლიკის პატრებთან. ამათგან შეისწავლა მცირედ ლათინური, გაიცნა ევროპიელთ გეოგრაფიული და ისტორიული წიგნებიც. ვახუშტი პატრებმა კარგა მოამზადეს. იგი მალე გახდა ქართული მწიგნობარი, ჯერედ 20 წლის არც კი იყო, რომ მან დაიწყო ქართული ისტორიული და გეოგრაფიული წიგნების კრება, კითხვა და საქართველოს წარსულის შესწავლა.

ენები შეისწავლა ლათინური, თათრული, მცირედ სომხური, ბერძნული და რუსულიც. ორჯერ თავის მამა ვახტანგს სპარსეთში გაჰყვა, იქ სპარსული ენა უკეთ შეისწავლა. 1717 წელს ცოლი შეირთა. 1724 წ. ვახტანგ მეფე რუსეთში გადასახლდა, ესეც თან გაჰყვა და რუსეთში დასახლდა, იქ დაცოლშვილიანდა, იქვე მოხუცდა და გარდაიცვალა 1772 წ. დასაფლავებულია მოსკოვს, დონის მონასტერში. რადგანაც ვახუშტი რუსეთში სცხოვრებდა, ამიტომ მისთვის ძნელი იყო საქართველოს გეოგრაფიის და ისტორიის შესახებ წერა, რუსეთიდამ ეს ხშირად მოდიოდა საქართველოში და ისტორიულ და გეოგრაფიულ მასალებს აგროვებდა, მოგროვებით ამას სხვა ქართველნიც ეხმარებოდნენ.

რუსეთში ყოფნის დროს მან დასწერა შემდეგი წიგნები: საქართველოს გეოგრაფია, ეს აღწერა 1848 წ. ბროსემ გამოსცა ფრანგულის თარგმანით პეტერბურგს, მეორედ დაბეჭდა 1904 წ. ივ. როსტომაშვილმა. ესევე გეოგრაფია მოსე ჯანაშვილმა რუსულად სთარგმნა და ცალკე წიგნათაც გამოსცა 1903 წ. თფილისში, 2, საქართველოს ისტორია დაარსებიდამ 1744

წლამდე. ამ ისტორიით ბროსემ და დ. ჩუბინაშვილმა შეავსეს „ქართლის ცხოვრება“ 1469 წლიდამ 1744 წლამდე, ამის მერე 1800 წლამდე შევსებულ იქმნა დავით ბატონიშვილის „ნარკვევიდამ“ რომელიც თბილისში იქმნა გამოცემული 1800 წ. ასე და ამ გვარად ვახუშტის ისტორიის მეორე ნაწილი იქმნა მხოლოდ დაბეჭდილი დ. ჩუბინაშვილისაგან პეტერბურგს 1851 წ. პირ. ნაწილი კი დარჩა დაუბეჭდავი.

ამ გარემოებას ყურადღება მიაქცია დიმიტრი ბაქრაძემ და ვახუშტის ისტორიის პირველი ნაწილი, ანუ დაარსებიდამ ვიდრე 1469 წლ. 1884 წ. თბილისში გამოსცა. მეორე ნაწილი კი ჩუბინაშვილისაგან დაბეჭდილი იყო იშვიათი; ესლა მე გამოვეცი ვახუშტის მეორე ნაწილიც, რომელიც გადმოვბეჭდე დ. ჩუბინაშვილის მიერ 1851 წ. პეტერბურგში გამოცემულის წიგნიდამ. რაც შემეძლო ვეცადე რომ ახალი გამოცემა ძველთან სწორედ ყოფილიყოს.

ამ გამოცემას ზოგი სურათებიც დაურთე, რადგანაც ხსენებულ სურათების პირნი წიგნშიაც არიან აღწერილნი. გამოცემა 1910 წ. დავიწყე ნელ-ნელა, შეუძლებლობისგან ამიტომ ეს ისტორია დროზედ ვერ გამოვეცი მასთან ვერც ისე, როგორც მსურდა.

ვახუშტის სხვა ნაწერებიც აქვს, ნამეტურ რუსულიდამ ნათარგმნები, ამანვე მონაწილეობა მიიღო 1737 წ. მოსკოვს ქართული სტამბის გახსნაში და „დაბადების“ ბეჭდვაში. ლექსების წერაც იცოდა, ვახუშტი იყო უკანონო შვილი ვახტანგ მეექვსის, ამიტომაც იგი თავის ისტორიაში ბევრს რამ ცნობებს სისწორით და სიმართლით სწერს. რაც იმ დროის დიდებულებისათვის საწყენიც იყო; ამიტომ ვახუშტის ზოგნი ჰკიცხავდენ კიდეც. თვით ანტონ პირველიც კი არ უმზერს კაის თვალით თავის „წყობილ-სიტყვაობაში“.

ურჩევთ ჩვენს აზროვან მწერლებს, რომ ეს ისტორია გაიცნან, იგინი მასში ბევრს საოცარ ამბებს ჰპოვებენ.

ზ. ჭ.

უწყებულება მკითხველთა-თვის.

უწყებულ-იყავნ, რამეთუ ბრწყინვალეს მეფის გიორგის ცხოვრება და ქველითა მეფეთა არღარა მოიპოვების. გარნა საგონებელი არს, რამეთუ ყოფილ არს ცხოვრება მისიცა და სხვათა მეფეთაცა განყოფილებისამდე, ვინათ-გან ცხოვრებასა შინა სწერს, რამეთუ ამან ბრწყინვალე-მ გიორგი-მ რავდენ გონიერად ჰყო ბრძოლანი ანუ შემატებანი სამეფოსანი.

კვალად იტყვის: „განდგა სარგის ჯაყელი და არღარა იქმნა შეერთება მესხთა, ვიდრე ბრწყინვალის გიორგისამდე, და ამან დაიპყრნა მესხნი: ეგრეთვე კავკასთა და ოვსთა-თჳს იტყჳს განსხმასა და დამორჩილებასა, ამით უკეთუ არა იყო ცხოვრება, არა ძალ-ედვა წინათვე აღწერად ქმნულთა მისთა. გარნა აღწერილნი ესენი შემდგომად მისსა იხილვებიან, გარნა იყო და წარწყმდა, ვითარცა ნაკლულევან-არს მეფისა ვახტანგისა და ბექას მიერი თურქთა ზედა ძლევანი და ყეენებთა შეუსრულებელობანი: კვალად ანუ შურითა ურთიერთთა შემდგომად განყოფისა უჩინო-ჰყვეს გვარობისა-თვის, და ამის-თვის საჭირო იქმნა მას ქველითა მეფეთა აღწერათა წარმოჩინებანი, გარნა ერთ-მეფობასა წარმოაჩინებს აწცა სამნი ხილულნი ესენი, ვინად გან იყო ყოველი ივერია ქართლის მეფისა ქვეშე პყრობასა: პირველი, უკეთუ ჰკითხო ვისმე ქართველსა ანუ იმერსა, მესხსა, „ჰერ-კახსა“ რა რჯული ხარ. „წამს მოგიგებს, „ქართველი“. მეორედ, არს ამათ ყოველთა წიგნი და ენა ერთი იგივ ფარნაოზ პირველისა მეფისა-გან ქმნული: და ჰკითხოს მათ წინ-თქმულთა კაცთა. „რა ენა და წიგნი უწყი“. მოგიგებს მყის. „ქართული“. რამეთუ არა იტყვის, არცა ჰსჯულსა,

ენასა და წიგნსა იმერთასა, ანუ მესხთა და ჰერ-კახთასა. არამედ
ქართულსა: მესამეს, არა-სადამე ვიხილავთ დიდთა შენებულთა და
ეკკლესია მონასტერთა ანუ ხატთა და ჯუართა ძვირ-ფასთა. რო-
მელთა ზედა იყოს სხუათა მეფეთა სახელნი, თვინიერ. „ჩვენ მე-
ფე-მან საქართველოსა-მან ანუ ქართლისა და აფხაზეთისა-მან".
რომელთა ზედა წერილ-არიან ქუათა, ხატთა და ჯუართა ზედა,
კვალად ესეცა ნიშანნი არიან, რომელნი უპყრავს მეფესა ქართლი-
სასა, ჰერ კახთა ყარაია და ლილო, იმერთა ლისის მთის იქითი,
სამცხისა, ტაშის-კარს ზეითი ტბის-ყურ-ფანავრისამდე, სომხითისა
აბოცი და სხვანი, რომელი შიხის ძეთა მიუღეს: არამედ ესენი
საკმაო არიან აღმოჩენად. გარნა გლეხთა უწიგნოთაცა უწყიან
ძლიერება გორგასლისა, დავით აღმაშენებელისა და თამარ მეფისა.
გარნა შურითა ურთიერთთა და გარეშეთა მტერთა-გან იქმნა გან-
ყოფილება, ვითარცა დავითისა და ნარინ-დავითისა და მათ ქვეით-
თა: ეგრეთვე და ამის მიერ სახილველ არს არღარა წარწერა შემ-
დგომისა ცხოვრებისა მწერალთა მიერ თნებითა მათ მეფეთათა.
არამედ თუმცა ვიხილავთ გუჯართა, სიგელთა და საეკლესიოებთა
წიგნებთა შინა ქორონიკონებთა მათთა, რომელი აღუწერიათ
ბრწყინვალის გიორგიდამ, ვიდრე ჩვენდამდე ყოველთა მეფეთა და
მთავართა, და სხვასა ვიუწყებთ ხსოვნა-მოთხრობათა და მცირედთა
ცხოვრებათა მათთა წარწერითაცა. არამედ განრჩევა საჭიროდ არს
და უხმს შრომა დიდი. გარნა ამის განრჩევისა-თვის წარმოვსთქვათ
ბრწყინვალეს გიორგიდამ ვიდრე ჩვენდამდე.

ხოლო აღუწერიათ ცხოვრებაცა სახელითა ლევანის ძისა მე-
ფის ვახტანგისათი, რომელი არა საგონებელ არს მის მიერ: განა
თუმცა ბრძანებითა მისითა არს. არამედ მას თვით არღარა განუხი-
ლავს ვითარება მისი, ვინად-გან სწერს ბაგრატიონთ ნათესაობა-
შთამომავლობასა შინა სხვას ქორონიკონებსა, რომელნი ჩვენნი აქ
წერილის ქორონიკონებისა-გან არიან. ხოლო ცხოვრებასა შინა
ჰწერს ბრწყინვალეს გიორგის თავ-დადებულის ძედ და ძედ გიორ-
გისად ბაგრატს. და ამ ბაგრატის ყამს იტყვის თემურის მოსლვა-
სა, ამას ქორონიკონს უწერს ქს. ჩტჟგ. ქრ. ჟა: და ამ ბაგრატის

ძედ გიორგის, და სიკჳდილსა ამ გიორგისასა სწერს ქს. ჩტნე ქრ. მგ. და ნათესავობასა შინა ამასვე ქორონიკონსა: ამ გიორგის ძის დავითის მეფობას იტყვის, და ამ მეფეთ ქორონიკონსა და ცხოვრებასა სხჳას არდა-რაის ჰსწერს, ვინად-გან ვერა-რა უპოვნიათ; რამეთუ მუნვე სწერს. „ვერ ვპოვეთ ბრწყინვალე გიორგის ცხოვრება“. ხოლო გიორგის ძედ დავითს და სიკჳდილსა ამ დავითისასა ქს. ჩტჲბ: და ამ დავითის ძედ ალექსანდრეს. ხოლო ნათესავობასა შინა ამ ალექსანდრეს მეფობას იტყვის ქს. ჩტოჲ ქრ. დ. და ცხოვრებასა შინა სიკჳდილსა ამ ალექსანდრესასა ქს. ჩტჟგ: და ამის ძედ გიორგის და ამ გიორგის მეფობას ნათესავობასა შინა ქს. ჩტჟე, ქრ. ჟგ. არამედ იხილე, ვითარ წინა-აღმდგომ არიან ურთიერთას, რამეთუ იტყვის ნათესავობასა შინა ბაგრატის ძის გიორგისამდე. „გარდახდენ რუსუდანიდამ წელნი რკდ:“ და რუსუდანის მეფობას იტყვის მუნვე ქს. ჩსპგ ამას რომ რკდ დავადვათ, იქმნების ჩჳზ წელი, რომელი გარდასცილდების ალექსანდრეს სიკჳდილს ჩტჟგ და გიორგის მეფობას ჩტჟე; ქრ. პგ. ამით ამათნი ზეითნი მეფენი ტყუილნი არიან და უკეთუ რკდ წელი რუსუდანის სიკჳდილს დავადვათ იქმნების ქს. ჩტჲა: ქრ. მთ: ეს მისწჳდების დავითის მეფობის წელს ჩტნე: ქრ. მგ. კვალად გარდასცილდების ექჳსი წელი, და კვალად რუსუდანის მეფობის ქორონიკონიდამ დავითის გამეფებამდე დაშთების ობ წელი, და მეფენი არიან ხუთნი: ეს რომ გაუყოთ, მიხჳდების თითოს იდ წელნი, და ეს დაუჯერებელ არს ძეთა სხმად, რამეთუ არიან ძენი ერთი ერთისა: ხოლო იგივე ქორონიკონი აქ წერილს ქორონიკონს მისწჳდების, დიდის ბაგრატისა-გან სვანთ მოწყვეტასა და თურქთა-გან სამცხის მორბევასა:

კვალად ბაგრატის ქორონიკონი თემურის მოსლვისა და ალექსანდრეს სიკჳდილისა ქს. ჩტჟგ. წინა-აღმდგომ არიან, რამეთუ ანუ ბაგრატისად ჯერ-არს ანუ ალექსანდრესად, ვინად-გან პაპისმამისა და ძის-ძის-ძის მეფობისა ქორონიკონი ერთბამად ურწმუნო არს, და მათთა ქორონიკონებსაც წინა აღუდგების, რამეთუ ძენი უწინარეს ყოფილან პაპისა-გან. არამედ ჩტჟგ ქორონიკონი, მოწ-

მობითა ყოველთა მემატიანეთა თემურისა და დიდის ბაგრატისა არს. და ამ დიდის ბაგრატის მამა დავით იყო, რომელსა მოწმობს გუჯარი ბარათიანთა ბეთენიასი, და დავითის მამა თავ-დადებულის-ძე ბრწყინვალე გიორგი იყო, რომელსა მოწმობს ნათესავობის რკდ წელი. რუსუდანის გამეფებიდამ რომ დავადვათ იქმნების ქრისტესით ჩტლე წელი და ბრწყინვალეს გიორგის მეფობა: ხოლო ესე ალექსანდრე, ბაგრატ მიქელ მეფის ძე არს, და ამის მიერ ვერ გაურჩევიათ, ვინად-გან ორნი ბაგრატ ერთ-ჟამს იყ̂ნენ და ნათესაობის ქორონიკონი ჩტობ: ქრ. ჲ. ამ ალექსანდრეს მეფობა რომ არს მიქელ მეფის ძის ბაგრატის სიკუ̂დილისა და ალექსანდრეს გაერისთვებისა არს, რომელნი იმერეთს ადგსწერეთ, და დიდის ბაგრატის ჟამი არს მეფობისა: ხოლო ამ დიდის ბაგრატის ძე არს გიორგი და არა ალექსანდრე, და რომელი გიორგი მათ ალექსანდრეს ძედ დაუწერიათ და ამ გიორგის სიკუ̂დილის ქორონიკონი ცხოვრებასა შინა, ქს. ჩუიბ: ესევე ალექსანდრეს გამეფებისა, ეს არც გიორგისა და არც ალექსანდრესი არს ქორონიკონი, არამედ კოსტანტინესი გიორგი მეფის ძმისა, დიდის ბაგრატის ძისა და ნათესაობასა შინა წერილი: ჩუიდ, ქრ. რბ, გამეფება არს ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელისა, და ამის მამა გიორგი მოკლეს თურქთა ქს. ჩუზ. ქრ ჟე: ხოლო კვალად ჴსწერს ცხოვრება-ში გიორგის ძედ ალექსანდრეს, და სიკუ̂დილსა ამ ალექსანდრესსა ქს. ჩუით: და ამ ალექსანდრეს ძედ ვახტანგს, ხოლო ნათესაობასა შინა მეფობასა ვახტანგისასა ქს. ჩუმგ, ქრ. რლა:

და ეს არს ვახტანგის მეფობის მეორე წელი და ცხოვრებასა შინა სიკუ̂დილსა ვახტანგისასა ქს. ჩუმე. მერმე ძმასა ვახტანგისასა გიორგის და ამის მეფობას ნათესაობასა შინა სწერს, ქს. ჩუმე. ქრ. რლგ. და ცხოვრებასა შინა გამეფებასა ამასვე. ხოლო სიკუ̂დილსა გიორგისასა ქს. ჩუნე: და ამ გიორგის ძედ ბაგრატს, ამას ნათესაობასა შინა მეფობას უწერს, ქს. ჩუნე, ქრ. რმგ. და ცხოვრებაში სიკუ̂დილსა ბაგრატისასა, ქს. ჩუჲა: და ამ ბაგრატის ძედ კოსტანტინეს და სიკუ̂დილსა კოსტანტინესსა ქს. ჩუჲტ. მერ-

მედ კოსტანტინეს ძმად სწერს ალექსანდრეს და სიკჳდილსა ამ ალექსანდრესსა ქს. ჩუჟბ. ხოლო ნათესაობასა შინა ამათსა არა რაჲსა, ვინად-გან ვერა რა უცნიათ: და ამ ალექსანდრეს ძედ კოსტანტინეს და ნათესაობასა შანა მეფობასა ამისსა ჩუჟბ. ქრ. რზ. ხოლო ცხოკრებაში სიკჳდილსა. ჩფი: და ამ კოსტანტინეს ძედ დავითს და სიკჳდილსა დავითისსა ქს. ჩფმბ. და ნათესაობასა შინა არცა ამათსა რაის აღწერს:

მერმე ძესა დავითისასა ლუარსაბს და სიკჳდილსა ლუარსაბისასა ქს. ჩფოდ და ძესა ლუარსაბისასა სვიმონს და ნათესაობაში გამეფებასა ამისსა ქს. ჩფნვ: ქრ. ხმვ. რომელი არს სიკჳდილი ლუარსაბისა და ცხოვრებაში სიკჳდილსა სვიმონისასა ქს. ჩქ: და ამათ ქვემოთა ქორონიკონთა არღარა სწერს. ხოლო არამედ ალექსანდრეს სიკჳდილის და ვახტანგის გამეფების ქორონიკონი ჩუთ, არცა ერთისა არს მათი. არამედ ალექსანდრეს მცხეთის აღმაშენებლის მეფობის ჟამი არს. ხოლო ვახტანგის სიკჳდილსა და გიორგის გამეფებისა ქორონიკონი ჩუმე სწორე არს, რომელსა ნათესაობის ქორონიკონიც ემოწმების: კვალად გიორგის სიკჳდილსა და ბაგრატის გამეფებისა ქორონიკონი ჩუნე არა ჭეშმარიტ, რამეთუ ბაგრატ არა გიორგის ძე არს. არამედ დიმიტრისა იმერთ ერისთვისა: ხოლო ამ გიორგის ძე კოსტანტინე იყო და გიორგი მოკჳდა და გამეფდა კოსტანტინე, ქს. ჩუჲთ, და ქორონიკონი იგი გიორგისა არს.

ხოლო ბაგრატის და ძისა მისისა ალექსანდრესი და მათ ქვეითნი იმერთანი მუნვე მათ-თანა აღგვიწერიან ქორონიკონიცა. არამედ გიორგის ძის კოსტანტინეს სიკჳდილი და დავითისა ძისა მისისა გამეფების ქორონიკონი ჩფდ. წერილი ერთ-ნაკლები არს და დავითის სიკჳდილი და ძმისა მისისა გიორგის გამეფება ქს. ჩფკზ, არა გამეფება არს, არამედ მეფობის ქორონიკონი. ეგრეთვე ლუარსაბის ქორონიკონი ჩფმბ, არა გამეფება არს. არამედ მეფობა და სვიმონ მეფისა ჩფჲ. სვიმონის გამეფების მეორე წილი არს: არამედ ესრეთ ქორონიკონნი ესენი უსწოროდ და წინა-აღმდეგნი არიან და არცა განყოფასა ვითარ ქმნასა და არცა იმერთა და კახთა

მეპატრონეთა მთამომავლობასა სწერს: ხოლო ამას რა განვიხილავთ ფრიად უსწორო არიან, ვინად-გან სიკჳდილსა თავ დადებულისასა ვსცნობთ და მას ქვეითთა მეფეთა ბრწყინვალის გიორგისამდე ცხოვრებისა-გან აღრიცხვითა წელთათა, რამეთუ მივსწუდით გამეფდა ბრწყინვალე გიორგი ქს. ჩტიც, ქრ. ვ: და ამის ქვეითსა ვიუწყებთ გუჯართა, სიგელთა და ძველთა ქორონიკონებთა-გან, ჩტპბ. ქრ. ია საგან ვიდრე ჩვენდამდე:

ხოლო მეფობასა დავით ბრწყინვალე გიორგის ძესასა და დავითის ძის დიდის ბაგრატისასა და სიკჳდილსა ბაგრატისასა და ამ ბაგრატის ჟამსა ორ-გზის მოსლვასა თემურისასა, რომელი იყო პირველი ქს. ჩტპზ. ქრ. ოე და მეორე ქს. ჩტჟდ, ქრ. პბ: არამედ ალექსანდრე, რომელი აღუწერიათ ქს. ჩტჟგ ქართლის მეფედ, გარნა თუ ერთს ქორონიკონს იყჳნენ დიდი ბაგრატ და ალექსანდრე; არა არიან ერთ მეფედ, არამედ შეცთომილად აღწერილი და მის ზეითნი მეფენიცა, რამეთუ ალექ ანდრე იყო იმერთა და გიორგიცა ძმა მისი ამისი შემდგომი. ვინადგან ვიხილავთ სიკჳდილსა გიორგისასა ქს. ჩტჟბ: ქრ. პ. და დიდისა ბაგრატის სიკჳდილსა ქს. ჩტჟე. ქრ. პგ: ესრეთ ალექსანდრე და გიორგი დიდის ბაგრატის ჟამსა შინა იხილვებიან. ამის-თვის არა იქმნებიან ზოგად სამნი მეფენი, არამედ იგინი იმერთა და დიდი ბაგრატ ქართლისა. ხოლო არა იგი არს ბრწყინვალე გიორგი, რომლისად სწერს ძედ მისად ბაგრატს, რომელთა-თჳს არცა ქორონიკონი აღუწერიათ. არამედ იგი არს, რომლისა სიკჳდილი აღუწერიათ ქს. ჩტნე, და ძედ მისად დავით, და მას ზეითნი მეფენიცა ტყუვილად არიან, ხოლო ამ დავითის ძე იყო დიდი ბაგრატ, რომლისა ჟამსა შინა მოვიდა თემურ. და რადგან ამ ქორონიკონსა ზედა მოვიდა მეორედ თემურ, ამით ალექსანდრეს ქორონიკონი იგი მტყუარ არს და სცბის. ხოლო დიდის ბაგრატის ძე იყო გიორგი, ვითარცა ვიხილავთ ქორონიკონთა, გუჯრებთა და სიგლებთა დავითისასა და დიდის ბაგრატისასა და გიორგისასა:

კვალად მოკუდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩტპთ. ქრ. ოზ: კვალად მოკლეს მეფე გიორგი მეგრელთა ქს. ჩტჟბ. ქრ. პ: და კვა-

ლად მოკლეს მეფე კოსტანტინე ჩალადანს ქს. ჩჲა: ქრ. პთ. და კვალად დიდი ომი იყო, მოკლეს მეფე გიორგი თურქთა და ძმა მისი კოსტანტინე მეფედ იქმნა ქს. ჩჲზ. ქრ. ჟე: და ესრეთ ვიხილავთ ალექსანდრეს და გიორგის მეფეთა დიდის ბაგრატის მეფის ჟამსა შინა. ხოლო კოსტანტინე მეფესა გიორგი მეფის ჟამსა შინა ყოფასა და სიკუდილსაცა, რომელნი ამ ქორონიკონებითა არა არიან ერთ-მეფედ. არამედ ალექსანდრე, გიორგი და კოსტანტინე ძენი ბაგრატისანი, მიქელ მეფისა ძენი და იმერთა მეფენი: ხოლო გიორგი და კოსტანტინე დიდის-ბაგრატის ძენი და ქართლის მეფენი და გიორგის ძე არს ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელი, ვითარცა გუჯარსა შინა ბარათიანთასა, რომელი არს ბეთენიას სწერს: „მეფემან ალექსანდრე-მ, ძე-მან გიორგი მეფისამან განჰყარნა სამნი ძმანი. აბაში, გუგუნა და დავით:“ და უკეთუ არა ესრეთ იყოს არა არიან წელიწადნი ეგოდენნი, ვითარმედ ექუსნი მეფენი მეფობდენ ურთიერთა ძენი, რამეთუ გამეფდა ბრწყინვალე გიორგი ქს. ჩტიჱ. ქრ. ვ. და ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელი გამეფდა ქს. ჩჳიდ. ქრ. რბ. და ამ ქორონიკონთა შორისნი წელნი არიან ჟვ. ეს განყოფილი თჳთოთა ამათ მეფეთა გიორგის, ბაგრატის, გიორგის, დავითის, ალექსანდრეს და გიორგის მიხუდებიან წელნი ივ. და ამათ წელთა არ შესაძლებელ არს შობად ძეთა, და მეორე მეორისაგანცა, ვინადგან არიან ყოველნი პირველისა მეორე ძენი და არცა ერთი ძმა ალექსანდრეს მცხეთის აღმაშენებელის ქვეითამდე:

ხოლო კვალად ბრწყინვალეს მეფის გიორგისა-გან, ვიდრე სვიმონ მეფისამდე არიან წელნი სკჱ. და მეფენი იგ. რომლისა არა სარწმუნებელ არს შობად ძეთა გონიერისა-გან, ვინად-გან თჳთოთო ამათ მეფეთა მიხუდების წელნი იე, რომელნი ერთი მეორის ძენი არიან: კვალად უკეთუ ჭეშმარიტობს, რადა არა იტყვის ქმნულებასა მათთა. არამედ იტყვის. „ჰმეფა და მოკუდა.“ და სხვასა არაარა რასა: კვალად არცა მოწმობს ქორონიკონთა, და რომელთა მოწმობს უსწორონი და წინააღდგომნი არიან ერთი მეორისა, ვითარცა ვიხილეთ, და ამის-თვის არა ჭეშმარიტ, და რომელნი აღ-

ვწერეთ ჩვენ, უკეთუ არა ესრეთ იყოს, არცა ჭეშმარიტ იქმნებიან გუჯარნი, სიგელნი და ქორონიკონნი და ამის-თვის უმჯობეს არს რწმუნებად ესევე, ვიდრედა წაროქმისა უმოწმოსა, ვითარცა მუნ, არცა ერთისა მოწმობისა მომხსენე არს: ხოლო ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელის ქვემოთნი და მისნი ქორონიკონნი, გუჯარნი და სიგელნი მრავალნი არიან, ვითარცა ესენი, რამეთუ შემდგომად მეფისა გიორგის დიდის ბაგრატის ძისა, მოკლეს მეფე კონსტანტინე თურქთა ქს. ჩჳიდ. ქრ. რბ. და დაჯდა ალექსანდრე მეფედ ძე გიორგი მეფისა. არამედ ქნულება და სიკჳდილი ამ მეფისა იხილვების, რომელ-მან ჰმეფა წელი კვ ხოლო ცხოვრებაში აღუწერიათ წელი ზ. რომელი არა შეეტყვების ქნულებასა მისსა და არცა გუჯართა მოწმობასა, ვინათ-გან სწერს. „მეფობისა ჩვენისა ი, იე, კ, ინდიკტიონსა, გიწყალობეთ:“ კვალად ძისა მისისა ვახტანგისა. „სამი წელი ჰმეფა და მოკჳდაო.“ არამედ ქორონიკონნი აღუწერიათ კვ წელი მეფობისა და ნათესაობასა შინა სხჳსა, და ესრეთ შეუსწორებელი არს. ხოლო ვახტანგის ძმის და ალექსანდრეს ძის გიორგისა სწერს ი წელს მეფობასა, რომელმან ჰმეფა კდ წელი, ქორონიკონთა და გუჯართა მოწმობითა, რამეთუ სწერს „ჩვენ გიორგი მეფემან იე ინდიკტიონს გიწყალობეთ:“ და ამ გიორგის ძეს ბაგრატს და მეფობასა ბაგრატისასა ვ წელსა. არამედ ესენი არა ესრეთ არიან ქორონიკონთა მოწმობითა, ვითარცა ვიხილავთ ამას: მეფე გიორგი და ბაგრატ შეიბნენ ჩიხორს და ბაგრატ გაემარჯვა ქს. ჩჳჲბ, ქრ. რნ. იხილე, რამეთუ ბაგრატს არა იტყვის მეფედ, ვინადგან ერისთავი იყო: კვალად გიორგი მეფე თავრიზ გილაქმან და თემურ მოაოხრეს ქს. ჩჳჲგ. ქრ. რნა: კვალად გიორგი მეფე შეიპყრა ყვარყვარე ათაბაგ-მან ფანავარსა ზედა ქს. ჩჳჲე. ქრ. რნგ: კვალად ბაგრატ მეფემან ქართლი დაიპყრა ქს. ჩჳჲვ, ქს. რნდ: კვალად გიორგი მეფე მოკჳდა ქს. ჩჳჲთ. ქრ. რნზ. და კვალად ბაგრატ მეფე მოკჳდა ქს. ჩჳოჱ. ქრ. რჲვ. ამათგან არა ძე გიორგისა არს ბაგრატ, რამეთუ ერთჟამს არიან მხდომნი და მბრძოლნი ურთიერთთა. არამედ ბაგრატ ძე არს დიმიტრისა ალექსანდრეს ძისა იმერთასა: ხოლო ესე გიორ-

გი ძე ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელისა და ამ გიორგის ძე არს კოსტანტინე, ვინადგან ცხადად ქორონიკონი სწერს ბაგრატის ძედ ალექსანდრეს, გარნა თუმცა ვიხილავთ სიგელთა და გუჯართა ვითარმედ: „ჩვენ მეფე-მან ბაგრატ ქართლისა-მან, იმერთა, კახთა, სამცხისა, რანისა, შარვანისა, და შაანშისა-მან. არამედ, ვინადგან დაიპყრა ქართლი და ერჩდენ კახნი და მესხნიცა, ამის-გან ჩვეულებითა წინათვე სწერდა: ხოლო ბაგრატის ძედ კოსტანტი ეს და ამ კოსტანტინეს ძმად ალექსანდრეს და ამ ალექსანდრეს ძედ კვალად კოსტანტინეს. არამედ ესე მეფე კოსტანტინე იგივე კოსტანტინე არს ძე გიორგი მეფისა და მამა დავით მეფისა და გიორგისა. ხოლო ალექსანდრე ძე ბაგრატისა და ალექსანდრეს ძე ბაგრატ, რომელმან შეიპყრა ყვარყვარე ათაბაგი, ცხადად საჩინო-არს. ხოლო ცხოვრებაცა, რომელი აღუწერიათ ამის კოსტანტინესივე არს მოსვლანი ყეენებთა, რომელსა სწერს: „მივიდა კოსტანტინე თათრებთა შინა:“ კვალად ქართლი დაიპყრა კოსტანტინე მეფე-მან, ქს. ჩუოთ: ქრ. რჲზ. კვალად კოსტანტინე მეფე ჯავახეთს მიუხდა და დადიანი თანა ახლდა ქს. ჩუპა, ქრ. რჲთ. ესე ბაგრატისა და ალექსანდრეს შხდომი და წინა-აღმდგომ არს, და ვითარი ძე არს. და კვალად გამეფდა ალექსანდრე, ქუთათისი აღიღო ქს. ჩუპდ. ქრ. რობ. კვალად კოსტანტინე მეფე-მან ქუთათისი აღიღო ქს. ჩუპზ. ქრ. როე. კვალად ქუთათისი დაიპყრა ალექსანდრე მეფე-მან ქს. ჩუპთ ქრ. როზ:

და კვალად მეფობდა კოსტანტინე ქს. ჩუჟბ. ქრ. რპ. და კვალად მოკჳდა კოსტანტინე მეფე ქს. ჩფე. ქრ. რჟგ. და კვალად ალექსანდრე მეფე-მან ძე-მან ბაგრატ მეფისა-მან გორი დაიპყრა ქს. ჩფთ. ქრ. რჟზ: კვალად მოკჳდა მეფე ალექსანდრე და ძე მისი ბაგრატ გამეფდა, ქს. ჩფი. ქრ. რჟჱ: და ამის-გან ცხადად საჩინო არს, რამეთუ არა ძე არს. არამედ ამისი მამა სხვა და იმისი მამა სხვა, ვითარცა აღვსწერეთ ეგრეთცა იცნობების ჭეშმარიტად, რამეთუ ბაგრატ და ალექსანდრე იმერთა მეფენი, ხოლო ესე კოსტანტინე ქართლის მეფე:

კვალად მეფის კოსტანტინეს ძეს დავითს სწერს: „გამეფე-და ქს. ჩფი, რომელი ბაგრატ იმერეთის მეფის გამეფება არს. არამედ ჩვენ ვპოვეთ მეფის კოსტანტინეს სიკჳდილის ქრონიკონი და აფ-გიორგისა-გან მამისა თვისის სიკჳდილი და თვით მის აფ-გიორგის სიკჳდილი და კვალად წარმოვიდა ყეენი ოხრებად ქართლისა ქს. ჩფიც. ქრ, სვ, და დავით მეფე-მან ძღ თჳსი რამაზ მიაგება და დაიხსნა ქართლი ოხრებისა-გან. ხოლო ყეენი ესე იყო შაჰ-ისმაილ, რამეთუ სპარსთა აღწერილის ქრონიკონთა-გან გამოვირიცხვეთ და შაჰ-ისმაილის გამოჩინება იქმნა ქს. ჩყყთ. ქრ, რპზ. და სიკჳდილი მისი ქს, ჩფკბ. ქრ. სია: ამით არა არს იგი ქრონიკონი დავით მეფისა. არამედ სიკჳდილი კოსტანტინჲ მეფისა ქს. ჩფე და გამეფედა დავით მეფისა: ხოლო დავით მეფე კვალად მეფობდა შაჰ-ისმაილის მოსვლის უკან, ვითარცა აჩენს ბარათიანთ გაყრის ქრონიკონი, წელსა ქს. ჩფკზ, ქრ. სია. „ზე აღიდნეს ღმერთ-მან მეფე დავით, ერგო გუგუნას ეს და გერმანოზს ესე:“ ხოლო შემდგომად დავით მეფისა იყო გიორგი მეფე, დავით მეფისა ძმა, რამეთუ შაჰ-ისმაილის მოსლვა ლუარსაბ მეფის ჟამს აღუწერიათ. არამედ მეფის ლუარსაბის ზოგი ცხოვრება და სიკჳდილი მისი ასჩინოდ არს ქრონიკონთა შინა და ამ ქრონიკონებთა რიცხვით არა არს ლუარსაბის ჟამსა შაჰ-ისმაილის მოსლვა, ვინადგან გიორგის მეფობა სრულიად არღარა იქმნების დავითისა და ლუარსაბის ქრონიკონებთ გამო, არამედ ჩვენთა ქრონიკონთა შინა შაჰ-ისმაილის მოსლვა წერილ-არს. „დევალ მოვიდა, ქართლი და სამცხე მოსტყვევნა ქს. ჩფკბ. ქრ. სი:“ გარნა სპარსთა და ზოგთა ჩვენთა შინათცა შაჰ-ისმაილის მოსლვად აღუწერიათ და ჩვენცა ეგრეთვე აღვწერეთ: არამედ თუმცა ლუარსაბ მუნ ბრძოლასა შინა მჴნე ახოვნად იყო. გარნა დავითვე იყო მეფედ, რამეთუ ლუარსაბის გამეფებასა სწერს ქს. ჩფმბ: და სიკჳდილსა ქს. ჩფოდ, რომლისა მეფობა იქმნების ამით ლბ წელი, არამედ შაჰ-ისმაილ მოვიდა ქართლს ქს. ჩფკბ: და მოკჳდა შაჰ-ისმაილ ქს. ჩფკგ: ამით არა არს ლუარსაბ ჟამსა

შინა შაჰ-ისმაილისასა და შესცდების მეფობისა წელსაცა, რამეთუ მეფე ლუარსაბ მოკუდა, ცხადად არს ქს. ჩოვნც. ქრ. სმვ: და ამ ქორონიკონსა და შაჰ-ისმაილს შორის წელნი არიან, ლზ, და ესრეთ წინა-აღმდგომ არს სპარსთა და ჩვენთა ქორონიკონებთა.

ხოლო დიდის სვიმონ მეფისა და დაუთხანისა და კვალად მისივე სვიმონ მეფისა და გიორგისა ძისა მისისა და ლუარსაბისა გიორგის ძისა, რომლისა მეფობა ნათესაობასა შინა აღუწერიათ ქს. ჩქჟ. ქრ. სჟე. და ბაგრატისა დაუთხანისა ძისა და სვიმონისა ბაგრატის ძისა სრულიად ჩვენთა ქორონიკონებთა სპარსთა-გან და გურჯართა და სიგელთა-გან გვიქმნიეს. ეგრეთვე როსტომ მეფისა და მისი შემდგომი ჩვე ამდე ხსოვნა ქორონიკონებთა-გან და ცხოვრებათა-გან მათთა შევაზავეთ:[1])

ხოლო იმერთა მეფეთა-თჳს, რამეთუ ნარინ დავით მეფის ძენი კოსტანტინე და მიქელ, ცხადად წერილ არს ცხოვრებასა შინა ჩვენსა, და ძისა მიქელ მეფისასა იტყვის ქორონიკონი. „მიქელ მეფის ძე-მ და არა მეფე-მან ბაგრატ, უვარყვარეს ასული შეირთო ცოლად ქს. ჩტნც, ქრ. მვ.“ არამედ ამის-გამო და წინა-ხსენებულთა მეფეთა სხუაობითა მივსწვდით ყოფად ნარინ დავითის ჩამომავლობად. გარნა ეს მიქელ მეფის ძე ბაგ-

[1]) ხოლო უმეტეს განმმართლებელი, სხვათა პოვნილთ ქორონიკონებთ გარდა და მოწამე აქა წერილთა ესე არს, რამეთუ ყოველნი აქა წერილნი მეფენი და მთავარნი თამარიდამ სვიმონის ძის გიორგისამდე დაწერილ-არიან ძველს გარიგების და სამართლის წიგნსა შინა იმერთს გელათურსა, რამეთუ ბრწყინვალეს გიორგიდამ გიორგისამდე ძისა ალექსანდრესა სწერს. „ეს მეფე მოკუდა, ეს მეფე მოკლეს:“ და შემდგომად გიორგისა ქართლის მეფე, იმერთა მეფე, კახთ-მეფე მოკუდა, აქ ქვეყნით სახელს-ჰდებს, ვითარცა ქართველთ მეფეს გურიელ-მან სძლო მოხისს. კახთ-მეფე ლევან მოკუდა. ხოლო იქ უქვეყნოდ, მეფე დიდი ბაგრატ მიიცვალა, ალექსანდრე მიიცვალა, ამათ მუნ აჩენს ერთ-მეფობასა და აქ გაყრასა: გონიერ-მან თვთ განიხილოს, ვინადგან იმერეთს არს აღწერილი და არა ქვეყნობით ახსენებს, მაშ კვალად ერთ-მეფობა ყოფილა და შემდგომად განყოფა.

რატ გიორგისა, დავითისა და დიდის ბაგრატის ჟამებთა იყო, და ამ მეფეთა ერთ-მთავრობით მეფობა ყოვლისა ივერიისა ცხადად საჩინო არს, ვინაჲ-გან არცა მეფედ სწერს ბაგრატს. ამის მიერ ესრეთ აღვსწერეთ: ხოლო მეფის ძის ბაგრატის ძეთა ალექსანდრესი, გიორგისა და კოსტანტინესი ქორონიკონებითა საჩინონი არიან ეგრეთ, რომელნიცა წარვსწერეთ და ძმობა მათი. უკეთუ არა ძმანი იყვნენ არა ძალ-უცსთ ძეთა შობად ადრე-ადრე მეფობითა: და კვალად ალექსანდრეს ძე დიმიტრი-ცა ცხადად არს და ძე ამისი ბაგრატ, რომელი მპლომი იქმნა გიორგი მეფისა, რამეთუ არა იქმნებოდა მპლომი, უკეთუმცა არა ძე დიმიტრისა იყოს და ძე ბაგრატისა ალექსანდრე და ძე ამისი ბაგრატ, ვითარცა წარმოვაჩინეთ ქორონიკონებითა და შემდგომნიცა ამათი იხილვებიან ქორონიკონებითა:

ხოლო კახთა მეპატრონეთაცა აღვსწერეთ აღმოჩენ'ითა ამით, ვინაჲდგან ბრწყინვალეს გიორგიდამ, ვიდრე გიორგი ალექსანდრეს ძისა-მდე იყო ერთ-მეფობა, გუჯართა, სიგელთა და ქორონიკონთა მოწმობითა და კვალად ბაგრატის და გიორგი მეფისა-გან წინა-აღმდგომა თემურისა, ვითარ ძალ-ედვა, უკეთუ არამცა იყო ერთ-მეფობა, ვინაჲ-გან ექუს-გზის მოვიდა თემურ და ვერ-ჰყო ნება თჳსი, და კვალად ალექსანდრესა-გან აღშენება მცხეთისა, რუის დჳთაებისა და სხვათა მრავალთა მოოხრებულთა არა შესაძლებელ იყო, თუცა არა ეპყრათ ერთს მეფობასა ქვეშე სრულიად, რამეთუ უწიგნოთა გლეხთაცა უწყიან ალექსანდრე მეფისა-გან კოშლ-ზედ ექვსის კირმანეულის შეგდება ყოველს წელს და მით აღშენება მცხეთისა ყოველს გიორგიასა შინა: კვალად, მეორედ, არა სადა ვიხილავთ გუჯართა, სიგელთა და ქორონიკონთა ამათ მეფეთა წინარეთა, უკეთუ-მცა იყოს კახთა მეპატრონეთა, ანუ განდგომანი კახთა წერილთა ანუ სხჳთა ნიშითა რითამე. ხოლო ამათ ქვეითთა ვიხილავთ, ვითარცა ვპოვეთ დავითისა, გიორგისა, ალექსანდრესი, და ავგიორგისა და ამათნი ქვეითნი უმეტეს ჩენილ-არიან და კნინდა მახსოვარნიცა. ხოლო კახთა განდგომილება გიორგისა და კოს-

ტანტინე მეფისა ქრონიკონთა და გუჯრებთა და მცირედთა ცხოვრებათა-გან წარმოიჩინების, რამეთუ მათთა ჟამთა შინა იქმნა განდგომილება კახთა, ხოლო ჩამომავლობა ნათესაობისა კახთა მეპატრონეთა მეფეთა წარმოვაჩინეთ თჳსსა ადგილსა, რომელსა გულის-ხმიერი ჰსცნობს სრულიადს ჩვენსა სიმართლესა. არამედ ჩვენი ესე ქმნული და აღწერილი ყოველნი ქრონიკონნითა ქმნულ-არიან, რომელნი დღესაც იპოების და იხილვების მეძიებელისა-გან და ვითარცა გვიხილავს ეგრეთცა ჩავვირთავს ქრისტეს აქეთი და ქართული, რომელი არს ხუთასიანი (რათა ადვილ გექმნასთ და არღა-რა გიმძლესთ გამორიცხვა ერთი მეორისა-გან) ბრწყინვალის გიორგიდამ, ვიდრე ქრისტესა ჩღმე-მდე და ქართულისა ულგ-მდე.

ხოლო უკეთუ უმჯობესი და უჭეშმარიტესი ჰპოვოს ვინ-მე გონიერ-მან და განიხილოს ესეცა და იგიცა და იგი უკეთილესად აღუჩნდეს, არა არს ჩვენი ესე ქმნული დამაყენებელი უმჯობესისა თქვენისა. გარნა ისმინე და გულის-ხმა-ჰყავ აღმოჩენა, უწყებულებანი და შემსგავსებულად მისა ჯერ იყავნ ქმნულნი თქვენნი: ხოლო ჩვენი შრომა ესე ამის-თჳს იყო, ვინად-გან მეფის ვასტანგის სახელით აღეწერათ და ვიხილეთ ესეოდენი წინა-აღმდეგნი და უსწორებლობანი, ესენი განვასწორენით და განვამართლეთ მოწმობითა ზეით თქმულითა, რათა არავინ ჰსთქუას მხილველ-მან ამის-მან შეურაცხება რაიმე, რამეთუ მეფის განზრახვას ვგონებ ესრეთ, ვითარცა აღვსწერეთ, ვინად-გან ნათესაობისა ქრონიკონსა სწორესა სწერს, გარნა შემწყობი ამისი შეცთომილ არს:

ხოლო ჩვენ შესრულებისა-თჳს ვმადლობთ ღმერთსა და შევსწირავთ ქებასა, პატივსა და დიდებასა დაუსაბამოსა ღმერთსა, მამასა და ძესა და სულსა წმიდასა. აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე ამინ:

შემდგომად განყოფისა სამეფოსა სამ-სამეფოდ და ხუთ-სამთავროდ, ცხოვრება და ქმნულება მეფეთა ქართლისათა:

ოე. მეფე კოსტანტინე, გ, ლვ. წელი ჰმეფა.

დასაბამით-გან ჰრომაულსა ჭყიც, ბერძნულსა ჩშოზ, ქს. ჩყჲთ, ქრ. რნზ, ინდიკტიონსა ბ. შემდგომად მეფისა გიორგისა დაჯდა ძე მისი კოსტანტინე. არამედ ვინად-გან გამეფდა ბაგრატ იმერეთს, ამან კოსტანტინე-მ მოუწოდა ათაბაგსა ბაადურს და ჰერ-კახთა და არ-ღარა მოვიდა ათაბაგი, რამეთუ დაეპყრა სამცხე, კლარჯეთი. გარნა ეპისკოპოზთა მისცა ნება: და არცა ჰერ-კახთა ინებეს, არამედ გარდმოიყვანნეს დიდოეთიდამ დავით და აკურთხეს მეფედ, და იქმნა მიერ ჟამით-გან სამეფოსა განხეთქილება სამად. რამეთუ ერთი მეფე დაჯდა იმერეთს, ერთი კახეთს და ნეშტი დარჩა მეფესა ქართლისასა: და არცა-და-თუ ამას აკმარეს. არამედ განდგა თავადად ათაბაგი და მან დაიპყრა საათაბაგო, რომელ არს სამცხე-კლარჯეთი, კვალად განდგა იმერთა-გან თავადად დადიანი, გურიელი, შარვაშიძე და სვანნი და ამათ დაიპყრეს საზღვარნი თჳსნი. ვიდრე აწამდე არღარა იქმნა შეკრება მისი. არამედ კვალადცა უფროსად დაკნინებანი: მაშინ ამის-მან მხილველ-მან კოსტანტინე-მ ჰგონა უმეტეს საქმისა თჳსისა წარმართებად. შემოიკრიბნა ქართლისა

კათალიკოზ-ეპისკოპოსნი, მთავარნი და დიდებულნი და მოერთვ-
ნენ სამცხე-კლარჯეთა ეპისკოპოსნიცა და რომელნიმე ჰერ--კახ-
თნი და ეგრეთვე წარჩინებულნიცა და ეკურთხა ტფილისს მე-
ფედ, შემჭირვებული განსჳთქილებისა-თჳს მეფობისა. გარნა
არა უტევებდა დავითს პყრობად ხერკს, საგურამო, მარტყოფს
და იმერთა ლიხის მთის კერძოთა და ათაბაგსა მტკვრის ად-
მოსავლეთსა:

ხოლო იმერთა მეფე-მან ბაგრატ, მოკუდა რა დადიანი
ლიპარიტ, შემოიკრიბნა სპანი, შთამოვიდა და დაიპყრა ქართლი
კვალადცა: მაშინ კოსტანტინე განამაგრა ტფილისი, სომხითი
და ლორე, მოიმწო ათაბაგი ბაადურ და ბრძოდნენ ურთიერთას.
ამისთჳს ბაგრატ ეზრახა კახ-ბატონს გიორგის, რათა იყოს
შეერთებული მისთანა და დაიპყრას გიორგი-მ კერძონი კახეთი-
სანი: ხოლო გიორგი-მ ზავ-ჰყო ბაგრატის-თანა დაიპყრა კერ-
ძონი კახეთისანი: ამისა შემდგომა მოკუდა ათაბაგი ბაადურ,
არამედ მანუჩარ ათაბაგ-მან სრულიად არდარა ინება მწეობა
კოსტანტინესი, და იყო წელსა ხუთსა მათ შორის შფოთი:
ვინად-გან კოსტანტინეს ეპყრა ტფილისი, მთიულ-მოხევენი,
სომხითი და ლორე, ხოლო ბაგრატს ქართლი და კახნი ერჩ-
დენ ნებასა მისსა, განა თუ მეფენი არა იბრძოდენ. არამედ
სპანი მარადის: ხოლო წელსა ქს. ჩუოზ, ქრ. რჲე, იწყო ვა-
მიყ დადიან-მან კირთება და ბრძოლა იმერთა, რა იხილა გან-
დიდება ბაგრატისა: ამისი მხილველი ბაგრატ უკუნ-იქცა ქართ-
ლიდა-მ და შთავიდა ოდიშს, ხოლო მუნ განმარჯვებისა შემდ-
გომად უძლიერესად მოვიდა ქართლსავე:

ხოლო წელსა ქს. ჩუჲც, ქრ. რნვ, დაჯდა უზუნ-ასან ყე-
ენად თურქთა გვარისა. ამან დაიპყრა ორნივე საყეენონი და
თავრიჟი და სხვანიცა თემნი. (რამეთუ აქამომდე, თუმცა იყო
ყეენობა. არამედ არა სრულიად სპარსეთისა, ეგრეთვე ძენი ბაიე-
ზითისანი, სულტანნი სტამბოლისანი, პირველ-წოდებულისა
კოსტანტი-პოლისანი, ბრძოდენ უმეტეს ფრანგთა და ამის-გა-
მო იყო საქართველო უვნოდ მტერთა-გან, არამედ თჳსთა-გან

ესრეთ ვნებული): ესე უზუნ-ასან ყეენი [1]) შევიდა საბერძნეთს, ადიდო ტრაპიზონი, მოაოხრა ქვეყანანი, უკუნ-იქცა სპარსეთადვე: შემდგომად წელსა ქს. ჩუოც ქრ. რჲვ, მოვიდა სომხითს, შემუსრა იგი და შემოვიდა ქართლის სომხითს, მოვიდა ორბეთის ძირს და მძლედ დახვდენ მეფე კოსტანტინე ბარათიანითა, ვერა რაჲ შემუსრა და მოადგა ტფილისს. ხოლო კოსტანტინე მეფე ეკირთებოდა საბარათიანოთი მარბიელთა ყეენისათა: მაშინ ყეენი ეზრახა კოსტანტინე მეფესა, რათა მივიდეს მისთანა და მიანიჭოს ყოველი ქვეყანა მისი და დაიცვას უვნებლად: ამის-თვის განზრასვითა წარჩინებულთა მივიდა კოსტანტინე ბარათიანითურთ და მისცა ციხე ტფილისისა. ხოლო ყეენ-მან პატივ-სცა დიდად და მიანიჭა ბოძნი დიდ-დიდნი და შეადგინნა ციხესა მცველნი თჳსნი: იხილა ესე ბაგრატ, ვერღარა წინააღუდგების და წარვიდა რაჭას. ხოლო ყეენი მივიდა და დასდგა მუხრანს, წარავლინა მუნიდამ მარბიელნი, მოარბიეს ქართლი და ხერკი, საგურამო და თიანეთი, მოსწყვიტეს და მოაოხრეს. არამედ რისხვითა ღჳთისათა შეედვა სენი სასიკვდილო უზუნ-ასანს, აიყარა და წავიდა. ხოლო კოსტანტინეს მიათვალა ტფილისი მცველითურთ, მისცნა ნიჭნი დიდნი და ბარათიანი აღავსნა საბოძვრითა და გამოუტევნა და მცირედისა მოკუდა უზუნ-ასან და დაჯდა მის წილ ასან ბეგის-ძე იაყუბ ყეენად:

ჰსცნეს რა ციხოვანთა სიკუდილი ყეენისა, დაუტევეს და წარვიდეს ნებითა მეფისათა: არამედ მოკუდა ამასვე წელსა ბაგრატ იმერთა მეფე. ხოლო მეფე კოსტანტინე განძლიერდა და დაიპყრნა ტფილისი და ციხენი მიხმულნი თათართა-გან, მერმე უბრძანა ბარათიანთა და სომხართა, მიუხდნენ ელთა, დატე-

[1]) ამ ყეენს სწერს პოლშის მემატიანე, ალილო ტრაპიზონი და სინაპოლი მოსწყვიტნა და მოაოხრა მცირე ასია, ქს. ჩუოზ, მეორეს წელს გამოვიდა ამას ზედა ხონთქარი მაჰმად ბ: და შეიბნეს სამ-გზის ძლიერად და იძლია ხონთქარი, და თვთ მაჰმად ზანერა ღამით ლტოლვილი, ხოლო ყეენს მოუკლეს ძე და გამარჯვებული უკუნ-იქცა სპარსეთადვე.

ვებულთა ყეენისა-გან საზღვართა ქართლისათა, სრულიად მოსრნეს და ტყუე-ჰყვნეს, აღიღეს ალაფნი დიდ-ძალნი და შემოიქცნენ გამარჯვებულნი: შემდგომად შემოიკრიბნა სპანი კონსტანტინე მეფე-მან და დაიპყრა ქართლი ქს. ჩჳოთ, ქრ. რჲზ, აღიღო გორი და ყოველნი სხვანი ციხენი, გამოასხნა იმერნი და შეაყენნა მცველნი თჳსნი: შემდგომად კვალად გამოიყვანნა კავკას-მთიულნი მეფე-მან და განიზრახვითა დადიანისათა მოვიდა იმერეთს, ვერ წინაღუდგა ალექსანდრე, აღიღო ციხენი იმერეთისანი და დაიპყრნა იმერეთი, მოერიჲნენ ქუთაისს დადიანი ჯამიყ და გურიელი კახაბერ, რამეთუ მტრობდენ ალექსანდრეს ბაგრატის-გამო: მაშინ მეფე-მან შეაყენნა ქუთაისს მცველნი თჳსნი, წარმოვიდა და წარმოიყვანა დადიანი ვამიყ სპითა და იმერნი, და შეკრებული ქართლიდა-მ მიუხდა ათაბაგს ჯავახეთს ქს. ჩჳპა, ქრ. რჲთ. ამას ვერ წინა-აღუდგა მანუჩარ ათაბაგი და მიუხვნა მეფე-მან სამცხე არსიანს აქათი, განიმაგრამ და მოვიდა ქართლს და განუტევნა დადიანი და იმერნი: წელსა მეორესა მოკჳდა დადიანი ვამიყ და იქმნა მფოთი კვალად იმერეთს: ამის-მან მხილველ-მან ათაბაგ-მან მანუჩარ დაიპყრა კვალად სრულიად სამცხე, ამის-თჳს კონსტანტინე მეფე-მან შემოიკრიბა სპანი, მივიდა მოსწრაფედ სამცხეს. გარნა მანუჩარ კვალად ვერ იკადრა ბრძოლა, არამედ ნებითა მისითავე ეწყო ყვარყვარე მეფესა და იქმნა ბრძოლა ძლიერ ფიცხელი, ქს. ჩჳპგ, ქრ. როა, იძლია მეფე და მოვიდა ტფილისს: მხილველ-მან ალექსანდრე-მ ძე-მან ბაგრატისა-მან აღიღო ქუთათისი და ეკურთხა მეფედ იმერთა და დაიპყრა იმერეთი, ქს. ჩჳპდ, ქრ. რობ. მაშინ მეფე-მან სცნა აქამომდე წარმართება სვისა და აწ უკუნ-ქცევა, მიუთხრა კახთა, რათა შეერთდენ. არამედ კახ-ბატონ-მან გიორგი არ ინება და ათაბაგ-მან უმეტეს:

შემდგომად მოვიდა იაყუბ ყეენი სამცხეს ქს. ჩჳპვ, ქრ. როდ: ამან წარმოავლინა აწყვერიდამ სპანი, ესენი დაესხნენ დბანისს და ქვეშის-ჴევს, მოსტყუევნნეს და წარვიდნენ: ჰსცნეს

ბარათიანთა, გარდაუდგნენ სიმაგრეთა და ბრძვეს ძლიერად, და ძალითა ზენათი მოსრნეს და წარიქცივნნეს, რომელ ერთისა-გან ასნი წარიოტებოდენ და მოისპოდნენ და დაჭყრიდენ ნატყვენავთა და თვისთაცა მრავალთა და მცირედნი ივლტოდნენ. მაშინ მპნედ იყო სულხან ბარჯათა-შჳლი, რამეთუ სხვათა-გან კიდე მოჰკლა წარჩინებული ერთი ყეენისა, რომელსა ზედა სპანი ყეენისანი მკიდარებდნენ, რომლისათჳსცა დამძიმდაცა ფრიად ყეენი და ესრეთ შემოიქცნენ ბარათიანნი მეფისა-თანა გამარჯვებულნი: ხოლო შემდგომად წარსვლისა იაყუბ ყეენისა ეცა ჟამი კვალად მეფესა კოსტანტინეს და მოსვრიდნენ გარემოთა თათარნა: მოკუდა ათაბაგი მანუჩარ და დაჯდა ყვარყვარე: ჟამთა ამათ კვალად ეზრახა ლიპარიტ დადიანი მეფისა კოსტანტინეს დაპყრობად იმერეთისად: ესე სთნდა მეფესა და კვალად გამოიყვანნა მთიულ-კავკასნი, შემოიკრიბნა სპანი თჳსნი და შთავიდა იმერეთს. ხოლო ალექსანდრე ვერ წინა-აღდგომი მოსვლისათჳს დადიანისა წარვიდა სიმაგრეთა და მეფე-მან კოსტანტინე-მ კვალად დაიპყრა იმერეთი, მოვიდა და აღიღო ქუთათისი, მოერთო დადიანიცა მუნ და მოსცნეს ყოველნი ციხენი მეფეს კოსტანტინეს ქს. ჩუპზ, ქრ. როე: მაშინ გამოუტევნა მეფე-მან მთიულნი და თჳთ დაადგრა მუნ, რათა განიმაგროს იმერეთი, რამეთუ ქართლი აქუნდა მშვიდობით:

ხოლო წელსა ქს. ჩუპჱ, ქრ. როვ, წარმოავლინა იაყუბ ყეენ-მან სპასპეტი თჳსი ხალილბეგ სპითა. ესე მოვიდა, დაუწყო შენება ქაზიანსა და აღჯაყალის ციხესა. აცნობეს კოსტანტინე მეფესა და უბრძანა ბარათიანთა მტერობა მათი, და ამათ უწყეს ბრძოლა თათართა, ხოცა და სრვანი მრავალთა დღეთა: მცნობმან ყეენ-მან აშველნა სპანი უდიდესნი, მაშინ ესენი მოვიდნენ და მოადგნენ ტფილისს და ბრძოდენ ძლიერად: ამისი მსმენელი მეფე კოსტანტინე წარმოვიდა იმერეთიდამ და წარმოავლინნა წინარე ქაიხოსრო ციცი-შვილი და ჯავახი-შვილი ჯავახი. სპითა შველად ბარათიანთა მოსწრაფედ: მოსლვასა ამათსა შეკრბენ ქაიხოსრო, ჯავახი და ბარათიანნი და დაესხნენ ჯანდარს მდგომ-

თა თათართა, მოსცათ ღმერთ-მან ძლევა და მოსრნეს სრულიად, რამეთუ ვერცა-ღა თუ მატყვი განერა, და შემოიქცნენ ალაფით სავსენი: მიესმათ ტფილისს მდგომთა თათართა ესე სპათა თვისთა სრულიად მოწყვეტა და მოსვლა მეფისა კონსტანტინესი, მოეცალნენ ტფილისს და წარვიდნენ. მაშინ გარდაუსწრეს კუმისის ბოლოს ქაიხოსრო ციციშვილ-მან და ბარათიანთა და იქნა ბრძოლა ძლიერი, შემდგომად იძლივნენ თათარნი და მოსვრიდნენ ქართველნი, რამეთუ თავთა მათთა აცმიდიან ღობემარგილთა ზედა. არამედ უკანა მსლველნი ნაწყვეტთა ქართველთა მოესწრნენ თათარნი და შეიყარნეს შუაში ქართველნი: მაშინ განსხმნენ. ბარათა-შვილი სულხან, ქაიხოსრო ციცი-შვილი და ჯავახის-შვილი ჯავახი, ვითარცა წინათი გმირნი რომელნიმე და გამოვლნეს ბრძოლითა თათარნი ყოვლითა სპითა თჳსითა. გარნა, ცოდვათა ჩვენთა-თჳს, რომელნიმე სხვანი ქართველნი აოტნეს და მოსწყვიტნეს თათართა: ხოლო სხვანი თურქნი ულონოთა ორბეთის ძირს მდგომთა აესხმოდნენ. არამედ მარადის ბარათიანნი მძლე ექმნებოდიან თათართა. ამისთჳს ძლეული ხალილ-ბეგ წარვიდა წინაშე ყეენისა და აუწყა ესე ყოველი: ხოლო შემდგომად წარმოსვლისა იმერეთიდამ კონსტანტინე მეფისა მოიმწო ალექსანდრე-მ სვანნი, მოირთო რაჭალეჩხუმი, ჩამოვიდა და დაიპყრა ქუთაისი, ეძრახა-დადიან-გურიელსა და დაიზავნა იგინი და დაიპყრა ლიხს იქეთი უმეტეს პირველისა:

ხოლო შემდგომად წელსა ქს. ჩუჟ, ქრ. როკ, წარმოავლინა კვალად სპანი ყეენ-მან. ამის-თჳს ეზრახა მეფე კონსტანტინე კვალად ათაბაგსა და კახთა და რათა ჰქონ შეერთება თათართა ზედა ანუ მოსცნენ სპითა შეწევნა. არამედ მათ არ ინებეს, რამეთუ ენებათ დამდაბლება მეფისა: მერმე განიზრახა მეფე-მან დიდებულთა თჳსთა-თჳს თათართა: მაშინ წარჩინებულნი ეტყოდნენ არა ბრძოლასა პირის-პირ, გარნა განმაგრებასა ციხე-სიმაგრეთასა და სადაცა ჯერ-იყოს ბრძოლასა, რათა არა მარცხითა უმეტესად შევკნინდეთ: სთნდა ესე მეფესა და განე-

მზადნენ ეგრეთ: ხოლო თათარნი იგი მოვიდნენ ორბეთის ძირს, ვერა-რა შემუსრნეს და მოადგნენ კოჟრის ციხესა, დაუწყეს სროლა თოფთა: მას დამესა მოვიდა თოვლი დიდი, ამის-თჳს უკუდგნენ თათარნი ციხისა-გან. მაშინ შემჭირვებულნი მეციხოვნენი გამოვიდნენ მასვე დამესა, რომელთა თავ მათდა იყო სოლაღა-შვილი და ივლტოდენ თჳს-თჳსად. დილასა იხილეს თათართა ციხე უკაცური, შევიდნენ და შემუსრეს ციხე. მერმე მოადგნენ ტფილისს: ჟამსა ამას მეფე კონსტანტინე იდგა ნიჩბისს და აძლევდა ძალსა სპითა ბარათიანთა და ამაგრებდა მათ. ხოლო თათართა, ვითარ ვერ შემუსრეს ტფილისი, მეფის ახლორე ყოფისა-თვის, წარმოავლინეს ფ რჩეულნი მხედარნი და სხვანი სპანი მრავალნი მორბევად ორბეთის გარემოთა: მაშინ შემოუხდენ თათარნი მთის დაბნებთა და რომელნიცა ჰპოვნეს, მოსწყვიტნნეს და მოსტყვევნნეს: ესე ყოველი მიესმათ ბარათიანთა ენაგეთს მდგომთა და მათ-თანა ქაიხოსრო ციცი-შვილსა, თურმანის ძეს ქაიხოსროს და თავსა მათსა სულხან ბარათაშვილსა: ესენი წავიდნენ მსწრაფლად და მიეწივნენ თათართა მისვლასა და კვეთებასავე წარიქცივნეს ამათ თათარნი და შესჯარნეს ღრატე კლდოვანთა და ღელოვანთა შინა და მოსვრიდენ და სწყვეტდენ, ვითარცა ქათამთა, რამეთუ დიოდიან სისხლნი მათნი რუდ: მაშინ დარჩა მერაბს ბარათა-შვილს მოყვასი ყეენისა ფრიად წარჩინებული, არამედ ჩვენთა ტყვეთაგანცა მოისროდნენ თათარნი დი მოჰყვანდათ თვით დატყვევებულთა მათგან იგინივე ტყვედ: კვალად ქაიხოსრო ჯავახი, ქავთარ და სოლოღა-შვილი მოესწრნენ უკან-მსვლველთა სამასთა თათართა ოცნი ესე ქართველნი, მოსცათ ღმერთ-მან ძლევა, წარიქცივნნეს თათარნი და მოსწყვიტნნეს, ვითარ მცირედნიღა გარდაეხვეწნენ: უსმათ ესე მოწყვეტა სპათა თვისთა ტფილის მოდგომილთა თათართა, მყის მოეცალნენ და წარვიდნენ მოსწრაფედ თჳსად. არამედ ერთგულობისა-თჳს ქვეყნისა და მეფისა თვისისათჳს მოსცათ ძლევა ღმერთ-მან ბარათიანთა, რამეთუ მოსრნეს, მოსწყვიტნეს მძლავრნი მტერნი, რამეთუ მიერ ჟამით-გან ვერ-

და-რა იკადრეს მოსლვად თათართა ქართლსა შინა, გარნა თუ არა მოეწირვათ ბარათიანთა, შიდა-ქართლსაც შემოებრძოლე-ბოდნენ თათარნი და მეფისა და ქვეყანისა ფრიად შემაწუხებე-ლი იქმნებოდნენ:

ხოლო შემდგომად თათართა წარსლვისა შემოიკრიბა მეფე-მან კონსტანტინე სპანი, მიუხდა და მოსრნა ელნი გარემონი, შემუსრა და დაარღვია აჯაყალა და ქაოზიანი, აღიღო ალაფი მათი და მოვიდა ტფილისს: შემდგომად შემოიკრიბა კათალი-კოზი, ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი თჳსნი და განიზრახვი-და: „თუ რაჲ ჰყონ განდგომილებისა-თჳს ქვეყანათა და ვითარ მოაგონ კვალად მეფობასავე თჳსსა:“ მაშინ დიდებულნი იტყო-დნენ: „ვინად-გან მტკიცედ სდგან ერთგულებასა ზედა თჳსთა რჩეულთა მეფეთათა იმერნი და კახნი და კვალად ათაბაგისა სამცხელნი. ამის-თჳს არა გაგიზრახავთ ბრძოლასა, რამეთუ თუმცა მერე ვექმნნეთ ერთსა, არღა-რა მოგჳცემს მეორე ნებასა, არამედ ვაცადოთ ჟამი, უკეთუ კვალად აგოს ღმერთ-მან მეფო-ბასავე შენსა:“ ხოლო იხილა რა ესე ვითარება თვისთა-განცა მეფე-მან, ამის-თჳს აღირჩია მშვიდობა, რამეთუ ამ ჟამებთა მოკჳდა კახთ-ბატონი გიორგი, ხოლო კახთ-ბატონ-მან ალექ-სანდრე და მეფე-მან კონსტანტინე ჰყვეს მშვიდობა სიყვარულისა, კვალად ათაბაგის-თანა და შემდგომად ალექსანდრე იმერთა მე-ფისა-თანა და რომელნი აღვწერენით საზღვარნი დაიპყრნეს ეგრეთ. გარნა მეფე კონსტანტინე მცდელობდა შენება-მაგრებასა ქვეყანისასა:

კვალად გარდაიცვალნენ ჟამსა კონსტანტინე მეფისასა კა-თალიკოზნი. დავით და ნიკოლაოზ, და დასვა მეფე-მან აბრაამ: კვალად ამავ მეფისა კონსტანტინეს ჟამსა, წელსა ქს. ჩუჲდ, ქრ. რპგ, შურ-აგო ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ შაქს. შემოვლო კახეთი და ქართლს დახჳდნენ ციციანნი და შიდა-ქართველნი, იძლივ-ნენ ქართველნი და წარვიდა ათაბაგი მშვიდობით: ამის მცნობს მეფესა კონსტანტინეს დაუმძიმდა მოწყვეტა სპათა და კვალად შლილობა ათაბაგისა და შერისხნა, რომელთა ჰყვეს ესე თვი-

ნიერ მისა: ხოლო ესხნეს მეფესა კონსტანტინეს ძენი თამარ დედოფლისა-გან. დავით, გიორგი, ბაგრატ, ალექსანდრე და მელქისედეკ (რომელი შემდგომად კათალიკოზი იქმნა). არამედ შემდგომად დამშვიდებისა ქუეყანათა ამან კონსტანტინე მეფა-წელი იბ მშვიდობასა შინა:

კვალად ჟამსავე ამისსა გამოჩნდა შაჰ-ისმაილ ძე შიხისა ქს. ჩჳჟვ, ქრ. რპდ, თათრულსა ქორონიკონს შა. დაიპყრა ამან არდაველი, გამოვიდა მუნით და დაიწყო პყრობა ქუეყანათა: ხოლო შიხი იგი იყო ჟამსა თემურისასა არდაველს და უწყეს მანქანება მისი ლანგთემურს და თემურ მივიდა ხილვად მისა: მაშინ შიხ-მან უჩვენა საქმე ეშმაკისა ოთხნი საკვირველნი, განცვიფრდა თემურ და ეტყოდა. »არა გნებავს შთხოვე, რათა მოგანიჭო«. ხოლო შიხ-მან მან გამოსთხოვა ტყვენი, რომელნი დაეტყვევნეს თემურს შამელნი იბჩ. და ქალაქი არდაველი, თხოვნისაებრ მიანიჭა თემურ ყოველნი, და ეპყრა მიერით-გან შიხსა მას და ძეთა მისთა ქალაქი არდაველი. ხოლო ტყვენი ათავისუფლნა შიხ-მან: შემდგომად პაპასა შაჰ-ისმაილისასა ალუდგა მტერად შირვანშა და მოჰკლა იგი: მერმე კვალად მოიკლა ძეცა მისი მამა შაჰ-ისმაილისა უკეთურებისა-თჳს და შემდგომად მამისა შაჰ-ისმაილისა სდევნიდა, სდევნიდა საკუდავად მეფე თავრიზისა, და ესე მცირე ყრმა წარიყვანეს გილანს და დამალეს მუნ: მერმე რა მოიწიფა, გამოვიდა და დაიპყრა არდაველი და იწყო პყრობად ქუეყნისა. არამედ გაძლიერდა წელსა ქს. ჩჳჟთ, ქრ. რპზ, თათრულსა ქორონიკონსა შე, და მიერთნენ ყოველნი იგი შამელი ტყვენი, რომელნი განათავისუფლნა შიხ-მან: კვალად წელსა ქს. ჩფ, ქრ. რპჱ: თათრულს ქორონიკონს შზ, ამან შაჰ-ისმაილ დაიპყრა ადრბეჟანი და უკუნიქცა და დაიპყრა სპარსეთი, მერმე წარვიდა ბალხი-ბუხარას და ქობულს. ხოლო შემდგომად ამათ ჟამებთა შინა გარდაიცვალა მეფე კონსტანტინე, ქს. ჩფე, ქრ. რჟგ:

ოვ. მეფე დავით, ც, ით წელი ჰმეფა:

შემდგომად კოსტანტინე მეფისა დაჯდა უხუცესი ძე მისი დავით მეფედ: ამან შემოიკრიბა კათალიკოზი და ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი თვისნი და ეკურთხა ტფილისს მეფედ: არამედ ესე დავით მეფე იყო ღმრთიერი, ბრძოლა-შლილობათა და შფოთთა მოძულე და მოყვარე მშვიდობისა: ამან დაიპყრა ქვეყანა, რომელი დაეტევა მამისა თვისისა-გან და განაგებდა კეთილად და მშვიდობით.

ხოლო წელსა ქს. ჩფთ, ქრ. რჟზ, გარდმოვიდა სპითა ალექსანდრე მეფე იმერთა, მოადგა გორს. შეუძნდათ ესე ყოველთა და ეტყოდენ მეფესა დავითს ბრძოლასა მისსა. არამედ დავით მეფე-მან არა ინება, მეტყველ-მან მათ-მან: „არამეთუ მიეცების მეშფოთეთა შფოთი:“ ხოლო ალექსანდრე-მ აღიღო გორი და დაიპყრა თვით და მოართვეს მორბევა იმერეთისა ჩიხთა-გან. უკუნ-იქცა და წარვიდა იმერეთს: შემდგომად მეფე-მან დავით აღიღო გორი და დაიპყრა და განამტკიცა უმაგრესად: შემდგომად ერთისა წლისა მოკუდა მეფე იმერთა ალექსანდრე: ხოლო წელსა ქს. ჩფია, ქრ. რჟთ, მოკლა კახთ-ბატონი ალექსანდრე ძე-მან თჳს-მან გიორგი-მ: ამ ჟამს იდგა დავით მეფე ატენს ტაძრეულითა და მცველითა თჳსით, მოუხდა აგ-გიორგი ატენს მეფესა დავითს. ხოლო დავით უსპობით ვერღა-რა მბრძოლი შევიდა ციხესა შინა ატენისასა, და მოადგა აგ-გიორგი გარს. არამედ იხილა გიორგი-მ შეუსვრა ციხისა და სპანიცა შემოკრბებოდიან შემწედ მეფისა დავითისა, უკუნ-იქცა აგ-გიორგი და წარვიდა კახეთს. გარნა არა იკმია სიბოროტე და კვალად იყწო კირთება, რბევა და ოხრება ქართლისა, რამეთუ ჟამითი-ჟამად მოვიდის და აოხრების:

ხოლო წელსა ქს. ჩფიბ, ქრ. ხ, მოვიდა სპა ხონთქრისა დიდ-ძალი სამცხეს და იმერეთსა ზედა: ამასვე წელსა მოუხდა მეფე ბაგრატ იმერთა მოხისს ვახტანგს. სძლო ვახტანგს. არამედ დავით მეფე-მან ზავ-ჰყო მათ შორის და წარიყვანა ბაგრატ

ძმა თჳისი და წარვიდა იმერეთს: ხოლო ვითარ არა დასცხრა ავ-გიორგი ოხრებად, ეტყოდეს ძმანი მეფესა დავითს წინა-აღდგომობასა გიორგისასა: ხოლო იგი მიუგებდა. „სიბოროტისა თჳსისა ნაცვალი მიეგებების, რად ვყოთ ჩვენ მივოთით:“ არამედ ბაგრატ ძმა დავით მეფისა მიუგებდა: „მიგვისვნა კახეთი და აწ ნებავს ქართლისაცა.“ და გამოსთხოვა მუხრანი საუფლისწულოდ და არაგვისა და ქსნის-ხევნი მთიულ-მოხევი-თურთ თჳსს მორჩილებასა ქვეშე (რომელი არს მიერით-გან ერთ-სა-პასპეტოდ ანუ სადროშოდ, კვალად იტყვიან მიერ ჟამით-გან იქმნა ქართლი ოთხ-სადროშოდ): „და მე ადუდგები მტრად ავ-გიორგისა“. მაშინ აიძულებულ-მან მეფე-მან ნება სცა ბაგრატს. წარმოვიდა ბაგრატ, აღაშენა მუხრანს ციხე მტკვრისა: ამისი მცნობელი ავ-გიორგი მოვიდა სპითა თჳსითა და მოადგა ციხესა მას შინა მყოფს ბაგრატს სამ-თთჳე და შეამჭირვა ფრიად ბაგრატ: მაშინ ავ-გიორგი-მ წარუვლინა დვინო ლიტრითა ბაგრატს. „ხარ ძე მეფისა და არს ჟამი მრავალი, რომელსა არა გისვამს, აწ იპმიე:“ ხოლო ბაგრატს ჰყვა ჭასა შინა ორაგული ცოცხალი, წარმოუგზავნა ავ-გიორგის იგი და მოუთხრა „სამ-თთჳე მყოფობ ქსანსა ზედა და არა გიჭამებია, იგემე, რამეთუ ცოცხალ არს:“ გაჭკვირდა ავ-გიორგი და ჰგონა საზრდოთა სიმრავლე, უკუნ-იქცა, მოაოხრა ქვეყანა და შთავიდა კახეთად: შემდგომად კვალად გამოვიდა ავ-გიორგი, ვითარცა ჩვეულ იყო, მოარბია ქართლი და ვითარ არა ვისი აქჳნდა შიში, წარავლინნა სპანი თჳსნი წინარე და თჳთ ნადირობითა და მცირედითა კაცითა მოვიდოდა [1]: მაშინ ბაგრატს სპითა თჳსითა მზირ-ეყო ჴევსა შინა ძალისისასა, და მოვიდა რა მუნ ავ-გიორგი, იცა ჟამი მარჯვე ბაგრატ, მიეტევა და მოსრნა მისთანანი და შეიპყრა ავ-გიორგი და პატიმარ-ჰყო მტკვრის

[1]) ხოლო სხვა ქორონიკონში თვით დავით მეფისა და ავ-გიორგის შებმა სწერია;

ციხესა შინა, ქს. ჩფიგ, ქრ. ხა. მერმე ამასვე ქორონიკონს მოაშთვეს, ანუ მოკუდა.

ხოლო ვინად-გან არღა-რა-ვინ იყო მეპატრონე კახეთისა თვინიერ ავ-გიორგისა, შემოიკრიბა მეფე-მან დავით სპანი თვისნი და შთავიდა კახეთს და დაიპყრა თჳთ კახეთი, მერმე მოიქცა ტფილისვე: ხოლო ძე ავ-გიორგისა, მცირე ყრმა წლი-სა შვიდისა დამალა დედით მისით ჩოლოყა-შვილ-მან გარსევან, ვინად-გან ნათესავი იყო დედა მისი გარსევანისა; სცნა მეფე-მან დავით ყოფნა ავ-გიორგის ძისა ლევანისა კახეთსვე. ამის-თვის წარავლინა ძმა თჳსი ბაგრატ მის ქვეშე დაწესებულითა სპითა და ამილახორითა, რათა მოიძიონ ლევან და მოართვან მას: შთამოსრულ-მან კახეთს ბაგრატ დასდვა შიში დიდი კახ-თა და ყოველთა მკჳდრთა მათ შინა. არამედ მათ ყოველთა ჰფუცვეს უცნობელობა მისი აღთქმითა დიდითა; არამედ გარ-სევან ჩოლოყა-შჳლ-მან ჰყო ხვანჯი და ცბიერება დიდი, რამე-თუ ლევან ჰყო მეწდედ უშვერითა სამოსლითა და იმსახურებდა ყამსა სერისასა სტუმრებულის ბაგრატის წინაშე და შეუთქვეს რა გარსევანს ლეონისა-თჳს, მან ჰფუცა ძლიერითა ფუცვითა: ჲრომელი არა გეხილვოთ თქვენ თვინიერ მისსა, არცა მცირე და არცა დიდი არა-ვინ მყვეს და არცა უწყოდეჲ: ესე ირწმუნა ბაგრატ და წარმოვიდა ქართლს: მაშინ გარსევან წარავლინა ლეონ ობანის ციხესა შინა და დამალა მუნ. ხოლო კახეთი ეპყრა დავით მეფესა ნებასა შინა თჳსსა:

შემდგომად წელსა ქს. ჩფიც, ქრ. სვ, წარმოემართა შაჰ-ისმაილ ყეენი დაპყრობად და მოოხრებად ქართლისად (რამეთუ ამან შაჰ-ისმაილ დაიპყრა სპარსეთი, ბალხი, ბუხარა და ქობუ-ლია, ამანვე უწოდა სპარსთა ყიზილბაში, რომელი დაბურა თავსა ზედა თაჯი და დოლბანდი, ამათ-გამო გამოაჩინა და დაუდვა სჯული შიისი სპარსთა, რათა განეყოს ხონთქარსა სუნთა. და თჳთ იწოდა ძედ ალიასი და ამის-თჳს რწამდა სპარსთა ძენი შაჰ-ისმაილისანი, ვითარცა ძენი იმამისა მათისანი და თაყვანი-სცემდნენ მათ, ვითარცა იმამთა: ამის-მან მსმენელ-მან მეფე-

მან დავით აღიღო ძლევნი დიდი და ძე თჳსი რამაზ წარავლინა წინაშე ყეენისა და აღუთქვა მორჩილება, რათა არა მოაოხროს ქართლი და ქვეყანა: იხილეს რა ესე კახთა, გამოიყვანეს ლევან ციხიდამ, შთამოიყვანეს და დაიპყრა კახეთი: ხოლო მეფე-მან დავით უცალო-მან და მოლოდინე-მან ძისა თჳსისა-მან, თუ რაჲ უყოს ყეენ-მან, მიუშვა კახთა ყოფად ამისა ეგრეთ: არამედ ყეენ-მან შეიწყნარა ძე მეფისა რამაზ პატივითა დიდითა და მისცა ნიჭი დიდი და წარმოუგზავნა მშვიდობით ზავისა მყოფელ-მან და დაიხსნა მეფე-მან ქართლი აოხრება-ტყვეობისა-გან (ესე ჰყო ყეენ-მან, რამეთუ ბრძოლად მივიდოდა ხონთქრისა, რათა არა ქართველნი მიერთვნენ მას). ხოლო შაჰ-ისმაილ წარვიდა და დაიპყრა დიარბექირი, ეწყო მუნ ხონთქარი სულთან სელიმ; იძლია შაჰ-ისმაილ და მოსწყდნენ სპანი მისნი, მოვიდა ყეენი ყაზმინს, დაჯდა და არღა-რა გამოვიდა ყამადმდე.

ხოლო დავით მეფე რა იქმნა სარწმუნო ყეენისა-გან, შემოიკრიბნა სპანი თჳსნი და შთავიდა კახეთსა, ვერ წინა-აღუდგა ლევან. არამედ შევიდა ციხესა მაღნარისასა, მივიდა მეფე და მოადგა გარს და შეამჭირვა ფრიად და ლამოდენცა მოცემასა ციხისასა: ამ ჟამსა მოერთვა ამბავი მეფესა დავითს მოსვლა ოსმალთა ქართლსა შინა. არამედ მეფე დაუფარვიდა სპათა თჳსთა და წარავლინა მთავარ-ეპისკოპოსი და ამილახორი, რათა მოსცენ ციხე, უკეთუ არა მოსწყდეთ სიყმილითა: მისრულთა ციხოვანნი აღუთქმიდენ მოცემასა. არამედ მთავარ-ეპისკოპოს-მან აზრახა იდუმალ დედასა ლეონისასა მეამბორესა ჴელსა ზედა მთავარ-ეპისკოპოსისა. „ნუ გეშის ღამესა ამას წარვალთ, განმაგრდი“. მსმენელი დედა ლეონისა იტყოდა: „ვარ ძისა მაგრებასა და მიუცემლობასა:“ ესე მოუთხრეს მეფესა, უკმოიქცა და მოვიდა ქართლს. აქ ეწყო ოსმალთა, მოსცა ღმერთმან ძლევა, აოტნა და მოსწყვიტნა მრავალნი, აღიღო ალაფი მათი დიდი და მოვიდა ტფილისს: შემდგომად კვალად შემოიკრიბნა სპანი და წარვიდა კახეთს, მისრულს მეფესა საგარე-

ჯოს მოერთვნენ მუნებურნი და მთავიდა ქისიყს და მოერთვნენ მუნცა გარეთნი ყოველნი, შეუხდა ქისიყს. ხოლო ლეონ ეწყო მცირედითა სპითა ქს. ჩფკ, ქრ. ხკ, იძლივნენ სპანი დავით მეფისანი, წარმოვიდა მეფე და მოვიდა ტფილისს:

კვალად იდგა გორს მეფე დავით და მოართვეს ამბავი სპათა მოსვლვისა ფერსათიდამ, რამეთუ გამოვლო გურიელ-მან მამიამ მწყობითა ათაბაგისათა მთა-ღილდო, რათა შემწე ექოს ლევანს დავით მეფესა ზედა ზავითა ანუ ბრძოლითა და მივიდეს მის-თანა: მსმენელი დავით მეფე, განრისხნა და წარვიდა მის-ზედა სპითა, რავდენნი დაესწრნენ მუნ: ხოლო გურიელი არა მგონე მეფისა, ეწყო მოხისს ძლიერად, იძლია დავით მეფე და მოვიდა ტფილისს: მუნ კვალად შემოიკრიბნა სპანი, რათა მიაგოს შური მის წილ გურიელსა: ხოლო გურიელი მივიდა მუხრანს და ლევანც მოვიდა მის-თანა და არა რას ავნებდენ ქვეყანათა და დავით მეფეცა მოვიდა ნიჩბისს სპითა თჳსითა და წარავლინა ბაგრატ ძმა თჳსი მის ქვეშე დაწესებულითა და ამილახორით, რათა მოვიდეს მეორე დღე ბაზალეთიდამ მათ-ზედა, და თჳთ სპითა თჳსითა მივიდეს პირის-პირ: არამედ წარმოუვლინა წარჩინებული გურიელსა მეტყველსა: „რამეთუ მოველ ვედრებად თქვენ წინაშე, რათა ვყოთ ზავი თქვენსა და ლევანს შორის. გარნა იქმნა უშეცრად ბრძოლა თქვენი, აწ გევედრებით, ვინად-გან არა რა მივნია ქვეყნისა-თჳს, ამით ვარ მართალი, რათა ჰყოთ ზავი და სიყვარული თქვენ შორის, რამეთუ არიან მტერნი ძლიერნი გარემოს, ვითარცა ყეენი. რომელი იპყრობს ქვეყანათა:“ მაშინ განა-თუ მეფესა არა ენება ესე და წადიერ იყო ბრძოლისა. არამედ განაზრახებდენ კათალიკოს-ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი ყოფად ზავისად. ამის-თჳს სათნო-იყო მეფე-მანცა და ჰყვეს ზავი და განაჩინეს საზღვარი და სიყვარული ურთიერთა, მტერობა და მოყვრობა ერთ-ბამად მტერთა და მოყვართაზედა. მერე იხილნეს ურთიერთნი, უძღვნეს და წარვიდეს თავის-თვისად.

ხოლო გარდაიცვალნენ კათალიკოზნი მეფის ჟამსა შინა აბრაამ და ბასილი და დასვა ამან მეფე-მან დორათეოს: ხოლო შემდგომად ამისა მშვიდობით ყოფასა შინა წელსა ქს. ჩფკბ, ქრ. ხი, [1]) წარმოემართა შაჰ-ისმაილ ყეენი, რამეთუ ჰგონებდა მორჩილებასა ქართლისასა. არამედ ესმა კირთება ქართველთა-გან მაჰმადიანთა. კვალად ვინად-გან სძლო სულტან-მან სელიმ, რათა არა მიერთვნენ ქართველნი ხონთქარსა. ამის-თვის მოვიდა და დადგა ადჯაყალას და იწყო შენება მისი: მაშინ ევედრა დავით მეფე მშვიდობასა. ხოლო ყეენ-მან მიუწოდა მეფესა წინაშე თჳსსა. „მოგცე ნიჭი დიდი, ქვეყანა და განგიტეო მშვიდობით“. არამედ ვინად-გან ატყვებინებდა ყეენი ქრისტესა და ჰყოფდა მაჰმადიანად. ამის-თჳს არა ინება მეფე-მან მისვლად. განა მოიცა ძალი მესხთა და კახ-ბატონისა ლევანისაგან. კვალად გამოიყვანნა კავკასნი და მთიულნი, განამტკიცა ტფილისი და ყოველნი ციხენი და სიმაგრენი ქართლისანი: ესმა რა ესენი შაჰ-ისმაილს მაგრება და სპათა შეკრება მეფისა-გან, წარმოავლინა სპასპეტი თჳსი ყარაფილ სპითა დიდითა, და მოუდგინა მას კვალად მისკარბაში ელიას-ბეგ სპითა და მერმე შეუდგა ამათ თჳთ-ცა სპითა თჳსითა, ვინად-გან რიდი დიდი აქვნდა ქართველთა სიმჴნისა: ამისი მსმენელი დავით მეფე განვიდა თელეთს ყოვლითა სპითა თვისითა და ნიჯადითა. მოვიდა პირველად ყარაფილ, ეწყვნენ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი და მოწყდნენ მრავალნი და ივლტოდენცა ყიზილბაშნი,

---

(1) თათრულსა შკთ, ქორონიკონთა შინა შაჰ-ისმაილის მოსვლა სწერია. „დევალ მოვიდა, მოსრნა ქართლი და სამცხე.“ ხოლო სპარსთა შიჰ-ისმაილისა სწერია, და ჩვენცა ეგრეთ აღვწერეთ ხოლო დევალ საგონებელ-არს ანუ თჳთ იგი ანუ სპასალარი მისი. მე ვგონებ დევალს უმეტეს ჭეშმარიტს, ვინად-გან შაჰ-ისმაილ ხონთქრის ბრძოლას უკან აღარ ლაშქრობდა, და ესე შაჰისმაილის მოსვლასა ლუარსაბ მეფის ჟამს დაუწერიათ, რომელსა შინა სცოცხლებდა დავით მეფევე. ვითარ-ცა აჩენს ქორონიკონი ქს. ჩფკგ, ქრ. ხია, შაჰისმაილის სიკვდილსა და დავით მეფის სიცოცხლესა.

ლტოლვილნი ემთხვივნენ ელიას-ბეგს. მან მოაქცივნა, მოვიდნენ და იქმნა ბრძოლა უძლიერეს-უსასტიკესი და ფიცხელი: იხილა ლუარსაბ ძე-მან ძლიერება ყიზილბაშთა, განვიდა სპითა თჳსითა და ეკვეთა ძლიერად მარცხნით ყიზილბაშთა, მაშინ მაშინ ძალითა ჯუარისათა განსხეთქა რაზმი მათი, შევლო და მოსწყვიტნა მრავალნი. ხოლო ყიზილბაშნი ივლტოდენ და მოსვრიდენ ქართველნი და ალაფობდენ ალაფთა მათთა. ხოლო ლუარსაბ სდევნიდა და სრვიდა: არამედ შაჰ-ისმაილს წარმოევლო მთა იალღუჯისა და დამალულ იყო ღელესა შინა [1]) და რა იხილნა სპანი თვისნი მოწყვეტილნი და ლტოლვილნი, შეუძნდა ფრიად და უბრძანა ყარა-ყოინლუს მისვლა და ბრძოლანი: წამსვე მოეტევნენ ზურგით კერძო იგინი ქართველთა და ეკვეთნენ ძლიერად. გარნა მაშვრალნი და ნაალაფევნი ქართველნი ბრძოდენ უფიცხესად. არამედ ცოდვათა ჩვენთა-თჳს იძლივნენ დავით მეფისანი და წარმოვიდა მეფე ქართლს: ხოლო ლუარსაბ განვლო მტკვარი ყარაის ბოლოს, შემოვლო და მოვიდა მამისა თჳსისა თანა. არამედ მეფე კვალად შემკრები სპათა ბრძოლა მაგრების-თჳს, ჰგონებდა სიმტკიცესა ტფილისისასა, არამედ შაჰ-ისმაილ შემდგომად ბრძოლისა, რა მოადგა ტფილისს, აღუთქვა ციხის თავსა ნიჭი დიდი და ციხის-თავმან მისცა ციხე-ქალაქი: შემოვიდა, შემუსრნა ხატნი და ჯვარნი და განძარცვა სიონის ღმრთის-მშობლის ხატი და შთააგდო მტკვარსა შინა (ომელი შემდგომად ჰპოვა ბატონ-მან ლევან, ნათლულის ჭალასა შინა), მოსწყვიტა ქალაქი და ტყვე ჰყვნა, აღაშენა მეჩითი ხიდის ყურსა ზედა, ციხესა შინა შეაყენნა მცველნი თჳსნი და დაიპყრა თჳსად: კვალად წარავლინა სპანი, ვითარცა მარბიელნი და მოსწყვიტეს სამცხე, სადაცა ვინ ჰპოვეს: მერმე უკუნ-იქცა და წარვიდა სპარსეთად:

[1]) სწერს. „წარმოვლო შაჰ-ისმაილ მთა კუმისისაო," ხოლო ზეპირ სიტყვა არს, „წამოვლო იალღუჯა და დაიმალა ღელესა." შინა ჩვენ ეს უმეტეს გვეჭეშმარიტა, ვინად-გან იალღუჯა უფროს მარჯვე გზა არს ალჯაყალისა, ვიდრე კუმისის მთა და ეს დავსწერეთ.

ხოლო მეფე დავით შეკრებული სპითა ლაშობდა კირთებასა და ხლომასა სპათა ყეენისათა. არამედ უმჯობესად აღირჩია, ვინადგან წარსვლად იყო ყეენი, ბრძოლანი ციხეთანი, რომელნიცა დაიპყრ ა ყეენმან: შემდგომად მიუხდუნნა მეფე-მან სპანი და მოსრნა გარემონი თათართა ელნი და მარადის ბრძოდა ტფილისს. ხოლო წელსა ქს. ჩფკგ, ქრ. ხია, თათრულსა შლ, მოკუდა, შაჰ-ისმაილ, დაჯდა ძე მისი შაჰ-თამაზი ი წლისა: ამას ჯერეთ არა ეძლო ბრძოლა და ლაშქრობა: მერმე მოადგა მეფე დავით ტფილისს, აღიღო იგი, მოსრნა ყიზილბაშნი, კვალად აღიღო ალჯაყალა, შემუსრა იგი და განასხნა თათარნი და დაიპყრნა საზღვარნი თჳსნი ყოველნი: შემდგომად ამისა განიხილა მეფე-მან დავით სოფლისა სიმუხთლე და უსვეობა თჳსი, დაუტევა მეფობა და იქმნა მონოზონ და დაშთენ ძენი სამნი თამარ დედოფლისა-გან. ლუარსაბ, დემეტრე და რამაზ, არამედ მისცა მეფობა ძმასა თჳსსა გიორგის და თვით დავით მეფე შევიდა ტფილისვე მონასტერსა შინა და შემდგომად მოკვდა მონაზონი წელსა ქს. ჩფკე, ქრ. ხიგ:

ოზ, გიორგი, თ, ძმა დავით მეფისა, ი წელი ჰმეფა.

ხოლო შემდგომად დავით მეფის შემონოზნებისა დაჯდა ძმა მისი გიორგი მეფედ, ქს, ჩფქდ, ქრ, ხიბ, ეკურთხა მცხეთას, კათალიკოზ-ეპისკოპოს და დიდებულთ შემოკრებითა: ესე გიორგი მეფე დაემეგრობა უმეტეს დავით მეფისა კახთა-ბატონს ლევანს და ჰყო სიყვარული მისთანა, ეგრეთვე ბაგრატ იმერთა მეფისა-თანა და ათაბაგი ყვარყვარე ჰყვანდა, ვითარცა მორჩილი თჳსი: ამან დაიურა საზღვარი თჳსი და იყოფებოდა მშვიდობით გარემოთა-გან: მოკუდა კათალიკოზი დორათეოს და დასვა მეფე-მან ძმა თჳსი მელიქსედეკ: შემდგომად ამათთა წარმოიევლინა სულტანს სულეიმანს სამთა ამათ მეფეთა თანა დეს-

ჰანი. გიორგის ქართველთა, ბაგრატ იმერთა და ლევანს კახთა-ისა. «რამეთუ ადგილი სჯულისა თქვენისა იერუსალიმი დაიპყრეს უსჯულოთა, აწ მიმინიჭებიეს თქვენდა, მოვედით და განასხენით იგინი და დაიპყრენით თქვენდა». (ესე ჰყო ხონთქარ-მან, რამეთუ ბრძოდა დასავალით. მეორედ, ვინაჲ-გან შიხის ძე ყეენი და იგი მტერობდენ, რათა ამით დაიპყრას მან ყოველნი საქართველო და არა მიერთნენ შიხსა): ამისნი მსმენელი მეფენი სიხარულით შეკრბნენ სპითა თვისითა, ვინაჲ-გან იყვნენ სიყვარულსა მტკიცესა ზედა და ათაბაგი ყვარყვარე მოერთო მეფესა გიორგის და წარვიდენ მსახურებელნი ღმრთისანი: მისრულთა იერუსალიმსა შინა მყოფთა მოუთხრნეს. «გვაუწყეთ, უკეთუ ხართ მტერნი, მცირედ გვიჩანთ და უკეთუ სტუმარ მრავალ ხართა». ხოლო მეფეთა მიუთხრეს. «მბრძოლნი ვართ ძალითა მაგავ ადგილისათა»: ამისი მსმენელნი გამოვიდენ ქალაქით იერუსალიმით და ეწყვნენ ურთი-ერთსა და იქმნა ბრძოლა ძლიერი. სძლეს საქართველოსათა, მოსწყვიტნეს და აოტნეს და შეჰყვნენ ქალაქად, წარუხუნეს ქალაქი, მოსწყვიტნეს და განსდევნნეს იგინი, ხოლო ნეშტნი დაიპყრნეს და აღიღნეს ალაფნი დიდნი და ნატყვევნავნი:

ჰსცნა ესე ყოველნი ხონთქარ-მან, მოანიჭნა ნიჭნი დიდძალნი და წმიდანი ადგილნი. საფლავი ქრისტესი, გოლგოთა, ბეთლემი და ჯვარის მონასტერი: ხოლო მეფეთა განთავის-უფლნეს იგინი და წარმოვიდნენ გამარჯვებულნი და მოვიდნენ თჳსთჳსსა სამეფოსა შინა. ხოლო გიორგი მეფე ამაგრებდა ქვეყანათა და ბრძოდა თათართა, ოდესმე იყვის მშვიდობით:

ხოლო წელსა ქს, ჩოვკთ, ქრ. ხიზ [1]) მოვიდა სულტან სულეიმან ერევანსა ზედა და აღიღო იგი: ამას შეუშინდნენ მკვიდრნი საქართველოსანი. არამედ იხსნა ღმერთ-მან, და

[1]) თათრულსა შლვ მოკვდა მაჰმად ბ, 1480, დაჯდა ბაიეზით ძე მისი, მოკვდა ბაიეზით 1510, დაჯდა სელიმ ძე მისი, მოკვდა სელიმ 1520, დაჯდა სულეიმან ძე მისი, ამან აღიღო ერევანი.

უკუნ-იქცა ხონთქარი ბაღდადად. ხოლო მეფე გიორგი მეფობდა კეთილად სიყვარულ-ერთობითა იმერ-კახთ-მეფეთა და ათაბაგისა-თანა. არამედ შემდგომად ამანცა დაუტევა მეფობა და არა დაუტევა ძე და მისცა მეფობა ძმის-წულსა თვისსა ლუარსაბს და თჳთ შევიდა მონასტერსა შინა და იქმნა მონოზონ:

ოჳ. მეფე ლუარსაბ, ა, ძმის-წული გიორგი მეფისა, კდ ჰმეფა:

შემდგომად გიორგი მეფის მეფობის დატევებისა ეკურთხა ლუარსაბ ძე დავით მეფისა ტფილისს მეფედ ქს. ჩფლდ, ქრ. ხკბ. ხოლო ესე ლუარსაბ იყო მხნე, ახოვანი, შემმართებელი, უშიში, მორწმუნე, ღჳთის-მოყვარე, საღთო-სამხედროთი სრული: ამან იწყო უუფროესი კირთება თათართა და განსხმა მაჰი და მაგრება ციხე-სიმაგრეთა: ხოლო წელსა ქს. ჩფლე, ქრ. სკგ, შეიპყრა იმერთ მეფე-მან ბაგრატ ათაბაგი ყვარყვარე და დაიპყრა სამცხე: ესე შეუძნდა მეფესა ლუარსაბს, არამედ ვერარა არგო. კარნა ლუარსაბ მეფე-მან დაიპყრო ჯავახეთი და კერძონი მისნი: კვალად მოკუდა კათალიკოზი მელქისედეკ და დახვა მეფე-მან კათალიკოზად გერმანე, და მროვლად გედეონ: ხოლო შემდგომად შაჰ-ისმაილისა იწყო ბრძოლა შას-თამაზ, ქს. ჩფლზ, ქრ. ხკ. ესე განმდიდრდა და დაიპყრა ქვეყანა უმეტეს მამისა თვისისა: ხოლო წელსა ქს. ჩფლვ, ქრ. ხკდ, მოვიდა ბდუმალ განჯას სპითა ძლიერითა: ჟამსა ამას იდგა მეფე ლუარსაბ ტფილისს, ამას მწუხრსავე მოკუდა ძე მეფისა მცირე და სიყვარულისა-თჳს ძისა წარუკუნენ მეფე და დედოფალი და წარიდეს მასვე მწუხრსა და დაფლეს მცხეთას და განთიად ღამესა ამასვე შემოვიდა შას-თამაზ ტფილისს მოპარვით, რათა შეიპყრას მეფე. არამედ განარინა ღმერთ-მან მეფე მიზეზითა ძისათა. ხოლო შას-თამაზ მოსწვა ტფილისი, ამის-თჳს შეუშინდა

ციხის-თავი ტფილისისა შას-თამაზს და მეფესა მოწვისა-თჳს ტფილისისა და გარდმოუშვა ციხიდამ და მოვიდა შას-თამაზი-სა თანა: მხილველნი მეციხოვნენი ვიეთნიმე ივლტოდეს და სხვანი მოვიდნენ წინაშე ყეენისა. მან ყოველთა დაატყვევნა ქრისტე და ჰყო მაჭმადიანად და ტფილისის ციხესა შინა შეა-ყენა მცველნი თჳსნი ყიზილბაშნი და თჳთ წარვიდა ყარაბაღსა-ვე: ამ ჟამსა ეპყრა სამცხე იმერთა მეფესა ბაგრატს, ესე მი-ვიდა ყარაბაღს წინაშე ყეენისა. ხოლო ლუარსაბ მეფე-მან ვერ იკადრა ბრძოლა, ვინად-გან მოვიდა ყეენი უცნობლად და ისიზ-ნოდნენ ყოველნი ქართლისანი მოსწრაფედ. არამედ დაიცვა ქვეყანა ტყვეობისა-გან: ამისა შემდგომად მონაზონ იქმნა ბიძა მეფისა ბაგრატ, მპყრობელი მუხრანისა. ქს. ჩვლთ, ქრ. ხკზ, და დაუტევნა ძენი ვახტანგ, არჩილ, აშოთან და ერეკლე. ხო-ლო ვახტანგ იქმნა მუხრან-ბატონი:

ხოლო შემდგომად წარსვლისა ყეენისა კვალად უწყო მე-ფე-მან ლუარსაბ ბრძოლა ტფილისს და მოსვრიდა გარემოთა თათართა, ვინად-გან მრავალ-გზის მოსცა ღმერთ-მან ძლევა მათ ზედა, და აღიღო კვალად ტფილისიცა და დაიპყრა თავისადვე: შემდგომად წელსა ქს, ჩვლთ, ქრ. ხკზ, სომეხნი შეიმალნენ ადვსებისა-გან. ხოლო მაშინ ოდეს ეპყრა მეფესა იმერთა ბაგ-რატს სამცხე, მოვიდნენ ოსმალნი ბრძოლად ბაგრატისად ბა-სიანს. ამისათვის ბაგრატ ევედრა ლუარსაბ მეფესა შეწევნასა ჩათ-ზედა და უცილოდ დაიპყრას მტკვრის აღმოსავლეთი ლუარ-საბ: არამედ ლუარსაბ მეფესა, თუმცა არა-ვინ ემწეოდა განძ-ლიერებისა მისისა-თჳს, განადა ლუარსაბს ეძვინვებოდა ტყვეო-ბა საქართველოსი, შემცირება და განხეთქილება თვისთა-გან და მტერთა მიერ, რათა არა იქმნას მაჭმადიანად: ამის მიზე-ზისა-თჳს შემოიკრიბნა სპანი და წარვიდა შეწევნად ბაგრატი-სად: ხოლო მისრულთა მეფეთა ბასიანს წყობათა შინა სპათა ლუარსაბისათა ინებეს წინა-ბრძოლება. მაშინ მესხნი ეტყოდ-ნენ. „ჩვენ ვართ წინა-ბრძოლნი ძველადვე და აწცა ქვეყანა არს

ჩვენი ჩვენდანვე ჯერ-არსა. არამედ არა ინებეს ესე ქართველთა ამის-თჳს იშურის-მგებლეს მესხთა და არღა-რა შეეწყოდნენ, და მოსწყდნენ ქართველნი მრავალნი და ივლტოდნენ მესხნი, შურითა ამით იძლივნენ ქართველნი ყოველნი ქს, ჩღმე, ქრ. ხლე, და მოვიდა ლუარსაბ თჳსს სამეფოდ.

ამის შემდგომ დ შეითქვნენ მეფე ლუარსაბ და კახ-ბატონი ლევან, ოდეს მოჰკლა ლევან კახ-ბატონ-მან ასან-ბეგ, და აუწყეს ესე მესხთა, მოერთნენ იგინიცა და დაუწყეს რბევა და ოხრება განჯას, შაქ-შირვანს და ადრაბაგანსა, მრავალთა ჟამთა და მოიღებდენ ალაფთა და ნატყვენავთა დიდ-დიდთა, რამეთუ იყო მას-თამაზ უცალოდ: შემდგომად მოვიდა მას-თამაზ შირვანს, რათა განაგოს საქმე მანდაური, ქს. ჩღმჳ, ქრ. ხლვ, თათრულსა ქორონიკონსა შნე: შერე მოიქცა ტფილისს (ვინადგან აღელო მეფესა ლუარსაბს და ეპყრა თვისად), მოადგა ყეენი, შემუსრა ტფილისი და ნემტნი მოსწყვიტნა, და შეაყენნა ციხესა შინა მცველნი უმრავლესნი: ხოლო ტფილისიდამ ეზრახა ათაბაგს, დაიმორჩილა იგიცა, უმზახლა მას და წარვიდა სპარსეთად. არამედ ესე კახ-ბატონის ლევანისა და ათაბაგის დამორჩილება ყეენის: შეუძნდა მეფესა ლუარსაბს და ვიეთთა წარჩინებულთა მესხთა, სახელით იჯუს, შერმაზანს და ვახუშტ დიასამიძესა. ამათ მიუწოდეს ლუარსაბ მეფესა. ხოლო შეკრებული სპითა მოვიდა მეფე და წარუსვნა ათაბაგსა სამცხე, ჯავახეთი, კოლა და არტანი და დაიპყრა თჳსად: ესე ყოველი აუწყა ათაბაგ-მან ყეენსა და მას-თამაზ წარმოემართა მსწრაფლად შველად მისად. მოვიდა და შემუსრა შაქი, შემოვლო ქართლის სომხითი, ვერ წინა-აღუდგა ლუარსაბ მეფე, შევიდა და დაიპყრა სამცხე, შეიპყ ა იჯუ და შერმაზან და მოჰკლნა იგინი და სხვანი ტყვე ჰყვნნა, ჩავლო სომხითი და წარვიდა ერევანსა ზედა: არამედ მეფე ლუარსაბ შემჭირდებოდა მძლავრებისა ესეთის-თვის. გარნა არა დასცხრებოდა ბრძოლად კვალადცა თათართა ზედა, რამეთუ რა იცის ჟამი, ბრძოდა, მოსწყვეტდა და ალაფობდა ტყვევნი-თურთ და მრავალ-გზით ჰყოფდა ესრეთ. ხოლო უჟამოდ

სვიმონს სპის სიდიდისა-თვის იმერთა და ქართველთათა და განლაღებული ძლევითა, განრისხნა მას ზედა და მიუმცნო: „მოვალ ბრძოლად და თუმცა ძალ-გიძს დამხვდი, და თუ მომცე როსტომ უკუნ-ვიქცე და დავიცვა ქვეყანა შენი უვნოდ.“ ამისი მსმენელი დიდიანი როსტომი-თურთ დილისა დაესხა სვიმონს მეფესა და იქმნა ბრძოლა ძლიერი: ჰსცნა სვიმონ მეფე-მან ლტოლვა სპათა-თვისთა და მოითხოვა შურდანი, რამეთუ ლტოლვისა ჟამსა შეჰკდის შურდანსა ზედა: ხოლო ჟამსა ძლევისასა ფალავანსა ზედა, მაშინ იტყოდა თურქისტანის შვილი „მეფეო, არს თურე ჟამი ლტოლვისა.“ მივიდა თურქი-სტანის შვილი, ჰსცა ოროლი მხედარსა და დასცა მიწასა; არამედ ივლტოდენ მეფისა თანანი ქს. ჩფჟ, ქრ. სოჱ: მოსრულს მეფეს კოლბეურს ეტყოდა დედა-კაცი. „აწ ფსიზელ არს მეფე, იახლოს ძე ჩემი.“ რამეთუ ჩავლო რა მეფე-მან მას ჟამს უბრძანა: „მთრვალ ვარ კაცთა, არა მნებავს ძე შენი.“ შემნანე საქმეთა ამათ-თვის, მოვიდა მეფე სვიმონ ქართლსა ხოლო კავთის-ხევს მაშვრალსა განსვენებად დედა-კაცი უმასპინძლებდა და ჰკითხვიდა მეფესა სპათა-თვის ქართლისათა, ქმარსა და შვილთა თვისთა-თვის, რამეთუ არა უწყოდა მეფედ. ეტყოდა მეფე უცნობელობასა და მშვიდობით ყოფასა მეფისასა: ამის-თვის დედა-კაცი იგი მადლობდა ღმერთსა. „ვინად-გან ცოცხლებით არს მეფე იყავნ ყოველნი სანაცვლოდ მისად (შემდგომად მეფე-მან აზნაურ-ჰყო იგი სიტყვისა ამის-თვის). ამასვე ჟამსა შემოიკრიბნა მეფე-მან დანაშთომნი სპანი ქართლისანი, რამეთუ ლორის-ციხიდამ გამოხრულ-იყვნენ ოსმალნი, ვინად-გან მეფესა ჰგონებდენ მორს და იხარებდნენ ტაშირსა შინა, უეცრად დაესხა მათ სვიმონ მეფე და მოსწყვიტნა სრულიად, ჯიღით ციხე ლორეცა და დაიპყრა თვით, მოვიდა ტფილისს და დაეზავა როსტომს იმერთა მეფესა, მისცნა ტყვეალნი იმერეთისანი და გამოუხსნა, რომელნი დაშთნენ ბრძოლასა შინა მუნ წარჩინებულნი აზნაურნი და გლეხნი, ანუ მეციხოვნენი: შემდგომად მოადგა სვიმონ მეფე გორს, და ჰკრა რა გორი-ჯვარს შთანთქა ფრიაქი (ვითარ დახვეულ იყო პა-

ტიმრობასა შინა), და სვა ღვინო, მოინება მწვანვილი მტილთა-გან, მეტყველ-მან სპათა თვისთა. „ჯერა არს თუ სირცხვილი თქვენდა, რამეთუ მნებავს მწვანვილი, ვხედავ თვალითა და ვერ მიგემებიეს." ამისი მსმენელნი სპანი განვიდნენ გორს, რათა მოიღონ მწვანვილი, მოეტევნენ ციხიდამ ოსმალნი და იქმნა ბრძოლა და მოსწყდნენ მრავალნი. არამედ უფროსად ჰოსრვიდიან თოფ-ზარბაზნითა ციხიდამ. მაშინ მოკლეს პაპის ძმის-წული მეფისა, სპასპეტი მეწინავისა გოჩა (რამეთუ იყო ესე გოჩა ძე გიორგისა, გიორგი ძე კოსტანტინესი, კოსტანტინე ძე ალექსანდრესი, ალექსანდრე ძე კოსტანტინე მეფისა და ამ გოჩათი ეწოდათ ამა ძეთა გოჩა-შვილად), მოართვეს მწვანვილი მეფესა და აუვედრეს მოწყვეტა სპათა მისთვის (მიერით-გან უწოდეს ხელი სვიმონ მეფე. ხოლო მაჰმადიანნი უხმობდენ დელი სვიმონ):

შემდგომად წელთა რაოდენთამე მოადგა კვალად გორს და ბრძოდა ცხრა თთუე. მერმე აღიღო ციხე გორისა და განუტევნა ოსმალნი უვნოდ ქს. ჩფყთ, ქრ. ჩპზ და განათავისუფლნა ქართლი ოსმალთა-გან: არამედ მიესმა რა ესე ხონთქარსა წარმოავლინა ჯაბარ-ფაშა სპითა მრავლითა. ესე მოვიდა და დასდგა ნახიდურს. ხოლო სვიმონ მეფე სპითა თვისითა იდგა სადირაშენს: დაუტევა მეფე-მან სპანი მუნ და თვით წარვიდა გამსტრობად ოსმალთა ათორმეტითა კაცითა და მებუკითა: მისრული ნახიდურის-თავს მცირის ეკკლესიისა თანა განისილვიდა ხვალისად დასხმად მათ ზედა, თუ ვითარ განაგოს: ამის-თვის უბრძანა მებუკესა დაზახებად ბუკისა, რათა სცნას, თუ ვითარ უშიშრად სდგანან: მაშინ მსმენელნი ბუკისა ოსმალნი ჰგონებდენ მოსლვასა სპათასა და იწყეს აღკაზმად და სხდომად ცხენთა: ამისი მხილველი მეფე წარმოვიდა ფიცხლად, ხოლო ოსმალნი, მოჰყუჰნენ. არამედ მეფესა მოსრულსა ფარცხისს შთაუარდა ცხენი ლიასა შინა, მიეტევნენ ურუმნი და შეიპყრეს მეფე სვიმონ ქს. ჩქ, ქრ. სპე, წარიყვანეს და მიგვარეს ფაშას: ხოლო იგი მსწრაფლ აღიყარა და წარვიდა, სცნა ესე ძე-მან მეფისა-მან გიორგი-მ წარ-

მოუდგა ოსმალთა. არამედ ვერღა-რა ჰქმნა რასა, უკმო-იქცა, მო-
ვიდა ქართლს: ხოლო ოსმალთა აღიღეს ლორე და დაადგინნეს
მას შინა მცველნი და თვით წარვიდნენ და მიიყვანეს სვიმონ
მეფე სტანბოლს: მაშინ გიორგი-მ დაიპყრა თვინიერ ლორისა
ყოველი ქართლი და ციხენი მას შინა: შემდგომად წარავლინა
სტამბოლს, რათა დაიხსნას მამა თვისი. არამედ ხონთქარი
უთქმიდა სვიმონ მეფესა, რათა დაიდვას ხარკი და მორჩილ
ექმნას, ამას პირსა ზედა განგიტეო: გარნა სვიმონ მეფე-მან
არა ინება ხარკი ქართლისა. მერმე გიორგისა-გან მოითხოვეს
სასხარი მეფისა. ხოლო გიორგი-მ წარავლინნა ყოველნი საჭუ-
რჭლენი და საგანძურნი მამისა თვისისა და ეკკლესია მონასტე-
რთანი და წარჩინებულთანი ქართველთანი, და ესენი მიიღეს რა
სტამბოლს მომკვდარ იყო მეფე სვიმონ, მოსცეს მკუდარი და
წარუხვნეს საგანძურნი ოსმალთა: გარნა ჰყო უჯერო სვიმონ
მეფე-მან, რამეთუ დასდვა კომლს გლეხსა ზედა მარჩილი და
ამით მოიყიდდა ოვსთა, კავკასთა, ჩერქეზთა და წარუგზავნიდა
ყეენსა. ხოლო დაუტევა მეფე-მან სვიმონ ძენი გიორგი და
ვახტანგ. არამედ შემდგომად მოიღეს სვიმონ მეფე და დაფლეს
მცხეთას:

პ. მეფე გიორგი ი, ძე სვიმონ მეფისა გ წელი ჰმეფა.

შემდგომად გარდაცვალებისა სვიმონ მეფისა ჰკურთხა
გიორგი ძე მისი ტფილისს მეფედ ქს. ჩქ, ქრ. სჟჱ: შემდგო-
მად შეიკრიბნა სპანი და მოადგა ლორეს, ქს. ჩქა, ქრ. სჟთ,
თათრულსა ქორონიკონსა ჩიბ, აღიღო იგი და დაიპყრა თვისად.
ამისა შემდგომად მოვიდა შაჰ-აბაზ და მოადგა ერევანს ქს. ჩქბ,
ქრ. სჟ, და მოუწოდა მეფესა გიორგის და კახთა ბატონს ალექ-
სანდრეს. ამათ შემოიკრიბნეს სპანი თვისნი და მივიდნენ ერე-

ვანს წინაშე ყეენისა. არამედ სამ-კერძოდ მოადგა სპანი შაჰ-აბაზისანი ერევანს, და ერთ-კერძო დასდგნენ ესენი: შემდგომად რაოდენისამე დღისა ბრძანა შაჰ-აბაზ მიტევებაჲ ციხესა ზედა სპათა-გან: მაშინ საქართველოსანი პირველ სპათა-გან შეუსდნენ ციხესა შინა, მოსწყვიტნეს და წარუხვნეს ქალაქნი, შემდგომად შევიდნენ სპარსნი და დაიპყრა ციხე-ქალაქნი შაჰ-აბაზ. ამისა შემდგომად მოუთხრა შაჰ-აბაზ გიორგი მეფესა. “რამეთუ მტერ-თუ იყო ჩემი ხონთქარი, არამედ უფროს-ღა შენი*), აწ ვინადგან ვსძლეთ ძალითა ჩემითა, ჯერ-არს, რათა მომცე ჯილდოდ ლორე ბერდუჯის მდინარით:“ შეუძნდა ესე ფრიად მეფესა და მიუგო. „ველოდი ჯილდოდ შენ-გან სხვასაცა ქალაქსა სამსახურისა-თვის მამისა ჩემისა და ჩემისა, და არა მიხმასა საზღვართა ჩემთასა:“ არამედ ვინად-გან იყო შაჰ-აბაზ მცბიერი და სწადდა დამცირება ქართლისა. და კვალად ერის-თავი ლორისა ლტოლვილი გამახმადიანებული აზრახებდა შაჰ-აბაზს მოკლებად მის-გან ძალსა დიდსა ქართლისასა, ამის-თვის უფროს აიძულებდა, რათა მისცეს ლორე და გამოსავალისა-თვის ბერდუჯის მდინარისა, მოსცა ფეშტყუნი და ხუინი და სამასი თუმანი დაიჯანს ყოველს წელს: ამით უღონო ქმნილ-მან მეფე-მან გიორგი-მ მისცა ლორე, მერმე ანიჭნა შაჰ-აბაზ მრავალნი (იტყვიან მოართვეს რა მეფესა ხალათი ყეენისა, არა აღიხადა სამოსელი თვისი, არამედ მას ზედა შთაიცვა; ეტყოდენ წარჩინებულნი მეფესა: „უკადრო არს ყეენის ეგე და მწყენარ იქმნების:“ ხოლო მეფე მიუგებდა: „თქვენ არა იცით არცა ერთი, უკეთუ ვყო ეგრეთ, მერმე მითხრას სხვაცა ნებისა თვისისა ყოფად, და აწ ამის-თვის ესრეთ უმჯობეს არს) და წარმოავლინა ქართლს: და ესე მისაგებელი მოაგო შაჰ-აბაზ გიორგი მეფესა ერთ-გულებისა-თვის მამისა თვისისა და თვისისა-თვის. კვალად ჟამსა ამისსა იქმნა შფოთი ძეთა შორის კახ-ბატონის ალექ-

---

*) ნამდვილში ჰსწერია შენი და მერმე ბოლოს ი წაშლილია. შენ უმჯობესია.

ქსანდრესთა, რაჟამს ისტუმრნა გიორგი მეფე-მან. რამეთუ ბიძის ძენი იყუნენ ძენი ალექსანდრესნი გიორგისა. შემდგომად ამისა მცირეს ჟამს გარდაიცვალა მეფე გიორგი ქს. ჩქგ, ქრ. ხჟა, მოიდეს და დაფლეს მცხეთასა:

ჰა. მეფე ლუარსაბ ა, ძე გიორგი მეფისა, იბ წელი ჰმეფა.

ხოლო გიორგი მეფისა შემდგომად გამეფდა ძე მისი ლუარსაბ და ეკურთხა მცხეთას და დაიპყრა ქართლი. არამედ იყო მაშინ ქართლი და მეფე საგანძურთა-გან ფრიად ნაკლულევან, ვინადგან მიეცათ ყოველი სახსრად სვიმონ მეფისა-თვის. არამედ აქუნდა მეფესა ჟამი მშვიდობისა, რამეთუ კახნი მოყვსობდენ და ყეენი უცალო და მწყალობელი იყო და ხონთქარიცა ეგრეთვე უცალოებდა: ამისა შემდგომად სთხოვა შაჰ-აბაზ მეფესა ლუარსაბს და თვისი ცოლად თინათინ: ამან მისცა და წარიყვანეს დიდითა დიდებითა და ნიჭითა: არამედ ამ ჟამებთა შინა განმკვიდრებულ იყუნენ მთავარნი და დაეპყრათ ხევნი და ხეობანი თვისად და უმეტეს ყოველთა სააკაძე გიორგი, მოურავი ტფილისისა, ქრცხინვალისა და დვალეთისა: ხოლო იდგა-რა მეფე ლუარსაბ ქცრხინვალს, რამეთუ ჟამად მოვლიდიან თვისთა ქვეყანათა ყოველთა: განა ესე მოურავი გიორგი იყო მხნე, ახოვანი, ძლიერი, ძალითა და შემმართებელი, უშიში, მცბიერი, მჩურჩნელი და უნდო *): ესე მარად-დღე თვითოეულთა კაცთა ფურჩნვიდა და არა დასცხრებოდა: იხილა ესე მეფე-მან და აუწყა

---

*) ვინად-გან იყო დიდების-მოყვარე და არა თქვა მთქმელი მოურავ-მან, თვით მოიგონა. რათა ხელთ იგდოს მეფე, თვარა მთქმელის თქმით ფიცი არ გაუტყდებოდა, რად-გან მეფის და ქვეყნის ორგულობისა-თვის სთქვა, და ეგოდენი ბოროტიც დაშრტებოდა. გარნა მტერობისა-თვის მტერთა თვისთა, ვითარცა ბოლოს გამოაჩინა.

მოურავსა: „რაჲ არს რომელ არა დასცხრები ფურჩვნად, ანუ რაგნებავს ყოფად:“ ამისთჳს ევედრა მოურავი მროველს დომენტის: „რამეთუ მეტყვიან სიკუდილსა მეფისა-გან, და არა რა უწყი *) მიზეზი შეცოდებისა მონებისა-გან კიდე:“ ესე ყოველი მროველ-მან ჰკადრა მეფესა. არამედ მეფე ამისი უცნობელი განჰკვირდა და ამცნო მროველსა გულ-დებულ-ყოფა მოურავისა, რამეთუ არა რაი არს მანკიერება მეფესა შინა შენთვის, გარნა ჰკითხოს ვინ უთხრა იგი: ხოლო მოურავ-მან არასთქვა მთქმელი, რამეთუ ფუცებულ ვარ მათ მიერ და უბნობასამას შინა მოართვეს მეფესა ამბავი, ვითარმედ მოვიდნენ სპანი დიდნი თათარხანთა თრიალეთსა ზედა (მას ჟამს აღელო ხონთქარსა **) ბაღდაში და უკუნქცეულისა-თვის სთხოვათ ნება წარსვლად გზასა ზედა ქართლისასა. ვინად-გან უთქვა ვისმე მათ-თვის გზის მოკლობა: და ალაფ-ტყვეთა სიმრავლენი). მასვე ჟამსა დაუტევეს ზრახვა იგი და წარავლინა მეფე-მან ჭარალი, რათა შეჰკრას გზანი და მსწრაფლ აცნობოს მეფესა, და თვით მეფე მოვიდა ცხირეთს: მისრული იარალი, ჩამხერგველი გზისგანისვენებდა და მძინარეს დაესხნენ თათარხანნი და მოსწყვიტეს ჭარალითურთ ყოველნი, რამეთუ ვერ განერა ერთიცა: მერმე მოვიდნენ და დასწვეს მანგლისი და კველთა, შეიპყრეს კველთასა მღუდელი ერთი და სცემდენ ლახტითა, რათა აუწყოს, სად არს მეფე: ხოლო მღუდელი იტყოდა: „არ ნაცვალი ვყოსწუთო ესე წარუვალსა მას, და არა ვიქმნე გამცემელ მეფისა და ქვეყნისა:“ წარმოუძღვა მღუდელი იგი კოსტობის თავსა ზედა და ჩამოიყვანნა ქვენადრის გზასა, ჰსცნეს თათარხანთა, რამეთუ აცდუნებდათ მღუდელი, ამისთჳს მოჰკვეთეს თავი და შერაცხა წმიდათა თანა: შთამოსრულთა თათართა მოიცვეს ერთაწმინდა და ახალ-ქალაქი, და მეფე სჯვრეტდა ცხირეთიდამ: მე-

---

*) საჭიროა. ვუწყი.

**) მოკვდა მურად 1590 წელსა, დაჯდა მაჰმად ძე მისი. მოკვდა მაჰმად 604. დაჯდა მაჰმად ძე მისი, ამან აღილო ბაღდადი.

ფილამ წარვიდა მოურავი და ციცი-შვილი ზაზა. ამათ შემოიკრიბნეს გარემონი და მცნობელნი ამისნი ბარათიანნიცა მოვიდნენ მეფისა თანა. ხოლო მოურავი ჩავიდა ნიაბის ბოლოს სხერტის ჭალასა შინა, ეკვეთა თათართა და მოსწყვიტნა სიმრავლით: მაშინ ზაზამ მოჰკლა ფაშა და თავის ჭრასა შინა მოერტყნენ თათარხანნი, იპყრა ზაზამ კბილით წვერი თავისა მის, შეჯდა ცხენსა და გამოვლო ბრძოლით თათარხანნი: მოვიდნენ წინაშე მეფისა, მოართვეს თავნი და ალაფნი მათნი: ხოლო მეფე-მან შემოიკრიბნა სპანი ქართლისანი და წარმოუძღვა თათარ-ხანთა. არამედ თათარ-ხანნი მიმავალნი დოესის მინდორსა შინა, იხილა ტენტერა-მან, გორელ-მან, მსწრაფლ უკუნ-იქცა და აჰყარა ხიდი გორისა: რა იხილეს თათარ-ხანთა ხიდი აყრილი, შევლეს საციციანოსა ზედა და სადა ვინ მოახელეს მოსწყვიტეს, ტყვეჰყვეს და მოაოხრეს და მივიდნენ ბრბონასა, მუნ დაარღვივნეს სახლნი და განსწდვეს ხიდი მტკვარსა ზედა, განვიდნენ და დასდგენ ტაშის-კარის ბოლოს. და მეფეცა მივიდა ახალ-დაბას სპითა და არღა-რა იყო მუნ ხიდი, რამეთუ მტკვარი განდიდებულ იყო თოჳლსა ივნისსა. ამისთა მხილველთა შეავედრნეს თავნი ღმერთსა მეფე-მან სპითურთ და გავიდნენ ცხენის ცურვით უვნებელად ყოველნი. ჩავლეს კიდე მტკვრისა ფარულად და მივიდნენ სურამის-ბოლოს, მუნ შემოეყარნენ სრულიად ქართველნი მტკვრის ჩრდილოეთისანი. მაშინ განზრახვითა მოურავისათა შემოუსხნეს მეთოფენი თხრილსა და თვით ცხენოსანნი მივიდნენ განტიად მინდორსა ზედა, ეკვეთნენ ფიცხლად და იქმნა ბრძოლა ძლიერი ქს. ჩთქ, ქრ: ხყზ: ამ ომსა შინა ფრიად მხნედ გამოჩნდენ მეფე ლუარსაბ და უმეტეს მოურავი. მოსცა ღმერთმან ძლევა და მოსწყვიტნეს ურიცხვნი და ივლტოდნენ თათარხანნი, რამეთუ მოსაკიდელთა დედანიცა მესამეს დღემდე გამოიყვანდენ ტყიდა-მ თათარ-ხანთა, განაშიშვლიან და განუტევიან. ხოლო მეფე-მან აღიღო იავარი მათი და მოიქცა და თავნი მათნი წარუვლინა ყეენსა შაჰ-აბაზ-მან წარმოუვლინა ნიჭნი დიდნი:

ხოლო შემოქცეული მეფე ისტუმრა მოურავ-მან, რომელსა აქჳნდა მანკიერება გულსა წინა-თქმულთა-თჳს და ჰყვა დაჲ შვენიერი და კეკლუცი, იტყოდა: „ვაჩვენო მეფესა და უკეთუ მესიძოს, რა იგი მნებავს ვყოცა, და უკეთუ არა ვსცნობ, რამეთუ მართალ არს თქმულნი იგი წინანი:“ და განცხრომასა და ნადიმსა შინა ჰყო დაჲ თჳსი მუწდედ მეფისა. არამედ ვინაჲგან ჴყო მეფე ჭაბუკი, აღეტყინა ტრფიალებითა და მეორესავე დღესა მოითხოვა ცოლად. ესე მოურავ-მან უარ-თქვა მცბიერობითა, „რამეთუ დიდებულთა ცოლნი არა თავს-დებენ და სათნო იყოფენ დასა ჩემსა დედოფლად და შემასმენელნი წინაშე შენსა მოსპოლვად.“ მერმე კვალად ევედრა მოურავი დედასა მეფისასა დედოფალსა მარიამს ასულსა ლიპარიტიანისასა. არამედ მეფე-მან არა ისმინა და ჰქმნა ქორწილი: ხოლო შემდგომად რაოდენთამე თთუეთა არა თავს-იდებდენ მტერნი მოურავისანი წარჩინებულნი და უმეტეს შადიმან ბარათა-შვილი, მამა-მძუძე მეფისა, ქტყოდენ მეფესა განტევებასა ცოლისასა და მოსრვასა მოურავისასა! ამისი არა მნებებელი მეფე ჩამოიყოლიეს, და მოუწოდა მოურავსა, რეცა ნადირობად ყარაიისად წავკისს მდგარმან მეფე-მან და მოვიდა მოურავი, მასვე ღამესა სწადდა შეპყრობა მისი: ესე ესმა კახა-ბერს ხერხეულიძეს ფარეშთ-უხუცესსა მეფისასა და წამსავე მას აუწყა მოურავსა: მსმენელი მოურავი მყის შეჯდა ჩულიანსა ცხენსა ზედა და ილტოდა ფიცხად, და მოვიდა ნოსტეს, აჰყარა დედა-წულნი თვისნი და შევიდა მთასა შინა: მასვე ჟამსა მოუხდნენ სპანი მეფისანი და დასწვეს ნოსტევი და ეძიებდენ მოურავსა და შეუკრნეს გზანი ყოველნი. არამედ მოურავ-მან განვლო ღამით ფონი მცხეთისა მალვით და მივიდა დუშეთს ნუგზარისა-თანა, რამეთუ ასული ნუგზარისა ჰყვანდა ცოლად მოურავსა (ხოლო ესე ნუგზარ იყო ერის-თავი არაგვისა, რამეთუ პაპა ამისი იყო აზნაური ვანათელი და პირველსა მეფობასა სვიმონისასა უკუდგა ვანათის ციხის მპყრობელი და მან ბრძანებითა მეფისათა და შეწევნებითა აღიღო ციხე იგი, და მეფე-მან მიანიჭნა მუნ მამულნი. ხოლო ოდეს

შეიპყრეს ყიზილბაშთა მეფე სვიმონ, ამანვე მოიმწო ქსნის-ერისთავი, დაესხა და მოსწყვიტა თექთურმანიძე და ჯარმეული და დაიპყრა ბაზალეთი, მოკლა იგი და ხარჭის ნაშობ-მან ძე-მან მის-მან მოსრნა ძმანი თვისნი ყოველნი, და ესე ნუგზარ ძმის-წული ამისი წარიტაცეს ერმა: შემდგომად აღზრდისა მოიბირნა ნუგზარ კაცნი და მოჰკლეს იგი და დაიპყრნა ნუგზარ ბაზალეთი, მერმე დაიმორჩილა მთიულეთი. ხოლო მოვიდა რა სვიმონ მისცა პაპასავე ნუგზარისასა მსახურებისა-თვის მისისა და იყუნეს ამ ჟამამდე ერისთავად): ამას ნუგზარს განუზრახა მოურავ-მან წარსლვა წინაშე ყეენისა, ვინად-გან მუნ ვერ დაუდგმიდნენ მეფესა: ამისთა დამსკუნელთა წარვიდენცა და მისრულთა აღჯაყალას დაუტევა მოურავმან ცოლი შვილი და თჳთ მი-ვიდნენ წინაშე შაჰ-აბაზისა: მან პატივით შეიწყნარა და ანიჭნა ბოძნი დიდნი და მიერით-გან აზრახებდა ყეენსა მოურავი დაპყრობად ქართლისად. არამედ მას, ვინად-გან გულად ედვა დაპყრობა და განმამადიანება ქართლისა, გამოუტევა ნუგზარ ნიჩბი-თა და მოურავი დაიპყრა მუნ ჟამადმდე: ხოლო ყეენიდამ მოსრულ-მან პატრონ-მან თეიმურაზ კახთა-მან მოითხოვა და ლუარსაბ მეფისა ხვარამზე ცოლად. ესე არა ინება მეფე-მან ნათესაობისა-თჳს. არამედ იძულებითა შაჰ-აბაზისათა მისცა და ქმნეს ქორწილი დიდებული. გარნა ამ ქორწილებისა ჟამსა შინა მოუწერა შაჰ-აბაზ ყაზახის ხანსა: „შემოიკრიბნე გარემონი ყოველნი და დაესხი მეფესა ლუარსაბს, მოჰკალ იგი და თავი წარმომიგზავნე წინაშე ჩემსა:“ ეგრეთვე მოუწერა მეფესა: მაშინ მეფე-მან მსწრაფლ შემოიკრიბნა სპანი და მიუხდა ხანსა მას და მოჰკლა იგი და თავი წარუგზავნა შაჰაბაზ. ამის ჯილდოდ წარმოუგლინა შაჰ-აბაზ მეფესა ნიჭი დიდი, ესე ჰყო რათა სცნას ძალი მეფისა, თუ ევნოს ხრიკით და მიზეზ ჰყოს:

არამედ ამისა შემდგომად მოვიდა განჯას უგრძნეულად შაჰ-აბაზ შესლვად კახეთს, რამეთუ ეხლა მოურავი და ეუწყა ყეენისა-თჳს შესლვად ქართლს, უმჯობეს არს ზამთარს, ვინად-გან ვერ წავლენ ხიზანნი მთათა შინა და ხელთ იგდეს ყოველ-

თა: მაშინ ეზრახა ბატონი თეიმურაზ მეფესა ლუარსაბს ერთო-
ბასა და მეფე ვერ მნდობი ყეენისა წინა-თქმულთა-თჳს დაჰყვა
ნებასა და ქმნეს პირი მტკიცე. არამედ განიპარნენ ნუგზარ და
იესე ერისთავნი, ამილახორი ანდუყაფარ, ფეშანგი ფალავანდის-
შვილი, აღათანგი ხერხეულიძე და მივიდნენ განჯას წინაშე ყე-
ენისა: მერმე მოვიდა თეიმურაზ მუხრანს ლუარსაბისა თანა.
ხოლო შაჰ-აბაზ მოვიდა კახეთიდა-მ ქართლს, ლამოდენ მეფენი
ბრძოლასა, არამედ ქართველ-კახთა არა ინებეს წინა-თქმულთა
და დიდთა სპათა-თჳს შაჰ-აბაზისათა და წარვიდნენ მეფენი იმე-
რეთს ქს. ჩქიე, ქრ. ტგ, თათრულსა ჩკდ: მოეგება მეფე იმე-
რთა გიორგი და ისტუმრნა კეთილად: ხოლო შაჰ-აბაზ მოვიდა
გორს და ეზრახა გიორგი მეფესა, რათა მისცეს მეფენი და მან
აღავსოს ნიჭითა და საგანძურითა: ამას ზედა წარმოუვლინა გი-
ორგი მეფე-მან კათალიკოზი მალაქია და აბაშიძე ლევან ძღჳ-
ნითა, მეტყველ-მან: „გევედრებით რათა პატის-გჳცე და მისცე
მეფეთა სამეფონი თჳსნი და იმსახურნე მით, ვითარცა პირველ
მამათა შენთა და თქვენ წარხვიდეთ.“ იხილა ესე შაჰ-აბაზ, რა-
მეთუ ძალითა არღა-რა ეგების შოვნა მათი, აწ იხმია ჴჳანჯი
და მცბიერობა, მოიხმო შადიმან გამზრდელი ლუარსაბ მეფისა
და ეტყოდა მას: „ვითარმე უგულებელს ვყოფ სვიმონ მეფის
შვილის შვილსა და გიორგის მეფის ძესა. გარნა უწყი, რამეთუ
მომიცთუნა თეიმურაზ და აწ უწყოდე შენ მტკიცედ, უკეთუ მო-
ვიდეს ჩემთანა მივსცნე თვისნი ყოველნი და უმეტესნი სხვანი-
ცა:“ ტირილით შეჰფიცა და სარწმუნო ჰყო შადი-მან. ხოლო
კათალიკოზსა და ლევანს მიანიჭნა მრავალნი და მიუმცნო გი-
ორგი მეფესა: „არს მტერი ჩემი ძველადვე თეიმურაზ და მას
ვერ მივანდობ. არამედ უკეთუ მოვალს ლუარსაბ მეფე, მივანი-
ჭებ ყოველსავე მსახურებისა-თჳს მამა-პაპათა მისთა:“ და წა-
რავლინა ესენი და წარუვლინა ხრმალი მოოჭვილი მეფესა ლუ-
არსაბს საჭურისითა თჳსისათა და წიგნი დისა ლუარსაბისა მო-
სლვისა-თჳს, რათა არა რაჲ აქუნდეს შიში: მაშინ მისრულ-მან
წინაშე მეფისა შადიმან სარწმუნო ჰყო ყეენისა-გან ლუარსაბ

მეფე და აღეკაზმაცა მეფე წარმოსლვად: ამას უშლიდენ მეფენი და წარჩინებულნი იმერნი წარსლვასა და არა უსმინა მეტყველ-მან: „უკეთუ არა წარვიდე ამიერის ქვეყანათა და მოაოხრებს, რა მადლი არს ჩემდა.“ ესმა რა შაჰ-აბაზს მოსლვა ლუარსაბი-სა შეჯდა და გამოვიდა ნადირობად, მჩვენებელი სჴათა თჳსთა და მეფისა, ვითარცა მიმგებელი. გარნა რა იხილა ლუარსაბ შაჰ-აბაზ იწყო ტირილი მეტყველ-მან. „ვითარ გიყოთ ბოროტსა ახოვანსა და შვენიერსა, ერთ-გულთა ჩემთა ძესა.“ სცა პატივი სწორ თჳსად, და შემდგომად წარმოვიდა ტფილისს, ეტყოდა მეფესა მუნ დატევებასა. არამედ ტფილისს ჰრქვა: „წარვიდეთ ნადირობად ყარაიისად.“ წარვიდა და წარიყვანა მეფე: მაშინ კალის ციხესა შინა დაუტევა სპანი მცველად ციხისა ციხის-თავითურთ, რომელსა აწ უწოდდენ ქუთვალსა და მიმბაშსა და დაიპყრა თჳსად: ხოლო მისრულთა ყარაიას ინადირეს და სჭ-ვრეტდა არამი *) ყეენისა: მას დღეს მოკლა მეფე-მან იგი: ამას განკვირდა შაჰ-აბაზ და აღეგზანა შურითა რამეთუ მტერ-იყო ყოველთა ახოვანთა. არამედ მოუმცნო და-მან თჳს-მან თინათინ, ცოლ-მან ყეენისა-მან, რათა არა ეჩვენოს მხნედ ახოვნად, გარნა არა ისმინა მეფე-მან მეტყველ-მან. „უწყი, რამეთუ არღა-რა გან-მიტევებს, ამის-თჳს უმჯობეს არს სიკეთისა ჩვენება, ვიდრე სიავისა:“ გარნა შაჰ-აბაზ ლიქნიდა ტკბილად, რათა არა განე-ვლტოს მეფე და მუნ ეტყოდა: ვინად-გან ჰხარ რაინდი და უც-დური მოისარი, ვინადიროთ ყარაბაღიცა:“ ხოლო ყარაბაღს ეტ-ყოდა ნადირობასა მაზანდარისასა და მიიყვანა მაზანდარანს და მუნ აიძულებდა უარის-ყოფად ქრისტესსა: ხოლო მეფე-მან არა ინება: შემდგომად მრავლითა ლიქნითა და შინებითაცა უთ-ქმიდა, არამედ მეფე დაადგრა სიმტკიცესა ზედა. მის-თჳს პა-ტიმარ-ჰყო მეფე: მაშინ ეზიარა პატიოსანსა სისხლსა და ხო-რცსა უფლისასა და ატირნა მჴევარნი თჳსნი წესითა ქართუ-ლითა, ვითარცა მკვდარსა ზედა და მეფე შესხმისა წილ იტ-

*) ცოლნი და ქალნი ანუ დედა-წულნი.

ყოლა. „აგრე ჩემ-მან (sic) სულ-მან:“ შემდგომად წარავლინა შაჰ-აბაზ მეფე გულაბ-ყალას შირაზს და პატიმარ-ჰყო მუნ, მერმე კვალად არა დასცხრა მძვინვარებად, წარავლინა შაჰბაზ და მოაშთვეს მუნ ციხესა შინა მეფე ლუარსაბ მშვილდის საბლით ქს. ჩქგბ, ქრ. ტი, და შეირაცხა წმიდათა მოწამეთა თანა და აწცა არს წმიდა გუამი მისი მუნ: ხოლო შექცევასა შაჰ-აბაზისასა ქართლიდა-მ დაშთა უმეფოდ ქართლი, რამეთუ არა დაშთა ძმა ანუ ძე ლუარსაბ მეფესა და იყოფოდნენ მთავარნი თჳს-თჳსად და განიმკვიდრებდნენ თჳსთა კერძოთა. მერმე რა დაიპყრა კახეთი კვალად ბატონ-მა თეიმურაზ, ესე ესმა შაჰ-აბაზს, განძვინდა და მოვიდა კახეთს და მუნიდა-მ ტფილისს ქს. ჩქივ, ქრ. ტდ, თათრულს ქორონიკონს ჩკდ.

ჳბ მეფე ბაგრატ ვ, ბ წელი ჰმეფა.

მაშინ ტფილისს დასვა მეფედ ქართლისად ბაგრატ ძე დაუთხანისა, ნაშობი კახთ-ბატონის ნათესავისა და თჳთ უკუ-იქცა შაჰბაზ, აჰყარა კახეთი და მივიდა ისპაჰანს: ხოლო ესე ბაგრატ იყო ფრიად მოქმედიან და არა რა კეთილ იყო მის-თანა: სძულობდენ ქართველნი და იყო საბარათიანოს და უხმობდენ საბარათიანოს ბატონსა, არცადა-თუ ეგდენ ერჩდენ და მორჩილებდენ; შემდგომად ბოლონის ყოფასა შინა მოკუდა ბაგრატ, ქს. ჩქით, ქრ. ტზ: ხოლო ცოლი მისი ანნა ძით სვიმონით იყოფოდნენ ტფილისს და სომხითს და არცა მას მორჩილებდენ ქართველნი ეგდენად: ვითარცა მოსწყვიტა ბარათამ სახლეულნი თჳსნი და ყათლან ძმის-წული მისი ფელტოდა და მივიდა წინაშე შაჰ-აბაზისა. ამის-თჳს წარმოგზავნა შაჰ-აბაზ სპანი და მოეწივნენ ბარათას ფარავანსა ზედა და მოკლეს იგი:

კვალად ამ წინა-ყამებთა მომკუდარ იყო ნუგზარ და დასჯდა ძე მისი ბაადურ ერის-თავად. ამას არა მორჩილ ექმნა ძმა თჳსი ზურაბ, განაძო იგი და წარვიდა ცოლით წინაშე შაჰ-აბაზისა:

მან კეთილად შეიწყნარა შუა მდგომელობითა მოურავისათა, რამეთუ იყო აღზრდილი მოურავისა, შემდგომად მისცა ნიჭი შაჰ-აბაზ და ერისთაობა და გამოუტევა ზურაბ და დაშთა ცოლი მუნ: მოსრულ-მან ზურაბ ძალითა ყეენისათა და სვიმონის მწეობითა დაიპყრა ბაზალეთი და განაძო ბაადურ ძმა თჳსი და მივიდა საჩინოს ბაადურ. ხოლო ზურაბ მოიმწო სპასპეტი საბარათიანოსი ბარათა ბარათა-შვილი და დაუწყო კირთება მთიულ-მოხევეთა და დაიპყრა იგინი და განძლიერდა ფრიად (რამეთუ იყჳნენ სახასონი მეფისანი და აქამომდე არა ეპყრათ ხევი ამათ, არამედ მთიულნი ერჩდენ მცირედ). ხოლო საჩინოს-მყოფსა ცოლსა ბაადურისასა ეტრფოდა სამზღვრელი ჩიჯავაძე და ცოლისავე მისისა ნებით მოჰკლა ბაადურ და შეირთო მან ცოლად: მცნობ-მან ამის-მან ზურაბ წარვლო ფერსათის-მთა. არამედ მას ღამესა იხილა სიზმარი ცოლ-მან ბაადურისა-მან. „რამეთუ მოჰკლეს სამზღვრელი და ტყვე ჰყვეს იგი.“ უთხრა ესე ყოველი სამზღვრელსა, ხოლო მან არა ისმინა და ქალი იგი შევიდა ციხესა და განამაგრა: ღამესა დაესხა ზურაბ, მოჰკლა სამზღვრელი, მოჰკვეთა თავი და წარმოვიდა. გარნა ციხესა ვერ ავნო და მოვიდა გამარჯვებული! იხილა ესენი სვიმონ, ძე-მან ბაგრატისა-მან, რამეთუ მიიღეს მთავართა თჳს-თჳსნი კერძონი და არდარასა მორჩილებდეს, წარვიდა წინაშე ყეენისა: ამისი მსმენელი ზურაბ ერისთავიცა წარვიდა წინაშე ყეენისა, რათა არა შესმენილ იქმნეს. ხოლო ყეენ-მან განიგონა საქმე მათი და შეუძნდა განდგომილებისა-თჳს ქართლისა, მოუწოდა მოურავს და ზურაბს, ვინად-გან მოურავი სახელოვანი იქმნა მის წინაშე ბრძოლათა შინა და იხილა ბადლადს და ფანდაარს, ამის-თჳს წყალობდა და ისმენდა: ამათ წარმოატანა ყარჩიხან სპითა დიდითა და ამცნო, რათა მოსწყვიტოს კახეთი და აჴუაროს ქართლი და წარუგზავნოს მას: კვალად წარმოატანა სვიმონცა ძე ბაგრატისა მეფედ ქართლისად, რათა ვერ ჰსცნან საქმე იგი ქართველთა და მისცა სვიმონს ასული ყორჩიბაშისა ჯანბაზუმ ცოლად. ესენი რა მოვიდნენ აღუძღდათ ქართველთა სპათა ძღვენი. არამედ

მოურავ-მან და ზურაბ ფიცით არწმუნათ, რამეთუ მოგცათ ყეენ-მან სვიმონ მეფედ და ამის-გამო მიენდჳნენ სრულიად ყოველ-ნი ქართველნი:

პგ. მეფე სვიმონ ბ, ზ წელი იმეფა.

მერმე მოვიდნენ ტფილისს და დაუტევეს მუნ სვიმონ მე-ფედ და თვით სპითა წარვიდნენ, და დასდგნენ მუხრანს, მუნ მოუწოდეს კახთა და უწყეს რა იგი აღვწერეთ და მცდელობდენ აღყრასა ქართლისასაცა. არამედ მოურავ-მან მონადირე-მან ლო-ჭინის ხევსა შინა, იხილა შიკრიკი ერთი მომავალი. შეიპყრა იგი და იხილა წიგნი, რომელსა შინა ეწერა ყარჩის ხანისა-თანა შაჰ-აბაზის მიერ: „რათა მოსწყვიტნო კახნი და აჴყარო ქართ-ლი, მოკვეთე თავი მოურავსაცა და წარმოგზავნე წინაშე ჩემსა:“ განცვიფრებულმან, ამის-თჳს მოურავ-მან მოჰკლა შიკრიკი და დაფლა მუნვე და მოვიდა ზურაბ ერისთვისა-თანა ფარულად, ეზრახა მოწყვეტასა ყიზილბაშისასა და აყრელობასა ქართლი-სასა. არამედ ზურაბ მიზეზ-ჰყო ცოლი, რომელი ჰყვა ისპანს და მოურავს ძე პაატა: ხოლო მოურავ-მან აღუთქვა შერთვად ლელა ბატონის-შვილისა დისა ბაგრატისა, და მრავალითა ღი-ქნითა დაიყოლია და ზურაბ დასთმო ცოლი და მოურავ-მან შვი-ლი დაასკვნეს ღალატი ყიზილბაშთა: მერმე მოვიდა მოურავი და აზრახა ყარჩი-ხანს, რათა მოუწოდონ ქართველთა და აღას-რულონ ბრძანებული. ამის-თჳს ნება-ჰსცა ყარჩი-ხან და მოწო-დებითა შემოკრბნენ ქართველნი: ხოლო შემოკრებულთა წარჩი-ნებულთა ეტყოდა ზურაბ და აუწყა დავედრებული ყეენისა, რა-თა არა ჰყონ ესე და არა მოაოხრონ ქართლი და მიჰყუჳნენ ნე-ბასა მათსა: მაშინ მათ ყოველთა ფიცით აღუთქვეს, რა იგი მათ უთხრან იგიცა ჰყონ ყოველთა. არამედ ანდუ-ყაფარ ამილა-ხვარსა ვერ განანდვეს ესე, რამეთუ ჰყვა ცოლად სვიმონ მეფის ცოლის და, ასული ყორჩიბაშისა, მონათესავე ყეენისა და იყო

ანდუყაფარ გამოჭმადიანებულცა: ამის-თჳს შეიპყრეს იგი სავუ-რცლის ჯალასა შინა და ცოლიცა მისი წარავლინეს და პატი-მარ-ჰყვეს არშას ციხესა შინა: დილას დაესხნენ ყარჩი-ხანს ქა-რთველნი ზურაბით. ხოლო ყიზილბაშთა შინა მყოფი მოურავი შეუხდა ყარჩი-ხანს და მოჰკლა და შვილ-მან მის-მან ზურაბ შვილი ყარჩი-ხანისა და მოსწყვიტნეს ყიზილბაშნი, ვითარ მცი-რედნიღა გარდაიხვეწნეს ქს. ჩქგ, ქრ. ტია, თათრულსა ჩლდ: და აღივსნენ იავარითა და ალაფითა მათითა (გარნა თუნცა არა ეხილვა მოურავს წიგნი იგი შიკრიკისა აურილმცა იყო ქართლი. გარნა იხსნა ღმერთ-მან ერი თჳსი ესრეთ):

დღეს მასვე სიტყვითა მოურავბსათა წარვიდნენ სპანი ქა-რთლისანი ერთი ახალ-ციხეს, მეორე ზურაბით კახეთს და მო-ურავი მოუხდა ტფილისს, ადიდო ქალაქი, ხოლო ციხესა ვერ ავნო. ეგრეთვე ჰყვეს ახალ-ციხესაც, არამედ კახეთს იყლტოდა ფეიქარ-ხან, რომლისაცა ენებათ ცოლის წაგვრა დედა-ბატო-ნის შჳლისა და მივიდა მუნ ზურაბისა-თანა მოურავიცა და მი-ჰყუჩნენ ფეიქარ-ხანს ბარდამდე, და მას ვერდა-რა ეწივნენ, შე-მოიქცეს, მოარბიეს განჯა, ყარაბაღი და მოვიდნენ ალაფითა სავსენი ქართლს: მაშინ დაადგინეს განმგებელად ქართლისად ქაიხოსრო ძე მუხრანის ბატონისა ვახტანგისა. არამედ უწოდეს სახელით ოდენ, გარნა იყო მოურავი მოქმედი ყოვლისა და მო-რჩილებდნენ მას ყოველნი ემურად: ხოლო ამათ მოუწოდეს ბა-ტონს თეიმურაზს და დაიპყრა მან კახეთი და მოსცა ასული თჳსი დარეჯან ზურაბ ერის-თავსა ზათო-ჩენითა მოურავისათა:

მიესმა ესე ყოველი შაჰ-აბაზს მოსრვა სპათა თჳსთა და დაპყრობა კახეთისა თეიმურაზისა-გან, განრისხებულ-მან წარ-მოავლინა ისა-ხან ყორჩიბაში სპითა დიდითა: ესე მოვიდა დაიბანაკა ალგეთსა ზედა: მაშინ შეერთებისა-თჳს კახთა მოი-ყვანეს ბატონი თეიმურაზ კახთა სპითა, შეიკრიბნენ და და-გნენ კოჯორსა ზედა. მოვიდა ათაბაგი მანუჩარ ლტოლვილი სამასითა კაცითა. ხოლო სპასპეტსა საბარათიანოსასა ბარათა ბარათა-შჳლს ემინოდა განლტოლვად ბარათიანთა. ამის-თჳს

განზრახვითა მისითა განთიად კოჯრიდა-მ დაესხნეს ყორჩიბაშს და იქმნა ბრძოლა ძლიერი და მოსწყდა სიმრავლე ორგნითვე ქს. ჩჳკდ, ქრ. ტჲჱ, თათრულს ჩლდ, ივნისსა შინა და ივლტოდენ ყიზილბაშნი. ხოლო ქართველნი ალაფობდენ გატეხილ-ხიდამდე: არამედ ამირგუნა-ხან ერევნის ბეგლარ-ბეგი ვერ მოესწრა ომსა, და რა ესმა ხმა ბრძოლისა მოისწრაფა და მოვიდა მარაბდის გორიდა-მ და იხილნა ყიზილბაშნი ლტოლვილნი და მცირედნი ქართველნი შეკრებულნი ერთად, რამეთუ ზურაბ ერისთავი დაკოდილ-იყო თავსა ზედა და მას შეეწეოდნენ, მოეტევა ხანი ამათ და იქნა ბრძოლა კვალად უძლიერესი მცირეთა-გან, ვინად-გან დიდად მხნედ გამოსჩნდა ბატონი თეიმურაზ, მოურავი და დამსწრენი ქართველნი: მაშინ ათაბაგი შეხვდა ამირგუნა-ხანს და ჰკრა თავსა ხრმალი და გაუპო თავი და ავნო დიდი: ეტყოდა ამირგუნ-ხან ათაბაგსა: „უპურმარილოვ“. რამეთუ მას გაეზარდა, გაუშვა ათაბაგ-მან და წარვიდა. ხოლო მხნედ მბრძოლი მოკლეს თეიმურაზ მუხრანის-ბატონი და განხდა ხმა და ჰგონეს ყოველთა კახ-ბატონის სიკუდილი, და ივლტოდენ კახნი და ქართველნი: ამისნი მხილველნი ყიზილბაშნი უკმოიქცნენ და მოსწყვეტდენ უწყალოდ ქართველთა, მოკუდა ამ ომსა შინა ყიზილბაში ჩიც: ქართველი და კახი ჴ და ზურაბისა მ: შემდგომად ბრძოლისა მოვიდნენ ყიზილბაშნი ტფილისს და გამოვიდნენ ტფილისს ციხესა შინა მდგომი სპანი მორბევად ლიხისა: ამათ მოუხდა მოურავი სამოცითა კაცითა, აოტნა და მოსწყვიტნა შვიდასი და მცირენი შეიხვეწნენ ტფილისვე: კვალად გამოვიდა ლართის-კარს მოურავი, შთახერგა გზები, ამაგრებდა ზემო-ქართლს. არამედ ყორჩი-ბაში მცდელობდა გამოყვანასა ამილახორისასა ცოლით არშიდა-მ და არა ძალ-ედვა ამისი ყოფად. ამის-თჳს ეზრახა ზურაბ ერისთავსა, რათა გამოიყვანოს იგინი: მაშინ ზურაბ ნება-სცა პაემანითა ამით, რათა შევლონ გზა მისი არაგვსა ზედა და ჩამოვლონ ქსანსა ზედა, რათა არა მოოხრდეს მამული მისი: ესე აღუთქვა ყორჩიბაშ-მან ფიცითა მტკიცითა და უთავა სპათა თჳსთა ყორჩიბაშ-მან ხოს-

რო-მირზა და წარავლინა (ხოლო ესე ხოსრო-მირზა იყო ძე დაუთხანისა, ნაშობი ხარჭისა-გან ისპაჰნს ყოფასა შინა და მიერით-გან იყო უპატიოდ და უპოვარ ფრიად, და ოდეს იყო მოურავი მუნ მოვიდოდა დარბაზობად ხოსრო-მირზა მოურავისა-თანა. რა იხილა მოურავ-მან, მიეგება და დასვა ადგილსა თჳსსა ზედა და თჳთ დაუჯდა შორეს: ამის მხილველთა ყიზილბაშთა ჰკითხეს მოურავსა ვინაობა მისი. ხოლო იგი ეტყოდა მათ ძედ პატრონისად თვისისა: ამის-თჳს აცნობეს ესე შაჰ-აბაზს და პატივ-სცა და მისცნა ნიჭნი დიდნი და მოურაობა ისპაჰნისა. არამედ ესე არა ჰყო მოურავ-მან სიყვარულითა პატრონისათა, გარნა რათა აღუდგინოს ლუარსაბ მეფესა მეტოქი): ხოლო ყიზილბაშთა წინწამურის-ბოლოს დახვდა მოურავი და ავნო დიდი ყიზილბაშთა. არამედ სძლეს სიმრავლით, განვლეს და განსდგნენ მუხრანს. მერმე შევლეს დუშეთი და განვლეს მთიულეთი და გარდავიდენ ხევს და გამოიყვანეს არშიდამ ანდუყაფარ და ქალი იგი, მერმე გარდმოვლეს მთა ლომისა და შთამოვიდნენ ქსანსა ზედა: მაშინ შეკრბნენ ერისთავი ქსნისა იესე და ძმა ზურაბ ერისთვისა გიორგი: რამეთუ ზურაბ ფიცისა-თჳს არღა-რა ინება, და შეჰკრნეს გზა ქსნისა და მოურავიცა დახვდა ქსნის-ბოლოს, მოსწრიდნენ ყიზილბაშთა ესრეთ, რამეთუ ქსანი იქმნა, ვითარ-ცა სისხლი: შეიპყრეს ხანი ყაზახისა და სულტანი სამი. არამედ მხნედ იყო ხოსრო-მირზა, რამეთუ ვერ წაგვარეს ქალი იგი, გამოიყვანა და მოგვარა ყორჩი-ბაშსა. მერმე წარავლინა ყორჩი-ბაშ-მან სპანი მორბევად სომხით საბარათიანოსად. ხოლო მოუ-რავ-მან განამაგრნა ციხენი კიკანაბერი, ალისა, სურამისა, კეხვი-სა და წარვიდა სამცხეს, რამეთუ მუნა ჰყვანდა დედა-წული თჳსი. კვალად წარავლინა ყორჩიბაშ-მან სპანი დასხმად მოურავისად, მისრულთა ყიზილბაშთა გარემოიცვეს ასპინძა: მაშინ მოურავი იყო ნადირობასა და მუნიდამ იხილა ასპინძა მოცული ყიზილ-ბაშითა, მოეტევა მცირედითა კაცითა, მკვეთა და აოტნა ყიზი-ლბაშნი და მოსძევანა იგინი და მცირედნი ივლტოდენ. მაშინ ეპყრათ ყიზილბაშთა ხერთვისი და რომელიმე ციხენი სამცხისა-

ნი: შეუხდა მათ მოურავი, მოსწყვიტა მეციხოვნენი და დაიპყრა თჳსად, წარავლინა წინაშე ხონთქრისა ქავთარი-შჳლი გიორგი და მოითხოვნა სპანი მისნი, რათა დაიპყრას მან იგინი: სთნდა ხონთქარსა, მოსცნა ნიჭნი დიდნი მოურავსა და ინგიჩარნი და დაიპყრნეს ციხენი იგინი: არამედ ყორჩიბაში იდგა ჟამ-რაოდენმე ტფილისს, მერმე დაუტევა სვიმონ მეფე ტფილისს და თჳთ წარვიდა ამასვე ქორონიკონსა, მაშინ მისრულსა ისპაჰნს მსახურებისა მისისა-თჳს მისცა შაჰ-აბაზ ხოსრო-მირზას ყულარაღასობა: ხოლო მოურავი იყო სამცხესა, შემდგომად მივიდა იმერეთს გიორგი მეფისა-თანა, ისტუმრა ლევან-დადიანმან, მუნიდამ შემოვლო კვალად იმერეთი და მოვიდა სამცხესვე:

ამ ჟამებთა მოიმწო ანდუყაფარ ამილახვარ-მან ქსნის ერისთავი, რამეთუ შესწამა შეპყრობისა თჳსისა უწყება დაზნელსა, დაესხა და მოსწყვიტნა იგი და განიყვეს მამული მისი, ხოლო ქვითკირი დაიპყრა ქსნის-ერისთავ-მან და ნეშტი ამილახორ-მან: მერმე მოვიდა მცხეთას ანდუყაფარ, შეიპყრა დეკანოზი მისი და წარუხვნა საგანძურნი მცხეთისანი და აქადებდა დეკანოზს დაძახებასა მუნ მყურისასა, მუნით მოვიდა ტფილისს და ციხის თავისა-თანა მჯდომარე კალის-ციხესა შინა გამზრახი წინა-თქმულთა-თჳს აღსდგა რა წარმოსლვად უბრკმა, დ ეცა ლანძვსა, განხეთქა იგი და გარდმოიჭრა ქალაქისაკენ და მოკვდა ანდუყაფარ ბოროტად: შემდგომად ამისა მოწყვიტნა იესე ქსნის-ერის-თავ-მან ძმანი თჳსნი ცოლ-შვილითა სრულიად:

ხოლო მოურავი მოვიდა სამცხიდამ ქართლს, კვალად შეკრეს მოურავ-მან და ზურაბ ერის-თავ-მან პირი, მოიყვანეს და დასვეს ქაიხოსროვე გამგედ ქართლისად. არამედ იყვნენ იგინივე საქმისად მყოფელნი, რამეთუ სვიმონ მეფე ვერ გამოვიდოდა ტფილისიდა-მ ამათ მიერ: კვალად ჟამთა ამათ არა მოსცეს დვალთა ბეგარა მოურავსა, გარდავლო სპითა მოურავ-მან ბეგარა, შთავიდა და მოსრნა ურჩნი და ჰყვნა კვალად მებეგრედ და მოვიდა ქართლს. კვალად მელიქი სომხითისა ათაბეგ და ზაქუმ ერთ-გულებდენ ყეენსა, მიუხდა მათ მოურავი, ხოლო იგინი

ილტოდნენ და წაგვარნა დედა-წულნი და ქონებანი და წარმოვი-და: არამედ ქაისოსრო ბარათა-შჳლი მოყვრობდა როსტომ სპა-სალარსა და უვლინებდა როსტომ საგანძურსა მრავალსა, ამის-თჳს არა ერჩდა მოურავსა: კვალად მოიყვანა ამან ხუთასნი მე-თოფენი ყიზილბაშნი და შეაყენნა ბირთვისს ციხესა შინა: ესე შეუძნდა მოურავსა და დილასა ერთსა დაესხა ტბისს და შეიპყრა ქაისოსრო და ხოსია ძმა მისი მის-თანა. მაშინ ქაიხოსროს გა-მოაყვანინა ყიზილბაშნი ბირთვისიდამ და მოსწყვიტნა ხუთასნი-ვე. და სოსია პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა კიკანათ-ბერს:

ჭვალად ეთქვა მუქარა ქველს წერეთელს მოურავისა. მიუხ-და მოურავი და მოსწვა მამული მისი: წარმოსრულს მოურავს ეწია ქველი და ბრძვეს ურთიერთსა. არამედ მოურავ-მან განა-წონნა სამნი ისარნი მკერდსა და ივლტოდა ქველი. სოლო მო-ურავი მოვიდა გამარჯვებული: ამისა შემდგომად უმეტესად გან-დიდნა ზურაბ ერისთავი და არღა-რა ერჩდა მოურავსა და ესე შეუძნდა მოურავს, უფროსად მოუდგა ქაისოსროს და არღა-რა ჩამოუშვა ზურაბ ქართლსა შინა: მაშინ ზურაბ მოიყვანა ბატო-ნი თეიმურაზ და ინება ამის თჳს ქართლისა მეფობა. ხოლო გახთა შთააგდეს შური ზურაბს და ძმასა მისსა გიორგის შო-რის: „რამეთუ გიდგების დალატად ბრძოლასა ამას შინა, ვი-ნად-გან არს იგი სიძე ქაიხოსროსი (რამეთუ გიორგის ყვანდა თეი-მურაზ მუხრან-ბატონის ასული ცოლად) და თვით ნებავს ერის-თობა:“ ირწმუნა ზურაბ, შეიპყრა გიორგი და აღმოხადნა თვა-ლნი. სოლო მოურავ-მან შეიკრიბნა სპანი ქართლისა, ითხოვა ნიჯადი იმერთა მეფის გიორგისა-გან და საფარ-ფაშის სამცხე-ლისა-გან, და მათ მოსცეს და შეკრებული ყოვლითა ამით მი-უხდა დუშეთს, შეიბნენ ბაზალეთს და არა დაშთა კაცი, რომე-ლი არა დაიკოდა, თჳთ ბატონი თეიმურაზ, მოურავი და ზურაბ გარნა სძლეს მოურავსა და ივლტოდა სამცხეს ქაიხოსროთით ქს. ჩქკვ, ქრ. ტიდ. არამედ ცოლ-შჳლი ქაიხოსროსი და ძმის-წულნი მალიად წარვიდნენ იმერეთს:

ხოლო ქაიხოსრო და მოურავი წარვიდნენ სტამბოლს წინაშე სონთქრისა. მის-გან მოითხოვეს სპანი, რათა დაუპყრან ქართლი და მუნცა მოჰკმედიან იქმნა მოურავი: მაშინ ზავი იყო ხონთქარს და ყეენსა შორის და არა ინება ხონთქარ-მან. არამედ წარავლინა ქაიხოსრო და მოურავი სხვასა ქვეყანასა ბრძოლად და უკეთუ დაიპყრან იგი, შემდგომად წარავლინოს ქართლს სპითა დიდითა: მისრულთა ვეზირ-აზამისა-თანა ქაიხოსრო-მ და მოურავ-მან ქვეყანასა მას დიდნი საქმენი ჰქმნა მოურავ-მან და დაიპყრა ქვეყანა იგი და ესე აუწყეს ხონთქარსა: არამედ ცოლი ვეზირ-აზამისა იყო დაჲ ხონთქრისა. ამან მჭმუნვარე-მან მიუწყრა ქმარსა თჳსსა. „რაი არს ესე, რომელ განდიდნა სახელი მოურავისა და არა რაი ისმის სახსენებელი შენი. ამის-თჳს უმჯობეს არს სიკვდილი შენი ყოფასა შენსა.“ განრისხნა ვეზირ-აზამი, შეიპყრა ქაიხოსრო, მოურავი და ყოველნი ქართველნი მათ-თანანი და წარკვეთნა ყოველთა თავნი. არამედ გორგასლის-შვილს ბეჟანს რა ჰკვეთდენ თავსა ეტყოდა მამა მისი მტარვალსა ნიჭის მიცემითა: „მე მომკვეთე თავი და განუტევე ძე ჩემი:“ რამეთუ იგი განტევებული იყო ნიჭისა მის-თჳს განუტევა ბეჟან და წარკვეთა თავი გორგასალს და დედა-წული მოურავისა დაშთა აზრუმს. ხოლო ბატონ-მან თეიმურაზ დაიპყრა ქართლი და კახეთი. ესე მტერობდა ძეთა და ძმის-წულთა ქაიხოსროსათა და არა უტევებდა მუხრანს, არამედ მისცა ძესა თჳსსა დათუნას:

შემდგომად მოკუდა შაჰ-აბაზ ყეენი ქს. ჩქგ, ქრ. ტივ, თათრულსა ჩლც, დაიწყეს ყიზილბაშთა შფოთებად. მაშინ ხოსრო-მირზა-მ შემოიკრიბნა ყულნი, გამოიყვანა შაჰ-სეფი და დასვა ყეენად და მოსრნა წინა-აღმდგომნი: მიერით-გან უწოდებდა ყეენი მამად ხოსროს, ესე მოირჭმა და განმძლიერდა ფრიად: ხოლო შემდგომად შთავარდა შური ბატონს თეიმურაზსა და ზურაბ ერის-თავს შორის: გამოიყვანა ზურაბ სვიმონ მეფე ტფილისიდა-მ და დაიპყრა სვიმონ სრულიად ქართლი: ჟამთა ამათ ჩამოვიდნენ მუხრანს ძენი და ძმის-წულნი ქაიხოს-

რუსანი და დაიპყრნეს თჳსნი ყოველნი: ხოლო სვიმონ მეფე უსმობდა ზურაბს მამასა და ამისთ მხილველი და უღონო ქმნილი ბატონი თეიმურაზ წარვიდა წინაშე ყეენისა და უფადარიდამ მოსწერა ზურაბს:„შეუგვანებელ-არს განწირვად სიძისა-გან სიმამრისა, გარნა ვისილოთ უკანასკნელი შენი, და სვიმონისა:“ ესე შეუძნდა ზურაბს, რამეთუ სწადოდა, რათა იყოს თეიმურაზ კახ-ბატონად და სვიმონ ქართლისად და ორნივე იყვნენ მავედრენი მისნი. ამის-თჳს აწ განიზრახა ბოროტი, მოიდვა დამე ცხვილოს მდგომის სვიმონ მეფისა-თანა, შევიდა და მოჰკლა იგი ქს. ჩქთ, ქრ. ტიზ, და წარუვლინა თავი თეიმურაზს, მოიქცა თეიმურაზ და დაიპყრა ქართლი და კახეთი:

პდ. თეიმურაზ ა, კახთ-ბატონი.

მაშინ მოისხენა შური წუქეთის სულტნისა, ხოლო წარსლულ-მან მას ზედა შეიმუსრა ბეჭე, ამის-თჳს სპათა უთავა ზურაბ ერის-თავი, მისრულ-მან მოჰკლა სულტანი და მოსტყვევნა ქვეყანა მისი და მოვიდა თეიმურაზისა-თანა: არამედ მიერით ბატონს თეიმურაზს აქჳნდა შური ზურაბ ერისთვისა, ოდეს მოჰკლა სვიმონ და ვინად-გან განდიდნაცა ფრიად. ამის-თვის უდგა დალატად მარადის: შემდგომად ზამთარს მდგომ-მან საფურცლეს იცა ყამი და მოჰკლა ზურაბ, მერმე შევიდა დუშეთს წარმოიყვანა ასული თვისი და მისცა ცოლად იმერთა მეფის-ძეს ალექსანდრეს მზითვითა დიდითა: შემდგომად შემოიკრიბნა ორნივე სპანი და მიუხდა ყულუკოსარს, მოსრნა მახვილითა და მოსტყვევნნა იგინი და მოვიდა გამარჯვებული: კვალად შემოიკრიბნა სპანი ორნივე და დაესხა ყარაბაღს, მოსწყვიტნა და მოტყვევნა, აღიღო ალაფი დიდ-ძალი და მოვიდა ქართლს: ამის-თჳს უმეტეს ლაშქრობდა თეიმურაზ, რამეთუ აქვნდა სპათა სიმრავლე და რათა განიმკვიდროს ორნივე ქვეყანა. ხოლო ჟამთა ამათ მოვიდა უწდილაძე დავით განჯის ბეგლარ-ბეგი და ბატონ-

მან თეიმურაზ დასხნა ელი-თურთ იორის-პირსა ზედა. ესე მოითხოვა ყეენ-მან და არა უკუნ-სცა ბატონ-მან თეიმურაზ: ამას ზედა განრისხნა შაჰ-სეფი ყეენი და წარმოავლინა სპასალარი როსტომ საააკაძე სპითა დიდითა და წინ-ხსენებული ხოსრო-მირზა მეფედ ქართლისად (და ხოსროს უწოდა როსტომ) დიდითა ნიჭითა და კახეთი მისცა სალიმ-ხანს:

ხოლო ესე ყოველნი მოვიდნენ ერთბამად და დასდგნენ ხუნანს: ამის-მან მსმენელ-მან ბატონ-მან თეიმურაზ შემოიკრიბნა სპანი საფურცლეს და დამოდგა ბრძოლასა, ვინად-გან ჰყვა ბარათიანთა ცოლნიცა თჳს-თანა მუნ. არამედ ბარათიანთა დაუტევეს ცოლნი თჳსნი და მივიდნენ წინაშე როსტომ მეფისა. ვინად-გან ვახტანგ ძე თეიმურაზისა მუხრანის ბატონი პირველვე მიეგება როსტომს ნათესაობისა-თჳს და ესე ჰყვეს ბარათიანთაცა, ამის-თჳს ამისი მხილველი თეიმურაზ განრისხნა და მოინება დაჭრა ცხვირ-პირთა ცოლთა ბარათიანთათა. არამედ არა აუფლა ხვარაშან დედოფალ-მან: გარნა ესე ვითარებისა-თჳს ვერღარა წინააღუდგა თეიმურაზ სპარსთა და წარვიდა იმერეთს. მცნობ-მან სპასალარ-მან წარმოუყენა სპანი, ესენი ეწივნენ პერანგის მთასა ზედა ხიზანთა, მოსრნეს და ტყვე-ჰყვეს და შემოიქცნენ ტფილისს და სპასალარი როსტომ და როსტომ მეფეცა მოვიდეს ტფილისს ქს. ჩ́ლდ ქრ. ტკბ:

პე. მეფე როსტომ, კდ, წელი ჩმ́ფა.

ხოლო დასვეს როსტომ მეფედ ტფილისს და სალიმ-ხან კახეთს: ამავ ქორონიკონს აღაშენეს გორის-ციხე და შეაყენნეს მცველნი ყიზილბაშნი, უგრეთვე სურამის ციხესა შინა. მოსცეს როსტომ მეფესა შეწევნად ყაზახ-შამშადილო-ლორეს ხანნი და თჳთ სპასალარი როსტომ წარვიდა წინაშე ყეენისა: ხოლო ესე როსტომ იყო მოჰმედიანი და მუნ აღზრდილი, რამეთუ ოდეს მოვიდა მეფედ ჲზ წლისა იყო, საქმით ხუანჯიანი, სოფლის

ფრიად ჭკჳანი, მორწმულ-მდიდარი, რამეთუ აქვნდა ყულარაღასობა ყეენისა, მოურაობა ისპაჰნისა და ნიჭვიდა ყეენი ურიცხვსა, და უსმობდა მაჰმად: ამან განაგნა წესსა ზედა ყიზილბაშთასა კარის გამგენი თჳსნი, და არცა მოშალნა ქართულნი და დაადგინნა ორნივე და მიანიჭებდა ქართველთა ბოძსა მცირეთა და იერთგულებდა მით, რამეთუ მას ჟამსა იყჳნენ ქართველნი მხნენი, რჯულ-მტკიცენი, წრფელნი, ვეცხლის უყვარულნი: ამა როსტომ მოიყვანნა ყოველნი ტყვენი საქართველოსანი სპარსეთიდა-მ გამაჰმადიანებულნი და ამათით შეერიათ ქართველთა განცხრომა, სმა-ჭამა ყიზილ-ბაშური, სიძვა, მრუშება, ტყუვილი, ხორცთ-განსვენება, აფიონ, კეკლუცობა უგვანი, მეჩანგე, მგოსანნი, რამეთუ ამათ საქმეთა მოქმედთა-გან კიდე არა-ვის სცემდენ პატივსა და მიდრკენ, ვიდრე მღჳდელთ-მთავარნიცა ჰყოფდენ უჯეროთა: ამან როსტომ მოიყვანა ცოლად აბაშის შვილის გორჯასპის ასული ქეთევან და უწოდა გულ-დუხტარ და იქორწინა ქრისტიანულ-მაჰმადიანურ: კვალად დაუტევა სასახლე ისნისციხისა და ჰყო მტკვრის კიდესა ზედა ანჩისხატს და სიონის ეკკლესიათა შორის და მისცა ციხე სრულიად ყიზილბაშთა, შეავლო ხიდის-ყურიდა-მ ზღუდე კალის ციხემდე და განჰყო ქალაქი და ციხე, მოავლო მეტეხს ზღუდე და ქმნა, ვითარცა ციხე მტკიცე ხიდი-თურთ და შეაყენნა მცველნი ყიზილბაშნი მას შინაცა. არამედ ამათი მოქმედი მარადის იხარებდა როსტომ და იშვებდა: ამას არა მორჩილებდა ერის-თავი არაგვისა დათუნა, ძმა ზურაბისა, შემოიკრიბნა სპანი როსტომმა და მივიდა მუხრანს. მიუთხრა დათუნას ანუ წარვიდეს წინაშე ყეენისა ანუ მივიდეს მის-თანა: ხოლო დათუნას ძნიად უჩნდა ესენი. კვალად წარავლინა გაბა-შვილი და თურქის-ტანის-შვილი და ამცნო მათ, რათა მოჰკლან თავის-წინაობის განზრახვასა შინა დათუნა და მოართვან თავი მისი. მაშინ მსახურთა მათ უყვეს მრძანებული დუშეთს და მოართვეს თავი მისი და როსტომ წარუგზავნა ყეენსა, რამეთუ ესე იყო მაშფოთებელი ქვეყნისა და თჳთ შეუხდა დუშეთს ქს. ჩქლე, ქრ. ტკგ:

მაშინ ძმა-მან დათუნასა-მან ზაალ შეჰკრა სიმაგრენი და გამოაბრუნა როსტომ და მოვიდა ტფილისს. ამის-თჳს წარუვლინა ზაალ ბატონს თეიმურაზს, რათა მოვიდეს და დაიპყრას ქართლი, რამეთუ აღუთქვა ფიცით ყოვლისა წარმართება: ხოლო მოვიდა ხონთქარი *) მურად და აღიღო ერევანი ქს. ჩქლვ, ქრ. ტკდ, უკუნ-იქცა და წარვიდა: შემდგომად ზავ-ჰყვეს მურად ხონთქარ-მან და შაჰ-სეფიმ, დაშთა ხონთქარსა იმერეთი, საათაბაგო და ქურთისტნის ნახევარი. ხოლო ყეენს დაშთა ერევანი, ქართლი, კახეთი და ქურთისტანის ნახევარი: კვალად როსტომ მოიხსენა შური ყიზილბაშთა-თჳს, რომელი მოსწყვიტნა მოურავ-მან ბიროვისს და შეიპყრა ქაიხოსრო ბარათა-შჳლი სასხლთა მათთა-თჳს და გარდმოაგდო ციხიდა-მ განჯის კარისაკენ მაღლის გოდლიდა-მ: ხოლო თეიმურაზ მოვლო დვალეთი და მოვიდა დუშეთს ქს. ჩქლვ, ქრ. ტკდ, და მუნიდამ მცდელობდა ქართლსა: ხოლო როსტომს აქუნდა ძალი ყიზილბაშთა და ქართველნი მტერეთა-გან კიდე, ყოველნი ერთ-გულობდენ და ამის-თჳს ვერა რა ავნეს. კვალად შეუჩინეს მოღალატენი, არამედ როსტომ იყო მცდელი და სოფლის მანქანი და განერა ყოველთა-გან: მერმეთა თეიმურაზ და ზაალ როსტომის მტერობისა ვერა-რისა მყოფელთა, მოიბირეს ქსნის-ერისთავი და მიუხდნენ სალიმ-სანს; განაძეს სალიმ-ხან და დაიპყრა თეიმურაზ კახეთი: ხოლო ჟამთა ამათ მოუკუდა როსტომ მეფეს ცოლი პირველი და დაემზახლა ლევან დადიანსა, და მან მოსცა დაჲ თჳსი მარიამ: ესე ჰყო როსტომ, რამეთუ ვინად-გან ბატონის თეიმურაზის მოყვარე იყო გიორგი მეფე იმერთა და დადიანი და მეფე იმერთა მტერობდენ. ამის-თჳს დადიანს დაემოყვრა და ვინაჲ-გან არა ჰქონდათ გზა, სთხოვა როსტომ მეფე-მან გზა

*) მოკვდა აჰმად 1617, დაჯდა მუსტაფა ძმა მისი: გარდაადგინეს მუსტაფა 1618, დაჯდა ოსმან ძმა მისი. გარდაადგინეს ოსმან 1622, დაჯდა იგივე მუსტაფა, გარდაადგინდა მუსტაფა, დაჯდა მურად ძმა ოსმანისა, ამან აღიღო ერევანი:

უსუფს ახალ-ციხის ფაშასა: მან სიხარულით მოსცა და მივიდა როსტომ კაკას ხიდსა ზედა ფერსათიდა-მ და დადიანიცა მოს-რულ-იყო მუნ კაკას ხიდსა, მოსცა და თჳსი და წარმოიყვანა როსტომ მარიამ და მოვიდა ტფილის და ჰქმნა ქორწილი მუნ დიდ-დიდებული ქს. ჩღქც, ქრ. ტჰგ. კჳალად ამითი მოკლო თეიმურაზს ძალი დადიანისა-გან. ხოლო ამათი მოქმედი როს-ტომ მოვიდოდა გორს, ცხირეთს, ტფილისს, სომხითს და მა-რადის იშვებდა და იხარებდა:

შემდგომად ამისა მოუწოდეს ბატონს თეიმურაზს ზაალ ერისთავ-მან, იოთამ ამილახორ-მან, ნოდარ ციცი-შვილ-მან, გიორგი გოჩა-შვილ-მან და კათალიკოზ-მან ევდემოს დიასამი-ძე-მან გამეფებად ქართლს, და ნოდარ მოვიდა სპითა დოესს და მოკლოდა მათცა: მცნობელი როსტომ მეფე წამოვიდა: მის-მან მხილველ-მან ნოდარ ვერდა-რა იკადრა ბრძოლა, არამედ ივლტო-და. გარნა ორთა ძმათა ჩხეიძეთა ნოდარისათა მეოფთა მოყვრო-ბით არა ინებეს ლტოლვა, მოიქცენ და ჩამოჰყუარნეს მხედარნი. ხოლო იორამ მოურავის-შვილ-მან ჩამოჰყუარნა იგინი, შეიპყრა და მოართვა როსტომ მეფესა (ესე იორამ მოიყვანა მეფე-მან აზრუმიდა-მ კეთილის ყოფისა-თჳს, რომელი უქმნა მოურავ-მან მას, და მისცნა მამულნი თჳსნი ყოველნი): ხოლო ნოდარ ლტო-ლვილი შევიდა ვერის-ციხესა შინა და მოადგა როსტომ, ვერ გამაგრდა ნოდარ, განივლტო და მივიდა სამცხეს: ხოლო მეფე-მან როსტომ ადიდო ციხე და შემუსრა. მუნიდა-მ მოიქცა და დასდგა ცხირეთს: ესე აცნობა კათალიკოზ-მან ევდომოზ ბა-ტონს თეიმურაზს. არაი ჰქმენ, სივლტოლვისა-თჳს ნოდარისა უკუნიქეც, აწ მოვედ და დაესხი როსტომს, რამეთუ ხელთა შენ-თა შინა არს (ამ კათალიკოზის ძმის-წული ცოლად ჰყვა ბატო-ნის თეიმურაზის ძესა დავითს და ამის-თჳს ჰყოფდა კათალი-კოზი ამას):« ამისი მსმენელი თეიმურაზ არა წარმოემართა, ესე აუწყა როსტომ მეფესა ვახტანგ მუხრანის ბატონ-მან და მსწრაფლ შევიდა როსტომ გორის ციხესა შინა: ესმა ესე თეი-მურაზს და უკუნიქცა. ამას ვახტანგ მუხრანის ბატონი მოეწია

და ავწო დიდი სივლტოლად, და მოსწრაფედ მივიდა თეიმურაზ კახეთსვე: ამის-თჳს შეიპყრა როსტომ მეფე-მან კათალიკოზი ევდემოზ და პატიმარ-ჰყო ტფილისს ციხესა შინა: შემდგომად გარდმოაგდო განჯის-კარის კოშკიდა-მ, კვალად შეიპყრა გოჩას-შვილი გიორგი და აღმოსადნა თვალნი, დაესხა იოთამ ამილახორსა, ჰგვემა იგი და განუტევა ფიცით და შემუსრა ციხე ცხვილოსი და სხვანი ვიეთნიმე განაძო და ზოგნი უმკვიდრო ჰყვნა. არამედ იოთამ ჟამთა მჭვრეტი, ჟამ იყვის ბატონის თეიმურაზისა-თანა, ჟამ როსტომის წინაშე: შემდგომად შემოიკრიბნა როსტომ მეფე-მან სპანი თჳსნი და მიუხდა ბატონს თეიმურაზს მალაროს. არამედ მის-გან მცირედითა სპითა იძლია და მოვიდა ტფილისს: გარნა ამითცა ვერა რაი ავნეს და უმეტესად განძლიერდა, რამეთუ მოირთო ქართველნი ყოველნი და ყიზილბაშნი მონებდენ, ვითარცა ყეენსა: ამისი მხილველი ზაალ ერისთავი ევედრა როსტომ მეფესა, რათა შეიწყალოს და განუტეოს თეიმურაზ და მივიდეს წინაშე მისსა: ამისთჳს უბრძანა როსტომ წარსვლა წინაშე ყეენისა, ვინად-გან სწადდა როსტომს დამორჩილება ქართლისა ყეენისა-გან, ვითარცა სხვათა სახანოებთა და მის-თჳს წარავლინებდა მუნ ყოველთა, და განუწესებდა როქსა და განკვეთილსა, რათა მით არღა-რა უარ-ჰყონ ქართველთა ყიზილბაშნი: მსმენელი ზაალ ერისთავი და უღონო ქმნილი წარვიდა წინაშე ყეენისა. ხოლო ყეენ-მან პატივ-სცა ზაალს, ჰყო მაჰმადიანად, ანიჭნა და გამოუტევა, მოვიდა დუშეთს და მსახურებდა როსტომს მიერით-გან: ხოლო როსტომ დასვა კათალიკოზად ურდუბეგა-შვილი ქრისტეფორე, კაცი სახიერი: არამედ კვალად შესძინა როსტომ, რამეთუ სვიმონ მოყიდულთა ტყვეთა წარუვლენდა ყეენსა. ხოლო ესე გამოიყვანდა მთავართა და აზნაურთა შვილთა ვაჟთა და ქალთა და წარუგზავნიდა: ამისთა მხილველთა ქართველთა იწყეს იდუმალ ტყვისყიდვა, ქვრივთა და ობოლთა, რამეთუ განმრავლდა სიბოროტე, ვინად-გან არღა-რა იყო ზრუნვა სულიერი და არა ზრუნვიდა მეფე სუფევისა და ქვეყანისა-თჳს. გარნა განცხრომისა-თჳს,

ვითარცა წესი არს მოჭმადიანთა: ამის-თჳს მიიტაცეს მთავართა თჳის თჳისნი მხარენი, ქვეყანა-ციხე-სიმაგრენი სამეფოთანი და დაბნებნი:

ხოლო წელსა ქს. ჩქმბ, ქრ. ტლ, თათრულსა ჩნბ მოკუდა შაჰ-სეფი და დაჯდა ძე მისი შაჰ-აბაზ: ამათ ჟამთა შემდგომად შემოიკრიბნა მეფე-მან როსტომ სპანი შემოსლვად კახეთად. მაშინ ბატონი თეიმურაზ იდგა თიანეთს. ხოლო როსტომ წარავლინა ვახტანგ მუხრან-ბატონი სასპასპეტოთა თჳისითა თიანეთს და ყიზილბაშნი მოგზავნა მადაროს: მისრულსა ვახტანგს ზაალი-თურთ ეწყვნენ თიანეთს უდლისა თეიმურაზისანი და ბრძოლასა შინა მოიკლა ამათ-გან თითოთ რევაზ ჩოლაყა-შჳლი და ივლტოდენ თეიმურაზითურთ, მიუდგა როსტომ და ჩავიდა თეიმურაზ კახეთს: ხოლო მადაროს ყიზილბაშთა მოკლეს დათუნა ძე ბატონის თეიმურაზისა და მოართვეს თავი როსტომს, ქს. ჩქმგ, ქრ. ტლგ, თათრულს ჩნგ. არამედ ვითარცა შემპყრობელსა როსტომს ბატონის თეიმურაზისასა მოეგება ხვარამან დედოფალი, რომელი იყო ბიძის-შჳლი როსტომისა: ესე ევედრა, რათა განუტეოს მშვიდობით. ხოლო როსტომ პატივსცა მას, ვითარცა დასა და აღუსრულა ნება მისი, მისცნა ცხენნი და ჯორნი, უძღუნნა მრავალნი, წარუძღვანა კათალიკოზი და წარგზავნა იმერეთს დამეს მას და თჳით როსტომ შთავიდა კახეთს და დაიპყრა კახეთი: ხოლო თავი დათუნასი წარუვლინა ყეენს და აუწყუნა ყოველნი, მერმე განაგნა საქმენი კახეთისა და მოვიდა ტფილისს: ამის-თჳს მოანიჭა ყეენ-მან ნიჭნი დიდნი და-იშვებდა მარადის როსტომ. გარნა არა ესვა შჳლი და შჳლად თჳსად მოიყვანა ისპაანიდა-მ. სვიმონ მეფის ძის ვახტანგის ძე ლუარსაბ და ესე ჰყო ძედ თჳსად. არამედ შენებასა შინა გატეხილ. ხიდისასა იდგა როსტომ ხუნანს და დღესა ერთსა განვიდა ლუარსაბ მოასაკითა თჳსითა, ნადირობად ყარაიის-ველისა. ხოლო სროლასა თოფთასა ხროსა ზედა ირმისასა მოხუდა თოფი ლუარსაბს და მოკუდა იგი: ამისი მსმენელი როსტომ დამძიმდა ფრიად, რამეთუ მოსწყდა თესლი დიდის ლუარსაბ მეფი-

სა: გარნა ეპყრა როსტომს ქართლი, კახეთი და იყო უფროსად განცხრომა-შვებასა შინა: არამედ ოდეს მოუკვდა შვილებული თჳსი არდა-რა ვინ ჰყვა უახლოესი ტომი თჳსი და თჳთცა ფრი-ად მოხუცდა. ამის-თვის გაიშვილა ვახტანგ მუხრანის ბატონი ძე თეიმურაზ მუხრანის ბატონისა, რომელი მოიკლა მარაბდის ომსა შინა (რამეთუ თეიმურაზ იყო ძე ვახტანგისა, ვახტანგ ძე ბაგრატისა და ბაგრატ ძე ოთ*) მეფის კოსტანტინესი): ესე ვახტანგ წარავლინა როსტომ წინაშე ყეენისა, რათა მისცეს აწ განმგეობა ქართლისა და შემდგომად მისა მეფობა, ქს. ჩქნგ, ქრ. ტმა: ხოლო ყეენ-მან პატივით შეიწყნარა ვახტანგ (ვინად-გან უსმენდა როსტომს რასა იგი იტყოდა), და ჰყო მაჰმადიან და უწოდა შანავაზ. მერმე მისცა ნიჭი დიდი და წარმოავლინა ქართლს განმგედ: მოსრულმან ვახტანგ მიერით-გან მართებდა საქმესა ქართლისასა: ხვალად ქს. ჩქნვ, ქრ. ტმდ, ჩამოვარდა გუმბათი ცხეთისა და აღაშენა როსტომ მეფე-მან: არამედ ფრ-თარ მოხუცდა; ვითარცა უძლები, დასვა კახეთს ბრძანებითავე ყეენისათა სალიმ-ხან და ზაალ ერისთავს მისცა ერწო-თიანეთი. არამედ საქმესაცა კახთასა ჰყვითხვიდა სალიმ-ხან ზაალს: ხოლო მოკვდა რა დადიანი ლევან და დაჯდა ლიპარიტ, მერმე ალექსანდრე მეფე-მან იმერთა-მან დასვა ვამიყ, და ამათ მეფობასა შინა აშვილა ლიპარიტს როსტომ მეფე-მან საცოცხანოსი, სავალდეწშვილოსი და რომელიმე სწბარათეჭნოსა სპანი, რამეთუ ძმა იყო ლიპარიტ მარიამ დედოფლისა: არამედ ბანძას ბრძოლასა შინა შეიპყრნეს ქართველნი, დაიხსნევინეს ვეცხლითა თავნი და გამოუტევნეს: შემდგომად წოხილა ვახტანგ განმგეობულ-მან მოხუცებულობა და სიკვდილი მისლვა როსტომისა, აუწყა ყეენსა; ხოლო ყეენ-მან წარმოავლინა სანდო თვისი ხელმწიფი როსტომისა აქას ყამსა მოკვდა მეფე როსტომ, ქს. ჩქნე, ქრ. ტმვ: არამედ ბარწმუნო-მან ყეენისა-მ რა ვერღა-რა იხილა ცოცხალი როსტომ, ყეენის ცნობამდე შეიყვანა დედოფალი მარიამ

*) ჩვენს დედანში ორიცხების 75 მეფე:

ციხესა შინა ტფილისს და საგანძურსა როსტომისასა დაადგინეს დარაჯანი: ხოლო ზაალ ერისთავი არა მნებებელი ვახტანგის მეფობისა მოვიდა და დადგა აგლაბარს: და ესე ყოველი აუწყა ყეენსა ვახტანგ. არამედ მსმენელ-მან ამის-მან ყეენ-მან მოსცა მეფობა ქართლისა ვახტანგს და ნიშნი დიდი და საგანძურნი როსტომისანი და დედოფალი მარიამ, რათა შეირთოს ცოლად: ამისი მცნობელი ზაალ ერისთავი უკუნიქცა დუშეთს და არღა-რა ინება მორჩება ვახტანგისა და უარ-ჰყო მზახლობაცა მისი, რამეთუ ასული ვახტანგისა მოეთხოვა ზაალს ძისა თჳსისა-თჳს: ხოლო ვახტანგს შეუძნდა შერთვა მარიამ დედოფლისა, ვინა-გან ესვა ცოლი ასული ყაფლანისა როდამ სიკეთითა აღმატებული, არამედ უდრო ქმნილ-მან განუტევა როდამ და იქორწინა მარიამსა ზედა:

ჳვ. (?) მეფე ვახტანგ ე, გინა შაჰნავაზ ა, 18 წელი ჰმეფა:

ხოლო დაჯდა მეფედ ვახტანგ და დაიპყრა ქართლი და განაგებდა კეთილად (წოდებული ყეენისაგან შანაოზ): ხოლო მოკუდა რა ალექსანდრე მეფე იმერთა და მეფობდა ბაგრატ უთვალო, მიუწოდეს ვახტანგ მეფესა იმერთა, შეკრბა ვახტანგ და დადგა ფცას. არამედ ზაალ ერისთავ-მან მოსწყვიტნა ელნი გა(?)ხეთის და მტერობდაცა ვახტანგ მეფესა. ამის-თჳს უკუმოიქცა და უბრძანა ძმის-წულთა ზაალისათა და ძის-წულთა თჳსთა, რომელნი განბოროტებულ-იყვნენ მისგან, რათა მოჰკლან ზაალ: ამათ მისრულთა დუშეთს თავის წინაობასა შინა მოურთეს ექვსთა მახვილნი და მოჰკლეს ზაალ ერის-თავი ბიძა თჳსი, ქს. ჩქდ., ქრ. ტმც. (?) მაისს თ, კვირიაკესა: ამის წილ მეფე-მან მოსცა ელიზბარს ერისთობა, ედიშერს მსაჯულთ-უხუცობა და იასონს დედოფლის სახლთუხუცობა: ხოლო ძენი ზაალ ერისთვისანი ივლტოდენ სამცხეს: მოსწყვნა მეფე-მან კაცნი, შეიპყრნეს ტბის-

ყურსა ზედა და მოართვეს. ხოლო მეფე-მან წარუგზავნა ყეენსა იგინი: კვალად მისცა ქსნის-ერისთაობა იესეს და დაიპყრა უმეტეს ქართლი, რამეთუ ერთგულებდენ ესენი ფრიად: ამავ ჟამსა შინა განიყვეს იმერეთი მეფე-მან ვახტანგ და დადიან-მან ვამიყ და ბუჯის წყლის აღმოსავლეთის კერძი დარჩა ვახტანგს, დასავლეთის კერძი დადიანსა, ქს. ჩქჲ, ქრ. ტმც, და ეპყრა ვახტანგს ქართლი, იმერეთი და კახეთი მიერ ჟამით-გან, ოდეს მოწყვიტნა ზაალ ელნი:

ამასვე ქორონიკონსა მოკუდა კათალიკოზი ქრისტეფორე, დასვა მეფე-მან ბიძა-შვილი თჳსი დომენტი, კაცი ღირსი საყდრისა: კვალად ამათვე ჟამთა მოითხოვა ყეენ-მან ასული ვახტანგ მეფისა ანუკა ცოლად, მოვიდნენ საჭურისნი ყეენისანი და წარიყვანეს დიდითა დიდებითა. ხოლო მარიამისა-თანა არა ესვა მეფესა შვილნი, არამედ როდამის-თანა ესხნეს ძენი. არჩილ, გიორგი, ლევან, ალექსანდრე, ლუარსაბ, სოლომონ და ასულნი ანუკა და თამარ. ხოლო ინება მეფე-მან მოყვანება დადიანის ასული ცოლად არჩილ ძისა თვისისა-თჳს, მოითხოვა, მან მოსცა და დაიმზახლნენ. არამედ ჰყვა დადიანს ცოლი გლისპი და აიძულებდა ქმარსა თვისსა არა ყოფად ამისსა სიძოჳისა-თჳს: ესმინა მანცა და მისცა დოდობერიძეს ქალი იგი ცოლად. გარნა შერჩენითა მეფისათა მოჰკლეს დოდობერიძე იმერთა: ამას ზედა შემოიკრიბნა სპანი ქართლისანი და რომელნიმე კახნი მეფე-მან, მივიდა და დასდგა ალს: მსმენელი დადიანი შეკრებული სრულიად იმერეთით მოვიდა ცხენერეს და დასდგა მუნ: მაშინ მეფე ეზრახა იმერთა, მოერთო აბაშიძე პაატა, რაჭის ერისთავი პაპუნა და ლაშხის-შვილი ხოსია თავ-ლეჩხუმისა, გარდავლო მეფე-მან მთა-ლიხისა, იხილა დადიან-მან, ვერღარა დაუდგა და წარვიდა ოდიშს: შთასრულ-მან ვახტანგ მეფე-მან იმერეთს, შემოიკრიბნა სრულიად იმერნი და მოადგა სკანდას. ხოლო ბატონი თეიმურაზ ყოვლგნით უღონო ქმნილი სკანდას ციხესა შინა მყოფი ევედრა შანაოზ მეფესა, თუ წარგზავნოს წინაშე ყეენისა, მოვიდეს მის-თანა: ესე მეფე-მან სიხარულით შეიწყნარა.

მერმე მოსრულა ბატონი თეიმურაზ დიდითა პატივითა მიითვა-
ლა და წარმოავლინა ტფილისს და თვით მეფე მივიდა ქუთა-
თის, აღიღო ქუთათისი და ყოველნი ციხენი იმერეთისანი და
შეაყენნა გუშაგნი თვისნი ქს: ჩქდ, ქრ. ტნთ: შემდგომად მოა-
ვიდა მეფე ოდიშს, ვერ წინა-აღუდგა დადიანი. არამედ ივლტო-
და სვანეთს. ხოლო ბრძანებითა მეფისათა შეუჩინა ლაშხის-შვლ-
მან ხოსია-მ კაცი, და მოჰკლეს დადიანი მუნ: მაშინ მეფე-მან
მოსტყვევნა ოდიში და აღისხნა ციხენი; მერმე მოადგა ჭაქ-
ვით ციხესა შინა მყოფს ცოლს-შვლს დადიანისასა. მცირედ
ხანსა შინა გამოიყვანნა იგინი და გამოიხვნა საჭურჭლენი მრა-
ვალნი დადიანისანი და ჰპოვა მუნ ხატი ოქონისა, რომელი და-
შთა მეფესა სვიმონს: შემდგომად მოვიდა ზუგდიდს, მუნ მო-
ერთო შარვაშის-ძე აფხაზითურთ დიდითა ძღვნითა. მერმე და-
სვა დადიანად ოდიშს ლევან. შემდგომად შემოიქცა დიდითა
ალაფითა და ტყვითა, და მოვიდა ქუთათისს. მუნ მოერთო გუ-
რიელი დიმიტრი, შემოკრებულთა იმერთა ნებითა აკურთხა მე-
ფედ იმერთა ძე თვისი არჩილ ქუთათისს და დაუტევა იმერეთს:
კვალად დადიანს ლევანს მისცა ძმის-წული თჳსი თამარ ცოლად
და თჳთ წარმოვიდა და წარმოიყვანა ბაგრატ მეფე უთვალო
და მოვიდა ტფილის გამარჯვებული: მაშინ წარავლინა ბატონი
თეიმურაზ წინაშე ყეენისა და წარატანა გივი ამილახორი და
მიუძღვანნა არმაღანნი და ტყვენი ოდიშარნი: ამის-თვის განი-
ხარა შაჰ-აბაზ და მოსცნა ნიჭნი დიდნი მის წილ მეფესა: შემ-
დგომად ამისა აცნობა ახალ-ციხის ფაშა-მან ხონთქარს ვახტანგ
მეფისა-გან დაპყრობა იმერეთისა. მსმენელ-მან ხონთქარ-მან
წარმოუვლინა დესპანი ყეენსა, მეტყველ-მან. „არს ზავი ჩვენ
შორის და აწ დაუპყრავს იმერეთი შანაოზ მეფესა და უკეთუ
ჯნებავს გბრძოთ ურთიერთსა:“ ამის მიერ მოუმცნო შანაოზ მე-
ფესა ყეენ-მან, რამეთუ წარუვლინოს ძე თჳსი არჩილ მას და
მან მოსცეს ქვეყანა უმჯობესი და ნუ იქმნების მშლელი ზავთა
მათ შორის: ამის-თჳს მეფე-მან მოიყვანა ძე თჳსი არჩილ და

წარატანა გივი ამილახორი, და წარგზავნა წინაშე ყეენისა ქს. ჩქჟგ, ქრ. ტნა:

ხოლო ესე გივი სიძე მეფისა იყო, რამეთუ ასული მეფისა თამარ ჰყვა ცოლად. ხოლო ოდეს მოსრნა ზაალ ერისთავმან ელნი კახეთს, მაშინ მოუწოდა ამ ზაალ ბატონის თეიმურაზის ძის ძეს ერეკლეს რუსეთიდა-მ, რათა ჰყოს მეფედ, და ამ ჟამთა მოსრულ იყო თუშეთს და ბრძოდა კახეთს: ესე აცნობა შანაოზ მეფე-მან ყეენსა, და მან მოუმცნო ანუ შეიპყრას, ანუ განაძოს ერეკლე და მოსცა ფოველნი ხანნი, რომელნი მორჩილებდენ როსტომ მეფესა: მაშინ შემოიკრიბნა სპანი და უჩინა სპასპეტად დათუნა ძმის-წული თვისი მეფე-მან და წარავლინა კახეთს. მოვიდაცა ერეკლე კახეთს სპითურთ ყრიათ-უბანს, ეწყვნენ მუნ ქართველნი და ბრძოლასა იძლივნენ კახნი და ივლტოდა ერეკლე და შევიდა თორღის ციხესა შინა. ხოლო ქართველნი მოვიდნენ წინაშე მეფისა: მასვე ჟამსა შემოიკრიბნა მეფე-მან სპანი თვისნი სრულიად ხანები-თურთ და მოვიდა თორღას და მოადგა გარს. ხანსა რაოდენსამე შინა შემჭირდენ ციხოანნი: ამის-თჳს დედა-მან ერეკლესა-მან მოუგზავნა მეფესა ვედრება, რათა განუტევოს ფარულად. „რამეთუ უჯერო არს შენდა ტყვეობა და მაჭმადიანობა ჩვენი:“ უსმინა მეფე-მან და განუტევა ფარულად და წარვიდა ერეკლე თუშეთს. ქს. ჩქჟდ, ქრ. ტნბ:

ხოლო შანაოზ აღიღო ციხე თორღისა და ყოველი კახეთი დაიპყრა იგი და მოვიდა ტფილისს: არამედ არჩილს შთასრულსა მაზანდარანს პატივ-სცა ყეენ-მან და შეიყვარა ფრიად. მერმე მაჭმადიან-ჰყო გივი-თურთ, მისცნა ნიჭნი და კახეთი სამეფოდ, წარმოავლინა და მოვიდა კახეთს ამასვე ქორონიკონსა; ამ ჟამებთა გვალად იწყო ერეკლე-მ ჯირთება კახეთისა. ხოლო ამისი მსმენელი შანაოზ მეფე შეკრებული სპითა მივიდა კახეთს და დასდგა აწყვერს, მხილველი ერეკლე ივლტოდა თუშეთადვე: ამისთვის შემდგომად მეფე-მან განუტევა სპანი ყოველნი და მცირედითა წარჩინებულითა და სპითა დაადგნა აწყვერსავე: ესე უსპობა მეფისა ამცნეს კახთა ერეკლეს და მოუწოდეს მას და მის-

ცეს პირი მტკიცე: მოვიდა ერეკლე თუშ-კახითა და დაესხა მე-
ფესა ღამესა ბნელსა. არამედ შესცდენ მეფის კარვისა დამ-
სხმელნი და დაესხნეს ამილახორისასა: მაშინ გივი ივლტოდა
შიდა ქართველით და განჰყვნენ საციციანონიცა სულტანი ბაიად-
რისა. გარნა დაშთნენ რომელნიმე მათგანნიცა: ხოლო მეფე-მან
უბრძანა განმაგრებად ყოველთა სადგურთა თჳსთა, და თჳთ მე-
ვიდა ტალავარსა ერთსა ძით თჳსით არჩილით და მოსრვიდენ
მოსრულთა თუშთა ეგრეთ: მაშინ აგინებდა მეფესა თუში ვინმე
ბილწად, ამა-ზედ განვიდა თამაზ თურქისტანის-შვილი, ბრძო
და მოჰკლა იგი და მოართვა თავი მეფესა: მერმე რიყრაყსა
ბრძანა მეფე-მან დაძახება ბუკისა და აღსხდომა ცხენთა. მსმე-
ნელთა თუშთა ჰსცნეს მუნვე ყოფა მეფისა და მყისვე ივლტო-
დნენ: მოეწია ციცი-შვილი ზაზა სპასპეტი საბარათიანოსი მარ-
ტო და შეაყენნა იგინი. არამედ მისლვასა სპათასა ეკვეთნენ
ძლიერად და შემუსრა ბრძოლითა ზაზა-მ შუბი ხუთი. გარნა
მოსწყვიტნეს სიმრავლითა რამეთუ ადაგო თავთა მათ-თაგან
კოშკი მეფე-მან და ტყავნი თავთანი წარუვლინა ყეენსა. ამის-
წილ მოანიჭა ყეენმან ნიჭნი უზომონი და დიდნი: მერმე შეს-
ცვალნა ურჩნი კახეთისანი და დაადგინნა მორჩილნი თჳსნი და
დაიპყრა არჩილ კახეთი მტკიცედ: შემდგომად ამისა მოვიდა მა-
ნაოზ ტფილისს. ხოლო სცნა არჩილ, რამეთუ არაგვი ოთარის
ერისთავი და ძმანი მისნი ეზრახვიან გამეფებად ერეკლეს. ამის-
თჳს წარუხმნა მათ ერწო-თიანეთი: მაშინ ამას ზედა იფიცეს
მათ სამსჯავალსა ზედა უცნობელობისა-თჳს. ამის-თჳს კვალად
მისცა ერწო-თიანეთი მათვე: შემდგომად ამისა განდგნენ, რა-
მეთუ აქუნდათ მანკიერება და აცნობა ყეენსა ოთარ ერის-თავმან
ერთ-გულობა და მისი წინაშე მისლვა: სთნდა ყეენსა, ვინად-გან
ვახტანგ განდიდნა ფრიად, ჰგონა ამით დაჯინება მეფისა და
მიუწოდა ოთარს თვის წინაშე. მისცა მეფე-მანცა გზა და წარ-
ვიდა ოთარი: ესე შეუძნდა მეფესა, რამეთუ არა ნებითა მისი-
თა ჰყო ესე ოთარ-მან. კვალად გოჩა-შვილ-მან იორა-მ, ნები-
თავე მათითა, რათა იქმნეს მეფედ ყეენის გამო. ამის-თვის

შეიპყრა მეფე და აღმოხადნა თვალნი და წარუხვნა მამულნი (ესე იორამ იყო ძე გიორგისა, გიორგი ძე გოჩასი, რომელი მოკლეს გორს): შემდგომად ამისა შემოიკრიბნა მეფე-მან სპანი და შეუსდა დუშეთს. ხოლო არჩილ კახთა სპითა მოვიდა თიანეთიდამ. არამედ დაუდგნენ სიმაგრეთა შინა ედიშერ და ძმანი მისნი: ბრძოლასა შინა მოსტეხეს ბაყვი პაპუასა ძმასა ოთარისასა და დაპყრობილი მოართუეს მეფესა და სხვანი ივლტოდნენ: ხოლო მეფე შევიდა და დადგა დუშეთს გარნა არღა-რა ინება მეფე-მან სრულიად მოსპოლვა მათი, ვინაჲ-გან იყჳნენ დის-წულნი და ევედრნენ იგინი სრმალ-კისერს კიდულნი: ამის-თჳს შეუნდო მეფე-მან და მისცნა მათნი ყოველნი, უკუმოიქცა და მოვიდა ტფილის: შემდგომად მოვიდა ოთარი, რომლისა-თვის მიეცა ყეენსა ერისთობა, დაუმტკიცა მეფე-მანცა და მიერით ერთ-გულებდნენ ფრიად: შემდგომად მცირედისა მოკვდა ოთარი და ედიშერ (იტყოდნენ სამსჭვლის ტყუვილად ფუცვისა-თვის) და დასვა მეფე-მან რევაზ ბიძა მათი ერისთვად.

ხოლო ესე მეფე ვახტანგ იყო მხნე, ახოვანი, ჭაეროსანი, გამოცდილი ბრძოლათა შინა და შემმართებელი, მოისარ-მოასპარეზი რჩეული, ღრმად-გამგონე, ღრმად მოუბარ-განმზრახი, უხვი, ქვრივ-ობოლთა შემწყალე, მრისხანე ჯეროანი და მოწყალე, სვიანი და ღ̂თის-მოყვარე: ამან მოიწყო ქართლი და კახეთი, იმერნი ყამად ეპყრნეს, ყამად მსახურებდნენ და უსმენდენ, მესხნი მორჩილებდნენ: ამან აღაშენა და განავრცო ქართლი, თრიალეთი, ტაშირი, აბოცი, რომელსა შინა კაცი არღა-რა იყჳნენ: მატა რჯულსა ქრისტეანობისასა და ეკკლესიათა, რამეთუ მცდელობდა, რათა როსტომის განრყჳნილნი მოეგო კვალად კვალსავე თვისსა, ვინაჲ-გან ყამსა მისსა ვითარება სისხლისა და ხორცისა უფლისა ჩუენისა სირცხვილად უჩნდათ, ამან კათალიკოზით დომენტით კვალად შემოიყვანნა აღსაარებად და ზიარებად: არამედ ვინაჲ-გან მთავართა ქართლისათა ვიეთთა აქჳნდათ რჯულნი ყეენისა-გან, მის-გამო ვერ სცვლიდა მათ თვინიერ

ყეენისა. გარნა ყეენი უსმენდა რაჲცა სწადოდა მეფის, რამეთუ აქუნდა რიდი ამისი:

შემდგომად მოკუდა შაჰ-აბაზ ქს. ჩქჲზ, ქრ. ტნე, თათრულს ქორონიკონს ჩოზ და დასჯდა შაჰ-სულეიმან ძე მისი: ამასვე ქორონიკონს იძულებითა არჩილისათა დაიხსნა მეფე-მან ასული დათუნასი ქეთევან ახალ-ციხის ფაშის-გან, მოიყვანა ტფილისს და უქმნა ქორწილი დიდებული: ხოლო შაჰ-სულეიმან ინება გათხოვება შაჰ-აბაზის ცოლ ყოფილის ანუკასი, ასულისა მეფისა და მოინება შისალი-ხან იგი ცოლად და ლორის-ტნის ხან-მან: ჰკითხა ესე ყეენ-მან შანაოზ მეფესა რომლისა უნებს მიცემა. ხოლო მეფე-მან არა ინება შისალისან, არამედ ლორის ხანი და მისცეს მას: ამის-ჳს აღუდგა მტრად შისალისან და მტერობდა მეფესა. მერმე წარმოუვლინა ყეენ-მან მეფესა ვეცხლი დიდი, რათა მოავლოს ზღუდე ტფილისს: ხოლო მეფე-მან აღასრულა რა დაადგინეს კართა მცველი ყიზილბაშნი მათ: ესე რა იხილა მეფე-მან აღაშენა ქალაქის სამხრით ასპარეზის თავსა ზედა მტკვრის კიდისა სასახლედ თვისად და არდა-რა შევიდა ტფილისს. არამედ დადგა მუნ: ესე ჰყვეს ყიზილბაშთა რამეთუ სწადდათ დამესა ერთსა დახშვა კართა და მოსლვა სპათათა მათთა და შეპყრობა მეფისა სახლეულითა სრულიად. გარნა ვინათ-გან იხილეს ესე, დაუტევნეს ტფილისის კარნი და წარვიდეს. მერმე შემოვიდა მეფე ტფილისვე, ხოლო გიორგის ძისა თვისისა-თჳს მეფესა პირველვე მოეყვანა ცოლი ელიზბარის შვილის ასული თამარი და აწ მოგვარა ლუარსაბს რევაზ არაგვის ერისთვის ასული მარიამ ცოლად და უქმნა ქორწილი დიდოსა ზედა დიდებით წარჩინებული, კუალად ლევანს მოგვარა გურიელის ქაიხოსროს ასული თუთა ცოლად და უქმნა ქორწილი გორს აღმატებული: მერმე არდა-რა მოსცეს დვალთა მეფესა ბეგარანი. მის-თვის მოვიდა სპითა ქრცხინვალს შესლვად ოსეთად. შემცნელნი დვალნი შეშინდეს და მოერთვნენ

თავნი მათნი ქრცხინვალს, მოსცეს და დაემორჩილნენ, ვითარცა პირველ:

ხოლო განდიდნა და იქცეოდა ამაყად ზაზა სპასპეტი მე-ფესა ზედა. ამის-თჳს ინება მეფე-მან წართვნა მისი, და მოი-ყვანა იგი. არამედ ძე-მან მეფისა-მან გიორგი-მ, რომლისა-თვის შეესმინათ უგვანად ინება შეპყრობა მისი. ხოლო იგი მოწდვილითა ხანჯლითა მიეტევა მონათა მისთა და მოჰკლა ფავლენის-შვილი, ამის-თჳს მოჰკლეს იგიცა ბრძანებითა გიორ-გის მეფის ძისათა: მსმენელი ამისი დამძიმდა მეფე ფრიად, ვინად-გან იყო ნათესავი (გარნა იტყოდიან მართლისა ამის სი-სხლისა-თჳს იქმნა შფოთნი ესე ძეთა მეფისათა შორის, ვი-თარცა დავითისა): ხოლო სპასპეტობა შემდგომად მისა მისცეს თამაზს ყაფლანის-შვილს:

არამედ მიხალისან არა დასცხრა მტერობად მეფისა და იდუმალ ეზრახოდა ახალ-ციხის ფაშასა ქრთამის მინიჭებითა, რათა წარიყვანოს ერთი რომელიმე ძე მეფისა: ხოლო ფაშამ ქორიანის გამო, რომელი მწირობდა ქართლს, გარდააქცია ლუ-არსაბ ძე მეფისა დაპყრობად იმერეთისა და წარიყვანა ახალ-ცი-ხეს, რამეთუ ლუარსაბის ცოლი დის-წული იყო რაჭის ერის-თვის შოშიტასი: ჰსცნა რა ესე მეფე-მან შეუძნდა ფრიად. არა-მედ ვერა-რაი არგო, და ვერცა რაი შეუძლო ლუარსაბ ყოფად: შემდგომად წარუდგა კვალსა მისსა არჩილ მეფე ძე შანაოზისა და იგიცა მისლვად ახალ-ციხეს და დაპყრობად იმერეთისად. ამისი მცნობი მეფე შანაოზ ფრიად წყინებული წარმოუდგა ძე-სა თვისსა და ვერ-ეწია მას. არამედ მისწია კათალიკოზი, რათა მოიქცეს და აცადოს დღე სიკუდილისა მეფესა და შემდგომად რა იგი ენებოს ჰყოს: გარნა არჩილ არღა-რა ისმინა, არცა შეი-გონა ვედრება მამისა თვისისა: მცნობელი მეფე მოიქცა ტფი-ლისვე ფრიად გულ-კლებული ძისა-გან: მერმე აცნობა ყოველნი ესე შანაოზ მეფე-მან ყეენსა, უგულებელს ყოფა ძეთა თვისთა-გან, ერთ-გულობა და უცოდველობა თჳსი და უკეთუ ინებოს წარსვლა მის წინაშე: ხოლო შაჰ-სულეიმან მოუწერა მისვლად

მის წინაშე და წარვიდა მეფე დიდებითა დიდითა და ხელმწი-ფურითა, რამეთუ იყო მდიდარ ფრიად და არა რაჲ დაუტევა ძეთა თჳსთა ურჩებისა-თჳს მათისა, ვინად-გან რისხვიდა ფრიად. არამედ განმგებელად ქართლისად დაუტევა ძე თჳსი გიორგი და აუწყა, რათა განაძოს ერისთავი ქსნისა იესე, რომელი იყო უკუ-მდგარი: ხოლო გიორგის ძესა მეფისასა მამისავე ჟამსა შინა მოეყვანა დუშეთიდა-მ დათუნა ძე შალვასი და იმყოფებოდა მის-თანა. ამან გიორგი წარავლინა ძმა თჳსი ლევან შიდა-ქართლის დროშით; ესენი შეუხდენ ქსანს და განაძეს იესე და დასვეს დათუნა ერისთავად: ხოლო მეფე შანაოზ შთავიდა ხოშკარს, მუნ სალმობიერ-იქმნა და მოკუდა ქს. ჩქოე, ქრ. ტჲე: ამის-მან მსმენელ-მან ყეენ-მან წარმოავლინა კაცი და აღწერნეს ყოველნი ქონებანი მეფისანი და მისცეს ალექსანდრეს და ანუკას შვილ-თავე მეფისათა, რამეთუ ესე ალექსანდრე პირველვე წარევლინა ყეენისა-თჳს მეფესა და იყოფოდა მუნ, ტარუღად ისპაჰნისად შემდგომად მამისა თჳსისა წილ მიუწოდა ყეენ-მან გიორგის ძესა მეფისასა წინაშე თჳსსა, რათა მისცეს ქართლი და მე-ფობა! მსმენელი გიორგი ძე მეფისა წარვიდა წინაშე ყეენისა და დაუტევა ტფილისს განმგედ ქართლისა ძმა თჳსი ლევან! ხო-ლო მისრულისა-თჳს გიორგისა ძისა მეფისა-თჳს არღა-რა ენება ყენსა მიცემად ქართლი შაჰ-სულეიმანს შიხალის-ხანის გამო. არამედ ერეკლესა-თჳს ძის-ძისა ბატონის თეიმურაზისა: ამისი მცნობელი არჩილ მეფე სადგერს მყოფი ჩამოვიდა ქართლს და იწყო პყრობად ქართლისა, არა თუ თჳსად, არამედ რათა სცნას ყეენ-მან და მოსწრაფედ წარმოავლინოს ძმა მისი გიორგი: ესმა შაჰ-სულეიმანს დაპყრობა ქართლისა: არჩილისა-გან განიზრახა განდგომა ქართლისა, მსწრაფლ მოუწოდა გიორგის და მისცა ქართლი და ნიჭნი დიდნი და წარმოავლინა გამაჭმადიანებული დიდებითა ბუნებურითა::

პზ. მეფე გიორგი ია, გინა, შანავაზ ბ, იბ წელი ჰმეფა.

მერმე მოვიდა გიორგი მეფედ თბილისს ქს. ჩქოვ, ქრ. ტჲდ, და განაგებდა ქართლსა: ხოლო იყო ესე გიორგი მეფე მხნე, ახოვანი, ძლიერი ძალითა და ტანითა, შვენიერ-ჰაეროვანი პირ-მხიარული, ენა-ტკბილი, უხვი და მრავლსახე, მოისარ-მოასპარეზე უებრო: არამედ მოშუღლარ იყო კათალიკოზსა დომენტი ქს. ჩქდე, ქრ. ტჲგ, აწ მეფე-მან დასვა ძმა თვისი ამილახორისა ნიკოლაოზ კათალიკოზად: ხოლო ყეენსა ემცნო მეფისა-თჳს: „ანუ შეიპყრას და წარუვლინოს არჩილ მეფე ანუ განაძოს“: არამედ არჩილ შემდგომად ახალ-ციხიდამ გამოლტოლვილი იდგა სურამს და აუწყა მეფე-მან ესე ესრეთ: ხოლო არჩილ წარვიდა და დაიპყრა იმერეთი: მერმე კვალად მოითხოვა ყეენ-მან ლუარსაბ ძმა მეფისა გიორგისა, არამედ მოშუღლარ იყო სიმამრი ლუარსაბისა რევაზ ერისთავი და დასვა მეფე-მან ძმა თვისი ერისთვისა იასონ და წარავლინა ლუარსაბ მეფე-მან ძმა თვისი წინაშე ყეენისა: გარნა ესე ყოველნი, რომელნი აღვსწერეთ ანუ აღვსწეროთ ყეენის მიერობასა იქმნებოდნენ მისალის-ხანისა მიერ, ვინაჲ-გან იყო ეთიმადოვლე და ვეზირი აზამი, უსმენდა ყეენი ფრიად და კვალად დამართა აწცა წინაშე ყეენისა არჩილისა-გან იმერეთის დაპყრობა, რამეთუ გვშლის ხონთქარსა გიორგი მეფე ვინაჲ-გან არჩილ იპყრობს იმერეთს ძალითა და შეწევნითა მისითა: ისმინა ყეენ-მან და წარმოავლინა საჩუქარი ჰაჯი ალი-ხან და ესე მოვიდა თავრიზს ქს. ჩქოთ, ქრ. ტჲზ, რათა გარდააბირონ ქართველნი გიორგი მეფისაგან და გიორგი მეფესა მოსწერა ყეენ-მან: „შეიპყარ არჩილ და წარმოავლინე წინაშე ჩემსა ანუ განაძე:“ ესე კვალად აუწყა არჩილს გიორგი მეფე-მან. ამის-თჳს არჩილ წარვიდა დვალეთს, ხოლო გიორგი მეფე-მან აუწყა ყეენს განძება მისი: არამედ კვალად მოუწერა ყეენ-მან გიორგის მუნიდამაც განძება არჩილისა: ამას ზედა წარავ-

ლინა მეფე-მან გიორგი ძმა თვისი ლევან და ამილახორი გივი არჩილ მეფისა-თანა და მიუთხრნა ესე ყოველნი: ამის მიზეზი-სა-თჳს არჩილ ითხოვა სამსჭვალი ქრისტესი და ხუნდარი და საბელი: „უკეთუ მომცეთ წარვიდე რუსეთს:“ ესე შეუძნდათ მეფესა, კათალიკოზ-ეპისკოპოსთა და მთავართა. გარნა შემდგომად მას პირსა ზედა მისცეს ესენი და წარვიდა არჩილ რუსეთს (და მოაკლდა მიერით ნიშნი ესე ღჳთისანი ქართლს): არამედ კვალად არა დასცხრა შური შაჰ-სულეიმანისა გიორგი მეფეს ზედა და მცდელობდა შემუსრვასა მისსა შისალიხანისგამო, და უბრძანა აჯი ალი-ხანს მტერობა მეფისა. არამედ სიმხნითა გიორგი მეფისათა ვერა ავნეს ჯერეთ: ხოლო ჟამთა ამათ ისჯებოდნენ მამულთა ზედა ციცი და ძმის-წულნი მისნი, ძენი ნოდარისანი წინაშე მეფისა კოყორსა ზედა: მაშინ ციცი წარმოვიდა ტფილისს აბანოდ და დასხდნენ იმიმეტურქის ხიდს ზემო ფარსადან, პაატა, ვახტანგ, ნოდარ და ამილახორ ძმანი, მოჰკლეს ციცი და ივლტოდნენ მამულსა თჳსსა: განრისხებული მეფე მიუხდათ, არამედ გაესწრნენ იგინი. ხოლო აზნაურნი, შემზრახნი მათ-თანა მოსწყვიტნა და მისცა მამულნი ციცის ძესავე ციცისასა და სიმცირისა-თჳს მოუდგინა მუხრანის ბატონის-შვილი პაპუა და თვით მეფე მოვიდა კოყორსა ზედავე: ხოლო ესე ვახტანგ მივიდა შემდგომად დუშეთს, რამეთუ ქალი ოთარ ერისთვისა ჰყვა ცოლად (შტუვიან შეჩენითა მეფისათა, უკეთუ მოჰკლას ისონ ვახტანგს მისცეს მამული თვისი მეფე-მან, და ამან მოაშთო განსავალსა შინა): ხოლო იმერეთს სჯიდა გურიელი გიორგი მეფედ და არდა-რა მგონებელ-მან მეფე-მან არჩილის მოსვლისა-ებრ ინება, რათა სჯიდეს ნების-მყოფელი თვისი იმერეთს ძალისა თჳსისა-თჳს და პირველვე მოპარვით მოყვანილი ალექსანდრე ძე ბაგრატ მეფისა ყუთაისით ქს. ჩქჟ, ქრ. ტძგ, რომელსა ზრდიდა ძეებრ, ინება აწ ამისი მეფობა იმერეთს, მიუწერა ახალ-ციხის ფაშას, რათა ჰყოს ალექსანდრე იმერეთის მეფედ. ხოლო ფაშამ აუწყა ხონთქარსა: შემდგომად მოთხოვნითა ფაშისათა წარგზავნა მეფე-მან ალექსანდრე დიდი-

თა პატივითა ქს. ჩქპბ, ქრ. ტო: ამასვე ქორონიკონსა მოკუდა-
დედოფალი მარიამ, შემდგომად მოკუდა დედოფალი თამარ ცო-
ლი მეფისა, რომელი იყო კახთ-ბატონთა ტომისა, ქს. ჩქპგ,
ქრ. ტოა:

ხოლო ალექსანდრე მეფე-მან სძლო რა გურიელს გიორგის
როკიოს წარმოუგზავნა მეფესა მახარობელი და მადლობა, რამე-
თუ მის მიერ ექმნა ყოველნი და აწ ღირს ჰყოს და მისცეს
ასული თვისი მარიამ ცოლად: ესე არა ინება მეფე-მან არჩი-
ლის-გამო და მიზეზ-ჰყო დაწინდვა დავით ერისთვისა-გან და
მისცა ნიჭი დიდი კაცსა მას და წარუგზავნა: მერმე კვალად მო-
ეთხოვა ალექსანდრეს ელენე ასული ლუარსაბ ძმისა მეფისა და
ესე აღუთქვა მეფე-მან მიცემად: შემდგომად ამისა ინება მეფე-
მან მზახლობა რაჭის ერისთვის პაპუნასი და მოითხოვა ასული
მიქელაძის გიორგისა ხვარამან, რამეთუ იყო პაპუნას მამიდას-
შვილი, მოიყვანა კოჯორსა ზედა და ჰყო ქორწილი წარჩინებით
დიდებული ქს. ჩქპზ, ქრ. ტოე, რათა აქვნდეს მწედ იგინი:
ხოლო აჯი-ხან წარიბირნა თავარნი, რამეთუ არღა-რა აქვნდათ
სიმტკიცე სჯულისა და მეფეთა თჳსთა ერთ-გულებისა, ვინად-
გან მცირედითა ნიჭითა გამაჰმადიანდებოდნენ და აქვნდათ რომქ-
ეეენისა-გან, შემყვარე იყვნენ უფროს სოფლის დიდებისა, ვი-
დრეღა სუფევისა-თჳს ჩვენთჳს დაკლულისა ქრისტესა: უკუდგა
იასონ ერისთავი არაგვისა შურითა გივი ამილახორისათა, კვა-
ლად მელიქი სომხითისა ქამარ-ბეგ, ამხილებდა ქმნულსა მეფი-
სასა აჯი-ალიხანს და ძე მუხრანბატონისა ერეკლე, რომელსა
ზრდიდა მეფე, ვითარცა ძესა და ძმანი მაჩაბელნი, ძენი ზაზა-
ჲნი, იესე და ელიზბარ უდგებოდნენ დალატად მეფესა: არამედ
ბრძანებითა მეფისათა ჰკრეს თოფი ქამარ-ბეგს ფარულად კო-
ჯორსა ზედა და მოკლეს იგი: ხოლო ერეკლე და მაჩაბელი შე-
იპყრნა და პატიმარ-ჰყო მეფე-მან: მაშინ მისცა ასული თვისი
მეფე-მან დათუნა ქსნის ერისთავსა და უქმნა ქორწილი კოჯორ-
სა ზედა, მგონებელ-მან მომტკიცებისა მისისა-მან: შემდგომად
შეურიგა იასონ ერისთავსა მეფე-მან გაცე და რა განვიდა სამ-

ჭოროხსა ბუნებრივსა ზედა მოაშთვეს მუნ საილითა, და შემდგომად მისა დაიპყრა გიორგი ძე-მან ოთარისა-მან არაგვი: ამ ჟამთა წარავლინა მეფე-მან ორნი ბერნი რუსეთს არჩილისა-თანა შეერთებისა ამის-თჳს, რათა მოვიდეს და მწე-ეყოს, ვინად-გან კახთა ენებათ და იმერთაცა იგივე მეფედ: [illegible]ისრულნი მონაზონნი დაღისტანსა შინა შეიპყრა შამხალ-მან: მაშინ შეედვა შამხალსა სენი განუსვენებლობისა: მცნობ-მან მონაზონ-მან დავით თურქისტანის-შვილ-მან მისცა წამალი და განხსნა იგი. ამის-თჳს შეიყვარა შამხალ-მან დავით და უხმობდა ძედ: ამის-მიერ გამოსთხოვა შამხალს დავით და წარავლინა რუსეთს მეორე იგი ბერი და მეგობარ ჰყო შამხალი გიორგი მეფისა და იყოფოდა დავით შამხალისა-თანა არჩილის მოსვლისამდე: ხოლო ესე ვითარებანსა მცნობ-მან ყეენ-მან მოითხოვა მეფისა-გან ლევან ძმა მეფისა, რამეთუ ეუწყა ყეენსა არს იგი საქმისა მისისა წარმმართებელი: გარნა ლევანს მოჰკლომოდა ცოლი, ასული გურიელისა თუთა, ქს. ჩქოც, ქრ. ტჲგ, და დაშთნენ ძენი მის თანა ქაიხოსრო, ვახტანგ და დომენტი და ასული ხვარამზე: შემდგომად შეირთო ასული გიორგი ავალის-შვილისა თინათინ, ქს. ჩქპ, ქრ. ტჲც, და ესხნეს ძენი მის-თანა იესე, სვიმონ და თეიმურაზ: ხოლო ესმა რა მეფესა მოთხოვნა ძმისა თჳსისა, აღუძნდა ფრიად და ევედრა ყეენსა, რათა დაუტეოს ლევან და წარუვლინოს ძე თჳსი ბაგრატ, ვინად-გან არს უმეტეს სარწმუნო, რამეთუ არა-ვინ მიჳს თჳნიერ მისსა სხვა ძე:„ ჰე სიბოროტე უსჯულო მურისა, რამეთუ მოითხოვა ორნივე ყეენ-მან და მოუწერა: რამეთუ არა გსცან ერთ-გულებაჲ შენი, ვინად-გან არა რიდებ ძესაცა.„ ამის-თჳს განიგულა მეფე-მან და ეზრახა კახთა (ვინად-გან ეპყრა კახეთი ხანსა და არა კეთილს უყოფდა კახთა), რათა მოჰკლან იგი, შეერთდენ და ჰყონ ერთსამეფოდ: ამას ზედა მოსცეს პირი მტკიცე, ფიცი კახთა: ამის-თჳს შეიკრიბა მეფე-მან სპანი, რეცა წარვლინებად ძისა და ძმისა-თჳს, მოვიდა და დასდგა ყურყუთას და დამესა მას ენება მისლვა თოფჟარადაჯს, რამეთუ კახნი შეკრებულნი იყნენ, მიმ-

ლოდრენი მეფისა. არამედ ღამესა მას განივლტო სპასპეტი თა-
მაზ და შევიდა ალჯაყალის ციხესა შინა. იხილე სიბოროტე
ურწმუნოებისა, რამეთუ იყო დიდის ძმა მეფისა და განმზრახი
მისანდო და აღირჩია უსჯულოთა-თანა შერთვა, ვიდრეღა მემ-
კვიდრისა და მონათესავისა თვისისა მეფისა: გარნა აქვნდა მი-
ზეზი სიბოროტისა, რამეთუ გიორგი ერისთავი არაგვისა სიძე
მისი იყ და უკეთუ ესე აღესრულებინა მეფესა იგი შეიმუსრვო-
და: ამის-მან მხილველ-მან მეფე მან წარავლინა ძე და ძმა ლე-
ვან წინაშე ყეენისა, ქს. ჩქპჱ, ქრ. ტოვ: ამისა შემდგომად
ეზრახა გიორგი ერისთავსა, რათა მოერთვას. ხოლო მან არა
ინება. გარნა მომკვდარ იყო ბიძის-ძე მეფისა მუხრანის ბატონი
თეიმურაზ, რომელი იყო კაცი დიდ-შემძლე საქმისა, ერდგული
მეფისა და რიდობდენ ყოველნი: და ესრეთ მოაკლდებოდა მე-
ფისანი და განმრავლდებოდა წინა-აღმდგომნი. ამის-თვს განი-
ზრახა მეფე-მან: ამასვე ქორონიკონსა ზედა შესვლა დუშეთს
ანუ დაიპყრას და დაიმორჩილოს იგინი, ანუ იქმნას რაც იგი
ნებავსთ: შეკრებული სპითა მივიდა და დასდგა საბურდიანოს და
მუნიდამ ეზრახა კვალად დამორჩილებასა გიორგისა: გარნა არა
ინება მორჩილება: მაშინ შეუსხდა გზასა ტინისსა მეფე და შეთ
მოემწოთ კახნი, მოყვარენი მათნი და შეჰკრეს სიმაგრენი და
იწყეს სროლა თოფთა დილით შუადღემდე. არამედ შეუშვნეს
სხვანი დროშანი და უმეტეს უწყეს მეფისა დროშასა სროლა,
მოკლეს თბილელი იოსებ და ქიხოსრო ციცი-შვილი და სხვა-
ნი მრავალნი. არამედ სძლეს მეფისათა და მოსწყვიტეს იგინი
და ივლტოდნენ: შევიდა მეფე და დასდგა ბაზალეთს გამარჯვე-
ბული და მოსწვეს დუშეთი და გარემონი სპათა მეფისათა: იხი-
ლე კვალად სიბოროტე და არა კეთილისა წილი, რამეთუ დათუ-
ნა ქსნის ერისთავი წარავლინა მეფე-მან, რათა მოვიდეს იგი
გრემისხევიდამ ბრძოლასა ზედა: ხოლო იგი არა მოვიდა. არა-
მედ დაადგრა მჭვრეტელი, თუ რაი იქმნას: გარნა რაჟამს ივლ-
ტოდენ იგინი მოისწრაფა დათუნამ მეფისა-თანა და ამას ეთხოვა
გიორგი და ბარძიმ ძმანი, მცირედითა კაცითა ლტოლვილნი:

ხოლო მან არა რაი ავნო, არცა ბრძო, არცა შეიპყრნა. არამედ განუტევა მშვიდობით და თვით დათუნა მოვიდა წინაშე მეფისა და მეინვე აიძულებდა უკუნქცევად, რამეთუ გიორგი და ბარძიმ ვედრებად მიწევნილ მეფისად, რათა შეუნდოს. ამის დათუნას მიერ არცა-და შათ ინებეს და კვალად ქვე-გამსჯელვლდა და ბოროტთა კაცთა მეფისათა, განზრახვითავე დავით ერისთვისათა, ისმიეს მასვე დამეს შინა ლტოლვა და დაუტევეს მეფე მუნ: ამისი მხილველი მეფე და უდიდო ქმნილი წარმოვიდა თვითცა მასვე დამესა მშვიდობით და მოვიდა კოყორსა ზედა: ესე მიესმა მაჰ-სულეიმანს, შეიპყრნა თოხნის მეოფნი ძე მეფისა ბაგრატ ყრმა და ლევან და წარავლინა ცერათ პატიმრად, გარეთვე ლუარსაბ ძმა მეფისა წარგზავნა ქირმანს: ხოლო ამან ლუარსაბ ჰქმნა ბოროტი, რამეთუ რაჟამს აიძულებდენ უარყოფასა ქრისტესსა არა დაუტევა: არამედ აწ გზასა ზედა შეიმუსრა ცხვირი და შესვარა სისხლითა და იტყოდა ჩვენებასამცა. იჭამ-მან დამესა ამის მეტყველ-მან: „რისა-თჳს არა იქმნები მოჰმედიან:“ გარნა არა შეურაცხყეს სუანჯი ესე სიმართლედ, ჰყვეს მოჰმედიანად და წარავლინეს მუნვე: ხოლო გიორგი მეფესა მოუწერა შეენ-მან: „მოვედ წინაშე ჩემსა და მოგცე ქვეყანა სხვა და ნიჭნი დიდნი. არამედ ქართლი მიმიცია ერეკლესა-თჳს;“ და ესე ერეკლე იყო ისპაჰანს იდ წელს, და არა უარ-ჰყო ქრისტე, რამეთუ იყო აღზრდილი რუსეთს, რომელი წინაცა ვახსენეთ. ამას შეუკრბნენ მის-თანა მეოფნი კახნი და უმეტეს მოძღვარი მისი, მონაზონი ნაცვლის-შვილი და ესენი იტვირთვიდნენ ცოდვასა მას, რათა დაუტეოს ქრისტე. ამის-თჳს გამაჰმადიანდა ცოლ-შვილითა სრულიად და უწოდეს ნაზარ-ალიხან და წარმოავლინეს ნიჭითა ქართლს მეფედ: ამისი მსმენელი თამაზ სპასპეტი შემოვიდა ტფილისს ციხესა შინა და უკუუდგინა ციხე-ქალაქი მეფესა: მაშინ მეფე-მან წარმოავლინა დედოფალი ყორნისს და შემდგომად ხუნანს: მოსვლისა ნაზარ-ალიხანისა წარვიდნენ ქართველნი მიგებებად ერეკლესთანა: შემდგომად გიორგი მეფე მოვიდა ქცხინვალს და მუნიდამ წარვიდა რაჭას ლიხის გზასა ზედა,

და მთიდან გამოუტევნა ქართველნი მცირეთა-გან გიდე, რამეთუ მოეცა უენსა ნაზარ-ალისანისა-თჳს მწედ აჯი-ალიხან და ხანი კახეთს მჯდომი და დარაჯად, თხოვნითავე ერეკლესათი, თუშნი და ქისიყელნი, ამის-თჳს რამეთუ ვერა ეგდენ ენდობოდა ქარ-თველთა:

ნც. მეფე ერეკლე, ა. ივ. ჴმეფა.

გიორგი მეფის ქართლს-ყოფით, თვინიერ მისსა ია წელი ჴმეფა:

ესე ერეკლე უენისა-გან წოდებული ნაზარ-ალიხან მოვიდა ტფილისს მეფედ ქს ჩქპც, ქრ. ტოვ. არამედ იყო ქართლისა და წესთა საქართველოსათა უცნობელი და მეფობისა გამოუც-დელი *), ლირწთა და უშვერთა მოუბარი, სმისა და შვება-ლხინ-თა მოყვარე, მხნე და ჴაეროვანი, ტანოვანი, მოწყალე და მცი-რეთა ყურის-მიმპყრობი და დიდთა დამამდაბლებელი, არამედ არა ძალ-ედვა თვინიერ უენისა, მრისხანე ჟამად და უსისხლო: გა-რნა ამის ჟამამდე არა იცვალებოდნენ კათალიკოზი და ეპისკო-პოსნი საყდართა თვისთა-გან. ამან შესცვალა და დახსნა თვის-ნი, კათალიკოზად დიასამიძე იოანე, მთავარ-ეპისკოპოზად ნაც-ვლის-შვილი, თბილელად ჟაფლანის-შვილი დომენტი, მანგლე-ლად ჯავახის-შვილი იოსებ, რომლისა ძმის-წული მოიყვანა ხარჭად მისად: კვალად დაადგინა კარისა თვისისა გამგედ მსა-ჯულთ-უხუცესად ბარძიმ, ძმა გიორგი ერისთვისა, სალთხუცე-სად ბებურის-შვილი, ვეზირად ყიასა, ყულარაღასად ჟაფლანის-შვილი ლუარსაბ. და ამათ მიაგდო საქმენი ყოველნი ქვეყანისა-ნი და თვით შარადის ხშვებდა და ახარებდა და ნადიროვდა. არამედ უმძიმდა ფრიად ესე ვითარი ცვლილება საქართველო—

---

*) რომელი უფლის-წული ყოფილა მეფობის გამოცდილი, როდ ერეკლე ყოფილ-იყოს მეფობამდის რუსეთს, აღზრდილი და სპარსეთში მყოფი? დიმიტრი.

საჰი და სწადდა, რათა აქვნდეს კახეთი თვით და ქართლი გიორგი მეფესა, ვითარცა მემკვიდრეთა: ამას უთხრეს, რამეთუ არიან ძენი არჩილ მეფისანი ზრამაგას, რათა წარავლინოს სპაჰი, შეიპყრას იგინი და წარუვლინოს ყეენს. მეორედ, რამეთუ მწეობა დიდი იქმნების ალექსანდრე იმერთა მეფისა, ვინათ-გან მეგობრობდენ ესენი გიორგის მეფის მტერობისა-თჳს: ესე არა სთნდა ერეკლეს, რამეთუ დის-წულნი იყვნენ ძენი არჩილისანი ამისნი. არამედ რათა არა დამართონ ქართველთა წინაშე ყეენისა, ამის-თჳს შეიკრიბა სპაჰი და უთავა ბარძიმ მდივან-ბეგი, რომელმანცა გამოითხოვა ამისი ყოფად და წარგზავნა დვალეთს: არამედ მისრულსა ზრამაგას სპითა ბარძიმს წინა-აღუდგა ელიყანა-შვილი და წარავლინნა ძენი მეფისი არჩილისანი დიგორს: ხოლო ბარძიმ ვერა რაისა მყოფი უკუმოიქცა და მოვიდა წინაშე ერეკლე მეფისა: კვალად უთხრეს ერეკლეს, რამეთუ არიან ცოლ-შვილნი ლევან გიორგი მეფის ძმისა ავალის-შვილის გიორგის სახლსა და გამოთხოვითავე ქაისოსრო ციცის შვილისათა, რომელსა უწოდდენ ლოპინას, წარავლინა იგივე, რათა მოიყვანოს იგინი: არამედ გიორგი ავალის-შვილ-მან წარიყვანა სამცხეს ლოგათ-ხევსა შინა იგინი ძმისა თვისისა-თანა, რომელი იყო მუნ მოჯმადიან: ხოლო ლოპინა დაესხა და იავარ ჰყო ქონება ლევანისა სრულიად: გარნა ერეკლე მეფე მნებებელ არ იყო ამათი, არამედ შიშისა-თჳს, რათა არა შეასმინოს ყეენსა მტერთა მეფისა გიორგისათა: კვალად ამათ თვისთა განზრახვათაგან ამცირებდა ერთ-გულთა მეფის გიორგისათა და განადიდებდა კახთა, და ვინამეთა ქართველთაცა. არამედ უმეტეს დამდაბლა სპასპეტი თამაზ და მიეგო თხემსავე *) სიბოროტე, მერმე კვალა უძვირესი, კვალად ამილახორი გივი და დავით ერისთავი, აშოთან მუხრანის ბატონი: ხოლო ადაზვავნა მცველნი ტფილისის ციხისანი ყიზილბაშნი, რამეთუ ჰკლვიდენ და წარუხმიდენ კაცთა ცოლ-შვილთა, სხვათა ჰყიდდენ და სხვათა

*) უნდა თავსავე:

მოჭმედიან ჭყოხვდნენ და ჭირისა ამის-თჳს განდაშენდებოდნენ ქართლის გლეხნი და აზნაურნიცა კახეთს, რამეთუ საწადელი იყო ერეკლე მეფისა მიერ აღშენება კახეთისა:

ხოლო გიორგი მეფე რაჭიდამ ოდიშს, ოდიშიდამ გურიას, გურიიდამ მივიდა სამცხეს და დადგა ოსმოსას, შუნიდამ წარმოავლინა სპანი თვისნი, რათა დაესხნენ ალექსანდრე იმერთა მეფესა, რომელი იდგა წედისს: ესე ჰსცნა ბეჟან სააკაძე-მ და ამხილა ალექსანდრეს და იგი მსწრაფლ შეივლტო ციხესა შინა გორს და სპანი მეფისანი მოვიდნენ ოსმოსავე უქმნი: ხოლო ერეკლე მეფე-მან უოველი ესე აუწყა ყეენსა, რაცა იგი ჰქმნა გიორგი მეფე-მან: ამის-თჳს შაჰ-სულეი-მან წარუვლინა დესპანი ხონთქარსა ქალბალიხან: ვინაჲ-გან არს ზავი ჩვენ-შორის, მომეც არჩილ და გიორგი მეფენი (და მიუძღვანა ძღვენი დიდ-ნი) და ჰყავ ალექსანდრე მეფედ იმერთა:« მაშინ ოსმალთა ვეცხლის-მოყვარეთა უბრძანეს ახალ-ციხის ფაშას შეპყრობა და მიცემა მათი და გამეფება ალექსანდრესი იმერეთს: ამისნი მცნობნი წარჩინებულნი მესხნი აზრახებდნენ გიორგი მეფესა შესლვად იენგიჩართა შინა და მიღებად სჯულთა მათთა, ვინაჲ-გან არღა-რა იყო სხვა რაიდა ღონე: შომდგომად მოვიდა ფაშა და მოერტყა გარს მეფესა ზიკილიას მყოფსა: ხოლო მეფე-მან ჰყო ეგრეთ, ვითარცა ამცნეს მესხთა სახლეულთა თჳსთა-თჳს, რამეთუ უკეთუ ფვით განრომილ იყო მეფე, იგინი ძნიად განერონ-ნენ, და წარიყვანეს მეფე ახალ-ციხეს: ვინაჲ-გან უპატიო იყვნენ ქართველნი ერეკლე მეფისა-გან, ამის-თჳს ეზრახოდნენ მეფეს გიორგის, რათა მოვიდეს ქართლს და დადვან სულნი თვისნი მის-თჳს და აღუთქმიდნენ ფიცითა დიდითა: კვალად უვლინებდნენ მრავალსა საჯანძურსა ამოთან მუხრან-ბატონი, ჭივი ამილახორი და ნიკოლაოზ მაღალაშვილი, რათა მით დაჰყოს პა-რი მეფე-მან ოსმალთა ანგაართა: ხოლო დამესხა ერთსა ნებითა მესხთასა, გარდმოუშვა მეფე ციხის ზღუდიდამ დოლენჯიმ ხმა-ლაძემ საბლითა და მოვიდა სლესას ღამითავე მეფე, რამეთუ ზიკილიდამ მუნ მისრულ-იყვნენ, სიახლოვისა-თჳს ქართლისა

სახლეულნი მეფისანი, მასვე ჟამსა აჰყარა დედოფალი და დედა-წულნი თვისნი და ჩამოვიდა ქართლის ხეობასა შინა. მაშინ ალექსანდრეცა მიეწოდა ფაშას, არამედ ასცდა მეფე გზასა, ზედა და მსახურნი მისნი შეიპყრნეს მონათა მეფისათა და მოართვეს მეფესა: მერმე დაუტევა მეფე-მან დედოფალი მუნ ხეობასა შინა დედა-წულითურთ:

შთამოვიდა გიორგი მეფე კვალად ქართლს დ წელი ჰქმევა:

წელსა ქს. ჩჳჱ, ქრ. ტოფ. შემოიკრიბნა სპანი გარემონი მეფე-მან და შთამოვიდა შიდა-ქართლს და მიერთობიან მუნებურნი ყოველნი სიხარულითა; ხოლო სცნა მეფე-მან, რამეთუ დედა და ცოლ-შვილნი ალექსანდრესნი სდგანან რუის, დაესხა მათ და იავარ-ჰყო იგინი და ძენი მისნი დაატყუემრნა და სხვანი ტყვე ჰყვნა: ამისი მცნობელი ნაზარ-ალიხან, გოყორსა ზედა მყოფი, მსწრაფლ შევიდა ტფილისს, და გიორგი მეფე მოვიდა დუშეთს და მუნიდამ თიანეთს, რამეთუ მუნ იდგა გიორგი და ბარძიმ, მოეგებნენ ორნივე წინ, სიხარულითა თაყვანის-მცემელნი და ითხოვეს შენდობა, მერმე უძღვნეს დანაშთუნებულნი ტინისანი და თვისნიცა მრავალნი: მაშინ ქაიხოსრო ლოპანაშ შეიკრიბნა სპანი თვისნი, რათა დაესხას დედოფალსა ახალ-დაბასა, არამედ ძმის-წულ-მან მეფისა-მან ვახტანგ, ძე-მან ლევანისა-მან შემოიკრიბნა თვისნი და მიეგება ბრძოლად, ივლტოდა ქაიხოსრო და შევიდა ტფილისს ერეკლესა-თანა; და ძმის-წულ-მან ქაიხოსროსა-მან ციცი-მ დაიპყრა საციციანო და მოერთო მეფესა; ხოლო შეკრებული მეფე მოვიდა თიანეთიდამ დიდგორსა და ზედა მოერთვნენ მუნ სრულიად სომხით-საბარათიანონი, მერმე მივიდა და დასდგა გოყორსა ზედა მეფე გიორგი; კვალად დაადგინა კათალიკოზად ნიკოლოოზ, და წარგზავნა ბარძიმ მსაჯულთ-უხუცესი იმერეთს, შეწევნად არჩილ მეფისად

სპითა. არამედ ვერღა-რა ესწრა, რამეთუ არჩილ მოსრულ იყო ერწოს, მიეგება მუნ ბარძიმ დიდითა ძღვნითა და მოუძღვა ქცხინვალს არჩილს, და თვით ბარძიმ მოვიდა გიორგი მეფისა-თანა: მაშინ მეფე მოადგა ტფილის და შეამწირვა ფრიად და ეზრახა კახთა, რათა იპატრონონ კვალადვე არჩილ: ხოლო მათ სიხარულით მოსცეს პირი მტკიცე ფიცითა და აცნობეს ესე არჩილს. არამედ მან არა ინება. გარნა განემზადა წარსლვად რუსეთს და ქენებითა დისა თვისისა თამარისათა დაადგრა მუნვე: ხოლო გიორგი მეფე ფიცისა-თჳს კახთა განვიდა ლილოსა ზედა, რათა დაიპყრას კახეთი და მუნიდამ წარავლინა ბარძიმ თავად სპათა, გივი ამილახორი და სპარსპეტი თამაზ და ქართველნი: ამათ მისრულთა ნინო-წმიდას მოერთო სალთხუცესი ჩოლაყა-შვილი რევაზ მოკიდებულითა თვისითა და ნინო-წმიდელი უმასპინძლებდათ. არამედ დუშიაქი ქისიყის მოურავი მოვიდა მათ მთად მცირედითა თუშით და ქისიყითა, არა ბრძოლად. გარნა რათა ჰყოს ზავი მათ თანა: ხოლო ესე ბარძიმ იყო ამაყი, თავხედი, განძნიერი და არა რაიდ ვინმე ჩნდა და უმეტეს კახნი: ამისი მცნობი და მგონებელი დუშიასი ბრძოლად მოსლვისა, დვინოსმული დამთვრალი ცხნისხნა ფრიად და არღა-რა ისმინა ჴისიმე და მიეტევა ბრძოლად: მაშინ დუშიამ შიშისა-თჳს იწყო სროლა თოფთა, ჰკრეს ბარძიმს მკერდსა და განვლო ბეჭსა მისსა და შეიღეს მოწყლული ნინო-წმიდის ზღუდესა შინა და განამაგრეს ყმათა მისთა ზღუდე ეკლესიისა: ხოლო ქართველნი ლტოლვილნი მოვიდნენ წინაშე გიორგი მეფისა ლილოსავე. მერმე უკმოიქცა მეფე და მოვიდა მცხეთას: კვალად ეზრახა გიორგი მეფე არჩილს, რათა დაიპყრას კახეთი, რამეთუ ევედრებოდნენ კახნი მის-თჳს და არჩილ არა ინება და წარვიდა ოსეთს: ხოლო მეფე გიორგი კვალად დადგა კოჟორსა ზედა და მოაყვანა ქაიხოსრო ძმის-წული თვისი გორს, რამეთუ იოთამ ამილახორი მას შინა მყოფი არბევდა მუნიდამ ქართლს: კვალად ეზრახა გიორგი მეფე შამხალსა, რათა მწე ეყოს და მან აღუთქვა აჰმადბეგ ალიაღის შვილის დესპანობითა: ამის-თვის წარავლინა ძმისა

წული თვისი ვახტანგ მძევლად შამხლისა-თანა პაემნითა ამით, რათა ოდეს მოვიდეს ძე შამხლისა ქართლს, მაშინ ვახტანგცა მივიდეს შამხლისა-თანა: არამედ მოუგზავნა ნიში დიდი ყეენ-მან შამხალსა. „ვინაიდ-გან გიპყრავს გზა, წარსრული არჩილ მეფე რუსეთს შეიპყარ და წარმომივლინე წინაშე ჩემსა:“ ამის-თჳს უგულებელს-ჰყო ფიცი და პაემანი შამხალ-მან და რა შე-იპყრეს არჩილ მეფე ჩერქეზს, ესე სცნა ვახტანგ ხევსა-მყოფ-მან, წარმოვიდა და მოვიდა გორს ძმისა თვისისა ქაიხოსროს-თანა:

ამ ჟამთა ეზრახა აბაზ-ყული ხანს ნაზარ-ალიხან, რათა დაიპყრას ერწო თიანეთი: შეჰკრიბეს ამათ სპანი და მოგზავნეს თიანეთს. ამათ ზედა წარმოავლინა მეფე-მან პაპუა მუხრან-ბატონი, და ერისთავი გიორგი სპითურით: მისრულთა ჰყვეს ბრძოლა კვეთებითა ძლიერითა და ივლტოდნენ სპანი ჩვენნი: ამისა მცნობელი მეფე მოვიდა თიანეთს სპითა და დაიპყრა კვალად თიანეთი. ამის-თჳს მოვიდა ერეკლე მეფეცა და დადგა იგი ქართლის-უბანს: მაშინ ეზრახნენ გიორგი და ერეკლე მეფენი ურთიერთს მნებებელნი, რათა დაიპყრას ქართლი გიორგი-მ და კახეთი ერეკლე-მ და აუწყონ ყეენსა, ეგრეთ მორჩილება მისივე და დასკუნესცა ესე პირი. არამედ არა აუფლეს მეშფოთეთა ესე ყოფად: შემდგომად ინება მეფე-მან გიორგი-მ ბრძოლა და ესეცა არა ინება გიორგი ერისთავ-მან, ვინაიდ-გან იყო შეუმართებელი და ღმრთ-მოყვარე და განზრახვითა მისითა უკუმოიქცა მეფე გიორგი სპითა: ხოლო ერეკლე მეფე-მან დაიპყრა თიანეთი, არაგვის აღმოსავლეთი სრულიად: მაშინ გიორგი მეფე რა თვით ვერღარა ეუფლა ბრძოლასა, წარავლინა ესე იასონ ერისთვისა თეიმურაზ სპითა: ამათ მოსრნეს ნაზარალის-ხანისანი, აოტნეს და წარუხვნეს არაგვის კიდენი და დაიპყრეს თვით: კვალად წარავლინა მეფე-მან ზაალ ხერხეულიძე სპითა. ესენი მივიდეს და მოსტყვევნეს მარტყოფი: ესმა ესე ერეკლე მეფესა და წარმოუძღვა ამათ. არამედ ამათ შემოასრნეს მცხეთას და მოსრული ერეკლე მეფე მოხდა გარს: ამისი მხილველი გიორგი

მეფე მსწრაფლ წარმოვიდა და არცა აქა აყოვნა გიორგი ერის-თავ-მან, რათა განვლოს დართის-კარი და მოსრან იგინი. არამედ მოვლეს სხალტბილაშ, ხოლო მათ იხილეს რა მიმავალი სპანი მსწრაფლ განვიდნენ ჯვარს და დადგა მუნ ერეკლე მეფე და ვერღა-რა ჰყვეს ბრძოლა სიმაგრეთ-გამო. არამედ სდგნენ იმ ერ და ამიერ და სპანი ბრძოდენ მარადის. ქს. ჩქჟდ, ქრ. ტპბ:

შემდგომად მოიღნეს ზარბაზანნი ტფილისიდა-მ მათ და ისროდნენ, გარნა ვერ ავნეს კაცთა. არამედ ეცა მცხეთას ეკლესიასა: მაშინ ამითი რისხვეულ-იქმნენ და კვეთებითა მეხისათა, იქმნა ურჩიბაში ბეჟან ვითარცა მკუდარი. ხოლო ქვეგამხედველ ექმნა გიორგი მეფესა ციცი ციცი-შვილი და აცნობებდა ყოველსავე ნაზარ-ალიხანს, რამეთუ იყო ღობინა მისთანა: ამის-თჳს შეიპყრა გიორგი მეფე-მან ციცი, მოაშთო იგი და მისცა საციციანო თავრსადანს ნოდარის ძესა: კვალად შეაპყრობინა მეფე-მან ქაიხოსროს ძმის-წულსა თვისსა სააკაძე ბეჟან, ვინა-გან ამსილებდა იგიცა ნაზარალიხანისა-თანა და აღმოხადნეს თვალნი (ვითარცა ძმა-მან მის-მან პირველ ქცხინვალს ყოვასა შინა არა მისცა მეფესა ღვინო ატენიდა-მ, ამის-თჳს შეიპყრა და აღმოხადნა თვალნი): ხოლო შემდგომად მოეშველა ერეკლესა აბაზყული-ხან და ამითი განძლიერდა ბრძოლა მუნებური და ვერა-რა რაი ავნეს ურთიერთსა. შერმე უკუიქცნენ ნაზარალი-ხან და აბაზყული-ხან და მივიდნენ ტფილისს: შემდგომად ამისა გამოვიდა ერეკლე მეფე სომხით. ესე სცნა კრკონმდგომ-მან მეფე-მან და აცნობა ერეკლეს, შეკრბნენ ძმანი და მოვიდენ ვარხუნას: ჰსცნა მეფე-მან ბოლნისს ყოფა ერეკლესი და ინება მისლვა მის ზედა, რამეთუ იყო მცირედითა სპითა; ასე აცნობეს ერეკლე მეფესა და მსწრაფლ წარვიდა ბორჩალუს: ამასვე ჟამსა მოართვეს მეფესა გიორგის, რამეთუ მოვლენ თუშნი და გასხნი სამასნი წინაშე ერეკლე მეფისა: მსმენელნი სპანი წამსავე აღმხედრდნენ სრულიად და მიეტევნენ: მხილველნი თუშნი შეკრბნენ ტალავრის-ბოლოს გორასა ზედა და მისრულ

მდგომთა-გან იქმნა კვეთებული ბრძოლა ძლიერი. გარნა მოსწ-
ყვიტნეს და დაიპყრნეს ქართველთა სრულიად და მათ მოკლეს
ჩოლოყა-შვილი გივი, შანშია-შვილი ბაადურ და სხვანიცა: კვა-
ლად მოესმათ სხვათა სპათა მოსლვა და მათ ზედა მეის წარ-
ვიდა ვახტანგ ძმის-წული მეფისა და მიჰყვნენ სპანი: მისრულ-
თა იხილეს ყაზილბაშთა სპანი, რამეთუ მომკვდარ-იყო შაჰსუ-
ლეიმან ქს. ჩქყბ, ქრ. ტპ, თათრულსა 1104 და დასჯდა მის
წილ ძე მისი შაჰ-სულთან უსეინ:

ამას წარმოევლინა ხალათი ერეკლე მეფისა-თჳს და მონა-
ცვალენი ტფილისს მყოფთა მცველთა ყიზილბაშთა: ამათ მიე-
ტევნენ ქართველნი და მოსრნეს სრულიად. მაშინ ვახტანგ სცა
ოროლი სპარსსა და სხვა-მან მოუწყო ისარი, იხილა ხერხეული-
ძემ ხოსონა-მ და დაფარა მკერდსა ზედა ფარი ვახტანგს, ჰკრა
სპარს-მან მან და განვლო ფარი იგი და ვერ-დარა ავნო ვახ-
ტანგს: კვალად მხნედ გამოსჩნდა სპარსი ერთი, რამეთუ ჩამო-
ჰყარნა ხუთნი მხედარნი, მხნე ჭაბუკნი: შემდგომად შეიპყრა
იგიცა გოსტაშაბიშვილ-მან ნიკოლაოზ და განუტევა მშვიდო-
ბით ხიმხნისა მისისა-თჳს: ხოლო ერეკლე-მ განვლო კემი-ყაია.
მცნობ-მან გიორგი მეფე-მან ინება წინ-გადასწრობა და შეპყრო-
ბა მისი. არამედ არა აუფლა არჩილ მეფე-მან და შემოვიდა
ერეკლე მეფე ტფილისს. ხოლო გიორგი მეფე მოვიდა კვალად
ქრკონს: ამის-თჳს წარავლინა ნაზარალიხან ყაფლანის-შვილი
ლუარსაბ წინაშე ყეენისა და შეასმინა აბაზ-ყულიხან, რამეთუ
არს მეგობარი გიორგი მეფისა და არა ნებავს შეწევნა ჩემი და
მოითხოვა შეწევნა სპითა: მაშინ შაჰ-სულთან უსეინს მოეყვანა
პატიმრობიდამ ლევან და ლუარსაბ ძმანი მეფისანი და ძე მე-
ფისა გიორგისა ბაგრატ წინათვე მომკვდარ იყო ჰერათს, რო-
მელიცა უთხრეს მეფესა ახალ-ციხესავე:

ხოლო ერეკლე მეფესა ესმინა და წარმოავლინა სპითა დი-
დითა ქალბალიხან და მოუწერა ერეკლე მეფესა, რათა შეიპყრას
აბას-ყულიხან და წარგზავნოს მის წინაშე: ხოლო ზამთარსა ამას

მიიცვალა დედოფალი ხვარაშან ქს. ჩქჟე, ქრ. ტპგ, და არჩილ მეფესაცა ამავ ზამთარს მოერთვა სიკვდილი ძისა თვისისა მამუკასი მოსკოვიდამ. არამედ შემდგომად გლოვა-მწუხარებისა იყვნენ მეფენი ზოგად: შემდგომად ზაფხულსა ამას მოვიდა ქალბალიხანს სუნანს სპითა დიდითა, მიეგება მას ერეკლე მეფე. ხოლო გიორგი მეფე დადგა დიდგორსა ზედა. არამედ აქაცა არა აუფლეს ბრძოლად გიორგი მეფე, რამეთუ ვინად-გან შეუმართუბელნი იყვნენ გიორგი და დათუნა ერისთავნი მინდორსა ზედა, და არცა თამაზ სპასპეტ-მან ინება ხინწს შემოსრულთა ყიზილბაშთა ბრძოლა, რამეთუ იყო შამული მისი, ყიზილბაშთა სისხლთა რიდებითა და ამათ ყოველთა უფროს სათნოთი ყეენისათა არა ინებეს: ხოლო ნაზარალიხან და ქალბალიხან შემოვლნეს სომხითი, დბანის-ხევი და დასდგნენ ყარაბულახს, და გიორგი მეფეცა მივიდა და დასდგა კლდე-კარს: მაშინ ერეკლე მეფე და ალექსანდრე იმერთა მეგობრობდეს. ამის-თჳს მოუხდა ალს და ტყვე ჰყვნა: მსმენელ-მან არჩილ მეფე-მან ტაშის-კარს მდგომ-მან დევნა უყო, არამედ მას ვერღა-რა ეწია და დააყრევინეს ტყვენი: ამის-თჳს ეზრახნეს არჩილ და გიორგი მეფენი იმერთა. ხოლო იმერთა შეიპყრეს ალექსანდრე და მოსცეს მეფეთა, ამათ მოიყვანეს და მოაშთვეს იგი რუისს. არამედ ბრძოლა ქართველთა და ყიზილბაშთა განგრძელდა, რამეთუ ყიზილბაშნი მოლოდინენი სულ-მოკლებისა და უკუნქცევისა ქართველთასა. ხოლო ქართველნი წარჩინებულნი არა მნებებელნი ბრძოლისანი და სიმაგრეთა მათთა იმედებულნი, იტყოდეს: „ვაცადოთ თოვლი და უკუნიქცევიან ყიზილბაშნი:" არამედ მეფე წადიერ იყო ბრძოლისა, ვინად-გან უწყოდა უკეთუ დასძრეს მუნიდა-მ, ვერღარა დაუდგმიდნენ სიმაგრეთა მათთა და დაბრკოლდებოდნენ ესე ვითარებითა. გარნა შინა-გამცემელნიცა მრავალნი იყვნენ, ვითარცა ესე, რამეთუ უბრძანა მეფე-მან ძმის-წულსა თვისსა ქაიხოსროს მისლვად სპითა და მოსრვა მებალახეთა და წარმოღება ცხენთა მათთა და მათთა წარმოდგომილთა სპათა ყიზილბაშთა ეკვეთნენ, მერმე სპანი მეფისანი დიდნი და მოსრან

იგინი. ესე იმცნეს მათ შინაგამცემელთა-გან, და მათ განაწყუე-
რეს მუნ სპანი რჩეულნი. ხოლო მისრულსა ქაიხოსროს ბრძა-
ნებისაებრ ეკვეთნენ მზა-ყოფილნი იგი ყიზილბაშნი და იქმნა
ბრძოლა ძლიერი და მოსწყდა სიმრავლე და მოუკლეს ქაიხოს-
როს ცხენი: მაშინ მხნედ გამოსხნდა ზაალ ფალავანდის-შვი-
ლი, გარდასდა და მისცა ცხენი თვისი ქაიხოსროს და თვით
ბრძოდა: შემდგომად აოტნეს ქართველნი და მოჰკლეს ზაალცა
მუნ: მეორეს დღეს წარმოავლინეს ქაიხოსროს ლოპინა სპითა:
ამან გარმოვლო მთა თორისა გუჯარეთსა ზედა და დასდგა გვე-
ძინეთს. ამის-მან მცნობელ-მან მეფე-მან გიორგი წარავლინა
ფარსადან ციცი-შვილი და ზურაბ ერისთვის-შვილი. არამედ ამათ
ვერა-რა ავნეს ქაიხოსროს და დაიპყრა საციციანო მან: ამის
მცნობელი ქალბალისხან წარმოემართა სპითა. ხოლო მეფე აიძუ-
ლებდა ქართველთა ბრძოლად. არამედ არა ინებეს კვალად ქართ-
ველთა. ამის-თჳს წარმოვიდა მეფე კრკონს, აჰყარა მუნ მდგომ-
ნი დედა-წულნი თვისნი და სახლეულნი და წარვიდა იმერეთს.
ქს. ჩქჟე, ქრ. ტპგ.

წარვიდა გიორგი მეფე იმერეთს და მასუკან სპარსეთს.

ხოლო ნაზარალი-ხან და ქალბალი-ხან მოვიდნენ გორს,
წარავლინეს და მოარბიეს რომელნიმე ზენა-დაბნები. გარნა მთა-
ვარნი ვერღა-რა განმაგრდნენ სამაგრეთა შინა თვისთა ყმათა
თვისთა გამო და გიორგი ერისთავი და გივი ამილახორი წარ-
ვიდნენ დვალეთს და შუნიდამ იმერეთს, და თვით ერისთავი
მოიყვანეს ყმათავე თვისთა მაღრანდვალეთიდამ წინაშე ერეკლესა.
ეგრეთვე პაპუა მუხრან-ბატონი და თამაზ სპასპეთი ძით მამუ-
კათი ულონო ქმნილნი მოვიდენ ქალბალისხანისა-თანა: ესე ყო-
ველნი განზრახვითა ერეკლე მეფისათა წარავლინნა ქალბალიხან
წინაშე ყეენისა. ხოლო ყეენ-მან წარავლინა პატიმარნი ქირმანს:

შემდგომად ამათთა მისლვისა მივიდნენ ყოველნი ქართველნი ერეკლე მეფისა-თანა. მერმე უცნობელად ბიძებთა თვისთა ეზრახა ქაისოსრო ძე ლევანისა ქალბალიხანს, რათა წარავლინოს წინაშე ყეენისა და მივიდეს მის-თანა: მან სიხარულით აღუთქვა და მისრული კეთილად შეიწყნარა და წარავლინა წინაშე ყეენისა: ამას ყეენ-მანცა პატივ-სცა, რამეთუ იყო მამაცა მისი მუნ: არამედ ვინად-გან მტერ-იყვნენ ქალბალიხან და ერევნის-ხანი ამის-თჳს ეზრახა ერევნის-ხანი გიორგი მეფესა, რათა წარვიდეს წინაშე ყეენისა და მან წარმართოს საქმე მისი ყოველნი და მოსცეს ყეენ-მან ქართლი და ნიშნი დიდი: მსმენელ-მან მეფე-მან ამას ზედა მისცა პირი მტკიცე წარსვლისა-თჳს. ხოლო ჩერქეზის ბატონის ასული რუსუდან, რომელი მოეყვანა ძისა თვისისა-თჳს მეფესა, ესე პირველვე მიეცა ძმის-წულისა თჳსისა ვახტანგისა-თჳს და შემდგომად ქაისოსროს წარსვლისა წარიყვანა ვახტანგ იგი და დედი-ნაცვალი თვისი და ძმანი თვისნი და მივიდა ხარაგეულს და მუნ ნებითა მეფისათა ჰყო ქორწილი არადიდებული: ხოლო ერევნის-ხანს მყის ეცნობა ყეენისა-თჳს მისლვა მეფისა: მსმენელ-მან ყეენ-მან ამის-თჳს მოსცა ხანსა მას თოფანჩი-აღასობა და მეფისა-თჳს წარმოევლინა მეჰმანდარი (მესტუმრე): და ესე მოვიდა ალს, მცნობი მეფეცა მივიდა ალს, წარუძღვა მეჰმანდარი დიდითა პატივითა, ჩავლო ქართლი, შევლო ატენი, განვლო თრიალეთი, აბოცი და მივიდა ერევანს ქს. ჩქჟვ, ქრ. ტპდ. შემდგომად მივიდა ისპაჰნს წინაშე ყეენისა, პატივ-სცა და კეთილად შეიწყნარა, მისცა ნიშნი და გაკვეთილნი, და დასხდენ მეფესა ძმანი მისნი ლევან და ლუარსაბ და ძმის-წული ქაისოსრო. არამედ ძმის-წული მეფისა ვახტანგ დაშთა სახლეულით იმერეთს: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის წარსლვისა წარვიდა ქალბალიხან განჯას სპითურთ და ერეკლე-მ დაიპყრა სრულიად ქართლი, განაყენა კვალად კათალიკოზობიდამ ნიკოლაოზ და დასვა იოანევე: კვალად გარნა თუ ეპყრა კახეთი ქალბალიხანს. არამედ მარადის იყვნენ წინაშე ერეკლესსა და თუშნი ქისიყი და ერწო-თიანეთი ეპყრა ერეკლეს: კვალად დასვა

არაგვის ერისთავად ბაინდურ, ქსნისად დავით, ბიძა-შვილი დათუნასი, ამილახორად იოთამ, სპასპეტად ლუარსაბ ყაფლანის-შვილი, მუხრანის-ბატონად კონსტანტინე: კვალად დაამდაბლნა ერთ-გულნი გიორგი მეფისანი და ზოგთა მიუხუნა მამულნი და აღამაღლნა კახნი უმეტეს პირველისა და მისცნა მამულნი მათნი და უმეტეს ტფილისის მცველნი, განალაღნა და მკვიდრ-ჰყო, რამეთუ არღა-რა იცვალებოდენ, მერმე გადვა ხიდი ნავებსა ნავებს-მტკვარსა ზედა და ეტყოდა შემჭირვებელთა ქართველთა გლეხთა: „განვედით, აჰა კახეთი მშვიდობისა:“ და აღივსებოდა კახეთი ესრეთ: კვალად დაიმორჩილნა ესრეთ, რამეთუ რაი-თუ მცირედი დაკარგულ იყო, შეიპყრნის სალთ-ხუცესნი კათალიკოზისა, მუხრან-ბატონისა, არაგვ-ქსნის ერისთავთა და ამილახორისა, და მასვე ჟამსა შინა მოადლებინის და ამისი მოქმედი მარადის იყო უმეტეს შვება-გაცხრომასა შინა: არამედ არა ჰყვა ცოლი, გარნა ხარჭანი და ქართველთა განზრახვითა მოთხოვნით მოიყვანა, რომელნი დაეტევებინა ისპაჰანს ძით და ასულითა ანნა, რომელი ექორწინა მუნვე ასულით ელენეთი. ხოლო ძე მისი დავით დაშთა მუნვე: შემდგომად კვალად აღაშენა ნავებს სასახლე და იყოფოდა მარადის ზამთარს მუნ ნადირობით, ნადიმობით და მგოსნითა:

ამავ ჟამთა იპარვიდიან სოლაღიას მცველნი ციხის თათარნი ტფილისისა, გორისა და სურამისა ტყვეთა და ჰყიდდიან და შეერიათ ქართველთაცა ყიდვა ტყვეთა და იცვალებოდაცა ქცევაზნენი ქართლისანი და იქცეოდენ უმეტეს ყიზილბაშთა ზნე-წესითა და ყოვლითა უწესოებითა ქრისტიანულისათა ცოდვი-თურთ: შემდგომად მოკუდა კათალიკოზი იოანე. ქს. ჩლ, ქრ. ტჳკ, დასვა ერეკლე-მ ევდომოს ძმის-წული იოანესვე: ხოლო მოკლეს ქსნის-ხეველთა განზრახვითა დათუნას ერისთვის დედისათა დავით ერისთავი, შეუძნდა ერეკლე მეფესა, განრისხნა და წარავლინნა ზემო ქართლისა დროშა, შეუხდენ ქსანსა და მოარბიენეს და დაიპყრა ერეკლე მეფე-მან მისნი მამულნი:

შემდგომად ეშინოდა შესმენა ყეენისა და ამის-თჳს მოათ-

ხოვა დათუნა ერისთავი ყეენისა-გან, მოიყვანა და მისცა ერის-
თობა მასვე *): ხოლო იმერეთს მოკლეს რა სვიმონ აღუძნდა
ესე ერეკლე მეფესა, ვინად-გან იყო წარვლინებული მის მიერ
და შეკრებული ქართველ-კასთა სპითა მივიდა დადალულასა შინა,
რათა შურ-აგოს აბაშიძეს და მიუსვას ხეფინის-ხევი, რამეთუ
შემდგომად გიორგი მეფის წარსვლისა მას ეპყრა. არამედ ვი-
ნადგან იმერნი მტკიცედ დგნენ აბაშიძისად, ამის-თჳს განზრა-
ხვითა ყიასა ვეზირისა და ლუარსაბ სპასპეტისათა მოიქცა ტფი-
ლისადვე:

ხოლო რაჟამს აღსდგნენ ბულუკ-აზარანი და ავლანნი, ესე-
ნი მეკობრობით არბევდენ ქირმანით იეზდამდე და რავდენ-გზის
წარავლინნა ყეენ-მან სპანი და სარდალნი, მარადის იგინი მძლე
ექმნებოდიან: ამის-თჳს აიძულებდა ყეენი გიორგი მეფესა, რა-
თა განაგოს საქმე ესე და მიანიჭოს კვალად ქართლი და არა
ინებებდა მეფე. არამედ ქართველნი, რომელნი იყვნენ მის-თანა
ევედრებოდნენ ყოვლად ამისა: ამის-თჳს ინება მეფე-მან, მისცეს
ქირმანი და ნიჭნი დიდნი: ხოლო მეფე-მან პირველ წარავლინა
ძმა თჳსი ლევან ქირმანს მცირედითა ქართველითა და მისრული
ქირმანს ლევან წარვიდა ლუთბარსა ზედა, რომელთა ჰყვათ დე-
დაკაცი, სახელოვანი ბრძოლათა და შფოთებათა შინა მათთა;
არამედ ლუთბარელნი ვერ წინა-აღუდგნენ და მოსცეს დედაკაცი
იგი, და მუნვე მოჰკლა იგი ძელსა და დაიმორჩილნა იგინი.
შემდგომად გამოვიდა მარბიელად სპანი დიდნი ბულუკთა, ამათ
ეწყო ლევან და მოსწყვიტნა სრულიად, რამეთუ ვერ განერა
ერთიცა: კვალად შემდგომად ამისა სამ-გზის მოსრულნი მარ-
ბიელნი სპანი დიდნი მოსრნა ლევან და წარუვლინნა თავნი მა-

*) ესე სიკვდილი ერისთვისა ესმა რა ყეენსა მაშინ გიორგი მეფის-
გამო მისცა ერისთობა ყეენ-მან ბეჟან რატის-შვილსა და ესე მოვიდა
ტფილისს ციხესა შინა, ეზრახა ერეკლე მეფესა, რათა მისცეს. არამედ
არა ინება, რამეთუ ერთ-გულ გიორგი მეფისა იყო ფრიად და უმეტეს
ამის-თვის მოითხოვა დათუნა ერისთავი. ხოლო ბეჟან წარვიდა ისპაჰან-
სავე:

თნი ყეენსა. ამის-თჳს ყეენ-მან ანიჭხა დიდნი: შემდგომად მთავიდა მეფეცა არა დიდითა სპითა ქართველითა. არამედ მოგზაურს მეფესა ძღვნიდიან სრულიად სპარსნი: კვალად გამოვიდნენ ბულუჯნი და მოაოხრეს სრულიად ხვარასანი: შემოიკრიბნა მეფე-მან ამის-თჳს სპანი ქირმანისანი და ქართველნი მის-თანა, ვლო უდაბნო ძნელი და უწყლო და მოეწია მათ: მხილველნი იგინი განმაგრდნენ კლე-გორათა ზედა: მაშინ განჰყო მეფე-მან სპანი თჳსნი, ლევან და ქართველნი ერთ-კერძო და თჳთ ერთ-კერძო, მიეტევნენ ფიცხლად და შეუხდნენ ქართველნი ბანაკთა მათთა და შემუსრნეს და მოსწყვიტნეს სრულიად, რამეთუ ვერ განერნეს ერთიცა, მოიქცა მეფე ქირმანს და წარუყვლინა თავნი მათნი ყეენსა: ამის-თჳს მოანიჭნა ნიჭნი ურიცხვნი ყეენ-მან და ლევანს მისცა მსაჯულთ-უხუცესობა ერანის და ქაიხოსროს ტარუღობა ისპაჰნისა და მოუწოდა ლევანს ისპაჰნს წინაშე თჳსსა: მაშინ აუწყა მეფე-მან ყეენსა ლევანის-გამო: »რამეთუ მწირ არს ძე ჩვენი ვახტანგ იმერეთს და უკეთუ არა-რა ეყოს შეწევნა ჩვენ-მიერ წარვალს იგი რუსეთს და ამის-თჳს ჩვენ უვნო ვიყუნეთ წინაშე შენსა:« მსმენელ-მან ყეენ-მან მსწრაფლ მოუწერა ერეკლე მეფესა, რათა მოიყვანოს ვახტანგ ქართლს და მისცეს უფ-ველნი საუფლის-წულონი მამისა თჳსისა ლევანისა: ხოლო ერეკლე მეფე დადათუ არა მნებებელი ამისა, ვერ ურჩ-ექმნებოდა ყეენსა. ამის-თჳს წარმოუვლინა ვახტანგს კათალიკოზი ევდომოს და სპასპეტი ლუარსაბ და მიუწოდა ვახტანგს: მაშინ ვახტანგს მოსლოდა წარგზავნილი თჳსი ზალია შანშია-შვილი ძე ბააკურისა და მამუკა მაიორი არჩილ-მეფისა-გან, რათა წარვიდეს რუსეთს: ამის-თჳს ვახტანგს განეზრახა იმერთა წარჩინებულთა წარვიდეს თუ რუსეთს ანუ ქართლს: ხოლო მათ განუზრახეს: მისლვა ქართლს, წარმოვიდა და მოვიდა ალს, მუნ შემოჰვიცეს კათალიკოზ-მან და ლუარსაბ უვნებლობისა-თჳს და მერმე მივიდა ტფილისს, ქს. ჩლა, ქრ. ტპთ:

მისრული ვახტანგ ერეკლე მეფე-მ კეთილად შეიტკბო და სცა პატივი დიდი და აუფლა ბრძანებულთა ზედა ყოველთა. მე-

რმე მოვიდა სურამს ვახტანგ და მოიყვანა ცოლი და ძენი თვისნი და სახლეულნი და იყოფოდა ოდენმე ნაზარალი ხანისა-თანა: ხოლო რაჟამს ეუფლა ვახტანგს მამულსა თვისსა მოსცა აბაში-ძე-მ სეფინის-ხევი: „ვინად-გან მკვიდრი თქენი არს:“

ხოლო მეფე-მან გიორგი-მ დამშვიდნა ყოველნი ურჩნი, რამეთუ ხოსროშა და შადადა, მპყრობელნი ბულუჯისანი მოვი-დნენ წინაშე მისსა შიშით შეძრწუნებულნი და თაყვანის-მცე-მელნი: შემდგომად კვალად ინდოთ მესაზღჳრენი ავღანნი და ბულუჯნი მოკიდნენ მორბევად ხორასნისა: ამათ ზედა წარავლი-ნა მეფე-მან სპანი ქართველ-ყიზილბაშნი. ამათ განვლეს უდაბ-ნო სასტიკი, ეწივნენ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი. არამედ სვე-მან მეფისა-მან სძლო და მოსრნეს სრულიად განურინებელად და მოვიდნენ წინაშე მეფისა გამარჯვებულნი: არამედ შემდგო-მად ყანდაარის ხანს აღუდგნენ ბულუჯნი და უფროს მირსამან-დარ და ათხრებდიან ყანდაარის გარემოსთა. ხოლო ხან-მან მან წარავლინა სპასპეტუ თამაზ, რამეთუ იყო ბიძა თამაზისა, ბრძო-ლად მათდა და მრავალ-გზის სძლო მათ თამაზ. შემდგომად დაესხა მირსამანდარ, მოჰკლა თამაზ და მოსწყვიტნა სპანი მი-სნი და შემდგომად ამისა ვერღა-რა წინა-აღუდგა ყანდაარის-ხანი და მარადის ათხრებდენ სანახებსა ყანდაარისასა, რამეთუ ვერღა-რა გამოვიდის ხანი ციხი-დამ: ესე ყოველი რა ესმა ყე-ენსა უბრძანა ლევანს, რათა მიიღოს გიორგი მეფე-მან კვალად ქართლი და სპასალარობა ერანისა და განაგოს საქმე ყანდაარი-სა: ხოლო ლევან მსწრაფლ აუწყა ესე მეფესა და აღუძნდა ფრიად საქმე ესე მეფესა და არა ენება. არამედ აიძულებდენ მის-თანა მყოფნი ქართველნი ამის ყოფად: ამის-თჳს ნება-სცა ყეენსა, რათა მისცეს აწვე განმგეობა ქართლისა ვახტანგს და მერმე წარავლინოს ლევან ქართლს, რათა მან განაგოს საქმენი დაშ-ლილნი მანდაურნი და წარუგზავნოს სპანი ქართლისანი: მოხსე-ნებულ-მან ყეენ-მან ესე ყოველი აღუსრულა გიორგი მეფესა და მოსწერა ნაზარ-ალიხანს: „მივეც ქართლი გიორგი მეფესავე, ხოლო შენდა მომინიჭებიეს კახეთი და ყულარაღასობა, აწვე

წარმოვედ წინაშე ჩემსა:« ამისა მსმენელი ერეკლე მეფე წარვიდა და მიიყვანა ცოლ-შვილნი მარტყოფს. ხოლო თვით მოიქცა ტფილისსვე წარსლვად წინაშე ყეენისა:

ვახტანგ 8 წელი განაგებდა.

ხოლო მოვიდა ვახტანგ ტფილისს და დასჯდა განმგედ ქართლისად ქს. ჩლგ, ქრ. ტჲა, თათრულს 1015: მოვიდა ლევან და ერეკლე მეფე წარვიდა ისპაჰანს მაისსა შინა: შემდგომად ივლისსა შინა იე მოვიდა ლევანცა. არამედ ესე ლევან იყო სიჭაბუკითგანვე ღმრთის-მოყვარე, ეკკლესიათა მაშენებელი, შემკობელი, მდაბალი და ბოროტისა არ მომხსენებელი, მოწყალე, მშვიდი, ღრმად-გამსინჯველი და მოუბარი: ამან განაგნა ყოველნი საქმენი ქართლისანი და არცა-და ვის მიაგო ბოროტებისა წილი ქმნულთა მათთა, რომელნი უყვეს მეფესა გიორგის:*) შემდგომად კვალად მოხსენებითა მეფისათა გამოუტევნა ყეენ-მან გიორგი ერისთავი, პაპუა მუხრან-ბატონი და სრულიად ქართველნი ნიჭითა, ხოლო ლევან წარავლინა სპანი ქართველნი წინაშე მე-

---

*) ხოლო ლევან მიუხვნა ამილახორობა ავთანდილს და მისცა ანდუყაფარს ძესა გივისასა. ამან არა ინება უმაჰმადიანოდ. მოიყვანა მოლა, იქმნა მაჰმადიან და წინადაიცვეთა ტფილისს, რომელი არა ოდეს ქმნილ-იყო აქ თვინიერ სპარსეთს: შემდგომად ორმოცისა დღისა წარვიდა სახლსა თვისსა განცხრომად ყმათა თვისთა-თანა და მოგზაურ-მან მოინადირა ტყე, გამოუხლტა ყურდგელი, მიმართა სროლად ისრისა. ხოლო აზნაურ-მან მის-მან, რომელი იყო უმეტეს ერთ-გული მისი აძგერა ცხენი, მოსტეხა კისერი და მოკჳდა და ყურდღელი იგი უჩინო იქმნა წინაშე თვალთა: მაშინ იტყოდნენ ამას სასწაულად, ყურდღელსა მას ეშმაკად, ვითარცა რომელნი მოუქცევლად მოკჳდებოდნენ და აქა იტყოდენ ძაღლის ლეკვითა აღმომავალთა ყოველ-ღამ საფლავთა მათგან და მწკავწკავებელთა, ვითარცა თამარ სძალი ქაიხოსრო ციცი-შვილისა თვისითა თვალითა და ფავლენის შვილი დავით თვისისა მამისასა იტყოდნენ საშინელითა ფიცითა და სხვანი მრავალნი ნახულობასა:

ფისა გიორგისა ც მსედარნი, და ესენი რა მოავიდნენ ქირმანს წინაშე მეფისა წარვიდა მეფე ქირმანს. გარნა წინათვე წარევლინა სისტანის-ხანი და კაცია ძე თამაზისა მეფესა. ამათ მისვლასა ზედა სმოდათ ავღანთა და აზარათა მისვლაცა მეფისა, ამის-თვის დამორჩილდებოდნენ არდა-რა იყო რბევა მათ მიერ; ხოლო წარსრულ-მან მეფე-მან განვლო უდაბნო ფიცხელი და მივიდა სისტანს, მუნიდამ გირიშკს და გირიშკიდამ მივიდა ყანდაარს. მისვლასა მეფისასა დაეცათ შიში და ძრწოდათ ყოველთა და მორთუნენ სრულიად ყოველნი: შემდგომად ბრძანა: „ყოველნი მორჩილნი ბრძანებისანი მოვიდნენ წინაშე ჩემსა და მივანიჭო მათ ღირსნი პატივნი, უკეთუ არა ინებონ მოსრნე მახვილითა უწყალოდ:“ ამისნი მსმენელნი მოვიდნენ ყოველნივე ძღვნითა დიდითა წინაშე მეფისა და დაიმორჩილნა სრულიად და მესარკე-ჰყვნა, მერმე განვიდა ნადირობად სპითა დიდითა, ესე ჰკონა მირსა-მანდარ მისვლა მის ზედა მეფისა, მსწრაფლ წარმოვიდა ძმის-წულითა და ხუთ-ოდენ მონითა და მოვიდა წინაშე მეფისა: ამის-თჳს მეფე-მან პატივ-სცა და მისცა ნიჭნი და შემდგომად ფიცით მორჩილება მესარკობასა ზედა პაემანისა დამდები განუტევა: შემდგომად წარმოევლინა ქობულს-მჯდომის ინდოთ მეფის ძეს დესპანი ძღვნითა დიდითა მშვიდობის მთხოველსა, რამეთუ ჰკონებდა იგიცა მისლვასა მეფისასა თავის ზედა: ხოლო მეფე-მან წარმოუვლინა ძღვენი იგი-და წიგნი-მისი ყეენსა! ამის-თჳს ყეენი ფრიად მადლიერი იქმნა და მისანიჭნა იგინიცა მეფესა და სხვანი უმეტესნი და კვალად საძღნოცა მის ინდოთ მეფის ძისა და უბრძანა წარვლინება დესპანისა თვისისა და ამის-თჳს მისანდობელი იქმნა ფრიად ყეენისა მეფე და შურობდენ ამას ყიზილბაშნი:

ხოლო ლევან განაგნა დაშლილნი ყოველნი ქართლისანი და დაჰყო თბილცა იე ქართლს და დაუტევა ძე თჳსი ვახტანგ განმგედ ქართლისა და იესე ძე თვისი წარიყვანა ისპაჰანს, ქრისტესით ჩღბ, სეკდემბერს გგ, თათრულსა 1116: და ესე ვახტანგ იყო ღუთის-მოშიში და მოყვარე და ფრიად მოწყალე,

სამღუდელოთა პატივის-მცემელი, ქვრივ-ობოლთა, გლახაკთა მიმცემელი, შემბრალე, ეკკლესიათა მაშენებელი, ხატთა და ჯუ-ართა შამკობელი, მოწყალე, ცოდნის-მოყვარე, ბრძენი, მხნე და ახოვანი, შვენიერ-ჰაეროვანი, მუშაკი, უხვი და მშვიდი. არამედ მრისხანე: ამან მოიწყო ყოვლითა ქართველნი, გარნა მიეცა კა-თალიკოსობა მეფესა ნიკოლაოზისა-თჳსვე. არამედ შეითქვნეს ეპისკოპოსნი და არქიმანდრიტნი და არღა-რა ინებეს ნიკოლაოზ, რამეთუ არს სოფლიერი და ევდემოს დაუდვეს უმეცრება და გა-მორჩევით დაადგინეს ნებითა ვახტანგისათა კათალიკოზად დო-მენტი ძე ლევანისა და ძმა ვახტანგისა ახლად მოსრული რუსე-სეთიდამ და აკურთხეს ქს. ჩლე ქრ. ტჟგ: ხოლო ვახტანგ ადა-შენა და განავრცო ქართლი, რამეთუ რომელნი ჟამსა ერეკლე მეფისასა შთასრული იყუნეს კახეთს ქართველნი, ამან ბრძანე-ბითა ყეენისათა გამოიყვანნა ყოველნი და დასხნა თვისთავე ად-გილთა ზედა: ამას მორილებდენ იმერნი, უსმენდენ კახნი, მო-იღო მბეჭდველობა ვლასხეთიდამ და განამრავლნა წიგნი სამღთო-ნი, რამეთუ უმეცარნიცა სამღუდელოთა წერილთა იკითხვიდიან, განაწყვნა სჯანი როქითა მცველად თვისად. დასწერა წიგნი სა-მართლისა და მით სჯიდიან მსაჯულნი, მოშალა ტყვის-ყიდვა, დაამდაბლნა თათარნი და უმეტეს ტფილისს ციხის-მცველნი, ადამაღლნა ქართველნი, გაიღო რუნი და აღაშენა მრავალნი და-ბნები: ხოლო კათალიკოზს დომენტის არა აუფლეს კახთა კა-ხეთს მამული თვისი. ამის-თჳს წარვიდა წინაშე ყეენისა ქს. ჩლზ, ქრ. ტჟე: მისრულსა კათალიკოზს პატივ-სცა ყეენ-მან და მისცნა ყოველნი მამულნი თვისნი და ნიჭი დიდი. შემდგომად გამოუტევა და მოვიდა ტფილისს ქს. ჩლჱ, ქრ. ტჟვ. მერმე შთავიდა კათალიკოზი კახეთს, იმანუელის ხანისა-თანა და აუფ-ლეს მამულსა თვისსა და იყოფებოდა მოსრული მცხეთას:

ხოლო ყაანდაარი რა დაამშვიდა მეფე-მან, კვალად განდგა აზარის სულტანი დაქეზ: ამისი უბრძანა მეფე-მან მირვეისს ანუ მოკლასა იგი, ანუ შეიპყრას და მოართვას მას: მაშინ მირ-ვეის-მან მოკლა იგი დალატად და მოართვა თავი მისი და და-

მორჩილა აზარა მეფე-მან. არამედ თავი დაქეზის წარმოუვლინა ყეენსა მირვეიზით და მოუმცნო, რათა არღა-რა განუტეოს მირვეისი მუნ, ვინა-გან ბოროტი მანქანა იყო: ხოლო დიდებულთა ყეენისათა შურითა მეფისათა კვალად განუტევეს და ამცნეს მტერობა მეფისა და მირვეისი მოსრული ყანდაარს მარადის ეძიებდა ჟამსა სიკვდილისა-თჳს მეფისა. არამედ ზარისა-გან მეფისა იჩემებდა ფრიადსა ერთ-გულებასა: ხოლო მეფე-მან წარგზავნა იეროსალიმს ორი ათასი თუმანი სასხრად გოლგოთისა და ჯუარის-მონასტრისა და სხვანი მრავალნი შესამკობნი მათნი: კვალად წარმოგზავნა ხატი ოქროისა და ნაწილნი და ჯუარნი, რომელი წინდად ეყო სამცხეს და მესხ-მან მან მუნ მიუდო ყოველნი და მეფე-მან მას მიანიჭნა უზომონი ნიჭნი. ხოლო ვახტანგს რა მოეთვალნა ნაწილნი და ხატი ოქროისა თთუესა ივლისსა ლ განუწესა დღესასწაული: არამედ რა განისმა ძლიერება მეფისა მისმოდა ფარიჯან სულტანსა ინდოეთს ლტოლვილსა. ამის-თჳს ესე მოვიდა პაპუნა ციცი-შვილისა-თანა, რათა წარავლინოს წინაშე მეფისა, ვინა-გან მას ეპყრა სულტანობა იგი. არამედ ქალანთარი იყო სულტანისა მტერი, მისცა ქრთამი პაპუნას და მოგზაური მოკლეს სულტანი: ამისი მსმენელი მეფე განრისხნა და ბრძანა თავის წარკვეთა პაპუნასი: გარნა ვედრებითა ქართველთათა განერა: ამას ზედა შეშინდა ქალანთარი იგი და განდგა თემითა თვისითა. ამის-თჳს განრისხენებულ-მან მეფე-მან წარავლინა მას ზედა სპანი ქართველნი და ყაანდაარისანი სრულიად: ამათ უთავა ალექსანდრე ძე ლუარსაბ ძმისა თვისისა ნაშობი ხარჭისაგან და თვით მეფე დადგა აბდლის სპითა და ტაძრეულითა თვისითა მცირედითა ქართველითა: მაშინ ამხილა მეფესა დალატი მირვეიზისა-გან ძმა-მან მირვეიზისა-მანვე. არამედ არა ისმინა მეფე-მან: ხოლო სპათა მეფისათა მისრულთა შემუსრნეს სიმაგრენი და მოსრნეს წინააღმდგომნი და ტყვე-ყვნეს, აღიღნეს ალაფნი მათნი დიდნი და დაამორჩილნეს სრულიად: გარნა აქა მეფისა-თანა იდგა ტალაჲ მირვეიზ, ამან იცა ჟამი და მოუწოდა სპათა და მორჩილთა

თვისთა, წარვიდა იდუმალ და მივიდა სპათა თვისთა-თანა და მოუხდა აბდალის სულტანსა მეტყველი: „ბრძანება არს მეფისა:“ და წარკვეთა თავი: რამეთუ არა მორჩილ ექმნებოდა არა-თუ ბრძანებითა მეფისათა, ვინად-გან ერთ-გულებდა მეფესა და უკეთუმცა იგი არა მოეკლა ვერა რაისამცა მყოფელი იყო: მერმე მოვიდა მეფესა ზედა. მაშინ ტალანი მეფისანი აბდალნი და მირსამანდარის ძმის-წულნი და ცირეკნი ქართველნი და თვით მეფე ფიცხლად ბრძოდნენ. და ვერ შეუძლო შესლვად მირვეიზ-მან: ინება მეფე-მან აღმხედრება და ეგრე ბრძოლა. არამედ არა აუფლეს ყიზილბაშთა მდედრგულთა, გარნა მოისელოვნა მირვეიზ-მან მოჰკვეთა ვისმე თავი და ეტყოდა აბდალთა: „აჰა მოვკალ მეფე, იყავნ ქონება და საჭურჭლენი თქვენდა, ხოლო კაცნი ჩვენდა:“ ამის მრწმუნებელთა აბდალთა აღიღეს სიმდიდრე და ივლტოდნენ: შემდგომად მოერტყა მირვეიზი მეფესა სპითა და ბრძვეს ძლიერად მეფისათა. არამედ არღვევითა ბანთათა მოჰკლეს მეფე გიორგი ქს. ჩღთ, ქრ. ტყზ, ლიდს ხუთშაბათს და აჰყარა ხატნი და ჯუარნი მეფესა მირვეიზ და ფსალმუნი, რომელსა იკითხვიდა ჟამსა მას და წარმოუვლინა ყეენსა მეტყველ-მან: „ესრეთ გაცდუნებდა მეფე:“ მერმე მოიქცა ყანდაარს და მცველთა ციხისათა მიუთხრა ყეენის მიერობა სიკვდილი მეფისა, ამის-თჳს მისცეს ყანდაარი და დაიპყრა მან: ესე რა ესმათ ალექსანდრეს ქართველთა დამძიმდენ ფრიად და განევლტვნენცა ყოველნი აგდანნი და უკუმოიქცნენ რა გზასა ზედა ეწიათ სპანი მირვეიზისანი და ეწყოდიან. არამედ მარადის მძლე ექნებოდიან ქართველნი და მოვიდენ ცისესა შინა ლეილ-მაჯნურისასა და მუნ ჰსცნეს მირვეიზისა-გან დაპყრობა ყანდაარისა და წარვიდეს გირიშკს. არამედ ეტიკთა შეაცთუნეს და მოიყვანეს ყანდაარსვე და მუნ შევიდნენ წალკოტის ზღუდესა შინა. მოვიდნენ და მოერტყნენ სპანი მირვეიზისანი: მაშინ ხუანჯითა სიცბილისათა იერ-მაჰმად ძმა-მან მირვეზისა-მან წარიყვანა ალექსანდრე ყანდაარს: მერმე სთხოვეს ქართველთა საჭურველნი და აიძულებდენ მაჰმადიან-ყოფად და დაშენებად

მუნვე: შეუძნდა ესე ფრიად ქართველთა და ღამე გამოსწრიტეს ზღუდე წალკოტისა, გამოვიდნენ და წამოვიდნენ და აქაცა მრავალ-გზის მოუწია სპანი მირვეიზისანი, გარნა-მრე ექმნენ. არამედ წყალიცა ყანდაარისა შეეკრა სპითა და მოსრულთა ქართველთა, იხილეს რა შეიცურვნეს ცხენნი და ერთ-სმობით განვიდნენ და იქმნა მუნ ბრძოლა ძლიერი, მოსცა ღმერთმან ძლევა, აოტნეს და მოსწყვიტნეს მრავალნი. კვალადცა წამოსრულთა მრავალ-გზის ეწივნენ, გარნა ქართველნი მძლე ექმნებოდნენ: შემდგომად ეწივნენ იენ მხედარნი ქართველთა ხუთასთა, ბრძვეს ძლიერად, ძალითა ღუთისათა მოსრნეს, რამეთუ მცირედნიღა განერნენ ლტოლვით და ქართველნი მოვიდნენ გირიშკს გამარჯვებულნი: არამედ საცთურითავე მირვეიზისათა არა მისცნეს აქაცა ნავნი, შეიცურნეს კვალად ცხენნი და განვიდნენ უვნოდ. არამედ დაშთა კაცი უძლები მუნ კიდესა ზედა, ამას მოუხდნენ ავღანნი, ჰკრა ხრმალი ქვეშით-მან და განჰკვეთა ავღანი ჯავშნოსანი სრულიად და შეჯდა ცხენსა მისსა და გამოვიდა იგიცა: ხოლო ავღანთა მიართვეს განკვეთილი ჯავშანი მირვეიზსა და ჰრქვეს: „ამის მოქმედთა არა ძალ-გვიძს ბრძოლა:“ ხოლო ქართველნი შევიდნენ გირიშკის ციხესა შინა და განამაგრეს იგი. მერმე აცნობეს ყეენსა ყოველი ყოფილი: შეუძნდა ყეენსა ფრიად ესე, მერმე უწოდა ქაიხოსროს ძესა ლევანისასა მისცა ქართლი სამეფოდ და სპასალარობა ერანისა, რამეთუ ლევან იყო ფრიად სალმობიერი და ქართველთა მათ წარუვლინა ნიში დიდი. არამედ დაუცხრომელ-მან მანქანა-მან მირვეიზ შეიკრიბა ძგნ მხედარნი და მოგზავნა გირიშკს, რათა გარმოდგომით ჰყონ იგი: მაშინ ქართველთა განიზრახეს გარმოდგომამდე მათთა მიგებება და მათ ზედა დასხმა და მეორეს განთიად დაესხნენ მათ და მოსწყვიტნეს სიმრავლით, რამეთუ აღაშენეს თავთა მათთა-გან კოშკნი და ტუავნი წარმოუვლინეს ბეჟან რატის შვილით ყეენსა:

ჰთ. მეფე ქაიხოსრო გ წელი ჳმეფა:

ხოლო ქაიხოსრო მეფე, განმზადებული წარსლვად და ამისი მსმენელი იხარებდა. არამედ არდა-რა ინებეს განმზრახთა ყეენისათა წარვლინება ქაისოსროსი, ვინად-გან მარადის მძლე-ექმნებოდენ ავღანთა ქართველნი: გვალად წარუვლინა ქართველთა ნიჭი და მუნვე მყოფი მაჯმად ყულიხან სარდარ-ჰყეენ და მისცენ სპანი მუნებურნი, რათა მან ბრძოს მირვეისს: ამან მაჯმად ყულიხან წარუვლინა ალექსანდრეს ყანდაარს წიგნი, რათა გამოვიდეს გამოპარვით, ანუ აცნობოს ვითარ ჯერ-არს მისლვა ყანდაარსა ზედა: ხოლო წიგნი ესე მიართვეს მირვეისს, განრისხნა იგი და გამოიყვანნა ქართველნი ოცდაათნი და წარჰკვეთნა თავნი. არამედ ალექსანდრე, პაპუნა და ჩოლარ იხსნა ძმა-მან მირვეისისა-მან: ამას ზედა შეიკრიბნა მაჯმად ყული-ხან სპანი ყიზილბაშ-ქართველთა და წარვიდა ყანდაარსა ზედა, მისრულსა ეწყო მირვეის, სადაც ქართველთავე აოტნეს და მოსწყვეტდიან ურიცხვთა: არამედ ერთ-კერძ ივლტოდენ ყიზილბაშნი და დაუტევენ ქართველნი მათ შორის: მხილველთა ქართველთა უყივლნეს ურთიერთათა და გამოკლნეს ბრძოლით და მოვიდნენ ესენიცა კირაკს: ამის-თჳს წარავლინეს ბეჟან რატის-შვილი წინაშე ყეენისა და აცნობეს ესენი სრულიად: მაშინ ყეენმან წარავლინა ქაიხოსრო სპითა ძლიერთა და ნიჭითა და მოითხოვა სპანი ქართლისანი ქაიხოსრომ: ხოლო ვახტანგ, მსმენელი სიკვდილისა-თჳს, ბიძისა და ძმისა ლევანისა, რომელი მოკლდა ქს. ჩღთ, ქრ. ტჟზ, მაისს, მწუხარებდა ფრიად და გლოვის შემდგომად წარუვლინა ძმასა თვისსა ქაიხოსროს ქართველნი ჩვე მხედარნი და თვით განაგებდა ქართლსა: არამედ ვინად-გან დაამდაბლნა მცველნი ტფილისის თათარნი, განდგნენ და დახშნეს კარნი ციხისა და იწყეს სროლა თოფ-ზარბაზნითა: ესე აცნობა ყეენს ვახტანგ, განრისხნა ყეენი, წარმოავლინა მტარვალნი, მოვიდა და ხელ-ხუნდოსანნი მოართვნა ყოველნი ვახტანგს: მერმე

წარიყვანეს ისპაჰანს და პატიმარ-ჰყვნეს ალამუტის ციხესა შინა-ამის-თჳს არღა-რა იყო ტყვის-ყიდვა: კვალად ნაზარალი-ხან, ვითარცა როსტომ მეფე, მრავალ-გზის წარუვლინებდა ყეენსა ტყვეთა, არამედ ვახტანგ, უკეთუ არა მოითხოვდა ყეენი არა წარუვლენდა, შასცა უმეტეს მოსყიდულთა:

ხოლო მირვეიზ-მან, მცნობელ-მან წარსვლისა ქაიხოსრო-სა-მან, გამოუტევა ალექსანდრე და მუნ მყოფნი ქართველნი, მოსცა გვამიცა მეფისა და მსევლნი *). მისნი. ესე მოვიდენ გირიშკს, მუნიდამ წარმოჰყუჳნენ სრულიად ქართველნი და მოვიდნენ მაშათს: ესე ჰსცნა ქაიხოსრო სპასალარ-მან და უბრძანა ქართველთა კვალად მოსვლა გირიშკსვე. არამედ მირვეიზ-მან, რა ჰსცნა ქართველთა მოსლვა გირიშკსვე შემოიკრიბნა სპანი და მოადგა გირიშკს გარნა სიმრავლისა-გან სპისა მისისა ვერღა-რა იკადრეს ველსა ზედა ბრძოლა ქართველთა და განამაგრეს ციხე ქალაქი ოთხ-თთჳცა, გარნა დამშვიდნენ, რამეთუ ხორცი ვირისა ლიტრა სამ-მილანთუნად ისყიდოდა (აქა ისილე ზაკულება, რამეთუ მირვეიზი არსჳნს დოლენჯის-შვილს მოლოზონს უვლინებდა საკმაოსა ფქვილსა): ესმა სპასალარს შეჰყრება გირიშკისა წარმოავლინა ხან-მაჰმად ჳ მხედრითა შეწევნად მათდა: ხოლო მიმავალს ეზრახა ამას მირვეიზი. „უწყი რამეთუ არს მტერი ჩემი სპასალარი, ამის-თჳს გევედრები შენ, დამიურვე წინაშე ყეენისა, რათა შემინდოს და მოვიდე შენთანა." მსმენელ-მან ხან-მაჰმად განიხარა და შურით სპასალარისათა არღა-რა განიხილა ზაკულება. არამედ მიუმცნო: „მოვედ და ვჰყო ყოველნი ნებანი შენნი:" დაუტევა გირიშკი მირვეიზ და დილასა მივიდა მას ზედა: მხილველთა სპათა ყიზილბაშთა იწყეს აღმხედრებად, რათა ბრძონ. არამედ აყენებდათ ხანი იმედებული პაემნისა: მაშინ მიეტევა მირვეიზი სპითა და მოსწყვიტნა სრულიად, რამეთუ ვერ-ვინ განერა თვინიერ ზაალ ლორთქიფანის-ძე და არეშის-შვილი, იგინიცა სიმხნითა თვისითა. ხოლო მირვეიზი გა-

*) უნდა მხლებელნი:

მარჯვებული მოადგა კვალად გორიშკსავე და მიუთხრა ესე ყო-
ველი ქართველთა და მოითხოვა სეხნია ციცი-შვილი მძევლად.
ჰდა წარვალ უანდაარს:« ადუძნდათ ქართველთა და არა ინებეს.
არამედ სეხნიამ დასდვა თავი მათ-თჳს, რათა განერნენ იგინი
სიკვდილისა-გან და მისცეს სეხნია და წარვიდა მირვეიზი. გა-
რნა დაუტევა ნუზლი თჳსნი ყოველნივე მათ:

ხოლო ვახტანგ განაგებდა წინა თქმულთა ქართლსა ნადი-
მობდა და ნადირობდა ზამთარს ყარაია სომხითსა, შემოდგომა-
გაზაფხულს გორს და ტფილისსა, ზაფხულს თრიალეთს შამ-
ბიანსა-ზე: გარნა მოკუდა ძმა მისი იემურაზ ქს. ჩლი, ქრ.
ტჳც, დეკემბერს ზ, დამძიმდნენ ყოველნი და იგლოვეს ჟამამდე:
ხოლო სპასალარი მოვიდა მაშაის, მამათიდამ ფარსს, მუნ მო-
ერთო იესე ძმა თჳსი სპითა ქირმანისათა: მაშინ მოეგზავნა
მირვეიზს და მოუთხოვა სპასალარისა-თჳს სასსარი სეხნიასი
და განუტევოს იგი; გარნა სპასალარ-მან რიდითა ყეენისათა ვერ
იკადრა ამისო ყოფა და ამის-თჳს წარკვეთა თავი სეხნიას მი-
რვეიზ-მან: ესე შეუძნდა სპასალარსა, მივიდა და დაიბანაკა მდი-
ნარესა ზედა ყანდაარისასა და იმიერ კიდესა დასდგა მირვეიზი
სპითა. მუნ სცნა მირვეიზ-მან, რამეთუ მოვლენან სპასალარისა-
თანა აბდალთა სულტანი შეწევნ დ სპითა. მაშინ დაუტევა მუნვე
იერ-მაჰმად ძმა თჳსი, თჳთ წარვიდა და დაესხა და მოსწყვიტნა
წ მხედარნი აბდალთა და წარმოვიდა: ხოლო დილასა განაწყუა
სპასალარ-მან მარჯვენით იესე ძმა თჳსი, მარცხენით ალექსან-
დრე და შევიდნენ შდინარის ფონსა. არამედ ავღანთა იწყეს
თოფთა ზამბურაკთა სროლა. გარნა განვლო ალექსანდრე-მ ცუ-
რვითა ცხენთათა სპითა და ივლტოდნენ ავღანნი განსვლას იესე-
სასა, ეწივნენ და მოსწყვიტნეს მრავალნი: ხოლო იერ-მაჰმად
ვერდა-რა წარმვლელი შევიდა კლდესა პაპაველისასა და მოერ-
ტყნენ გარს სპანი ყიზილბაშნი: კვალად დამაშვრალი მირვეიზი
მომსწრაფებელი სპათა თჳსთა თანა და ამისი მხილველი ივლ-
ტოდა ყანდაარად: იხილა იგი ალექსანდრე-მ და მიეტევა მირ-

ფეიზს. ხოლო იგი ლტოვილი შევიდა ციხესა რასამესა შინა შემუსვილს: მაშინ ალექსანდრე ლამოდა მიტევებასა ციხისასა და გამოყვანასა მისსა. არამედ განაზრახეს სპასალარი ყიზილბაშთა: „არს მირვეიზი მანქანი, არა არს ესე მირვეიზი. არამედ რა მივეტევოთ, მზირ-ყოფილი იგი გვექეთების და მოსწყვეტს სპათა ჩვენთა:“ ესე ისმინა სპასალარ-მან და მოუწოდა ალექსანდრეს მის-თანა გარნა ალექსანდრე დაამტკიცებდა ყოფად მირვეიზსა და მიტევებასა მას ზედა. არამედ აიძულებული წარმოიყვანეს ალექსანდრე და მოუდგინეს ციხესა მცველნი გარემოს: ამასვე ღამესა გამოვიდა მირვეიზი და შევიდა ყანდაარს. გარეთვე იერ-მაჭმად ლამე აოტნა სპანი ყიზილბაშნი და შევიდა იგიცა ყანდაარს: შემდგომად სცნეს, რამეთუ მირვეიზი იყო იგი და დამძიმდენ ფრიად, რომლისა-გან შეუდგა ბოროტი ქვემო-თქმული: ხოლო მეორეს დღესა მივიდა სპასალარი და დასდგა ძირსა ყანდაარისასა და გონებდეს მირვეიზის გამოსვლასა. არამედ არა გამოვიდა: მერმე წარავლინა სპასალარ-მან სულტანი შარბაშარისა: ამას მისრულს ეწყო მირვეიზი, აოტა. მხილველი ესე და ალექსანდრე მიეტევნენ და აოტნეს მირვეიზი და მოსრნეს სიმრავლითა, რამეთუ გარშა ზედა ციხისათა მოსწრიდიან თავთა და შემოიქცნენ გამარჯვებულნი, დიდით მწუხრამდე მბრძოლნი: გარნა იყო სამ-თთუე მარადის ბრძოლა და მოისროდნენ იმიერ და ამიერ სიმრავლითა: არამედ მოუჭრნესა გზანი ყანდაარს. გარნა საზრდელთა სიმრავლითა უშიშვოდ იყო მირვეიზი:

შემდგომად შეედვათ სენი მუცლისა ყიზილბაშთა და ქართველთაცა და მოკლება საზრდელთა: ესე იხილა მირვეიზ და შეჰკრნა გზანი და მოსრულთა მენუზლეთა ყიზილბაშთა სრვიდა: ამისი მხილველი მირ-სამანდარ პაემნით აღმოქმედი სპითა მოსულვად წინაშე სპასალარისათა არღა-რა მოვიდა და არცა-და მოჰყვა საზრდელნი: ამის-თჳს შემცირდენ სპანი სენითა და უსაზრდელობითა; ხოლო მირვეიზი განამხნობდა სპათა თვისთა: შემდგომად წარმოავლინა მცირედნი და წარმოუდგა თვით უკან

ფარულად, ამათ ეგვეთნეს ყიზილბაშ-ქართველნი, ვინ ვის ასწრებდენ და ივლტოდნენ ავღანნი. არამედ რა მივიდნენ სიმარჯვესა, ამათ მოუხდა მირვეიზი, აოტნა ჩვენნი და მოსრნა სიმრავლითა. გარნა სიმხნითავე ქართველთაათა განერნენ ნეშტნი, გარნა მეერით-გან დაეცათ ზარი ყიზილბაშთა და ვერღა-რა შემართვიდიან ავღანთა; გამოვიდა კვალად მირვეიზი და ბრძოდნენ. არამედ მირვეიზი სიმაგრესა შინა მყოფი, უკეთუ ამჯობინოს გამოვიდის ბრძოლად და უკეთუ არა ბრძოდის მუნიდამ: შეუხდნენ მუნ ქართველნი და მივიდა სპასალარიცა შველად, სძლეს მირვეიზს და მოსრნეს სპანი მისნი. გარნა შემაგრდნენ ქვეითნი ავღანნი კლდეეთა და ისროდენ თოფთა: მაშინ მოვიდა ყიზილბაში ვინმე მეტყველი:« ბრძანება არს სპასალარისა, აცადეთ ბრძოლა და უკუმოიქეცით:« მსმენელთა ყიზილბაშთა დაუტევნეს ქართველნი და წარმოვიდნენ: ამისნი მხილველნი ავღანნი კვალად მოეტევნენ და მოსრნეს მრავალნი, მერმე მოკლეს ალექსანდრე მხნედ მბრძოლი. ამის-თვის შეშინდნენ ფრიად ყიზილბაშნი და აზრახეს სპასალარსა, რათა უკუნ-იქცეს და განიმრავლოს სპანი და კვალად მოვიდეს და ბრძოს მათ, ვინად-გან განმრავლდა სენი და სრვა და სიყმილი: ჰსცნა ესე მირვეიზ-მან და მოუვლინა ზავისა პირი სპასალარსა. „უკეთუ წარსვიდე არა რაი გევნოს ჩემ მიერ და უკეთუ მოგცეს კვალად სპანა ყეენ-მან მოვედ«, ამის-მან მრწმუნებელ-მან სპასალარ-მან ბრძანა ღამე აყრა, და იესე განაჩინა, რათა არა განუტეოს სპანი. გარნა ბარგნი: მაცთურ-მან მირვეიზ ჩამოგზავნა შეთოფენი და იწყეს სროლა თოფთა: ამისნი მხილველნი მდედრნი ყიზილბაშნი ივლტოდეს. ეგრეთვე იესე-მ არღა-რა მიხედა ძმასა თვისსა ივლტოდა იგიცა და დაუტევა სპასალარი მცირედითა სპითა. ხოლო სპასალარ-მან არა ინება სივლტოლვა და მოეტევა მირვეიზს, ეგვეთა სპასალარი მცირედითა, მოსწყვიტნა და აოტნა იგინი. არამედ იხილნეს სპანი ყიზილბაშთა ლტოლვილნი ზეიდამ ავშანთა, უყივლეს სპათა თვისთა გაქცევა მათი, უკუმოიქცნენ კვალად და მოეტევნენ სპასალარსა. გარნა მხნედ გა-

მოსჭრნდა სპასალარი, რამეთუ მოსრნა მხედარნა სამნი. არამედ მერმე სცეს ექვსთა ორთლნი სპასალარსა და მოკლდა ქს. ჩღია, ქრ ტჟთ, ოკდომბერს კვ: შემდგომად მოჰყვნენ ავღანნი, მოსწყვიტნეს ყიზილბაშნი და აღიხუნეს სრულიად სიმდიდრენი და-ალაიენი მათნი. ხოლო იესე ქართველი-თურთ მოვიდა გირიშკს და მუნიდამ ისპაჰნს:

ხოლო ვახტანგ განმგე ქართლისა შემდგომად გლოვისა იშვებდა და ნადირობდა წინა-თქმულთაებრ: კვალად აღიმხედრა სპითა შესლვად ოვსეთს და შევიდა და შემუსრა ვ კოშკნი, მოწვა და მოსტყვევნნა ურჩნი, ჩავლო ზრამაგა და შემოვლო ყდელის-ხევი და გარმოვლო კედელასა ზედა და მოვიდა კუდაროს და კუდაროდა-მ ქართლს გამარჯვებული ქს. ჩღჲა, ქრ. ტჟთ, დაიპყრა დვალეთი და დასდვა ხარკნი და გორს მდგომი იშვებდა სხვისა განმზრახი:

ქ, მეფე ვახტანგ გ წელი ჰმეფა:

მაშინ მოუცნო ყეენ-მან სტკჳდილი ძმისა თჳსისა და მოეცა ქართლი მის-თჳს: შეუძნდა ფრიად ვახტანგს და წარვიდა ტფილისს. ხოლო იუნ განუზრახეს განმზრახთა წარსვლა წინაშე ყეენისა. ესე ირწმუნა და მიუწერა ყენსა წინაშე მისსა ყოფა: ამის-თჳს აქორწინა ასულნი თჳსნი თამარ თეიმურაზს ძესა ერეკლე მეფისასა, ხოლო ანუკა აბაშიძე ვახუშტის: შემდგომად მოვიდა მეჰმანდარი ყეენისა მომწოდებელი: მაშინ დაუტევა ძმა თჳსი სვიმონ განმგედ ქართლისა და დედოფალი და ძენი თჳსნი დაადგინა გორს და თჳთ წარვიდა მცირედითა კაცითა, ქს. ჩღიბ, ქრ. უ, აპრილის კგ. არამედ მისრული წინაშე ყეენისა პატივცემულ იქმნა დიდითა პატივითა ყეენისა-გან და შეყვარებულ ფრიად ყეენისა-გან სიკეთისა მისისა-თჳს და უთქმიდა მაჰმადიანობასა და უქადებდა ნიჭსა დიდსა და მსწრაფლ-გამოტევებასა. არამედ მან არა თავს-იდვა, მეტყველ-მან: „მე მოველ,

რათა არა დამართონ მტერთა და შეირყეს ქართლი. გარნა არიან ძმანი ჩემნი მაჰმადიანნი და რომელი გნებავს წარავლინე და მე ვეყო წინაშე შენსა:« მაშინ ინება ყეენ-მან წარმოვლინება ვახტანგისა სჯულითავე თვისითა. არამედ არა აუფლნეს ომართა, განმზრახსთა თვისთა და არცა ინება იესე-მ ნებითა ვახტანგისათა წარმოსლვა: ხოლო ვინათ-გან მაჰმადიანთა შინა ცოდვად სჩნდათ ხარკის მიცემა და მსახურება ქრისტეანეთა და მეფეთა ქართლისათა მრავალნი ჰყვათ მოხარკენი და მსახურნი მაჰმადიანნი, ამისთ-თჳს უფროს მაჰმადიან ჰყოფდენ მეფესა: ხოლო ნიშნი იყჳნენ მათნი წინა-ოქმულნი დაუთხსნისა, და მისრულისა და წარმოსრულისა და ვიდრე ქვეყანათა მათთა იყჳნენ წარსაგებელნი ყოველნივე მათნი და სამ-დღე მუნ მისრულსა და სამ-დღე გამოტევებულსა მსახურებდენ და მოართმიდენ სანოვაგესა სამხრისა და სერისასა ყოველსავე ყეენისასა ჭურჭლითავე მისითა: ხოლო სვიმონ მასვე ქორონიკონსა მოიყვანა დაწინდული ქაიხოსროსი ასული ბარძიმისა ცოლად და იქორწინა, მომტკიცებისა-თჳს გიორგი ერისთვისა და იწყეს ქვე-გამხედველობად ვახტანგისა:

ამასვე ქორონიკონსა, აგვისტოს ბ იშვა ძე ვახტანგისა გიორგი გორს დედოფლის რუსუდანისა-გან: ხოლო იესე-მ ადუდგინა ვახტანგს ძმასა თვისსა ტფილისის გუშაგნი, რომელი იყო თოფჩიბაში და შეასმენდენ ყეენსა დაწვისა ყორანისათა და სხვითა მრავლითა უჯეროთა მაჰმადიანთა ზედა: ამის-თჳს მოგზავნა ყეენმან სოლოღა ტფილისს, რათა სცნას, რა ბოროტი უქმნიეს მაჰმადიანთა ზედა ვახტანგს. არამედ იდუმალ ამცნეს ხოლოღას. უკეთუ იცეს ჟამი თვით დაიპყრას ქართლი და სვიმონ მუნ წარავლინოს: მოსრულის ხოლოღას-თანა შეიზრახნენ სვიმონ და მთავარნი ქართლისანი ვახტანგის ბოროტსა ზედა, რამეთუ რაჟამს დაიპყრა ვახტანგ ოვსეთი და განიწყო მცველნი თვისი, მიერით ემიროდათ გიორგის და დათუნას ქრისთავთა შამულთა მათთა დაპყრობისა-თჳს. ამის-თვის მიუწერეს ყეენსა: თარა გჳნებავს ვახტანგ. არამედ მოგვივლინე იესე:« ეგ უცხო,

რამეთუ ქრისტესთჳს აიძულებულისა ვახტანგისა-თჳს ნება-მოწმობა სცეს კათალიკოზმან, ეპისკოპოსთა და სამღუდელოთამან: ხოლო ამისა მეოფელთა განკიცხეს ხოლოფა და წარივლტოდა ისპაჰნსვე: არამედ ამ ჟამებთა იყო მომსრველი ჟამი ფიცხელი, მკალი მომწამელი, რამეთუ მფრინალთა დააბნელიან მზჷ მზე და სიემილი ძლიერი და სვიმონ მართვიდა უფროს მოხვეწით და არა შეიწინეს ღუთისა. არამედ ჰყვეს ესეცა: შეიპყრა სვიმონ კათალიკოზი დომენტი ზაკვით და წარმოუვლინა ბაქარს, რათა აღმოხადოს თვალნი. გარნა არა ჰყო ესე დედოფალმან რუსუდან და იყოფოდა მათ-თანა პატივითა: ხოლო ყეენსა რა ესმა ვახტანგისა-თჳს ესენი აღუძნდა და არა ინება ეგრეთ. არამედ ომარათა-გან იძულებულ-მან წარმოავლინა იესე მეფედ ქართლისად ნიჭითა. ვინად-გან აღეთქვა იესეს ყეენისა-თჳს წარვლინებად დედოფალი და ძენი ვახტანგისანი და ხუთასნი ქართველნი ცოლ-შვილით, რათა დაასახლოს ფარაბადს:

ქა. მეფე იესე, ბ წელი ჴმევა:

მოვიდა ესე იესე წოდებული ყეენისა-გან ალიყულიხან ტფილისს ქს. ჩლიდ, ქრ. უბ, და იყო ფრიად მიქცეულ მაჰმადიანობასა ზედა**) და მქცევი მათებრ, მღიდარი და ამაყი: ხოლო დედოფალი და ძენი ვახტანგისა წარვიდენ რაჭას და გა-

---

*) აქა ისპაჰნს ყოფასა შინა მეფე-მან ვახტანგ ისწავა და სთარგმნა ქართულად სპარსული იზიჯი, წიგნი ვარსკულავთ-მრიცხველობისა და ცის-ქმნულებისა:

**) შენიშნულობა დიმიტრი ორბელიანისა. „მიკვირს შენის გონიერებისა-გან ამ ამბის მწერალო და უსამართლოდ მაყივნებელო ბიძისაო, შენვე იტყვი ფრიად მიქცეულ იყო მაჰმადიანთ რჯულზედაო და რომელ თათარს უნათესავებია ბებიის ძმის-წული და დედედის ბიძის-ცოლი და ოთხმოცდა ათის წლის, ამირეჯიბის ნაცოლარი თოთხმეტის წლის ქალი, წარმკითხველთ განსაჯეთ.

მოუტევეს კათალიკოზსა დომენტი: მოსრულსა იესე-მ პატივ-სცა და დაადგინა კვალად კათალიკოზად: შემდგომად მიუწერა იესე-მ ყეენსა: „უკეთუ არს წინაშე შენსა ვახტანგ ვერა ვჰყოფ ბრძანებულსა. არამედ წარავლინე პატიმრად:“ შეუძნდა ყეენსა, რამეთუ უყვარდა ფრიად: მერმე მოუწერა ვახტანგს ტკბილად: „წარვედ პატივით ქირმანს, ვფუცავ, რამეთუ მსწრაფლ გამოგიყვანო კვალად, პატივს-გცე და მოგანიჭო მრავალი:“ და წარვიდა დიდითა პატივითა, ვითარცა პატრონი მათი *). ხოლო იესე მშვებელი და განმცხრომელი უწესოებითა ყრმათა თანა და უშვანთა მღერათა. გარნა მქცევი დიდებულად წაგვარა ცოლი დედის ბიძასა თვისსა ქაისოსროს ამირეჯიბსა ბებიის ძმის-წულათვისი, ასული ერასტისა და შეირთო თვით ცოლად: ამხილეს კათალიკოზ-ეპისკოპოსთა და უმეტეს იოანე სააკაძე-მ კარეჯის ბერთუბნის მამა-მან, კაც-მან ღირს-მან. არამედ მან არა ისმინა მეტყველ-მან: „ვარ მე მაჭმადიან, ესრეთ ჯერ არს ჩემდა.“ შემდგომად მოიყვანა ერეკლე მეფის ასული ელენე ცოლად ქს. ჩლიე ქრ. უგ, და იქორწინა დიდებით. გარნა არა კმა საყოფელ:

ამ ჟამთა გამოვლეს ჭარელთა კასეთი, მოვიდნენ სურანს, მოსწყვიტნეს დაბნებნი და მოსტყვევნეს და წარვიდნენ. ამას ზედა სთხოვეს იესეს კახთა შეწევნა: ამან წარუვლინა სპასპეტი ლუარსაბ საბარათიანოთი. შემდგომად მოვიდა ლუარსაბ დატოლვილი და მოწყვეტილი წინაშე იესესა. მერმე წარუვლინა ამილახორი ავთანდილ ზემო-ქართლითა, მივიდა ესე საგარეჯოს, არამედ ესეცა მოიქცა უქმი: ხოლო ვინად-გან ვერდა-რა აღასრულა იესე-მ დავედრული ყეენისა: მაშინ მოიყვანა ყეენ-მან ვახტანგ, მისცა ქართლი და სპასალარობა ერანისა და მიაქციეს სჯულსა მათსა ქს. ჩლივ, ქრ. უდ და წარმოავლინეს თავრიზს, რათა წარავლინოს სპანი ხორასანს და მოსცეს განმგეობა ქა-

---

*) მეფე ვახტანგ აქ ქირმანს ყოფასა შინა სთარგმნა სპარსულისაგან ქართულად ქილილა დამანა:

რთლისა ბაქარს ძესა მისსა და წარმოავლინეს მტარვალი, რათა შეიპყრას იესე და მისცეს ბაქარს პატიმრად. რამეთუ მოეთხოვა მეფესა ვახტანგს ეგრეთ: ხოლო ბაქარ მოვიდა იმერეთიდამ მცხეთას, რამეთუ ტფილისს იყო მომსრველი ჟამი და იესე განვიდა კახეთს: წარავლინა მტარვალი ყეენისა ბაქარ, რათა მოიყვანოს იესე. არამედ კახთ-ბატონ-მან იმანყულიმ არა სცა ნება: ესე აუწყა მამასა თვისსა ბაქარ და მეფე-მან ყეენსა: განრისხნა ყაენი და წარმოავლინა მურდარი თვისი: ესე მოვიდა, შეიპყრა იესე, მოიყვანა და მოსცა ბაქარს. ხოლო ბაქარ პატიმარ-ჰყო ტფილისს სასახლესა შინა: კვალად ბრძანებითა მამისათა შეიპყრა სპასპეტი ლუარსაბ. არამედ იხსნა ესე დედოფალმან რუსუდან. კვალად შეიპყრა მუხრანის-ბატონი ერეკლე და აღმოხადნა თვალნი და მისცა მუხრანი ლევანს ძესა პაპუასასა. კვალად მოაშთო პაპუნა დიასამიძე, რომელი იყო მაშფოთებელი ძმათა და სხვანი რომელნიმე ექსორია-ჰყვეს და ესე ყოველი ჰყო ბრძანებითა მამისათა:

ქბ. მეფე ბაქარ, ბ წელ-ნახევარი ჰმეფა:

არამედ ვინადგან ჰგონებდა მეფე ვახტანგ წარსლვასა ხორასანს, ამის-თჳს ჰკადრა ყეენსა, რათა მისცეს მეფობა ქართლისა ძესა თჳსსა ბაქარს: უსმინა და მოსცა და მიაქციეს ჰსჯულსა მათსა, მხოლოდ სიტყვითა და არა საქმითაცა კოჟორსა ზედა მყოფი ქს. ჩღიზ, ქრ. ჳე: ხოლო ზაფხულსა ამას გამოვიდნენ ლეკნი ჭანელნი სულხავით ჯ მხედარნი. ამათ მოსტყვევნეს ბოლნისნი და ქციის-ხევნი თავ-მრგვალამდე: მცნობმან ბაქარ წარავლინა ბიძა თვისი სვიმონ (რომელი ჰგლოვდა, რამეთუ მოისრნეს ცოლ-შვილნი და მსახურნი მისნი მომსვრელისა ჟამითა, რომლისას იტყოდენ კრულვითა კათალიკოზისათა ყოფასა): მივიდა სვიმონ სამასითა ოდენ მხედრითა ნაზარას სოფლის-ბოლოს, მოეტევნენ ლეკნი და მოერტყნენ გარ:

არამედ შემდგომად ოთოვთა ცემისა ეკვეთნეს ქართველნი სის-ქესა მათსა და აოტნეს და სრვიდიან, ვითარცა ნადირსა, გარნა სიმრავლითა ლეკთათა დაითვანტნენ ქართველნი: ისილეს ესე ჳა-რელთა, მოიქცნენ ერთ-კერძო და მოსრნეს ქართველნი და აოტ-ნეს სრულიად, მოჰყვენ მარნეულის გორამდის და უკუნიქცნენ, განვლეს ყარაია მოებულთა, არამედ მოისრნენ უმრავლესნი სიც-ხე-უწყლობითა და მიერით ვერღა-რა იკადრეს რბევა ყამამდე: ხოლო მიუღო რა ბაქარ სალთხუცობა დათუნას ქსნის-ერისთავ-სა და მისცა ელიშერს ძესა ქაიხოსრო ლომინასასა, მაზეზ-ჰყო ესე დათუნამ და უკუდგა: ამის-თჳს წარავლინა ბაქარ ძმა თვისი ვახუშტი მას ზედა და მისლვასა მისსა მოკლა დათუნა ერის-თავი. ხოლო ძენი მისნი წარვიდნენ კახეთს, და დაიპყრა მამუ-ლი მისი ვახუშტიმ. არამედ მაშინ ძე დათუნასი წარვიდა წინა-შე ყეენისა ყაზმინს და მეფე ვახტანგცა მიეწოდა ყეენსა მუნ წინაშე თჳსსა თავრიზიდამ: მოასრული მაშინ ითხოვა მეფე-მან ვახტანგ ყეენისა-გან, მოსცა ყეენ-მან და პატიმრად წარმოუგ-ზავნა ბაქარს ძესა თჳსსა, ესე ბაქარ-მანცა პატიმარ-ჰყო ტფი-ლისს. ხოლო შემდგომად ნებითავე ვახტანგ მეფისათა მიუხჳნა სპასალარობა ყეენ-მან და წარმოავლინა ქართლს, რათა განაგოს საქმე ლეკთა:

მეფე ვახტანგ, ე წელი აწ ჰმეფა:

შემდგომად მოვიდა მეფე ვახტანგ ტფილისს ქს. ჩღით, ქრ. უზ, დასჯდა ტახტსა ზედა, შეჰფიცეს ყოველთა ქართველ-თა მეფობისა მისისა მტკიცედ ერთ-გულებასა ზედა და დალო-ცეს ყოველთა მეფედ და მიულოცეს და გარდააყარეს ოქრო და ვეცხლნი მრავალნი დიდებულთა, წარჩინებულთა, აზნაურთა, კა-თალიკოზ-მან და ეპისკოპოზ-არხიმანდრიტთა (არამედ ესე წესი ძველითვე იყო საქართველოსა და უწოდიან ყოველთა ესრეთ ტფილის და მიერით უხმობდენ მეფედ და თვინიერ მისსა არა):

ხოლო იყო სიხარული და განცხრომა დიდი მოსვლისა-თჳს ვახტანგისა და განაგებდა კეთილად: მაშინ შეიპყრა ძე ქამარ-ბეგისა სომხითის მელიქი და დახვრიტა თოფითა, კვალად ბაგრატ ციცი-შვილი პაპუნა, ვეშაპიძე და პლატონ, ესენი იხსნა კათალიკოზ-მან სიკუდილისა-გან და განყიდეს ოსეთს თხებთა ზედა:

ხოლო ვინად-გან აქუნდა დავედრებული მეფესა ყეენისა-გან საქმე ლეკთა და ლეკნი აოხრებდნენ არათუ კახეთს. არამედ განჯას, ბარდას და შირვანს. ამის-თჳს შეიყარნენ მუხრანს მეფე ვახტანგ და კახთ-ბატონი იმამყული, ზაგ-ყეეს და ალუთქვა ვახტანგ წარვლინება სპისა კახეთს: შემდგომად გაზაფხულს წარავლინა საბარათიანოს სპითა ერასტი ყაფლანის-შვილი. ამან დაჰყო კახეთს თთუე სამი, არ აბრძოლეს კახთა და მოიქცა ტფილისვე უქმი, შემდგომად განივლტო შანშე და უკუდგა მამულსა თვისსა. ხოლო მეფე-მან წარავლინა მას ზედა ბაქარ ძე თვისი ქსანსა ზედა და ვახუშტი ლიახვსა ზედა, შევიდნეს ესენი და წარუხვნეს ყოველნი. არამედ ჭურთას აოტნეს მცირედნი სპანი და განმაგრდა თჳთ შანშე: ამის-თჳს მიუწოდა მეფე-მან იმერთა, მოვიდა რაჭის-ერისთავი შოშიტა, აბაშიძენი სვიმონ და ლევან სპითა, შეუხდა მეფე ჭურთას: იხილა ესე შანშემ ხრმალ-კისერ-კიდებული მოვიდა წინაშე ბაქარისა, ამან მოიყვანა მამისათანა, უკმოიქცა მეფე ტფილისს და განუსვენა იმერთა ნადირობა-ნადიმობითა, ანიჭნა დიდნი და განუტევა, და შანშეცა წარატანა მათ ყმადმდე: არამედ კვალად განივლტო შანშე და განმაგრდა ჭურთას. ამ ჟამსა წარმოევლინა ყეენს შირვანის ხანი შველად კახთა. ესე რა მოვიდა შაქს დაესხნენ ჭარელნი, მოკლეს ხანი და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი. ამის-თჳს მოუმცნო ყეენ-მან მეფესა შემუსრვა ჭარისა და მეფე სრულიად შეკრებული სპითა ქართლისათა წარვიდა. ხოლო კახთა მიიყვანეს მე დღე მაღაროს. მუნ ევედრნენ ჭარელნი მეფესა, რათა შეიწყალოს და დაემორჩილნენ, ვითარცა ნებავს: მაშინ მოვიდა ყეენიდამ ბეგან თოქალთოაანი, რათა უკუნიქცეს მეფე მათ-გან. უკუმოქცეულ-მან მოინადირა ყარაიაზა და მოვიდა ტფილისს:

ხოლო გაზაფხულს შემოიკრიბა სპანი მეფე-მან, მივიდა და დასდგა ზებოეურს. მხილველი შანშე კვალად ვედრებული და ხრმალ-კისერ-კიდული მოვიდა წინაშე მეფისა, მფიცარი ერთ-გულებასა ზედა, შეუნდო მეფე-მანცა და მისცა მამული მისნი სრულიად, მუნიდამ მოვიდა მეფე გორს, მუნ მოვიდა კაცი ხონ-თქრისა, რამეთუ ვინად-გან ამან წარავლინა დის-წული თვისი ალექსანდრე ახალციხეს ნიჭითა სამეფოდ იმერეთისად. ამის-თჳს მოემცნო, რათა მწე-ეყოს მას: ისმინა მეფე-მან და წარავ-ლინა ვახუშტი მწედ მისად, ხოლო ზამთარსა ესმა მეფესა მო-სლვა ლეკთა, შეკრბა და დადგა ხუნანს, რამეთუ განჯასაც ბრძო-და სულხავი, მუნიდამ წარავლინა სპანი და განარინა განჯა მათ-გან, არამედ აზნაურთა ჰგონეს ყანდაარს წარსლვა და ინებეს მუნ შფოთი, შეიპყრნა მეფე-მან ზოგნი მოჰკლნა, ზოგნი სტანჯნა, სხვანი უმკვიდრო ჰყვნა: ხოლო განძლიერდნენ ავღანნი და ძე მირვეიზისა შაჰ-მამუდ მოვიდა ისპაჰანს ჯ მხედრითა, მაშინ გა-ნვიდნენ ომარანი, ბეგნი და სპანი რკნ ბრძოლად მისა, ამათ მკვეთა მაჭმად, აოტნა ყიზილბაშნი და მოიკლა ძმა მეფისა ყუ-ლარაღასი როსტომ, მხნედ მბრძოლი ყულით, მოსწყვიტნა სპანი და მოადგა ისპაჰანს ქს. ჩღკბ, ქრ. ჳი, მარტს:

მაშინ მოუწერა ყეენ-მან მეფესა, რათა მწე ექმნეს. კვა-ლად მოადგნენ განჯას ლეკნი, განჯელნიცა ევედრებოდენ გან-რინებასა: კვალად მოვიდა წარმოვლინებული რუსთ-ხელმწიფისა-გან მამუკა, რათა მივიდეს მეფე მის-თანა, ოდეს გამოვიდეს სპარსეთს: ამის მცნობს ხონთქარს მოემცნო მეფისა-თჳს, რა-თა ექმნეს მორჩილ მას: ესე განიზრახა მეფე-მან მთავართა-თა-ნა ქართლისათა. არამედ ამათ არა ინებეს წარსლვა ისპაჰნს, რა-მეთუ დაშთების ქართლი უკაცური და არიან მტერნი მრავალნი. გარნა დაასკვნეს განრინება განჯისა და წარვიდნენ განჯას. არა-მედ რა მივიდა მეფე შანქორს სცნა სულხავმან, მოეცალა გან-ჯას და წარმოვიდა თვისად, მოეგება განჯის-ხანი მოუძღვა გან-ჯას და უძღვნა მრავალი და ევედრა ელთა თვისთა დამორჩილე-ბასა. წარავლინა მეფე-მან სპანი, მოსრნეს ურჩნი და დაუმორ-

წილეს ხანსა. მერმე შემოიქცა და მოვიდა ტფილისს მეფე მა-
ისს: ხოლო აგვისტოს კოყორს მყოფს მოუვიდა მეფესა ყეე-
ნისა-გან თაჯი და ჯიღა, ხმალი და ხანჯალი მოოჭვილნი და
სპასპეტობა ადრიბეჟანისა, რათა დაიპყრას შირვ ნი, რამეთუ
აქუნდა ლეკთა დაპყრობილი: კვალად მოვიდა თურქისტანის შვი-
ლი ბაადურ დიდის პეტრეს იმპერატორისაგან, ვინა-გან გა-
მოსრულ იყო სოლახს, რათა მივიდეს შირვანს მეფე მის-თანა:
კვალად მოვიდა დესპანი ხონთქრისა დამორჩილებისა მისისა-
თჳს. არამედ განუტევნა ყოველნი და არჩია რუსთ-მეფე, რა-
მეთუ ჰგონებდა განთავისუფლებასა ეკკლესიათასა და ძალსა ქრი-
სტეანობისასა: ამის-თჳს შეკრებული სპითა წარვიდი განჯას,
მისცა ყაზახის ხანსა ყაზახი და მოუწოდა. არამედ კახთ-ბატონი
მაჰმად-ყულიხან იდგა ყაზახს და მოემცნო მეფისა-თჳს: „რამე-
თუ ჩემდა მოცემულ არს ყაზახი ყეენისა-გან, აწ ჯერ არს თქვენ-
განცა არა მიხმად იგი. არამედ მე მოგცნე სპანი მისნი:“ ამის-
თჳს ნები ჰსცა მეფე-მან, გარნა ითხოვა სპა მუნებური და
დაასკვნეს შეყრა და ხილვა ურთიერთთა გატეხილ ხიდსა ზედა:
ხოლო მეფესა ძმა თვისი იესე პირველვე გამოეყვანა პატიმრო-
ბიდამ და მისცა მუხრანი და მსაჯულთ-უხუცესობა: ამას აქვნდა
კვალად მანკიერება და რომელთამე ქართველთა და არა ინებეს
შეყრა მაჰმად-ყულიხანისა და მეფისა შვოთებისა-თჳს, ზრახვითა
ამათით განვლო ღამე გემი-ყაიას მტკვარი მაჰმად-ყულიხან და
მივიდა საგარეჯოს და არცა-ღა მოსცა სპანი მეფესა და იქმნა
მათ შორის ამის-თჳს შური: ხოლო მეფე ვახტანგ მივიდა გან-
ჯას და დაჰყო სამ-თთუე მუნ და ვერა რაი ჰსცნა ხელმწიფის
პეტრესი: შემდგომად მოვიდნენ ბაადურ და დესპანი მეფის პეტ-
რესი ტფილისს, რამეთუ თვით უკუნ-ქცეულ-იყო და აღეთქვა
გაზაფხულს კვალად მოსლვა და ესე ყოველი აუწყა ვახუშტიმ
მეფესა: მაშინ სპანი მეფისანი და მაჰმად-ყულიხანისანი ბრძო-
დეს ყაზახსა ზედა. კვალად მოუძღვანა მაჰმად-ყულიხან კახნი
ჭარელთა და მოსტყვევნეს ლილოს დაბნები. ამათი მსმენელი
მეფე უკუმოიქცა და მოვიდა ტფილისს. მერმე წარავლინა ბაქარ

და იესე, რათა მოაოხრონ საგურამო: მოვიდა თეიმურაზ კახით, იზრახნეს და ზავ-ჰყვნეს და მოიყვანნეს ტფილისს თეიმურაზ კახითურთ. ამათ იფიცეს წინაშე მეფისა, ეპისკოპოსთა და მთავართა უცილებლობისა და ერთობისა-თჳს. ხოლო დაერწმუნა მეფე და განუტევნა ესენი ნიჭითა:

შემდგომად აღიღეს ისპაჰნი ავღანთა ოკდომბერს ქს. ჩღკბ, ქრ. უი, და დაჯდა თავრიზს ძე შაჰ-სულტან უსეინისა შაჰ-თამაზ, რომელი ისპაჰნის გარმოდგომილებასა შინა წარმოგზავნა მუნ ყეენ-მან: ამ შაჰ-თამაზის წინაშე წარგზავნილ იყო სეხნია ჩხეიძე მეფისა გან. ამან სეხნია-მ ჰყო სათნო მაჰმად ყული-ხანისა და არა რაი აცნობა მეფესა, რამეთუ დამართვიდენ მეფე და მაჰმად-ყულიხან ურთიერთთა პირველ წინაშე ყეენისა: ხოლო შაჰ-თამაზ განმზახთა-გან მისცა ქართლი მაჰმად-ყულიხანს და აღირჩია იგი შაჰ-თამაზ: ესე ამცნო მაჰმად-ყულიხან ტფილისის მეციხოვნეთა, ამათ დახშნეს კარნი ციხისანი ღამე და ისროდენ თოფ-ზარბაზანთა: მაშინ მეფე-მან წარმოავლინა დედოფალი გორს და თვით დაადგრა სპითა ტფილისს: შემდგომად მოვიდა მაჰმად-ყულიხან და დასდგა ავლაბარს და მოპარვით შემოვიდა თეიმურაზ მცხეთას და განამაგრეს კახთა იგი. კვალად შემოეპარნენ კახნი და აღიღეს ტფილისის კლდის-უბანი მიეტევა ბაქარ სპითა, აოტნა კახნი და მოსრნეს იგინი და დაიპყრნა თვით და დაადგინა მცველნი: ხოლო მაჰმად-ყულიხან მოიყვანა შემწედ განჯის-ხანი და სპანი ერევნისა და ლეკნი: ხოლო მეფე-მან რაჭველნი და იმერნი აბაშიძენი და იყო ბრძოლა სამ-თთჳე. კვალად გამოვიდა მარბიელი თელეთს, მსმენელი ბაქარ წარვიდა მათ ზედა, არამედ იხილეს რა მათ ავლაბრიდამ გამოვიდნენ კახნი და ლეკნი და მოვიდნენ მთაბორსა *) ზედა, მიექცა ბაქარ და ეკვეთე სპითა, აოტნა კახ-ლეკნი და მოსრნეს მრავალნი, ვინად-გან გაკადნიერებულ იყუნენ: ოდეს მაშუკა თამაზის ძე იდგა ტაბახმელას მოუხდნენ კახნი, ხოლო იგი ეკვეთა და იქმნა

*) აწ მთაბორისა მთა?

ბრძოლა, სძლეს მამუკას და მოსრნეს მრავალნი, რამეთუ რევაზს ძმასა მამუკასასა ჰკრეს ცხრა თოფი, გარნა განერა და განიკურნა, და აწცა მოჰკლეს სალთხუცესი ვახტანგ ძე გივი ამილახორისა სრული ყოვლითავე: ხოლო მოსრულ იყო განჯის-ხანი შულავერს, ეოტნა სპანი და მოესრა შულავერი: მსმენელ-მან მეფე-მან წარავლინა ვახუშტი სპითა საბარათიანო იმერლითა, მივიდნენ ესენი და მოსრნეს ელნი ბორჩალუ. გარნა არა გამოვიდა ხანი ადჯაყალის ციხიდამ, მერმე მოიქცნენ და დასდგნენ წოფას: მეორეს დღეს განუტევეს მარბიელი: ესე აცნობეს სომხითართა უსპობა ვახუშტისა. მაშინ მაჰმად-ყულიხანს წარმოევლინა კახნი და ლეკნი ხანისა შეწევნად: მცნობელნი წამსავე აღმხედრდენ და წარმოემართნეს თავს დასხმად: სცნა ვახუშტიმ და მიეგება წინა. არამედ კვეთებულნი უკუდგნენ სიმაგრესა და ბრძოდნენ მწუხრამდე, არამედ ემატებოდნენ სპასა ჩვენთა მარბიელნი. მერმე ეკვეთნენ მარცხენით, აოტნეს კახ-ლეკნი და მოსწყვიტნეს სიმრავლით და მოვიდნენ ალავით ტფილისს: კვალად გამოვიდა მარბიელი. ამათ დაესხა ბაქარ თელეთს, მოსრნა და სხვანი შეიპყრნა სამასნი. ხოლო უკუმოქცეულსა დახუდნენ ბაქარს კახლეკნი და ყიზილბაშნი, ეკვეთნენ ესენი და მისლვასავე აოტნეს და მოსწყვიტნეს უმრავლესნი და სხვანი ლტოლვილნი შევიდნენ სეიდაბადსა შინა: ხოლო ბაქარ მოვიდა ტფილისს:

მერმე წარავლინა მეფე-მან ვახუშტი მცხეთას, რამეთუ დემეტრე ყაფლანის-შვილს გაედვა ხიდი და ეუწყა მცხეთელთა-გან მოცემა მცხეთისა. ამის-თჳს ეთხოვა სპა მეფისა-თჳს, რამეთუ პირველ წარევლინა იესე და გამოსრულ-იყვნენ კახნი დასხმად იესესა. არამედ მოსრნა იესე-მ და სხვანი ლტოლვილნი შევიდნენ მცხეთას: არამედ იესე არა მნებებელი ბრძოლისა წარვიდა მუხრანს: ხოლო ვახუშტი მივიდა ქ კაცითა ღამე და მოერტყნენ მცხეთას: მაშინ მლოცველთა ეკკლესიასა შინა კახთა გარდუგლიტნეს კარნი მცხეთელთა, გარნა ისროლეს ძლიერად კახთა კვალად. არამედ შეუხდნენ, მოსრნეს და შეიპყრნეს სრულიად და დაიპყრეს მცხეთა, გამოიყვანნეს მთავარნი კახნი და მოარ-

თვნეს მეფესა ტფილისს: შემდგომად კვალად წარავლინა ბაქარ სპასნი და წარუხვნა მთაჲური დამე, აღუძნდა ესე მაჭმად-ყული-ხანს, ვინად-გან იდგა სეილაბათს, აღმხედრდა დილას და მოგ-ზავნა თუშნი და ლეკნი მჯვირცხლნი თაჲთრსა ზედა, აღილეს მათვე თაბორი და მოშარტეს ბაქარს: მაშინ ბაქარ ეგვეთა მაჭ-მად-ყულიხანს და მისლვასავე ივლტოდენ და მოსწყვეტდნენ ქართველ-იმერნი და შესჯარნეს ვიწროსა მტკვრისასა, არამედ უფროს მოიშთოდნენ მტკვარსა შინა, ხოლო ლევნად აღა-რა აუფლეს მთავართა ბაქარ ზაკვით, ვინად-გან მცირე ლევნით შეიპყრობდა მაჭმად-ყულიხანს, რათა არა მოსპოს მეტოქი თვი-სი, აღილეს დროშანი და ალავი მისი და მოადგნენ ტფილისს, რამეთუ შევიდა ვერ განმსწრე თეიმურაზს ციხესა შინა (ამისთ-ვის იქმნა ბოროტი ქვემო-თქმული უბოროტესი): ხოლო მაჭ-მად-ყულიხან განვლო გემიაჲთ ნავით და მივიდა მარტყოფს და შეკრიდამ ქისიყს სპისა-თჳს ლეკთა, რამეთუ აქუნდა შიში ყეენი-სა, ვინად-გან მოცთუნებით ჭყო მფოთი ესე: ხოლო მეფე მო-ადგა სეილაბათიდა-მ ციხეს და დამშივდა ფრიად: კვალად წა-რავლინა ვახუშტი მარტყოფს, მოსტყვევნა იგი და მოვიდა ტფილისს: მაშინ იდგა აზრუმის ფაშა ყარსს შემუსრვად ერევ-ნისად და დაპყრობად ადრიბეჟანისად: ესე უვლინებდა მეფესა, რათა არა მწე-ეყოს მათ და მოანიჭოს ხონთქარ-მან ნიჭი დი-დი: ამის-თჳს წარუვლინა როჭიკა-შვილი ედიშერ და აღუთქვა არა შველა მათი, ვინად-გან იმედეულ იყო განზაფხულს რუსთა მეფისა მოსლვასა: მერმე მოვიდნენ და მოერთვნენ მეფესა ყო-ველნი წარჩინებულნი კახნი სეილაბადსა შინა: ხოლო მისრულ-მან მაჭმად-ყულიხან აღუთქვა ლეკთა ვეცხლი დიდ-ძალი, წარ-მოიყვანნა და დაესხნეს ტფილისს მეფესა: იხილე ორგულება, რამეთუ ტალანი მრავალი, მტკვარი განდიდებული და ხიდი იწ-რო, მუნ მდგომ-მან სპიმან არა აჭყარი ხიდი, არცა განამაგრნა სათვარნი. ეგრეთვე ქართველთა დაუტევეს მეფე ხელთა შინა მტერისათა: რა იხილეს ჟამი ესრეთი და ივლტოდნენ ყოველნი, ამის-მან მხილველ-მან მეჯინიბე-მან მოართვა ცხენი მეფესა,

ეგრეთვე ბაქარს და წარმოვიდნენ: მაშინ მხნედ იყო როსტომ ფალავანდის-შვილი, ჩამოუდგა მეფესა და არა აუფლებდა ლეკ-თა მოსლვად: გვალად ლეკთა მოსრნეს ქართველნი და კახნი მრავალნი, და მოადგნენ ქალაქს ხოლო მეფე მოვიდა მცხეთას და ბაქარ წარვიდა თუშეთს, რათა მოესწრას სპითა ტფილისს. არამედ ერისთავ-მან გიორგი-მ გამოუტევა უცხენოდ. ხოლო მისცეს მაჰმად-ყულიხანს ქართლი და შევიდნენ ლეკნი, იავარ-ჰყვნეს და მრავალნი ტყვე-ჰყვნეს. ეგრეთვე გამოვიდნენ მცველ-ნი ციხის-თათარნი და დასწვეს სიონი და შემუსრეს ხატი ყოვ-ლად წმიდისა ღჳთის-მშობლისა სიონისა (ლევან შეამკო, კოს-ტანტინე-მ შემუსრა): ჵი რაოდენნი ქალწულნი განიხრწნენ და ჭეშმარიტნი დედანი და მოწესენი ბოროტებითა და სისხლი მართალთა დაითხია უსჯულოთა-გან, ქს. ჩლეგ, ქრ. უია:

ხოლო ბაქარ მოვიდა მამისა-თანა და წარმოვიდნენ გორს და დაიპყრა ტფილისი მაჰმად-ყულიხან. მიუწოდა ქართველთა და არავინ ინება მისლვა, რამეთუ ბარათიანთა სპანიცა ლეკთა გამოუსია, გარნა გვალად არა შივიდნენ. არამედ გიორგი ერის-თავი მივიდა შურითა მეფისასა, შემდგომად მივიდა შანშეცა ქსნისა, შერმე ვიეთნიმე ბარათიანნიცა და საციციანონი. *) ხო-ლო ზემო-ქართლისანი არცა ერთი: ამის-თჳს წარმოავლინა მაჰ-მად-ყულიხან თეიმურაზ ძმა თვისი კახ-ლეკითა. მაშინ მეფე-მან წარავლინა დედოფალი იმერეთს და თვით დაადგრა ქცხინ-ვალს და განუტევა დესპანი რუსთ-ხელმწიფისა ბაადური-თურ-მუნიდამ და ჰქედრა მწე-ყოფასა. ხოლო ესე ყოველი ეცნა სა-რასკარს ყარს მყოფს და წარმოემართა, ვინად-გან იხილა ჟამი მარჯვე და მოუმცნო მეფესა: „წარმომივლინე ნათესავთაგანი

*) მოკუდა მურად 1640, დაჯდა იბრაიმ ძმა მურადისა, მოკუდა იბრაიმ 1648, დაჯდა მაჰმად ძე მისი. მოკუდა მაჰმად 1687. დაჯდა სულეიმან ძე მისი, გარდაადგინეს სულეიმან 1691, დაჯდა აჰმად ძმა მისი, გარდაადგინეს აჰმად 1695, დაჯდა მუსტაფა ძმა მისი, გარრდაადგინეს მუსტაფა 1703, დაჯდა აჰმად ძე მაჰმადისა, ამან წარმოავლინა სარასკარი იბრაიმ ფაშა:

შენი, მე ვაოტო მაჰმად-ყულიხან და დაგიმტკიცო კვალად ქა-რთლი ხონთქრისა-გან:« ამის-თჳს წარუვლინა მეფე-მან იესე, არამედ შემდგომად მისა წარვიდა ბაქარცა და მიეგება შამბიანს სარასკარსა: გარნა მოვიდაცა თეიმურაზ ჭალას. მაშინ განემ-რავლა შეფესა სპანი, რამეთუ მოვიდა სვიმონ აბაშიძე იმერლით და ზემო-ქართველნი და ლამოდა მისლვასა თეიმურაზსა ზედა. არამედ ეცნათ მოსლვა ურუმთა, უკუნიქცა თეიმურაზ ტფილისვე. ხოლო ოსმალნი ჩამოვიდნენ ივნისში და დასდგენ ყურყუთას: იხილა მაჰმად-ყულიხან, რამეთუ ვერ ავნებს, მიეგება და მიარ-თვა კლიტენი ციხე-ქალაქისანი, რათა მისცეს ქართლი მას: მოგზავნა სარასკარ-მან იენგიჩარნი და შეაყენა ციხესა. მეორეს დღესა შეიპყრა მაჰმად-ყულიხან თხოვნითა ბაქარისათა და პატი-მარ-ჰყო: ხოლო ცისის მოსახლეთა სპარსთა შეუსია იენგიჩარნი, იავარ-ჰყვნეს საქონლით და ქონებით და გამოაძნეს ციხიდამ ყოველნივე ცალიერნი და მოსცეს ქალაქი და ქართლი ბაქარს: ამის-თჳს მოუგზავნა მამასა, რათა წარუვლინოს ქრთამი ოსმა-ლთა: მაშინ მეფემან წარუვლინა იბ ჯორი კიდური ოქრო-ვეც-ხლითა და მოოჭვილითა: შემდგომად პატიმარ-ყოფილი მაჰმად-ყულიხან ევედრა ბაქარს, რათა განუტეოს და აღუთქვა ფიცით, ვითარცა მონა იყოს მისდა. მან განაპარა და მოვიდა კახეთს. მერმე შეიპყრა ბრძანებითა ამისათა და სარასკარისათა ერისთავი გიორგი ძიდ და სალთხუცით თეიმურაზით, შემდგომად მოჰკვე-თა თავი გიორგი ერისთავსა და წარმოვიდნენ ოსმალნი შემუს-რვად და მოტყვევნად თუშეთისა: მაშინ აიძულებდენ ოსმალნი მეფესა ხილვად ქასისა და დასდგა მეფე ოკამს და ოსმალნი დგნენ მიოს უბანს, აქა მოვიდა მეფის ხილვად ქეცა და შე-მოჰფიცეს მეფესა ოსმალთა, მოუშლელობისა-თჳს მეფობისა მისისა და დაასკვნეს შესლვა დუშეთს. ამის-თჳს მოვიდა მეფე ქსნის-ხევს შესლვად გრემის-ხევიდამ. იხილა ოთარ-მან ძე-მან გიორგი ერისთვისა-მან, მისცა ქრთამი ქეცას და აღუთქვა მო-რჩილება და მივიდა წინაშე ქეცასა. ხოლო ქეცა-მ პაემნითა

ამით განუტევა ოთარი ტფილისს. არამედ შემდგომად ქცხინვალს მდგომს მეფეს მოერთვა, რამეთუ ლეკთა-გან ლტოლვილი თამარ ასული მისი თეიმურაზით მოვიდა ანანურს, და წარვიდა მეფე შველად მისა და დასდგა არღუნს დუშეთს აქათ. ხოლო ლეკნი უკუნქცეულ იყჳნენ. ხოლო ოთარი მოვიდა წინაშე მეფისა და ჰფუცა ერთ-გულებასა ზედა მეფისასა. ამის-თჳს მისცა მეფე-მან ერისთობა და მამულნი მისნი ყოველნი და განუტევა. არამედ მას ღამესა მოვიდნენ ლეკნი, მოსტყვევნეს გრემის-ხევი და აღიღეს ალაფი კაცთა სიზანთა და წარვიდნენ: ამათ წარმოუდგა მეფე, ეწივნენ სპანი და აოტნეს ლეკნი და მოსრნეს მრავალნი და ნეშტი მათი შევიდა წილკანის ზღუდესა შინა და მერმე კვალად გამოვიდნენ წილკანიდამ მცირენი და იწყეს ცემა თოფთა: მაშინ ივლტოდენ სვიმონ და შანშე, და მოსლვასა მეფისასა შეიხვეწნენ მუნავე და ლამოდენ სპანი მიტევებასა და შემუსრვასა ზღუდისასა. არამედ მოსრულ-მან შანშე-მ არღა-რა აუფლათ, უკუნიქცა მეფე და დასდგა ქსორის. კვალად მოვიდნენ სხვანი ლეკნი და მოსტყვევნნეს საამილახორო და უკუნქცეულნი შევიდნენ შიოს-უბანს: ამ ჟამთა მოსრულ-იყო სვიმონ აბაშიძე სპითა მცირედითა წინაშე მეფისა საქმისა რისათვისმე, შეიკრიბნენ ოთარ ერისთავი და ქართველნი, და აიძულებდენ მეფესა ბრძოლად. არამედ შანშე მტერი იყო ოთარისა და ვინად-გან სპანი ოთარისა უმეტესობდენ არა ენება შანშეს ბრძოლა, რამეთუ იქმნების გამარჯვებისა მიზეზი ოთარი და მივიდნენ რა გამოვიდენ ლეკნი შიოს-უბნიდამ, ეკვეთნენ ამათ იმერნი და მოსწყვიტნეს და აოტეს. ესე იხილა შანშემ წამს უკუნიქცა და ივლტოდა, მოჰყჳნენ ლეკნი და მოჰკლეს სვიმონ აბაშიძე და მოსწყვიტნეს იმერნი და უმეტეს ქართველნი. ხოლო მეფესა აიძულებულსა წარმოსლვად უბრკმა ცხენსა და დაეცა. მაშინ მოართვა ცხენი თვისი სიამარადის-შვილ-მან და მოვიდა ქცხინვალს და იხილა მეფე-მან ესე ვითარებანი ქართველთა იწყო ხსვისა განზრახვა: ამისა შემდგომად ქრთამთა-გან და ურუმთა უჯეროსა საქმეთა-გან შემჭირვებული ბაქარ გამოვიდა ტფილი-

სიდამ ურუმთა-გან. მერმე მოვიდა მუხრანს სპითა მოწყვეტად ლეკთა, არამედ ვერღა-რა ქწია, რამეთუ გაესწრათ ლეკთა საგურამოს, უკუმოქცეული მოვიდა ალს მამისა-თანა: შემდგომად მიიქცა მცხეთას და მუნ მოვიდა მაჰმად-ყულიხანცა და ჰყვეს აღთქმა ერთობა სიყვარულისა და წარვიდენ თვის-თვისად: შემდგომად წარგზავნა ბიძა თვისი იესე ტფილისს ურუმთა შინა: ხოლო იესე მიიქცა სჯულსა მათსა ზედა, რამეთუ ოდეს პყრობილ იყო მოიქცა ქრისტიანედვე და აწ ჰყო ესე, ვინადგან იყო ხორცთ-მოყვარე: ამის-თვის მიენდვნენ მას ურუმნი და წარმოავლინეს სპითა დოლის-თავს მდგომს ბაქარსა ზედა. ხოლო ბაქარ უსპობითა ვერ დაუდგა და წარვიდა ატენს და ოსმალთა დაიპყრეს საბარათიანო. არამედ გაზაფხულს წარავლინა ბაქარ სპანი, ამათ მოსწყვიტნეს თრიალეთს მყოფნი ოსმალნი და ფოკას მოსრნეს ფ მხედარნი ტფილისს მომავალნი: ამის-თვის კვალად წარმოავლინეს იესე და ისაყ ახალ-ციხის ფაშა სპითა, ვერ წინა-აღუდგა ბაქარ. არამედ შევიდა მთათა შინა: ხოლო ოსმალნი მოვიდნენ გორს, მოარბიეს გარემონი, დაიპყრეს გორი. უკუნქცეულთა შთავლეს საამილახორო, მუხრანი და მივიდნენ ტფილისს, შემდგომად კვალად წინა-ძღოლითა იესესითა მოვიდნენ ქცხინვალს, მოსწვეს და მოსტყვევნნეს ოსმალთა და წარვიდნენ:

წარვიდა მეფე ვახტანგ რუსეთს:

ჟამთა ამათ მოვიდნენ წარვლინებულნი რუსეთიდამ ნაზარა-შვილი დავით და ფრანგისტან და მოართვეს მეფესა წარსლვა რუსეთს. მსმენელი მეფე იმედებული ხელმწიფობისა მათისა აღეკაზმა წარვიდა და მივიდა რაჭას ქს. ჩღკდ, ქრ. ჟიბ: ამას გაჰყვნენ ქართველნი ყოვლის სახლიდამ და გახნიცა მრავალნი, ვითარ ჩუ და ზოგნი უმეტეს დედა-წულითურთ, ხოლო რაჭიდამ მივიდა მეფე ვახტანგ დიგორს, მუნ მოეგებნეს ცო-

ლის ძმანი თვისნი ჩერქეზის ბატონი, მუნიდამ ჩერქეზს შთა-სრულს მოეგება სპანი დიდნი რუსთა და მივიდა სოლახს ახალსა ციხესა შინა აგვისტოს კგ, ოკდომბერს ჩაჯდა ნავსა და განვიდა ამტარხანს ნოემბერს ც:

ხოლო შემდგომად მეფე ვახტანგისა შეკრბენ ქართველნი, მოიყვანეს მაჭმად-ყულიხან კახით, თუშით, ფშაველ-ხევსურითა და დასდგენ ხელო-წმიდას, მცნობთა ოსმალთა წარმოიძღვანეს იესე საბარათიანოს სპითა და წარმოვიდნენ. ხოლო ქართველნი მიეგებნეს გუფთას, ეკვეთნენ და ივლტოდენ ურუმნი: მოუხდა იესე, მოაქცია ოსმალნი კვალად, მოსრნა და ივლტოდა გივი ამილახორი და წარმოიყვანა ამან მაჭმად-ყულიხან, მოუჴნენ ოსმალნი, მოსწყვიტნეს ესოდენ, რამეთუ თავნი ურმებითა წარიღო ერასტი ყაფლანის-შვილმან ტფილისს რაჯაბ-ფაშისა-თანა, რამელმან მოსცა ოცდა-ათი დრაჭკანი ჯილდოდ და დაიპყრეს ყოველი ქართლი. არამედ იესეს თუცა არა უწოდდენ მეპატრონედ, გარნა მასვე ჰკითხვიდენ და იქმოდენ საქმესა ქართლისასა მის მიერ. გარნა იგი ხვეჭდა და იღებდა ქვეყანათა ნარდად და ამით-მოირჭმოცა ფრიად. ხოლო ვინადგან არღა-რა ვინ ჰყვანთ წინააღმდგომნი ოსმალთა, აღწერეს ქართლი სრულიად და დასდვეს ხარკი კაცს სულ-ზედ დრაჭკანი, ცხვარ-ზედ ორი შაური, ძროხა-ზედ აბაზი, კამბეჩსა და ცხენ-ზედ ექვსი შაური, მოსავალსა ზედა ხუთის-თავი სილითურთ, და ამის-გამო იქმნა ჭირი დიდი და მიექცათ სიცრუვე თხემსავე, რამეთუ წაართვეს ოთარს ერისთობა და მისცეს თეიმურაზს ძესა იასონისასა. ხოლო ლტოლვილი ოთარი მოვიდა ამტარხანს მეფისა-თანა და სტყვენ-ვიდიან მამულსა შანშესასა ოსმალნი: ხოლო იხილა რა ესე ვითარება ქათალიკოზმან დომენტიმ წარვიდა ლორეს, რამეთუ ჯერეთ ოსმალთა არა დაეპყრათ და ბესარიონ დაიპყრა იესეს გამო ქათალიკოზობა. შემდგომად მოიხმო ფაშამ ქათალიკოზი დომენტი: არამედ ქათალიკოზი ევედრა, რათა წარავლინოს წინაშე ხონთქრისა, რამეთუ ჰგონებდა მუნიდამ ლხინებასა რასმე ქართლისასა, მან წარავლინა და მისრულსა სტამბოლს მისცეს

პატივი დიდი უმეტესი პატრიარქთა და უსმინეს ყოველნი. არამედ ისაყ-ფაშას, რომელი დასვეს, ვითარცა მეფე ტფილისს ახალ-ციხისა, შეუძნდა პატივი კათალიკოზისა და ქართველთა მოწმობითა შეასმინა ხონთქარსა. ამის-თჳს პატიმარ-ჰყვეს ქათალიკოზი ჭალაკსა შინა თუნალოს და ბესარიონ იქმნა ქათალიკოზად ქართლს:

ხოლო მეფესა ვახტანგს მიუწოდა დიდმან პეტრემან პეტრებურხს, მისრულსა ცარიცინს, ესმა სიკუდილი დიდისა პეტრესი, დამძიმდა ფრიად. არამედ წარვიდა და მივიდა მოსკოვს, მუნ დახუდა დარეჯან ასული არჩილ მეფისა და შეიტკბნენ ფრიად. შემდგომად მივიდა პეტრებურხს იმპერატრიცის ეკატერინეს წინაშე და მან პატივ-სცა მეფებრ დიდებით და მიანიჭნა ურიცხვნი: მერმე განზაფხულს წარმოავლინა გილანს, რათა ზავ-ჰყოს ყეენსა და მათ შორის. ამის-თჳს მოუწოდა დედოფალსა მეფემან მოსკოვს და მოსრულსა მოსკოვს მეფესა დახვდა დედოფალიცა მუნ. დაუტევა მუნ დედოფალი და თვით წარმოვიდა გილანს: ხოლო დარუბანდს მოსრულს მეფეს მოართვეს ანდრიის კავალერია ლურჯი იმპერატრიცისაგან. მერმე მოვიდა გილანს, მაშინ მოერთვნენ გილანელნი სრულიად და აცნობა ყეენსა ყოველნი მეფე-მან: ამა ჟამებთა მოსრულ იყო ნადირ-ავშარი წინაშე ყეენისა, ამან ბრძანებითა ყეენისათა მოჰკლა ფათალიხან ყაჯარი და დაამჴრობინა ყეენსა მაშათი: ამან ყეენმან უწოდა თამაზ და მისცა ყორჩიბაშობა. შემდგომად დაიპყრა ხორასანი. არამედ ვერა რისა მყოფელ იყო თვინიერ მისსა ყეენი. მაშინ კითხვა სათნო ჩნდა ჩუენითა მისითა მოუმცნო მეფესა ყეენ-მან ზავის-ყოფად, ვითარცა ნებავს და მოგზავნაცა ნიჭი: ხოლო მიიცვალა ეკატერინა იმპერატრიცა და დასჯდა ძის-ძე დიდისა პეტრესი პეტრევე წლისა იგი: ამან მიუწოდა მეფესა მოსკოვს და მივიდა მეფე ქს. ჩღჲც, ქრ. უივ: ხოლო ამ ქორონიკონის წინას წელს მოკუდა იესე. მაშინ ისაყ-ფაშამ განჰყო ქართლი, სომხით-საბარათიანო მისცა ერასტის ყაფლანისშვილს, მცხეთას ზეითი ბაგრატ ციცი-შვილს, ზემო-ქართლი

გივს ამილახორს, მუხრანი და საერისთონი მათთავე მთავართა
და ამათ მიერ მოიღებდა ხარკსა და სხვათა რა იგი უხმდათ,
არამედ შურითა ურთიერთთათა ქართველთა იყო უფროსესი ჭი-
რნი და ართმიდიან და ძრცვიდიან ოსმალნი შესმენითა მათითა.
კვალად უმეტესად ოხრებითა და ტყვეობითა ლეკთათა, გარნა
დაიმორჩილეს ამ მთავართა გამო ოსმალთა ესრეთ, რამეთუ
უკეთუ მალე მსრბოლისად არა მიეცათ მყის ცხენი შესხდიან
თვით მათ ზედა, ვითარცა უყვეს მანუჩარ ჯაყელანის-შვილსა და
გიორგი ქავთარის-შვილსა, აღუდგეს ლაგამნი, შესხდენ და ჩხუ-
ლეტდენ დეზითა წარსლვად: კვალად უკეთუ ავნის ვინმე ოს-
მალთა ჩამოარჩვიან ანძასა და გარდაახდევიან ვეცხლი დიდ-ძალი,
ვითარცა უყვეს დემეტრე ამილახორის-შვილსა, რომელი ჩამოა-
ცვეს ანძასა ორითა მსახურითა: კვალად განადიდა მელიქი ტფი-
ლისისა აშხარ-ბეგ ისაყ-ფაშა-მან, რამეთუ მივიდნენ დარბაზო-
ბად მისა სპასპეტი ლუარსაბ და მთავარნი ქართლისანი ყოველ-
ნი. არამედ მან არა მიხედნა, არცა იხილნა და გამოუტევნა:
ხოლო მაჩაბელი თეიმურაზ არა ერჩდა ამილახორსა და სწყვეტ-
და ოსმალთა, სადა ვის მოიხელთიდის: კვალად განდგა ქსნის-
ერისთავი შანშე და თეიმურაზ არაგვის ერისთავიცა განაძეს ოს-
მალთა და დასვეს რევაზ, და ეს რევაზცა არა ერჩდათ ოსმალ-
თა, ამისთჳს უბძანა ისაყ-ფაშა-მ მაჰმად-ყულიხანს და წარმო-
ავლინა ახალ-ციხის სპანი. მოვიდნენ ესენი, განაძეს რევაზ და
დასვეს პაპუა ზურაბის-ძე. მერმე მოვიდნენ, ქსანი მოარბიეს
და მოვიდნენ ვანათის ციხესა და ქვაბიდამ მოსრვიდენ მრავალ-
თა ოსმალთა: არამედ ღამესა მას განივლტვნენ ქვაბიდამ, იხი-
ლა შანშემ, მისცა ქრთამი ოსმალთა, ზავ-ჰყო მათ-თან. ხოლო
ამილახორ-მან წარმოიყვანა მაჰმად ყული-ხანითურთ ოსმალთა
სპანი და დაესხა მაჩაბელს მუგუთს, შემუსრეს ციხე სვერისა:
რომელი აღაშენა თეიმურაზ მაჩაბელ-მან. გარნა მუგუთს მოს-
რნეს მრავალნი ოსმალნი: შემდგომად მისჭირდა და განივლტო
მაჩაბელი და მივიდა რაჭას ცოლ-შვილით. ხოლო ოსმალთა მო-
სწყვიტნეს, მოსტყვევნეს, შემუსრნეს ციხენი და მოვიდნენ

გორს, და ენებათ ოსმალთა მოტყუება და შეპყრობა მაჭმად-ყულიხანისა, ვინად-გან მუნ იესლნა ლეკნი: ჰსცნა მაჭმად-ყულიხან და წარვიდა კახეთს. არამედ ოსმალთა დაიმორჩილეს ქართლი უმეტეს და განიყვეს დაბნები:

ამ ჟამთავე მოადგნენ ლეკნი ჭალას, მოკლეს ამილახორი რევაზის-შვილი ერასტი და შემუსრეს ჭალა, გამოიყვანეს ჩ სულნი ტყვედ და წარვიდნენ: განა თვინიერ ამისა და ამათ ჭირთა შინა, რომელი იყო ოსმალთა-გან გაზაფხულ-შემოდგომას მარადის ატყვევებდნენ ლეკნი, რამეთუ ჯარად და ჯარად გამოვიდიან ჩ უმეტესი და უმცირესნი: ხოლო ესმა უსუფ-ფაშას ძესა ისაყისასა გამოსლვა ლეკთა, წარმოვიდა სპითა ოსმალ-ქართველთათა და ეკვეთა მუხრანს ლეკთა, მოსრნა იგინი და ნეშტნი შევიდნენ შიოს-უბანს, მოადგა გარს და შეესივნენ და სრვიდენ ლეკთა, არამედ ესე ომის ბრძოლისა ხმა ესმათ სხუათა მომავალთა ლეკთა, მოუხდნენ და აოტეს უსუფ-ფაშა, რამეთუ კნინღა გარდაიხვეწა და მოსრნეს ლეკთა ოსმალნი უმრავლესნი: კვალად ნადარბაზევს ეკვეთა ლეკთა მაჭმად-ბეგ ოსმალ-ქართველითა სპითა. არამედ ლეკნი ივლტოდნენ, სადაცა მზირეულთ ტყვეთა შინა, და რა მივიდნენ ოსმალნი უწყეს ლეკთა იმიერ-ამიერ თოფთა ცემა, მოსწყვიტნეს ოსმალნი და აოტნეს, ვითარ მცირედნი განერნენ: კვალად გორიდამ მომავალთა ოსმალთა სპათა ემთხვიათ ლეკნი ნიჩბისის ბოლოს, კვეთებასავე აოტნეს ლეკთა და მოსწყვიტნეს უმრავლესნი: ხოლო მკჳდართა ასმარნეს ჩიბუხნი თვისნი უკანა კარით, განძლიერდენ ესრეთ, რამეთუ უწყეს სამცხე-ჯავახეთს რბევა და ტყვევნა ლეკთა. ვინად-გან არღა-რა დაშთა მსასლობელნი მუხანს, ქართლს და საციციანოს და ადგილ-საბარათიანოს-სომხითსაცა, თვინიერ სიმაგრეთა, რამეთუ მუშაკობადცა პარვით-მალვით ჩამოვიდიან და მათნი მხილველნი ივლტოდიან სიმაგრეთა. გარნა კვალად მრავალ-გზის მოსწყვიტეს ოსმალთა, ვითარ ვერღა-რა წინა-აღუდგნენცა: კვალად მოერბიათ ჯავახეთი, ჰსცნეს ქართველთა და აცნობეს ოსმალთა, მოვიდნენ ქართველნი და შეუკრნეს ღილგორის

კოშკის-ყელი, და რა მოვიდნენ ლეკნი უწყეს თოფთა ცემა და მრავალნი მოსრნეს: ხოლო მათ დაჰყარნეს ნატყუევნავნი სრულიად და ივლტოდნენ: მაშინ თელად-გორის ბოლოს დასხდენ ოსმალნი და უფროსად მოსწყვიტნეს. არამედ კვალად იყო მათგანვე უფროსად ტყვევნა და ოხრება და ბრძოლასაცა უმეტეს იგინი მრე-ქმნებოდიან; ვინად-გან განმრავლდა სიძვა-მრუშება, სოდომია, ტყვის-ყიდვა, შური, სრვა ურთიერთთა და სხვანი ბოროტნი და ამის-თჳსცა მოუშვა ღმერთ-მან ბოროტება, რამეთუ მხეცნიცა მოუტევნენ და სჭამდენ ურიდად მრავალთა: კვალად მოვიდა სარი ჭივჭავი, რომელთა დააბნელიან მზე სიმრავლით და მოჭამა ნაშრომი სრულიად, რომელი არა თქმულ არს საუკუნით: კვალად იყო სრვაცა, მომსრველი ყამიოა ძლიერი, გარნა არავინ შეიშინებდა ღუთისასა:

ხოლო შემდგომად ლტოლვისა ისაყ-ფაშისა მოვიდა თოფალ-ფაშა: ამან უბრძანა ქართველთა საჭურველით ყოფა და პატივთა უყოფდა და ასწავებდა ერთობასა და ვედრებასა ღუთისასა: მაშინ სპანი მისნი მარადის მრე ექმნებოდნენ ლეკთა და მოსწყვეტდნენ. არამედ შემდგომად მცირედისა წარავლინეს ბაღდადს და შემდგომად მისა კვალად მოვიდა ისაყ-ფაშავე და იქმნა ვითარცა პირველ, გარნა უძვირესიცა:

ხოლო რაჟამს გარდაიცვალა მეორე პეტრე იმპერატორი და დასჯდა იმპერატრიცა ანნა, ამან მიუწოდა მეფესა ვახტანგს პეტრებურხს, მისცა ნიჭი და წარმოავლინა დარუბანდს, რათა დაიპყრას შამახია და მერმე ქართლი. წარმოსრული გამოვიდა დარუბანდს ქს. ჩღლდ, ქრ. უკბ: არამედ წინ-ხსენებულ-მან თამაზმან პირველვე დაიპყრა ხორასანი და განასხნა ისპაჰნიდამ ავღანნი და დასვა მუნ შათამაზ: კვალად აღიღო ოსმალთა-გან თავრიზი და დაუტევა ყეენი ბრძოლად ერევნისა და თვით წარვიდა ხორასანს: არამედ შაჰ-თამაზ აოტეს ურუმთა ერევანს და ლტოლვილი მივიდა ისპაჰანს. ესე ჰსცნა თამაზ-ხან, მივიდა ისპაჰანს და შეიპყრა შაჰ-თამაზ, რამეთუ იყო მემთვრალე და უბადოდმქცევი. ხოლო თამაზ-ხან წარვიდა ბაღდადს, მოჰკლა თოფალ-

თვაშა და მივიდა ისპაჰნს და განემზადებოდა წარსლვად ბაღდადსა ზედა. არამედ ესმა წარსლვა მეფის ვახტანგისა დარუბანდიდამ შამახიასა ზედა, დაუტევა ბაღდადი და მოვიდა უცნობელად შამახიას, ადიდო იგი სულხავისა-გან და მერმე შეუხდა სულხავს კულმუხსა; მოსწყვიტნა და მოსტყვევნნა, ადიდო ალაფი მისი, გარდმოვიდა შაქს და მუნიდამ მოადგა განჯას: მიუვლინა დარუბანდს ვახტანგ მეფესა კაცი, რათა მივიდეს მის-თანა. არამედ ვახტანგ არა ინება და განვიდა აშტარხანს, ვინადგან მისცეს რუსთა ყოველნი სპარსეთისანი თამაზ-ხანს. გარნა თამაზხან ვერ ადიდო განჯა ზამთარსა ამას: მაშინ ქართველთა მოსწყვიტნეს ოსმალნი ტფილისის გარეთნი სრულიად, ეგრეთვე გივი ამილახორი შეეტყუა გორის-ციხეს ოსმალთა და მოსრნა იგინი და დაიპყრა ციხე: მერმე მოერთვნენ ქართველნი განჯას თამაზ-ხანს. არამედ მან მცირედითა პატივ-სცა ნიჭითა წარმოატანა სანჯალ-ხან სპითა, რათა ბრძოს ოსმალთა, მოვიდნენ ესენი, შეკრბენ კვალად და დასდგნენ ავჭალას: მაშინ გამოვიდა ტფილისიდამ მაჰმად-ბეგ სპითა ოსმალთათა, ამათ ეკვეთნენ ყიზილბაშ-ქართველნი, აოტნეს ოსმალნი და მოსწყვიტნეს და სხვანი შევიდნენ ტფილისს: შემდგომად დასდგნენ კოჟორ-ზედ ყიზილბაშ-ქართველნი და ტალანი ამაითნი წავგისს. მოვიდნენ ოსმალნი ღამე და მოსრნეს ტალანი სრულიად და დილას დაესხნენ ყიზილბაშ-ქართველთა და ეკვეთნეს ესენიცა. არამედ ივლტოდნენ ოსმალნი და მოსრვიდენ მოჰყუენენ და მოადგნენ ტფილისს: ხოლო გაზაფხულსა ამას დაუტევა თამაზ-ხან განჯა თვით, და გარმოდგომილ-ჰყო სხვითა სპითა. მან შემოვლო სომხითი, ლბანისი *), გარდავლო ყაიყულს და მივიდა ყარსს: მაშინ მუნ მოსრულ იყო სარასკრად ქოფრულუ სპითა დიდითა, ვერა-რისა მყოფელი ყარს თამაზ-ხან მოიქცა და დასდგა ურჯვანს ზეით. ხოლო მესამის დღის დილასა მოვიდა ქოფრულუცა სპითა, ეწყვნენ და იქმნა მუნ ბრძოლა ძლიერი, მოკლეს ქრ-

*) ლბანისი უნდა:

ფრული და ივლტოდენ ოსმალნი, რამეთუ ერთი ასთა შეიპყრობ-და, ამის მხილველთა ოსმალთა მისცეს ერევანი, განჯა, ლორე, ტფილისი და დაიპყრა თამაზ-ხან და ქართველთა მიუწოდა ერე-ვანს, არამედ მუნ შეიპყრნა, თვინიერ ქაიხოსრო ყაფლანის-შვილისა, რომელი იყო მას ჟამსა სპასპეტი და პატიმარნი წარ-მოავლინნა ტფილის:

მოვიდა თამაზ-ხან ტფილისს:

კვალად აჴყარა ყაიყული სრულიად და წარგზავნა ხვარასანს, მერმე მოვიდა თვითცა ტფილის ქს. ჩღლე, ქრ. უკგ: ხოლო ქართველნი მოგზაურნი განივლტნენ თვინიერ ვახუშტი აბაში-ძისა. ხოლო ტფილისიდამ წარავლინა სპანი და მიუხდნენ ბარ-ძიმს არაგვსა ზედა, მუნ აოტნეს ყიზილბაშნი. არამედ ზემო-ქართლს და საციციანოს აჴყარნა სულნი მრავალნი და წარგზავნა ხორასანს: იხილე რისხვა, რამეთუ არა კმა იყო პირველი, არა-მედ ხილხილიდამ ინჯამდე სამასი დედათა-გან მოგდებული ჩჩვი-ლნი ეყარნეს მკვდარნი: ხოლო თამაზ-ხან სრულიად აოხრებისა ქართლისა განმზრახსა მოესმა მოსლვა თათარხანთა დარუბანდს, დაუტევა ქართლი, ჩავლო კახეთი ოხრებით და მივიდა დარუ-ბანდს. არამედ თათარხანნი უკუქცეულ-იყვნენ და ამან შემუსრა უცმი და მოვიდა მუღამს, და მუნ გახელმწიფდა და იწოდა კვა-ლად შანადირ. მერმე მივიდა ისპაჰნს წარსლვად ყანდაარს: ხოლო ქართლს დაუტევა ალიმირზა ძე იმან-ყულისა, ვითარცა ვალი და სეფი-ხან. ამან სეფი-ხან მოიტყუვნა გორს ქართველნი, შეიპყრა თეიმურაზ, გივი ამილახორი, ბარძიმ ერისთავი და სხვანი, ხოლო მანშე ივლტოდა და წარუვლინა ისპაჰნს შაჰნადირს. ხოლო მან არა რაი ავნო და წარიყვანა ყანდაარს: შემდგომად მისცა ხანჯალხანს ხანობა ქართლისა, წარმოატანა ქართველნი და გა-მოუტევა. ხოლო თვით აღიღო ყანდაარი და წარვიდა ინდოეთს: მაშინ მოსრულ-მან ხანჯალხან დასდვა ხარჯი და ჭირი დიდი,

რამეთუ სეთა, ვენახთა, სახნავთა და პირუტყვთა, ამათ ყოველ-თა-გან იდებდნენ და ამით დაიპყრეს სპანი და უწოდეს ნოქარი და მთავართაცა სახელოთივე მათითა პატივ-სცეს და მიუხვნეს მამულნი და მსახურებდენ ტფილისის ხანსა, რამეთუ მისვე გან-საგო იყო კახეთი, ბორჩალუ და ყაზახი: კვალად მოჰკრეფდიან ტყვეთა და წარუვლენდიან შაჰ-ნადირსა: ხოლო შანშე ჟამად ერჩდის და ჟამად უკუდგის: ხოლო მეფე ვახტანგ დადგა ასტა-რხანს და წარავლინა ბაქარ ძე თვისი ქართველი-თურით მოსკოვს და მოიყვანა დედოფალიცა მუნ და იყო განსვენებით წელი ერ-თი. შემდგომად გარდაიცვალა, ქს. ჩღლზ, ქრ. უკე, მარტის კგ და დაფლეს მუნვე დიდითა პატივითა და ხელმწიფურითა; შემ-დგომად მისსა წარვიდა დედოფალიცა მოსკოვს და დაშთნენ იგინიცა მუნ: ხოლო მოკუდა ბესარიონ კათალიკოზი: შემდგო-მად მოვიდა კათალიკოზი დომენტი სტამბოლიდამ იმერეთს, მოიყვანეს იგივე კათალიკოზად მოსრულს მიეგება ხანჯალხან და ყოველნი წარჩინებულნი და ქალაქი და ჰსცეს პატივი დიდი: ხოლო მოკუდა რა საჯალხან მისცეს ალავერდის ხანობა ძესა იესესსა ნაშობსა სარჯისასა, და ვინად-გან არა ერჩდათ შანშე მოადგნენ ყიზილბაშნი, ვერ დაუდგა შანშე და ივლტოდა დედა-წულით იმერეთს და მუნიდამ რუსეთს. მისრული მოსკოვს არ-და-რა შეიწყნარა ხელმწიფე-მან და მოვიდა ქართლსავე და დაიპ-ყრნა მამულნი თვისნი, მოიყვანა ლეკნი და აოხრებდა ქვეყანათა. არამედ ლტოლვისა შანშესა წაგვარეს იესეს ძმასა მისსა ცოლი არაგვის-ერისთავითა და მისცეს ყიზილბაშთა: ამის-თჳს შეიკ-რიბნა შანშემ ლეკნი და მოადგა ანანურს, შემუსრა, აღიღო იგი და მოსწყვიტნა არაგვის-ერისთვიანნი სრულიად, რამეთუ არავინ განერა: იხილე რამეთუ გიორგი ერისთვის ცოლი მარილის-ქვით კიდული წარიქციეს: გარნა არა დასცხრა შანშე და ატყვევებდა ქართლს ლეკითა. ესე ლეკნი მოვიდნენ ტაშირს, ჰსცნა სეფო-ხან ყაზახს მდგომ-მან, რომელი პირველ იჯდა ტფილისის ხა-ნად და შესმენითა ქართველთათა რისხვით წარიყვანა შაჰ-ნადირ: ესე მოვიდა ჳ კაცითა ლბანის, წარიძღვანა ქაიხოსრო სპასპეტი

და მიუსწრა ტაშირიდამ გარდმომავალთა ლეკთა, ეკვეთა და მოსწყვიტნა, რამეთუ მცირედნი ივლტოდენ: კვალად გარდაუსწრა კახეთს და ქართლიდამ გარდმოსულნი მოსწყვიტნა მრავალნი. არამედ ყიზილბაშთაცა მრავალ-ჯერ მოსწყვიტნეს ლეკნი. გარნა აქუნდათ სადგურად ქსანი და მარადის იყო მათ-გან რბევა და ტყვევნა, რამეთუ არღა-რა იყო მოსახლე, ვინად-გან შეშინდნენ ფრიად ლეკთა-გან, რამეთუ ხუთ-მან ლეკ-მან ჩსიკვთას დაჰყვეს ზამთარი ტყვით დედა-კაცებით, მიდგომილთა ლეკთა-გან შობეს და ზაფხულს აღკიდეს მათვე შვილნი მათნი და წარვიდნენ (ამის-თჳს მიუშვა ღმერთმანცა. ვინადგან იყო უშიშრობა ღჳ-თისა):

შემდგომად მოიქცა რა შაჰ-ნადირ ინდოეთიდამ, მოვიდა და მოადგა ლეკეთს, წარმოავლინა სპანი და მოადგნენ შანშეს, გამოიყვანეს ამათ აწერის-ხევის ციხიდამ ცოლ-შვილი შანშესი და ტყვენი მრავალნი. ხოლო შანშე ივლტოდა ახალციხეს და ალიყულისან, რომელი იყო თავ-სპათა და ხანი ტფილისისა, შევიდა მაღრან-დვალეთს, მოსტყვევნა იგი და მთანი შანშესანი. არამედ ყამურის ოვსთა აოტნეს ხანი და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი: ხოლო თხოვნითა შაჰ-ნადირისათა მოსცეს ოსმალთა შანშე მას. არამედ შაჰ-ნადირ ინება განტევება მისი თავ-მდებობითა ქართველთათა: გარნა ქართველთა არა ინებეს და წარგზავნა ხვარასანს. არამედ მოგზაური შანშე გამოიპარა, შეიპყრეს კვალად და აღმოხადნეს თვალნი ძმითურთ: ხოლო ქართველნი იყუნენ წინაშე შაჰ-ნადირისა მარადის დარუბანდს. მაშინ მოვიდა კათალიკოზიცა დომენტი და პატივით შეიწყნარა და წარმოავლინა ქართველსავე კათალიკოზად: არამედ ქართლს იყო ჭირი დიდი საზრდელთა-თჳს, ვინადგან თითქოსა ერთსა შიალებინა სამასი-ათასი კოდი პური ქერი, რამეთუ ჰყვათ წარჩინებულთა ცოლ-შვილნი ტფილისს და ვერ-ვინ იკადრებდა ურჩებად: ხოლო ქართველთა შეასმინეს ალიყული-ხან და მოგზავნა შაჰ-ნადირ ყოჯახან ტფილისს: მაშინ მოსრნეს ყაფლანიანთ ვაჭარნი ქარავნისა ოსმალთა, შესჩივლეს შაჰ-ნადირს, შეიპყრა

ელიზბარ და მოაშთო იგი. ხოლო ქაიხოსროს მიუღო ფ თუმანი და მისცა მათ ფაჭართა, კვალად დაჭკვეთა ბარათიანთა ყურნი საზრდელთა-თჳს: შემდგომად მისცა გივს ამილახორს ქსანი და ვექილობა ქართლისა, ბეჟანს ერისთობა არაგვისა და უბრძანა მოსლვა ლეკთა ზედა კახეთის მთიდამ: ხოლო მოვიდნენ რა ტფილისს სრულიად ქართველნი წარჩინებულნი, ამ ჟამსა მიიცვალა კათალიკოზი დომენტი ქს. ჩღმა, ქრ. ჳკთ, და დაფლეს მცხეთას. არამედ დასვა თვით შანვე კათალიკოზად ნიკოლაოზ ხერხეულიძე. ხოლო გივი ამილახორი ემზახლა ბეჟან ერისთავს და დაიპყრა ქსანი და მოჩილებდა ბეჟან გივს: არამედ ვინად-გან ერწმუნა შაჰ-ნადირს მის-თჳს ქართლი, მოითხოვნა ქჳრივნი ქალნი, ქალწულნი ქალნი და ვაჟნი სამას-სამასნი, ხუთასი კომლი კაცი და ოცი-ათასი ხარვარი პური, ამის-თჳს ეზრახა გივი ქართველთა: ვარა ძალ-გვიცს ყოფად და განვდგეთ, ვინად-გან ვერა ნებისა-ებრ დაიპყრა შაჰ-ნადირ ლეკნი: ხოლო მათ მისცეს პირი მტკიცე: ამის-თჳს განაზრახა ხანი წარსლვად ლეკსა ზედა და განვიდაცა ხანი ყიზილბაშ-ქართველთა: მაშინ გივი გამოივლტო ცოლ-შვილით ტფილისიდამ სიმაგრეთა, იმედებული და მოვიდა ქსნის-ხევსა შინა. არამედ ქართველნი არღარა-ვინ გამოჰყვნენ, არცა უშუღგნენ: ესე რა ესმა ხანსა მოიქცა ტფილისვე და მოთხოვილისა-თჳს მთავართა შეაჭირვებდა და მრავალთა ჰგვემა და პყრობილება შეამთხვია, და მოუხდა გივს, ვერ შემუსრა, მოაოხრა გარემონი და მოიქცა ტფილისვე

ჟამსა მას წარმოევლინა იმპერატრიცას ელისაბედს პეტროვნას ძე ვახტანგისა ბაქარ აშტარხანს: ესე ჰგონა გივ-მან მიმსლველად ქართლს მეფედ, წარუვლინა ბარძიმ ბიძის ძე თვისი და მოუწოდა ბაქარს, რათა მოვიდეს და დაიპყრას ქართლი: ხოლო შაჰ-ნადი ბრძოდა ლეკთა ერთ-წელ, შეაჭირვა და შეაძრწუნვა ფრიად, რამეთუ ჰყიდდენ შვილთა და სჭამდენ ხორცსა ლორისასა არამედ იყო სიყმილი ძლიერი სპათაცა შორის ნადირისათა, რამეთუ ოთხი კოდი პური სამ-თუმნად ჰყიდოდა. ამის-

თჳს უკუნიქცა შაჰ-ნადირ და წარვიდა სპარსეთად: ხოლო ბა-ქარს მიუწოდეს კვალად პეტრებურხსავე და მივიდა მუნ: გარნა გივი არა დასცხრა და ბრძოდა ხანი ტფილისისა და აოხრებდენ ქვეყანათა იგიცა და ესენიცა. ამის-თჳს მოიყვანნა გივმანცა ლეკ-ნი ნიჯადად თვისად და მოსწყვიტნა რაოდენნიმე ყიზილბაშთა სპანი. არამედ აოხრებდა უმეტეს ქვეყანათა: ხოლო შემდგომად შეჩენითა კახთათა მოკლეს ბეყან-ერისთავი ყმათავე მისთა და მიერთჳნენ თეიმურაზს და წარუსხნეს მოიულითა ქონებჲ გივს ამილახორს და გამოაძეს ცოლ-შვილნი მისნი ხადიდამ: განა გივ-მან კვალად განამაგრა ქსნის ციხე ცხვილოსისა, კეხვისა და სურამისა და წარვიდა ქართლს და კვალადცა არა დასცხრა გივი ოხრებად ქვეყანათა ლეკითა: ესე ყოველნი ამცნო თეიმუ-რაზ შაჰ-ნადირს და შაჰ-ნადირმა მოსცა არაგვის საერისთო თეიმურაზს: ესე მოვიდა და დადგა ტინს და ბრძოდენ ქსანს: მაშინ ლეკეთით ლტოლვილი ყეენის ძედ წოდებული წარვიდო-და ოსმალთა შინა და ეტიკ-მან მის-მან შეაცთუნა და მოიყვანა თეიმურაზისა-თანა: ხოლო თეიმურაზ შეიპყრა იგი და წარუძღვანა ძე თვისი ერეკლე და წარავლინა წინაშე შაჰ-ნადირისა, რამეთუ მაშინ ჰბრძოდა ოსმალთა მუსულს: ამის-თჳს მადლიერ იქმნა შაჰ-ნადირ, მოსცა ნიჭი დიდი და წარმოუვლინა ერეკლესა ნი-ჭითა: არამედ ბიძა-შვილ-მან გივისა-მან რევაზ მისცნა ციხენი ქსნისანი თეიმურაზს და თვით აზნაურითა და გლეხითა შთავი-და კახეთს, რამეთუ მრავალნი წარჩინებულნი, აზნაურნი და გლეხნი დაეშენებოდენ ქართველნი კახეთს, ვინადგან მუნ უმცი-რესი ჭირი იყო თათართა-გან:

ხოლო წელსა ქს. ჩღმდ, ქრ. ულბ, წარმოევლინა ხონ-თქარს განძი დიდი ლეკთა-თჳს და მოვიდა უსუფ ასალ-ციხის ფაშა იეჩ სპითა ქართლს, რათა წარუვლინოს ლეკთა იგი, ამას მიერთო ამილახვარი გივიცა: ესმა ესე ხანსა ტფილისისასა შეიკრიბნა ყიზილბაშნი და მოუწოდა ქართველთა და თეიმურაზს, მერმე შეკრებულნი ყოველნი მოვიდენ გორს. ხოლო ურუმნი მოვიდნენ თელო-წმიდას: მიეგება ხანი თეიმურაზით და ქართვე-

ლით, იძლივნენ ოსმალთა-გან და შემოვიდნენ გორს. მოვიდნენ ურუმნი და მოადგნენ გარს და წარგზავნეს სპითა დიდითა საგანძური იგი ლეკთა შინა. ესე აცნობა ხან-მან და თეიმურაზ ერეკლეს, ესე შეკრბა კახითა და ავღნით და შეუკრა არაგვის პირი ჭალა მოსრულთა ურუმთა. ამათ უწყეს ცემა თოფთა, აოტეს ოსმალნი და მოსრნეს მრავალნი. გარნა წარიღეს საგანძური იგი და მივიდნენ გორს ლტოლვილნი: ამისი მხილველი უსუფ-ფაშა აღიყარა და წარვიდა, ვითარცა მეოტი. ხოლო ხანი და თეიმურაზ გამოვიდნენ გორიდამ და აღიღეს ალაფი ოსმალთა მრავალი: შემდგომად მოიქცნენ ესენი ტფილისს და აცნობეს ყოველი ყოფილი შაჰ-ნადირს. ესე გაიხარა ფრიად შაჰ-ნადირ და მოსცა თეიმურაზს ქართლი, ხოლო ერეკლეს ძესა მისსა კახეთი. მერმე მოვიდა თეიმურაზ ტფილისს ქს. ჩღმდ, ქრ. ულბ:

ქმნულება და ცხოვრება:

კ ა ხ ე თ ი ს ა დ ა ჰ ე რ ე თ ი ს ა:

ხოლო რაჟამს მოვიდა ჰეროს წილსა თვისსა ქვეყანასა აღაშენა ქალაქი ორთა ალაზანთა შესაკრებელთა შორის და უწოდა სახელითა თვისითა ჰერეთი და დაიპყრა ქვეყანა წილ-ხდომილი თვისი. სამხრით ხორანთისა-გან მტკვრამდე და კავკასამდე საზღვარი მოვაკანისა, ჩრდილოთ სუნანიდამ გულგულამდე და კავკასამდე, აღმოსავლით კავკასი, დასავლით მტკვარი: ამათ შორისი ქვეყანა არს ჰერეთი, რომელსა შინა დაეშენა და შემდგომად განითესნენ ნათესავნი და ძენი მისნი ქვეყანასა ამას შინა და იყვნენ თვით იგი და ნათესავნი მისნი მორჩილებასა შინა ქართლისსა და მცხეთოელ მამასახლისისასაცა, ჟამად ჟამად განდგომილნი, ვითარცა აღვსწერეთ, ეგრეთვე კახოს და კუხოს და ნათესავნი მათნი, ვიდრე პირველისა მეფისა ფარნაოზისამდე: ხოლო მეფე-მან ფარნაოზ დასვა კახეთის და კუხეთის ერისთავი ერთი და შემდგომად დასვეს ჰერეთისა ერისთავი სხვა და თუშთა, დიდოთა და ხუნზახთა სხვა, ვითარცა იწერების ჟამსა შინა შემდგომად მე მეფისა არჩილისასა: არამედ ოდესმე დასმიდნენ ძეთა თვისთა მეფენი, ვითარცა მისცა მირიან რევს და ბაქარ რევის ნათესავთა და შთამომავალთა. ხოლო ვახტანგ გორგასალ მისცა ძესა თვისსა დაჩის და შემდგომად აღარნასე ხოსროვანნი ერისთობდა ჰერეთს, ჟამსა შინა მეფისა გურამ კურაპალატისასა. გარნა იყვნენ მარადის ესენი მორჩილებასა და მსახურებას შინა მეფეთა ქართველთასა: ხოლო შემდგომად

იოანესა და ჯუანშერისის გარდაცვალებისა განდგა გრიგოლი მთავარი და დაიპყრა კახეთი და გარდაბანი და ესე იყო პირველი განდგომა თავადად და ამის განდგომილებიდამ დავით აღმაშენებელის ერთ-მეფობამდე ისხდენ მთავარნი კახეთს და მეფენი იდ: არამედ ჰერეთი დაიპყრეს ძმის-წულთა ადარნასე ბრმისათა, რომელთა დასწვნეს თვალნი მამის-ძმისა და არჩილ მოწამე-მან მიუბოძა ამას შაკიხი და ცოლი აბუხოსროისა და ამის ძეთა დაიპყრეს შაკიხიდამ გულგულამდე და შემდგომად და შემდგომად ჯუანშერის სიკუდილისა დაიპყრეს სრულიად ჰერეთი და იწოდეს მეფედ და დასხნეს ერისთავნი, ვითარცა იწერების. ერისთავი მტოვრისა, ერისთავი ხორნაბუჯისა, ერისთავი ვეჟინისა, ერისთავი მაჭისა: გარნა არა არს უწყებული, თუ რავდენნი მეფენი ისხდენ და სახელნი მათნი, ვიდრე კვირიკეს გ ქორიკოზისამდე. არამედ ამ ძლიერობაებთა შინა იყუნენ იგინი მშვიდობით და ოდესმე მოვიდიან მძლავრნი, მისცემდიან ხარკთა და დაიმშვიდიან: ხოლო წელსა ქს. შიზ, ქრ. რლზ მოიხსენების სახელი ადარნასე პატრიკისა და ძისა მისისა დინარ დედოფლისა ქრმისა და ძისა მათისა იშხანიკისა, რომელიცა აღვსწერეთ რიგოვანად თვის რიგსა ზედა:

ა გრიგოლი ლზ წელი ჴმთავრა:

ხოლო წელსა ქს. ღპზ, ქრ. ზ, მოკუდა ჯუანშერ ერისთავთ-ერისთავი და შემდგომად მისსა განდგა გრიგორი მთავარი და ამან დაიპყრა კახეთი, კუხეთი და გარდაბანი. ამანვე მოსპო სახელი კუხეთისა და იწოდა კახთა მთავრად ანუ ქორიკოზად, და ბრძოლასა შინა აშოტ კურაპალატისასა იძლია გრიგორ და დაშთა გრიგორს ქსნის აღმოსავლეთის მხარი და ესე გრიგორი მთავრობდა ლზ წელთა, მეგობრობასა შინა ჰერეთის მეფეთათა, რამეთუ ჰერეთი დაიპყრეს ძამთა ამათვე ადარნასეს ძმის-

წულთა და გამეფდა მუნ. ხოლო შემდგომად მოკუდა მთავარი გრიგორი ქს. უკზ, ქრ. მზ:

ბ ვაჩე, იბ წელი მთავრა:

და შემდგომად გრიგორისა შეითქვნენ გარდაბანელნი და განაჩინეს ვაჩე ქობულის ძე და უწოდეს ქორიკოზად კახეთისად და ესე ვაჩე ქორიკოზობდა კეთილად კახეთს. შემდგომად მოკუდა ქს. ულთ. ქრ. ნთ:

გ სამოელ, კბ წელი ჰმთავრა:

შემდგომად ვაჩესა გამოირჩიეს გარდაბანელთა და დასვეს სამოელ დონაური: ეს სამოელ შეება გავაზს ხალილს. ამან უშველა მაჰმედს, ამანვე გარდაუყენა გარდაბანელნი ბუღა თურქს ჯუარის-ბოლოს, შემდგომად მოკუდა, ქს. უჲა. ქრ. პა:

დ გაბრიელ, კ წელი ჰმთავრა:

ამის ჟამსა იყო ილარიონ ქართუჱლი ნათესავით კახი:

შემდგომად სამოელისა დაჯდა ქორიკოზად გაბრიელ დონაური, ძმის-წული მისვე სამოელისა და ესე ქორიკოზობდა ისე შიხის ძის ჟამსა შინა, ამასვე მიუდეს გარდაბანი, შემდგომად მოკუდა ქს. უპა, ქრ. რა:

ე ფადლა, იე წელი ჰმთავრა:

მერმე დაჯდა ქორიკოზად ფადლა არელმანელთ ბრძენი, გონიერი და საქმის მეცნიერი. ამან კვალად დაიპყრა გარდაბა-

ნი. შემდგომად მოკჳდა ქს. უჟგ, ქრ. რგ (არამედ იგონების ამას ქვეითნი მპყრობელნი კახეთისანი ამისი ძენი და შთამომავალნი არიან, ვითარცა სახელით წარმოიჩინებიან:

ვ კჳრიკე, კვ წელი ჰმთავრა:

შემდგომად ფადალასა დაჯდა კჳრიკე ქორიკოზად: ჟამსა ამისსა შემოვიდა კახეთს ამირ-აგარიანი. ამ ამირ აღიღო უჯარმა და ბოჭორმა. ხოლო კჳრიკე მივიდა წინაშე ამირისა: არამედ აქამომდე ჰერეთთა მეფეთა სახელნი არა არიან წარმოჩენილნი და ქმნულებანი მათნი და არა მოიხსენა, ვინადგან იყჳნენ მშვიდობით და თვისად. ხოლო აწ შეემტერა რა ესე კჳრიკე ქორიკოზი კახეთისა ადარნასე პატრიკსა ჰერეთის პყრობელსა და ვინად-გან შეიწყნარა კჳრიკევე ამირ აგარიან-მან და მოიცა ამირისა-გან კჳრიკემ ძალი. არამედ ადარნასემ ამით ვერღა-რა იკადრა მეფობით წოდებად თავისად. გარნა პატრიკად: ხოლო შემდგომად მტრად ადარნასესა მოიყვანა კჳრიკემ მეფე აბხაზთა კონსტანტინე ქს. შდე, ქრ. რლე: მერმე დაზავდენ ვეჯინს, ვითარცა აღვსწერეთ და დაშთა ჰერეთი ადარნასე პატრიკსა, ხოლო კახეთი კჳრიკეს: შემდგომად მოკჳდა კჳრიკე ქორიკოზი ქს. შაც, ქრ. რლც: ხოლო ადარნასე პატრიკ-მან მოჰგვარა ცოლი ძესა თვისსა ასული ადარნასესი და დაჲ გურგენ ერისთავთ-ერისთვისა ძის ძის ძისა აშოტ კურაპალატისა სახელით დინარ და ამის ძის იხშანიკისამდე იყო ჰერეთი მწვალებელი ქასრეს ჟამიდამ აქამომდე. ხოლო ამან დინარ დედოფალ-მან მოაქცია ჰერეთი სომეხთა წვალებისა-გან მართლ-მადიდებლობისა და აღმსაარებლად:

ზ ფადალა, ია წელი ჰმთავრა:

ხოლო კვალად კახეთს შემდგომად კჳრიკესა დაჯდა ძე მისი ფადალა ქორიკოზად: ჟამსა მისსა მოვიდნენ სარკინოზნი

საჯნი და მოსტყვევნნეს კახეთი და წარიღეს საჯთა ჯუარი და-ჭრილი: არამედ რა იხილა შეავება ფადალასი ძე-მან ადარნასე-სა-მან და ქმარ-მან დინარ დედოფლისა-მან კვალად დაიპყრა კვირიკესა და კონსტანტინე მეფისა-გან მიღებულნი ცერეთისა თვითვე და იწოდა კვალად მეფედ: ხოლო ამან ფადალა ქორი-კოზ-მან უშველა აფხაზთა მეფესა გიორგის, რაჟამს მოადგა უჯლის-ციხეს ძესა თვისსა და შემდგომად ამისა მოკჳდა ფა-დალა ქორიკოზი ქს. შკთ, ქრ. რმთ:

---

8 კვირიკე, მზ, წელი მთავრა:

და დასჯდა კახეთს ქორიკოზად კვირიკე ძე ფადალასი: ამას განუდგნენ გარდაბანელნი და მოიყვანეს გიორგი მეფე აფ-ხაზთა, შეიპყრა კვირიკე გიორგი მეფე-მან და დაიპყრა კახეთი თვით: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის სიკჳდილისა და ლე-ონ ძისა მისისა სიკჳდილისა დაიპყრა კვირიკემდე კახეთი: შემ-დგომად ამან კვირიკე-მ მისცა ადარნასე ძმასა მისსა დიმიტრის აფხაზთა მეფესა: კვალად ამანვე კვირიკე-მ გამოიყვანა უჯლის-ციხიდამ მეფე ბაგრატ და დედა მისი გურანდუხტ: ესევე კვი-რიკე დაეზავა დავით კურაპალატსა. შემდგომად ამისა მოკჳდა ქს. შოვ, ქრ. რჟვ.

თ დავით, ლდ წელი მთავრა:

შემდგომად კრირიკესა დასჯდა ძე მისი დავით ქორიკო-ზად: ესე დავით ქორიკოზი და მეფე ბაგრატ შეიბნენ და იძლია ბაგრატისა-გან დავით. არამედ შემდგომად ყოფილ ქორიკოზო-ბისა მოკჳდა დავით ქს. ჩი, ქრ. ხლ:

ი კვირიკე, დიდი კ წელი ჳმეფა:

ხოლო შემდგომად დავითისა დასჯდა ძე მისი კვირიკე ქორიკოზად. ესე კვირიკე შეიპყრა მეფე-მან ბაგრატ და დაიპყრა კახეთი თვით. ხოლო ჰერეთს მომკჳდარ იყო იშხანიკ და არდარა ვინ იყო მკვიდრი, თვინიერ დინარ დედოფლისა: მოვიდა ბაგრატ მეფე, დაიპყრა თვით ჰერეთი და წარიყვანა დინარ დედოფალი და დასხნა ერისთავნი თვისნი: ხოლო შემდგომად ბაგრატ მეფის სიკჳდილისა ამან კვირიკე-მ დაიპყრა კახეთი და ჰერეთიცა და იწოდა მეფედ კახთა: გარნა თჳ ისხნენ ერისთავნი ჰერეთს. არამედ ამან კვირიკე მეფე-მან უფროს განამტკიცნა და დასხნა სამი კახეთს და ოთხი ჰერეთს და კახეთისა ერთი რუსთავს და მისცა სრულიად კუხეთი, რომელ არს ნაგები, ყარაია, ჩადივარ-სამგორი, უჯარმა, ლილო, მარტყოფი, გრდანი, ხერკი და თიანეთი, არაგვის გერძო ყინვანამდე: მეორე დასვა ჭვეტერისა და მისცა უჯარმას ზემოთი ორთა მთათა შორის, რომელ არიან ცხუთისა და კუხეთისა ვიდრე კავკასამდე და გარდაღმად. ესე არს ერწო-თიანეთი, ფხოველნი, ძურძუკი და ღლიღვი: მესამე პანკისისა ანუ მარილისისა და მისცა ჰერეთის საზღვრის-ზეითი კავკასამდე და კახეთის მთამდე თუშეთითურთ: ხოლო ჰერეთს დასვა პირველი ხორნაბუჯს ანუ ხორანთასა და მისცა ქიზიყი და გარეთ კახეთი კუხეთის საზღვრამდე, ალაზნისა და მტკვარს შიგნით და ჰერეთის მთისა; მეორე ვეჟინს და მისცა ქისიყის საზღვრის ზეითი თურდოს-წყალამდე და ალაზნისა და ჰერეთის მთის შიგნით, რომელ არს აწ შიგნით კახეთი. მესამე მაჭისა და მისცა მაჭის წყლის ქვეით და ალაზნის აღმოსავლეთი შაკიხითურთ და ხუნზახითურთ: მეოთხე დასვა შტორისა და მისცა შტორის-ხევიდამ მაჭის წყლამდე ალაზნის აღმოსავლეთი დიდოეთითურთ, რომელ არს აწ გაღმამხარი და ამანვე შეაერთა კახეთი და ჰერეთი: კვალად ამანვე ჰყო სასახლე თიანეთს ხელოვანი, ამანვე ჰყო თელავი სასახ-

ლედ და ტასტად კახეთისა და ცერეთისა განმდიდრდა კვირიკე და მოირჩმა ყოლიითურთ და ამის-თჳს უწოდა დიდი კვირიკე, რამეთუ გამეფდა ესე პირველად და ჰყვნა ესენი, რომელი დავსწერეთ: ამანვე უშველა მეფესა ბაგრატს რანთა ზედა, ამასვე კვირიკეს მეფესა მოუხდა ოსვთა მეფე ურდურე. ამან ურდურე გარდმოვლო გზა ძურძუკთა და ღლიღვთა და შთამოვიდა თიანეთს და მოაოხრა კახეთი: ამას ეწყო კვირიკე მეფე შეკრებული სპითა და ბრძოლისა ძლიერსა იძლია ოვსნი და მოჰკლეს კახთა ურდურე მეფე ოვსთა, და მოსწყვიტნეს ოვსნი: არამედ შემდგომად კეთილ მმართველ-მეფობისა იყო კვრიკე მეფე ნადირობასა შინა განმსვენე ფიდართ გორთან და მოკლა ვინმე ოვსმან მონა-მან დიდი კვირიკე მეფე კახთა, სისხლთა-თჳს ოვსთა მეფისა ურდურესა ქრ. ჩლთ, ქრ. სნთ.

ია გაგი, ით წელი ჰმეფა:

ხოლო კვირიკე მეფესა არა ესვა ძე, არამედ გაშვილა დისწული თჳსი სომეხთა მეფის სამშვილდელის დავითის ძე გაგი და შემდგომად სიკუდილისა კვირიკე მეფისა დაჯდა ესე გაგი კახთა მეფედ: ამან გაგი-მ უშველა ბაგრატ მეფესა ტფილისის მოდგომასა ზედა, ესევე გაგი შეება მეფესა ბაგრატს მიქელ გაბრიელის მთასა ზედა. ესევე მოვიდა წინაშე ბაგრატ მეფისა დარბაზობად, რაჟამს აღიღო ტფილისი ბაგრატ, ესე გაგი შველოდა ლიპარიტს ბაღუაშს ბაგრატ მეფესა ზედა, არამედ ჟამად ეპყრა მეფესა ბაგრატს ცერეთი და გაგის კახეთი. ხოლო შემდგომად მოკუდა გაგი ქს. ჩნც, ქრ. სოჱ:

იბ აღსართან, კვ წელი ჰმეფა;

შემდგომად გაგისა დაჯდა ძე მისი აღსართან მეფედ კახთა. არამედ ჟამსა ამისსა დაიპყრა მეფე-მან ბაგრატ უმეტესად ცე-

რეთი და შემდგომად მოსვლისა სულტანისა მივიდა აღსართან წინაშე სულტანისა და იქმნა მაჰმადიან. ამის-თჳს მისცა სულ-ტან-მან კახეთი და ჰერეთი სრულიად ნაქონები ბაგრატ მეფისა: ამასვე აღსართანს მოჰგვარეს ფადალა განძისა ლტოლვილი და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ: ამანვე აღსართან უშველა გიორგი მე-ფესა ლიპარიტსა და სარკინოზთა ზედა ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის მოსლვისა სულტნიდამ და სპათა შემოცლისა ვეჟინის ციხისა-გან წარვიდა ესევე აღსართან წინაშე სულტნი-სა და უმეტესად დაიმტკიცა და წინა დაიცვითა რჯულითა მაჰ-მადისათა, ამის-თჳს მოსცა მასვე სულტან მან ჰერეთი და კა-ხეთი: მერმე მოვიდა და დაიპყრა ორივე და მართვიდა თვით-არამედ შემდგომად მოკუდა აღსართან ქს. ჩპდ, ქრ. ტდ:

იგ კვირიკე, 18 წელი ჰმეფა:

დაჯდა შემდგომად აღსართანისა ძე ამისი კახთა მეფედ კვირიკე. ესე კვირიკე იყო მხნე, ახოვანი და მეფობისა ღირსი და ჭეშმარიტი ქრისტიანე: ამას კვირიკეს მიუღო დავით აღმა-შენებელ-მან ციხე ზედა-ძნისა, არამედ შემდგომად კეთილ მე-ფობისა მოკუდა კვირიკე ქს. ჩრბ, ქრ. ტკბ:

იდ აღსართან, 18 წელი ჰმეფა:

გამეფდა ძე კვირიკესი აღსართან, არამედ იყო ესე უგვანი, ცუნდრუკი, ხელად-მქცევი და შეუმსგავსი მეფობისა: ხოლო შემდგომად სამისა წლისა ამ აღსართანის მეფობისა შეიპყრეს წარჩინებულთა ჰერ-კახთა უგუნურებისა-თჳს ესე აღსართან და მისცეს მეფესა დავით-აღმაშენებელსა: მაშინ დავით აღმაშენებელ-მან დაიპყრა სრულიად ყოველი ჰერეთი და კახეთი და ამიერ ჟამით-გან იყო ერთ-მეფობასა შინა, ვიდრე [illegible] მეფის გიორ-გისამდე წელი ტჲგ: არამედ ესე აღვსწერეთ მოკლედ, ვინად-

გან ერთობის ქარტასა შინა აღგვიწერიან, გარნა აქა წარმოვაჩინეთ უცხადესად:

აღმოჩენა და დაპყრობა აწინდელთა მეპატრონეთა კახეთისა.

ხოლო განუდგნენ რა ოდეს მეფესა გიორგის ქს. ჩუჲვ, ქრ. რნდ, და დავით დაიპყრა კახეთი. არამედ ამ დავითისას, არა ვითარცა კაცნი იტყვიან სარწმუნო არს და საგონებელი ეგრეთ, რამეთუ იყო ესე დავით ძე ალექსანდრესი ძისა დავითისა და ამ ალექსანდრე-მ განჰყო ძენი თვისნი, უხუცესსა ბაგრატს მისცა იმერეთი, მეორესა გიორგის მისცა ქართლი, სომხითი და სამცხე-კლარჯეთი, მესამეს ამ დავითს მისცა ჰერეთი და კახეთი: არამედ ამას ვისილავთ არა ესრეთ, რამეთუ ვინადგან არა იყო ჩვეულება მეფეთა და უფროსად ბაგრატიონთა შინა, რათამცა განხეთქილება ექმნათ სამეფოსა. გარნა უფროს განუხეთქელობასა მცდელობდნენ და არცა რიდებდნენ სისხლთა, ვითარცა საჩინო არს. გარნა თუ ძეთა დასხმიდენ არა მეფედ, არამედ ერისთავად. მორჩილად მეფეთა და ვინადგან არცა ეგდენ დიდ არს, რათა დგეს წინაშე მტერთა სამ-სამეფოდ. მეორე, ვიუწყებთ ცხოვრებათა, გუჯრებთა და ქრონიკონებითა-გან, რამეთუ იყო ერთ-მეფობა ბრწყინვალის მეფის გიორგიდამ, ვიდრე ოდეს მეფის გიორგისამდე, ვითარცა ჟამსა ბაგრატ მეფისასა, მოსლვასა თემურისასა და ალექსანდრეს მცხეთის აღმაშენებელისასა, რამეთუ არა ძალ-ედვათ ქმნად იგინი, რომელნი აღწერილარიან და სხვანიცა. მესამედ, არა იყო იგი ალექსანდრე მეფე ქართლისა, არცა ძე დავითისა, არამედ იყო ძე ბაგრატისა მიქელ მეფის ძისა იმერთასა, და არცა ესვა ამ ალექსანდრეს სამნი იგი ძენი, არამედ მხოლოდ დიმიტრი, და ამ დიმიტრის ძე ბაგრატ განუდგა გიორგის ოდეს მეფესა, და უკეთუ მცხეთის-აღმაშენებელის ალექსანდრეს ძენი იყუნენ იგინი, არა ესვა ალექსა-

ნდრეს იგინი. არამედ ვახტანგ შემდგომად მისა მეფე ბ, გიორგი ოც მეფე და მესამე დიმიტრი, რომელი წარავლინა წინაშე ყეენისა და პატივ-ცემული მოუვლინა: ესენი ყოველნი გუჯრითა და ქორონიკონებითა ესრეთ არიან: და კვალად უკეთუ მის ზეითის ალექსანდრეს ძე იყოს დავით, ვერ მოსწჳდებიან დავით, გიორგი და ალექსანდრე ავ-გიორგისამდე, ვინად-გან ვსცნობთ ქორონიკონსა სიგჳლისა ალექსანდრესსა ავ-გიორგისა-გან, რომელს რიცხჳს მოკლა, რამეთუ გარდახდნენ მის ალექსანდრედამ ავ-გიორგისამდე წელნი რკბ: მეოთხე, რამეთუ მცხეთის-აღმაშენებლის ალექსანდრესი წარმოვაჩინეთ. გარნა ესეცა იუწყე, რამეთუ ამის წინათა მეფეთა ჟამთა შინა, ანუ ცხოვრებათა, ანუ გუჯართა და ქორონიკონებთა შინა არა სადა ვიხილავთ გვახთა მეპატრონეთა მოხსენებასა, არა-თუ შემდგომად ალექსანდრე ოვ მეფისა: კვალად ვინამენი იტყვიან ძეთა აღსართანისათა ყოფად მათ. არამედ ესე უმეტეს შეუმსგავსებელ-არს თქმად. ვინად-გან აღსართანის ნათესავი მოსწყდა ჟამსავე დავით-აღმაშენებელისასა, ვითარცა ითქვა. მეორედ არა იქმნას გჳარი ტაგ წელსა, არა თუ იყოს ჩინებული და დაადგრეს მოსახსენებლად. მესამედ, რამეთუ არა სადამე ვიხილავთ კვალად მოხსენებასა, ანუ ყოფნასა მათსა აღმაშენებლიდამ ოც მეფის გიორგისამდე: ხოლო არამედ ბაგრატოანთა ჩამომავლობა მათი ძალ-უცს ყოფად ამის-თჳს რამეთუ ჩვეულება იყო საქართველოს ნათესავთა-გან მაშინ, რამეთუ არა ვისმე იპატრონებდიან, უკეთუ ჰყვათ მემკვიდრე მეფეთა ნათესავი. გარნა უკეთუ განდგა გრიგოლი და მას ჟამსა შინა სხვანი არღა-რა ვინ იყო მეფეთა ნათესავი: მეორედ, უკეთუ მონათესავეთაგანი მეფეთა არა იყოს დავით მასვე ჟამსა ვერ იკადრებდა მეფედ წოდებად და სწორ-ყოფად და ვერცა გჳარობათა მეფეთასა, ვითარცა ათაბაგი, დადიანი და გურიელი და სხვანი. არამედ თუცა ესენიცა განდგნენ, გარნა არა მეფედ, არამედ მთავრად, ვინად-გან განმკიდრებულნი აქჳნდათ საერისთონი თვისნი პირველვე: გარნა ზნენი მათნი ჰგვარვენ, ვინად-გან არიან მესისხლენი მამა-ძმათა თვისთა ცუდად და კეთილ-

შემძლებელთა წარჩინებულთა, თვისთა და სხვათა მიყოლითა და მინდობითა საქმეთა თვისთა განმართვენ და ჰყოფენ, და არა თვით თავით თვისით რამეთუ არა სადა ცხოვრებასა შინა ვიხილავთ ესრეთთა ბაგრატიონთა ტომსა. არამედ ვინაჲ-გან ბნელი და უჩინო არს ცხოვრება და ძნიად გამოსაკჳლეველი. განა რაოდენ შესაძლებელ არს გუჯრებითა, სიგელებითა და ქორონიკონებითა-გან წარმოვაჩინოთ, რამეთუ ესე დავით ანუ არს ჰერთა და კახთა ერისთავთა-განი ერთი განდგომილი, ვითარცა გრიგოლი მთავარი. არამედ ესე უდონოებს, ვინაჲ-გან საგონებელ-არს სხვათა ერისთავთა არა დამორჩილებად მისდა: ხოლო უკეთუ გრიგოლისასა იტყვი იგი იყო თვით კახეთის ერისთავი და დაიპყრა კახეთი და არა ჰერეთი, რამეთუ არა ერჩდა ადარნასე: გარნა ვსწერთ ჩვენ მეფის ალექსანდრეს მცხეთის-აღმაშენებელის ძის დიმიტრის ძედ დავითს, რომელსა აქვნდა საერისთოდ ანუ საუფლისწულოდ (ვითარცა ჩვეულება არს საქართველოსი) კახეთს ანუ ჰერეთსა შინა. ამის-თჳს რამეთუ ალექსანდრეს მცხეთის აღმაშენებელს არა ესვა ძე, თვინიერ რომელი ზეით აღვსწერეთ, მოწმობითა მითვე აღწერილითა და ამითი ბაგრატიონობა მისი და ჩამომავალთა მისთა დიმიტრისა-გან და თვინიერ მისა არა. და თუ ვის გნებავს უმეტეს ამათგანი ანუ მოწმობითა სხვა იგულვეთ. ხოლო ჩვენი გამოკჳლეული ქვემორე საჩინოდ არს:

ცხოვრება აწინდელთა მეპატრონეთა:

მეფე დავით ა, ე წელი ჰმეფა.

ხოლო რაჟამს იძლია ოც მეფე გიორგი ჩიხორს ბაგრატი-ანა-გან და შემდგომად თავრიჟ გილაქის ოემურისა-გან, მერმე შეპყრობილ-იქმნა ყვარყვარე ათაბაგისა-გან და დაიპყრა ქართლი ბაგრატ მეფე-მან იმერთა-მან და იწყო პყრობად კახეთისად. ამის-

თჳს შეიზრახნენ მაშინ ჰერ-კახთა წარჩინებულნი და ერისთავნი და არა ინებეს მეფედ თჳსად ბაგრატ, ვინად-გან ჰანდგნენ-სხვანიცა და გამოირჩიეს მუნვე მყოფი ერისთავთაგანი ანუ გა-მოკჳდეული ჩვენი ესე ოვ მეფის ალექსანდრეს ძის დიმიტრის ძე დავით დასვეს, ვითარცა მეფე, რათა აქვნდესთ თავის-უფლება შლილობათა ამათ შინა: ხოლო ოდეს განთავისუფლდა ოც გიორგი მეფე, შეკრებული სპითა ათაბაგითურთ მოვიდა დავითსა ზედა: მაშინ კვალად დაუტევეს ჰერ-კახთა დავით და მიერთვნენ მეფესა გიორგის და დაიპყრა მეფე-მან გიორგი ჰერ-კახნი. ხოლო დავით ივლტოდა დედა-წულით თჳსით დიდოეთს და დიდოთა შეიწყნარეს იგი და პატივ-სცეს კეთილად: მაშინ გი-ორგი მეფე-მან ვერღა-რა ავნო დავითს მუნ, ვინად-გან აქუნდა შინაგანი განუსვენებლობა. არამედ შემდგომად სიკვდილისა მე-ფისა გიორგისა ჩამოიყვანეს კვალად დავით დიდოეთიდამ ჰერ-კახთა და დასვეს უმეტეს მტკიცედ მეფედ კახთა და იტყვიანცა, რამეთუ აკურთხეს ბოდბეს ქრ. ჩუჲთ, ქრ. რნზ: რამეთუ იხი-ლეს განსჳენება თჳსი ჰერ-კახთა ამის-გამო, ვინად-გან კონს-ტანტინე მეფესა აქუნდა მას ჟამსა დიდი განუსვენებლობა. არა-მედ კურთხევასა კონსტანტინესსა წარვიდნენ რომელნიმე ეპის-კოპოსნი და წარჩინებულნი ჰერ-კახთანი, და არცა უტევებდა კონსტანტინე მეფე პყრობად დავითს მარტყოვს, საგურამოს და ხერკსა, და ვერ ბრძო დავით კონსტანტინეს, ვინად-გან უშინო-და ერისთავთა-თჳსთა-გან, არამედ მცდელობდა განმკვიდრებასა ჰერ-კახთასა, გარნა მცირედის შემდგომად დასნეულდა ვითა-რებასა შინა და მოკუდა. ქრ. ჩუოა, ქრ. რნთ:

ბ მეფე გიორგი ა, კა წელი მეფა:

შემდგომად დავითისა დაჯდა ძე მისი გიორგი მეფედ კახ-თა (ანუ ვითარცა სხვანი იტყვიან ლევან) და ეკურთხა ბოდბეს: ხოლო ესე გიორგი, ვინად-გან მცდელობდა მეფე კონსტანტინე

ცერ-კახთა ერისთავთა-თანა კვალად შეერთებასა და ერთ-მეფობასა, ამის-თჳს მიერთო იმერთა მეფესა ბაგრატს და დაიპყრა სრულიად კახეთი: მაშინ მოისპო ერისთავნი ცერ-კახთა შინა და დასხნა მოურავნი დიდთა და მცირეთა ადგილთა, ვითარცა არიან დღემდე, მოურავი ქისიყისა, ელისენისა, წუქეთისა, დიდოეთისა, თიანეთისა, ჴიათურისა, შილდა-ყვარელისა, მარტყოფისა, გრემისა, პანკისისა და სხვანიცა და განჩყო ოთხ-სადროშოდ, ვითარცა აღვსწერეთ და მისცა დროშანი ეპისკოპოსთა, რათა არა განიმყვიდრონ მთავართა და დაიპყრან შეუცვალებლად და ამით ერთ-გულ-ჰყუნა მრავალნი: კვალად ჰყო ალავერდელი ეპისკოპოსად, რამეთუ იყო აქამომდე აბბა და მონასტერი და მისცა სამწყსო და ხარისხი თავ-კახთა ეპისკოპოსთა: კვალად-ჰყო გრემი ქალაქი და ტახტი ცერ-კახთა და მენობა დიდი: ამანვე მოსპო სახელი ცერეთისა და იწოდა, ვითარცა აღვსწერეთ, არა მისცა მთავართა ძალი, არამედ თვით დაიპყრა: განა თუ იწოდა თვისთა-გან მეფედ. არამედ გარემონი თვისნი კახ-ბატონად უწოდებდენ; ამათ არა მორჩილებდენ თუშნი და ფშავ-ხევსურნი. არამედ დიდოეთი ერთ-გულებისა-თჳს დავითისა ერთ-გულებდენ ამათ და მსახურებდნენ: ხოლო მოსლვასა უზუნ-ასან ყეენისასა, რა მოსრნეს ხერკი, საგურამო, მარტყოფი და თიანეთი, ამან გიორგი უძღვნა ყეენსა ძღვენი დიდი და ტყვენი ქალ-ყრმანი და აღუთქვა მორჩილება და დაადგრა მშვიდობით: ხოლო შემდგომად ქსრასა გიორგის მეფე კონსტანტინე მწყობასა საათა და სარკინოზთა ზედა და არა ინება გიორგი-მ, რათა არა იქმნას კვალად შეერთება; მერმე მოსლვასა იაყუფ-ყეენისასა ეგო კვალად გიორგი მშვიდობით. გარნა მცდელობდა ურჩთა შეცუ̂ლასა და თვისთა ამაღლებასა, აღაშენა კახეთი და განავსნა, ვინად-გან აქვნდა მშვიდობა: შემდგომად მოკვდა მეფე გიორგი ქს. ჩუჲბ, ქრ. რპ.

ბ მეფე ალექსანდრე ა ით ჴმეფა.

დასჯდა შემდგომად გიორგისა ძე მისი ალექსანდრე, მკურთხევი ბოდვესვე*) მეფედ (ვინამენი იტყვიან ალავერდს): ესე ალექსანდრე იყო შვენიერი, ჴაეროვანი, ახოვანი, მოისარ-მოასპარეზე, საჩინო და უებრო, კეთილ-უბოროტო, მოწყალე, მშვიდი და მდაბალი: ამას ესხნეს ძენი: გიორგი და დიმიტრი. ესე დაზავდა მეფესა ქართლისასა კოსტანტინეს და განაჩინეს საზღვარი აღწერილი და იყო შიერით მშვიდობა და მეგობრობა ურთიერთთა: ხოლო ჟამსა ალექსანდრესსა გამოსჩნდა შაჴისმაილ ძე შიხისა და ალილო შაჴ-ისმაილ ადრიბეჟანი და შირვანი ქს. ჩფ, ქრ. რპც, თათრულსა შზ: ამან ალექსანდრე-მ წარუვლინა შაჴ-ისმაილს შირვანს ძე თვისი დიმიტრი ძღვნითა დიდითა და ტყვითა ქალ-ყრმითა და მიუმცნო მორჩილება: ხოლო შაჴ-ისმაილ პატივით შეიწყნარა და წარმოუვლინა დიმიტრი ნიჭითა და ზავითა მშვიდობისათა: ამანვე ალექსანდრე-მ უმეტესად დაიმშვიდა კახეთი და მოიმტკიცა თვისად, აღაშენა და განავრცო და მართვიდა კეთილად. არამედ ძე მისი გიორგი იყო ბოროტ, მემძჳრნე და მესისხლე. გარნა ვერ იჩენდა შიშითა მამისათა და ეტყოდა მამასა კირთებასა ქართლისასა და გარემოსთა თვისთა: ხოლო ალექსანდრე არცა-და თუ ისმენდა და ასწავებდა ძესა სიმშვიდესა და უშფოთველობასა, რამეთუ აქუს აღძრვა დიდი რისხვისა ღჳთისა შფოთსა. არამედ გიორგი ამისი არა მსმენელი ეშურვა მეფობასა მამისასა, რათა ჴყოს წადიერება თვისი. გარნა იცა ჟამიცა საფურცლეს მდგომის მამისა ზედა უგრძნეულოსა ძისა-გან ესე ვითარისა-თჳს, მოჰკლა ღალატად გიორგი-მ მამა თვისი მეფე ალექსანდრე და შეიპყრა ძმაცა თვისი დიმიტრი, რათა არა ივლტოდეს სპარსეთად, რამეთუ აქუნდა შური მიერ ჟამით-გან, რაჟამს წარავლინა მამა-მან თვის-მან წინაშე ყეენისა

*) ბოდბესი უნდა.

და აღმოხადნა მასცა თვალნი ქს. ჩფია, ქრ. რჟთ, და მიერ ჟამით-გან უწოდეს ავ-გიორგი:

დ მეფე გიორგი ბ (ავ-გიორგი), ბ წელი ჰმეფა:

დაჯდა მამისა და ძმისა მკვლელი ესე გიორგი მეფედ კახთა და დაიპყრს კახეთი სრულიად. არამედ არა-თუ კმა იყო სიბოროტე იგი და კვალად აღივსო შურითა და იწყო კირთებად დავით ქართველთა მეფისა და რბევად და ოხრებად შიდა-ქართლისა მონათესავეთა და ერთ-სჯულთა თვისთა, ვითარცა აღვსწერეთ. ხოლო შემდგომად მოკლეს ავ-გიორგი ქს. ჩფიგ, ქრ. ხა:

დ bis დავით 8 ქართლის მეფე, ზ წელი ჰმეფა:

მაშინ შთამოვიდა მეფე დავით კახეთს და დაიპყრა სრულიად კახეთი. ხოლო ყრმა მცირე ძე ავ-გიორგისა შვიდის წლისა ოდენ დედით თვისით დამალა სალთხუცეს-მან ჩოლაყა-შვილ-მან გარსევან (და ჰყო ერთ-გულება დიდი) სახლსა თვისსა და ზრდიდა მას. ხოლო დედა მისი ცოლი ავ-გიორგისა მეყვისი ნათესავი იყო გარსევანისა: ხოლო შემდგომად ყრმისა ამის ლევანისა ყოფნა ეუწყა მეფესა დავითს და ამის-თჳს წარმოავლინა ბაგრატ ძმა თვისი სპითა. ესე ჩამოვიდა კახეთს, ამან დასდვა შიში დიდი და შეიფიცნა სრულიად არა ყოფისა და უწყებისა-თჳს ლევანისა. არამედ გარსევან-ჰყო მცბიერობა იგი, რომელიცა აღვსწერეთ და მერმე გულ-პყრობილნი ბაგრატ უკუნ-იქცა ქართლსავე სპითურთ: ხოლო გარსევან წარიყვანა ლევან ციხესა შინა ოჩანისასა. არამედ შემდგომად მოსლვისა შაჰ-ისმაილ ყეენისასა ქს. ჩფიც, ქრ. ხვ გამოიყვანეს ლევან ოჩანის ციხიდამ ზემოურითა კახთა და ჩამოიყვანეს კახეთს. მაშინ მიერთუნენ ყო-

ველნი კახნი და დაიპყრა ყოველი კახეთი: ამის-მან მცნობ-მან მეფე-მან დავით გარდმოვლო გომბორი სპითა დიდითა. არამედ ვერ წინა-აღუდგა ლევან და შევიდა ციხესა შინა თავსა მაღრა-ნისასა, ამას მოადგა დავით მეფე და შეამჭირვა ფრიად. არა-მედ ზაქვითა მთავარ-ეპისკოპოზისათა განმაგრდა ძალა ლევა-ნისა ციხესა შინა და უკუნ-იქცა დავით მეფე ქართლს ოსმალთა ზედა: მაშინ გამოვიდა ლევან ციხიდამ, შემოიკრიბნა კახნი და წარუვლინა ფარულად კაცი გურიელს მამისა და მოითხოვა ასუ-ლი მისი თინათინ ცოლად და ითხოვა მწე-ყოფად მის-გან: ჟამ-სა მას შეკრობარნი იყჳნენ, ათაბაგი და გურიელი. ხოლო გუ-რიელმან მოსცა ასული თვისი და აღუთქვა მწე-ყოფად არამედ მოსრნა რა ოსმალნი დავით მეფე-მან შთამოვიდა კვალად კა-ხეთს სპითურთ და მოადგა ლევანს მაღაროს მყოფსა, რამეთუ მიერთჳნენ დავითს ზემოურნი კახნიცა. ეწყო მუნ ლევან სიმაგ-რით-გამო მცირითა სპითა, იძლია დავით მეფე და წარვიდა ლტოლვილი ტფილისს. მაშინ ლევან შემოიკრიბნა ყოველნი სრულიად კახნი, მივიდა ბოდბეს და ეკურთხა მეფედ ქს. ჩფე, ქრ. ხცა:

5, მეფე ლევან ა, ხდ ჭმეფა:

ხოლო დაჯდა ლევან კახთა მეფედ და დაიპყრა საზღვარი კახეთისა. მაშინ ესმა, რამეთუ ეძლო გურიელს დავით მეფისა-თჳს და იდგა მუხრანს, წარვიდა სპითა ლევან მსწრაფლ და მი-ვიდა მუხრანს. არამედ გურიელი აიძულებდა და განაზრახებდა, რათა ჰყოს ზავი და სიყვარული დავით მეფისა თანა, ვინად-გან დავით მეფე წადიერებდა კვალად ბრძოლასა და შურ-გებასა გურიელისასა: სთნდა ესე ლევანს და ეზრახნენ დავით მეფესა და მისცეს რა იგი ინება და ჰყვეს ზავი განჩინებითა საზღჳ-რისათა და მტერ-ყოფა მტერთა ზედა და სიყვარული მტკიცე და შემდგომად ურთიერთთა ხილვისა წარვიდა გურიელი თვი-

სად! ხოლო ლევან მოვიდა კახეთს და წარავლინა მოყვანებად ცოლისა თვისისა. არამედ ქალსა მას ეხილვა სიზმარსა შინა. „რამეთუ წარკიყვანს დიდებული ვინმე ცოლად და მთასა ერთსა-იხილო მოგზაურ-მან შინდი თეთრი, მდგომარე შვენიერს ადგილს, აღაშენე მუნ მას ზედა მონასტერი ღჳთის-მშობლისა.“ ხოლო წარმოიყვანეს რა შუამთას, გარდახდნენ განსვენებად და სამხრობად, მაშინ იხილა თინათინ შინდი იგი სიზმარ-ხილული და აღუთქვა აღშენება ტაძრისა, ვითარცა სმენოდა, მუნიდამ მოიყვანეს გრემს და ჰყო ქორწილი ჯეროანი ლეონ: ხოლო ამან ლეონ აშენებინა დავით მეფესა სპანი შაჰ-ისმაილსა ზედა. ამანვე ლევან იხილა სიზმრივ ხატი სიონისა ღჳთის-მშობლისა, რომელი განსძარცვა შაჰ-ისმაილ, რამეთუ არს ნათლუსის ჭალასა შინა, წარვიდა და ჰპოვა იგი და წარმოიღო და შეამკო და წარავლინა კვალად ტფილისვე სიონსა შინა: ხოლო შემდგომად ლევანს უშვა ცოლ-მან თინათინ ძე ალექსანდრე ქს. ჩვკზ, ქრ. ხიე, შემდგომად კვალად უშვა ძე იესე, მერმე განუტევა ცოლი თვისი თინათინ ლევან, ნებითავე თინათინისათა, ვინად-გან იყო ლევან ფრიად მეძავი და არღა-რა ინება მეუღლეობა მის-თანა: მრისხანე-მან ამის-თჳს ლევან წარატანა ძენიცა თინათინს. ხოლო თინათინ მოვიდა შუამთას და აღაშენა მონასტერი შინდსა მას ზედა მზითვითა თვისითა და დაუდგინა მოძღვართ-მოძღვარი და შესწირნა დაბნები მოსყიდულივე თვისი და იყოფოდა მუნ სიკუდილამდე. ხოლო შემდგომად მისა მოიყვანა ლევან ცოლად ასული შამხლისა და იქორწინა მის-თანა და შემდგომად მიდგომილ-მან უშვნა ოთხნი ძენი შემდგომად შემდგომი. გიორგი, ქლიმურზა, ვახტანგ და ხოსრო. ხოლო ესე ლევან მეფე, გიორგი და ბაგრატ მეფენი წარვიდნენ იერუსალიმს, ვითარცა აღვსწერეთ და შემდგომად ოდეს მოვიდა შაჰსთამას და შემუსრა ტფილისი უკუმიქცა და დასდგა ყარაბაღს მივიდა მუნ ლევან წინაშე შაჰ-თამაზისა ქს. ჩვლე, ქრ. ხკდ:

ამას პატივ-სცა შაჰს-თამას, ანიჭა და განუტევა თვისადვე. არამედ მპყრობელი შაქ-მირვანისა ასან-ბეგ მორჩილებდა შაჰ-

თამაზს და განზრახვითა ყეენისათა ეკირთებოდა კახეთს ასან-ბეგ, რამეთუ უკეთუ ავნოს ლევანს ექმნას მის მიერ ნიჭული ასან-ბეგ, ვინად-გან კახეთი იყო ფრიად შენი და მაგარი: ამისი მხილველი ლევან ეზრახა მშვიდობასა და არა ინება მშვიდობა ასან-ბეგ. ამის-თჳს შემოიკრიბნა სპანი ლევან და მიუხდა შაქს, ეკვეთა ასან-ბეგ და ბრძოლასა შინა ძლიერსა იძლია და ვერღა-რა გაუსწრა და მოკლეს ასან-ბეგ და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი, მოაოხრა და მოსტყვევნა შაქი, აღიღო ალაფი დიდი და მოვიდა გრემს ლევან: არამედ ამას წინათთა კახთა მეფეთა არღა-რა მორჩილებდენ ფშავ-ხევსურნი და თუშნი და ამან ლევან დაიპყრნა არა ძალითა. არამედ აღუთქვა, რათა ცხოვარნი მათნი უვნოდ მძოვარ-იყჳნენ კახეთს და მისცა შეწირულობა ლაშას ჯუარსა თიანეთს შინა და მიერით-გან მოსცემდენ ლაშქარსა და ბეგარსა: კვალად ოდეს დაიპყრა რუსთა მეფე-მან იოანე ყაზანი და აშტარხანი და თერგი და დასხნა ყაზახნი თერგს და თარღუს მცველნი თვისნი. ამან ლევან წარუვლინა და ითხოვა სპა მისი მცველად ციხეთა კახეთისათა. ამან მოუვლინა და დაადგინნა ციხეთა კახეთისათა რუსნი: არამედ განძლიერდა რა შაჰს-თამაზ, წარგზავნა სპანი რუსნი რუსეთადვე და აუწყა განძლიერება შაჰ-თამაზისა, რათა არა მოსწყუდენ სპანი თქვენნი ქვეყანასა ჩემსა:

ხოლო შემდგომად მოტყვევნისა შაქისა ლევანისა-გან ქს. ჩვმზ, ქრ. ხკე ეზრახნენ მეფე ლუარსაბ და მესხნი ლევანს მტერობად სპარსთა. მაშინ ლევანცა აღუთქვა ასანბეგის ყოფილისა-თჳს და უწყეს სამთავ რბევა და ოხრება ადრაბაგანსა მრავალთა ჟამთა: ხოლო შირვანელთა დაისვეს ძე ასან-ბეგისა დერვიშ მაჰმად და ესე არა დაემორჩილა შაჰ-თამაზს. არამედ განამაგრნა ციხენი და სიმაგრენი, და დაადგრა თვისად: ამისა შემდგომად მოცალე შაჰ-თამაზ მოვიდა უარაბადს სპითა და იწყეს საქართველოსათა მაგრება ციხე სიმაგრეთა: მხილველი შაჰს-თამაზ ეზრახა ფიცით ლევანს: „უკეთუ მორჩილ-მექმნე იყო თავისუფალ ქვეყნით შენით უვნოდ და მოგანიჭო ნიჭნიცა დიდნი:“

ამის-მან მსმენელ-მან ლევან და მტერობისა-თჳს დავრიშ-მაჰმადისა და ფიცისა და ქუეყანისა თჳსისა უკუნებლობისა-თჳს განუტევა სიყუარული საქართველოსათა და მივიდა ყარაბაღს წინაშე ყეენისა: მან პატივ-სცა და ანიჭნა დიდნი: მერმე წარავლინა ყეენ-მან სპანი შირვანს, ამათ დაესხა დავრიშ-მაჰმად და მოსწყვიტნა სრულიად სპანი შაჰს-თამაზისანი ქს. ჩფმც, ქრ. სლვ, თათრულს შნე: ესმა შაჰ-თამაზს, აღიმხედრა და შევიდა შირვანს, ეზრახა დავრიშ მაჰ-მადს დამორჩილებასა და მიუტეოს ყოველნი შეცოდებანი: ხოლო მან არა ინება. არამედ დაესხა კვალად სპათა შაჰ-თამაზისათა და იძლია მათ-გან დავრიშ-მაჰმად და ლტოლვილი შევიდა ციხესა შინა გულისტანს: მაშინ წარავლინა სპანი და შეფე ლევან სპითა თჳსითა ყეენ-მან მოდგომად გულისტანისად და ბრძოლად ძლიერად: ხოლო მცირედისა*) შემჭირდა დავრიშ-მაჰმად და განივლტო ციხიდამ. მცნობი ლევან ეწია სპითა თჳსითა და მოჰკლა დავრიშ-მაჰმად და მოსწყვიტნა მისთანანი და მოართვა თავი მისი შაჰს-თამაზს. ამის-თჳს მიანიჭა ნიჭი დიდი ლევანს და გამოუტევა კახეთს: ხოლო შაჰს-თამაზ დაიპყრა შირვანი და დასვა ბეგლარბეგი და სულტანნი თჳსნი და განვიდა კვალად ყარაბაღს. მუნიდამ მისრულმან აღიღო ტფილისი, ეზრახა ათაბაგსა, მოიმტკიცა იგიცა და წარვიდა სპარსეთად:

ხოლო ლევან მდიდარი და ქუეყანა აღვსილი იყო მშვიდობით: არამედ უკეთუ კავკასთა ლევანს არა მორჩილებდენ. გარნა ვერცარას ჰყოფდენ სავნოს მისსა. გარნა თქმულ არს რამეთუ ჟამსა ლევანისასა მოუხდა ლეკი ვინმე დაღისტნისა გაღმამხარს და წარიყვანა ზროხა ერთი: ჰსცნა ესე ლევან შემოიკრიბნა იდუმალ სპანი გაღმამხარსა შინა და წარვიდა ქტიკითა, ვლო დღე და ღამე, მიუხდა და შეიპყრა კაცი იგი დედა-წულითა და ქონებითა, წარმოიყვანა და მოვიდა მესამეს დღეს მუნავე და მოსწყვიტნა იგინი, რათა არა კადნიერ-იქმნენ სხვანი კვალად კირთებად

---

*) შემდგომად:

კასპთისა: ამანვე ლევან მოიყვანნა ლეკნი და დასხნა ფიფინეთს ზიდვად ყინულისად ზაფხულისა-თჳს კავკასიდამ, რომელთა-გან შეუდგა ბოროტი ქვემორე თქმულნი:

ხოლო შემდგომად მოვიდა კვალად შაჰს-თამაზ შირვანს და მივიდა წინაშე მისსა ლევან და ამან შეიწყნარა პატივით, მერმე გამოუტევა ლევან და ძე მისი იესე წარიყვანა სამცხეს. არამედ უკუნიქცა რა შაჰს-თამაზ წარმოუვლინა იესეცა ლევანს ნიჭითა: ხოლო კვალად მოსლვასა შაჰს-თამაზისასა სამცხეს და მოტყვევნასა ქართლისასა დაადგრა ლევან მშვიდობით ქვეყანითურ: კვალად მოკლეს რა ლუარსაბ მეფე განიზრახა ლევან, რამეთუ ოდეს მოვიდა შაჰ-თამაზ და არა მივიდა მის-თანა და სიკვდილსა ლუარსაბისასა მოსწყდნენ სპანი ყეენისანი უმრავლესნი, ესე არა მიზეზ-ჰყო ყეენ-მან შურის-გებად, ვინადგან მზახლებულცა იყო სვიმონ მეფისად და მიეცა ასული თვისი შამხლის ქალის ნაშობი და ჰხვეთიცა ენება მის-გან მოპოილისა-თჳს და არა განტევებულის ძისა ალექსანდრესა-თჳს: ამის მიზეზთა-თჳს წარავლინა ძე თჳსი იესე წინაშე ყეენისა ძღუნითა და ტყვითა ქალ-ყრმითა და აუწყა თვისი არა. რისა შეცოდება ქს. ჩფნც, ქრ. სმვ: ხოლო მეორესა წელსა აქორწინა ასულსა თვისსა ზედა მეფე სვიმონ და მისცა დიდითა მზითვითა: შემდგომად წელსა ქს. ჩფცა, ქრ. სმთ ეზრახა ლევანს სვიმონ მეფე, რათა მწე-ეყოს განსხმად ქართლისა-გან სპარსთა ზედა. არ მედ ლევან სათნოთა ყეენისათა ვერ მყოფი ამისი. გარნა ძე მისი გიორგი მივიდა სპითა ძევგს სვიმონ მეფისასა-თანა: ამათ დაესხა შავერდი სულტანი, მოკლეს გიორგი და მოსწყვიტნეს კახნი და ნემტნი მოვიდნენ წინაშე ლეონისა: მსმენელ-მან ლევან იგლოვა მწუხარე-მან მწარედ ძე თვისი, რამეთუ ენება გახეთი მის-თჳს: არამედ შემდგომად ამისა მეფობდა კვალად უმფოთველად და აღამაღლნა ძენი შამხლის ქალის ნაშობნი და დაამდაბლა ალექსანდრე და მოუძღინნა ყოველნი კახნი მათ: ხოლო ალექსანდრე იყო დედით თვისით შუამთას დაბნებთა მინა: არამედ სლვითა ყიზილბაშთა შინა კახთა ისწავეს წესნი

მათნი, სმა, ჭამა, განცხრომა და უშვერი ბექლუცობა, ტანთმოსა მათი. ამით დაუტევებდენ მცირედ მცირედ ზნეთა საქართველოსათა და შემოიღებდენ სპარსთასა, გარნა უფროსად ალექსანდრეს და თეიმურაზის ჟამთა შინა:

ხოლო შემდგომად ამისა მოკუდა ლევან მეფე სავსე სიბერითა ქს. ჩფოდ, ქრ. სჲბ, და დაუტევა ქვეყანა სრულიად შენი: არამედ შემდგომად მისსა დაიპყრა კახეთი ძე-მან მისმან ელიმურზა-მ, ხოსრო-მ და ვახტანგ. ხოლო ალექსანდრე შემოიკრიბნა ზემოურნი კახნი, მოვიდა და ეკურთხა ბოდბეს მეფედ. არამედ ამ ალექსანდრეს პირველვე მოეყვანა ასული ბარძიმ ამილახორისა ცოლად და მოუჴრობდა დაუთხანცა მეფე ქართლისა: ამათ ეზრასა შეწევნად ალექსანდრე და ნებითა დაუთხანისათა მოვიდნენ ამილახორი ბარძიმ და ქსნის-ერისთავი ელიზბარ სპითა შემწედ: ამისნი მხილველნი კახნი მრავალნი განივლტოდენ ელიმურზისა და ძმათა მისთა-გან და მოერთოდენ ალექსანდრეს: ხოლო მათ მოიცეს ძალი შამხლისა-გან და ლეკთა-გან და ეწყჳნენ თორღას ურთიერთს და ბრძოლასა ძლიერსა იძლივნენ ელიმურზა, ვახტანგ და ხოსრო და მოსწყვიტნეს სამნივე ძმანი მუნ და მოსრნეს მათ-თანანი სპანიცა და ალექსანდრე-მ დაიპყრა კახეთი ამასვე ქორონიკონსა:

ვ მეფე ალექსანდრე ბ, ლბ წელი ჰმეფა:

დაჯდა ალექსანდრე მეფედ კახთა და დაიპყრა სრულიად კახეთი. ხოლო ესხნეს ძენი ოთხნი. დავით, გიორგი, ერეკლე და კოსტანტინე და ნათესავი ალექსანდრესი ჰყვა დაუთხანს ცოლად. არამედ ძე-მან მის-მან ერეკლე-მ იკლო რამე და გაპარვით წავიდა წინაშე სულტანისა სტამბოლს (იტყვიან სიამაყითა ძმისა თვისისა დავითისა-გან): ესმა ესე შაჰს-თამაზს და ჰგონა განდგომა ალექსანდრესი, განრისხნა და წარმოემართა კახეთსა ზედა, მოვიდა ყარაბაღს და მიუწოდა ალექსანდრეს: მაშინ განი-

ზრასა ალექსანდრე-მ: „თუ რაჲ ჰყოს:“ არამედ ეტყოდა ჩოლა-
ყაშვილი ოთარი კახთა ამის-თჳს. „თქვენ იტვირთეთ რაოდენი
სისხლი დაინთხეს და მე განვარინო კახეთი მოსრვისა-გან.“
მაშინ აღუთქვეს კახთა ფიცით. „ჩვენ მიუგოთ ქრისტესა სიტ-
ყუა შენ-თჳს, ოდეს მოვიდეს განჭსჯად ცხოველთა და მკჳდარ-
თა:“ ხოლო ვინად-გან მომკჳდარ იყო ქაიხოსრო ათაბაგი და
ძენი მისნი .იყჳნენ მცირენი და პატრონობდა დედის იმედი
სამცხეს და უწყოდა გლისპობა მისი ოთარ-მან. ამის-თჳს მიუ-
წერა: „რამეთუ ნებავს ვარაზას სიკჳდილი შენი და ძეთა შენთა
და თავისად დაპყრობა სამცხისა. ამის-თჳს მოჰყავს შაჰს-თამაზ,
რათა მოსრნასცა ურჩნი თვისნი, რამეთუ თვითცა უწყი რავდენ-
გზის მოგაყივნა ბოროტად!“ ამის-მან მსმენელ-მან დედის-
იმედ-მან არღა-რა გამოიკითხა და მოჰკლა ვარაზა: ხოლო მსმე-
ნელს შაჰს-თამაზს აღუძღა სიკჳდილი ვარზასი, რამეთუ იყო
ცოლის ძმა, დაუტევა კახეთი, შევიდა და მოსწყვიტა სამცხე და
უმეტეს ოცხე ქს. ჩვოდ, ქრ. სჲბ და უკმოქცეულსა წარუვლი-
ნა ალექსანდრემ ძე თვისი კოსტანტინე ძღჳნითა დიდითა და
ტყვითა და აუწყა: „რამეთუ ძე ჩემი წარვიდა ურჩებითა ჩემითა
და მე ვარ წინაშე შენსა უცოდველი.“ მაშინ დამცხრალ-მან
მრისხანებისა-გან შაჰ-თამაზ შეიწყნარა ძღვენი და ტყვენიცა და
წარიყვანა კოსტანტინე და წარვიდა სპარსეთად და დაუტევა კა-
ხეთი უვნოდ და შემდგომად შაჰს-თამაზის სიკჳდილისაცა იყო
ალექსანდრე მშვიდობით, რამეთუ ჟამსა ამისსა ესრეთ შენ იყო
კახეთი, ვითარ ძნიად სადამე იპოებოდა სანადიროხი და ალექ-
სანდრე ფრიად მოყვარე იყო ნადირობისა, რამეთუ იტყოდაცა:
„ახ ნეტარძი ოხერ მექმნეს კახეთი, რათა მაქვნდეს სანადირო-
ნი მრავლადი, რომელი ექმნა ძის ძესა მისსა თეიმურაზს. არა-
მედ ვერცა-ღა თუ იგი მოცალეობდა ნადირობად: გარნა ალექ-
სანდრესაცა ამ ჟამთა მოერთვა ბაზიერთა-გან უცხოთა ფრინვე-
ლთა მოსლვა ალონსა შინა: მსწრაფლ წარვიდა და იხილნა ფა-
რშამანგნი, ინება შეპყრობა მათი ცოცხალთა. არამედ არცა ერთ-
მან მიხედა ბაზ-მან, თვინიერ წითლისა კორისა და მით შეიპ-

ურნა ყოველნი რაოდენნიცა იყვნენ, მოიყვანა გრემს და მოშენ-
დნენ მათ-გან მრავალნი. გარნა დაუცახვლდა კახეთს, ვითარცა
არაკთა იგავთა შინა ცხოვრისა მისლვა ყაჰუზუნათა ქვეყანასა;

გამოსლვა ლალა ფაშისა:

შემდგომად გამოვიდა რა ლალა ფაშა ქრ. ჩვოც, ქრ. სოვ; ტფილისიდამ ეზრახა ალექსანდრეს. ხოლო მან აღუთქვა მისლვა მის-თანა და წარჰგზავნესცა სპითა შარვანს. უკეთუ დაუტეოს კახეთი უვნოდ. ამან მოსცა პირი მტკიცე და მიეგება სათისჭალას ალექსანდრე სპითა ლალა-ფაშას და წარუძღვა შირვანს, ხოლო ლალა-ფაშა-მ აღიღო შირვანი, შაქი, ურჩნი მოსრნა და აღაშენა ციხე შირვანს, შეაყენნა მცველნი თვისნი და დასვა ფაშა. მერმე უკუმოიქცა, შემოვლო მტკვრის პირი და მიჰყვა ალექსანდრე არაგვამდე, მერმე გამოუტევა ალექსანდრე და მოვიდა კახეთს მშვიდობით: ხოლო ლალა-ფაშა დასდგა მუხრანს და სვიმონ მეფეცა მოვიდა ტყვეობისა-გან. ამის-თჳს ივლტოდა დაუთხან სტამბოლს და ლალა-ფაშაც წარვიდა და დაიპყრა ქართლი სვიმონ: მერმე შურ-აგო ამილახორსა. ამათ-მან უთმინომან ალექსანდრე-მ და დისა თვისისა არა კეთილის მნებებელმან შემოიკრიბნა სპანი თვისნი კახნი და უგრძნეულად დაესხა დიღვამს სვიმონს ქს. ჩვპ, ქრ სჲე: ხოლო სვიმონ ივლტოდა და მეუსია დასა თვისსა და აიალათვა სიმდიდრე სვიმონისა და წარვიდა გამაუპატიო დისა თვისისა: შემდგომად მცირედისა მოუხდა სვიმონ ჭოტორს და ალექსანდრეცა ქავეთა სპითა, იძლია ალექსანდრე უჯერო ყოფისა-თჳს და მოვიდა მაღაროს, არამედ სვიმონ შეიპყრა კახნი და უყოთა იგი აღვსწერეთ. გარნა სიგანძურნი ალექსანდრესნი არღა-რა წარმოსცნა: ამავ ქორონიკონს მოვიდა ძმა ალექსანდრესი იესე, რამეთუ არა დაუტევა ქრისტე და გამოეშვა ყეენსა, არამედ შემდგომად მცირედისა მოკუდა იესე: ხოლო მოეყვანა ალექსანდრეს ძესა თვისისა და-

ფითიხა-თჳს ცოლი ასული ამოთანისა ქეთევან, და იყო ამოთან-სანდო და განზრახსი სვიმონისა, ამან ამოთან ზავ-ჰყო და დაი-ზავნენ სვიმონ და ალექსანდრე და შემდგომად იყო მათ შორის სიყვარული და ერთობა დიდი:

შ ა ჰ ბ ა ზ გ ა ს ე ლ მ წ ი ფ დ ა:

ხოლო სპარსთა შეიპყრეს შახუდაბანდა და დასვეს შააბაზ ქს. ჩოვპზ, ქრ. სოე, თათრულს შჟე, ძე შახუდაბანდასი და მან იწყო პყრობად ქვეყანათა; ხოლო მოითხოვა მანუჩარ დადიან-მან ასული ალექსანდრესი ნესტან-დარეჯან და ალექსანდრე-მ მისცა ზითვითა დიდითა ქს. ჩოვჟა, ქრ. სოთ. არამედ შემდგო-მად შობისა ყრმისა ლევანისა მოკუდა ნესტან-დარეჯან. ხოლო ალექსანდრე-მ შემდგომად წარმოიყვანა ყრმა იგი ლევან და ზრდი-და თვით. შემდგომად მოვიდა შააბაზ დაპყრობად ერევნისა, ქს. ჩქბ, ქრ. სყ, თათრულს ჩიბ. და მიუწოდა ალექსანდრეს სპითა თვისითა: მაშინ წარსლვად იყო ქართველთა მეფე გიორ-გი, შეკრბნენ ესენი და წარვიდნენ ზოგად ერთობისა-თჳს; ხოლო შააბაზ პატივ-სცა დიდად. არამედ შემდგომად აღებისა ერევნისა მიუღო ალექსანდრეს კაკი და მის-წილ მოსცა შვიდასი თუმანი ყოველს წელს, კვალად მოსცა ნიში და გამოუტევა კა-ხეთს:

ამ ჟამებთა მოეგზავნა იერუსალიმის პატრიაქსა და მოეთ-ხოვა სახსრად ვალთა თვისთა-თჳს ვეცხლნი: ესე აუწყა ალექ-სანდრე-მ კახთა და მათ აღუთქვეს და დაადგინეს ალავერდელი ძმა ოთარ ჩოლაყა-შვილისა, რათა შეჰკრიბოს და წარიღოს იერუ-სალიმს: ხოლო მან შეჰკრიბა ხუთი-ათასი დრაჰკანი და წარვიდა, არამედ იყო დაჲ ალექსანდრესი, რომელსა აღერჩია ენკრატი-სობა და სცხოვრებდა ალავერდს. გარნა ამას ფარულად თანა-ეყოფოდა ალავერდელი. ხოლო ქალ-მან მან ჰსცნა წარსლვა ალა-ვერდელისა და მიდგომით ყოფა მისი, აღუძნდა და მსწრაფლ

მოსწია კაცი თვისი და აუწყა ალავერდელსა. არამედ ალავერდელი მიწურვილ-იყო მისლვად, და ჰსცნა რა ესე უკმოიქცა, წარიპარა ქალი იგი და წარვიდა იმერეთს. ხოლო ოქრო იგი წარმოუგზავნეს ალექსანდრესვე და კრულ-ჰყო პატრიარხ-მან ალავერდელი შემდგომად მიიყვანა ალექსანდრე-მ ბერი იგი, ვინად-გან განკრეჭილ-იყო და ქორწინა ქალი იგი, მისცნა მცირედნი მამულნი და იყოფოდა მას შინა:

ხოლო ვინად-გან იყჳნენ სიყვარულსა მტკიცესა ალექსანდრე და გიორგი მეფენი და გიორგი ძეთა ალექსანდრესთა უფროს მონათესაობდა, ისტუმრნა გიორგი მეფე-მან დავით და გიორგი ძენი ალექსანდრესნი ტფილისს. მისრულთა მოეგება და დაასადგურნა ისინი, რომელ-არს ავლაბარი და მარად-დღე ანადიმებდა, ანადირებდა და ასპარეზობდნენ: ხოლო დღესა ერთსა ჴვალად ნადიმსა ზედა იწვია გიორგი მეფე-მან ტფილისს ესენი. მაშინ განეზრახა ზრახვა ბოროტი გიორგის და არა ინება წარსლვა მიზეზითა ღვინის-წვენისათა, და წარვიდა დავით: ხოლო ესე დავით იყო ამაყი, ლაღი, მრისხანე და სძულობდნენ კახნი. არამედ გიორგი იყო შვენიერ-ჰაეროვანი, უხვი, მშვიდი და ტკბილი ყმათა-თჳს. მაშინ გიორგი-მ ჰგონა სიმთრვალე დავითისა, ამის-თჳს განაცხადა მანკიერება თვისი და მიუწოდა კახთა: შემოიფიცნა მოკლვად ძმისა თვისისად და დაპყრობად კახეთისად: ესმა ესე ბარამ ჩოლაყა-შვილსა, რომელი იყო ღვთის-მოშიში წარვიდა და აუწყა დავითს ნადიმსა ზედა მჯდომსა. მსმენელი დავით მყის აღსჯდა და წარმოვიდა და მოვიდა კარავსა გიორგისასა და იხილა რა იჭურვოდა და მისთანანიცა შერისხნა დავით გიორგის და ჰრქვა: „იჭურვი სიკვდილად ჩემდა და აწ ვარ წინაშე შენსა და რაი იგი ძალ-გიძს ჰყავ:“ შეიპყრა გიორგი ძმა თვისი დავით და მისთანანი ყოველნი ქს. ჩქგ, ქრ. ხჟა, წარმოიყვანა და პატიმარ-ჰყო თორღას და ათორმეტნი ფუცებულნი გიორგისანი გადმოჰყარნა ჭოეთის ციხიდამ და სხვანი პატიმარ-ჰყჳნნა:

ვ bis დ ა ვ ი თ ბ:

არამედ ჰყო ბოროტი ესე დიდი და შეიმოკლნა დღენი, რამეთუ მიუღო მამასა თვისსა მეფობა და პატიმარ-ჰყო მამა თვისი და მართვიდა თვით კახეთს, დამპყრობელი მისი. გარნა შემდგომად ექვსისა თთვისა მოკჳდა დავით და გამოვიდა ალექსანდრე პყრობილებისა-გან, დაიპყრა კახეთი მანვე და გამოიყვანა ძეცა თვისი პატიმრობისა-გან, რამეთუ არღა-რა ჰყვა ძე თვინიერ გიორგისა. ხოლო დავითს დაშთა ქეთევანისა-თანა ძე მხოლო თეიმურაზ და ზრდიდა მას პაპა ფუფუნებით დედისა-თანა. არამედ ვინად-გან მოხუცებულ-იყო ალექსანდრე. ამის-თვის განიზრახა ქეთევან, რამეთუ: „თუ მოკჳდეს ალექსანდრე დაიპყრას გიორგი-მ კახეთი და შურ-აგოს ძესა ჩემსა:“ ამის-თვის მოიყვანა ჩოლაყა-შვილი შერმაზან, აფუცა და წარავლინა ძე თვისი და წარგზავნა წინაშე შაა-აბაზისა: *) ხოლო შაა-აბაზ კეთილად შეიწყნარა და პატივსა უყოფდა თეიმურაზსა და ისწავებდა წიგნსა და ჴნასა სპარსთასა. არამედ შააბაზ განიზრახა, ვინად-გან არს თეიმურაზ ხელთა ჩემთა და კახეთი არს უმკვიდრო თვინიერ ორისა, იხმია ხუანჯი, რათა მოსრნას იგინი, რამეთუ ენება დამორჩილება ქართლ-კახეთისა და მაჰმადიანობა მათი. მოიყვანა კონსტანტინე ძე ალექსანდრესი პირველ წარვლინებული, რომელი იყო ფრიად მაჰმადიანი და შემყვარე სჯულთა მათთა. ეტყოდა შაჰ-აბაზ: „მომკჳდარ არს დავით ძმა შენი და არს მამა შენი მოხუცებული და ძმა შენი გიორგი, აწ ვინად-გან ხარ შენ სჯულისა ჩემსა მტკიცეთ და მეფობისა ჩემისა სარწმუნო, მოგცე

---

*) ხოლო მემეტაფრასე ქეთევან დედოფლისა იტყვის პაპისა-გან წარგზავნასა თეიმურაზისასა შურისა თვის ძისა თვისისა დავითისა, ვინად-გან ენება კახეთი ძისა თვისისა გიორგისა თვის, მიერით-გან ოდეს შეიპყრა დავით ძე-მან თვის-მან და ამის-თვის წარავლინა თეიმურაზ, რათა დარჩეს კახეთი გიორგის:

სრულიად სპანი შირვანისანი შემწედ, ხალათი და ნიჭი მამისა-თჳს, წარველ და მოჰკალ ორნივე და შენ დაიპყარ კახეთი და ჰყავ მაჰმადიან:" ხოლო კოსტანტინე-მ აღუთქვა ყოფად ყო-ველნი და წარმოვიდა ნიჭითა და დიდებითა დიდითა: არამედ ამავეს ჟამს წარმოევლინა მანუჩარ დადიანსა წარჩინებული თვისი წარყვანებზად ძისა თვისისა ლევანისად, შესწუხდა ალექსანდრე, გარნა წარუვლინა ნიჭიცა დიდთა და მიიყვანეს დადიანისა-თანა ლევან: ამავ ჟამსა მოერთო მახარებელი ძის მოსლვისა, მხია-რულ-მან შემოიკრიბნა სპანი და მიეგება ბაზარს მოსრულს კოს-ტანტინეს და იყო სიხარული და შვება დიდი ყოველთა-გან, შთაიცვა ხალათი ყეენისა ალექსანდრე-მ და იხარებდა ძისა-თანა. ხოლო დღესა ერთსა ეტყოდა კოსტანტინე მამასა: "მაქვს სი-ტყვა თავის წინაობასა შინა ბრძანებული ყეენისა;" ამის-თჳს ალექსანდრე-მ უბრძანა ყოველთა კახთა განსვლა. გარნა დაშთნენ რუსთველი და ძმა მისი აბელ მუნვე, მაშინ გამოვიდნენ პაემ-ნით მობირებულნი სპანი და მოურთნეს მახვილნი და მოჰკლეს მეფე ალექსანდრე და ძე მისი გიორგი მის-თანა და კვალად რუსთველი და აბელცა მათ-თანა ქს. ჩქე, ქრ. ხჳგ: *)

ზ მეფე კოსტანტინე ა:

ხოლო ისილეს რა ესე ივლტოდნენ კოსტანტინესა-გან კახნი სრულიად, არამედ ეზრახა კოსტანტინე და აღუთქვა ნიჭი დი-დი და ზოგთა შიში ყეენისა გამო და მიერთმოდიან კახნი და იწყო დაპყრობა კახეთისა: მერმე მოუგზავნა ქეთევანს ცოლსა ლევით ძმისა თვისისასა. "რამეთუ ჯერ-არს სჯულსა მაჰმადი-ანისა შერთვა რძლისა და აწ მე დავიპყარ კახეთი ნებითა ყეენი-სათა, შემირთევ და იყავ კვალადცა დედოფალი და უკეთუ არა

---

*) ხოლო მემეტაფრასე სწერს. „მკუდარნი მამა ძენი გარდაჰკიდა აქლემსა ზედა და წარგზავნა ალავერდს და დაფლეს მუნ..

ინებო, მე ძალით ვყო ესე:« ამის მსმენელსა ქეთევანს ფრიად შეუძნდა ესე, ევედრა კახთა: »რათა შეეწიონ არა ყოფად ამისად და უკეთუ არა, წარვიდეს სამშობლოსა თვისსა ქართლს:« ამის-თჳს კახნი შემოკრბენ წინაშე ქეთევანისა და ჰყვეს ფიცი და აღთქმა წინაშე ღმრთისა ამის არა ყოფისა-თჳს: ესმა ესე კონსტანტინეს და მომართა სპითა ბრძოლად. ეკვეთნენ კახნი ქეთევანისა-თანა მყოფნი და სძლეს კონსტანტინეს, მოკლეს კონსტანტინე და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი პირითა მახვილისათა და მოვიდნენ კახნი გამარჯვებულნი წინაშე ქეთევანისა*): მიერით-გან განაგებდა კახეთს გრემს მყოფი ქეთევან დედოფლობით: ამანვე მოიდო ალექსანდრე ძით გიორგით და დაფლა ალავერდს; ხოლო მიესმა შააბაზს ყოველი ყოფილი კახეთისა, შეუძნდა და განიგულა განდგომილება კახთა და მკვიდრობა ქართველთა მეფისა, რათა არა დაიპყრას მეფე-მან ქართლისა-მან. ამის-თჳს მიუწოდა მყის თეიმურაზს და ეტყოდა ბოროტსა: „კონსტანტინეს მოუკლავს მამა და ძმა თვისი, რომელი წარვავლინე მშვიდობისა ყოფად და ხილვად მამა-ძმასად. არამედ აწ მისდაცა უგიათ პასუხი კახთა და მოუკლავთ იგიცა. აწ წარვედ შენ მოსწრაფედ, რათა არა შფოთი რაიმე იქმნას კახეთს მათ შორის:“ მისცნა ნიჭნი დიდნი და წარმოავლინა (იხილე აქა ზაკულება ბოროტი): *) ხოლო უცნობელად მოვიდა მალემსრბოლად ქისიყს თეიმურაზ ყოვლითა თვისითა მუნ მყოფითა კახითა. ქისიყს ისტუმრა გლეხ-მან ერთ-მან და უძღუნა ცხრა წულნი აკუ-

---

*) არამედ მემეტაფრასე სწერს „რა დარაზმდნენ ორნივ პირის-პირ, ნახა რომელი კონსტანტინე, და არღა-რა ინება ბრძოლა და უკუნ იქცევდა სპათა თვისთა და მოეახლა რა კახთა იცნეს იგი, დავით, თამაზ და ბებურ მიეტევნენ და სცეს შუბნი და გარდმოაგდეს ცხენისა-გან კონსტანტინე და მოჰკვეთეს თავი და მოართვეს დედოფალს...

**) მემეტაფრასე სწერს. „რა მოკლეს კონსტანტინე წარავლინა დედოფალ-მან წარჩინებული წინაშე შააბაზისა, და მოითხოვა ძე თვისი თეიმურაზ, ხოლო მან რათა არა იქმნას განდგომა და შეერთება ქართველთა-თანა წარმოავლინა მსწრაფლად:

ნით, მუნიდამ აცნობა დედასა თვისსა ქეთევანს დედოფალსა მოსლვა თვისი. შემდგომად მივიდა კრემს და იყო სიხარული დიდი დედა-შვილისა-გან და ყოველთა კახთა: მერმე მივიდა და ეკურთხა ბოდბეს ქს. ჩქე, ქრ. ხჟგ (მეფე არჩილ იტყვის მცხეთას, არა სარწმუნოდ):

ჵ მეფე ბატონი თეიმურაზ ა, ი წელი ჰმეფა *)

ხოლო დაჯდა მეფედ ბატონი თეიმურაზ, მაშინ იყო წლისა ივ და განაგებდა კახეთს. მერმე მოიყვანა ცოლი ასული მამია გურიელისა ანნა და ჰყო ქორწილი დიდებული თორღასა: არამედ ვინად-გან იყო კახეთი მორჩმული და შენობიანი მარადის იშვებდა თეიმურაზ და ნადირობდა და ნადიმობდა: ხოლო შემდგომად მიუდგა ცოლი მისი და უშვა ძე ლევან, კვალად მიუდგა და უშვა ძე ალექსანდრე და მოკუდა ანნა, ქს. ჩქი, ქრ. ხჟც. ამის-თჳს ჰყო თეიმურაზ მწუხარება და გლოვა დიდი: ესე ესმა შააბაზ და ამის-თჳს მიუწოდა თეიმურაზს, რათა განაგდოს გლოვა და იხარებდეს მის-თანა: მაშინ თეიმურაზს სარწმუნოდ სჩნდა შააბაზ და წარვიდა მის წინაშე შავით მოსილი: ხოლო პირველად დედისა-გან წარგზავნილ-მან შესძღუნა ძმა და ტყვენი შააბაზს თეიმურაზ, და აწ მისრულ-მან და თვისი და ტყვენი ქალ-ყრმანი წარჩინებულთა კახთა შვილნი: ხოლო შააბაზ კეთილად შეიწყნარა და პატივ სცა და ნიჭვიდა მრავალსა. განსძარცვა გლოვა, ანადიმებდა და ანადირებდა მარად-დღე: შემდგომად ეტყოდა შააბაზ თეიმურაზს საიდუმლოდ: „შეირთევ დაი ლუარსაბ მეფისა და იქმენ ქვისლი ჩემდა და მოყვარე მისი, რათა არღა-რა იყოს თქვენ-შორის შური:“ ამის-თვის თეიმუ-

---

*) არჩილ მეფე სწერს, „იგ წლის გამეფებასა და ო წლისას რუსეთს წასლვასა, ამაზედ რომ ვიანგარიშეთ კ წლისა გამეფებული იქნებოდა. ამის-თვის ჩვენ ეს წელი დავსდევით, ვინად-გან ცოლი მსწრაფლად შეირთო:

რაზ მიუგო ვედრებით: „რამეთუ არს პაპის ასულისა ჩემისა ძის ძე *) და ესე არა ჯერ არს სჯულსა ჩვენსა ყოფად:“ განრისხნა შააბაზ და აიძულებდა თეიმურაზს ყოფად ამისად: მაშინ ვინად-გან არღარა-იყო სხვა ღონე დართო ამანცა ნება (ესე ჰყო შააბაზ, რამეთუ მიზეზობდა და რათა დაამდაბლოს და ნებისა თვისისად ჰყოს, რათა შერიოს სჯულითა და მერმე მაჰმადიან ჰყოს და კვალად იხილოს, თუ მისცეს ლუარსაბ დაჲ თვისი, რომელი-არა წარუყვლინა მას უხუცესი, არამედ უმრწემესი): და კვალად მისწერა შააბაზ ლუარსაბ მეფესა: „რათა მისცეს დაჲ თვისი თეიმურაზს:“ შემდგომად გამოუტევა თეიმურაზ ნიჭითა დიდი-თა, მოვიდა კახეთს და მოითხოვა ხვარაშან: მაშინ მოსცა ლუ-არსაბ დიდითა დიდებითა და ქმნა ქორწილი გრემს თეიმურაზ ქს. ჩქიბ, ქრ. ტ, და განაგებდა კახეთს ნებისაებრ; არამედ უკე-თუ მტერობდნენ ლეკნი, გარნა ვერ იკადრებდენ ცხადად თვი-ნიერ პარვით: ამის-თვის წარავლინა თეიმურაზ ომანი-შვილი ქაიხოსრო, რამეთუ იყო იგი ასოვანი, შემმართებელი: ესე შე-ვიდა დაღისტანსა შინა და დასდგა მთასა ზედა, უწყო რბევა სრვა და ოხრება, და ვითარ ვერ-ვინ წინა-აღუდგნენ ითხოვა ბუკი თეიმურაზისა-გან, რამეთუ მოშიშარ იქმნებიან უფროსად. არამედ კახთა შეასმინეს ბატონს თეიმურაზს: „ნებავს კახეთი და ამის-თჳს ითხოვს ბუკსაცა.“ ამის-თჳს მოიყვანა ქაიხოსრო და მოჰკლა იგი დალატად: ამის მხილველთა კახთა რომელთამე იწყეს ქვე-გამხედველობა მეფისა: ხოლო შააბაზ მიერ ჟამით-გან, ოდეს მოჰკლეს კახთა კოსტანტინე შური აქუნდა და ვერ ჰპოვა ჟამი შურ-გებისა უცალოებითა შინაგანითა, ვინად-გან ვერ სრულ ექმნა ნება თვისი. გარნა აწ ჰპოვა მიზეზი, წარმოემარ-თა და მოვიდა უცნობელად განჯას ქს. ჩქიე, ქრ. ტგ, თათ-რულს ჩჳდ:

---

*) ესე იგი პაპისა მამის, შენიშნვა ესე არ ვიცი ვისია:

ა ამოსლვა შააბაზისა:

განჯიდამ მოუმცნო თეიმურაზს. „მე მივალ ბრძოლად ოსმალთა. ამის-თჳს აწ მომეც მძევლად ძე შენი, რათა არა ემწო ოსმალთა, ვითარცა ჰყო პაპა-მან შენ-მან და ვსცნა ამით ერთგულობა ჩემი შენ-გან:“ ესმა ესე თეიმურაზს, უცხოდ აღუჩნდა, რამეთუ არა იყო ბრძოლა ოსმალთა, გარნა იცოდა მანკიერება მისი, რამეთუ იყო ესე მიზეზი და შააბაზ იყო მცბიერი, ხუანჯიანი, უნდო და მტერი ყოველთა მემკვიდრეთა: მაშინ თეიმურაზ ეზრახა კახთა და მათ ყოველთა განუზრახეს წარვლინება ძისა: არა ინება თეიმურაზ. არამედ იძულებითა კახთა-გან წარუვლინა უმრწემესი ძე ალექსანდრე და წარატანა დედა თვისი ქეთევან და ნოდარ ხორჯაძე, ჰგონებდა პატივის-ცემასა დედისასა შააბაზისა-გან რათა ევედროსცა შეწყალებად და უკუნქცევად: ხოლო შააბაზ რა იხილნა იგინი განრისხებულ-მან მოუთხრა კვალად თეიმურაზს: „არათუ ვარ ძიძა და მზრდელი ძისა შენისა, წარმომივლინე ძე შენი უხუცესი (რამეთუ ენება სრულიად ყოველთა ხელთ-გდებად), უკეთუ გნებავს ერთობა ჩემ-თანა და მე ვსცე პატივი დედასა შენსა და უკუნვიქცე: შეუძნდა ფრიად თეიმურაზს და არღა-რა რა ლამოდა წარვლინებასა, ვინაჲ-გან მოემცნო დედასაცა თვისსა არა წარვლინებად მეორისა ძისა. არამედ კახნი აიძულებდნენ და ეტყოდენ, არა: „ორ-გზის ჰყავ მისთანა, მოგცა ნიჭი და პატივი დიდი რად მოსწყვედ კახეთსა ერთისა ყრმისა-თჳს, ვინაჲ-გან უწყით, რამეთუ ავნებს არა-რასა:“ მაშინ უღონო ქმნილ-მან თეიმურაზ წარუვლინა უხუცესიცა ძე თვისი ლევან და წარატანა დავით ასლანის-შვილი: მერმე რა ხელთ-იგდო იგინი შააბაზ, აუწყა თეიმურაზს: „აწ ვსცან, რამეთუ ხარ ერთ-გული ჩემი დიდი, ვინაჲ-გან არა რიდე ძეთა შენთა ჩემ-თვის, მოვედ შენცა და აღგავსო ნიჭითა და განგიტეო ქვეყანი-თურთ მშვიდობით:“ ამისი მსმენელი თეიმურაზ და კახნი იუწყებდენ ზაკვასა შაჰ-ბაზისასა, რამეთუ ნებავს მოსრვა მათი და მოოხრება კახეთისა. ამის-თჳს ეზრახა თეიმურაზ მე-

ფესა ლუარსაბს, რათა შეეწიოს. „ვინაჲ-გან სწადს მოოხრებაჲ საქართველოსი. ისილე რამეთუ მტერი შენი მოურავი არს მის-თანა, რომელსა მოჰყავს ყეენი მტრად შენდა:“ ხოლო ლუარ-საბ მოსცა პირი მტკიცე და შემოიკრიბა თეიმურაზ სპანი კახ-თა და გაავლო მუკუზნიდამ გაღმამხრამდე ჯუბარი და დასდგა: ესმა შაჰაბაზს მაგრება თეიმურაზისა, წარმოავლინა იდუმალ სპა-ნი და გარდმოადგინა ყალეთს, და თვით გამოუვიდა მტკვარს და მომართა კახეთს, შეპყრობილთ-კახთა მწყემსთა ყიზილბაშთა-გან მისცნა ხალათნი და გამოუშვნა: იხილეს-რა ესე კახთა ივ-ლტოდნენ თეიმურაზისა-გან და მიერთმოდნენ შაჰაბაზს, და იგი ფრიად პატივს უყოფდა და მისცემდა ბოძს. ამის-თჳს თეიმუ-რაზ ვერღა-რა წინა-აღუდგა და წარმოვიდა დედა-წყლით: ხოლო მომავალ-მან ისილა ყალეთს სპანი ყიზილბაშთა, ეკვეთა ძლიე-რად, სძლო და მოსწყვიტნა უმრავლესნი და სხვანი ივლტო-დნენ, აღილო ალაფი ყიზილბაშთა მათ და მოვიდა მუხრანს ლუ-არსაბ მეფისა-თანა: ხოლო ლტოლვილნი ყიზილბაშნი მივიდნენ წინაშე შაჰ-აბაზისა, განძვინდა და წარმოემართა ორთა მეფეთა ზედა: არამედ ესენი წარვიდნენ იმერეთს, რამეთუ უკეთუ ენე-ბათ მეფეთა ბრძოლა, გარნა არა ინებეს ქართველთა და კახთა ბრძოლა შაჰაბაზისა: ხოლო შაჰაბაზ შემოვლო კახეთი, ქართლი და დასდგა გორს და იქმნა რა იგი ადვსწერეთ: გარნა უკუნ იქცა რა, დაუტევა განმგედ კახეთისა ნოდარ-ჯორჯაძე და დავით ას-ლანის-შვილი, და თვით მისრულ-მან აშრაფს წარავლინნა დედა და ძენი თეიმურაზისანი შირაზს პატიმრად, რომელნი განჯი-დანვე წარავლინნა აშრაფს: არამედ თეიმურაზ იყო იმერეთს პატივით გიორგი მეფისა-გან. გარნა შემდგომად სამისა თჳსა წარუვლინეს ნოდარ და დავით პატრონს თეიმურაზს კაცი და მიუთხრეს „მოვედ და უპატრონე კახეთს საპატრონოსა შენსა:“

მოვიდა თეიმურაზ კახეთს და ექვსი თვე ჰმეფა:

წარმოსრულს იმერეთიდამ თეიმურაზს მოჰყუჱნენ თვით გიორგი მეფე, ლევან დადიანი და მამია გურიელი არაგვამდე უვნებლობისა-თჳს ქართველთასა და მუნ მოეგებნენ ყოველნი კახნი სრულიად. ხოლო იმერთა მეფე და მთავარნი უკუნიქცნენ თვისადვე და თეიმურაზ დაიპყრა კვალად კახეთი: ესე მიესმა შაჰ-აბაზს განრისხნა და წარმოემართა სპითა ძლიერითა. არამედ წინარე წარმოევლინა ალი-ყული-ხან მსწრაფლად სპითა დიდითა შეკრვად არაგვის პირისა, რათა არა ივლტოდეს თეიმურაზ კვალად იმერეთს: ჰსცნა თეიმურაზ მოსლვა ალი-ყული ხანისა არაგვსა ზედა, შემოიკრიბნა სპანი და დაესხა შუა-ღღე წიწამურს ზედა და ძლიერითა ბრძოლითა ივლტოდნენ ყიზილბაშნი და მოსრვიდნენ კახნი, რამეთუ მცირედნიღა გარდაესხვეწნენ და აღიღო ალაფი და საჭურველნი და საჭურჭლე მათი თეიმურაზ. არამედ ლტოლვილნი ყიზილბაშნი მივიდნენ წინაშე შააბაზისა. ხოლო იგი განძვინდა, ვითარცა ვეშაპი და წარმოვიდა მსწრაფლად: მაშინ კახთა მგონებელთა, ვითარცა უყოთ წინარე შააბაზ უვნებლობა და ბოძნი, მის-თჳს არცა აწ ინებეს ბრძოლა და მაგრება: ამით უღონო იქმნა თეიმურაზ, წარვიდა იმერეთსავე, გარნა განჰყუჱნენ მრავალნი დიდნი და მცირენი დედა-წულითურთ:

ბ მოსლვა შაჰ-აბაზისა:

ხოლო შააბაზ მოვიდა კახეთს და მუნიდამ ტფილისს ქსჩქივ, ქრ. ტდ. თათრულს ჩკდ, ეზრახა ლეკთა: „რამეთუ მნებავ მოწყვეტა კახეთისა და რომელნი შემოვიდნენ თქვენ-კერძთა მთათა შინა, თქვენ მოსრენით და ტყვე-ყვენით იგინი და აღგავსნე მეცა ნიჭითა:“ მსმენელთა მათ სიხარულით აღუთქვეს: მაშინ შაჰ-აბაზ წარმოავლინა ტფილისიდამ სპანი დიდნი ხერკსა

და ერწო-თიანეთსა ზედა. ხოლო თვით ჩამოვიდა კახეთს, მოსრნა, მოსტყვევნა, აუაჭრნა და მოაოხრნა, განძარცვნა ეკკლესიანი, ხატნი და ჯუარნი შემუსრნა და სამკაულნი მათნი ჰყო ხარჭათა თვისთა აღსამკობელად. გარნა ვიეთნიმე მორჩნენ ფშავს, ხევსურეთს, თუშეთს და სიმაგრეთა, კლდეთა, ტყეთა და მთათა შინა. არამედ ლეკთაცა უყვეს ეგრეთ, ვითარცა აღუთქვეს შაბაზსა:

ფეიქარ-ხან კახთა:

შემდგომად დაუტევა ფეიქარ-ხან სპითა კახეთს და თვით წარვიდა და წარიყვანნა აურილნი კახნი ტყვედ და დასხნა რომელნიმე მაზანდარას, ხვარასანს და ფერიას (რომელნი უძღოდენ ძეთა მისთა ჯაზაირჩად): გარნა თეიმურაზის ყოფასა იმერეთს იქმნა სიყმილი დიდი. შემჭირვებულ-მან თეიმურაზ წარავლინა კაცი წინაშე ხონთქრისა სტამბოლს და ითხოვა საღგური და შეწევნა მის-გან: შემდგომად მცირედისა ამისა, ჩავიდა გურიას, ისტუმრა მამია-გურიელ-მან და პატივსა უყოფდა: ხოლო მუნ მოუვიდა წარგზავნილი სტამბოლიდამ და აღუთქვა შველა და მწე ყოფა ხონთქარსა და მოებოძა გონია და ახალ-ციხის გარემო რომელნიმე დაბნები: მაშინ გურიულთა შთაავგდეს შური მამია გურიელისა-თანა, რამეთუ ნებავს თეიმურაზს გურია, ვინად-გან მოსცა ხონთქარ-მანცა გონია: ამისა მცნობი თეიმურაზ წარვიდა ახალ-ციხეს მოცემულთა დაბნებთა შინა და მუნ ისტუმრა ათაბაგ-მან მანუჩარ კეთილად: შემდგომად განიზრახა წარსლვა სტამბოლს, ვინად-გან აღუთქვა ხონთქარს შეწევნა და აუწყა ესე ათაბაგსა. ხოლო ათაბაგ-მან მისცა ოლთისი, მივიდა მუნ თეიმურაზ და დაუტევა დედოფალი ხვარემან და დედა-წულნი კახთა ოლთის და მოუდგინა ნოდარ სალთ-ხუცესი და თვით წარვიდა შვიდასითა კაცითა აღკაზმულითა ფრიად მდიდრად: ესე ესმა

შააბაზს და ჰგონა მწე-ყოფნა სულტნისა-გან ბატონის თეიმურაზისა. ამის-თჳს მოიყვანა ძენი თეიმურაზისანი ისპაანს და გამოასაჭურისნა ქს. ჩქვ, ქრ. ტჩ: (ალექსანდრე მოკუდა მათ, ხოლო ლევან იქმნა ხელ და ვიდოდა უპატიოდ, შემდგომად მოკუდა იგიცა): კვალად უბრძანა შააბაზ ამირგუნახანს ერევნის შეგლარ-ბეგს: „წარვედ და დაესხ ოლთისს თეიმურაზის დედოფალს და წარმოგზავნე წინაშე ჩემსა ტყვედ:“ მაშინ იყო ზამთარი, განთხარა მთა თოვლიანი ამირგუნახან. არამედ იხილა სიზმრივ დედოფალ-მან ხვარაშან, რამეთუ დაესხნენ სპანი და აავარ-ჰყვეს იგი, მყის განიფრთხო და შევიდა ციხესა შინა ყოვლითა თვისითა და განამაგრა ციხე: ხოლო განთიად დაესხა ამირგუნახან სპითა და ვითარ ვერ-და რა, ჰპოვა უკუნიქცა და წარვიდა: არამედ მას ჟამსა შინ არა იყო ნოდარ, ჰსცნა რა, შეკრიბნა მეუნებურნი და გახნი მის-თანა მყოფნი, დევნა უყო ამირგუნახანს, მოეწია, მოსრნა სპანი მისნი, და ივლტოდა ამირგუნახან. აღიღო ალაფი მათი და მოვიდა წინაშე დედოფლისა გამარჯვებული: ხოლო თეიმურაზ მისრული სტამბოლს კეთილად შეიწყნარა სულტან-მან მუსტაფა-მ *), შემდგომად სთხოვა შეწევნა, არამედ სონთქარს აქუნდა ბრძოლა დასავლითა არღა-რა მოსცა სპანი. არამედ ანიჭნა დიდ-დიდნი და გამოუტევა: მას ჟამსა იყუნენ ანატოლსა შინა ჯალალნი მრავალნი და ესენი უყოფდენ თეიმურაზს ბრძოლასა მრავალ-გზის, არამედ მარადის მძლედ მოსწყვიტნა თეიმურაზ, რამეთუ დღესა ერთსა შვიდ-გზის ეკვეთნენ სხვა და სხვანი. გარნა ყოველნი მოსრნა ძალითა ზენათი, რამეთუ ერთიცა გზა არა დამკლე ექმნა თეიმურაზს და მოვიდა ოლთის მძლეველი. გარნა დასხუდენ მუნცა ძლევა-შემოსილნი მშვიდობით: მერმე კვალად მოვიდა გონიას თეიმურაზ და იყოფოდა მუნ წასვლად რუსეთს შავის-ზღვით. ხოლო კახეთი იყო ხიზნებით და ფეიქარ-ხან

*) ხოლო სხვანი სწერენ სულტანს იბრაიმს, არამედ ამ იბრაიმის ჟამსა არცა იყო შააბაზ და არცა ეს ქორონიკონები:

აშენებდა მოსაბრუნს დასასხლებად ელთა და მცდელობდა დამორჩილებასა და მონდობასა კახთასა. გარნა რომელნიმე იყვნენ მისთანა: შემდგომად მოვიდა მოურავი ყარჩიხანით ქს. ჩქგ, ქრ. ტის; და დადგნენ საფურცლეს და მიუწოდეს კახთა, მისრულთა შეიყვანდენ მოვლებულს თეჯირსა შინა წინაშე ხანისა; რეცა ხალათის მიცემად, არამედ მოჰკვეთდენ მუნ თავსა და მოსწყვიტნეს მრავალნი: შემდგომად ჰსცნეს კახთა და იკრნეს ხმალნი, გამოვლნეს ბრძოლით და განერნეს, მერმე მოკლეს ყარჩიხან მოურავ-მან და ზურაბ, მიუვლინეს თეიმურაზს, რათა მოვიდეს და დაიპყრას კახეთი. ისმინა, წარმოვიდა და დაიპყრა კახეთი:

მოსვლა თეიმურაზისა გონიდამ კახეთს, ია, წელი ჰმეფა:

ხოლო ქართველთა რა ვერღარა შეიპყრეს ფეიქარ-ხან წავიდა ლელა ბატონი-შვილისად. ამის-თჳს, სთხოვეს მოურავმან და ზურაბ თეიმურაზს ასული თჳისი დარეჯან ცოლად ზურაბისა-თჳს. ამით განიგულა თეიმურაზ დაპყრობა ქართლისა და მისცა ასული თჳისი ზურაბს. მერმე მოიყვანეს თეიმურაზ მეფედ ქართლს და ეპყრა კახეთიცა: ესმა შაჰაბაზს, წარმოგზავნა ყორჩიბაში სპითა დიდითა, მოვიდა და დაიბანაკა ალგეთსა ზედა და იქმნა ომი ფიცხელი, ვითარცა აღვსწერეთ და შემდგომად მარაბდის ლტოლვისა წარვიდა თეიმურაზ იმერეთს და კახეთი იყო თჳისად და შემდგომად წარსვლისა ყორჩიბაშისა გამოვიდა კუალად კახეთს ბატონი თეიმურაზ და დაიპყრა კახეთი ქს. ჩქკდ, ქრ. ტიბ:

ამ ჟამთა კახთა მცირედ იწყეს შენობა და მოსახლობა, არამედ კუალად მიესმა ესე ყოველი შაჰაბაზს, განრისხნა და განძვინდა, მოუწერა შირაზის ბეგლარბეგსა, რათა გაამჟღავნოს დედა თეიმურაზისა ქეთევან დედოფალი, და უკეთუ არა ჰყოს

გმობა ქრისტესი, მოჰკლას ტანჯვითა ფიცხელითა. და ამან მოჰკლა ქრისტეს-თჳს ტანჯვითა ფერად-ფერადითა, ვითარცა მოგვითხრობს მეტაფრასი მისი ქს. ჩქკდ, ქრ. ტიბ,*): ხოლო შთავარდა რა შური მოურავსა და ზურაბსა შორის: მაშინ მიუწოდა ზურაბ ერისთავ-მან ბატონს თეიმურაზს დაპყრობად ქართლისად და მივიდა დუშეთს. არამედ მოვიდა მოურავიცა სპითა ძლიერითა და დიდითა. გარნა იყო თეიმურაზისა-თანა ზურაბ ერისთავი, ამილახვარი იოთამ და კახნი მისნი: გარნა ბრძოლასა შინა აღასრულა თქმული თვისი ელიშერ, რომელი ეტყოდა კახთა: „ეცადენით სიკუდილსა მოურავისასა, რამეთუ იგი აღაშფოთებს ყოველთა:“ მისრულ-მან ელიშერ ჰკრა შუბი მოურავსა და დალეწა მკერდსა მისსა ზედა. ხოლო მოურავ-მან ჰკრა თავსა შიშველსა და განუპო ხრმლითა, მერმე მოვიდა მოურავი, ჰკრა ბატონს თეიმურაზს ლახტი ბეჭსა ზედა, არღა-რა დაადგრა და წარვიდა. არამედ სძლეს მოურავსა და ივლტოდა ქს. ჩქკვ, ქრ. ტიდ: ამათ მოსრნეს და შეიპყრნეს მრავალნი, ხოლო პყრობილთა დაჰკვეთნა ცხვირნი და რომელთამე ყურნი ბატონ-მა თეიმურაზ და განუტევნა, და თვით ჩავიდა და დაიპყრა ქართლი და განაგებდა მწეობითა ზურაბისათა:

ხოლო ქს. ჩქკჱ, ქრ. ტივ, თათრულს ჩლზ მოკუდა შააბაზ და დაჯდა ძის-წული მისი შასეფი. ამ ჟამად განდიდნა ზურაბ ერისთავი და არღარა მორჩილ ექმნა ბატონს თეიმურაზს გამოიყვანა სვიმონ მეფე ტფილისიდამ და თეიმურაზ ჩამოვიდა კახეთს და მცირედისა ჟამისა მივიდა უფადარს წარსლვად წი-

*) მემეტაფრასე სწერს წამებასა ამას პირველვე ყორჩიხანის მოწყვეტისა, არამედ ბატონი თეიმურაზ ლექსთა შინა თვისთა მისთვისვე იტყვის ი წელსა ტყვეობასა დედისასა, და შემდგომად წამებასა მისსა და ეს ი წელი რომ შააბაზის მოსლვას დავადევით ეს ქორონიკონი იქმნა, და ეს უმეტეს ჭეშმარიტა, და ესევე დავსდევით სხვათა თქმულთა განმართლებისა-თჳს, ვინა-გან იტყვის თეიმურაზვე: შააბაზისას, შემდგომად წამებისა ქეთევან დედოფლისა ხუთ-წლამდე ვერღა-რა მიწევასა და სიკუდილსა.

ნაშე ყეენისა: არამედ მოუწერა ზურაბს: „მე წარსრულ ვარ, გარ-ნა ვსცნობ შემდგომსა შენდა სვიმონისასა, რამეთუ არა ჯერ იყო განწირვა სიძისა-გან სიმამრისა:“ შემდგომად მცირედთა დღეთა მოართვეს თავი სვიმონ მეფისა ზურაბის წარმოგზავნი-ლი თეიმურაზს და კვალად მიეწოდა დაპყრობად ქართლისად და მოეთხრა: „ვითარმცა გაგწირევდი უკუდავად:“ უკმოიქცა თეი-მურაზ და დაიპყრა ქართლი: ხოლო ვინაჲ-გან არა ვინ იყო მე-ტოქე და წინა-აღმდგომი და უმრავლობდა სპანი ქართლ-კახე-თისა პყრობითა, მოიხსენა შური წუქეთისა სულთნისა, რამეთუ ოდეს აღჰყარა შააბაზ კახეთი, მან უბოროტესნი უყო კახთა და წარვიდა სპითა დიდითა. არამედ ალონსა შინა მიერბედსა ცხენ-სა ბატონისა თეიმურაზისასა უბრკმა და შემუსრა ბეჭი მისი: ამის-თვის მტკივნეული ვერღა-რა წარვიდა თვით. გარნა წარავ-ლინა ზურაბ ყოვლითა სპითა: ესე მივიდა და დაესხა უგრძნეულ-ოდ და გამაგრდა სულტანი ძლიერად. მაშინ უბრძანა ზურაბ ყოველთა სპათა მკვირცხლად შეხდომად სულტანისა და მათ მეის-აღმასრულებელთა წარუხვნეს სიმაგრენი, მოჰკლეს სულტანი და მოსწყვიტნეს მისთანანი ყოველნი და მოაოხრეს სანახებნი მი-სნი და წარმოვიდნენ გამარჯვებულნი ალაფითა დიდითა და მო-ვიდნენ წინაშე თეიმურაზისა: ამისა შემდგომად მოიხსენა შური ზურაბ ერისთვისა ბატონ-მან თეიმურაზ და საფურცლეს მდგომ-მან ღალატით მოჰკლა იგი, მერმე შევიდა დუშეთს და წარმო-უყვანა ასული დარეჯან და დასხდა საფურცლესავე: ეზრახა მე-ფესა გიორგის იმერთასა, რათა შერთოს ასული მისი დარეჯან ძესა მისსა ალექსანდრეს: სათნო იყო გიორგი მეფე-მან და წა-რმოუვლინა ძე თვისი ალექსანდრე. ესე მოვიდა საფურცლეს; აქორწინა ქინძარას მცირეს ეკლესიასა შინა და გაუტევა მზა-თვითა დიდითა ქს. ჩქკთ, ქრ. ტიზ:

შემდგომად შეიკრიბნა სპანი ორთავე ქვეყანათა თეიმურაზ და მიუხდა ულუკოსორს, რამეთუ იგინი უხდებოდნენ, არბევ-დნენ და სტყვენვიდნენ კახეთს, მოსწყვიტნა, მოსტყვევნა და მოაოხრნა და მოვიდა გამარჯვებული.— კვალად შეიკრიბნა სპანი

ორიივე, წარვიდა და მოსტყუევნა არაზს შიგნითი, ბარდა, უა-რაბადი, შამშადილო და ყაზახი, და მოვიდა ალაფითა და იავა-რითა დიდითა გამარჯვებული: ხოლო იყო უნდილაძე დავით გან-ჯის ბეგლარ-ბეგი, ესე ერთ-გულ და ნამსახურ იყო შააბაზისა, არამედ შაჰ-სეფიმ მიზეზითა ცუდითა შეიპყრა ძმა მისი და მოჰკლა იგი და ძეთა მისთა აღმოხადნა თვალნი: შეშინდა ესე დავით და მოვიდა თეიმურაზისა-თანა სპითა და დედაწულითა უჯარისათა: ხოლო თეიმურაზ შეიწყნარა და დაასადგურნა იორის პირსა ზედა: ესმა ესე შასეფის და მოითხოვა იგი ბატონის თეიმურაზისა-გან. გარნა მან არა მისცა, არამედ ევედრა, რათა შეიწყალოს და მიუტეოს შეცოდებანი: მსმენელი ამისი შასეფი განრისხნა, მოუწოდა ხოსრო-მირზას, მისცა მას ქართლი და წარმოატანა როსტომ-ხან სპასალარი და მოვიდნენ ხუნანს: ამის-თჳს მოიყვანა თეიმურაზ ბარათიანთ ცოლნი საფურცლეს, რათა არა მიერთნენ როსტომს და ლამოდა ბრძოლასა. არამედ მას ღამეს განივლტვნენ ბარათიანნი და მივიდნენ წინაშე როსტო-მისა: მაშინ ინება ბარათიანთა ცოლთა დაჭრა ცხვირ-პირთა თე-იმურაზ. არამედ არა აუფლა ხვარაშან დედოფალ-მან და წარვიდა იმერეთს ქს. ჩქლდ, ქრ. ტკბ: თვით ბატონ-მან თეიმურაზ შთაუსწრა იმერეთს. ხოლო ეწივნენ ხიზანთა სპანი ყიზილბაშნი, მოსწყვიტნეს და ტყვე-ჰყვნეს, უკუნიქცნენ და მივიდნენ ტფი-ლისს:

ხოლო როსტომ დაიპყრა ქართლი, წარმოავლინეს სალიმ-ხან და დასვეს კახეთს, არამედ ვერ მიენდჳნენ კახნი თვითო-თა-გან კიდე და იყოფოდა სალიმ-ხან შფოსაბრუნს. შემდგომად მოჰკლა როსტომ მეფე-მან დათუნა ერისთავი. წარუგზავნა ზა-ალ ძმა-მან დათუნასა-მან ბატონს თეიმურაზს ფიცი და აღთქმა დიდი, რათა მოვიდეს და მეფედ-ჰყოს ქართლს: ესე ირწმუნა თეიმურაზ, წარმოსრულ-მან მოვლო დვალეთსა ზედა, რამეთუ ქართლს ვერდა-რა გამოვლიდა როსტომის-გამო და მოვიდა დუ-შეთს ქს. ჩქლვ, ქრ. ტკდ:

მოსლვა ბატონის თეიმურაზისა დუშეთს იბ წელი აწ ჰმეფა:

მაშინ იწყეს მტერობა როსტომისა და ვერა რაი აგნეს, მერმე კვალად შეუჩინეს მოღალატენი და ვერცა რაი მით აგნეს, რამეთუ აქვნდა ძალი დიდი ყეენისა-გან და მორჩილებდენ ყიზილბაშნი: ამის-თჳს დაუტევეს როსტომ და მოუსდნენ სალიმ-ხანს, მპყრობელსა კახეთისასა, მაშენებელს მოსაბრუნსა შინა სასახლისასა: აგრძნა სალიმ-ხან და ივლტოდა, არამედ მოსწყვიტნეს სპანი მისნი და აღიღეს ავარი მისი, მოიქცა და დაიპყრა კახეთი, მივიდა და დადგა კვალად დუშეთსავე და მცდელობდა მტერობასა როსტომისასა სამ-წელს დუშეთს მდგომი. არამედ განიგულა სიკუდილი ზაალისა და დაპყრობა არაგვ-ბაზალეთისა და განიზრახვიდა კახთა-თანა: „თუ რომლის ძლით ჰყოს:“ უთხრეს ესე ზაალს და ფარულად შეასმინეს განზრახვა თეიმურაზისა. ამის-თჳს იწყო ზაალ კრძალვა მის-გან: ჰსცნა ბატონ-მა თეიმურაზ უნდობლობა ზაალისა და წარმოვიდა და ჩამოვიდა კახეთს ქს. ჩქლთ, ქრ. ტკზ, და იწყეს უმეტეს აწ შენობად და მოსახლობად კახთა, რამეთუ ჩამოვიდოდნენ ხიზანნი და დაეშენებოდნენ: ამ ჟამებთა წარუვლინა ყეენსა ბატონ-მან თეიმურაზ ძღვენი დიდი და ითხოვა შენდობა. ხოლო ყეენ-მან შეიწყნარა ძღვენი და მოსცა ძღვენი თეიმურაზს და ხალათი და მოუმცნო პირველისა შენდობა და აწ ერთ-გულად ყოფნა: და ესრეთ მრავალ-გზის წარუვლინებდა ძღვენსა. ხოლო შასეფი ნაწყვიდა და ხწყალობდა და დაზავდა მის-თანა: არამედ იხილა ამით, რამეთუ აქუს მცირედი სიმშვიდე, განიზრახა თეიმურაზ შეკრვად დიდოეთს, რათა მოაქციოს კერპობისა-გან და ჰყოსცა გზა რუსეთისა და შეიწიოს იგინი. შემოკრებულითა კახითა შეუხდა და შემუსრნა რაოდენიმე კოშკნი და მოსწვა დაბნები. არამედ დიდოთა მოიმწყნეს ლეკნი და დაუწყეს ბრძოლა ისრითა და საგორავებითა, მოკლეს რუსთველი წინაშე მეფისა, და მასვე

ჟამსა ცხენი თეიმურაზისა და მოსწყვიტნეს მრავალნი კახნი, ივლტოდნენ და მოვიდა თეიმურაზ კახეთს მტირალი და მეტ-ყველი: „ვაი დარბაისელ ეპისკოპოს მოწყვეტილსა:“ ქს. ჩქმ, ქრ: ტკჱ:

შემდგომად ამისა მიუწოდეს ბატონს თეიმურაზს კათალი-კოზ-მან ევდომოზ, ზაალ ერისთავ-მან, ამილახორ-მან და ნო-დარ ციცი-შვილ-მან. ხოლო მივიდა რა მუხრანს თეიმურაზ, გაემარჯვა როსტომს ნოდარსა ზედა, ამის-თჳს უკუმოიქცა და მოვიდა კახეთსვე. მერმე კვალად მოუმცნო კათალიკოზს ევდო-მოზს გაქცევისა-თჳს ნოდარისა: „რად უკუნიქეც, აწ მოვედ და ჰყოცა რა იგი გნებავს:“ კვალად ირწმუნა თეიმურაზ და მივი-და მუხრანს, მუნ მოერთო ზაალ ერისთავიცა. არამედ ჰსცნეს, რამეთუ როსტომ შესრულ იყო ციხესა შინა გორს და ამათ არა ძალ-ედვა გარმოდგომა მისი, ვინად-გან აქუნდა ნიჯადი ყეენი-სა-გან დიდი: ამის-თჳს უკმოიქცა თეიმურაზ. არამედ ავნო დიდი მუხრანის ბატონ-მან ვახტანგ და მოვიდა კახეთს. ხოლო შემდგომად მოუხდა როსტომ მეფე სპითა დიდითა მაღაროს მყოფს მცირეს სპოსანს, თვინიერ ქისიყელთა-გან, ბატონს თეიმურაზს და შემოუსია სპანი ქს. ჩქმგ, ქრ. ტლა: მაშინ ეწ-ყუნენ სიმაგრით-გამო კახნი და აოტნეს სპანი როსტომისა და წარვიდა როსტომ ტფილისს. ხოლო კახთა აღიღეს ალაფი და მოვიდნენ წინაშე თეიმურაზისა. გარნა ამითიცა ვერცარა ავნეს როსტომს და ეგო მტკიცედ: იხილა ესე ზაალ ერისთავ-მან და დამორჩილდა როსტომს. ხოლო როსტომ წარავლინა ზაალ წი-ნაშე ყეენისა და შემდგომად მოსლვისა ზაალისა ისპაჰნიდამ და მცირედისა შემდგომად შემოიკრიბნა კვალად როსტომ სპანი ძლიერნი და წარმოემართა ბატონს თეიმურაზსა ზედა. მაშინ იდგა თიანეთს თეიმურაზ, შემოიკრიბნა მანცა სპანი თვისნი. არამედ მტერ-იყვნენ რევაზ სალთხუცესი და ბიძინა სუფრაჯი ჩოლაყა-შვილნი, და არა ინება ბიძინამ მორჩილება რევაზისა, ვინად-გან რევაზ თავ-სპათა იყო: „უკეთუ სძლოს რევაზ იქმე-ბის მიზეზი ძლევისა:“ ამის-თჳს აიძულებდა ბატონს თეიმუ-

რაზ ბიძინა: „რათა წარავლინოს იგი ერწოს და მუნ ბრძოს მან, რამეთუ უკეთუ დაიპყრან მათ ერწო, ვერცა ჩვენ დავმაგრდეთ თიანეთს:“ არა ენება ესე თეიმურაზს. გარნა აიძულებულ-მან მისცა ნება, რათა არა იქმნეს მენ სპათა მისთა შორის შფოთი ბრძოლათა შინა და წარვიდა ბიძინა ერწოს, და ამით განეყო სპანი თეიმურაზს. მაშინ მოვიდა ვახტანგ მუხრანის ბატონი და ზაალ ერისთავი მისთანა უღლისს, ეწყო რევაზ და იყო ბრძოლა ცემითა თოფთათა ძლიერი, ვიდრე უკუდრკნენცა იგინი. არამედ დაადგრა ვახტანგ მუხისა-თანა ერთისა მცირისა სპითა, მუნიდამ მოხუდა რევაზს თოფი და განვლო ზურგით კერძ: ესე არა აგრძნა სპათა, გარნა განამაგრნა იგინი, მოვიდა და ამბორს უყო ხელსა ზედა თეიმურაზს, მერმე მივიდა და მოკუდა მუნვე: იხილეს სპათა ჩვენთა და მოუძლურდებოდენ! ხოლო იგინი მოეტევნენ და ივლტოდენ კახნი, და ჩამოვიდა ბატონი თეიმურაზ შიგნით კახეთს და ბიძინაცა უკუმოიქცა უქმად, მოუდგა როსტომ თეიმურაზს. არამედ ამავე დღეს ეწყვნენ მაღაროს ძესა თეიმურაზისასა დავითს სპანი ყიზილბაშნი, მოგზავნილნი როსტომ მეფისა-გან, იძლია მუნ დავითცა და მოჰკლეს იგი და სპანი მისთანანი მოსრნეს ქს. ჩქმე, ქრ. ტლვ, თათრულს ჩნც და მოადგნენ თეიმურაზს ორგნითვე: ამის-მან მხოლველ-მან თეიმურაზ და უღონო ქმნილ-მან, წარავლინა დედოფალი ხვარამზან ვედრებად როსტომისა-თანა (რამეთუ იყო ბიძის ძის ასული როსტომისა), მისრული შეიტკბო და პატივსცა კეთილად და მოსცა საჩუქარი საკადარნი და წარუძღუანა კათალიკოზი და განუტევა იმერეთს. მოეგებს სიძე თვისი ალექსანდრე და დაასადგურა პატივითა. მაშინ უთხრეს სიკუდილი ძისა თვისისა დავითისა თეიმურაზს, ჰყო გლოვა და მწუხარება დიდი.

როსტომ მეფე-მან თ წელი ჰმეფა:

ხოლო როსტომ, დაიპყრა კახეთი და მისცა ზაალ ერის-თავსა ერწო-თიანეთი და ხერკი. არამედ კახნი უმეტეს იყუნენ თვისად და ზაალისა თანა ხოლო თეიმურაზ შემდგომად გლო-ვისა იწვია ლევან დადიან-მან (რამეთუ იყო პაპის ასულის წუ-ლი ლევან თეიმურაზისა): წარსვლისა არა მნებელსა თეიმურაზსა განუზრახვიდა მეფე ალექსანდრე, რათა ჰყოს მათ შორისცა ზა-ვი: ესე განიხილა თეიმურაზ თვისად უმჯობესად, რამეთუ უკე-თუ შეაერთოს იგინი, მოიცვეს მათ-გან ძალი. ამის-თჳს წარ-ვიდა და მისრულსა მოეგება დადიანი ლევან, პატივ-სცა, უმა-სპინძლა, ანადიმებდა და ანადირებდა, გარნა ჩვენებასა შინა სა-ჭურჭლე-საგანძურისასა უძღუნა მხოლოდ სახტიანი. შემდგომად ეტყოდა თეიმურაზ ლევანს ზავ-ყოფასა ალექსანდრესსა და გან-ტევებასა მამუკასსა თავს-მდებობითა თვისითა: ესე ინება ლე-ვან დადიანმანცა, არამედ შორად განკიდებულ-ჰყო წუწკ-მან: ამისი მხილველი თეიმურაზ წარმოვიდა და მოვიდა იმერეთსა-ვე: მაშინ ალექსანდრე მეფე-მან სთხოვა ძის-ძე გიორგი თეიმუ-რაზის შვილად თვისად. მისცა ამან და ზრდიდა იგი შემკვიდ-რედ არამედ შემდგომად მცირედისა მოკუდა ყრმა იგი და იგ-ლოვეს მწარედ ზოგად მეფეთა: ხოლო იყო მეფე თეიმურაზ იმერეთს წელსა შვიდსა და როსტომ უმეტეს განძლიერდებოდა, ამის-თჳს წარავლინა რუსეთს ძის-ძე თვისი ნიკოლაოზ. ამას მისრულსა ჩერქეზს დაეცნენ მეკობრენი, მოსრნეს მისთანანი და წარგვარეს მხევალნი. ხოლო ყრმა ნიკოლაოზ წარიტაცეს ყმათა მისთა და მიიყვანეს თერგს, მერმე მიიყვანეს მოსკოვს. ამისა შემდგომად იხილა თეიმურაზ, რამეთუ არღა-რა არს სხვა ღონე, წარვიდა თვითცა რუსეთს ვედრებად რუსთა ხელმწიფი-სად, რათა შეეწიოს ქს. ჩქნვ, ქრ. ტმდ, და დაუტევა დედო-ფალი დედა-წულით იმერეთს, განვლო თვით რაჭა, დიგორი, ჩერქეზი და მივიდა თერგს, მერმე აშტარხანს, მუნიდამ მოს-

კოვს, მისრულს ხელმწიფემ ალექსიმ პატივ-სცა მეფებრ და შეიწყნარა ვედრება მისი: შემდგომად უბრძანა მიზეზი, რომელი არა იყო შეწევნისა: ამისი მსმენელი თეიმურაზ გამოეთხოვა, მან მოსცა ნიჭი დიდი და წარმოვიდა, მოსრულს აშტარხანს უთხრეს სიკუდილი ძის-ძისა თვისისა ლუარსაბისა, რომელი იყო შვენიერი, კისკასი და სატრფო, მწუხარედ გლოვისა შემდგომად დაუტევა ნიკოლაოზ წინაშე ალექსი ხელმწიფისა მოსკოვს, თვით წარმოვიდა და მოვიდა იმერეთს ქს. ჩქნთ, ქრ. ტმზ, და აქაცა დახვდა დედოფალი ხვარაშან მიცვალილი. იგლოვა უმეტეს მწუხარედ და იყოფოდა იმერეთს, ვინად-გან ალექსანდრე მეფეცა მომკუდარ იყო.

სალიმ-ხან:

ხოლო კახეთს შემდგომად სიბერისა-თჳს როსტომისა დასვეს სალიმ-ხან ქს. ჩქნზ, ქრ. ტმე. არამედ ზაალსვე ეპყრნა ზემო-თქმულნი ქუეყანანი და კითხვითა მისითა მართვიდა სალიმ-ხან კახეთსა: ამან სალიმ-ხან მოიყვანა ელნი და დასხნა შიგნით და გარეთ კახეთს და დაიპყრეს ამათ ბახტრიანი, ალავერდი და განრყუნეს წმიდანი ეკკლესიანი, რამეთუ იყუნენ არვე მრომწელთა მათთა სადგურად და იყო ჭირიცა დიდი მათ-გან კახეთსა შინა და ქურდთა ლეკთა-გან. არამედ სალიმ-ხან ჯდა ყარაღაჯს უზრუნველი კახთა-თჳს და განისვენებდა, უზრუნველი მტრის ვნებისაგან: ხოლო დღესა ერთსა მღუდელი ვინმე მოვიდოდა შიგნითს კახეთს, შეიპყრეს იგი თათართა და განხრწნეს სოდომურითა და განუტევეს: შევიწრებული მწუხარებითა მღუდელი იგი მოვიდა წინაშე ზაალისა მეტყველი: „შენდა რწმუნებულ-არს კახეთი კნინღა ჰყრობად, აწ შემამთხვიეს თათართა უჯეროდ, ამის-თჳს შენვე პასუხ-უგე ქრისტესა დღესა მას დიდსა განსჯისასა:“ ამის-მან მსმენელ-მან ზაალ ერისთავ-მან შემოიფიცა სამონი თვისნი და ფშავ-ხევსურ-თუშნი, და ბიძინა

სუფრაჯი და ერისთავი ქსნისა შალვა ძმით ელიზბარით (რამეთუ სიძე იყო შალვა ზაალისა), შეჰკრიბნა ესე ყოველნი, წარუძღვანა ძე თვისი და მიუხდეს პირველად ბახტრიანს, მოსრნეს და მოსწყვიტნეს თათარნი, მერმე ალავერდს და შემდგომად ყოველსა კახეთსა შინა მოსწყვიტნეს, რამეთუ არცაღა-თუ დაუტევეს აკუანთა შინა მწოვარნი და განათავისუფლეს კახეთი. არამედ უარადაჯს არღა-რა მივიდნენ, რამეთუ წარსულ-იყო სალიმხან და იჯდა მუნ მურთუზალისან და მოიქცნენ გამარჯვებულნი ქს. ჩქნთ, ქრ. ტმზ:

მ უ რ თ უ ზ ა ლ ი - ხ ა ნ:

ხოლო შემდგომად ზაალ ერისთვის სიკჳდილისა შეშანდნენ ბიძინა, შალვა, ძმით ელიზბარით და არღა-რა მივიდნენ ვახტანგ მეფისა-თანა. არამედ შთავიდნენ მურთუზალი-ხან-თან უარადაჯს. მაშინ ხან-მან შეიპყრა იგინი და წარავლინა წინაშე ყეენისა. ხოლო ყეენ-მან მისცნა იგინი მესისხლთუთა, რომელნიცა მოსწყვიტნეს მათ ელნი და მათ აწამეს იგინი ქრისტესთჳს, ვითარცა წერილ არს მეტაფრასსა მათსა: არამედ კახეთი თუცა ეპყრა მურთუზალი-ხანს, გარნა უფროს მორჩილებდენ მეფესა ვახტანგს და იყჳნენ წინაშე მისსა:

ხოლო შემდგომად ალექსანდრე იმერთა მეფისა დაშთა ბატონი თეიმურაზ ციხესა შინა სკანდას ფრიად უპატივარი და შთასლვასა ვახტანგ მეფისასა იმერეთს ეზრახა თეიმურაზ ვახტანგს, რათა წარავლინოს წინაშე ყეენისა და მივიდეს მისთანა: მან სიხარულით აღუთქვა და მისრულსა თეიმურაზს პატივ-სცა ვახტანგ დიდად და წარმოუძღვანა ამილახორი გივი და მოიყვანეს ტფილისს ქს. ჩქჲა, ქრ. ტმთ: ხოლო მიარაიქცა ვახტანგ იმერეთიდამ, წარავლინა თეიმურაზ ისპაჰანს და წარატანა გივი ამილახორი, მისრული თეიმურაზ პატივით შეიწყნარა ყეენ-მან შააბაზ და ანადიმებდა და ანადირებდა თვისთა-თანა და

ნიჭვიდა მრავალსა: დღესა ერთს ეტყოდა თეიმურაზს შააბაზ, რათა დაუტეოს ქრისტე: ხოლო თეიმურაზ არცა-და თუ ისმინა: კვალად ნადიმობასა შინა ეტყოდა ჭამასა ხორცისასა, რამეთუ იყო მარხვა, არცა ესე ინება თეიმურაზ: განრისხნა შააბაზ და შეაქცია თასითა ღვინო პირსა ზედა ხელითა თვისითა თეიმურაზს: იწყინა კადრება ესე თეიმურაზ. არამედ დამშვიდდა შააბაზ მეტყველი: „ჰკადრებს ძე მამასა უკადრსა. განა არა განრისხების მამა:“ მეორეს დღეს წარვიდა შააბაზ აშრაფს და თეიმურაზ წარავლინა ასტარაბათს პატიმრად: ხოლო წელსა ქს. ჩქჲბ, ქრ. ტნ, მოვიდა ძის ძე თეიმურაზისა დავითის ძე ნიკოლაოზ, რომელსა ეწოდა ერეკლე თუშეთს, რამეთუ ამას ზრდიდა რუსთა ხელმწიფე ალექსი, ვითარცა ძესა. გარნა ზოგნი იტყვიან მოწოდებითა ზაალ ერისთვისათა, რათა ჰყოს მეფედ. ხოლო სხვანი იტყვიან მოწოდებითა მამი-დისა თვისითა დარეჯანისათა, რათა ჰყოს იმერთა მეფედ: ამას მიერთვნენ კახნი. ესე ჰსცნა შანაოზ მეფე-მან და წარმოავლინა სპითა მუხრანის ბატონის-შვილი პაატა და ერისთავი ოთარი: ესენი მოვიდნენ ურიათ-უბანს: ეწყო მუნ ერეკლე კახითურთ, თუშით და შემდგომად ბრძოლისა იძლია ერეკლე და ლტოლვილი შევიდა თორღის ციხესა შინა. ხოლო ქართველნი გაბრუნდენ და აუწყეს შანაოზს: მან შეიკრიბნა სპანი და შთამოვიდა კახეთს და მოადგა ციხესა თორღისასა: მაშინ შემჭირდნენ მეციხოვნენი, რამეთუ იყო დედით ერეკლე მუნ: ამის-თჳს ევედრა დედა ერეკლესი შანაოზ მეფესა, რათა მისცეს გზა და განუტეოს: მან უსმინა და განუტევა ფარულად და მივიდა კვალად თუშეთსვე: ხოლო შაჰნაოზ დაიპყრა კახეთი და წარვიდა ტფილისს ქს: ჩქჲგ, ქრ. ტნა. არამედ ერეკლე იმყოფებოდა თუშეთს მწირობასა შინა, ვერ წარმსვლელი რუსეთს და ვერცა მდგომი მუნ: ხოლო მისრული ასტარაბადს ბატონი თეიმურაზ მასვე ზამთარსა გარდაიცვალა შემონაზნებული და სქემოსანი ქს. ჩქჲგ, ქრ. ტნა: შემდგომად ევედრნენ ყეენსა კახნი მუნ მყოფნი, რათა წარმოიღონ გვამი თეიმურაზისა კახეთს. ხოლო ვინად-გან მეფესა ვახტანგსაცა

მოეთხოვა ყეენისა-თჳს. ამის-თჳს ყეენმანცა ნება ჰსცა, წარმოიღეს და მოიღეს ალავერდს: მაშინ შეკრბნენ კათალიკოზ-ეპისკოპოსნი ქართლ-კახეთისანი ბრძანებითა მეფისა ვახტანგისათა და დამარხეს ალავერდს ქს ჩქჲდ, ქრ. ტნბ, თათრულს ჩობ:

თ, მეფე არჩილ ქართლის მეფის-ძე, შაჰნაზარისან იჲ წელი ჰმეფობ. ი, bis ერეკლე ა, ნაზარ-ალი-ხან:

ხოლო ამასვე ქორონიკონსა მოსცა შაჰმა კახეთი ძესა ვახტანგ მეფისასა არჩილს და მოვიდა დიდითა დიდებითა, მიეგებნენ ყოველნი წარჩინებულნი კახნი, დაჯდა მეფედ და დაიპყრა ყოველი საზღვარი კახეთისა: ესე არჩილ იყო ჰხოვნებითა, შვენიერებითა, სიმხნითა და ყოვლითა სამხედრო სანადიმო ზნითა სრული, რომლისა ისარი იბ მუჯი სიგრძითა, შემმართებული, ძლიერი, ლაღი და ამაყი, მონადირე და მოასპარეზე, წარჩინებული და საღმთოთა აღმატებული: ამან გამოსხნა თათარნი ურჩნი თვისნი და განაგებდა კეთილად. არამედ მეორესა წელსა იწყო კირთება განზრახვითა კახთათა ერეკლემ კახეთისა: მცნობელი შაჰნაოზ მოვიდა ძისა თვისისა-თანა სპითა დიდითა და დასდგა აწყვერს. ხოლო ერეკლე ვერ წინა-აღმდეგი წარვიდა კვალად თუშეთს და დასცხრა კირთებისა-გან: იხილა ესე შაჰნაოზ და განუტევნა სპანი. ესე აცნობეს კახთა ერეკლეს და მოუწოდეს თავს დასხმად შაჰნაოზისად: ამის-თჳს ერეკლემ შეიკრიბნა თუშნი და წარმოსრულს შიერთვნენ კახნი, მომწვევველნი მისნი და დაესხნენ ბნელსა ღამესა შინა და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ: არამედ ერეკლე წარიტაცეს თუშთა და შეიყვანეს კვალად თუშეთსვე. მაშინ შაჰნაოზ შეათვიცნა სრულიად კახნი ძესა თვისსა არჩილს და დაუტევა იგი კახეთს და თვით წარვიდა ქართლს: ხოლო ერეკლეს შესჭირდა მწირობა თუშეთს და წარვიდა კვალად რუსეთსვე და არჩილ მყოფი კახეთს ნადირობდა და ნადი-

მობლდა და შენდებოდა კახეთი, ვინაიდ-გან იყო მშვიდობა და უმტრობა და ნიჭვიდა და სწყალობდა ყოველნი არჩილს, რამეთუ ვერცა-და თუ ლეკნი იკადრებდენ ხლომასა. არამედ განმსვენეთა კახთა ეძვინებოდათ თეიმურაზის ძის დავითის ასულის ქეთევა-ნის წინდად ყოფა სამცხეს და საქმეთავე დარეჯან დედოფლი-სათა იხილეს არჩილ უცოლო, ეტყოდენ სიკეკლუცესა და შვე-ნიერებასა ქეთევანისასა, რათა შეირთოს ცოლად: მსმენელი არჩილ ეტრფიალა და ევედრა მამასა, რათა მოგვაროს ცოლად იგი, რამეთუ უმეტეს მკვიდრად დაიმყარობ კახეთსა: შემდგო-მად დიდისა უარ-ყოფისა მაჭნაოზ მეფე-მან წარავლინა ტფი-ლისელი ვაჭარი და დაიხსნა ქეთევან ც თუმნად, მოიყვანა ტფი-ლისს და ჰქმნა ქორწილი დიდებული ქს. ჩქჲზ, ქრ. ტნე, შემდგომად მოიყვანა კახეთს: ამან არჩილ ჰყო სასახლე თელავს და განაახლნა ეკკლესიანი ყოველნი კახეთისანი და დახსნა ეპის-კოპოსნი, მატა სჯულსა და შენობასა ქვეყნისასა და იყო შვე-ბასა და ნადირობა-ნადიმობასა შინა, ზოგ-ჯერ მამისა თვისისა თანა ქართლს და უმეტეს კახეთს: ხოლო შემდგომად იწყეს ლეკთა ჭურმუხტთა ავაზაკობით კირთება გაღმა-მხარეთა და ელი-სენთა შინა, შეიკრიბნა არჩილ სპანი, მოიყვანნა ქართველნი, წარავლინნა და მიუხდნენ ჭურმუხტს, შემუსრნეს სიმაგრენი, მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნნეს და მოვიდნენ გამარჯვებულნი: ამის-თჳს მარადის ემატებოდა და შენდებოდა კახეთი და იყჳ-ნენ შეერთებულნი ქართველთა-თანა ყოვლითურთ:

ხოლო შემდგომად უქმნა არჩილ ქორწილი ძმასა თვისსა ლუარსაბს დიდოს ზედა, რევაზ ერისთვის ასულსა ზედა. არა-მედ მას მოუვლეს ქართლთა ცხენითა ყინულით შეიპყრნა და სტა-ნჯნა ფგინი, აღკიდა კვალად ტვირთად და მოაღებინა კვალად მუნიდამეცა ტვირთითავე ქინული: ხოლო წელსა ქს. ჩქოდ, ქრ. ტჲბ, მოვიდა ყეენისა-გან მოწოდებული რუსთიდამ კვალად ერეკლე თუშეთს წარსლვად წინაშე ყეენისა (რამეთუ მოკუდა შაანაზ არა, მოხალიხან განუზრახა შაჰსულეიმანს მტერობითა ვახტანგ და არჩილ მეფისათა მეტოქედ მოიყვანა ერეკლესი, რათა

დაამდაბლონ განძლიერებული ვახტანგ), თუშეთიდამ მოიწვია არჩილ და ისტუმრა სიყვარულითა დიდითა ერეკლე, ანადიმა, ანადირა მრავალ-დღე, მერმე უძღჳნა და წარატანა კახნი და წარავლინა ისპაჰანს: ხოლო კახნი იყჳნენ ამ ჟამებთა შვებასა, განცხრომასა შინა. კვალად მოიხსენეს ხჳანჯი და ხრიკი. ეტყოდნენ არჩილს იმერეთის დაპყრობასა, ვითარცა ეპყრა პირველ. „რამეთუ სახელი არს დიდი შენდა, იყოს არ ქრისტიანედ და მისცეს მოყვარესა სამკვიდრო თჳსი, რამეთუ რა სცნობს ყეენი დატევებასა შენ-გან კახეთისასა, მასვე ჟამსა მისცეს ერეკლეს და გამოუტევებს კახეთს:“ ხოლო არჩილ იყო მოძულე მაჰმადიანთა და მაჰმადიანობისა-მან სათნო-იყო განზრახვა ესე და მოვიდა თიანეთს ქს. ჩქოე, ქრ. ტჲგ, უცნობელად მამისა თჳსისა: შემდგომად მუნიდამ წარვიდა ახალ-ციხეს, ევედრა მამა არა ყოვად ამისად. ხოლო შემდგომად არჩილის წარსვლისა მორჩილებდენ კახნი შანაოზ მეფესა: არამედ ყეენი ეტყოდა დატევებასა ქრიხტესსა ერეკლეს და წარმოვლინებასა კახეთ. გარნა მან არა დაუტევა ქრისტე. მერმე წარვიდა ჩოლაყა-შვილი რევაზ წინაშე ყეენისა, იქმნა მაჰმადიან, ამას მიათვალეს კახეთი და გამოუტევეს. არამედ ვინად-გან არჩილ იწყო ქართლისა პყრობად და კვალად იყო ქართლს, განაზრახეს ყეენსა, რათა არა მიერთვნენ არჩილსვე კახნი. ამის-თჳს წარმოავლინეს ბექან-ხან, მოვიდა რა დასჯდა ყარაღაჯს ქს. ჩქოზ, ქრ. ტჲე:

ბექან-ხან, ვ წელი იყო:

მიერთჳნენ ყოველნი კახნი. ამან ჰქმნა სასახლე სპარსთა რიგისა ყარაღაჯს და უბრძანა კახთაცა მუნ სახლთა გებანი: ხოლო ჟამთა ამათ მოშენებულ იყო კახეთი და მთავრობდნენ მთავარნი და არა ნებისაებრ მისისა მსახურებდენ ხანსა: იხილა სიამაყე ესე კახთა ხან-მან, იწყო მოწამლვით და რომელთამე ცხადად სიკჳდილი. ამის-თჳს კახთაცა იწყეს კრძალვა და ფრთხილობა: ხოლო გიორგი მეფე-მან არა მნებებელ-მან ამის-მან

შემოუჩინა კაცი ხანსა, ჰკრეს თოფი და მოსტეხეს მხარი. არა-
მედ დაეხსნა სიკჳდილსა; მერმე წარმოუვლინა გიორგი მეფემან-
დოსტაქარი. მაშინ ხანი იტყოდა: „უმჯობეს იყო არცა სიკჳ-
დილი და არცა კურნება.“ ამის-თჳს განბოროტებულ-მან ხან-
მან მისცა ნება და ძალი ლეკთა და დაუწყეს კახეთს კირთება
და ტყუევნა, არა-თუ ლაშქრით. არამედ ავაზაკობით: კვალად
დაეზჳავნა უმეტეს ჭარელნი და ელისუდარი დასხმულნი ხანთა-
განვე, რამეთუ თუცა მოჰკლიან კახნი ლეკთა ანუ თათართა შე-
რისხვიდა ხანი, ანუ მოაკჳდინებდა, ანუ მიაცემინის სისხლი,
მეტყველი: „რამეთუ არა ჯერ არს გაურთაგან მუსულმნის სიკჳ-
დილი და თუცა მოჰკლიან თათართა კახი არა რაი ავნის, რამე-
თუ ესრეთ ჯერ-არს და იყო ამით ჭირი დიდი. გარნა კახნი
უდგნენ მაგრად და სრვიდენ სადა ვინ მოასხლიან: ამ ჟამებთავე
თაობდენ კახეთს ჩოლაყა-შვილი რევაზ, მოურავი ქისიყისა აბელ,
მოურავი ელისენისა მერაბ და სხვანიცა და განეგებოდა ხანისა-
გან კახეთი ამათით: კჳალად მოკჳდის თუ ეპისკოპოსი, ამა-
თითვე და ეპისკოპოსთა-გან აღრჩევით მისცეს ხან-მან ეპისკო-
პოსობა და წარუვლინიან ქართლის კათალიკოზსა მცხეთას და
მან აკურთხის და გამოუტევის. ხოლო შემდგომად ვედრებითა
კახთათ და ნებითა ხანისათა წარმოავლინა ყეენ-მან სხვა ხანი და
იგი წარიყვანეს, ესე მოვიდა და დასჯდა ყარაღაჯს ქს. ჩქპგ,
ქრ. ტოა:

ხანი ე წელი იყო:

არამედ ესეცა ვიდოდა კვალთა წინათთა ხანთათა. შემდგო-
მად ეზრახა გიორგი მეფე სამთა ამათ წარჩინებულთა ქს. ჩქპლა,
ქრ. ტოვ, რათა ჰყონ ერთ-მთავრობა მის-თანა, მოჰკლან ხანი
და ივარ-ჰყონ სიმდიდრე მისი: ხოლო კახთა ამის-თჳს მისცეს
პირი მტკიცე, მგონებელთა, რამეთუ რაჟამს ჰყონ ესე, წამსავე

წარმოავლენს ერეკლეს ყეენი. არამედ განუდგა რა გიორგი მეფესა თამაზ სპასპეტი, ვერღა-რა მყოფელთა დაიდუმეს ესე ამის-მან მცნობელ-მან ხან-მან იწყო უფროს მტერობა კახთა. არამედ ესმა კვალად ყეენსა ვერ თავს-დება კახთა-გან ხანისა. ამის-თჳს მისცა კახეთი განჯის ბეგლარ-ბეგს აბაზ-ყული-ხანს და მოვიდა ესეცა ყარაღაჯს ქს. ჩქპტ, ქრ. ტოვ:

აბაზ-ყული-ხან, ვ წელი იყო:

ხოლო ესე აბაზ-ყული-ხან იყო ფრიად მდიდარი, რამეთუ განჯაცა ამასვე ეპყრა და ნიჭვიდა კახთა მრავალსა და მეგობრობდენ გიორგი მეფე და აბაზ-ყული-ხან. გარნა ეპყრა ერწო-თიანეთი არაგვის ერისთავსავე: ამისა შემდგომად მოვიდა ერეკლე მეფედ ქართლისად და ამის ნებითა ხანისათა მიეგებნენ რომელნიმე კახნი ყაზახსა შინა, ვინად-გან მიეცა ყეენსა თუშნი და ქისიყელნი ტალად ერეკლესა-თჳს და კახეთი სრულიად ეპყრა აბაზ-ყული-ხანს. გარნა უსმენდა განდიდებ-დამცირებასა აბაზ-ყული-ხან ერეკლე მეფესა კახეთისა და ვიეთნიმეცა იყვნენ წინაშე მისსა და შენდებოდა კახეთი ქართლიდამ: არამედ ლეკნი კვალადცა ეკირთებოდენ მარადის და სადაცა შესწყდიან კახნი მოსწყვეტდენ: შემდგომად ეზრახა მეფე გიორგი კოყრიდამ კახთა, რათა ჰყონ არჩილვე მეფედ: ამის-თჳს კახთაცა მისცეს პირი მტკიცე და მოვიდნენ ქართველნი ნინო-წმინდას დაპყრობად კახეთისად. არამედ დუშია მოურავ-მან აოტნა რა იგინი, მის-თჳს განადიდა იგი აბაზ-ყული-ხანმა და ჰყო თავ-კაცად: ამის-თჳს განვიდა სასლეულით თვისით ჩოლაყა-შვილი სახლთ-ხუცესი რევაზ და რომელნიმე მიმდგომნი მისნი გიორგი მეფისა-თანა. ამისა შემდგომად ეზრახა ერეკლე მეფე ბრძანებითა ყეენისათა აბაზ-ყული-ხანს და მოვიდა ერეკლეცა ყარაღაჯს და დაასკვნეს წართმა ერწო-თიანეთისა, და ამ პირსა ზედა ერეკლე მეფე წარვიდა კვალად ტფილისს: ხოლო აბაზ-ყული-ხან წარავლინა

კახნი და დაიპყრეს ერწო-თიანეთი და იქმნა რა იგი აღვსწე-რეთ: შემდგომად მოვიდა აბაზ-ყული-ხან კახითა და განჯის სპითა მეშველად ერეკლე მეფისა-თანა ჯვარს ბრძოლად გიორგი მეფისა. არამედ ვერა ვნებისა შემდგომად გიორგი მეფისა მო-ვიდნენ ერეკლე და აბაზ-ყული-ხან ტფილისს: ხოლო მომკჳ-დარ-იყო შაჰ-სულეიმან და დაჯდა შაჰ-სულთან უსეინ ქს. ჩქჟბ ქრ. ტპ. ამას შეასმინა ერეკლე მეფე-მან აბაზ-ყული-ხან. „რა-მეთუ მეგობრობს გიორგი მეფესა და აპაგრებს და არცა ნებავს ბრძოლა მისი:“ მსმენელი განრისხნა ყეენი და უბრძანა ერეკლე მეფესა პატიმარ-ყოფა აბაზ-ყული-ხანისა, წართმა ქონებათა და წარგზავნა წინაშე მისსა: ხოლო ერეკლე მეფე-მან აღასრულა ბრძანებული. არამედ კახეთი დაშთა უპატრონოდ და ვიეთნიმე იყვნენ წინაშე ერეკლე მეფისა, ვიეთნიმე წინაშე გიორგი მეფი-სა და ვიეთნიმე თვისად. გარნა უფროს მორჩილებასა შინა იყვნენ ერეკლე მეფისასა: ამ ჟამებთა წარვიდნენ თუშნი და რომელ-ნიმე კახნი წინაშე ერეკლე მეფისა და მოსრნეს ჭაპალას სპათა გიორგი მეფისათა: ესენი კვალად აცნობა ერეკლე მეფე-მან ყეენსა: ხოლო მან წარმოავლინა ქალბალი-ხან სარდრად და მის-ცა განჯის ბეგლარბეგობა და კახეთი და მოვიდა რა იგი ყაზახ-სა შინა ქს. ჩმჟე, ქრ. ტპგ.

ქალბალი-ხან, ც წელი იყო:

მუნ მიეგებნენ სრულიად კახნი შეკრებულნი სპითა, მან პატივით შეიწყნარნა და წარიყვანნა სრულიად სპითა გიორგი მე-ფესა ზედა და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ: ხოლო შემდგომად კლდე-კრისაგან გიორგი მეფის წარსვლისა ჩამოვიდნენ ტფი-ლისს ერეკლე მეფე და ქალბალი-ხან. მაშინ ევედრნენ კახნი, რათა ნება სცეს ჭარელთა ზედა და შემუსრონ იგინი, ვინა-დგან იგინი უმეტესად მძლავრობდნენ ელისენ გაღმა-მხარსა და იყჳნენ მესადგურე ეტიკნი დაღისტნელთა და იყო ამათ მიერ

ტყვენვა, ოხრება და კლვანი კაცთა, მზირობით, ავაზაკობითა და პარვითა, შემდგომად არჩილ მეფისა ვიდრე აქამომდე. არამედ არა აუფლებდა ქალბალი-ხან აწ ყოფად ამისად, გვალად ერეკლე მეფეცა ეტყოდა: „გვაცადეთ, ვიდრე გიორგი მეფის ზავ-ყოფადმდე და მერმე მოვიდე მეცა და უყოთ, ვითარცა გნებავსთ:“ არამედ კახთა არა ინებეს, მეტყველთა: „რად გნებავს მათ ზედა მეშველენი, ჩვენ გვეცით ნება, რამეთუ არს კახეთი მათ-გან ოხერ:“ ამ აიძულებელთა ნება-სცეს და შეიკრიბნეს სრულიად კახნი და მივიდნენ ელისენსა შინა, ევედრნენ ჭარელნი და აღუთქმიდენ მორჩილებასა და ხარკსა, რათა არა მოსწყვიტონ: ესე არა ინებეს კახთა და შეუხდნენ, ვერ წინა-აღუდგნენ ჭარელნი და ამათ მოსწყვიტნნეს, მოსტყვევნნეს და შემუსრნეს სიმაგრენი მათნი და ნაალაფევნი, დადგნენ ჭარსა შინა, რამეთუ განეზრახათ სამ-დღე მუნიდამ რბევა და ტყვევნვა მარად-დღე. არამედ გლეხთა რა იხილეს ალაფი დიდი აღიტვირთნენ და წარმოვიდნენ: აღუძნდათ ესე მთავართა ფრიად. გარნა არღა-რა უსმინეს: ამის მხილველთა ჭარელთა უწყეს ივითოყულ-მან ცემა თოფთა, მოკლეს დუშია და მრავალნი წარჩინებულნი და ივლტოდნენ კახნი და მოსწყვეტდნენ ლეკნი, მერმე აღიღეს ალაფი თვისი და უმეტესი კახთა და კახნი მოვიდნენ თვის თვისად ქს. ჩქშე, ქრ. ტპგ: ესმა ესე ქალბალი-ხანს განისარა, ვინადგან ენება დამდაბლება კახთა. არამედ ერეკლე მეფე დამძიმდა ფრიად და ამისა შემდგომად იწყეს უმეტესი კირთება, ტყვევნა და რბევა კახეთისა ლეკთა: ხოლო შთასლვასა ქალბალი-ხანისასა განჯას მარადის იყოფოდნენ წარჩინებულნი კახნი მის წინაშე და ევედრებოდენცა შეწევნასა ლეკთა ზედა. არამედ იგი უზრუნველ იყო, რამეთუ აძლევდენ მას ხარკსა და მორჩილებდენ და კახთა ეტყოდა ტკბილად და ნიჭვიდა მრავალთა. გარნა კვალად კახნი მხნედ უდგნენ მარადის ლეკთა და მოსრულთა მძლეექმნებოდიან და მოსრვიდიან, ვინად-გან ამ ჟამებთა აღივსებოდი ქართლიდამ კაცით კახეთი და აშენდებოდა მრავალნი უშენნი დაბნებნი და აგარაკებნი. გარნა ჟამთა ხანებთათა შემოხდა უმე-

ტეს პირველისა ქცევა და ზნენი ყიზილბაშთა და დაუტევებდნენ ქართულთა, იწყეს კეკლუცობა, განცხრომა, მათ-ებრ სმა-ჭამა, სიბილწე, ტყვის-ყიდვა, მრუშება, ვიდრე სოდომიამდე, რამეთუ პატივისა-თჳს და როქთა-თჳს იქმნებოდიან მაჰმადიან და მიიდებდიან ყეენისა-გან როჭიკსა: განა თუ მარადის ბრძოლა ხდომათა შინა იყჳნენ არამედ ჟამიცა აქჳნდათ განსვენებისა ხანებთა-გამო ქცეულებისა-თჳს ეგრეთისა: შემდგომად ამისა ქს. ჩქდ, ქრ. ტჟა, მისცა ყეენ-მან ერეკლე მეფესა კახეთი და ყულარაღასობა თვისი და მოვიდა ტფილისიდამ მარტყოფს, მოიყვანა დედოფალი თვისი ანნა, რამეთუ ესე ანნა იყო ოდეს ერეკლე მყოფობდა ისპაჰანს, მოითხოვა კახეთიდამ ქალი და არა-ვინ წარჩინებულთაგან-მან ინება წარვლინება, რამეთუ ჰგონებდენ ხარჭად. არამედ რომელი ვახსენეთ ალავერდელი მისგან იყო ჩოლაყა-შვილი და მან წარუვლინა ასული თვისი ანნა: ხოლო ერეკლემ ჰშუა მის-გან ძე დავით და ასული ელენე და შემდგომად რა განუგრძლა ყოვა ისპაჰანს ჟიმელო-მან წამოსვლისა-მან იქორწინა მუნ მის-თანა და წარმოავლინეს რა ქართლს ერეკლე ესე ანნა დაუტევა მუნავე ძით და ასულით განაჰმადიანებულნი ყოველნი ერეკლეს-თანა და დავითს უწოდეს იმან-ყული და ელენეს ბანჯანუმ: ხოლო იმანყული და მაჰმად-ყული იყჳნენ საჭურისთა-თანა ყეენისათა და მუნ იზრდებოდნენ: შემდგომად ანნა და ასული ელენე წარმოუვლინეს ქართლს და უშვა ერეკლეს ტფილისს ანნამ ძე თეიმურაზ: ესენი დაუტევა კახეთს და მივიდა ტფილისვე და მერმე ისპაანს მისრული კეთილად შეიწყნარა ყეენ-მან. შემდგომად ევედრა ერეკლე მეფე ყეენსა, რათა მისცეს ძესა მისსა დავითს კახეთი და განუტეოს, რამეთუ ჰსცნა თვისი არღა-რა გამოტევება: უსმინა ყეენ-მან და მისცა დავითს იმანყული-ხანსა კახეთი და წარმოგზავნა ნიჭითა დიდითა წელსა ქს. ჩლგ, ქრ. ტჟა: თათრულს ჩრივ:

ი, მეფე დავით გ, ით წელი ჰმეფა:

მოვიდა დავით იმანყული-ხან წლისა კე, დაჯდა ყარაღაჯს მეფედ და დაიპყრა სრულიად კახეთი. არამედ იყო ესე დავით პირ-მშვენიერ-ჰაეროვანი, ტან-მცირე, არა ძლიერი და მიქცეული სრულიად წესსა ზედა და ჰსჯულსა მაჰმადისასა, რამეთუ არა რაი სწამდა ქრისტიანეთა, უმეცარი ზნეთა და სამხედროთა საქართველოსათა. არამედ წიგნი და ქნანი უწყოდა ორნივე წარჩინებულად ამან დაამშვიდა ჯარი და აღუთქვეს მოცემა ხარკთა. გარნა იწყო ზნეთა ქართლისათა სწავლა, რამეთუ მოდობა ასპარეზი და მას შინა ასპარეზობდა უხილაობისა-თჳს კაცთა და ნადიმობდა კახთა-თანა. არამედ თვით არა სმიდა ღვინოსა მაჰმადიანობისა-თჳს, რამეთუ იყო, ვითარცა სჯულის-თავი მათი. გარნა სენიცა იყო მის-თანა, რომელ აწყინებდა და ცოლიცა ჰყვა შამხლის გვარისა ისპაანს მ მა-პაპით აღზრდილი, ტომითაც მაჰმადიანი: ხოლო ამას აზრახეს, რათა მოვლოს საზღვარი თვისი და მიიღოს მიხმულნი კახეთისა: სთნდა ესე კახთა-გან და მოვლო ერწო-თიანეთი და მივიდა ჯვარს, მუნიდამ განვიდა და იხილა მცხეთა. ხოლო მცხეთას მოვიდა ვახტანგ გამგებელი ქართლისა და დარბაზობდნენ ურთიერთს: ზავ-ჰყვეს ამათ სიყვარულსა ზედა, მერმე წარმოვიდა ჯვარიდამ და მოვიდა მარტყოფს, მუნიდამ ყარაღაჯს: ამ ჟამთა მოვიდა ამერელი ყეენისგან, რომელნი შთამოსრულ იყუნენ კახეთს ქართველნი, რათა მოაქციონ ქართლსავე. შეუძნდათ ესე კახთა და ჰვედრნენ ყეენსა: არამედ არა უსმინა და წარმოავლინა უმეტესი მძლე. მან აჰყარნა სრულიად ჩამოსულნი ქართლისა აზნაურნი და გლეხნი, თვინიერ რომელთა დაიხსნეს თავნი ანუ მოიყიდეს თუ კახთა და მისცეს ქართველთავე:

არამედ ვინად-გან ლეკნი დაუცხრომელად მტერობდნენ და უმეტეს ჭარელნი, განუზრახეს იმან-ყული-ხანს კახთა, რათა შემუსროს ჭარი და დააცხროს ჭირი ესე კახეთისა, მერმე დაიპ-

ყრას საზღვარი კახეთისა: მან უსმინა და შემოიკრიბნა სრუ-
ლიად სპანი კახეთისანი თუშ-ფშავ-ხევსურითა განვიდა და დად-
გა ვარდიანს ქს. ჩღვ, ქრ. ტჟდ, რათა მუნიდამ ბრძოს მარა-
დის: მოერთჳნენ მუნ ჭარელნი და ევედრნენ მოუწყვეტელობასა
და მისცნეს ხარკნი ნეშტნიც და დამორჩილდენ, ვითარცა ნე-
ბავს: ესე ინება იმან-ყული-ხან მათთა მაჭმადიან ყოფისა-თჳს.
არამედ არა აუფლეს კახთა, ვინად-გან აქჳნდათ შური დიდი.
მერმე შეუხდნენ ჩარდახს, მოსწყვიტნეს იგინი და გარემონი
დაბნები მოსწვეს ცეცხლითა და მოსტყვევნნეს ვიდრე კავკასამ-
დე და ვერ-ვინ წინა-აღუდგათ: არამედ ჭარელთა სამოც-ოდენ
კაცითა იხილეს მეფე მცირედითა სპითა, რომელსა უცემდენ
ქოს-დაბლა-ბუკთა, მოეპარნენ და უწყეს ცემა თოფითა. მხინ-
ჯველთა თუ რაი ჰყონ, რამეთუ არა ვითარ ჰგონებდენ ლტოლ-
ვასა. არამედ ვინად-გან გამოუცდელ იყო იმან-ყული-ხან, არა
იპყრა თვისთა-თანა სპანი რჩეულნი, გარნა უგვანნი და ამა ყამ-
სა ვერა რაისა მყოფელთა. შექმნეს შფოთება და მათ უმეტეს
უწყეს ცემა-თოფითა. ხოლო ამათ იწყეს ლტოლვა: განრისხნა
დავით და მცდელობდა ბრძოლასა. არამედ რა იხილეს თუშთა
ლტოლვანი, გამოიტაცეს დავით და მოიყვანეს ყარაღაჯს: ამისნი
მსმენელნი ივლტოდენ კახნი. მაშინ შემოერივნენ ლეკნი და
სრვიდენ უწყალოდ, მოკლნეს მრავალნი წარჩინებულნი და უმ-
რავლესნი გლეხნი და სხვანი ტყვე-ყვნეს, აღიღეს სიმდიდრე
იმან-ყული-ხანისა და ალაფი კახთა მრავალი და ამის მიერ გან-
ძლიერდნენ და ჰქმნეს სიმაგრე ჭარელთა. შემდგომად გამოვიდ-
ნენ და დაიპყრნეს გარემონი თვისნი და იწყეს უმეტესი კირ-
თება, რბევა, ტყვევნა, ოხრება და კლვანი გალმა-მხართა და კა-
ხეთს განუსვენებელად: ხოლო იმან-ყული-ხან, სრულიად კახი-
თურთ მწუხარე-მან აუწყა ყეენსა და მან წარმოუვლინა ნიჭნი
ნუგეშინის-ცემისა. არამედ ლეკნი ოდესცა მძლავრობდნენ, გარნა
კახნიცა, სადა ვით მოხვდიან ხოცდენ და მოსწყვეტდენ, რამე-
თუ არა ძალ-ედვა მინდორთა დამართება კახთა ლეკსა: შემდგო-
მად მოვიდა ყარაღაჯს კათალიკოზი დომენტი, რამეთუ მიეცა

ყეენსა მცხეთის მეწირულობა, რა იგი არს კახეთსა შინა. პატი-
ვით მიიღო იმან-ყული-ხან და მისცა ყოველი ნებასა მისსა და
განუტევა: არამედ ლეკთა ოდესმე ზავ-ჰყვიან და ოდესმე იწყიან
მტერობა. გარნა შემდგომად დაიპყრეს ელისენი და იწყეს და-
შქრობა და მოაოხრეს მრავალნი დაბნებნი, ესრეთ რამეთუ დაუ-
ტევა იმან-ყული-ხან ყარაღაჯი და ჰყო სასახლე თჳსი თელავს
და მანავს და იყოფოდა ზამთარს მუნ და ზაფხულს მაღაროს.
არამედ ნიჭვიდა ყეენი და უგლინებდა ესეცა ტყვეთა კახთა წა-
რჩინებულთა ძეთა და ასულთა და ითხოვდა შეწევნასა (არა თუ
აქან დასდვა ტყვენი. არამედ იყო გიორგისა-გან და ლევანისა-
გან და ლევანისა-გან და უმეტეს ემატებოდა: ხოლო იმან-ყული-
ხანს უქეს აბანო ტფილისისა, არღა-რა რაი გამოიკითხა და მი-
ვიდა უცნობელად ვახტანგისა. აგრძნა ვახტანგ და წარმოუდგა
კოჟრიდამ, უთხრეს ესე იმან-ყული-ხანს და წარმოვიდა მსწრაფ-
ლად და გარდახდა რა მოვიდნენ მოციქულნიცა ვახტანგისა და
ამანცა წარუვლინა ბოდიშით. არამედ თუმცა მოსწყეოდნენ მის-
ცემდნენ სირცხვილსა დიდსა: შემდგომად მოკუდა მეფე ერეკლე
ქს. ჩღთ, ქრ. ტჟც, ისპაანს:

ხოლო შემდგომად გლოვისა აღირჩია იმან-ყული-ხან წარ-
სლვა წინაშე ყეენისა ანუ მოიცეს ძალი ანუ ეგოს მუნ, რამეთუ
უმჯობეს ჰსჩნდა მუნ ყოფა. ამის-თჳს ევედრა ყეენსა, რათა მიუ-
წოდოს: უსმინა ყეენ-მან და მიუწოდა მესტუმრით. ხოლო წარ-
სრული იწვია ვახტანგ ტფილისს ქს. ჩღია, ქრ. ტჟთ. პატივით
ანადიმებდა და განუსვენებდა, იმძახლეს და მოსცა ვახტანგ ასუ-
ლი თჳსი თამარ ცოლად თეიმურაზს ძმასა დავითისასა (არა-
მედ თეიმურაზს განატევებინეს ასული ბაინდურ ერისთვისა სა-
თხო-ჩენითა სამღუდელოთათა და ჰყვეს ესრეთ): მერმე სიყვა-
რული ერთობის-ყოფისა, მოსცა ვახტანგ საჩუქარი და წარვიდა
იმან-ყული-ხან ისპაანს. არამედ თეიმურაზ დაუტევა კახეთს
განმგედ. გარნა იყო დედოფალი დედა მათი ანნა მოქმედი: ამ
ჟამთა იწყეს გლეხთა მძლავრებისა-თჳს ლეკთა ლტოლვად და
მისლვად ლეკთა-თანა, რამეთუ იგლიან რაიმე მეპატრონეთა თჳ-

სთა-გან და მუნ მისრულნი ეტიკობდენ და დაესხიან დაბნებთა, არვე-მროწელთა, კაცნი მოსრნიან, ტყვენი და საქონელნი წარიყვანიან: ხოლო კახნი ეწყოდნენ მდევრობით, ხან მათ სძლიან და ოდესმე ამათ და იყო მარად-დღოვანი ესე ვითარი ხდომა. გარნა დაზავდიანცა და კვალად იწყიან უძვირესი სხდომანი: ამ ჟამთა წელსა ქს. ჩლიბ, ქრ. უ წარვიდა თეიმურაზ ტფილისს დიდებით, რამეთუ წარსლვად იყო ვახტანგ ისპაანს, იქორწინა და დიდითა დიდებითა და ზითვითა მოიყვანა თამარ მანავს და ქმნა კვალად ქორწილი ჯეროვანი: შემდგომად იწყეს, ვითარცა წესი არს კახთა კერძობა ერთმან-მეორისა და მტერობა ურთიერთთა და არა განისილვიდენ რისხვასა. არამედ თვითცა ამასვე ჰყოფდენ, რამეთუ განძლიერდენ ლეკნი ქურდობა-ავაზაკობით და აწ უმეტეს იწყეს ლაშქრით სლვა თვით კახთაგანვე, ვითარცა ჰყო ქისიყის მოურავმან რევაზ, რამეთუ დაასხა ელისენი მოურავს მერაბს სპანი ლეკთა. ხოლო მერაბ ივლტოდა სახლით ერდოდამ და წარიღეს ლეკთა ალაფი მისი: არამედ მერაბცა უყო რევაზს ეგრეთვე: ამითი გაგულოვნდნენ ლეკნი და აოხრებდნენ ქვეყანათა. გარნა თუცა დაზავდიან კვალადცა იწყიან ლაშქრობა და აცნობებდიან კახნი უპირობასა. არამედ იგინი მოუთხრობდენ ჯივილთა ჰყვეს, ეს-არს ერმათა ჰყვეს და უკეთუ კახნი მძლეექმნებოდიან მოჰყვნიან იგინი, ესენი წაურთმევდენ ნატყვენავსა და მისცემდიან: ამით მოუძლურდენ კახნი და განძლიერდნენ ლეკნი: კვალად იყო ტურარამაზა-შვილი, ესე ავაზაკობდა ლეკთა შინა და ავნებდა მათ. ამან მოიყვანა ნატყვენავი, განუჩნა პაატა მანდატური-უხუცესი და დაადგინა კაცი, რათა მისცეს სრულიად: ხოლო იგი ევედრა მცირედ დაცადემასა, რამეთუ ემშა ცოლსა მისსა და მოკჳდებოდა. არამედ არა ინება პაატამ მტერობითა. ამის-თჳს განგულისებული განვიდა ტურა ჭარსა შინა და იწყო მან თაობა ლეკთა და კირთება ლაშქრობით კახეთს, ვინად-გან უწყოდა ადგილნი და სიმაგრენი და შესავალ-წამოსავალნი: გარნა ეტიკობითა მისითა მრავალ-გზის სძლეს ჭარელთა. მერმე კვალად მოუხდა ტურა და წარუღკა ამას პაატა მო-

თავეთ კახთა, იხილა ტურამ, ივლტოდა და მზირ-ყუო სიმაგ-
რეთა ტყვეთასა და რა მოვიდა სიმარჯვესა პაატა მიეტევა ტუ-
რა თოფთა ცემითა, ივლტოდნენ კახნი და ჩამოვარდნილი პაატა
მოჰკლა ტურამ თვისითა წიხლითა. ხოლო სხვანი მოსრნა და
წარვიდა ალაფითა: არამედ იყუნენ დედოფალი და თეიმურაზ
თელავს, მანავს და მაღაროს მჭმუნვარენი და თაობდა ალავერ-
დელი ნიკოლაოზ, რომელი უჩნდათ დიდ-სათნოდ, რამეთუ იყო
ფრიად ხვანჯიანი: ხოლო იმან-ყული ხან იყო ისპაანს წელსა
ხუთსა წინაშე შასულთან უსეინისა ვერა რაისა მყოფელი, თვი-
ნიერ აცილებდენ ვახტანგს, რათა იქმნეს მაჰმადიან: შემდგომად
ქს. ჩდივ, ქრ. უგ: წარმოავლინეს კახეთსვე და მოსრული ყა-
ზახსა შინა ისტუმრა იესემ ტფილისს, ანადირებდა და ანადი-
მებდა და განუსვენა, იმძახლნეს და მისცა ელენე დაჲ თვისი
ცოლად იესეს ბრძანებითა ყეენისათა, შემდგომად მოსცა საჩუ-
ქარი და წარმოსრული მოვიდა თელავს: მაშინ მისცა ქისიყის
მოურაობა და კახთა სპათა თაობა ყიასა ვეზირს: ამან დააწყნა-
რნა ლეკნი მცირე ჟამს, მერმე მანავს მყოფის იმან-ყულისა-
თჳს წარმოევლინა იესეს მენიშნენი, მანდატურთ-უხუცესი ზუ-
რაბ, ავალი-შვილი ზაზა და რევაზ ყაფლანი-შვილი: მაშინ გა-
მოვიდნენ ჭარელნი რბევად. ესე ესმა კახთა, წარვიდნენ და
წარჰყვნენ მენიშნენიცა, მისრულსა აოტნეს ლეკნი და მიჰყვნენ
წყვეტით კახნი. არამედ აოტნეს ლეკთა ერთ-გვრძნი და მოსწ-
ყვიტნეს. მხილველნი სხვანი კახნიცა ივლტოდენ, მოჰყვნენ
ლეკნი, მოჰკლეს ელისენთ-მოურავი მერაბ, ზაზა და რევაზ და
ოცდა-ოთხნი სხვანი წარჩინებულნი კახნი და გლეხნი მრავალნი,
აღიღეს ალაფი და წარვიდნენ: ამის-თჳს კახნი შემჭირვებულნი
განიზრახვიდენ თუ რაჲ ჰყონ. ვინაჲ-გან არა-ვინ შეეწივნენ,
განიგულეს ხრიკი განზრახვითა ალავერდელისათა და დაასკუნეს,
რათა მისცენ ეტიკი ლეკთა და უწყონ ხლომა და ოხრება ქართლს,
ყაზახს, შამშადილს და ყარაბაღს და შირვანს, რამეთუ მორჩე-
ბის ამით ქვეყანა ჩვენი ოხრებისა-გან და მათ ქვეყანათა მრის-
ხანედ უწყოს მტერობა ჭარელთა: ამავ წელსა მოვიდა იესე მა-

რტყოფს, ჰქმნა ქორწილი ქრისტიანულ-მაჰმადიანური, წარიყვა-
ნა ელენე დიდებითა და წარვიდა ტფილისს: შემდგომად მოტ-
ყუევნისა სუნანისა ჭარელთა-გან ითხოვა იმან-ყული-ხან შეწევნა
იესესა-გან და მან წარმოუვლინა სპასპეტი ლუარსაბ სპითა სა-
ბარათიანოთა: მოვიდნენ და დასდგნენ მაღაროს კასთა სპითურთ
შესლვად ჭარს: მაშინ გამოვიდნენ ჭარელნი მორბევად. მცნო-
ბნი ქართველნი და კახნი აღიჭურნენ და წარვიდნენ მათ ზედა.
არამედ ლეკთა მზირ უყვეს და ესენი არღა-რა დამოდნენ ბრძო-
ლასა გარნა ვიეთთამე ჭაბუკთა ქართველთა და კახთა შეუტივეს
და ვითარ ვერ-ღარა მოაქცივნეს მიჰყუნენ ესენიცა, რათა გა-
ნუმაგრონ ზურგი: ამისნი მხილველნი ლეკნი მცირენი მოეტევ-
ნენ შეწინავეთა და აოტნეს იგინი. ეცნენ ესენი დიდთა მათ
რაზმთა, ვერღა-რა დაუდგნენ და ივლტოდენ სრულიად, მიჰყუნენ
ქისიყის ბოლომდე და მოსრვიდნენ უწყალოდ. მერმე აღიღეს
ალაფი დიდი და წარვიდნენ. ხოლო ქართველნი მწუხარენი მი-
ვიდნენ ტფილისს: შემდგომად კვალად წარმოავლინა იესემ ამი-
ლახორი ავთანდილ ზემო ქართლს სპით. ესენი მოვიდნენ და
დასდგნენ საგარეჯოს რაოდენმე თთუე, მერმე წარვიდნენ უქმნი.
არამედ კახეთი იყო მარადის ხლომა-ბრძოლასა შინა: ხოლო
წელსა ქს. ჩღძვ, ქრ. უდ მოკუდა გაზაფხულს დედოფალი ანნა,
მოვიდნენ იესე და ელენე მოტირლად პატარძეულს და დაფლეს
ანნა ალავერდს: ამავ ქორონიკონსა მოვიდა იესე ხიზნად თე-
ლავს. ესე ესტუმრა პატივით და წარავლინა კაცი და ევედრა
ყეენსა, რათა მიუწოდოს იესეს წინაშე მისა და უკუნ-აქცივა
ყულიცა ყეენისა ბაქარისა-გან წამოვლინებული, ამის-თჳს მო-
ვიდა მორდარი ყეენისა და წარიყვანა იესე, რამეთუ ვერღა-რა
სტყუა უგო იმან-ყული-ხან და წარჰყუა ცოლიცა თვისი ელენე
და წარატანა თეიმურაზ ლილომდე პატივისა-თჳს:

ამ ჟამთა მოადგნენ ლეკნი შილდა-ყვარელს. ხოლო გან-
მაგრდნენ მდაბიურნი და მოსრნეს მრავალნი ლეკნი, შემდგომად
შემუსრნეს და წარუხვნეს სიმაგრენი ლეკთა და გამოსწყვეს სულნი
მრავალნი კოშკებთა შინა, მოსტყუევნეს და წარვიდნენ, არამედ

ვერღა-რა მიუსწრეს კახთა მდევართა. მაშინ დაამტკიცეს განზრახვა ალავერდელისა წინ-თქმული, მისცეს კახთა ეტიკნი ჭარელთა, მივიდნენ და მოსწყვიტნეს ბოლნისები და თვით ზავჭყვეს მათ-თანა: კვალად ყარაბაღს, შაქს, შირვანს მარადის არბევდნენ. მერმე წარვიდნენ და მოსტყვევნეს არდავილი და მოვიდნენ ალაფითა დიდითა: შემდგომად შეიპყრა ყიასა ვეზირი იმან-ყულიხან, წარუღო ქონება და პატიმარ-ჰყო პანკისს. არამედ განივლტო ყიასა და მივიდა ტფილისს, შეიწყნარა ბაქარ, მისცა სასახლე მისი და არღა-რა მოსცა იმამ-ყული-ხანს. ამისთჳს იქმნა მათ შორის შური და დამართვიდნენ წინაშე ყეენისა: ხოლო კახთა და ლეკთა ზავთა შორას, ამ ჟამთა წარვიდენ თუშნი, მოსრნეს რაოდენიცა ჰპოვეს ლეკნი და მწყემსნი და წარმოიღეს არვე დიდ-ძალი, ეწივნენ ჭარელნიცა. არამედ მოსრნეს თუშთავე და აოტნეს იგინიცა და მოვიდნენ მშვიდობით: ამისთჳს მოგზავნეს ჭარელთა. „არს მშვიდობა ჩვენ შორის, რად ჰყვეს თუშთა ესე:« განრისხნა იმამ-ყულიხან და ბრძანა მიცემა მონაღებისა. ხოლო თუშთა არა ინებეს. კვალად წარვიდა მოურავი მათი და არცა მას ისმინეს, ამხედრდა თვით იმამ-ყულიხან და მივიდა და უბრძანა ცემა-თოფითა, არამედ მათ რა იხილეს იმამ-ყული-ხან შეაქციეს ზურგი და დასდგნენ უსაჭურველონი და მსროლელთაცა არღა-რა თუ იკადრეს მიხედვად: ამისთჳს შეიწყალა მეფე-მან და არღა-რა მოსრნა, გარნა წარუხვნა ნატყვენავი და მისცა ლეკთა არვი-თური:

შემდგომად მოვიდა მეფე ვახტანგ საფურცლეს ქს. ჩღით, ქრ. უზ, დეკემბერს, რამეთუ ემცნო ყეენსა განგება საქმისა ლეკთასა და მივიდა იმამ-ყული-ხანცა საგურამოს და დასდგა არაგვის პირსა ზედა. იხილეს ურთიერთი, განაახლნეს სიყვარული და ჰქმნეს პირი და მოსცა სპანი ვახტანგ და წარვიდენ თვის თვისად: გაზაფხულს წარმოავლინა ერასტი ყაფლანისშვილი სპითა საბარათიანოსათი, მოვიდა და დადგა კარდანეხს, დაჰყვეს თთუეა ოთხი. გარნა გამოვიდნენ ლეკნიცა და არა აბრძოლნეს კახთა. არამედ შემდგომად წარვიდენ უქმნი: კვალად

ამავე ზამთარს წარმოავლინა ყეენ-მან შირვანის ბეგლარ-ბეგი
შემუსრვად ჭარისა: ამან მოუმცნო იმამ-ყული-ხანს, ვითარ ჯერ
არს მისლვა, რათა აუწყოს. არამედ განზრახვითა კახთათა არა
რაი აუწყა და არცა მისცა ეტიკნი. „რამეთუ უკეთუ ევნოს რაი,
ჩვენ არა-რაი გვაბრალოს ყეენ-მან:“ ხოლო იგი მოვიდა მაქს
სპითა შირვანისათა. დღესა ერთსა დაესხნენ ჭარელნი, მოკლეს
ბეგლარ-ბეგი და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი და აღიღეს ალაფი
და იავარი ურიცხვნი, რამეთუ აქლემს ყიდდენ ჭარელნი ოთხ-
მილანთუნად: ესე ესმა ყეენსა მოუწერა ვახტანგს, რათა წარვი-
დეს და შემუსროს ჭარი:

მცნობნი კახნი წარვიდნენ, ეპისკოპოსნი და წარჩინებულ-
ნი და ევედრნენ ვახტანგ მეფესა, რათა ჰყოს ბრძანებული ყე-
ენისა: მან აღუთქვა და წარმოვიდა სპითა დიდითა ქს. ჩღკა,
ქრ. უთ, იანვარს, ამასვე დამეს მოვიდნენ ლეკნი ხაშმს, ვიდრე
უჯარმამდე, უჯერო-ჰყვეს, რამეთუ არა აცნობეს ვახტანგს. ეს-
რეთ განმზრახთა, რამეთუ უკეთუ ესენი მოსრას, დაშოების ჭა-
რი უვნოდ, მგონეთა უკუნქცევად. კვალად განზრახვით მოიყვა-
ნეს ორმოცდა ხუთ-დღე მაღაროს, რათა დასახლდენ და მოშენ-
დეს ქვეყანა და შემდგომად შევიდნენ ჭარს: ხოლო მაღაროდან
მოვიდა ხილვად იმამ-ყული-ხანისად ვახტანგ, რამეთუ სნეულებ-
და დავით და განიზრახეს რა იგი ჯერ იყო. არამედ ეზრახნენ
ვახტანგს ჭარელნიცა დამორჩილებად. გარნა ბრძანებითა ყეენი-
სათა უკუნ-იქცა და იქმნა ჭმუნვა დიდი კახთა შინა, რამეთუ
აიყრებოდიან და ჰყოფდენ ციხე-სიმაგრეთა და გამაგრდებოდიან
მათ შინა თელავს, ალავერდს, ლალის-ყურს, შილდა-ყვარელს,
გავაზს: ვეჯინს, საგარეჯოს, ხაშმს და სხვათა ადგილებთა შინა
და ოხრდებოდა ქვეყანა რბევა კირთებითა: ხოლო ამ ვითარება-
სა შინა მოკუ̂და მეფე დავითცა ქს. ჩღკბ, ქრ. უი, წარიღეს და
დაფლეს ყუმს: მაშინ განიყუ̂ნენ კახნი, ზოგთა ინებეს თეიმუ-
რაზ და ზოგთა მაჰმად-ყული-ხან, გარნა მართვიდა თეიმურაზ
სათნოთა იმან-ყული-ხანისა ცოლისათა კახეთს. ხოლო იმამ-
ყული-ხან დაუტევა ორნი ძენი მაჰმად-მირზა და ალი-მირზა და

ასული ერთი ამ ჟამთა მოვიდნენ ლეკნი და მოსტყვევნეს თი-ანეთი, ამათ წარმოუდგა თეიმურაზ კახითურთ და ლეკნი დასდ-ვნენ სიმაგრესა ერთსა და მისრულთა სრვიდენ მრავალთა, მოჰ-კლეს სარჩევნელი ფილიპე ჩოლაყა-შვილი. შემდგომად შეუხ-დნენ კახნი, შემუსრეს სიმაგრე, მოსრნეს და მოსწყვიტნეს ლეკნი, რამეთუ მცირედნიღა განერნეს. ხოლო კახთა აღიღეს ნატყვენავი და მოვიდნენ გამარჯვებულნი. არამედ კვალადცა მა-რადის იყო ესე ვითარი კირთება ლეკთა-გან კახეთსა შინა:

ია, მეფე კონსტანტინე ბ, ვ წელი ჰმეფა:

წელსა ქს. ჩდკგ, ქრ. უია, წარმოავლინა ყეენ-მან მაჰმად-ყულიხან ძე ერეკლე მეფისა, ნაშობი მხევლისა-გან, რომელსა ეწოდა კონსტანტინე, მეფედ კახთა: ესე მოვიდა და დასხდა ყა-ზახსა შინა, რამეთუ მიეცა ყეენსა ერევანი, შამშადილი და ყა-ზახი და წარვიდნენ კახნი წინაშე მისსა: ხოლო იყო ესე მაჰ-მად-ყულიხან ფრიად მაჰმადიანი, ლაღი და ამაყი, მდიდარი და მესისხლე, რამეთუ არა რიდებდა მცირესა ზედა კაცთა სიკუ-დილსა: ამისა შემდგომად მისცა მეფესა ვახტანგს ყეენ-მან სა-რდრობა ადრიბეჟანისა. ამას წარმოუვლინა ყაზახსა შისა ხანი, და ესე არა უტევა მაჰმად-ყულიხან. არამედ აუწყა ვახტანგს: „რამეთუ მოცემულ ჩემდა არს: მანცა ნება-ჰსცა და მოუმცნო, რათა მისცეს სპანი. ამის-თჳს ჰყვეს პირი მტკიცე ორთავე, რა-თა შეკრბენ ხუნანს ზავისა და სიმტკიცისა-თჳს: ხოლო მოვი-და რა ვახტანგ სპითა ხუხანს წარემართა მისლვად მაჰმად-ყული-ხანცა, ამას მოგზაურს მოერთვა წიგნი იესესი და რომელთამე ქართველთა, რათა არა მივიდეს ვახტანგისა-თანა. „რამეთუ გი-ძებნისთ ღალატად სიკუდილსა." ამის-თჳს უკუნ-იქცა, განვლო მტკვარი, ყარაია დამითვე და მივიდა საგარეჯოს, მუნიდამ წა-რუვლინა თეიმურაზ კვალად ზავისა-თჳს, თვით ეზრახა ლეკთა, დაიზავნა ჭარელნი და მოიყვანნა რაოდენნიმე და იყვნენ წინაშე

მისსა. მერმე მოვიდა თეიმურაზცა, რამეთუ ებრალა ვახტანგს ტეხა პირისა და ემცნო აწცა კვალად ერთობისა პირი: არამედ შემდგომად მოსრნეს გოგჯალულს ელთა რაოდენნიმე მებარგულნი ქართველთანი და არცა-და წარუვლინა მაჰმად-ყულიხან სპანი ყაზახთა ვახტანგს: ამის-თჳს წარმოავლინა სპანი ვახტანგ მეფე-მან ყაზახსა შინა: ესე ჰსცნა მაჰმად-ყული-ხან და ამანცა წარავლინა კაცნი და ბრძოდენ ყაზახს. კვალად მოიყვანა ლეკნი, წარუძღვანა კაცნი და მოსტყვევნეს სრულიად ლილოები: ამისა შემდგომად მოსწყვიტნა ვახტანგ გოგჯალონი და წარიღეს ქონება მაჰმად-ყული-ხანისა ერევნიდამ მონაქონნი: ესე აღუძნდა მაჰმად-ყული-ხანს და მისცა ჭარელთა განძი, მოიყვანნა იგინი და წარუძღვანნა კაცნი, ამათ განვლეს ყურყუთას ღამით და ღილასა დაესხნენ წინ-წყაროს, მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნნეს და წარმოიღეს ჯოგიცა სამეფო, აღიღეს ალაფი დიდი, გამოვლეს ხუნანს მტკვარი და მოვიდნენ: მერმე მოვიდნენ ბაქარ და იესე, მცხეთას და მრბევდიან საგურამოს. ხოლო მაჰმად-ყული-ხან წარავლინა თეიმურაზ და აქუნდათ ბრძოლა მცირე-ხანს. შემდგომად ზავ-ჰყვეს მათ ნებითა მაჰმად-ყულისათა და წარიყვანეს თეიმურაზ და კაცნი ეპისკოპოსნი და მთავარნი ტფილისს, მუნ უმეტეს ზავ-ჰყვეს და ფიცით აღუთქვეს ვახტანგს არღა-რა ორგულება. არამედ სიმტკიცე სიყვარულსა ზედა და ერთობასა:« მერმე ანადიმნა, ანადირნა, მისცათ ნიჭნი და წარმოავლინნა და მოვიდნენ მაჰმად-ყულიხანისა-თანა. განიხარა ამანცა შემტკიცებისა-თჳს და მშვიდობისად. არამედ შლილობათა ამათ შინა დამარივიდიან ვახტანგ და მაჰმად-ყულიხან წინაშე ყეენისა ურთიერთთა, რამეთუ აღიღეს ისპაანი და იყო შასთამაზ, ამან განმზრახთა თვისთა-გან აღირჩია მაჰმად-ყულიხან და მოსცა ქართლი: ამის-თჳს შემოიკრიბნა მაჰმად-ყულიხან კაცნი, თუ რაჲ ჰყოს, რამეთუ ეტყოდა: „ფიცვართ-მყოფ და ვჰგონებ იმყოფის ამით შფოთი დიდი. აწ მნებავს, რათა წარუგზავნო რაყამი და ვაცნობო ვახტანგს (ვითარცა ჰყო მანცა), ამითი იქმნას უმეტესი სიმტკიცე ჩვენ შორის, მერმე ვაუწყოთ ყეენსა ზოგად სიმ-

ტკიცე ჩვენი:« არამედ კახთა მსმენელთა და უმეტეს ალავერ-
დელ-მან უარ-ჰყო ესერი, ჰგონებდენ დაპყრობასა ქართლისასა
და მერმე ამითი შემუსრვასა ლეკთასა და განთავისუფლებასა
მათ-გან, უსმინა მაჭმად-ყულიხანცა და მივიდა და დასდგა ავლა-
ბარს და იქმნა რა იგი ადვსწერეთ. არამედ კახეთი იყო მარა-
დის სდომა, ტყვეობა-ოხრებასა შინა ლეკთა-გან:

ხოლო შემდგომად შეპყრობისა მაჭმად-ყულიხანისა ოსმალ-
თა-გან ტფილისს გამოივლტო ციხიდამ, გამოვლო მცხეთის
ხიდი და მოვიდა მარტყოფს, აჰყარა მუნ სახლეული და დედა-
წული თვისი და მოვიდა თელავს და ეზრახოდა ლეკთა და ოს-
მალთა ფაშასა: არამედ მოუხდნენ ოსმალნი მარტყოფს ქს. ჩღკგ,
ქრ. უია, მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნეს, ხატნი და ჯუარნი შე-
მუსრნეს, მოსწვეს და მოაოხრეს და წარვიდნენ ტფილისვე.
არამედ გაზაფხულს იყო ლაშქრობა ლეკთა-გან ძლიერი, სდო-
მანი, სრვანი, ტყვევნანი, ოხრებანი დაუცადებელნი და იავარნი
კახეთსა შინა: ამის-მიერ ვერღა-რა მდგომი მაჭმად-ყული-ხან
თელავს წარვიდა დედოფლით და დედა-წულით და წარჩინებულით
თიანეთს: ამას მოუდგნენ ლეკნიცა. არამედ ვინად-გან არღა-რა
იყო სხვა ღონე ეზრახა მაჭმად-ყულიხან ჭარელთა მეგობრობი-
სა და კეთილისა-თჳს წინასა: მათ უსმინეს, მოვიდნენ და წა-
რიყვანეს ქისიყს. ხოლო თეიმურაზ და უმეტესნი კახნი დედა-
წულით და ეპისკოპოსით მივიდნენ ანანურს (არამედ რომელსა
ეტვირთა ნაწილი წმიდათა უბრკმა ცხენსა მისსა არაგვსა შინა
და წარიღო ნაწილნი იგი და დაიკარგა ქეთევან დედოფლის ნა-
წილითურთ): ხოლო ლეკნი მოვიდნენ და მოადგენ ანანურს.
მაშინ განამაგრეს კახთა ანანური და ვერა ავნეს ლეკთა და უკუნ-
იქცნენ. გარნა დაშთა თეიმურაზ ანანურს ცოლით და სახლეუ-
ლით თვისით და კახნი წარვიდენ წინაშე ვახტანგისა: შემდგო-
მად მცირედისა შეკრბნენ ჭარელნი მოსლვად ქისიყსა ზედა:
ესე იხილა მაჭმად-ყული-ხან არა კეთილად თვისად, ივლტოდა
და მოვიდა ქისიყს: მაშინ ჭარელნი შემოესივნენ დედოფალსა
და ქონებასა მისსა და ვერ მპოვნელნი მაჭმად-ყული-ხანისა წარ-

ვიდნენ ალაფითა თჳსადა; მერმე წარმოიყვანა დედოფალიცა მაჰმად-ყულიხან და დასვა თელავს. მუნიდამ ეზრახა ჭარელთა: „სტუმარ-მონდობილი ვიყავ თქვენდა, არა ჯერ იყო ესე თქვენ-გან.“ ხოლო მათ პასუხი-უგეს, რამეთუ უცნობელად ჩვენდა ჰყვეს ჯეილთა. გარნა ვსტანჯოთ იგინი:“ გარნა მოსცეს რაიმე ნაალაფევნი და მოუთხრეს: „ჩვენ კვალად ვართ მეგობარნი შენნი მტკიცედვე:“ არამედ იყო მარადის ლაშქრობა ლეკთა-გან და ოხრება კახეთსა შინა:

ხოლო წელსა ქს. ჩღკდ, ქ'რ. უიბ, იანვარს წარავლინა მაჰმად-ყულიხან თეიმურაზ ბაქარისა-თანა, ვინად-გან ეზრახოდ-ნენ ურთიერთს და შემდგომად მივიდა თვითცა მცხეთას, ჰყვეს პირი ერთობა სიყვარულისა და წარმოვიდა თელავსვე; ამის-თჳს წარავლინა სალთ-ხუცესი საზვერელი მაჰმად-ყულიხან წინაშე ყეენისა და აცნობა ესე და მოიიხოვა ნიჭნი საგანძურთა, რათა ბრძოდენ ორნივე ოსმალთა, უკეთუ შეეწიოს: ამისა შემდგომად წარვიდა კახთა და ლეკთა სპითა ყაზახსა შინა. ამისნი მცნობელნი ოსმალნი მოვიდნენ და დაესხნენ ხილხილას მდგომს, ივლტოდა მაჰმად-ყული-ხან და წარიღეს მისნი ყოველნი ხარჭე-ბითურთ ოსმალთა: ხოლო მაჰმად-ყული-ხან მოვიდა განჯას და განჯელთა არა შეუშვეს ქალაქსა შინა (რამეთუ იჯდა ძმის-წული მაჰმად-ყულიხანისა მაჰმად-მირზა მის-წილ, რამეთუ მიუხუნა რა ერევანი ყეენ-მან მოსცა მის-წილს განჯა), ვინად-გან ეშინოდათ განჯელთა ოსმალთა-გან. გარნა უძღუნეს დიდნი გარე-ქალაქისა, მერმე წარმოვიდა კახეთს. არამედ აქვნდა შიში ლეკთა-გან და ივლტოდა ღამე მტკვრის-კიდესა ეტიკობითა ტურასითა და მო-ვიდა საგარეჯოს: მაშინვე მოადგნენ ლეკნი და ვერდა-რისა მყო-ფელი განივლტო ღამით და მივიდა თელავს და განამაგრა იგი; ხოლო ლეკთა დაიპყრეს კახეთი, მაჰმადიან-ჰყუნეს და დაუდგინ-ნეს მოლანი მათნი დაბნებთა, ციხე-სიმაგრეთა შინა: არამედ შემდგომად ვახტანგ მეფისა წარსლვისა რუსეთს ეზრახნენ ქარ-თველი მაჰმად-ყული-ხანს, რათა მივიდეს სპითა კახეთისათა,

განაძონ ოსმალნი და იყოს მეფედ მათდა: ესე ირწმუნა მაჰმად-ყული-ხან და შემოიკრიბნა კახნი, თუშნი, ფშავნი და ხევსურნი (და თეიმურაზ იყო ანანურსავე) და წარვიდა და მივიდა მუხრანს, მუნ მოეგებნენ არაგვ-ქსნის ერისთავნი. მერმე მივიდა თედო-წმიდას და მუნ მოერთვნენ ზემო-ქართლი საციციანოსანი სრულიად და იქმნა, ვითარცა აღვსწერეთ: შემდგომად მუნით ლტოლვილი მოვიდა ახალ-გორს და მიიყვანა დედოფალიცა თვისი, რამეთუ ვერღა-რა შთავიდოდა კახეთს ლეკთა-გამო, ვინად-გან მათ დაიპყრნეს: ხოლო მოვიდა საზვერელი და მოართვა რომელიცა მოენიჭა ყეენსა იგ ათას-ოთხასი დრაჰკანი და წარაგო მაჰმად-ყულიხან მუნ მრავალნი, რამეთუ დაუძვირეს ყოველნი საზრდელნი ქსნის-ხეველთა: ამის-თჳს შემდგომად წარმოვიდა, რამეთუ ვერღა-რა იტვირთა უპატიურობა შანშესაგან და მოვიდა ფშავს და წარიყვანა ძმაცა თვისი თეიმურაზ დედა-წულითურთ, და იყოფებოდნენ მუნ წელსა ერთსა იწროებითა დიდითა: გარნა თუცა დაიპყრნეს ლეკთა კახეთი. არამედ იქმნენ მკრძალველნი და მოფრთხილენი მათ-გან კვალადცა. ამის-თჳს შეკრბენ ჭარელნი და მოიყვანნეს დაღისტნელიცა და მოადგნენ თელავს სპანი დიდნი და ბრძოდენ კვირა ერთ: მიხჭირდათ თელაველთა და განწირნეს თავნი და გამოვიდნენ განზრახვითა ვისმე ხუცისხთა, რომელი ეტყოდა ძლევასა ლეკთა ზედა, ეკვეთნენ თელაველნი და მოსრნეს ბანაკნი მათნი, აოტნეს და აღიღეს ალაფნი მათნი: ამის მხილველთა კახთა მოსრნეს ყოველნი თვისთა შინა მყოფნი ლეკნი და განთავისუფლდენ და კვალად სიმაგრეთა მყოფნი დაადგრნენ მტკიცედ:

მერმე მოუწოდეს მაჰმად-ყულიხანს, ჩამოვიდა და დაემორჩილნენ ყოველნი თელავს მყოფს: მაშინ ზავ-ჰყო მაჰმად-ყული-ხან ლეკთა-თანა, ვინად-გან იხილეს მათცა მაგრობა კახთა და ქართლი უპატრონოდ და მდიდრად. ითხოვეს ყოლაუზი მაჰმად-ყული-ხანისაგან, დაუტევეს კახეთი და ბრძოდენ ქართლსა მარადის: გარნა არცაღა-თუ კახეთი იყო მათ-გან მშვიდობით. ამის-თჳს ჰყვეს ციხე მაღაროს ქისიყელთა და შეკვიდნენ მას შინა.

არამედ ქართლის ნატყვენავის წილს მოსცემდენ ლეკნი მაჰმად-ყულიხანს ჭუთის-თავს ეტიკობისა-თჳს და უწოდა თავთა მათთა მეგობრად, ძმად და მეყვისად: ამისა შემდგომად მოუვლინეს ოსმალთა, რათა ულაშქროს მათ, ერისთავთა ზედა ქართლისათა: არამედ ვინად-გან მტერ-იყო მაჰმად-ყულიხან შანშესი უპატიო ყოფისა-თჳს წინ-თქმულთა. ამის-თვის შემოიკრიბნა სპანი. კახთა და წარიყვანნა ნიჟადად ლეკნი მრავალნი და მივიდა თიანეთს და რა მოადგნენ ოსმალნი დუშეთს და ვერღა-რა დაუდგა რევაზ ერისთავი და წარვიდა მთიულეთს: ხოლო მაჰმად-ყულიხან შევიდა ანანურს, გამოიღო ზარბაზნები და წარმოგზავნა თელავს და დასვეს ერისთვად მუნ პაპუა ოსმალთა. მერმე მოვიდნენ ვანათს, შემდგომად ლიახვსა ზედა მუგუთს და იქმნაცა, ვითარცა აღვსწერეთ: არამედ უკუ-მოიქცენ რა მუნიდამ, ინებეს ოსმალთა დადატით შეპყრობა მაჰმად-ყული-ხანისა და მიუწოდეს გორს: ამისი მცნობი მაჰ-მად-ყული-ხან წარმოვიდა ღამით და მოვიდა თელავს და იყოფებოდა მუნ ზავითა ოსმალთა და ლეკთა-თანა: კვალად ამისა შემდგომად წარმოვიდა უსუფ-ფაშა ხილვად სულხავისად, რამეთუ მოსლვად იყო იგიცა ყარადაღს და მიუწოდა მაჰმად-ყული-ხანს უსუფ-ფაშამ, რათა დაუმტკიცოს ხონთქრისაგანცა კახეთი და მივიდეს მის-თანა და მწეცა ეყოს ლეკთა ზედა: ესე არა ინება კოსტანტინემ წინა-თქმულთა დალატობისა-თჳს მისლვა მის-თანა. არამედ ლტოლვა კვალად ფშავსავე: გარნა დაარწმუნებდა ალავერდელი და თარხანი ლუარსაბ ფიცით, რამეთუ ესენი იყვნეს შუამავალნი. "და უკეთუ არა შივიდეს მაჰმად-ყული-ხან მოვიდეს მუნით სულხავი და აქათ ოსმალნი და მოსრან კახეთი და მერმე ხელთ-იგდონ შენცა:" ამის-თჳს შემოიკრიბნა სპანი და მივიდა უსუფ-ფაშისა-თანა ბეჟანბაღს: მან პატივ-სცა და წარმოავლინა, რათა მზა ჰყოს სპანი და მივიდეს კვალად. არამედ აღმხედრდებოდა რა განგვრიმა მაჰმად-ბეგ მესაჭურჭლე-მან ისაყ-ფაშისა-მან და მოჰკლეს მაჰმად-ყული-ხან ქს. ჩღკთ, ქრ. უიზ: მერმე მოეტევნენ ოსმალნი კახთა, მოსწყვიტნეს და ტყვე-ჰყვნეს მრავალნი, შეიპყრეს ალა-

ვერდელიცა და რევაზ ერისთავი, რომელიცა ლტოლვილი მაჰმად-ყული-ხანისა-თანა იყო და წარჰკვეთნეს თავნი წინაშე უსუფ-ფაშისა, ეგრეთვე მაჰმად-ყული-ხანს და სხვათაცა მრავალთა და წარუვლინეს ისაყ-ფაშას და მან წარგზავნა წინაშე ხონთქრისა:

ხოლო უსუფ-ფაშა მივიდა სულხავისა-თანა, იხილა იგი და პატივ-სცა, მერმე წარმოავლინა იგი შიგნით კახეთსა შინა, თვით უკუნ-იქცა და მივიდა ტფილისს: ხოლო სულხავი მოვიდა და მოადგა თელავს, გამოიყვანა ცოლ-შვილი მაჰმად-ყული-ხანისა ნებითავე მათით. მერმე შემუსრა შილდა, ყვარელი და გავაზი, მოსრნა, მოსტყვევნნა წარიყვანნა მრავალნი სულნი და წარვიდა თვისადვე: ამათი მხილველი თეიმურაზ წარვიდა ფშავს და იყოფებოდა მუნ: შემდგომად ამისა მოვიდენ ოსმალნი ყარაღაჯს, აღაშენეს ციხე, განამაგრეს ზარბაზნებითა და შეაყენნეს გუშაგნი და სპანი დაუდგინნეს და სხვანი წარვიდენ: ესე აღუძნდათ ჭარელთა და მრავალ-გზის ეკირთებოდენ. გარნა ვერარაიმე ავნეს. ამის-თჳს შეიკრიბნენ ჭარელნი, წარვიდნენ და მოსტყვევნნეს ბოლნისები: ამათ წარმოუდგა ისაყ-ფაშა და მოეწიათ ყარაის ბოლოს მეწინავენი, გაბრუნდნენ ლეკნი, ჰგონებდენ სიმცირესა მათსა: მაშინ მეწინავენი იგინი ივლტოდნენ. ამათ მიჰყუენენ ლეკნი და მიაყვანეს სისქესა შიგა ოსმალთასა, მოსრულთა მოეტევა ისაყ-ფაშა და მოსწყვიტნეს ურიცხვნი ლეკნი, აოტნეს და მოყუნენ ხოცითა და სრვითა დღე და ღამე ალაზნამდე, ვითარ მცირედნიღა გარდაეხვეწნენ და უკუნ-იქცა გამარჯვებული ისაყ-ფაშა ტფილისვე: არამედ ჭარელთა მიერითგან ვერღა-რა იკადრეს რბევად და კირთებად და დაიპყრეს ყარაღაჯს მდგომთა ოსმალთა ელიფადარი, ართმიდიან ხარკსა და ალაშქრებდიან: ხოლო თეიმურაზ იყო ფშავს ფრიად უპოვარი და მოინება წარსვლა რუსეთს. არამედ არა უტევებდა კახნი. მერმე ჩამოიყვანეს კვალად თელავსვე ქს. ჩღლა, ქრ. უჱთ:

იბ, თეიმურაზ ბ, იგ წელი ჴმევა:

მაშინ თეიმურაზ ეზრახა ისაყ-ფაშას უვნებელობისა-თჳს,
რამეთუ ძესა მისსა უსუფ-ფაშას აქუნდა კახეთი მიცემული ხონ-
თქრისა-გან. გარნა სახელით ოდენ და ვერა რის მოქმედებითა:
ხოლო ისაყ-ფაშამ აღუთქვა უვნებელობა თეიმურაზს და მიუწო-
და ტფილისს და განზრახვითა და იძულებითა კახთათა მივიდა
მის-თანა ტფილისს: მან კეთილად შეიწყნარა და წარმოავლინა
კვალად კახეთსავე, რათა დაადგრეს ერთ-გულებასა ზედა და
იყოფებოდეს თელავს: არამედ იყო კვალადცა კახეთი ესე-ვითარ-
სავე ბოროტებასა შინა და სიმაგრეთ-გამო მაგრდებოდიან ყა-
მითი ჟამად: შემდგომად რა მოვიდა თამაზ-ხან და აღიღო შირ-
ვანი, მერმე შეუსდა კულმუხს და მუ იდამ გამარჯვებული მოად-
გა განჯას ქს. ჩღლდ, ქრ. უკბ: ამის-მან მცნობ-მან ისაყ-ფაშამ
წარმოავლინა სპანი ოსმალთა და მოვიდნენ ესენი ქიზიყს: ამა-
შინ შეითქვნენ კახნი აბელ მოურავის-თანა და ღამით დაესხნენ
ოსმალთა, მოსრნეს მრავალნი, აღიღეს ალაფნი დიდ-ძალნი და
წარმოვიდნენ ღამითვე. ხოლო დილასა აღირნან ოსმალნი და
წარვიდნენ მოსწრაფედ ტფილისს: ამ ჟამთა წარმოავლინა თა-
მაზ-ხან განჯიდამ კაცი და მოითხოვა ასული იმან-ყულიხანისა,
რამეთუ ძმაცა მისი მაჰმად-მირზა წარწყმდა მის-თანა ბრძოლასა
შინა თოფალ-ფაშისასა და ამითი ჰგონეს ამათ ნამსახურ-ყოფნა
და წარუვლინეს ქალი იგი: ამისა შემდგომად შემოიკრიბნა თეი-
მურაზ კახნი, ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი და წარვიდა წი-
ნაშე თამაზ-ხანისა: არამედ მისრულსა თეიმურაზს და კახთა არა
წესისა-ებრ პატივ-სცა თამაზ-ხან, გარნა მცირედითა ნიშნითა:
ხოლო აღვსებასა მოვიდა დესპანი რუს-ხელმწიფისა მთავარი
სერგი გალიცინი მოსმენად წირვისად თეიმურაზისა-თანა, რა-
მეთუ არა იყო სხვა ეკკლესია მუნ თვინიერ მის კარვისა: ესე
ისტუმრა თეიმურაზ და მერმე მანცა ისტუმრა, და შოუძღვანა
თეიმურაზს არმაღანი მუნებურნი. შემდგომად მოსცა თამაზ-ხან
სპანი დიდნი და წარმოავლინა შემუსრვად ჭარისად: ამის მცნო-

ბთა ოსმალთა დაუტევეს ყარაღაჯის ციხე და ივლტოდნენ ტფი-
ლისს: იხილეს ესე კახთა, მივიდნენ და შემუსრეს ციხე ყარა-
ღაჯისა, წარმოიღეს ზარბაზნები და რომელნიმე შემუსრნეს და
დაუტევნეს: მერმე შეკრბენ და მიეგებნენ თეიმურაზს, შეუძღუ-
ნენ ყიზილბაშთა ჯარსა შინა და შეუსხდნენ. არამედ განმაგრ-
დნენ და წინა-აღუდგნენ ჯარელნი. გარნა სძლეს ყიზილბაშთა და
კახთა და მოწყვიტნეს მრავალნი, შემუსრნეს კოშკნი და სიმაგ-
რენი მათნი და მოსტყვევნნეს, აღიღეს ალაფი დიდი და წარ-
მოვიდნენ: ხოლო შემდგომად სძლო რა ქოფრულსა თამაზ-ხან
შიუწოდა თეიმურაზს ერევანს, წარვიდა თეიმურაზ და მივიდა
რა მცირეს ხანს უკან შეიპყრა და წარმოგზავნა ტფილისს, რათა
მოიყვანოს ცოლიცა თვისი თამარ მუნ: არამედ მოვიდა რა ყუ-
რუუთას თეიმურაზ, გამოივლტო და მოვიდა თელავს და მოვი-
დაცა ტფილისს თამაზ-ხან: მერმე ესმა მოსლვა დარუბანდს თა-
თარ-ხანთა, წარმოვიდა კახეთსა ზედა: ამის-თჳს წარვიდა თეი-
მურაზ ყოვლითა დედა-წულითა თვისითა ფშავს და თამაზ-ხან
მოვიდა კახეთს და დაამშვიდა კახეთი: მერმე წარმოავლინა მა-
რბიელად სპანი და აჴყარნა სულნი მრავალნი და სხვანი მოს-
რნეს: ხოლო ტყვენი წარგზავნა ხორასანს და წარვიდა თვითცა
დარუბანდს. გარნა ავნეს დიდი სპათა თამაზ-ხანისათა ჯა-
რელთა:

არამედ წარყვანებულთა კახთა ტყვეთა რომელთამე ქართველ-
თა-თანა იცეს ჟამი მარჯვე, მოსრნეს მტარვალნი თვისნი, გან-
თავისუფლდენ და მოვიდენ კახეთსავე და ქართველნი ქართლს და
სხვანი რომელნიმე წარიყვანეს ხორასანსავე: ხოლო გახელმწი-
ფდა რა თამაზ-ხან მუღამს, მერმე წარვიდა შანადირ ისპაანს,
შთამოვიდა თეიმურაზ კახეთს და დაიპყრა კახეთი: მაშინ ეზრახა
ხანი ტფილისისა თეიმურაზს ფიცით, რათა მივიდეს მის-თანა
და ჰყონ ზავი და დაუმტკიცოს კახეთი მუქენისა-გან და გამოუ-
ტეოს ნიჭითა უვნოდ: ესე კახთ-გამო ირწმუნა თეიმურაზ, წა-
რვიდა და მივიდა გორს: ხან-მან პირველ კეთილად შეიწყნარა,
მერმე შეიპყრა ღალატად, წარგზავნა ქართველით პყრობილი-

თურთ წინაშე შანადირისა ისპაანს ქრ. ჩღლზ, ქრ. ჳკე: ხოლო მისრულსა შანადირ არა რაჲ აგნო, ვინადგან ნებითა თვისით მისრულ იყო და დალატით შეეპყრა ხანსა. არამედ მისცნა ნიჭნი მცირენი და წარიყვანა ყანდაარს. მუნ ყანდაარს ყოფასა შინა, სთხოვა თეიმურაზს შანადირ ძე და ასული, რათა მიიყვანოს იგინი მის-თანა და თეიმურაზ გამოუტევოს კახეთსავე: ესე აღუძნდა ფრიად თეიმურაზს, გარნა არა რაი იყო სხვა ღონე მიყვანისა-გან კიდე, მოავლინა კაცი და წარიყვანა ერეკლე ძე თვისი და ასული თვისი ქეთევან: ხოლო შანადირ წარიყვანა ერეკლე ინდოეთს და ქეთევან მისცა ძმის-წულსა თვისსა ალი-ყული-ხანს ცოლად და გამოუტევა თეიმურაზ კახეთს: არამედ ძე იმან-ყული-ხანისა ალი-მირზა, რომელი დაუტევა შანადირ ტფილისს, ვითამც ვალი, შთავარდა ამასა და ხანს შორის შური დიდი, ვერღა-რა დადგა ტფილისს ალი-მირზა, წარმოვიდა კახეთს: ამან ალი-მირზამ ინება განზრახვითა აბელ-მოურავისათა განდგომა ყეენისა და თვით დაპყრობა კახეთისა და ამის-თვის-ცა-ეზრახაცა თამარს, რათა ჰყონ ესე. არამედ თამარ არა ინება, რამეთუ ვინად-გან იყუნენ ქმარი მისი თეიმურაზ და ძე მისი ერეკლე ყანდაარს წინაშე შანადირისა:

ესე აცნობა თამარ ქისიყელთა და თუშთა არა ყოვად ამისა ესრეთ; მაშინ იგინი მტკიცედ დაადგრენ ერთ-გულებასა ზედაჲ თამარისასა გივის ჩოლაყა-შვილის მიერ და ამის-თჳს მივიდა თამარცა ქისიყს: ხოლო მათ რა იხილეს ესე ესრეთ ვერცადა-რა იკადრეს რაისამე ქმნად, რამეთუ იქმნებოდა შფოთი დიდი და სისხლის დათხევა კახთა შორის, განიფანტნენ და წარვიდენ თვის-თვის ად: ამის თჳს ალი-მირზა ვეღარ დამყოფელი კახეთსა შინა წარვიდა წინაშე შაჰნადირისა ყანდაარს და წარჰყვა ინდოეთს და მუნ მოკუდა: ამის ქმნისა შემდგომად მოვიდა თეიმურაზცა კახეთს ყანდაარიდამ ქს. ჩღლც, ქრ. ჳკვ, მოეცა შაჰნადირ კახეთი. არამედ მორჩილებასა შინა ტფილისს მჯდომის ხანისასა: ხოლო შემდგომად წელსა ქს. ჩღლთ, ქრ. ჳკზ წარმოემართა სპასალარი ერანისა და ძმა შაჰნადირისა, რომლის-

თვისცა ერწმუნა ადრიბეჟანი, ვითარცა მპყრობელად შემუსრვად ჯარისა: ამან მიუწოდა სპითა კახთათა თეიმურაზს და ქართველთაცა: ხოლო თეიმურაზ წარვიდა მწრაფლად სიხარულითა შეკრებული კახთა სპითა და მივიდა წინაშე სპასალარისა, შეუხდნენ ჯარს, მოსრნეს მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნნეს, მოაოხრნეს და მოსწუნეს: მერმე შევიდნენ პატარას ჯარსა შინა და მასცა ეგრეთვე უყვეს და გამაგრებული კოშკები შემუსრნეს და მოაოხრნეს ვიდრე ბავგასამდე: არამედ განეგულა სპასალარსა სამ-დღე მუნ დგომა და ოხრება და რბევა მათი. გარნა რა ისილა მოსრვა მათი და წინა-აღმდგომი არღა-რა ვინმე მტრად, ამის-თჳს არღა-რა ინება მოცდა და ბრძანა წამოსლვა სპათა: ამას უშლიდენ ბეგლარ-ბეგნი და არა ისმინა მათი და გამოუტევა სპანი და თვით მცირედითა კაცითა დაადრა და მომავალი სპასალარი გარდახდა დელოვანსა ერთსა ველსა ზედა შვენიერსა, რათა მოსწიოს ყალიონი და სვას ყავა: იხილეს მზირ-ყოფილთა ლეკთა და ჰსცნეს სპასალარობა მისი, შემოეპარნენ, ჰკრეს თოფი და მოჰკლეს სპასალარი მუნვე და მის-თანა მყოფნი ივლტოდნენ მკვირცხლად: ხოლო ჯარელნი შესხდენ ცხენთა მათთა, ეწივნენ დიდთა მათ სპათა და სრვიდენ უწყალოდ: კვალად მლტოლვარენი ეცნენ სხვათა მათ სპათა ყიზილბაშთა და ივლტოდნენ სრულიად ყოველნი: მოჰყვნენ ლეკნი და მოსწყვეტდენ შეუწყალებელად, ვიდრე ალაზნადმდე: მერმე აღიღეს სიმდიდრე სპასალარისა და ალაფი სპათა და იავარი დიდ-ძალი. არამედ კახნი და ქართველნი წარმოვიდნენ უვნოდ მოებულნიცა ყიზილბაშთა ალაფისა: გარნა კვალად ამით ჯარელთა იწყეს მაგრება და განძლიერდეს. ხოლო კახეთს იყო კვალადცა დაღისტნელთა ლეკთა-გან ტყვევნა, კლვა და ოხრებანი და მცდელობდენ მათ ზედაცა კახნი სიმაგრით გამო წინა-აღმდგომობასა, ნაცვალ-გებასა: ხოლო მერმე მოიქცა შაჰნადირ ინდოეთიდამ, წარმოავლინა ერეკლე ნიჭითა კახეთს, მოვიდა მშობელთა თვისთა-თანა და განიხარეს სიხარულითა დიდითა და მოგვარეს ცოლად ასული ვახტანგ ყაფლანის-შვილისა: გარნა მიზეზითა რითამე გა-

ნუტევა იგი და მოიყვანა იმერეთიდამ ასული ზაალ ფხეიძისა და იქორწინა მის-თანა:

შემდგომად მოვიდა შაჰნადირ არდაველს ქს. ჩღმა, ქრ. უკთ, მიუწოდა მუნ თეიმურაზს, მივიდა რა თეიმურაზ, მოსცა სპანი და წარმოავლინა ჯარსა ზედა: ესენი შეუხდენ კვალად ჯარს შემუსრნეს, მოსწყვიტნეს კნინღა დაბოლოებამდე მათდა, წარმოიყვანნეს ტყვენნი მრავალნი, რომელნიცა დასხნა შაჰნადირ დედანი ჯარელთა როსკიპად სპათა შორის თვისთა: ხოლო თეიმურაზ მოვიდა კახეთს და იყოფებოდა თელავს: მერმე წარმოავლინა შაჰნადირ ქართველნი დარუბანდიდამ და მოსცა გივს ამილახორს ვექილობა: ეს გივი ეზრახა თეიმურაზს, რათა უკუდგნენ შაჰნადირისა-გან. არამედ თეიმურაზ არა უსმინა. ამის-თჳს შეასმინა გივ-მან თეიმურაზ ტფილისის ხანსა, ვინად-გან მოსლვად იყო ხანი ლეკთა ზედა დაღისტანსა შინა და მიუწოდა თეიმურაზს, რათა წარუძღვეს იგი: არამედ არა მივიდა მუნ თეიმურაზ. გარნა მიუთხრა: „ოდეს მოხვალ კახეთს, მაშინ მოვიდე:“ განრისხნა ამის-თჳს ხანი და წარმოავლინა სპანი. ესენი მოვიდნენ და მოსტყვევნნეს და მოსწყვიტეს საგარეჯო. მერმე შეასმინაცა შაჰნადირს ხან-მან თეიმურაზ უკუდგომით ყოფა მისი. არამედ თეიმურაზ შფოთისა ამის-თჳს წარვიდა წინაშე შაჰნადირისა: ხოლო შაჰნადირს რა ესმა უკუდგომა თეიმურაზისა მიუწოდა წინაშე თვისსა და მივიდაცა თეიმურაზ დარუბანდს: მაშინ ვითარ ჰსცნა შაჰნადირ, რამეთუ მიწოდებისა მისისა-გან პირველვე წარვიდა თეიმურაზ წინაშე მისსა, ამის-თჳს პატივ-სცა და ანიჭნა ბოძნი. გარნა მოუთხრა, რათა მოიყვანოს ცოლიცა თვისი თამარ, შეუძნდა ფრიად თეიმურაზს. გარნა არა იყოდა სხვა ღონე, მიიყვანა იგიცა დარუბანდს: ხოლო შაჰნადირ პატივ-სცა კეთილად და მიანიჭნა ნიჭნი და წარმოავლინა კახეთსვე, წარმოვიდა, გამოვლო დაღისტანი უვნოდ და მოვიდა თელავს: ამისა შემდგომად უბრძანა შაჰნადირ თეიმურაზს მზა ყოფა სპითა, რათა მოვიდეს მთით კავკასიიდამ დაღისტანსა ზედა და გამოუტევა: მაშინ შეჰკვეთეს ხარკი კა-

ხეთს, ვითარცა იყო ქართლსა შინა და დაადგინეს მით ხუთასნი ნოქარნი კახნივე და რომლსა მისცემდნენ ხარკთა-გან კახთასა. არამედ მორჩილებასა და ბრძანებასა შინა იყვნენ ესე ნოქარნი თეიმურაზისასა: ხოლო შემდგომად უკუნ-იქცა რა შაჰნადირ სპარსეთად თეიმურაზ იყო კახეთს. მაშინ მოხედნა რისხვა-მან და შეიძრა ქვეყანა ქს. ჩღმბ, ქრ. ულ, და დაირღვა და შეიმუსრა ალავერდის ეკლესია, გვალად ციხე ხოდაშენისა. არამედ ესოდენ ძრვასა შინა არა რაი შემუსრა თვინიერ მათდა; ხოლო შემდგომად ბრძოლასა შაჰნადირისასა ბაღდადის კერძოთ ოსმალთა ზედა მოსულს, უკუდგნენ რა შაჰნადირისა-გან ასტარაბადი, შირაზი და შამახია. არამედ შამახიელთა მოიყვანეს შეწევნითა ლეკთათა შაჰსუფლთაგან უსეინის ძედ წოდებული ვინმე (რომლისათჳს პირველვე დაეკვეთნეს ცხვირი და ყურნი ძესა შაჰნადირისასა) და დასვეს ყეენად:

ესმნა ესენი შაჰნადირ და წარმოავლინა ძე თვისი სპითა. ამას მიეგებნენ ლეკნი მტკვარს იქით, ეკვეთნენ სპარსნი და მოსრნეს სრულიად ლეკნი, რამეთუ ვერ-ვინ განერა მატყუვიცა და დაიპყრა შამახია ძე-მან შაჰნადირისა-მან, და ყეენის ძედ წოდებული იგი ივლტოდა დაღისტანსა შინა: ხოლო შემდგომად ამისა მოკლეს ყმათა მისთა ბეჟან ერისთავი არაგვისა, მერმე საერისთონი იგინი მოერთვნენ თეიმურაზს: ესე ამცნო შაჰნადირს თეიმურაზ. მაშინ მოსცა თეიმურაზს საერისთო ესე და შევიდა თეიმურაზ მუნ მათ შინა: მხილველი ამისი ამილახორი გივი ივლტოდა და თეიმურაზ მოადგა ციხესა მისთა ქსანსა ზედა. ხოლო რევაზ ბიძა-შვილ-მან გივისა-მან მოსცა ციხენი თეიმურაზს და თვით რევაზ ჩამოვიდა ყმითურთ კახეთს. არამედ ვინად-გან უმეტესი ჭირი იყო ქართლს ყიზილბაშთაგან და ლეკთა-გან. ამის-თჳს ჩამოვიდოდიან მრავალნი მთავარნი, აზნაურნი და გლეხნი კახეთს და აღშენდებოდა დაბნები: ამისა შემდგომად ყეენის-შვილი იგი ლტოლვილი დაღისტანსა შინა ვერღა-რა დაადგრა მუნ და წარმოვიდა კახეთსა ზედა, რათა მივიდეს ოსმალთა-თანა: ესე შეატყუნა ეტიკ-მან მის-მან გზი-

სა-გან მისისა, წარმოიყვანა და მოგვარა სამოც-ოდენ კაცითა თეიმურაზს ტინს მდგომსა: ამან შეიპყრა იგი ყმითურთ და წარუძღვანა ძე თვისი ერეკლე და წარავლინა შაჰნადირისა წინაშე. ამისი მხილველი შანადირ მადლიერ იქმნა თეიმურაზისა ფრიად, უწოდა დოვლათ-შარიქი და მოსცა ნიჭი დიდი. მერმე შემდგომად უსუფ ახალ-ციხის ფაშის მოსლვისა ქართლსა შინა გორს და არაგვსა ზედა ერეკლესა-გან მოწყვეტისა ოსმალთა და ყოფილისა, რომელნიცა იგი აღვსწერენით ქართლსა ზედა, მოსცა შაჰნადირ თეიმურაზს ქართლი და ძესა მისსა ერეკლეს კახეთი: მაშინ მივიდა თეიმურაზ და დასჯდა ტფილისს ქს. ჩღმდ, ქრ. ჳლბ. ხოლო ძე თეიმურაზისა ერეკლე დაჯდა კახეთს.

ცხოვრება სამცხე-კლარჯეთისა:

ხოლო ოდეს მოვიდნენ ძენი მცხეთოსისანი. ოძრახოს და ჯავახოს ხვედრთა თვისთა ქვეყანათა შინა, ამათ აღაშენეს რომელნი აღვწერენით და დაეშენნენ იგინი და ძენი და ნათესავნი მათნი განითესნენ ქვეყნებთა ამათ შინა და იყვნენ მარადის ნათესავნი და ჩამომავალნი ამათნი მორჩილებასა შინა მცხეთის მამასახლისისა და თაყვანის-მცემელნი ქართლოსის საფლავისანი და მფუცავნი ქართლოსისანი, ვიდრე ფარნაოზ პირველისა მეფისამდე: ხოლო გამეფდა რა ფარნაოზ და დაიპყრა ყოველი საქართველო, ამან ფარნაოზ დასხნა ერისთავნი თვისნი, ერთი ოძრახოს და მისცა წილი ოძრახოსი, მერმე წუნას *) და მისცა წილი ჯავახოსი, მესამე კლარჯეთს და მისცა სრულიად რომელი თვით დაიპყრა: და იყო ქვეყანა ესე ესრეთ სამ-საერისთოდ მრავალთა წელთა, თვინიერ მიხმისა სომეხთა მეფის იარვანისა-გან წუნისა და არტანისა, რომელი კვალად დაიპყრეს აზორკ და არმაზელ მეფეთა და კვალად შემდგომად ჟამსა მეფის ვარზაბაქარისასა მიუღეს მას რა სპარსთა რანი და მოვაკანი, მაშინ უკუდგნენ მის-გან კლარჯნი და მიერთვნენ ბერძენთა და იყვნენ მორჩილებასა შინა მათთა რაოდენმე წელ. ხოლო ორნი იგი საერისთონი იყვნენ ქართველთავე მეფეთა მორჩილებასა შინა: ხოლო შემდგომად დაიპყრა გორგასლან მკლავითა თვისითა და გამოუხვნა ბერძენთა და შემდგომად სიკუდილისა თვისისა მისცა ძეთა თვისთა სამნი ესე საერისთონი ლევანს და მირდატს, ბერძნის კეისრის ქალის ნაშობთა და შემდგომად მო-

---

*) უნდა წუნდას:

კჳდა რა ლეონ გაუცვალა დაჩი მეფე-მან ძმასა თჳსსა მირ-
დატს ქვეყანა და დაიპყრა თვით ეგრისის მდინარის იქითი და-
სავლეთის წილი და მირდატს მოსცა ჯავახეთი ფანავრიდამ
მტკვრამდე და დაიპყრა მირდატ ტაშის-კარიდამ ზღვამდე და
ერისთავთ ერისთაობა ქვეყანათა ამათ და მორჩილებდა მეფეთა
ქართველთათა: ხოლო ამ მირდატის-თანა მოვიდა ნათესავი და-
ვით წინასწარ-მეტყველისა შვილთა ძმათაგანი გურამ და ხოხოვა
მის-გან მკვიდრობა მის-თანა: ხოლო მირდატ შეიწყნარა იგი
სიკეთისა მისისა-თვის და მისცა დაჲ თვისი გურამს ცოლად
და სამკვიდროებელი ტაო, რომელსაცა შემდგომად უწოდა ტაოს
ერისთავად და მორჩილებდა ესე გურამ ყოვლითავე მირდატს:
არამედ ესე გურამ ნათესავ-ჩამომავალი იყო დავით წინასწარ-
მეტყველისა ესრეთ რამეთუ მეფე-მან დავით შვა სოლომონ, სო-
სოლომონ შვა რობოამ, რობოამ შვა აბია, აბიამ შვა ასა, ასამ
შვა იოსაფატა, იოსაფატ შვა იორამ, იორამ შვა ოქოზია,
ოქოზიამ შვა იოას, იოას შვა ამასია, ამასიამ შვა ოზია,
ოზია-მ შვა იოათამ, იოათამ შვა აქაზ, აქაზ შვა ეზეკია, ეზე-
კია შვა მანასე, მანასემ შვა ამონ, ამონ შვა იოსია, იოსიამ
შვა იექონია, იექონიამ შვა სალათიელ, სალათიელ შვა ზორა-
ბაბელ, ზორაბაბელ შვა აბიუდ, აბიუდ შვა ელიაკიმ, ქლიაკიმ
შვა აზორ, აზორ შვა სადუკ, სადუკ შვა აქიმ, აქიმ შვა ელი-
უდ, ელიუდ შვა ელიაზარ, ელიაზარ შვა მატათა, მატათამ შვა
იაკობ, იაკობ შვა იოსებ და კლეოპა, კლეოპამ შვა ნაომ, ნაომ
შვა სალა, სალამ შვა რობოამ, რობოამ შვა მუხთარ, მუხთარ
შვა ელიაკიმ, ელიაკიმ შვა ბენიამენ, ბენიამენ შვა იერობემ,
იერობემ შვა მოსე, მოსემ შვა იუდა, იუდამ შვა ელიაზარ,
ელიაზარ შვა ლევ, ლევმან შვა იორამ, იორამ შვა მანასე, მა-
ნასემ შვა ჰაკობ, იაკობ შვა მიქია, მიქიამ შვა იოაკიმ, იოა-
კიმ შვა იურობემ, ხურობემ შვა აბრაამ, აბრაამ შვა იობ, იობ
შვა აქაბ, აქაბ შვა სვიმონ, სვიმონ შვა იზაქარ, იზაქარ შვა
აბია, აბია შვა გაად, გაად შვა ასერ, ასერ შვა ისააკ, ისააკ
შვა დან, დან შვა სოლომონ, სოლომონ შვა შვილნი ძმანი

ესენი: ბაგრატ, აბგავარ, მობალ, გურამ, სააკ, ასამ და ვარზავარდ: ესენი წარმოვიდნენ ფილისტიმიდამ და მოვიდნენ რაქაელ დედოფლისა-თანა: ამან რაქაელ დედოფალმან ნათელ-სცა ამათ და ბაგრატ შეიყვანა თვით სიძედ და აბგავარ და მოაბალ ამზახლა სომეხთა მეფესა:

ხოლო ოთხნი ესენი გურამ, სააკ, ასამ და ვარზავარდ მოვიდნენ ქართლს. გურამ დაისიძა მირდატ ძე-მან ვახტანგ გორგასლისა-მან ქს. ფცა, ქრ. ხჲ, და სამნი განვიდნენ კახეთს, სააკ ემზახლა ბაკურს ძესა ნერსესსა და ორნი ასამ და ვარზავარდ მივიდნენ კამბეჩოვანს, გარდაუქციეს ერი ვეზანს ერისთავსა სპარსთასა და მოკლეს იგი და დაიპყრეს ამათ კამბეჩოვანი და სცხოვრებდნენ ხორნაბუჯს ძენი მათნი, ვიდრე სტეფანოზისა და ადარნასეს ხოსროვანისამდე: ხოლო გურამ ტაოს ერისთობასა შინა შვა ძე მირდატის დისა-გან და უწოდა სახელად ბაგრატ ძმისა თვისისა ბაგრატის სახელი. კვალად შვა მისგანვე მეორე ძე, რომლისა ძის ძე-მან შემდგომად სტეფანოზისა დაიპყრა რომელნიმე კლარჯეთისა და ჯავახეთი, რომელსა მისცა მეფე-მან არჩილ მოწამე-მან ძმის-წული თვისი მირ მეფისა ასული ცოლად. არამედ შემდგომად ერისთავთ ერისთავი მირდატ მოკუდა ქს. ფკზ, ქრ. სოთ: ხოლო გურამ ტაოს ერისთაობასა შინა მოკუდა ქს. ფლბ, ქრ. სპდ, და დაუტევნა ძენი ტაოს, მორჩილებასა შინა მირდატის ძისათა და შემდგომად მირდატის სიკუდილისა დაიპყრეს ძეთა მირდატისათა ნაქონები მამისა თვისისა: ამათ მორჩილებდა ძე გურამისა ბაგრატ და ძენი მირდატისანი მორჩილებდნენ ქართველთა მეფეთა: ხოლო შემდგომად მოვიდა სპარსთა მეფე ქს. ჩლვ, ქრ. სპც, და დაემორჩილა სპარსთა მეფესა მეფე ფარსმან ქართლისა და ძენი მირდატისანი განდგნენ ფარსმან მეფისა-გან და მიერთვნენ ბერძენთა: მიერით-გან განიყვნენ ძენი გორგასლანისანი, მეფენი ქართლისანი ერჩდნენ სპარსთა და ძენი მირდატისანი ერჩდნენ ბერძენთა: ხოლო შემდგომად მოკუდა ბაგრატ ერისთავი მორჩილებასა შინა მირდატის ძისათა ქს. ფჲც, ქრ.

ტგ, და დაუტევა ძე გურამ სახელით. არამედ ამათვე წელიწა-
დებთა მოსწყდნენ ძენი მირდატისანი ძისა ვახტანგ-მეფისანი
და ამათ არა დაუტევეს ძენი, რომელთა დაუმკვიდრეს სამკვიდ-
რებელნი თვისნი პაპი-დისწულსა თვისსა გურამს და უწოდეს
მირდატოვანი. და ამან გურამ ძე-მან ბაგრატისა-მან შემდგომად
მათსა დაიპყრა ნაქონები მათი ტაშის-კარ ფანავარიდამ, ვიდრე
ზღვამდე და.მერმე შეიცვალა სახელი მირდატოვანობისა ბაგრა-
ტიონად მამისა თვისისა სახელისა-თჳს: ხოლო მოსლვასა სპა-
რსთა ქასრე აბარ-ვეზირისასა მიევლტო ეს გურამს *) უმეტეს
ბერძენთა, ვიდრელა სპარსთა და ამის-თჳს კეისარმანცა მოსცა
სიგლითა ქვეყანა ესე და კურატ-პალატობა გურამს. და მლი-
ლობასა ამას შინა იყო გურამ მსახურებასა ბერძენთასა და ეპ-
პყრნენ წინ-ხსენებულნი ქვეყანანი: ხოლო წელსა ქს. ფოე, ქრ.
ტკზ, იხოვნითავე ქართველთათა მოსცა ამ გურამ კურატპალატსა
მეფობა საქართველოსი კეისარ-მან იუსტინე, და გამეფდა, ვი-
თარცა აღვსწერეთ და ამით კვალად შეერთდა სამცხე კლარჯეთი
და ყოველი საქართველო ერთ-სამეფოდ: ხოლო მოკუდა ეს გუ-
რამ ქს. ქ, ქრ. ტნბ, და დაუტევა ძენი ორნი სტეფანოს და
დიმიტრი. დიმიტრი აღესრულა, ვითარცა აღვსწერეთ, ხოლო
სტეფანე ერისთავთ მთავარი მოკუდა ქს. ქით ქრ. ტოა *) და
მიუხვნეს ბერძენთა სპერი და ბოლო კლარჯეთის ზღვის პირნი:
ამას დაუშთა ძე ერთი გურამ ამან გურამ შემდგომად მამისა
თვისისა დაიპყრა კვალად კლარჯეთი და მსახურებდა ბერძენთა
და მერმე დაიპყრა სამცხეცა: ამავ გურამის ჟამსა შინა გამოვი-

---

*) ვგონებ, ვითარცა სიტყუა არს ივერიელთა შინა, რამეთუ ირემ-
მან განზარდაო ბაგრატიონნი, იყო ესე გურამ რაჟამს მოუკლეს მამა და
მიუღეს ბერძენთა ბოლო კლარჯეთისა, ამას ეძიებდენ და დამალეს გამ-
ზრდელთა და მწირობასა შინა ყრმა ესე შეუდგა ირემსა, აწოვებდა [illegible]
ალისვის და ავლინებდა. შემდგომად იხილეს საკვირველი ესე კლარჯთა,
ჰსცნეს ბაგრატოვანობა მისი, მიიყვანეს და ჰყვეს კვალად ერისთავ-ერის-
თავად. ამის-თვის იქმნა უმეტეს სარწმუნოდ პატრონნი კლარჯთა და
მესხთა:

და მურვან-ყრუ. ამან ყრუმ მოაოხრა ყოველი ქვეყანა კლარჯეთისა, შავშეთისა, ტაოსი, სამცხისა და კლარჯეთისა: მაშინ ამ გურამ ავნო დიდი სპათა მისთა და განერა კლარჯეთსა შინა თვით უვნოდ მის-გან: ამის გურამს კეისარ-მან კოსტანტინემ სიმხნისა მისისა-თჳს მოსცა კვალად კურატ-პალატობა და ქვეყანა, რომელი ეპყრა პირველ პაპასა მისსა: ამავ ჟამებთა მოსცა მეფე-მან არჩილ მოწამე-მან ამ გურამის პაპის მამის ძმისწულს და გურამ კურატ-პალატის ბიძის ძის-ძის ძეს, რომელსა ამავ კურატ-პალატისა-გან აქჳნდა ერისთობა მას ჟამსა შინა კლარჯეთისა და ჯავახეთისა, ასული მირ მეფისა ცოლად და თვით არჩილ მეფე-მან შეირთო ასული ამ გურამ კურატ-პალატისა (არამედ საგონებელ არს ადარნასე, რომელი დადგინებულ-იყო ერთა სომხითისათა და მოვიდა არჩილ მეფისა-თანა, იყო ამათგანივე ბაგრატიონი, რომელსაცა მისცა არჩილ-მეფე-მან ასული მირ-მეფისა და კვალად რომელნიცა არა შეუშვნა ამან გურამ კურატ-პალატ-მან კლარჯეთს და მათ აღაშენეს ციხე კალმახი, იგინიცა იყჳნენ ამათგანივე).

ხოლო ამისა შემდგომად მოკჳდა გურამ კურატ-პალატი ქს. ქოც, ქრ. უღ, და დაუტევა ძე ერთი ვარზაბაკურ: ამან ვარზაბაკურ დაიპყრა ნაქონები მამისა თვისისა, მერმე მოსცა კოსტანტინე კეისარ-მან ანტიპატობა და შემდგომად მეფე-მან არჩილ მოსცა ვარზაბაკურს გარდაბანი და ამან მოაქცია სარწმუნოებასა ზედა ჭეშმარიტსა გარდაბანელნი: შემდგომად მოკჳდა ვარზაბაკურ ქს. ღე, ქრ. უნზ, და დაუტევა ძე მხოლოდ ნერსე და ნერსემ დაიპყრა ყოველი ესე ქვეყანა და ერისთავთ-ერისთაობდა მორჩილებასა შინა ბერძენთასა: შემდგომად მოკჳდა ნერსე ქს. ღმბ, ქრ. უჟჟ, და დაშთნენ ძენი სამნი. ადარნასე, სტეფანოს და ფილიპე: არამედ ადარნასემ დაიპყრა ერისთავთ-ერისთაობა და ქვეყანა მამისა თვისისა და მისცა ძმათა თვისთა ერისთობა კლარჯეთს და მორჩილებდა ბერძენთა: ხოლო ამ ადარნასეს ესხნეს ძენი ორნი. აშოტ და გურგენ, და ასული ერთი ლატავარ: ეს ემძახლა ძესა არჩილ მეფისასა ჯჳანშერს და

ამ ჯუანშერ შეირთო ცოლად ლატავარ: შემდგომად ამან ადარნასემ იცვალა ნასამალი ჯუანშერისა-გან კლარჯეთისა და შავშეთისა, აჭარისა, ნიგალისა, ასისფორისა, არტანისა და ქვემო-ტაოსი. და კვალად ციხეთა-გან, რომელი აქუნდა ძის ძეთა ვახტანგ გორგასლანისათა. მერმე მივიდა კლარჯეთს და მოკუდა ადარნასე ქს. ღოთ, ქრ. ფლა და დაუტევა ძენი ორნი აშოტ და გურგენ: ხოლო ამან აშოტ დაიპყრნა ყოველნი წინა-ხსენებულნი ქვეყანანი და მისცა ძმასა თვისსა გურგენს ერისთობა, რამეთუ წინა-ხსენებულნი იგინი ყოველნი მოწყვეტილნი იყუნენ. შემდგომად განძლიერდა აშოტ და მორჩილებდა ბერძენთა. ამ აშოტს მოსცა კეისარ-მან კურაპალატობა და შემდგომად დაიპყრა ქართლი და გამეფდა, ვითარცა აღვწერეთ: არამედ მეფობასნ შინა მოკლეს არტანუჯის ციხის ეკკლესიასა შინა აშოტ ქს. შკვ, ქრ. მვ და დაუტევნა ძენი სამნი. ადარნასე, ბაგრატ და გურამ მამფალი და შემდგომად აშოტის სიკუდილისა დაშთნეს ესენი არტანუჯის ციხესა შინა და იზრდებოდნენ მუნ. გარნა წარუღეს კერემონი ყოველნი სარკინოზთა და შემდგომად აღიზარდნენ რა დაიპყრნეს მათვე ყოველნი ნაქონებნი მამათა თვისთა, თვინიერ ქართლისა: ხოლო მოვიდა რა მაჰმად, მოვიდა მის წინაშე ბაგრატ ძე აშოტისა და მან მაჰმად მოსცა მეფობა და დაიპყრა ქართლი ბაგრატ და ზემო-ქართლი, რომელ-არს სამცხე და ადარნასემ ძმა-მან მის-მან კლარჯეთი და გურამ მამფალმან ძმა-მანვე მის-მან ჯავახეთი, თრიალეთი, აბოცი და რომელნიმე სომხითისანი, რამეთუ გურამ მამფალსა ესვა ცოლად ასული სომეხთა მეფისა და მორჩილებდნენ ბაგრატს, ვითარცა აღვსწერეთ: ხოლო გურამ მამფალს ესხნენ ძენი აშოტ და ნასრ, და ასული ერთი, რომელი შეირთო ცოლად აფხაზთა მეფე-მან ადარნასემ და ამის-თვის შველოდა გურამ მამფალი აფხაზთა მეფესა. არამედ ნასრ მოკლა დავით მეფე და შემდგომად მის-თჳს მოკლეს ნასრცა ქს. უპც, ქრ. რც, და მოკუდა გურამ მამფალი მამა მის ნარსესი ქს. უპბ, ქრ. რბ, და ძე მა-

შვილისა. ამის აშოტ მოკჳდა ქს. ყჲთ, ქრ. პთ, ამათ არა დაუტევეს ძენი და მოსწყდნენ თესლნი მათნი: ხოლო ადარნასეს ძესა აშოტ კურაპალატისასა ესხნენ სამნი ძენი. გურგენ, სუმბატ და აშოტ კეკელა. და ამ გურგენს მოსცა კეისარ-მან კურაპალატობა და შემდგომად მოკჳდა ეს გურგენ ქს. ყჟა, ქრ. რია და ამან გურგენ დაუტევა ძენი ორნი. ადარნასე ერისთავთ-ერისთავი და აშოტ-კუხი. მოკჳდა ეს აშოტ-კუხი ქს. შიჱ, ქრ. რლჱ. ამან არა დაუტევა ძე. მოკჳდა ადარნასე ერისთავთ-ერისთავი ქს. ყჟვ, ქრ. რივ, და ამან ადარნასემ დაუტევა ძენი გურგენ ერისთავთ-ერისთავი და დავით ერისთავთ-ერისთავი. გარდაიცვალა ეს გურგენ ერისთავთ-ერისთავი ქს. შიდ, ქრ, რჲა, მოკჳდა ძმა მისი დავითცა ერისთავთ-ერისთავი და არა დაუტევნეს ამათ ძენი: ხოლო მოკჳდა აშოტ-კეკელა ძე ადარნასესი ქს. ყჲზ, ქრ. პზ და არა დაუტევა ამან ძე. ხოლო სუმბატს ძესა ადარნასესა მოსცა კეისარ-მან ანთიპატობა და დაიპყრა ამან არტანუჯი, ამის-თვის ეწოდა არტანუჯელი: მოკჳდა ეს სუმბატ არტანუჯელი ქს. ყპთ, ქრ. ხჱ. ამან დაუტევა ძენი ბაგრატ არტანუჯელი მამფალი და დავით, რომელი შემდგომად მონაზონ იქმნა. ხოლო მოკჳდა ბაგრატ მამფალი არტანუჯელი ქრ. შთ, ქრ. რკთ, ამან დაუტევა ძენი ადარნასე, აშოტ, დავით ერისთავთ-ერისთავი და გურგენ ერისთავი. არამედ ესე ადარნასე შემონაზონდა და უწოდეს ბასილი, მოკჳდა ეს ბასილი ქს. შმე, ქრ. რჲე, მოკჳდა აშოტ ძმა ამისი ქს. შლთ, ქრ. რნთ, მოკჳდა დავით ერისთავთ-ერისთავი, ძმა ამათი ქს. შჱ, ქრ. რკჱ, და ამათ არა დაუტევნეს ძენი, მოკჳდა გურამ ერისთავი ძმა ამათი ქს. შკგ, ქრ. რმგ, ამან დაუტევა ძე გურამ, მოკჳდა ეს გურამცა ქს. შჲჱ. ქრ. რპჱ: ხოლო ძე სუმბატ ანთიპატისა დავით, რომელი მონაზონ იქმნა მოკჳდა ქს. შჲგ, ქრ. რჲგ, და ამან დაუტევა ძე სუმბატ, მოკჳდა ეს სუმბატ ქს. შპჱ ქრ. რჟჱ, და ამან დაუტევნა ძენი დავით და ბაგრატ, მოკჳდა ესე დავით და არა დაუტევა ძე. ხოლო მოკჳდა ბაგრატცა ქს. შპჱ, ქრ. ხჱ. და დაუტევა ამან ძენი გურგენ და სუმბატ და ესენი

შეიპყრა მეფე-მან ბაგრატ და დაიპყრა სრულიად სამცხე-კლარჯეთი და ჰყო ერთ-სამეფოდ ქართლისა-თანა. ხოლო მოკჳდა გურგენ ქს. ჩიბ, ქრ. ხლბ, და ამან დაუტევა ძე დიმიტრი, მოკჳდა სუმბატცა ქს. ჩია, ქრ. ხლა, და დაუტევა ამან ძე ბაგრატ, ხოლო ესენი ბაგრატ და დიმიტრი შეპყრობისა მამათა მათთა წარივლტოდეს კონსტანტინოპოლედ და მუნ მოსწყდნენ: ხოლო ბაგრატ მეფე ძე აშოტ დიდის კურაპალატის მეფისა, რომელიცა გამეფდა ქართლს და აღვწერეთ ცხოვრება და სიკჳდილი მისი მეფეთა-თანა ქართლისათა. ამან მეფე-მან ბაგრატ დაუტევნა ძენი სამნი დავით, აშოტ და ადარნასე, მოკჳდა ესე ადარნასე ქს. უოდ, ქრ. ჟდ, მოკჳდა აშოტ ძმა მისი ქს. უპე, ქრ. რე, და ამათ არა დაუტევეს ძენი, ხოლო დავით იქმნა მეფედ და კურაპალატად: ეს დავით მეფე მოკლა ნასრ, ბიძის-ძემან თჳის-მან, ვითარცა აღვსწერეთ: ხოლო დავით მეფე-მან დაუტევა ძე ერთი ადარნასე, რომელი მეფე იქმნა, მოკჳდა ძე დავით მეფისა ადარნასე მეფე და დაუტევა ამან ძენი: სუმბატ, აშოტ, დავით და ბაგრატ, მოკჳდა ძე ადარნასე მეფისა დავით, რომელი მეფედ იქმნა ქს. შლზ, ქრ. რნზ, მოკჳდა აშოტ ძმა მისი, რომელსა მოსცა კეისარ-მან, კურაპალატობა ქს. შნდ, ქრ. როდ, და ამათ არა დაუტევეს ძენი. ხოლო ბაგრატს ძმასა მათსა მოსცა კეისარ-მან მაგისტროსობა და კურაპალატობა. არამედ ეს ბაგრატ შემდგომად ძეთა თჳსთა მონაზონ-ჰყვეს და მოკჳდა შემონაზნებული ქს. შმე, ქრ. რჲე, და დაუტევა ამან ძე ადარნასე. ამ ადარნასეს მოსცა კეისარ-მან მაგისტროსობა და მოკჳდა ეს ადარნასე. მაგისტროსი ქს. შოა, ქრ. რჟა, და დაუტევა ამან ძენი ბაგრატ, და დავით ერისთავთ-ერისთავი, მოკჳდა ესე ბაგრატ ქს. შოთ, ქრ. რჟთ, მოკჳდა ძმა მისი დავით ერისთავთ-ერისთავი ქს. შოვ, ქრ. რჟვ, და არა დაუტევეს ძენი. ხოლო ძე მეფისა ადარნასესი სუმბატ მეფე იქმნა, ამას სუმბატს მოსცა კეისარ-მან კურაპალატობა, ვითარცა აღვსწერეთ. მოკჳდა ესე და დაუტევა ამან ძენი ბაგრატ რეგვენი და ადარნასე, მოკჳდა ესე ადარნასე ძე სუმბატისა ქს. შპგ, ქრ.

ხვ და დაუტევა ამან ძე დავით, და ამან დავით დაიპყრა ტაო, ბასიანი თორთომი, სომხითი და ადგილთა კლარჯეთს, შავშეთს, ჯავახეთს ეპყრნეს ციხენი და ქვეყანანი. ამასვე მოსცა კეისარ-მან კურაპალატობა: ესე თავით იყო ღ̂თის-მოყვარე და სი-კეთითა აღმატებული. ამან დავით იშვილა ბაგრატ ძის-ძე ბაგ-რატ რეგვენისა, მეფეთ-მეფის გურგენის ძე, ვითარცა აღვსწე-რეთ. მოკჳდა ესე მეფე დავით კურაპალატი ქს. ჩა, ქრ. სკა, და არა დაუტევა ამან ძე, თვინიერ ბაგრატ ნაშვილებისა თვი-სისა. ხოლო ბაგრატ რეგვენი იქმნა მეფე და კურაპალატად და მოკჳდა ეს ბაგრატ, ვითარცა აღვსწერეთ და დაუტევა ამან ძენი გურგენ და სუმბატ. მოკჳდა ესე სუმბატ ქს. შჟბ, ქრ. სიბ, და არა დაუტევა ამან ძე. ხოლო გურგენ შეირთო ასული გი-ორგი აფხაზთა მეფისა ცოლად გურანდუხტ. ამ გურანდუხტისა-გან შვა ძე ბაგრატ და ეს ბაგრატი იშვილა მეფე-მან დავით კურაპალატ-მან: ესევე ბაგრატ გამეფდა პირველად ქართლს, მერმე აფხაზეთს: ხოლო გურგენ მამა ბაგრატისა. შემდგომად მამისა თვისისა გამეფდა: არამედ ვინად-გან ძე თვისი უჯდა მეფედ. ამის-თჳს ამას გურგენს უწოდეს მეფეთ-მეფეთ: მოკჳ-და ესე გურგენ მეფეთ-მეფე, ვითარცა აღვსწერეთ და დაიპყრა ბაგრატ ძე-მან გურგენისა-მან ნაქონები მამა-პაპათა თვისთა: არამედ ამ მეფის ბაგრატისამდე რაოდენნი მეფენი, კურაპა-ლატნი, ერისთავთ-ერისთავნი და ერისთავნი ბაგრატიონნი აღ-ვსწერენით და რომელთამე სახელნი წარმოვაჩინეთ, სადაცა მე-ფობდენ და სხვანი რომელნიმე იყ̂ნენ ტაოს, კლარჯეთს, ის-პირს, შავშეთს, არტანს: ხოლო მეფენი ქართველთა ბაგრატი-ონთა ეპყრათ მარადის ზემო-ქართლი, რომელ არს სამცხე და ამის-თჳს ისახელებოდნენ მეფედ ქართველთა უმეტესად და კვა-ლად წილნი მათნი ამათ ადგილებთავე შინა ეპყრათ და ჟამად ქართლი, ვითარცა აღვსწერეთ: არამედ ამის ბაგრატის ჟამადმდე რომელნიმე გარდაცვალებულ-იყვნენ და რომელნიმე ამის ჟამსა შინა გარდაიცვალნენ ყოველნი წინ-სხენებულნი, თვინიერ გურ-გენისა და სუმბატისა, ხოლო ესენი შეიპყრა მეფე-მან ბაგრატ

და პატიმარ-ჰყო თმოგვს ციხესა შინა და ძენი ამათნი წარვიდ-ნენ კოსტანტინეპოლეს და ბაგრატ მეფე-მან დაიპყრა ყოველნი ესე ქვეყანა და შეაერთა კვალად ქართლსავე, ვითარცა აფხაზეთი და ცერ-კაწნი და ჰყო ყოველნი ერთ-სამეფოდ თვისსა მეფო-ბასა შინა, და იყო ყოველი ესე ივერია ერთ-სამეფოდ, ერთისა მეფისა ქვეშე მორჩილება-მონებასა, ვიდრე ლაშას გიორგის ძის მეფის დავითისამდე წელი ხჲდ:

ხოლო ამან დავით მეფე-მან შეიპყრა რა სარგის-ჯაყელი და განატევებინა სარგის ყეენ-მან დავით მეფესა, მაშინ მივიდა სარგის სამცხესა, განდგა დავით მეფისა-გან ქს. ჩხჲც, ქრ. უპც. ამან სარგის ჯაყელ-მან დაიპყრა სამცხე და მორჩილებდა ყეენსა. არამედ დავით მეფესავე ეპყრა ჯავახეთი, კოლა, არტანი და კლარჯეთი და შემდგომად მისა ძესა მისსა დიმიტრი მეფესა, ვითარცა მოვიდნენ კურთხევასა მისსა ჯავახნი, ტაოელნი, შავ-შნი და კლარჯნი და არა სარგის ჯაყელი. განა მეფეთა ძღჳნი-თა პატივს-სცემდა და უსმენდა სარგის. კვალად ამანვე დიმი-ტრი მეფე-მან წარავლინა ძე თვისი მცირე გიორგი ციხესა შინა იშხანს და შემდგომად დიმიტრისა, ვითარცა წერილ არს ვახტანგ დაიპყრა კარნიფორიდამ დარუბანდამდე:

ხოლო მოკჳდა სარგის-ჯაყელი ქს. ჩხპე, ქრ. ფე, შემ-დგომად მისსა დაიპყრა ძე-მან სარგისის-მან ბექამ სამცხე და მორჩილებდა ყეენსა: ესე ბექა უმეტესად განდიდნა სარგისა-გან: ამ ბექას მოუწოდა მეფე-მან დავით ძე-მან დიმიტრისა-მან კუ-რთხევასა თვისსა ზედა. არამედ არა წარვიდა ბექა. გარნა წა-რუვლინა ძე თვისი სარგის ძღჳნითა დიდითა და წარუვლინაცა საჭურჭლენი დიმიტრი მეფისა: ხოლო შემდგომად განდგომისა დავით მეფისა-გან თათართა ამან ბექამ დაიპყრა ტაშის-კარს ზევითი სამცხე და კლარჯეთი სრულიად და განდიდნა ფრიად-რამეთუ შეირთო ასული ამისი ბერძენთა მეფე-მან და მან მო-სცა ბექას ტრაპიზონს აქათი ჭანეთითურთ. არამედ ბექა უსმენ-დაცა დავით მეფესა და მორჩილებდა ყეენსა, ვითარცა აღვსწე-რეთ: შემდგომად მოკჳდა ბექა ყოვლით სიკეთით აღმატებული

ქს. ჩტვ, ქრ. ფკვ და დაიპყრეს ძეთა ბექასთა ყოველნი ნაქო-ნებნი ქვეყანანი მამისა თვისისა: ხოლო შემდგომად დასჯდა რა მეფედ ბრწყინვალე გიორგი, ამას გიორგის მისცა ყეენ-მან ძენი ბექასნი და დაიპყრა ბრწყინვალე მეფე-მან გიორგი მორჩილება-სა შინა თვისსა ძენი ბექასნი და სრულიად სამცხე-კლარჯეთი: არამედ აქამომდე სარგის განდგომიდამ გარდახდენ წელნი ნ და შემდგომად ვიდრე ოცა მეფის გიორგისამდე იყო ყოველი სამ-ცხე და კლარჯეთი და ძენი ბექასნი და ძის-ძენი მისნი ყოველ-ნივე მორჩილებასა და ერთ-მეფობასა შინა ქართველთა მეფობა-სა შინა, ვითარცა აღვსწერეთ. ესრეთ რამეთუ მოკჳდა სარგის ჯაყელი ძე ბექასი ქს. ჩტლდ, ქრ. კბ და დასვა ბრწყინვალემ მეფე-მან გიორგიმ ყვარყვარე ძე სარგისა, მოკჳდა ესე ყვარყვა-რე ქს. ჩტჲა, ქრ. მთ, დასვა ძე ყვარყვარესი დიდ-მან მეფე-მან ბაგრატ ბექა, მოკჳდა ესე ბექა ქს. ჩტჟა, ქრ. ოთ, და და-სვა იოანე ძე ბექასი დიდის ბაგრატის ძე-მან გიორგიმ. მოკჳ-და ესე იოანე ქს. ჩუმდ, ქრ. რლბ და დასვა აღბუღა ძე იოა-ნესი მეფე-მან ვახტანგ, მოკჳდა ესე აღბუღა ქს. ჩუნა, ქრ. რლთ და დასვა ოცა მეფე-მან გიორგიმ ყვარყვარე ბიძა აღბუღასი. ხოლო აქამომდე იყჳნენ ერთ-მეფობისა მორჩილებასა შინა ქარ-თველთა მეფეთაითა წელი რმე და ესრეთ დასხმიდიან და შესც-ვლიდიან, ვითარცა აღვსწერეთ:

წარმოჩენა ბაგრატიონთ ნათესავობისა-თვის:

ხოლო უკეთუ ვისმე უცხოდ აღგიჩნდესთ ცხოვრებისა-გან რომელნი ჩვენ აქა ბაგრატიონთა ნათესავ-ჩამომავლობანი აღვსწე-რეთ. ამის-თჳს გვაქვს მისვე ცხოვრებისა-გან აღმოჩენით მოწ-მობანი და ვიმოწმებთ ესრეთ, რამეთუ პირველად წერილ-არს ცხოვრებასა შინა, რამეთუ გურამ იყო დის-წულისა-გან მირდატ გორგასლანის ძისა, და თუმცა ეს გურამ, რომელი გამეფდა შვილთა ძმათაგანნი იყო, არდა-რა ასულის წული იქმნების ვახ-

ტანგ გორგასლანისა, ვინად-გან სოლომონს ფილისტიმესა შინა არა ესვა ვახტანგ მეფის ასული ცოლად და არცა შვილნი იგი ძმანი ძენი სოლომონისანი იყვნენ ასულის-წულნი ვახტანგ მეფისანი, რამეთუ გურამის მეფობამდე ვახტანგ მეფიდამ გარდახდენ წელნი ოვ, რამეთუ ვახტანგ მეფე გარდაიცვალა ქნს. უჟთ. ხოლო გურამ გამეფდა ქს. ფოე. და მოკუდა მეფე გურამ ქს. ქ. ამ რიცხვით იქმნებოდა გურამ ოდეს გამეფდა რა წლისა და ესე ურწმუნებელ არს: გარნა კვალად წერილ-არს კურატ-პალატობა მეფის გურამისა: ჰსცან, რამეთუ არა იგი შვილთა ძმათაგანი იყო კურატ-პალატი. არამედ ესე გამეფებული გურამ: კვალად წერილ არს ცხოვრებასა შინა; რამეთუ არჩილ მეფე-მან მისცა გურამ კურატპალატის ძმის ძის-ძეს ასული მირ მეფისა; ესეც სცან, რამეთუ შვილთა ძმათაგანსა გურამს არა ესვა მამის ძმა, არცა მამის ძმის ძე, ვინად-გან შვილნი ძმანი მოვიდნენ და არა ბიძა ძმის-წულნი. და უკეთუ სტეფანოზის ძის გურამ კურატ-პალატისას იტყვის ცხოვრება, არა ესვა გურამის ძესა დემეტრეს მთავრის სტეფანოზის ძმასა ძე, ვინად-გან სნეულ იყო და უცოლო. არამედ იტყვის, რომელი გამეფდა მისას ბაგრატის ძესა, რომელსა ჰყვა მამის ძმა, ვ თარცა წარმოვაჩინეთ; კვალად იტყვის ცხოვრება ბაგრატიონობასა მათსა, რამეთუ ესე გურამ არა მის ბაგრატისა-გან იყო, რომელიცა შეიყვანა რაქაელ დედოფალ-მან სიძედ, არამედ გურამის-გან ძმისა ძისისა, რომელი მოვიდა ქართლს და ამის-გან ჯერ-იყო გურამიანობა და არა ბაგრატიონობა და კვალად ამითიც საცნობელ-არს, რამეთუ რომელნი განვიდნენ კახეთს და კამბეჩოვანს არა ახსენებს ცხოვრება მათ ბაგრატიონად. გარნა არს ამ ბაგრატისა-გან, ვითარცა აღვსწერეთ: ხოლო ვინად-გან უწოდა ძმისა თვისისა სახელი ძესა თვისსა გურამ, ამის-თჳს მუნცა აღსწერს მის მიერსა ბაგრატიონობასა: კვალად მეხუთე ესეცა წერილ არს, რამეთუ დავით აღმაშენებელი იყოს მესამოცდა-ათვრამეტე ნათესავი დავით წინასწარ-მეტყველისა-გან, და უკეთუ ესრეთ არ იყო, ვითარცა აღვსწერეთ, გურამ, ბაგრატ და გურამ მოაკლდების ორნი ნათე-

სავი დავით წინასწარ-მეტყველიდამ აღმაშენებელისამდე, და არდა-რა სწორე იქმნების თქმული ამის აღმოჩენისა-თჳს ჭეშმარიტ არს აღწერილი ჩვენი და არა სხვის. ხოლო ცხოვრებასა შინა მკითხველსა ჯერ-უჩნს ესრეთ განრკვევით გულის-ხმიერებით წარკითხვა:

ჵ, ყვარყვარე ბ, დ წელი მთავრ:

ხოლო მოკუდა რა ათაბაგი აღბუღა ამან დაუტევა ძე თვისი ყვარყვარე: არამედ ბიძა-მან აღბუღასა-მან ყვარყვარემ მოიბირნა მესხნი და ვაზირნი გიორგი მეფისანი და იქმნა გიორგი მეფისა-გან შეწევნითა ვაზირთათა ათაბაგად: გარნა იყო ესე ყვარყვარე ქედ-მაღალი, დიდების-მოყვარე, მჩურჩნელი და მეშფოთე. გარნა ახოვანი და შემმართებელი: ამან ყვარყვარემ იწყო მობირვად მესხთა და ქვე-გამშვრეტელობა ფარულად გიორგი მეფისა, მერმე ეზრახა ერისთავთ-ერისთავსა იმერთასა ბაგრატს, რათა განდგეს იგი გიორგი მეფისა-გან და ამაზედ მწე-ეყოს ყვარყვარე ყოვლითა ძალითა თვისითა, ვინად-გან ბაგრატსაცა ენება ამისი ყოფად: მსმენელსა ბაგრატსა სთნდა ესე, განიხარა და განდგა და დაიპყრა იმერეთი: მაშინ ამის-მან მსმენელ-მან გიორგი მეფე-მან უბრძანა ყვარყვარეს (რამეთუ ჰგონებდა სარწმუნოდ თვისად და არა მის მიერობასა) შემოკრებად სპათა სამცხე-კლარჯეთისათა და მოსლვა ფერსათის მთიდამ იმერეთსა შინა: ხოლო ყვარყვარე შემოკრებული სპითა წარვიდა ნელიად, რათა იხილოს მეფის გიორგისა და ბაგრატისა, თუ რაი იქმნების და აღვიდა მთასა ჩასლვად რა იმერეთს, ესმა ძლევა ბაგრატისაგან გიორგი მეფისა, უკმოიქცა და მოვიდა სამცხესვე: ამის-თჳს ამან ყვარყვარე-მანცა იწყო განდგომად მეფის გიორგისა-გან და დამოჩილებად ერისთავთა ამ ქვეყნისათა სამცხე-კლარჯეთისათა: ამისი მსმენელი მეფე გიორგი მოვიდა სპითა სამცხეს: მაშინ ვერ წინა-აღუდგა ყვარყვარე ამ ქვეყნის ერის-

თავთ-გამო და წარვიდა იმერეთს წინაშე ბაგრატისა. ხოლო ბაგრატ შეიწყნარა შურითა გიორგი მეფისათა და შემდგომად თავრიჟ გილაქის მოსლვისა, მოჰყვა ბაგრატ სპითა თვისითა ყვარყვარეს და დაიპყრა კვალად ყვარყვარე-მ სამცხე-კლარჯეთი ქს. ჩუჲგ ქრ. რნა: ხოლო ბაგრატ უკუნ-იქცა იმერეთსავე. არამედ მოსცემდა ბაგრატ მარადის შეწევნასა ყვარყვარესა, რამეთუ ეშინოდა ყვარყვარეს ერისთავთა-გან ამ ქვეყნისათა, რათა არა მიერთვნენ კვალად გიორგი მეფესავე, ამის-თჳს ეზრახა გურიელს კახა-ბერს და მისცა აჭარა, ჭანეთი, რათა მწე-ექმნას ერისთავთა ზედა ამის ქვეყანისათა: ესე განიხარა გურიელ-მან და მიიღო ქვეყანანი იგინი და ვინად-გან ბაგრატცა მწე-ეყო ყვარყვარესი ამის მიერ მოვიდა გურიელი სპითა თვისითა და ბრძოდენ ერისთავთა, რომელნი არა ერჩდენ ყვარყვარეს: მაშინ ვიეთნიმე მოსრნეს, ვიეთნიმე დაიმორჩილეს და ვიეთნიმე ივლტოდენ, ვითარცა ზაზა ფანასკერტელი წარვიდა ქართლს წინაშე გიორგი მეფისა და სხვანიცა: ხოლო ყვარყვარემ დაიპყრნა ქვეყანანი და ციხენი სამცხე-კლარჯეთისანი თვისად და უწოდა სახელითა თვისითა უმეტეს პირველისა საათაბაგო: ესე აღუძნდა ფრიად გიორგი მეფესა, შეკრებული სპითა მოვიდა და დასდგა ტბასა ფანავარსა ზედა. ეზრახა ათაბაგსა და მესხთა, რათა ჰყონ კვალად მორჩილება და არა განდგომილება და შეერთდენ მასვე და ამით გარდაიბირვითა მესხთა მეფე ყვარყვარეს-გან. ამის შიშისა-თჳს ყვარყვარემ შემწითა თვისითა დაესხა მეფეს გიორგის უგრძნეულად, მაშინ იძლია სპანი მეფისანი და შეიპყრა ყვარყვარემ მეფე გიორგი ფანავარსა ზედა ქს. ჩუჲე, ქრ. რნგ, წარიყვანა და პატიმარ-ჰყო მეფე და უმეტესად დაიპყრა ქვეყანანი ესენი სრულიად და განამტკიცა საათაბაგოდ. არამედ შემდგომად მოკუდა ყვარყვარე ქს. ჩუჲვ, ქრ. რნდ:

თ, ბაადურ, თ წელი მთავრა:

შემდგომად მისსა დაჯდა ძე ყვარყვარესი ათაბაგად ბაადურ: ამან ბაადურ იხილა რა განძლიერება ბაგრატ იმერთა მეფისა და დაიპყრა ხონთქარ-მან ტრაპიზონ-ასრუმი და ეკირთებოდენცა ოსმალნი მცირედ მცირედ კლარჯეთსა და ჭანეთსა. ამის მიერ შეშინდა ბაადურ ათაბაგი. „უკეთუ განძლიერდეს ბაგრატ და ინებოს მანცა დაპყრობა საათაბაგოსი, ვერღა-რა წინა-აღუდგეს ბაადურ ბაგრატს ოსმალთა უცალოების-გამო და შეკრებისა ქვეყანათაით და კვალად დაიმორჩილოს მის მეფობასა ქვეშე:“ ამის-თჳს ეზრახა ბაადურ გიორგი მეფესა. „რათა არღა-რა მოიხსენოს შური მამისა მისისა ყვარყვარესი და არცა-და მიუღოს მთავრობა იგი მისი ამის პაემნითა განუტევოს მეფე და მორჩილექმნას ბაადურ, მტერსა ზედა მოლაშქრედ და მივიდნენ და დაიპყრას მეფობა ქართლისა და ცერ-კახთა:“ მსმენელ-მან გიორგი მეფე-მან ულონო-ქმნილ-მან მისცა პირი მტკიცე ამათ ყოველთა-თჳს: მაშინ შემოიკრიბნა ბაადურ ათაბაგ-მან სპანი, შთავიდა გიორგი მეფე ბაადურითურთ და დაიპყრა ქართლი და ცერ-კახნი: ხოლო ბაადურ უკუმოიქცა სამცხესვე: ამისნი მხილველნი მესხნი განუტევებდენ მეფესა თვისსა და დაემორჩილებდენ ათაბაგსა, რამეთუ მისცემდა მთავართა კერძოთა თვისთა ადგილებთა სახასოთა მეფისათა და მონასტერ-ეკკლესიათა და მოიმტკიცებდა სარწმუნოდ თვისად ათაბაგი:

ხოლო შემდგომად მოკუდა რა მეფე გიორგი დაჯდა მისწილ ძე მისი კოსტანტინე: ამან მიუწოდა ათაბაგს ბაადურ კურთხევასა ზედა თვისსა. გარნა ათაბაგ-მან არა ინება წარსვლად. არამედ ეპისკოპოსნი ეტყოდენ: „არა ძალ გვიძს, რათა არა მივიდეთ, რამეთუ ვართ კურთხევასა ქვეშე კათალიკოზისასა:“ ამის-თჳს მისცა ნება ათაბაგ-მანცა და წარვიდნენ და მათ-თანა ვიეთნიმე მესხნიცა მტკვრის-აღმოსავლეთისანი: ხოლო ესე აღუძნდა ბაადურ-ათაბაგსა და იწყო შემცირებად ეპისკოპოსთა და მიხმად მამულთა და განადიდებდა და უფროსად პატივს უყოფ-

და მთავართ ეპისკოპოსთა-გან: არამედ ჯავახეთი და მტკვრის-აღმოსავლეთი რომელიმე ეპყრა კოსტანტინე მეფესა და ოდეს-მე მწე-ექნებოდამცა ბაადურ-ათაბაგი კოსტანტინე მეფესა ფიცისა-თჳს გიორგი მეფისა და თვისად, განიმაგრებდა სამცხეს. შემდგომად მოკჳდა ვითარებასა ამასა შინა ბაადურ ათაბაგი წლისა კა, ქს. ჩუოე, ქრ. რჲგ:

ი, მანუჩარ ა, იბ წელი მთავრა:

შემდგომად ბაადურისა დაჯდა ათაბაგად მანუჩარ ძე ყვარყვარესივე და ძმა ბაადურისა: ამან მანუჩარ სრულიად არდა-რა ინება სათნო და მწეობა კოსტანტინე მეფისა და შლილობასა შინა იმერთა-თანა და მოსლვასა უზუნასან ყეენისასა მიუხვნა ამან მანუჩარ კოსტანტინე მეფესა მტკვრის აღმოსავლეთი და დაიპყრა თვისად: ხოლო შემდგომად რა დაიპყრა კოსტანტინე მეფე-მან იმერეთი შეიკრიბა სპანი, მოჰყვა დადიანიცა და ქართლიდამ მოუხდა ჯავახეთს ქს. ჩუპა, ქრ. რჲთ: მაშინ მანუჩარ ვერ წინა-აღუდგა. არამედ განამაგრნა ციხენი და სიმაგრენი საათაბაგოსანი: ხოლო მეფე-მან კოსტანტინემ მიუხვნა კვალად მტკვრის-აღმოსავლეთისანი სრულიად და უკუნ-იქცა ქართლსავე: შემდგომად იხილა შფოთება იმერთა კოსტანტინე მეფესა ზედა მანუჩარ ათაბაგ-მან, შეიკრიბა სპანი და წარუხვნა კოსტანტინე მეფესა მტკვრის აღმოსავლეთი კვალად: ამისი მსმენელი მეფე კოსტანტინე მოსწრაფებით მოვიდა სპითა: გარნა მანუჩარ კვალად არა ინება ბრძოლა მეფისა. არამედ ყვარყვარემ ბიძის ძის-ძე-მან მანუჩარისა-მან სთხოვა, რათა იგი ეწყოს მეფესა და მიეგება ესე ყვარყვარე ნებითა მანუჩარისათა მეფესა სპითა თვისითა, ეწყო ძლიერად და იძლია მეფე კოსტანტინე ყვარყვარესა-გან ქს. ჩუპგ, ქრ. როა: და მოვიდა გამარჯვებული ყვარყვარე: მაშინ მეფე კოსტანტინე ეზრახა ერთობა-მორჩილებასა. არამედ მანუჩარ ყვარყვარეს-გამო არა ინება:

ხოლო წელსა ქს. ჩუპვ, ქრ. როდ მოვიდა იაყუბ ყეენი, გამოვლო აბოცი და მოადგა ახალ-ქალაქს და აოხრებდა გარემოთა ქვეყანათა მოწყვეტითა და ტყვე-ყოფითა: ამას მანუჩარ ვერ წინ-აღუდგა და ვერღა-რასმე ავნებდა სპათა მისთა, გარნა მცდელობდა მაგრებასა ციხე-ქვეყანისასა: არამედ ყეენ-მან მცირეს ხანსა შინა შემუსრა ახალ-ქალაქი და გამოიყვანნა მუნით მესხნი წარჩინებულნი და ტყვენი მრავალნი მუნ-მყოფნი სრულიად. მერმე მოსწვა ქალაქი და მუნიდ-გან მოადგა ახალ-ციხეს. აღიღო იგიცა და უყო ეგრეთვე მასცა. შემდგომად მოადგა აწყვერსა და შეამჭირვა ფრიად. მაშინ მოქალაქეთა ვერარისა შემწისა მპოველთა ითხოვეს ზავი ყეენისა-გან, რათა არა ტყვე-ჰყვეს და არცა შემუსროს ეკკლესია, მისცეს ქალაქი ყეენსა: ამის-თჳს ყეენ-მან მისცა პირი მტკიცე, ვინად-გან მესინვარებდა ჰაერი და მისცეს მოქალაქეთა აწყვერი ციხით სეკდემბერს კე: არამედ რა მოვიდნენ სპანი ყეენისანი მოწყვეტილნი ქართლის-სომხითიდამ განრისხნა ყეენი და არღა-რა აღუსრულა პირი მესხთა, ტყვე-ჰყვნა აწყვერისანი სრულიად და აწყურის ღმრთის-მშობელი. მერმე კვალად მოაოხრა ქვეყანა ესე და დაუტევა ეკკლესია აწყვერისა უვნებელად, უკუნ-იქცა და წარვიდა: ხოლო მანუჩარ ათაბაგსა აღუჩნდა დატყვევება აწყვერისა ღმრთის-მშობლისა, წარავლინა ვეცხლი დიდ-ძალი და დაიხსნა და დაასვენა აწყვერსავე. არამედ შეიჭირვებდა მოოხრებისა-თჳს ქვეყნისასა და შიშობდა კოსტანტინე მეფისა-გან შურის-გებისა-თჳს და ამაგრებდა ციხე-სიმაგრეთა. არამედ შემდგომად მოკუდა მანუჩარ ათაბაგი ქს. ჩუპზ, ქრ. როე:

ია, ყვარყვარე გ, იგ წელი მთავრა:

და დაჯდა შემდგომად მანუჩარისა ათაბაგად ძე აღბუღა ათაბაგისა ყვარყვარე წლისა ნთ: ამან დაიპყრა სრულიად საათაბაგო, რამეთუ იყო ესე მშვიდობის-მოყვარე, გარნა მხნე, ახო-

ვანი და შემმართებელი: ხოლო წელსა ქს. ჩუჟ, ქრ. როც, ეზ-რახა ამას მეფე კოსტანტინე, რათა შეერთდნენ, ანუ მისცეს შეწევნა თათართა ზედა. არამედ არა ინება ყვარყვარემ: შემდგომად ამისა მოკუდა დედის-იმედი ქს. ჩუჟა: ქრ. როთ, დეკემბერს იც: ხოლო შემდგომად წარსვლისა თათართა-გან ქართლიდამ იხილა კვალად განძლიერება მეფისა კოსტანტინესი ყვარყვარემ ეზრახა და დაეზავა და ჰყო მშვიდობა მის-თანა: შემდგომად კვალად ამავ მეფისა კოსტანტინეს ჟამსა შინა იყო ვინმე ვაჭარი მესხი შაქს ყიდვავად აბრეშუმისად. არამედ შეექმნათ ლალვა და შფოთი მუნებურსა მედუქნესა და მესხსა მას, მრე-ექმნა შაქელი და გვემა მესხი იგი: მაშინ მესხ-მან აქადა სიმხნე და ძალი ათაბაგისა და დასთხოვა მუქარა: ამის-თჳს განრისხა შაქელი და უწყალოდ ჰგვემა მესხსა, მიუხვნა ქონებანი და განაძო მეტყველ-მან: „არ მიმიბას ყური სამსჯვლითა დუქანსა ჩემსა და მიცეს წიხლი დარბაზსა ამას ჩემსა ათაბაგ-მან-შენ-მან ამის-თჳს:“ ხოლო უღონო-ქმნილი და მტირალი მესხი იგი მოვიდა წინაშე ათაბაგისა და მოუთხრა ყოველი ყოფილი: მსმენელ-მან ათაბაგ-მან დაიდუმა ჯერეთ. მერმე შემოიკრიბნა სპანი, აღმოარჩია მათ შორის ფ ჭაბუკნი და დაუდგინნა მათ თავად მოხუცებულნი, გამოცდილნი ბრძოლათა შინა და მესხნი სრულიად იგინი ურახ კვიცთა ზედა, წარვიდა და განვლო მათით დბანის-ხევი, განვიდა მტკვარს და მივიდა შაქს უცნობლად და შუა ყოველნივე თქმულნი ვაჭრისა შაქელსა მას ვაჭარსა სრულიად და მისცა მესხსა ქონება თვისი გარნა სხვა არა რაი ავნო ქვეყანათა და მოქალაქეთა, მოიქცა, შემოვლო ყარაია, გამოვლო მუხრანი, და რა მოვიდა შიდა-ქართლს ჰსცნა ესე ცომ ციცი-შვილ-მან, აცნობა შიდა-ქართველთა, შემოკრბენ და მოეწივნენ ათაბაგს, ვითარცა მდევარნი მხილველ-მან ათაბაგ-მან მიუგლინა მეტყველ-მან: „რამეთუ არა რაი მივნიეს ესოდენთა ქვეყანათა, ვიდრე ქათმისამდე. არამედ უმეტესად განვადიდე სახელი ქართველთა, ვინად-გან უმტერე მტერსა. ამის-თვის ჯერ არს თქვენდაცა სიხარული, რამეთუ ვარ მკვიდრი და

მონათესავე თქვენი, აწ მიტევეთ, რათა წარვიდეთ მშვიდობით.« მსმენელთა ამისთა ქართველთა მოევლინათ მროველ ეპისკოპოსი და მოეთხრათ: „ანუ მოვედ და მორჩილ-ექმენ მეფესა ჩვენსა, ვინად-გან ხარ მკვიდრი, ანუ შეგვიპყრობთ, რამეთუ ხელთა შინა ჩვენთა ხარ:« ამას შეპყრობასა ათაბაგი უარ-უთქმიდა და ცდასა ამისსა ცუდსა და ეტყოდა მშვიდობასავე: მოუგო მროველ-მან: „არა უწყი, რამეთუ ძალი ხნავს აღმართსა:« ამის-თჳს მიაქცივა ათაბაგ-მან მროველი ბრძოლისა პირსა ზედა; მაშინვე მოეტევ-ნენ ქართველნი, და აქით ეკვეთნენ მესხნი არადეთის გორასა ზედა, (რომელსა მიერ ჟამით-გან ეწოდა ცეცხლის-ჯუარი ფიც-ხელ ძრიელისა ბრძოლისა-თჳს), და იქმნა ბრძოლა სასტიკი; რამეთუ არა დაშთნენ მესხნი, რომელი არა დაიკოდა, ანუ არა დაჰკოდა; და თვით ათაბაგ-მან მოჰკვეთა მკლავი ხელ-ნავიანად: კვალად ჰკრა შუბი შალიკა შვილ-მან მაჩაბელსა და გარდააჭრუნა ცხენიდამ და შესძახა: „აწყვრის ღუთის-მშობელ-მან, თუმცა ურას კვიცს არ მჯდარ ვიყავ გამეთხარამცა მუნით კერძ:« მაშინ მაჩაბელ-მან მჩოქარე-მან მოუკრა ხრმალი და წარუკვეთა კისერი ცხენსა მისსა და დაასხო ხრმალი უნაგირისა ტახტსა მეტყველ-მან: „სპარმან წმიდამან გიორგი-მ, არა-თუმცა ყოფილ-ვიყავ ჩამოვარდნილი შუამცა-განმეკვეთე (არამედ იქმნენცა სხვანიცა მრავალნი სასხოვარნი, გარნა სიგრძისა-თჳს დავიდუმეთ):« ხოლო იძლივნენ ქართველნი და შეიპყრეს მროველი, დაუწყეს თრევა მეტყველთა: „უკეთუ ხნავს ძალი აღმართსა, ნებამ და-ფარცხოს თავ-დაღმართა, ვინად-გან არა ჰყო მღუდელთ-მთავარ-მან მშვიდობა მიაგეს ესრეთ. არამედ ათაბაგი მოვიდა გამარ-ჯვებული სამცხეს და შემდგომად ამისა მთავრობდა მშჳდობით და სიყვარულითა და ერთობითა მეფეთა-თანა. ხოლო მოკუდა ყვარყვარე ათაბაგი წლისა პბ, ქს. ჩფვ, ქრ. რპც, იანვარს ა:

იბ, ქაიხოსრო ბ, ა წელი მთავრა:

შემდგომად მისსა დაჯდა ათაბაგად ძე ყვარყვარესი ქაიხოსრო. ამან ქაიხოსრომ იყო მეგობრობა გარემოთა მისთა მეფეთა და დაიპყრა საათაბაგო და განაგებდა მორჩილებასა შინა თვისსა. არამედ ჟამსა ამისსა იწყეს კირთება ჳზრუმ-ტრაპიზონის ფაშათა საათაბაგოსი და ჭანეთისა, და ამშვიდებდა ქაიხოსრო ათაბაგი მორჩილებისა პირსა ზედა, და სძღნობდა მარადის: გარნა მოკუდა ქაიხოსრო ათაბაგი წლისა ნგ, მაისს გ, ქს. ჩოვბ. ქრ. რჟ:

იგ, მზე-ჭაბუკი დიდი, იდ წელი მთავრაა:

ამის ქაიხოსროს შემდგომად დაჯდა ძე ამისი ათაბაგად დიდი მზე-ჭაბუკ, დაეზავა მეფესა კონსტანტინეს და პატივსცემდა და ისმენდა. არამედ გურიელს კნინდა თუ მიუდეს ოსმალთა ჭანეთი: ხოლო ესე მზე-ჭაბუკ დაეზავა ოსმალთა მორჩილებისა პირსა ზედა. ამით მიუხშნა გურიელსა ბრძოლითა აჭარა და ჭანეთი და დაიპყრა თვით: ხოლო შემდგომად წელსა ქს. ჩოვიბ, ქრ. ხკ, წარმოავლინა სულტან სულეი-მან სარასკარი, რომელ-არს თავი სპათა ანუ სპასალარი, სპითა დიდითა და ძლიერითა დაპყრობად გიორგიისად: ესენი მოვიდნენ და მოადგნენ საათაბაგოს: მაშინ მზე-ჭაბუკ განამაგრნა ციხენი და ძნმაგრენი და დაიხიზნა ხიზანნი და თვით განზრახვითა მესხთათა ეზრახა სარასკარსა და მივიდა წინაშე მისსა. ხოლო სარასკარ-მან პატივით შეიწყნარა და ითხოვა მზე-ჭაბუკისა-გან საზრდელი და ულაუზხობა იმერეთისა ზედა: ამან მზე-ჭაბუკ აღუსრულნა ყოველნი და წარუძღვა იმერეთს. ჩავიდნენ და ჰყვეს რა იგი აღვსწერეთ, და კვალად უკმოქცეულთა გამოვლეს სამცხე-საათაბაგო უვნოდ ოსმალთა და წარვიდნენ: ამით დაეზავა ესე მზე-ჭაბუკ ოსმალთა და აღუთქვა მორჩილება და მსახურება მერმე კვალად

დააშენნა ხიზანნი და აღაშენა საათაბაგო და მართვიდა კეთილად: ესე მეგობრობდა დავით მეფესა ქართველთასა. არამედ ამას დიდს მზე-ჭაბუკს ამის-თვის უწოდდენ, რამეთუ დღეთა თვისთა არა აღათვრინდა ქათამიცა უსამართლოდ საათაბაგოსა შინა და სცხოვრებდა თვისთა მეზობელთა-თანა სიყვარულითა და მეგობრობითა: კვალად უკმოიხვნა საათაბაგონისა ყოველნივე და დაიპყრა თვითვე. კვალად მძლავრთა ოსმალთა და ეწუო და ჭუო ქვეყანა მათ-გან უვნოდ: შემდგომად მოკჳდა დიდი მზე-ჭაბუკ ქს. ჩფივ, ქრ. ხღ:

იდ, ყვარყვარე დ, ით წელი მთავრა:

დაჯდა შემდგომად მზე-ჭაბუკისა ძე ამისი ყვარყვარე ათაბაგად: ესე ყვარყვარე დაემეგობრა უმეტეს ყოველთა დავითს ქართველთა მეფესა: ხოლო წელსა ქს. ჩფკ, ქრ. ხკ მოვიდა სპა ხონთქრისა და მოადგა საათაბაგოს. არამედ ყვარყვარე ათაბაგმან განამაგრა ციხე-სიმაგრენი საათაბაგოსანი და დაიხიზნა ხიზანნი: მაშინ ოსმალთა ვერდა-რა რაი ჰპოვეს სამცხეს, გარდავლეს სამცხეს და შთავიდნენ თრიალეთს და მერმე ქართლს და მუნ მოსწყვიტნა დავით მეფე-მან და ლტოლვილთა გამოვლეს კვალად საათაბაგო: ამათ ყვარყვარემ ათაბაგ-მან არა რაი ავნო, არამედ მისცნა საზრდელნი და განუტევნა მშვიდობით: ამისა შემდგომად ამან ყვარყვარემ მისცა შეწევნა სპითა მეფესა დავითს შაჰ-ისმაილსა ზედა. ხოლო მოადგა რა შაჰ-ისმაილ ტფილისს, ამან წარმოავლინა სპასპეტი თვისი მძლავრი მარბიე-ლდებითა და მოსრნა, მოსტყვევნნა სამცხე. არამედ ყვარყვარემ ვერა რაი ავნო, რამეთუ მსწრაფლადვე უკუ-იქცნენ: ამანვე ყვარყვარემ ოდეს მოვიდა მაწვეველი ხონთქრისა მეფეთა-თანა დაპყრობად იერუსალიმისად, აღირჩია ქართველთა მეფე გიორგი და მივიდა მის-თანა სპითა თვისითა, მიჰყვა მას იერუსალიმს და მოიქცა მისთანავე გამარჯვებული. არამედ შემდგომად ამისა

მოიხსენა შური იმერთა მეფე- ან ბაგრატ მზე-ჭაბუკ ათაბაგისა, რაჟამს მიჰყვა ოსმალთა იმერეთსა ზედა და კვალად ყვარყვარესიცა, რამეთუ მიჰყვა გიორგი მეფესა იერუსალიმს და არა ბაგრატს. და კვალადცა იხილა შეაყენა სამცხისა შაჰ-ისმაილისაგან და მოოხრება, რამეთუ მოკუდაცა გიორგი მეფე ქართველთა. ამის-თჳს ეზრახა დადიან-გურიელსა და აღუთქვა გურიელსა, რომელიცა ეპყრა პირველ სამცხისანი. ესე განიხარა გურიელ-მან და მიერთო ბაგრატს: ხოლო დადიანი უნებლიეთად შიშისა-თჳს მოერთო იგიცა ბაგრატს: ამათ ყოველთა შეკრებულთა გარდმოვლეს მთა-ოვერსათისა სპითა სრულიად იმერეთისათა, რათა დაიპყრას სამცხე ბაგრატ და შურ-აგოს ათაბაგსა ყვარყვარეს: მცნობ-მან ყვარყვარემ შემოიკრიბა სრულიად სპანი სათაბაგოსანი, და ეწყვნენ ურთიერთს მურჯახეთს და იქმნაცა ბრძოლა ძლიერი, ქს. ჩვლე, ქრ. სკბ, და მოსწყდნენ ორგნითვე ურიცხვნი. არამედ შემდგომად იძლია ათაბაგი ყვარყვარე, შეიპყრეს ყვარყვარე და მიართვეს ბაგრატს. ხოლო ბაგრატ პატიმარ-ჰყო ყვარყვარე იმერეთს და მოკუდა პატიმრობასა შინა ყვარყვარე ათაბაგი:

ბაგრატ მეფე-მან იმერთა-მან დაიპყრა სამცხე.

და ბაგრატ მეფე-მან დაიპყრა სამცხე თჳსად და იყოფებოდა სამცხეს. მაშინ მისცა გურიელს აღთქმულნი აჭარა და ჭანეთი. წარვიდა გურიელი და დაიპყრა მან იგინი: არამედ მალიკაშვილ-მან ოთარ-მან წარიყვანა ქაიხოსრო ძე ყვარყვარე ათაბაგისა სტამბოლს და აუწყა ყოველი ყოფილი ბაგრატისა-გან ხონთქარსა, რამეთუ სამსახურისა მისისა-თჳს უყო ბაგრატ ესე ყოველი, ოდეს ჩაუძღვა იმერეთს ათაბაგი სპათა მისთა: ამის-თჳს განარისხნა სულტანი სულეიმან და წარმოატანა მუსტაფა ფაშას სპითა დიდითა და ზარბაზნებითა დიდ-დიდითა და რა მოვიდნენ ესენი, ეწყო ამათ ბაგრატ-გურიელით, ბოტნა და მო-

ჰრნა ოსმალნი ქს. ჩფმა, ქრ. სკთ: ხოლო ქაიხოსრო და ოთარი ლტოლვილნი წარვიდნენ კვალად სტამბოლს. ამისი მსმენელი სულტანი განრისხა მოწყვეტისა-თჳს სპათა თვისთა და წარმოავლინა აზრუმისა და დიაბექირის ფაშანი სპითა სუაზს აქათითა და ქაიხოსრო და ოთარი მათ-თანავე: ხოლო ესე-რა ჰსცნა ბაგრატ მეფე-მან მოიყვანა მეფე ლუარსაბ და ქვემოთა ბაისანს სოხოისტასა ზედა ოსმალთა ქს. ჩფმე, ქრ. სლგ: მაშინ იძლივნენ საქართველოსანი მუხთლობითა შესხთათა, რამეთუ არღარა მწე-ეყუნენ მცილებლობისა-თჳს მეწინაობისა და წარვიდნენ ლტოლვილნი მეფენი თვის-თვისად. ხოლო ოსმალნი შემოვიდჩენ და დაიპყრნეს ციხენი საათაბაგოსანი განზრახვითა ოთარ შალიკა შვილისათა, რამეთუ ეტყოდა ოსმალთა „უკეთუ დაიპყრათ ციხენი გერჩდეს ქუეყანა ესე საუკუნოდ, ვინა-გან ეშინოდა ბაგრატისა-გან კვალად დაპყრობისა, რამეთი ბაგრატს ჰყვა მწედ მეფე ქართლისაცა:“

იე, ქაიხოსრო ბ, კჲ წელი მთავრა:

მაშინ მოსცეს ოსმალთა ათაბაგობა ქაიხოსროს და თვით წარვიდნენ: არამედ ამცნეს ათაბაგსა მტერობა ყიზილბაშთა. ხოლო ქაიხოსრო ათაბაგი ესიძა ვახტანგს მუხრანის ბატონსა და მოიყვანა დაჲ მისი დედის-იმედი და იქორწინა მის-თანა. ჯარნა ოსმალთა წესისა მათისა-ებრ იწყეს მძლავრებად ქუეყანათა: შეუძნდა ესე ქაიხოსროს ათაბაგსა და ოთარს და განმზრახველთა თავის-უფლებისა-თჳს თვისთა მიუწერეს შას-თამაზს ყეენსა: „რამეთუ არს ქუეყანა ჩვენი სპარსთა, აწ ვინად-გან მოგეცა ძლევა, მოვედ, ჩვენ შევსრათ ოსმალნი ძალითა შენითა და დაიპყრა ქვეყანა ესე: მსმენელი შას-თამაზ წარმოემართა. ხოლო ესე ყოველი მიესმა სულტანს სულეიმანს ხონთქარსა და მოვიდა იგიცა მოსრვად სამცხისად: ამისი მხილველი ქაიხოსრო და ოთარი შეშინდნენ და ისმიეს ხვანჯი და მიუწერეს შას-

თამაზს ვედრებითა დიდითა, რათა მოუწეროს ამათ წიგნი რი-
სხვისა: ესე უსმინა შას-თამაზ, ვინაჲ-გან არა ენება ბრძოლა
ხონთქრისა, რამეთუ არა ძალ-ედვა მაშინ წინა-აღმდგომა მისი
და მოუწერა ოთარს: „ვინაჲ-გან მიეც ქვეყანა ჩემი ოსმალთა,
ამის-თჳს მოვიდე და მოვსრა ქუეყანა შენი და შენცა ვერ-ვინ
განგარინოს ჴელთა-გან ჩემთა, მოგკვეთო თავი და მივსცე მძო-
რი შენი ძაღლთა:" ხოლო ოთარ-მან წიგნი მსწრაფელ წარუვლი-
ნა სულტანს მეტყველ-მანა მოგეც ქვეყანა ციხეებითურთ და
დაგემორჩილენით უოველნი. ამის-თჳს ამისი მცნობელი ყუენი
მოსრულ-არს მტერად ჩვენდა და აწ თქვენცა გნებავსთ მოწყუეტა
ჩვენი, რომელნი ველოდით მოწყალებასა. აჰა წიგნი შას-თამა-
ზისა, უკეთუ ვართ რისამე შემცოდენი:" ამისი მხილველი ხო-
ნთქარი განჰვირდა, მოსცა ათაბაგს შეწევნა და თჳთ წარვიდა
და დაშთა ქუეყანა უვნოდ; ვინაჲ-გან შას-თამაზცა უკუნ-იქცა
სპარსეთად: ხოლო წელსა ქს. ჩფმვ, ქრ. სლდ, კვალად მოვი-
და ბაგრატ იმერთა მეფე. არამედ ვერღა-რა დაიპყრა სამცხე გა-
ნა წაასხვენა აწყურის ღმრთის-მშობელი ცისე-ჯვარს და წარვიდა
თვითცა. მერმე ტყვე-ჰყო ლევან დადიანი: მაშინ შეუჩინა ქაი-
ხოსრო ათაბაგ-მან ჩხეიძე სოფილასანდრო ამან გამოაპარა ლევან
დადიანი და მოიყვანა სამცხეს. ამის-თჳს ეზრახა ათაბაგი გუ-
რიელსა, რათა მისცეს გზა ლევანს დადიანსა. ხოლო გურიელ-
მან სიხარულით წარიყვანა და ჰყვეს დადიანად ლევან ოდიშ-
სავე:

ხოლო წელსა ქს. ჩფმზ, ქრ. სლე ლუარსაბ ქართველთა
და ლევან კახთა მეფენი მტერობდნენ სპარსთა! ამას ზედა შე-
იზრახნენ ქართველნი, კახნი და მესხნი და დაუწყეს რბევა და
ტყუევნა ადრბაგანსა მრავალთა ჟამთა. ვინაჲ-გან შას-თამაზ
იყო ქვემოდ უცალოდ: ამისა შემდგომად მოვიდა შას-თამაზ,
აიღო ტფილისი ქს. ჩფმჱ, ქრ. სლვ. და ტფილისიდამ ეზ-
რახა ქაიხოსრო ათაბაგსა, რათა მისცეს ასული თჳსი ცოლად.
არამედ ათაბაგს არა ესვა ცოლი, გარნა მისცა ასული ოთარ შა-
ლიკა შვილისა, რამეთუ ნათესავი ახლოს იყო ქაიხოსროსი:

ამით დაემზახლა შაჰ-თამაზ და მოსცა ნიჭი დიდ-ძალი ყეენ-მან ათაბაგსა და წარვიდა სპარსეთად, რამეთუ ჰყო ესე ყეენ-მან ძმაცვით საქართველოთა შინა: მერმე ამის მიზეზისა-თჳს ეზრასა მეფე ლუარსაბ იჯუს შერმაზანს და ვახუშტ დიასამიძეს და ამოვან მესხთა. მოვიდა და მიუღო ათაბაგს ჯავახეთი და მტკვრის აღმოსავლეთის კერძი და დაიპყრა თვით: კვალად ესმა ხონთქარსა დამოყვრება ქაიხოსრო ათაბაგისა და ყეენისა. ამის-თჳს წარმოავლინა სპანი, მოვიდნენ და დაიპყრეს ქვეყანა ტაოსი სრულიად ქს. ჩივნ, ქრ. სლც: ამასავე წელსა უშვა დედის-იმედ-ხან ქაიხოსროს ძე მანუჩარ: შემდგომად კვალად მოვიდნენ ოსმალნი და დაიპყრეს არტანუჯი არსიანამდე: კვალად დაიპყრეს ფარავანი და სრულიად არტანი და აღაშენეს ფარავანი ქს. ჩივნბ, ქრ. სმ: არამედ სამცხეს ვერ გარდმოვიდნენ ძალითა აწყურისა ღუთის-მშობლისათა და ამაგრებდაცა ქაიხოსრო ყოველთა და აცნობა ესე ყოველნი ქმნილნი მეფის ლუარსაბისა-გან და ოსმალთა-გან შაჰ-თამაზს და კვალად მომავალობა ისკანდერ აზრუმის ფაშისა:

ა მოსლვა შაჰ-თამაზისა:

მსმენელი შაჰ-თამაზ, ვინადგან წარმოავლინებდა სპათა შარვანსა ზედა, თვით წარმოემართა, მოვიდა, შემუსრა შაქი, შემოვლო ქართლი, მიეგება ქაიხოსრო ათაბაგი, ჩამოვიდა ყეენი, აღიღო ვარძია, თმოგვი, ვანის-ქვაბნი, ასპინძა, ვარუნთა და სრულიად სამცხის ციხენი და აწყვერის ღუთის-მშობელი ტყვეჰყო. არამედ ციხენი მოსცა ქაიხოსრო ათაბაგსა და კვალად ვედრებითა მოსცა აწყვერის ღუთის-მშობელიცა: ხოლო უღონოქმნილი იჯუ და შერმაზან და ვახუშტ და ამოვან მიენდვნენ ყეენსა: მან შეიპყრნა იგინი, მოჰკლა იჯუ და შერმაზან და ვახუშტ და ამოვან მიენდვნენ ყეენსა: მან შეიპყრნა იგინი, მოჰკლა იჯუ და შერმაზან და ვახუშტ და ამოვან წარიყვანნა ტყვედ განზრახვითავე ათაბაგისათა, რამეთუ ბრალეულ-ჰყოფდა მათ ქა-

ახოსრო: უკუნ-იქცა ყეენი; ჩავლო ერევანი და წარვიდა სპარსე-თად: ქს. ჩოვნგ, ქრ. ხმა: ამასვე ქორონიკონსა მოვიდა იმერთა მეფე გიორგი, მოარბივა და მოსწვა სამცხე, ტყვე-ჰყო აწყვერი-სა ღმრთის-მშობელი, წაასხენა და წარვიდა: შემდგომად მოვიდა სულტანი სულეიმან, აღაშენა კარი, მოსრნა ურჩნი, უკუნ-იქცა და დასდგა ბასიანს ქს. ჩოვნვ, ქრ. ხმდ: ამას მოუძღვა შაჰ-თა-მაზ და დასდგა არტანს. ხოლო სულტან სულეიმან წარვიდა სტამბოლს:

მოსლვა შაჰ-თამაზისა:

მაშინ შაჰ-თამაზ წარავლინა ძე თვისი ისმაილ, ამან კარ-დმოდგომითა ადიდო კარი, შემუსრნა, მოსწყვიტნა და მოსწვა ცეცხლითა: არამედ შაჰ-თამაზ შემუსრნა ციხენი სამცხისანი, მოსრნა და განასხნა ოსმალნი, მოაოხრნა ეკლესიანი, შემუსრნა ხატნი და ჯვარნი და მოსცა ქვეყანა ქაიხოსრო ათაბაგსა: მერ-მე აქიდ-გან უკუნ-ქცეულ-მან ტყვე-ჰყო დედა ლუარსაბ მეფისა და წარვიდა თვისად: მაშინ მოვიდნენ ხიზნად აწყვერს ძმანი დედის-იმედისანი. ვახტანგ, არჩილ და აშოთან და განერნენ აქა: ხოლო წელსა ქს. ჩოვჲბ, ქრ. ხნ ზავ-ჰყვეს იმერთ მეფე-მან გიორგიმ და ქაიხოსრო ათაბაგ-მან, მოსცა აწყვერის ღმრთის-მშობელი და მოასვენეს აწყვერსავე, შემდგომად წარავლინა ქა-იხოსრო ათაბაგ-მან ყვარყვარე ძე თვისი ოდიშს. მოსცა ლევან დადიან-მან ასული თვისი მარეხ და იქორწინა მუნვე ქს. ჩოვჲდ, ქრ. ხნბ, და წელსა მეორესა მოიყვანა ყვარყვარემ ცოლი თვისი სამცხეს: ამავ წელსა უშვა მარეხ ყვარყვარეს ძე ქაიხოსრო: არამედ უკეთუ ათაბაგობდა ქაიხოსრო, კარნა ტაო, შავ-კლარჯნი ქვეშეთ ოსმალთა და ხედვიდა ქაიხოსრო მძლავრებასა და კირ-თებასა მათ-გან ქვეყანათა და ვერა რაისა შეწევნისა მპოვნელი ვნებად მათდა, ამის-თჳს წარვიდა წინაშე შაჰ-თამაზისა, რათა მოიცეს ძალი მის-გან ქს ჩოვო, ქრ. ხნე, მისრული ყეენ-მან

პატივით შეიწყნარა და იყოფებოდა მუნ: ხოლო აქა ძე-მან ქაიხოსროს-მან მზე-ჭაბუკ იქორწინა გურიელის გიორგის ასულს როდამსა ზედა ქს. ჩივოა, ქრ. სნთ და მეორესა წელსა მოკვდა მზე-ჭაბუკ: ხოლო ქაიხოსროს ათაბაგის-თჳს აღეთქვა შას-თამაზს შეწევნა და ნიჭვიდა ნიჭთა დიდ-დიდთა. არამედ ყაზმინს ყოფასა შინა მოკუდა ქაიხოსრო ათაბაგი ქს. ჩივოგ, ქრ. ხჲა, და დაუტევა ძენი ყვარყვარე, მანუჩარ და ბექა:

ივ, ყვარყვარე ე, თ წელი მთავრა:

დაჯდა ყვარყვარე ათაბაგად ძე ქაიხოსროსი და ათაბაგობდა: არამედ დედის-იმედი დედა მისი იყო პირველ და აწცა და ვარაზა ოთარ შალიკას შვილის ძე მოქმედნი ყოვლისავე, რამეთუ ესე დედის-იმედი იყო ამაყი, გლისპი, მრისხანე და გაუსინჯავი, რამეთუ მოვიდა რა შას-თამაზ განრისხებული კახ-ბატონს ალექსანდრესა ზედა განჯას. მაშინ ჰყო სრიკი ოთარ ჩოლაყა-შვილ-მან, ვითარცა აღვწერეთ. ამან დედის-იმედ-მან არღა-რა გამოიკითხა გლისპობით ზაკვა იგი, შეიპყრა ვარაზა და მოჰკლა იგი, რამეთუ ესე ვარაზა იყო ცოლის ძმა შას-თამაზისა:

გ, მოსლვა შას-თამაზისა:

ესე ჰსცნა შას-თამაზ, დაუტევა კახეთი და მოუხდა სამცხეს, მოსწყვიტნა და მოაოხრნა, ტყვე-ჰყვნა. გარნა უმეტეს ოცხე. ხოლო დედის-იმედი და ძენი მისნი გარდაიხვეწნენ აჭარას და მუნ გაჰერნეს, ქს. ჩივოდ, ქრ. ხჲბ, მაშინ ეზრახა შას-თამაზ ხონთქარსა, მისცა სამცხე-საათაბაგო, ყარსი და იმერეთი ხონთქარსა, თვით უკუნ-იქცა და წარვიდა სპარსეთად: ხოლო დედის-იმედი და ძენი მისნი მოვიდეს და დაიპყრეს კვალად სამცხე. არამედ ვარზას ძე-მან კოკოლამ და ვიეთთამე მესხთა უწყეს ზრახვა ხონთქარსა: ესე ჰსცნა მანუჩარ და აუწყა ყვარყვა-

რე ათაბაგს, წარმოვიდნენ ორნივე ძმანი და მეფის ძე ერეკლე, ბიძის ძე მათი და მოვიდნენ მგელ-ციხეს ქს. ჩვოვ, ქრ. ხჲდ, მუნით ყეენ-თან დესპანი წარავლინეს და აუწყეს უცოდველობა თვისი და ითხოვეს შეწევნა მის-გან. ივით მოვიდნენ და დას-დგნენ სამწყოფ დელესა შინა: ხოლო ესენი ოლდამის ქვაბიდამ შედანის შვილ-მან იასონ აცნობა ფარაზას ძეს კოკოლას და ძმასა მისსა და მის ბიძას გურგაქს და ლაშქართა: ამათ ეას-ლნეს ელია-შვილი, ლიასამიძე ავთანდილ და შერმაზან კვალად ამატაკის შვილი ამატაკ და აბულ-ფაფარ და ძმის-წული მათი როსტომ და ამატაკის ძე სეხნია შეკაზმულნი ივ კაცით ორთვა-ლის ხიდს ბოგირს გამოვიდნენ. მუნ ფანასკერტელის იობის ძე ჯირასონ შეეყარათ: ამან ჯირასონ სცნა ბატონის თავ-დასხმად მოსლვა მათი და წამსავე ამცნო ყანდურალის და ყანდურალ აუწყ-ყა ქათმის ყივილის ჟამს ბატონებს: ესენი შეიკაზმნენ და უკუ-დგნენ. ოსერათ თავს სიმაგრესა შინა, ივნისის ლ, მოვიდნენ იგინი, დაესხნეს ჩვენს სადგურს და თუხარლის კარავი აიალა-ფეს, ჩვენ კაცი მოუკალით, ერთი დავიჭირეთ და წარვიდნენ იგინი:

არამედ ესე ეცნათ ჩვენითა და შემოვეკრიბნენ. მერმე მი-ვედით თმოგვს, ქალაქი ოვარბიეთ, თმოგვს მოვიდა დედის-იმედიცა. ორშაბათს ვანის ქვაბებს მოვადექით, ოთხშაბათს შე-სევით ავიღეთ, პარასკევს რჩეულიანი შევიყარეთ, კვირას ოლდა-ლის ქვაბნი ავიღეთ და კარწ ხს მოვედით, ივლის ით ერეკლე წლისა ივ შევკაზმეთ, ფოსს მიუხედით, მოვსწყვიტეთ და ავია-ლაფეთ. მარბიელნი გავუძახეთ, რდვევის ხიზანი და ალაფი ავი-დევით. მოვედით პალაკაციოს, დავდექით, თეთრ ციხის გარე-მოსი დავწვით. იქიდამ ალბუტი და კამაროვანიც მოვსწვით, მერმე მას-თან დესპანი წარვგზავნეთ. ამავ თთუეს ქც შალიკა-შვილ-მან ზემბრის ძემ მათივე ნაქონები თმის-ციხე წაგვიღო და ჩვენთა შინა ოსმალნი ჩამოვიდნენ, გამოუდექით, მგელ-ციხეს მოვედით და შერმაზანის წყაროზედ დავდექით. იქიდამ აწყვერს მოვედით, აგვისტოს ლა ვარენთის ციხეს უღალატეს, მგელ-

ციხიდამ ენკენისთვეს დ დიასამიძის დემეტრეს სადალატოდ აზნაურნი წარვგზავნეთ, ველარ უდალატეს. არამედ იგ ხელთ დარჩნენ ციხის-თავს შალიკა შვილს. მანუჩარ და ერეკლე მგელ-ციხეს იყვნენ და შალიკა შვილთ აზნაურთ ძეთა თავს დაესხნენ, აზნაურნი გარდეხვეწნენ, ერეკლემ კაცი ჩამოაგდო, ცხენი იშოვნა, სამცხიდამ მოვედით, მარანშიანთ წყაროზედ დავდექით, ფოს ჩაუდექით და მოვსრენით. შას-თან დესპანი წარვგზავნეთ, და სამცხესავე მოვედით წელსა ქს. ჩვოზ, ქრ. ხჲე, მივიხდა კოკოლას, ახჩის ქვაბი წარგვიხვნა. მოვიდნენ მანუჩარ და ერეკლე კვალად წარუხვნეს. ამისა შემდგომად კოკოლას თვისი ძმის-წული გურგაქ უკუ-უდგა და მანუჩარს მორთო ქაჯის-ციხითა და ფიცითა დიდითა. არამედ კვალად სტეხა ფიცი და უკუდგა მანუჩარისა-გან: მოვიდა მანუჩარ ზავისათჳს, მან არა ჰყო ზავი და ფოსო დაუწვით. მერმე ლაშქრით ქაჯის ციხეს მოვადექით, ი ოკლომბერს გურგაქ შემორიგდა და ველი მოსცა. გავბრუნდით, კოკოლას კერძი ურთის-ციხე წავართვით და დავარღვიეთ, სიმაგრე დავსწვით და ეკლესია დაუტევეთ: კვალად ფოსო მოვარბიეთ. შას-თან დესპანი წარვგზავნეთ და მგელის-ციხეს მოვედით, ბონტადანის ძემ მატამ ძმა თვისი მოკლა, მას მანუჩარ თვალნი დასწყვნა უმითურთ: შემდგომად მანუჩარ და ყვარყვარე ათაბაგი მგელის-ციხეს მოვიდნენ და დედის-იმედიც მუნ მოვიდა, დეკემბერს ამბავი მოვიდა შას-თამაზ მომკუდარ-იყო ოკლომბერს კგ: ხოლო დეკემბერს და ყვარყვარე და მანუჩარ თმოგს მოვიდნენ ქს. წელსა ჩვოჱ, ქრ. ხჲვ, იანვრის ე. დედის იმედი და ბექა ყველს მოადგნენ ტაიანვარს, ყველი და თმოგვი აიღეს: კოკოლამ ურახან შეიყარა თმოგვის მოსაშველებლად: არამედ ველარ მოუსწრა, დედის-იმედიც ყველიდამ თმოგვს მოვიდა, იქიდამ მანუჩარ ჯავახეთს წარვიდა, ფოსო და ჯავახეთი დაარბიეს და გურგაქს ქაჯის-ციხე გაუმაგრა საზრდელითა: მერმე ყვარყვარე და მანუჩარ ახალ-ციხეს წავიდნენ და დედის-იმედი თმოგვს დადგა, თმოგვი საზრდელით გაამაგრა:

შეეხ-თან დესპანი წარგზავნეს, ციხეების-აღება აცნობეს და ოსმალთ აშლა: ამისა შემდგომად დავარდა ოსმალთა მოსვლა; დედის-იმედი სამცხეს მოვიდა, ყვარყვარე ავათ იყო, ზღუდერს ჩავიდა, ვერ წავიდა და მანუჩარ და ერეკლე, სპა შეკრებულნი ოსმალთა პირს მიუდგნენ. ოსმალნი ჩც კაცნი ფეხბერვალნი გუ-ყარახანს დაესხნენ, ყარახან გაუდრკა, მიეწივნენ ოსმალნი ივ კაცი მოკლეს, მოიქცნენ ოსმალნი და გორი დაწვეს და ზარი-ბატსა შინა დადგნენ: ყარახან ქ კაცით თავს დაესხა, ამოსწყვი-ტა ოსმალნი, გააქცივნა და აღივსო იარაღ-ალაფითა. და ბატო-ნი მანუჩარ აწყვერს შავიდა მისის იბ, წარვიდა ერეკლე ქართ-ლის დედოფლის-თანა და დედოფალი სურამს იდგა ფრიად უპო-ვარი და მას-თანა იყოფებოდა ერეკლე წელსა ქს. ჩვოც, ქრ. ხიგ, აგვისტოს ზ:

ლალა-ფაშა მოვიდა:

ლალა-ფაშა სპითა მგელ-ციხეს მოადგა, ვ დღე ბრძოლა, ვერ აღიღო და ქაჯის-ციხიდამ სრულიად შემოეხოცნენ ოსმალ-თა, ი აგვისტოს ძურმანს და წინწყალას შუა აზრუმ ვანის ფა-შანი მოვიდნენ, სულტანი და ყარახან ბაზუქლუ და მუღალუს ბატონი იქით შეიყარნენ, მაჰმად სულტანი გორაზედ წარმოდგა სპითა თვისითა, სხვანი შემოაბა ოსმალთა. პირველ სძლეს ყი-ზილბაშთა და მოსრვიდენ ოტებულთა ოსმალთა: არამედ შემ-დგომად აოტეს ოსმალთა და გარდაიხვეწა მაჰმად სულტანი. ხოლო მანუჩარ ქაჯის ციხისა-თვის შემოიკრებნა სპანი, გარნა ვერცა ომსა და ვერცა ციხის აღებას მიუსწრა: მაშინ ამილახო-რის შვილი ქოია მიეგება ლალა-ფაშას არტაანს და ორი ციხე შესძღვნა. კვალად არფაქსად ვ ციხით მიერთო ფაშასა, ხერთვი-სი და ე ციხე მისცა. ხოლო ფაშამ სახულის სანჯახობა მისცა, აგვისტოს იტ მანუჩარ თმოგვის ციხე მისცა. არამედ ახალ-ქა-ლაქი უწინვე წაართვეს, რომელსა შინა კოკოლას შეციხოვნენი

იდგნენ: გაიარა ვაშამ, ტფილისსა ზედა წარვიდა, მანუჩარ-თან წარიყვანა: ხოლო შემდგომად მოქცევისა ლალა-ვაშამ მუხრანიდამ გამოუტევა მანუჩარ და სამცხეს ჯარ-მან იწყო მოდენა: ყვარყვარე წინ-მიეგება ლალა-ვაშა-ს, მოვიდა ვაშა, ლუგზედ დადგა, და მუნ დედის-იმედ-მან ნახა: მერმე აიყარა ვაშა, ყვარყვარე თან-წაიყვანა და აღარ დააბრუნვა, ოლთისი სანჯახათ მოსცა, მანუჩარ გამოუშვა, აწყვერს მოვიდა. ამისა შემდგომად ლალა-ვაშას ლაშქარი და მირმარი წარმოეგზავნა მანუჩარისა-თჳს, ქართლ-ზედ გაესია, ქართლს ვეღარ ჩავიდნენ ესენი, სადგერი მოსწყვიტეს, და ეკკლესიის განძი წარხდა: კვალად წარმოეგზავნა სანჩახი ვაშას, ჩაუსხდენ ქართლს და მოარბიეს:

ხოლო წელსა ქს. ჩვოთ, ქრ. სჲზ მანუჩარ წარაყვანეს ასრუმს და იქიდამ ყვარყვარე და მანუჩარ აპრილს გ სტამბოლს წარიყვანეს. მაისს ივ სამცხეს ჟამი მომსრველი გაჩნდა, ოკტომბერს მანუჩარ გამოეშვათ, ნოემბერს მოვიდა, ხონთქარს ვაშობა და სრულიად მამული მისი ებოძა. ყვარყვარე ბ თთუჱს თორთომიდამ არ გაეშვათ. მერმე წელსა ქს. ჩვპ, ქრ. სჲც, იანვარს ც ბექა ვალიდამ გადგა, ლალა-ვაშა წარსრულ იყო და ბექა ოლთის დამდგარ-იყო: ყვარყვარესა-თჳს ხონთქარს ფალავანი ერგინა, ყვარყვარეს დაეცა. ამის-თჳს ქრისტეანობით გამოეშვა და თვისი საბატონო მოეცა. მარტს მოვიდა ყვარყვარე, ოკდომბერს იე ბექაც მოვიდა, ორნივ ლორეს წარვიდნენ, ლორე მოარბიეს, გამარჯვებულნი მოვიდნენ: მეორეს წელს სინან-ვაშა მოვიდა, ტფილისს წარვიდა სპითა, ორნივ თან-წარიყვანა, ყვარყვარე თრიალეთიდამ იმერეთს გააბრუნა, რათა ემტერნენ იმერნი ქართლს და მანუჩარ თან-წაიყვანა. არამედ მოსრნა რა სვიმონ მეფე-მან სპანი სინან ვაშისანი, ეზრახნენ ყვარყვარე და მანუჩარ სვიმონ მეფესა და მოვიდა მანუჩარ სვიმონ მეფისა-თანა და მან მოსცა ასული თვისი ელენე ცოლად და უქმნა ქორწილი ქს. ჩვპბ, ქრ. სო: ხოლო ფებერვალსა შინა წარიყვანეს ბექა სტამბოლს. ამავე ჟამსა მოვიდა არჩილ ლიდი-ხნის უნსპა-

ვი დედის-იმედისა და დაჲ თჳსი ნასა და წარვიდა ოკტომ-ბერსა შინა, და ნოემბერს მოკუდა უვარყუვარე ათაბაგი ქს. ჩფპბ, ქრ. სო:

იზ, მანუჩარ ბ, ლბ წელი მთავრა:

დაჯდა ათაბაგად ძმა მისი მანუჩარ. ამ წელს მანუჩარს აწ-ყუერს მყოფს უდალატეს ოსმალთა. არამედ სძლო მანუჩარვე, ფაშები მძიმედ დაიკოდნენ, გააქცივნა და ალაფი ქვეყანა დარჩა მანუჩარსავე უვნოდ: ხოლო წელსა ქს. ჩფპდ, ქრ. სობ მოი-ყვანა მანუჩარ მარტს კდ მეფის სვიმონის ასული ელენე სამ-ცხეს. ამისა შემდგომად მოვიდა შაბაზ ქს. ჩფპზ, ქრ. სოე, ადაშენა განჯა, მანუჩარს მოსცა ჩალაბუთი და დედის-იმედს ხუ-თი დიდი სოფელი, ამასვე ქორონიკონს გორი და ახალ-ციხე აღაშენეს ოსმალთა. და აგვისტოს ჩვენ მძევალნი გამოგვიხსნეს: ამის-თჳს მოვიდა სვიმონ მეფე მეშველად, აღარ აბრძოლეს, თქმი მოარბია სვიმონ და წარვიდა. მერმე მანუჩარც მოღალა-ტეთ-გამო ვეღარ დადგა და ახალ-დაბას ჩავიდა, დედის-იმედი და უვარყუვარეს ძე ქაიხოსრო საკანათის-ციხეში დადგნენ, დია-სამიძე ელია დემოთის ციხეში საავალიშვილოს შეუყენეს, წაა-რთვა ამან ციხე და განძი მრავალი და სათვარეც დაიჭირა. გო-გორის შვილ-მან ბეჟან-მან ჯვარის ციხე ფაშას მისცა და ჩვენც ახალ-დაბას ჩამოვედით: მერმე მარტს იე, ქს. ჩფპჱ, ქრ. სოვ მოვსრეწით ჩვენნი მოღალატენი და ნიჯათითა მეფის სვიმონი-სათა დავიპყარით სრულიად სამცხე და ოსმალთაც დავეზავენით და წარვავლინეთ კაცი წინაშე ხონთქრისა: მოეცა ხონთქარსაც ქრისტეანობით ათაბაგობა და დავიპყარით ყოველი არამედ მძლავრობდენ ოსმალნი და იყო ჭირი დიდი მათ-გან. არამედ დაითმენდა მანუჩარ: ხოლო შემდგომად მურად-ფაშის მოსლვი-სა მოვიდა შაბაზ ადებად ერევნისად ამან მანუჩარ მძლავრე-ბისა-თჳს ოსმალთა წარუვლინა შაჰბაზს ძე თჳსი მანუჩარ, რათა

მწე-ქეოს, და მისცა ხერთვისი და რომელნიმე ციხენი და შე-
აყენნა ყიზილბაშნი მწედ თვისად, არამედ ოსმალთა ეტყოდა,
რათა არა მოსწყვიტოს სამცხე შააბაზ, ვითარცა ჰყო შაჰ-თამაზ:
ხოლო შემდგომად უკუნ-იქცა რა შააბაზ, დაუტევა ძე ათაბაგისა
მანუჩარ ერევანს ამირ-გუნახანის-თანა და ზრდიდა იგი: ხოლო
წელსა ქს. ჩქთ, ქრ. ხყზ მოვიდა გურიელი მამია და დაიპყრა
აჭარა. არამედ მანუჩარ ჯერ ვერ შურ-აგო ვინად-გან მიიქცეო-
დნენ და დაუტევებდნენ წესსა და რიგთა და სჯულსა მესხნი
მძლავრებითა ოსმალთათა: გარნა ემძვინვებოდა მანუჩარს და
მცდელობდა ყოვლითა ძალითა თვისითა, რათა მოაგოს კვალსავე
პირველსა. არამედ შემდგომად ამისა მოკუდა მანუჩარ ათაბაგი
ქსა ჩქიდ ქრ. ტბ:

იც, მანუჩარ გ, ია წელი მთავრა:

მაშინ მესხთა მოიყვანეს მანუჩარ ძე მისი ერევნიდამ ბრძა-
ნებითა ხონთქრისათა და დასვეს ათაბაგად: ამან მანუჩარ დაიპ-
ყრა ნაქონები მამისა თვისისა: ამის ჟამს მოვიდა ბატონი თე-
იმურაზ, დაასადგურა ოლთისს. არამედ გარდიცვლებოდენ წესნი
და ვიეთნი ზოგნი პატივისა-თჳს ნებით, ზოგნი მძლავრობით
ოსმალთათა გამაჰმადიანდებოდნენ და იქმნებოდიან უმორჩილო-
ნი ათაბაგისანი: ხოლო მანუჩარ მძლავრობდა მათ და არა პა-
ტივსა უყოვდა. ამის-თჳს შეასმინეს ოსმალთა და მათ აზრუ-
მის ფაშასა: მაშინ აზრუმის ფაშამ წარმოავლინნა სპანი ქს. ჩქკდ,
ქრ. ტიბ, ვერ წინა-აღუდგა მანუჩარ და ჩამოვიდა ახალ-დაბას,
მუნ ესმა ბრძოლად წარსლვა მარაბდას და მივიდა ქართველთა-
თანა ტ მხედრითა და ჰყო მუნ რა იგი აღვწერეთ: და შემდგო-
მად ლტოლვისა მოვიდა ახალ-დაბასავე, ეზრახა ოსმალთა, ზავ-
ჰყო მათ-თანა, მოვიდა და დაიპყრა სამცხე: არამედ იხილა შემ-
დგომ-შემდგომითა შფოთი ესე ვითარნი და არღა-რა რაი სხუა
ღონე შეწევნისა, ამის-თვის წარვიდა სტამბოლს წინაშე ხონ-

თქრისა: ამ ჟამთა მოვიდა მოურავი გიორგი და ასპინძას გაემარჯვა ყიზილბაშთა ზედა, მერმე შეუხდა და აღიღო ციხე ხერთვისი და სხვანიცა, რომელნი ეპყრნეს ყიზილბაშთა და მისცა ოსმალთა: ხოლო მანუჩარ შეიწყნარა ხონთქარ-მან, მოსცა ქრისტიანობით ათაბაგობა და წარმოავლინა, არამედ მოგზაურს მომავალსა დახვა ბიძა თვისი ბექა, რომელი პირველ წარსრული იმყოფებოდა მუნ: ამან ბექაშ ისტუმრა და კეთილად შეიტკბო მანუჩარ: გარნა განმზრახველ-მან ოსმალთა მძლავრებისა-მან და თვინიერ მათსა სხვისა ღონისა არღა-რა რისამე შემძლებელ-მან, შეურთო საჭმელსა მანუჩარისასა სამსალა და მოჰკლა მანუჩარ, და თვით შივიდა სტამბოლს, იქმნა მაჰმადიან, მოსცა ათაბაგობა და ყოველი საზღვარი სამცხე-საათაბაგოსი და უწოდეს საფარ-ფაშა და პატივ-სცეს ორითა თუღითა: მერმე წარმოავლინეს და მოვიდა სამცხეს, ქს. ჩქგე, ქრ. ტიგ:

ით, ბექა გ ანუ საფარ-ფაშა, ი წელი იფაშა:

და დაჯდა ესე საფარ-ფაშა და დაიპყრა სრულიად საათაბაგო, რომელნიცა საზღვარნი აღვსწერეთ და მართვიდა, ვითარცა წესი არს ოსმალთა: ამან აღწერა ქვეყანა და შეჰკვეთეს ხარკი ქრისტიანეთა სულზედ დრაჰკანი და ყოველსა მოსავალსა ზედა ხილითურთ შვიდის-თავი, ცხვარზედ ბ შაური, ძროხაზედ აბაზი, ცხენსა და კამბეჩზედ ექვსი შაური: ხოლო საივაშოთ ხარკი დრაჰკნის მესამედი, რომელ არს ათი შაური წესისა-მებრ ოსმალთა: არამედ ეპისკოპოსნი და მონასტერნი წინათვე მლილობათა ამათ შინა ათაბაგებთაითა და უმორჩილებითა ქართლის კათალიკოზისათა შემცირდებოდნენ ურწმუნოებითა მესხთათა, რამეთუ მიუხმიდენ მამულ-შეწირულობათა, შემცირდებოდნენ და მოიმლებოდნენ მთავართა-გან და შემდგომად უმეტეს დაპყრობისა ტაო-კლარჯეთისა და მავშეთ-არტანუჯისა ოსმალთა-გან, არღა-რა მოიპოებოდა მუნ, ვინად-გან მიუხვნეს ოსმალთა სრუ-

ლიად მამულ-მეწირულობანი და არდარა-ვინ იყო მეტრფე მონოზონებისა და წარაქვნდათ მუნიდამ სიწმიდენი ხატთა, ჯვართა და ნაწილთა სამცხეს, ქართლს, იმერეთს, ეგრეთვე აწცა მხოლოდ სამცხეს უმეტესად იქმნებოდნენ, რამეთუ არდა-რა იყო ეპისკოპოსნი ანუ მონასტერნი, ვინად-გან რისხვითა ღუთისათა გამამაჰმადიანდებოდნენ ყოველნი წარჩინებულნი ამ ქვეყნისანი და დაიწყეს მიერით თათრობა, რამეთუ ჟამთა ამათ მოაკლდებოდა ქრისტეანობასა: არა იყო მორჩილება კათალიკოზისა ანუ ეპისკოპოსისა და სამღუდელოთა. არამედ ოხრება ეკკლესია-მონასტერთა და შენება ჯამთა: ხოლო მორწმუნენი ჰფარვიდნენ და მალვიდნენ ხატთა, ჯუართა და ნაწილთა წმიდათათა და სხუათა წარაქუნდათ პირველისა-ებრ იმერეთს და ქართლს და ივლტოდიანცა წარჩინებულნი, რომელნი სძულობდენ მაჰმადიანობასა, რამეთუ განაგებდა საფარ-ფაშა ნებითა ოსმალთათა ყოვლსავე: ამას საფარ-ფაშას სთხოვა მოურავ-მან სპანი და მოვიდნენ ლტოლვილნი სპანი ამისნი და მოურავიცა მოვიდა მის-თანა. მერმე წარვიდნენ სტამბოლს: ხოლო შემდგომად ესრეთის განგებისა მოკუდა საფარ-ფაშა წელსა ქს. ჩქლე, ქრ. ტკგ. არამედ ამის ქვემოთნი არდა-რა იწოდებოდენ ათაბაგად, თვინიერ საქართველოთაგანთა. გარნა ახალ-ციხის ფაშად: ხოლო ვინად-გან მოეცა ხონთქარსა ფირმანი მკვიდრობისა საფარ-ფაშისა-თჳს, შემდგომად სიკუდილისა მამათა მათთათა წარვიდიან სტამბოლს და მისციან ქრთამი და მათ წარმოავლინიან ფაშად:

პ, უსუფ-ფაშა ა, ია წელი ი ფაშა:

და შემდგომად სიკუდილისა საფარ-ფაშისა წარვიდა ძე მისი უსუფ სტამბოლს, მოსცეს ფაშობა და მოვიდა ახალ-ციხეს: არამედ ესე უსუფ-ფაშა იყო ფრიად მაჰმადიანი, მართვიდა საათაბაგოსა მორჩილებითა და ყოვლითა ნებითა ოსმალთათა და უმეტესად აზრუმის-ფაშისათა და იყოფებოდა მშვიდობათა: მას

უსუფს სთხოვა მეფე-მან ქართლისა-მან როსტომ გზა, ამან მისცა და უმასპინძლებდა პატივით. გარნა ესე უსუფ-ფაშა მოიძულვებდა ქრისტეანობასა და შესძინებდა მაჰმადიანობასა და აღმოიფხვრებოდენცა წესნი და რიგნი ქრისტეანობისანი ყოვლ-ნივე და შეემატებოდნენ მაჰმადს, ვინაღ-გან განაგებდა და გარ-დავლიდა დღეთა თვისთა ნებითა მათითა და სჯულითა: შემდგო-მად მოკუდა უსუფ-ფაშა წელსა ქს. ჩქმზ, ქრ. ტლე:

კა, როსტომ ფაშა, იბ წელი ფაშა:

მაშინ წარვიდა როსტომ ძე მისი, ნაშობი მხევლისა სტა-მბოლს. ამას მოსცა ხონთქარ-მან ფაშობა. მოვიდა და დაჯდა ახალ-ციხეს და მართვიდა, ვითარცა მამა მისი: გარნა თუმცა წარჩინებულნი მაჰმადიანნი იყუნენ. არამედ ცოლნი მათნი და მხევალნი იყუნენ ყოველთა ქრისტეანენი: ხოლო ჟამსა როსტომ ფაშისასა მოუვლინა ხონთქარ-მან ბრძანება, რათა იქმნენ ცოლ-ნიცა მათნი, რომელნიცა მაჰმადიან არიან მაჰმადიანად: ესე უთ-ხრეს ცოლსა როსტომ ფაშისასა. ხოლო მან არა ინება. არამედ აიძულებდენ ყოფად მაჰმადიანად და ამის-თვის დაითმინა მრა-ვალნი ტანჯვანი. მერმე განივლტო, რათა გარდაიგდოს თავი კლდესა ზედა. სცნეს ესე, შეიპყრეს და არა უტევეს, კვალად ინება მოშთობა თავისა თვისისა და მცნობელთა არცა ამას ზე-და მიუშვეს: ხოლო შემდგომად სიყმილისა და მრავლისა ქენ-ჯნისა მოიპოვა ღონე; რამეთუ ჰგონა, ვითარცა თვით თავისი ყოფნა ეგრეთცა სხვათაცა და ამის-მიზეზისა-თჳს იტყოდა: "უკეთუ დაატევებინოთ ყოველთა წარჩინებულთა ცოლთა უწინა-რეს ჩემსა ქრისტე, მერმე დავუტეო მეცა, უკეთუ არა ესრეთ არცა მე: « მაშინ შეუთქვეს რა წარჩინებულთა ცოლთა, მათ ყო-ველთა შიშისა-თჳს ტანჯვისა დაუტევეს ქრისტე და გამაჰმა-დიანდნენ ყოველნი სრულიად და უღონო ქმნილი გამაჰმადიანდა იგიცა: არამედ იქმნნა რისხვა ღუთისა ცოდვათა ჩვენთა-თჳს,

რამეთუ აწ უმეტესადრე მოოხრდნენ ეკკლესიანი დიდ-შვენიერნი და იქმნებოდნენ პირუტყვთა სადგურ და ივლტოდიან კვალადცა, რომელთა არა ინებეს მაჰმადიანობა ქართლს, იმერეთს, ოდიშს, გურიას, კახეთს და წარაქუნდათ ხატნი და ჯუარნი და წმიდათა ნაწილნი, მოისპოლვნ ეპისკოპოსნი, თუ სადმე იყო და მონაზონნი და მწყემნი. გარნა თვინიერ ადგილად-ადგილ იპოვებოდნენ მღუდელნი და შეიქნა სრულიად მაჰმადიანობა წესთა და სჯულითა მათითა და აღშენდებოდიან მეჩითნი: არამედ დაშთნენ გლეხნი და იგინიცა უმწყსელნი, ვითარცა პირუტყვნი: კვალად ჟამსავე ამისსა განაწესეს სპანი და შეჰკვეთეს მამულიანთა გამოსაღებითა მათითავე ფაშას, ბეგს, აღაიბეგს, სანჯახს და აღას და რაოდენნიცა კაცნი დააწესეს უწოდეს ხრმალი და სადაცა უხმდათ წარიყვანიან, არათუ ქრისტეანეთა. არამედ მაჰმადიანთა მოლაშქრედ: ხოლო მოვიდა ამ როსტომ ფაშისა-თანა დადიანი ლიპარიტ ლტოლვილი, ამან მისცა და აშველნა სპანი. არამედ კვალადცა მოვიდა ლტოლვილი, შემდგომად მოვიდა გურიელი ქაიხოსრო სტამბოლიდამ: ამან როსტომ ბრძანებითა ხონთქრისათა მისცა სპანი და ჰყო კვალად გურიელად ქაიხოსრო, რამეთუ აქუნდათ ამათ ბრძანება ყოველთა საქმეთა ზედა იმერეთისათა და მართვიდნენ ესენი. არამედ ძნელოვანთა აუწყებდნენ აზრუმის ფაშას და მით განმართვიდენ, შემდგომად მოკუდა როსტომ ფაშა წელსა ქს. ჩქნთ, ქრ. ტმზ.

ქა, ასლან ფაშა ა, კ წელი ფაშა:

ამისა შემდგომად წარვიდა ძე როსტომისა ასლან სტამბოლს, მოსცა ხონთქარ-მან ფაშობა, მოსრული ესე ახალ-ციხეს მართვიდა საათაბაგოსა, ვითარცა წინა-თქმულნი. ესე ასლან ფაშა ნებითა იმერთათა ჩავიდა იმერეთს, დასვა მეფედ ბაგრატ ვ უთვალო, შეიპყრა დარეჯან და ვახტანგ, წარმოიყვანა იგინი და მოებული მოვიდა ახალ-ციხეს და დაასადგურნა იგინი ოლთისს.

ხოლო რაჟამს დაიპყრა ვახტანგ მეფე-მან იმერეთი და დასვა არჩილ, არღა-რა რას მორჩილებდნენ ასლანს. ამის-თჳს შეასმინა ხონთქარსა და ბრძანებითა მისითა აღვიდა მთასა ზედა ფერსათს სპითა ქს. ჩქჲგ, ქრ. ტნა:

არამედ იმერთა რა დასვეს ბაგრატვე, მოუძღუნეს ქრთამი დიდი, რათა უკუნ-იქცეს, ვინად-გან უზისთ მეფევე თვისი: უკმო-იქცა ასლან და აუწყა ესენი ხონთქარსა: ამანვე მისცა სეხნია ჩხეიძეს იენგიჩარნი და შეაყენნა ქუთათისს ციხესა შინა: შემდგომად რა განაძეს ბაგრატ იმერთა ამას ასლან ფაშას ევედრნენ ვახტანგ და დარეჯან დედოფალი, რათა ჰყოს იგინი მეფედ იმერთა და მოსცეს ჩკ მარჩილ წინდად ქეთევან, რამეთუ ჟამთა ამათ სრულიად მიქცეულ იყუნენ მესხნი წესთა და სჯულთა ოსმალთათა და იყვნენ ვეცხლის-მოყვარენი პირისა და ფეცის-მტეხელნი, მეძავ-მემრუშე-სოდომიანნი, ვითარცა წეს-არიან ოსმალთა: მიიღო ქრთამი ასლან-ფაშამ, ჩავიდა იმერეთს და ჰყო ესენი მეფედ, ვითარცა აღვსწერეთ: შემდგომად კვალად ამანვე მისცა სეხნია ჩხეიძეს იენგიჩარნი და შეადგინნა ციხესა შინა ქუთათისს: ამავ ასლან ფაშის-გან მოითხოვა შანაოზ მეფე-მან ქეთევან, დაწინდული დარეჯანის-გან ქს. ჩქჲზ, ქრ. ტნე, და მოსცა ოთხმოცი ქისა და წარიყვანა ქეთევან: შემდგომად ვედრებითა გურიელისათა შთავიდა იმერეთს ქს. ჩქობ, ქრ ტჲ, კვეთებული ბაგრატ შეიპყრეს და მოართვეს ასლანს: მაშინ ბაგრატ მოსცა ძე თვისი ალექსანდრე მძევლად ქრთამისა წილ, დაუტევა იგივე მეფედ და მოვიდა სამცხეს: შემდგომად ამასთანავე მოვიდა ძე შანაოზ მეფისა ლუარსაბ სამეფოდ იმერთა, მოსცა ძღვენი ასლანას ფაშასა. არამედ ჰსცნა, რამეთუ აცთუნებს ასლან ფაშა და წარვიდა. ქს. ჩქოდ, ქრ. ტჲბ: ამის მეორეს წელს მოვიდა ძე შანაოზ მეფისავე არჩილ დაპყრობად იმერთა და პატივით შეიტკბო ასლან ფაშა-მან. არამედ მოვიდა გურიელიცა სამეფოდ იმერთავე. ესე აუწყა ასლან ხონთქარსა და შცდელობდა არჩილისა-თჳს იმერეთსა, რამეთუ მოყვრობდა ქე-

თევანისა-გამო: გარნა არა ინება ხონთქარ-მან არჩილ წინა-თქმულთა-თჳს შესმენისა და უბრძანა შეპყრობა არჩილისა: ამან დასვა პატიმარსავით ახალ-ციხეს და გურიელი განუტევა გურიას. მერმე განზრახვითა მესხთაია გამოპარვით გამოუტევა არჩილ: ხოლო ამა ჟამებთა შინა არღა-რა იყო სახელნი თავადთა, მთავართა და აზნაურთა. არამედ უწოდდენ ფაშად, ბეგად, ალაიბეგად, სანჯახად და აღად, რამეთუ ახალ-ციხეს და ოლთის იყო ათაბაგი ახალ-ციხის ფაშად წოდებული, კოლას სჯდა ფაშა, შავშეთს, აჭარას ბეგნი და სხვათა ადგილებთა ალაი-ბეგი და აღანი. გ რნა მორჩილებასა და დამქრობასა ქვეშე ახალ-ციხის ფაშისასა: შემდგომად მოვიდეს ასლანისა-თანა ბაგრატ და გურიელი, ლტოლვილნი არჩილისაგან და აღუთქვეს ქრთამი დიდი: ამან აუწყა ხონთქარსა. ხოლო განრისხებულ-მან ხონთქარ-მან წარმოავლინა აზრუმის ფაშა სუაზის აქათითა სპითა. ესე მოვიდა და წამოუძღვა ასლან-ფაშა იმერეთს და რა იგი აღვსწერეთ იქმნა: მაშინ *) კვაცხუთს მდგომს აზრუმის ფაშას მოერთო წიგნი არჩილისა: „ვქმენ ყოველი, რა იგი ვყავ ასლან-ფაშისა-გან, რამეთუ მიმიღო საგანძური დიდ-ძალი სახონთქროდ და მით მომცა იმერეთი და აწ რაი არს შეცოდება ჩემი:“ ესე მისწერა აზრუმის ფაშამ წინაშე ხონთქრისა და ხონთქარ-მან ამის-თჳს მოუწერა თავის-მოკვეთა ასლან ფაშისა: მაშინ კვაცხუთს მოჰკვეთა თავი ასლან ფაშას, წელსა ჩქოზ, ქჲე და წარავლინა თავი სტამბოლს: ხოლო აზრუმის ფაშა და მესხნი მოვიდნენ სამცხეს. არამედ ძე ასლან ფაშისა, მცნობი ამისი წარვიდა სტამბოლს, მისცა ქრთამი დიდი, ამის-თჳს მოსცეს ფაშობა და მოვიდა ახალ-ციხეს:

---

*) ესე კვაცხუთის სოფელი უბოძა დიდ-მან მეფე-მან სოლომ-მან და ძმა-მან მის-მან კათალიკოზ-მან იოსებ ზაქარია მოძღვარს და მის შვილს იოსებს: ხოლო მეორე სოფელი ხიმში პირის-პირ მისსა მეფე-მან დავით მოსცა ბესარიონს: შენიშნულება გაბა-შვილისა:

კგ. უსუფ-ფაშა ბ, ი წელი ფაშა:

დაჯდა ესე უსუფ ფაშა წელსა ქს. ჩქჳ, ქრ. ტჲც და იწყო განგება, ვითარცა წინათთა. არამედ ამ ჟამებთა უკეთუ ვინმე მოიქონის ვეცხლი, წარვიდის სტამბოლს, მისცის ქრთამი და იშოვნის მკვიდრად მამული და დაიპყრიან, ვითარცა ჰყო ფირიადის შვილ-მან, რომელი განჰყიდა გურიელ-მან მღვდელი. მან მღვდელ-მან მოიგო ვეცხლი მაჰმადიანობით, წარვიდა სტამბოლს, მისცა ქრთამი, მოსცეს ჯავახეთი და უწოდეს ფაშად, ამან და ძეთა ამისთა დაიპყრეს ჯავახეთი და არიან დღესაც ფაშად. ამითი იწყეს წარჩინებულთა მესხთა შემცირებად და ამაღლებად უგვანთა და უგვაროთა: ამის მიერ უმეტეს მოოხრდებოდნენ ეკკლესიანი და აღშენდებოდნენ ჯამნი და დაიტევებოდა ზნენი ქართულნი თვინიერ ენისა, და განდიდნებოდა მათ შორის მაჰმად და ნეშტნი სატთა და ჯუარითა შეიმუსრვოდა და იმყოფებოდა დედათა მათითა სამკაულად, რომელთა-გან იქმნებოდენცა სასწაულნი მრავალნი, გარნა არავინ მიუპყრობდა ყურთა. არამედ ესრეთთა ვერღა-რა შემუსრვიდენ, გარნა განყიდდენ მრთელსა, სხვათა-თვის არღა-რა არს ჟამი აქა მოხსენებად: ხოლო ამას უსუფ ფაშას მოსცა გიორგი მეფე-მან ალექსანდრე ძე ბაგრატისა და ამან მეფედ ჰყო იმერეთს ქს. ჩქჳგ, ქრ. ტოა, და თვით მოვიდა ახალ-ციხეს. ამანვე წარავლინა შავშეთის ბეგი და ღალატით მოჰკვეთა ქაიხოსრო გურიელს თავი და გურიას დასვა ძმა მისი გურიელად მამია ქს. ჩქჳე, ქრ. ტოგ: შემდგომად მოკუდა ესე უსუფ ფაშა წელსა ჩქჟ, ქრ. ტოც:

კდ, სალიმ ფაშა *), ია წელი ფაშა:

მაშინ წარვიდა ძმა მისი სალიმ სტამბოლს, ამას მოსცეს ფაშობა ქრთამით, მოვიდა ახალ-ციხეს და განაგებდა ეგრეთვე:

*) ვახუშტის დაუწერია ასლან ფაშა, რომელიც ფაშობდა შემდგომ ისაყ-ფაშისა. ნახე 174 გვერდი.

ამის ჟამსა შინა მოვიდა მეფე გიორგი. ამან ისტუმრა და პატივ-სცა. შემდგომად ბრძანებითა ხონთქრისათა წარატანა მუსალიმი სპითა მეფე გიორგის, ჩავიდნენ და ჰყვეს არჩილ მეფედ: მერმე კვალად მოვიდა გიორგი მეფე დედა-წულით, ამან დაახადგურა ოშორას: შემდგომად ბრძანებითა ხონთქრისათა მოერტუა ოშორას სპითა სალიმ ფაშა, შეიპყრა გიორგი მეფე და პატიმარ-ჰყო ახალ-ციხეს. არამედ მესხთა გააპარეს გიორგი მეფე წელსა ქს. ჩქჟა ქრ. ტოთ:

ამასვე წარმოუვლინა ნაზარალი-ხან ალექსანდრე. ამან შეიკრიბნა სპანი ბრძანებითა ხონთქრისათა შთაიყვანა იმერეთს და ჰყო ალექსანდრე მეფედ და განამაგრა უმეტესად ქუთათისი და შემუსრა ეკლესია, და უკმოიქცა ახალ-ციხესვე: შემდგომად ნებითავე ასლან ფაშისათა და ქრთამითა განაძეს არჩილ იმერთა და დასვეს გიორგი: ხოლო იყო ჭირი დიდი იენგიჩართა-გან, ციხეთა შინა მყოფთა მესხთა ზედა. გარნა თუ მაჰმადიანნი იყვნენ, არამედ ჰკვლიდიან კაცთა და დედათა-თანა ძალ-ყოფდიან, ეგრეთვე ყრმათაცა და ართმიდიან მრავალთა უსამართლოდ: ამან სალიმ ფაშამ წარავლინა ქრთამი დიდი სტამბოლს შეწევნითა მესხთათა და ითხოვა განყვანა იენგიჩართა და მუნ დადგინებად ყულთა: ისმინეს და დაადგინეს ყულნი და განთავისუფლდნენ ჭირისა მის-გან.

ხოლო განაძეს იმერთა გიორგი და დასვეს არჩილ: ესე ალუძნდა ასლან ფაშას, რამეთუ უნებლიეთ მისსა ჰყვეს და აუწყა წინაშე ხონთქრისა განრისხნა ხონთქარი და უბრძანა განძება მისი: მაშინ სალიმ ფაშამ მოიყვანა ნაზარალი-ხანიდამ სვიმონ ძე ალექსანდრესი ქს. ჩქჟჱ, ქრ. ტპვ, შთაიყვანა იმერეთს და ჰყო მეფედ. შემდგომად ამანვე სალიმ ფაშამ მისცა იგივე სვიმონ გურიელს მამიას, რათა ჰყოს მეფედ და ამასვე წელსა მოკუდა სალიმ ფაშა წელსა ქს. ჩღა ქრ. ტპთ:

კე, ისაყ ფაშა, დ წელი ფაშა:

ხოლო ძე უსუფ ფაშისა წარვიდა სტამბოლს ისაყ, შესძღვნა ქრთამი დიდი, მისცეს ფაშობა და მოვიდა ახალ-ციხეს და მართვიდა თქმულთაებრ: ამან ისაყ ფაშამ მოიყვანა გიორგი ძე ალექსანდრესი ნაზარალი-ხანიდამ და ჰყვანდა თვის-თანა ყოფად იმერთა მეფედ: ხოლო ფაშანი ესენი, რომელნი მოვიხსენეთ, უმეტეს ამის-თჳს აშფოთებდიან იმერთა, რამეთუ უკეთუმცა არა ჰქონდათ იმერეთს ლაშქრობანი, წარიყვანდნენ, სადაცა უნებდათ ლაშქრად და ექმნებოდათ ჭირი დიდი და სიშორე გზისა და აქა ლაშქრობითა აღივსებოდიან ნიჭითა და ტყვითა, ვინად-გან არ-და-რად რაიდ სჩნდა ოხრება, ტყვევნა, კლვა ქრისტეანეთა მაჰმადიანობით: ხოლო ისაყ ფაშას აღუძნდა არა მორჩილება აბაშიძისა და განდიდება მისი, შეასმინა წინაშე ხონთქრისა. ამის-თჳს ხონთქარ-მან წარმოავლინა სარასკრად აზრუმის ფაშა სპითა დიდითა, და მოვიდა ქეჰა მისი ახალ-ციხეს სპითა და თვით სარასკარი მოვიდა გურიას, განვლო ჭოროხი ნავის ხიდით, რამეთუ აქუნდა ბრძანება შვიდ წელ ყოფა იმერეთსა შინა და სრულიად მოოხრება ციხეებითურთ: მაშინ ისაყ ფაშამ და ქეჰამ გარდავლეს ფერსათი სპითა. არამედ კაკას ხიდ-ზედ შეეკრათ იმერთა სიმაგრე. უწყეს ამათ დიდ-დიდთა თოფთა ცემა, ვერდა-რა დაუდგნენ იმერნი და შთავიდნენ ესენი იმერეთს და ჰყვეს რა იგი აღვსწერეთ: ხოლო მოკჳდა სულტან მუსტაფა და დასჯდა აჰმად. ამან უბრძანა სარასკარს უკუნ-ქცევა იმერეთიდამ. მაშინ ამათ დაუტევეს მეფედ გიორგი ძე ალექსანდრესი და ზაგ-ჰყვეს აბაშიძისა-თანა, აღაშენეს თხმელის ციხე ბაღდადს, შეაყენნეს იენგიჩარნი და უკუ-მოიქცნენ ქს. ჩღგ, ქრ. ტყა: გარნა დახვდენ იმერნი მთასა ზედა და მოეწივნენ უკან. არამედ ესენი არღა-რა უკუ-ბრუნდნენ ბრძანებისა და ზამთრისა-თჳს და მოსრნეს იმერთა მრავალნი და დაჰკოდეს ისაყ ფაშა ხელსა შინა და მოჰკლეს კოლის ფაშა და აღიღეს ალაფი მრავალნი და მესხნი მოვიდნენ ახალ-ციხეს: ხოლო ქეჰა წარვიდა აზრუმს სპითა, ვინად-გან გუ-

რიიდამ წარსრული სარასკარიცა მისრულ იყო აზრუმს: ამისა შემდგომად ისაყ ფაშა მართვიდა და განაგებდა საათაბაგოსა და ამას არა ეგდენ ერჩდა ფაშა კოლისა და ეძვინვებოდა ისაყს, რამეთუ იყო ხონთქრისა-გან მორჩილებასა შინა მისსა. ამის-თჳს წარავლინა კაცი და მოჰკლა იგი ღალატად: ხოლო მემკვიდრეთა მისთა უღაღადეს ხონთქარსა, რამეთუ თუმცა განსაგო იყო. არამედ ვერ მოაკვდინებდა სარგოსა-თჳს თავისა თვისისა, თუმცა არა ხონთქრისა შარავანდედობისა სვიანობისა-თჳს, ვერცა ფაშასა ანუ ბეგსა, ალაი-ბეგსა, აღასა და მოლაშქრესა. ამის-თჳს განრისხნა ხონთქარი, წარმოგზავნა მტარვალი, რათა მოჰკვეთონ ისაყ ფაშას თავი: ჰსცნა ესე ისაყ ფაშამ, განივლტო, მივიდა სტამბოლს და დაიმალა მუნ წელსა რაოდენსამე. ხოლო ახალ-ციხეს წ რმოავლ ნეს ფაშად ასლან, ძე სალიმ ფაშისა ბიძის-ძე ისაყ ფაშისა:

კვ, ასლან ფაშა ბ, გ წელი ფაშა:

წელსა ქს. ჩლე, ქრ. ტჟგ მოვიდა ასლან ფაშა და დასჯდა ახალ-ციხეს და განაგებდა წესსა ზედა მათთა, რამეთუ ამ ჟამებთა არაღა-რა იყო ქრისტეანე თვინიერ გლეხთა, არამედ იგინიცა მცირედ სამცხეს, თვინიერ ჯავახეთისა და უმცირესად შავშეთს, აჭარას და არტანს. გარნა ვაჭარნი რაოდენიმე იყჳნენ ყოველ-გან საათაბაგოსა შინა. არამედ იყო შენობა დაბნებთა და აგარათა, ვინად-გან ესეოდენთა ჟამთა იქმნა მშვიდობა. ქრისტეანეთა ამათ შინა, აყრილნი ქართლიდამ და სომხითიდამ სახლდებოდიან აქა და უმეტესნი ჯავახეთს. კვალად უფროსად ტყვეთა-გან იმერთთა და განმრავლდებოდნენ ფრიად თათრობითა, ვინად-გან ხარკთა-გან კიდე ვერა რაის ავნებდნენ გლეხთა. ხოლო შემდგომად განცხადნა ისაყ ფაშა სტამბოლს, რამეთუ დაჯდა სხვა ვეზირ-აზამი, მისცა ქრთამი დიდი და მოსცეს ფაშობა ისაყ ფაშასავე და ასლან ფაშა წარვიდა სტამბოლს.:

ისაყ ფაშა მეორედ ჱ წელი ფაშა:

მოვიდა ისაყ ფაშა წელსა ქს. ჩღჱ, ქრ. ტჟვ, და დაჯდა ახალ-ციხეს. ამან დაამდაბლნა მიმდგომნი ასლან ფაშისანი მოხვეჭითა და წართმითა თეთრითათა და უპატიო ყოფითა და ადამადლნა. თვისნი წელსა ქს. ჩღიბ, ქრ. უ, მოვიდა გიორგი იმერთა მეფე, რათა მწე-ეყოს. ხოლო ისაყ ფაშამ აღუთქვა. არამედ შემდგომად ნებითა ფაშისათა წარვიდა და დაიპყრა იმერეთი: კვალად წელსა ჩღიგ, მოვიდა იგივე გიორგი. გარნა შემდგომად გურიელის სიკუდილისა ნებითა ფაშისათავე დაიპყრა იმერეთი ქს. ჩღიგ, ქრ. უა:

ასლან ფაშა მეორედ ბ წელი ფაშა:

ხოლო წელსა ჩღივ, ქრ. უდ მისცეს კვალად ასლან ფაშას და მოვიდა ახალ-ციხეს. ხოლო ისაყ ფაშა წარვიდა სტამბოლსავე. ესე ასლან ფაშა ქრთამითა და ვედრებითა ბეჟან დადიანისა და ზურაბ აბაშიძისათა ჩავიდა იმერეთს სპითა და იქმნა რა იგი აღვწერეთ იმერეთს: მერმე მოვიდა ახალ-ციხეს. არამედ უყო ამანცა ეგრეთვე ისაყ ფაშას მიმდგომთა, ვითარცა მან ამისთა უქმნა:

ისაყ ფაშა მესამედ თ წელი ფაშა:

შემდგომად წელსა ჩღიჱ, ქრ. უვ მოსცეს კვალად ისაყ ფაშას ახალ-ციხის ფაშობა, მოვიდა და დაჯდა. არამედ ასლან ფაშა წარვიდა სტამბოლს, რამეთუ ვედრებითა და ქრთამითა ისაყ ფაშისათა მისცეს სხვა ფაშობა ასლან ფაშას, რათა არღა-რა შემცილე ექმნას ისაყ ფაშას: შემდგომად ისაყ ფაშისა-თანა მოვიდა გიორგი იმერთა მეფე სტამბოლიდამ, წელსა ჩღით, ქრ. უზ: ამან წარატანა მუსალიმი თვისი სპითა, ჩავიდნენ იმერეთს

და იქმნა ყოველნი იგინი, დაუტევეს გიორგი მეფე და წარმო-ვიდნენ მესხნი: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფისა სიკუდილისა წარავლინა ისაყ ფაშამ შავშეთის ბეგი ვახტანგ მეფისა-თანა და ითხოვა ძე გიორგისა ალექსანდრე: მან წარმოუვლინა ნიჭითა და შემდგომად წელსა ჩღკა, ქრ. ჳთ ბრძანებითა ხონთქრისათა შთა-ვიდა იმერეთს და იქმნა აღწერილისაებრ: მერმე დასვა მეფედ ალექსანდრე, მოუდგინა ბეჟან დადიანი და თვით მოვიდა ახალ-ციხეს. ხოლო წელსა ჩღკბ, ქრ. ჳი წარმოავლინა ხონთქარმან აზრუმის ფაშა სარასკრად სპითა დიდითა დასპყრობად ადრიბე-ჟანისად: ესე მოვიდა ყარსს და მიუწოდა ისაყ ფაშას. შემდგო-მად მოვიდნენ ტფილისს და იქმნა ყოველი, ვითარცა აღვსწე-რეთ ქართლისა ზედა ყოფილნი: ხოლო ახალ-ციხეს ჯდა მუსა-ლიმი და განაგებდა ნებითა ისაყ ფაშისათ. არამედ იქმნა ესე ისაყ ფაშა შემდგომად იესეს სიკუდილისა მპყრობელი და გა-ნმგებელი ხონთქრისა-გან სრულიადისა ძალითა ყოვლისა საქარ-თველოსი, სახელითა სამცხე-საათაბაგოსი, სრულიად იმერეთი-სა, ქართლისა, ლორე, ყაზახ-შამშადილისა და კახეთისა: არა-მედ ვინაჲ-გან იყო ქართლი დიდსა ჭირსა აღშენდა ჯავახეთი და სამცხე მუნიდამ, ვინაჲ-გან გარდმოშენდებოდნენ და გა-მდიდრდნენცა ბეგნი, აღა-ბეგნი, აღანი და ფაშანი ხვეჭითა მა-თითა: არამედ აქუნდაცა ჭირნი ჯავახ-სამცხელთა მოგზაურთა სპათა-გან. შემდგომად გარდმოვლეს ქართლი ლეკთა და სტყუე-ნვიდენ სამცხე-ჯავახეთსა, ვიდრე კოლამდე და მიაქუნდათ ნატ-ყვევნავნი უამრავნი. მრავალ-გზის ეწვივნენ მესხნი და ეწყვნენ. არამედ იგინი მრე-ექმნებოდიან მარადის და მოსრვიდიან სპათა ანუ სადაცა ვის მოიხელდიან და წარაქუნდათ ალაფი დიდ-ძალი: ხოლო შემდგომად მოადგა რა თამაზ-ხან განჯას, უკუდგნენ ქა-რთველნი ისაყ-ფაშისა-გან, მისცეს ნება ყიზილბაშთა და უხდე-ბოდნენ ქართველნი სამცხეს და ჯავახეთს მარად-დღე და სტყუე-ნვიდნენ: კვალად დღესა ერთსა მოუხდნენ და წარიღეს ნატყუე-ნავი: ამათ წარმოუდგა მუსალიმი, დაესხა დვირს, მოსრნა და მოსწყვიტნა ქართველნი, ტყვე-ყვნა მრავალნი, უკმოიხვნა ნატ-

ყვენავნი და მოვიდა გამარჯვებული: ხოლო სძლო რა თამაზ-ხან ქოვრულსა, მაშინ მისცა ტფილისიცა ისაყ ფაშამ და წარმოვიდა ყოვლითა საგანძურითა თვისითა და დაჯდა ახალ-ციხეს: შემდგომად ზავ-ჰყვეს რა ხონთქარ-მან და შანადირ, ამით იქმნა კვალად მეგობრობა ქართველთა და მესხთა შორის არამედ ისაყ ფაშას არღა-რა აქვნდა ვეზირობა სამის თუღითა, გარნა იყო ორ-თუღიანი პირველისაებრ: ამ ისაყ ფაშამ წარავლინა ძე თვისი უსუფ ფაშა სტამბოლს, შესძღუნა ქრთამი დიდი ვეზირსა, მოსცეს ახალ-ციხის ფაშობა უსუფ ფაშას, წარმოვიდა და მოვიდა ახალ-ციხეს:

კზ, უსუფ-ფაშა გ, წელი ფაშა.

წელსა ჩღლზ, ქრ. უკე, დაჯდა უსუფ ფაშა ძე ისაყისა. ხოლო ისაყ ფაშა იყოფებოდა განსვენებით თვისად და მართვიდა უსუფ ფაშა, თვინიერ დიდთა საქმეთა-გან და ამას ჰკითხვიდა მამასა თვისსა: ამან უსუფ ფაშამ წარავლინა კაცი აჭარას საქმისა რისა-თვისმე. ხოლო მათ შეურაცხ-ჰყვეს კაცი იგი, განრისხნა უსუფ ფაშა, წარავლინა მაჰმად ბეგ სპითა. ესე დაესხა აჭარას და მოსწყვიტნა სულნი ურიცხვნი უწყალოდ, აღიღო ალაფი მათი და მოვიდა უსუფ ფაშისა-თანა: მაშინ ნეშტნი აჭარელნი წარვიდნენ სტამბოლს და ევედრნენ ხონთქარსა. ამის-თჳს წარიყვანეს უსუფ-ფაშა სტამბოლს. არამედ ამანვე სძლო მათ, მისცა ქრთამი დიდი ვეზირსა, მან გამოუტევა და მოვიდა სამცხეს ფაშადვე: ხოლო ალექსანდრემ იმერთა-მან შეიპყრა ვახუშტი აბაშიძე. მოვიდა ისაყ ფაშისა ვედრებად ანუკა მეფის ასული: ამან აღუთქვა განტევება მისი და წარუვლინა მეფესა ალექსანდრეს ცხენი აღკაზმული და ქურქი და მიუტევა გ ქესა, რომელი თანა-ედვა ალექსანდრე ისაყ ფაშისა, რათა განუტეოს ვახუშტი. ხოლო მან არა ინება, არცა პატივ-სცა: ამის-თჳს წარავლინა ფირიადის შვილი ჯავახეთის ფაშა სიძე თვისი იმე-

რეთს სპითა წელსა ჩღმა, ქრ. ჳკთ, შთავიდა რა იმერეთს, მო-ეგება დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. ხოლო ალექსანდრე ივლ-ტოდა ქართლს: ამათ მოიყვანეს გიორგი ძე გიორგისა და ძმა ალექსანდრესი, დასვეს იგი მეფედ და წარმოვიდნენ:

ამასვე წელსა მოვიდა შანშე ლტოლვილი ყიზილბაშთა-გან. ამის-თჳს წარმოევლინა კაცი შანადირს ისაყ ფაშისა-თჳს, რათა წარუვლინოს კრული შანშე: მაშინ ისაყ ფაშამ აღირჩია მშვიდო-ბა, რამეთუ ეშინოდა მის-გან მორბევისა და მოოხრებისა ქვეყ-ნისა, შეიპყრა შანშე და მისცა კრული: ამასვე წელსა წარმოევ-ლინა ალექსანდრეს ისაყ ფაშისა-თჳს, რათა ჰყოს იგივე იმერ-თა მეფედ. უსმინა ისაყ ფაშამ წინა-თქმულთა თვისვე, წარატანა ალექსანდრეს სპანი, ჩაიყვანეს და ჰყვეს იგი მეფედ და სპანი მოვიდნენ სამცხეს: ხოლო შემდგომად წელსა ჩღმბ, ქრ. ჳლ, რა სძლო შანადირ კვალად სარასკარს ყარსს წარმოავლინა და მოარბივეს ჯავახეთი, არტანი, კოლა, წარიღეს სრულიად პი-რუტყვნი და ქონებანი. არამედ ტყვენი არა ტყვე ჰყვნეს და მო-უწივეს ვიდრე მტკვრადმდე მარბიელთა: შემდგომად წელსა ჩღმდ ქრ. ჳლბ წარმოევლინა ხონთქარსა საგანძური დიდი ლეკთა-თჳს, რამეთუ შანადირ ებრძოდა მუსულის ქალაქსა, შეიკრიბა უსუფ ფაშა და წარვიდა სპითა დიდითა და შთავიდნენ ქართლს. ხოლო მისრულთა თელო-წმიდას, იქმნა რა იგი აღსწერეთ ქართლსა ზედა: შემდგომად მოვიდა ძლეული უსუფ ფაშა აწყვერს და მო-კუდა მუნ: ამისი მსმენელი ისაყ ფაშა დამძიმდა ფრიად, გარნა მართვიდა იგივე ქვეყანათა.

ცხოვრება ეგრისს-აფხაზეთისა:

ხოლო ძე თარგამოსისა ეგროს, რა მოვიდა წილ-ხდომილისა თვისთა ძმათა შორის თვისსა ქვეყანასა, ამან ეგროს ჰპოვა ადგილი ზღვის კიდის აღმოსავლეთით მთასა შინა. ამან აქა აღაშენა ქალაქი და უწოდა სახელითა თვისითა ეგრი და ამ ეგროსისა-გან განითესნენ ქვეყანასა ამას შინა ძენი და ძენი ძეთა ეგროსისანი და აღავსეს ქვეყანა ეგროსისა და იყჳნენ ესენი მორჩილებასა შინა მცხეთელ მამასახლისისასა, ჟამად და ჟამად განდგომილნი, ვითარცა აღვსწერეთ: ხოლო მოსლვასა არდამ სპარსთა ერისთვისასა და დაპყრობასა საქართველოსასა, ამისა შემდგომად განდგნენ რა საქართველოსანი სპარსთა-გან, მაშინ ეგრის მდინარის დასავლეთისათა მოიმწყს ბერძენნი, განდგნენ საქართველოსა-გან და მოსწყვიტნეს სპარსნი და მიერთვნენ ბერძენთა, რამეთუ ძალითა ბერძენთათა ჰყვეს და დაშთნენ და იყჳნენ მცხეთელ მამასახლისის მორჩილებასა შინა: ხოლო შემდგომად მოკლა რა პირველ-მან მეფე-მან ფარნაოზ აზონ ერისთავი და დაიპყრა ყოველი საქართველო, არცა-და ამას მოერთვნენ ეგრისის მდინარის დასავლეთისანი. არამედ ერჩდენ ბერძენთავე. და ეგრის მდინარის აღმოსავლეთისანი დაშთენ ფარნაოზის მორჩილებასა შინა: ამან ფარნაოზ განჰყო ეგრისი თვისს მორჩილებასა შინა მყოფი ორ-საერისთოდ და დასვა ქუჯი ერისთავად ეგრისს, რომელი აღაშენა ეგროს და უწოდა ბედია, ვინად-გან ჰპოვა ბედი და მისცა ქუჯის რიონის დასავლეთი და ჩრდილოეთი ზღვადმდე და ეგრისის მდინარემდე სრულიად სვანეთით. და მეორე, დასვა შორაპანს და მისცა საერისთოდ ნეშტი ეგრისისა, რომელ არს რიონის აღმოსავლეთი და სამხრეთი ზღვამდე და

ლიხის მთამდე და იყჳნენ ესე ერისთავნი მორჩილებასა შინა და მოხარკეობასა შინა მეფეთა ქართველთასა. არამედ სიმცირესა შინა ვახტანგ გორგასლისა მიუღეს ეგრისისა და ზღვის პირნი ციხე-გოჯამდე ბერძენთა, გარნა მერმე ვახტანგვე მიუღო მკლავითა თვისითა ბერძენთა ჯიქეთი აფხაზეთითურთ, საზღვარი თვისი ოვსეთიდამ შემოსრულ-მან:

ამანვე ვახტანგ მისცა ლეონს კეისარსა *) ეგრისის მდინარის იქითი საზღვარი ბერძენთა და მერმე ამზითვა კეისარ-მან ცოლსა ვახტანგისასა ეგრისის მდინარის იქითი და ეპყრა ხოსროვანთა: ხოლო შემდგომად სტეფანოს ბაგრატიონის ჟამსა მიუღო ერეკლეოს კეისარ-მან კვალად ეგრისის მდინარის იქითი და დასვეს ბერძენთა ერისთავი თვისი ანაკოფიას და უწოდეს აფხაზთა ერისთავად და იყჳნენ აქა ერისთავნი ცვლილებითა: ხოლო მოსლვასა მურვან ყრუსასა იყო ანაკოფიას ერისთავი ლეონ. ამან ლეონ ისტუმრა მირ მეფე და არჩილ, პატივსცა და მსახურებდა მეფებრ და შემდგომად ყრუსა უკუნ-ქცევისა ამ ლეონს მისცა კეისარ-მან მკვიდრად ერისთობა და არჩილ მისცა ასული მირ მეფისა და გვირგვინი კეისრული, აღმთქმელისა მორჩილებისა და მონებისასა: არამედ შემდგომად ამ ლეონის სიკჳდილისა დაჯდა ძმის-წული ამ ლეონისა ერისთავად ანაკოფიასა ლევანვე სახელით: ესე ლევან იყო ასულის წული ხაზართა მეფისა და ვინად-გან მოუძლურებულნი იყვნენ ბერძენნი აგარიანთა-გან, ამან ხაზართა შეწევნითა გაიმკვიდრა საერისთო თვისი და მორჩილებდენ სრულიად ეგრისი მათთა მეფისა მოყვრობისა-თვის და პატივსა უყოფდნენ და შემდგომად სიკჳდილისა იოანესა და ჯუანშერისა განდგა ესე მეორე ლევან და დაიპყრა ძალითავე ხაზართა და მორჩილებითა ეგრისელთათა სრულიად ეგრისი ლიხის მთის იქითივე ზღვამდე და ხაზარე-

---

*) არამედ ბარონია სწერს. ფკთ წელსა შინა, კვალად ბერძენთავე მიუღეს ეგრისის წყალს იქითი, ფარსმან მეფის ჟამსა შინა აღაშენეს ბიჭვინტა:

თამდე და იწოდა მეფედ აფხაზთა და მოიდო საერისთოსა თვისისა სახელი ეგრისსა ზედა, ქს. ღპვ, ქრ. ვ, და ამათ-გან მეფენი მეფობდნენ აფხაზეთს ია ბაგრატიონასმდე ესრეთ:

ა, მეფე ლევან ბ, კ წელი ჰმეფა.

ხოლო დაჯდა რა ესე ლეონ მეფედ და დაიპყრა ყოველი ეგრისი, არღა-რა უწოდა ეგრისი არამედ აფხაზეთი და განჰყო ესე ეგრისი და აწ აფხაზეთი რვა საერისთოდ, ა, დასვა აფხაზთა და მისცა აფხაზეთი, ჯიქეთი, ვიდრე ზღვამდე და ხაზართა მდინარედმდე, ბ. დასვა ცხომს და მისცა ეგრის იქითი ანაკოფია ალანითურთ. გ, დასვა ბედიას და მისცა ეგრისის აღმოსავლეთი ცხენის-წყლამდე. დ, ვინად-გან ამას ლეონს მოერთვნენ ოძრახოს წილნი, ჭოროხის სამხრეთისანი და განუდგნენ ოძრახოს ერისთავსა უწოდა გურია და დასვა მუნ ერისთავი თვისი. ე, დასვა რაჭა ლეჩხუმისა, ვ, დასვა სვანეთისა. ზ, შორაპანისავე, რიონისა და ხანის წყლის აღმოსავლეთისა ლიხამდე სრულიად არგვეთისა. ჱ, დასვა ქუთათის ვაკისა, ოკრიბისა და ხანის წყლის დასავლეთისა გურიამდე და რიონის დასავლით ცხენის წყლამდე: ამანვე აღაშენა ქუთათისი ქალაქი და ციხე და ჰყო საყდარი აფხაზთა მეფისა, ვითარცა ანაკოფია ჰყო ტახტად მეორედ ესე ქუთათისი: ამისგანვე საგონებელ არს განთავისუფლება აფხაზთა კათალიკოზისა, ნებითავე ბერძენთათა. ამან ლეონ მოიწყო აფხაზეთი და განაგო ყოვლითავე და შემდგომად კეთილ-მეფობისა მოკჳდა ქს. უვ, ქრ. კვ, და დაუტევა ძენი. თეოდოსე, გიორგი და დიმიტრი:

ბ, მეფე თეოდოსჲ, ლთ წელი ჰმეფა:

გამეფდა შემდგომად ლეონისა ძე მისი თეოდოსე ამან დაიწყო *) უმეტეს აფხაზეთი, ესე თეოდოსე იყო სიძე აშოტ კურატ-პალატისა. ამანვე უშველა კახთა მთავარსა გრიგოლის ზედა აშოტ კურატპალატსა. ესევე ეწყო ბაგრატ მეფეს ცოლის ძმასა თვისსა და ბუდა თურქს კვერცხობს სპითა თვისითა: შემდგომად ლტოლვილ-მან გარდმოვლო დვალეთი და მოვიდა აფხაზეთს. შემდგომად კეთილ-მეფობისა მოკუ̂და ქს. ჳმე, ქრ. ჲე:

გ, მეფე გიორგი, იე წელი ჰმეფა:

შემდგომად თეოდოსე მეფისა დაჯდა ძმა ამისი გიორგი მეფედ. ამან გიორგი-მ დაიპყრა ქართლი და დასვა ჩიხას ერისთავად ტინენ ძე დიმიტრისა ძმისა თვისისა და შემდგომად კეთილ-მეფობისა მოკუ̂და გიორგი მეფე ქს. ჳოზ: ქრ. ყზ.

დ მეფე იოანე, იდ წელი მეფა:

ხოლო გიორგი მეფისა შემდგომად მეფე იქმნა ძე მისი იოანე. არამედ დედოფალ-მან დედა-მან იოანე მეფისა-მან განიზრახა უმეტეს დამტკიცება მეფობა ძისა თვისისა და ვინადგან მომკუ̂დარ იყოცა ძმა თეოდოსე და გიორგი მეფისა დიმიტრი. ამის-თვის შეიპყრა ძე დიმიტრისა ერისთავი ჩიხისა ტინენ და მოჰკლა იგი და უმრწემესი ძე დიმიტრისავე ბაგრატ მცირე ასაკითა ექსორია ჰყო და მოგზაური ბაგრატ შთაგდეს ზღვასა შინა: არამედ ღმერთმან განარინა იგი და მიიწია კონსტანტინეპოლეს. ხოლო მეფე-მან იოანე მოაგვარა ძესა თვისსა

---

*) მოიწყო, მოიმტკიცა დ. ჩუბინაშვილი.

ადარნასეს ცოლი, ასული გურამ აშოტ კურაპალატისა ძისა და აქორწინა და შემდგომად მოკუდა იოანე მეფე ქს. ყოთ, ქრ. ჟთ:

ე, მეფე ადარნასე, ტ წელი ჰმეფა:

და იქმნა მეფედ ადარნასე ძე მეფისა იოანესი. ხოლო ამის მეფობისა შემდგომად ტ წლისა მოვიდა ბაგრატ ძე დიმიტრისა ექსორია ყოფილი კოსტანტინეპოლიდამ სპითა კეისრისათა და დაიპყრა აფხაზეთი. ამან ბაგრატ შეიპყრა მეფე ადარნასე და მოჰკლა იგი წელსა ქს. ყპზ, ქრ. რზ:

ვ, მეფე ბაგრატ ა, ით წელი ჰმეფა:

დაჯდა ესე ბაგრატ მეფედ. ამან მოიყვანა ცოლი ადარნასე მეფისა ასული გურამ მამფალისა და შეირთო თვით ცოლად: ამანვე ბაგრატ გამოიყვანა ნარსე ცოლის ძმა თვისი და მისცა შეწევნა სპითა მეფე ადარნასესა ზედა. შემდგომად მეფობისა მოკუდა ბაგრატ, ქს. შვ, ქრ. რკვ:

ზ, მეფე კოსტანტინე, იე წელი ჰმეფა.

დაჯდა მეფედ აფხაზთა ძე ბაგრატ მეფისა კოსტანტინე. ხოლო ესე კოსტანტინე და სომეხთა მეფე სუმბატ ბრძოდნენ ქართლსა ზედა. არამედ შემდგომად ჰყვეს ზავი და დაიპყრა ქართლი კოსტანტინე და შემდგომად მოსლვისა აბულ-კასიმისა მიუწოდა კვირიკე-მ კახთა ქორიკოზ-მან ამ მეფეს კოსტანტი-ნეს. ამან მისრულ-მან შემუსრნა ციხენი ცერეთისანი, მერმე დაზავდნენ კვირიკე კახთა, მეფე კოსტანტინე და ცერთა მეფე და უკმოქცეულ-მან კოსტანტინე მეფე-მან მოსჭედა ოქროთი

ხატი ალავერდის მთავარ-მოწამის წმიდის გიორგისა და შეამკო ფრიად და მოვიდა აფხაზეთს. არამედ შემდგომად მეფობისა მმართველი მოკჳდა კოსტანტინე მეფე ქს. შკა, ქრ. რმა:

ც. მეფე გიორგი ა, ლით წელი ჰმეფა:

გამეფდა ძე კოსტანტინე მეფისა გიორგი. ამას წინა-აღუდგა ძმა თჳსი ბაგრატ და იბრძოდენ წელ-ნახევარსა და არა იყო მშჳდობა მათ შორის: შემდგომად მოკჳდა ბაგრატ და დაიპყრა სრულიად აფხაზეთი. არამედ ესე გიორგი იყო ღმრთის-მოშიში და მოყუარული, ჰაეროვანი, მხნე, ახოვანი, მოწყალე, უხჳ, ეკკლესიათა მაშენებელი და ქურივ-ობოლთა შემწყნარე: ამან მისცა ასული თჳსი გურანდუხტ გურგენს ბაგრატ მეფის რეგვენის ძესა. ამანვე გიორგი მეფე-მან შემდგომად მეფისა ადარნასე კურატ-პალატისა სიკჳდილისა დაიპყრა ქართლი და დასვა ძე თჳსი კოსტანტინე: არამედ მტერ რა ექმნა მამასა თჳსსა ესე კოსტანტინე გამოიყვანა უფლის-ციხიდამ გიორგი მეფე-მან და ჰყო საჭურისად. ესევე გიორგი მეფე შთავიდა კახეთს, შეიპყრა კვირიკე კახთა ქორიკოზი და დაიპყრა კახეთი თჳთ და შემდგომად, ვითარცა აღვსწერეთ ზემოთ. არამედ შემდგომად კეთილ-მეფობისა მოკვდა ქს. შნე, ქრ. როე:

თ, მეფე ლეონ გ, ბ წელი ჰმეფა:

მეფე იქმნა ლევან აფხაზეთს ძე გიორგი მეფისა. ხოლო ესე ლევან მძახლობით დაეზავა კვირიკეს ქორიკოზსა, და მისცა ასული თჳსი ცოლად დავითს, ძესა კირიკე ქორიკოზისასა: არამედ შემდგომად თჳსისა ასულისა სიკჳდილისა კვალად ემტერა კვირიკე ქორიკოზს ლევან მეფე, და ლაშქრობასა შინა დასნეულდა ბაზალეთს, უკმოიქცა და მოვიდა ქუთათის და მოკჳდა მუნ მეფე ლევან ქს. შნზ: ქრ. როზ:

ი, მეფე დიმიტრი, კბ წელი ჰმეფა:

შემდგომად ლეონ მეფისა დაჯდა აფხაზთა მეფედ ძმა ლეონისა დიმიტრი: ესე დიმიტრი მეფე ჲყო მხნე, ახოვანი, შემმართებელი და უღმთო. ამის-თჳს ქვე-გამხედველ ექმნენ ამას აფხაზნი და მოიყვანეს კოსტანტინოპოლიდამ ძმა დიმიტრი მეფისა, თეოდოსი. არამედ ვერ შეუძლეს შემუსრვა დიმიტრი მეფისა. არამედ შემდგომად დიმიტრი მეფე-მან დაიზავა ძმა თვისი თეოდოსე, კვირიკე ქორიკოზის გამო და შუამდგომელობითა სვეტის-ცხოველისა და მუნ მჯდომის კათალიკოზისათა: გარნა უარჰყო აღთქმა დიმიტრი-მ და დაწვა თვალნი ძმასა თვისსა თეოდოსეს და შემდგომად რაოდენისამე ჟამთა მეფობისა მოკუდა დიმიტრი მეფე, ქს. შოთ, ქრ. ჩყთ:

ია, მეფე თეოდოსე, გ წელი ჰმეფა:

შემდგომად დიმიტრი მეფისა უღონო ქმნილთა აფხაზთა უმკვიდრობისა-თჳს მეფეთა მათთა, ვინადგან არღა-რა ვინ იყო, გამოიყვანეს თეოდოსე უთვალო და დასვეს მეფედ აფხაზთა, არამედ შემდგომად ექვსისა წლისა თეოდოსეს მეფობისა, ვინად-გან განირყვნა ყოველნი წესნი აფხაზთანი მეფობასა მისსა, ამის მიერ ითხოვეს დავით მეფის კურატ-პალატისა-გან მეფედ აფხაზთა ბაგრატ ძე გურგენისა, ასულის წული გიორგი აფხაზთა მეფისა: მან მოსცა და მოიყვანეს აფხაზეთს და აკურთხეს ქუთათისს მეფედ ქს. შპე, ქრ. ხე, და ამ ბაგრატის შემდგომად იქმნა აფხაზეთს მეფობა ბაგრატიონთა: ხოლო მეფობდნენ აფხაზთა მეფენი იგინი აფხაზეთს წელთა ჩყთ: და ამ ბაგრატის პირველისა მეფობიდამ ვიდრე ლაშას ძის დავით მეფისა და რუსუდანის ძის ნარინ დავით მეფისამდე იყო ერთ-მეფობისა ქვეშე სრულიად აფხაზეთი, მეფობასა ბაგრატიონთასა და ამ ორთა დავითის განყოფისამდე სამეფოთა გარდახდენ წელნი ხოლ:

ცხოვრება იმერეთისა:

ა, მეფე ნარინ დავით, ა, ლვ, წელი ჰმეფა:

ხოლო დაჯდა ნარინ დავით მეფედ იმერთა ქს. ჩსნთ, ქრ. უოთ, ამიერით იწოდა დავით და მას ქვემოთნი მეფედ იმერთა და არღა-რა აფხაზთა: ხოლო ნარინ-დავით მეფობდა, ვითარცა აღვსწერეთ: და ამ დავითს გამეფებიდამ, ვიდრე ბრწყინვალე მეფის გიორგის იმერეთის დაპყრობამდე გარდახდენ წელნი ობ, ესრეთ, რამეთუ გამეფდა ნარინ დავით ქს. ჩსნთ ქს. უოთ და მოკუდა დავით მეფე ქს. ჩსჟგ, ქრ. ფიგ: და შემდგომად ნარინ დავით მეფისა დაჯდა მეფედ ძე დავითისა უხუცესი კონსტან-ტინე:

ბ, მეფე კონსტანტინე ა, ლბ ჰმეფა:

ამ კონსტანტინეს წინა აღუდგა ძმა თვისი მიქელ და არა უტევებდა მეფობად და პყრობად იმერეთისა და მიქელ დაიპყრა რაჭა, ლეჩხუმი და არგვეთი და აქუნდათ დღეთა მათთა მარადის ბრძოლა, შლილობა და შფოთი და ხდომა ურთიერთთა და იყო ოხრება ქვეყნისა: ამის-თჳს შეიჭირვებდენ დიდებულნი ამის სა-მეფოსანი და ვერა რითა ჰყვნეს ზავნი მათ შორის: იხილა და-დიან-მან გიორგი-მ ესე ვითარება მათ შორის, მაშინ მიიტაცა საერისთო ცხომისაცა და დაიპყრა თვით სრულიად ოდიში ანა-კოფიადმდე ეგრეთვე შარვაშიძემ აფხაზეთი და გურიელ-მან გუ-რია და სვანთა ერისთავ-მან სვანეთი და განიმკვიდრეს თვისად და არღა-რა ეგდენსა მორჩილებასა შინა იყუნენ მეფეთასა: ამისა შემდგომად მოკუდა დადიანი გიორგი, ქს. ჩტკგ, ქრ. ია და დასჯდა მის წილ ძე მისი მამია და ამან უმეტესად დაიპყრა ოდიში. შემდგომად ამ შფოთებასა შინა მოკუდა მეფე კონსტან-ტინეცა ქს. ჩტკზ. ქრ. იე:

გ, მეფე მიქელ, გ წელი ჰმეფა:

და შემდგომად მისა გამეფდა ძმა მისი მიქელ. ამან იღვაწა კვალად შეერთებად და დამორჩილებად პირველისაებრ მათ მთავართა და ერისთავთა. არამედ წართმევითა და ცვალებათა ვერ-და-რა შეუძლო. გარნა დაიმორჩილნა კვალად ხარკის მოცემითა და მოლაშქრედ თვისად. და სხვასა ვერღა-რა რაისა ეწია, რამეთუ მოკუდა წელსა ქს, ჩტკთ, ქრ. იზ:

და ამას მეფესა მიქელს დაშთა ძე მხოლოდ ბაგრატ, რომელსა არა ძალ-ედვა მეფობა სიმცირითა და არცა-და მოერთვნენ მთავარნი წინა-თქმულნი. არამედ იყო ქუთათისს და მიიტაცებდიან მთავარნი ქვეყანათა და განიყვნებოდიან ყოველნი წესნი იმერთანი: ხოლო განძლიერდა რა ბრწყინვალე გიორგი მეფე, ამან გიორგი-მ განიხილა ესე ვითარნი იმერთა საქმენი, ეზრახა იმერთა მეფობისა თვისისა-თჳს: მაშინ იმერნი, შეიწრებულ იყუნენ ხდომითა და ოხრებითა და არცა გიორგი იყო შორეული მემკვიდრე იმერეთისა. ამის-თჳს მისცეს პირი მტკიცე, ჩამოვიდა და დაიპყრა იმერეთი მეფე-მან გიორგი-მ სრულიად ქს. ჩტლ, ქრ. იჱ: და იყო მის ქვეშე და შემდგომად მისთა იყო ერთ სამეფოდ ქართლისა-თანა, ვიდრე ოც გიორგი მეფისა, ზ მეფის ბაგრატისამდე, წელი რლ. გარნა თუ განდგებოდიან და იწოდებოდნენ მეფედ, არამედ ირიცხვის ესრეთ ვინად-გან არა იყო სიმტკიცე:

დ, ბაგრატ ერისთავი:

ხოლო ამ გიორგი მეფისა-გან იქმნა ერისთავად ძე მიქელ მეფისა ბაგრატ და იყო მორჩილებასა შინა გიორგი მეფისასა შორაპანს. შემდგომად მოკუდა დადიანი მამია ქს. ჩტმე, ქრ. ლგ, დასვა მის წილ ბრწყინვალე მეფე-მან გიორგი-მ ძე მამია დადიანისა გიორგი დადიანად: ხოლო ამისა შემდგომად მოიყვა-

ნა ცოლად ასული ყვარყვარე ათაბაგისა ბაგრატ მიქელ მეფის ძე-მან, ქს. ჩტნც, ქრ. მვ, და იქორწინა მის-თანა ნებითა დავით მეფისათა და ამან ბაგრატ შვა მის-გან ძენი სამნი. ალექსანდრე, გიორგი და კონსტანტინე: არამედ შემდგომად მოკჳდა ბაგრატ ერისთაობასა შინა ქს. ჩტობ, ქრ. ჲ: ხოლო შემდგომად ბაგრატისა დაადგინა მასვე ერისთობასა ზედა დიდ-მან მეფე-მან ბაგრატ ძე ბაგრატ ერისთავისა ალექსანდრე, და ესე ალექსანდრე ერისთობდა მორჩილებასა შინა დიდისა ბაგრატ მეფისასა: შემდგომად მოკჳდა დადიანი გიორგი ქს. ჩპტდ, ქრ. ობ. და მიუბოძა დიდ-მან მეფე-მან ბაგრატ ძესა გიორგი დადიანისასა ვამიყს დადიანობა. არამედ შემდგომად მოსლვისა ლანგთემურისასა და შეპყრობისა დიდისა ბაგრატ მეფისა, წარვიდა რა გიორგი ძე დიდის ბაგრატის მეფისა ქართლს, რათა განაგოს მუნებურნი საქმენი, ვინად-გან იმერეთი აქჳნდა მშვიდობით სიმტკიცესა შინა:

ქ, მეფე ალექსანდრე, ე წელი ჰმეფა:

მაშინ იცა ჟამი ალექსანდრე ძე-მან ბაგრატისა-მან, ვინად-გან მიელო ძალი გიორგის ძესა დიდისა ბაგრატ მეფისასა, განდგა და დაიპყრა იმერეთი ქს. ჩტპზ, ქრ. ოე, იწოდა მეფედ და ეკურთხა გელათს (რამეთუ ქუთათისი ჯერეთ ეპყრათ გიორგისაძეთა), რათა უმეტესად მოიმტკიცოს იმერნი და ბრძოლა ციხეთა იმერეთისათა, რომელნი ეპყრნეს მეფესა ბაგრატს და ძესა მისსა გიორგის: მერმე ეზრახა ალექსანდრე დადიან-გურიელსა, შარვაშიძეს და სვანთა. არამედ არა ინებეს, რამეთუ შიში აქჳნდათ ჯერეთ ბაგრატ მეფისა და ეგნეს ერთ-გულებასა მისსა ზედა. გარნა აღიხჳნა რომელნიმე ციხენი იმერეთისანი ალექსანდრე-მ, თვინიერ ქუთათისისა და მცირედისა შემდგომად მოკჳდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩტპთ, ქრ. ოზ, და დაუტევა ცოლისა თვისისა ანნა დედოფლისა-თანა ძე ერთი დიმიტრი:

ვ, მეფე გიორგი ა, გ, წელი ჰმეფა:

და შემდგომად ალექსანდრე მეფისა დაჯდა ძმა მისი გიორგი მეფედ იმერთა, ამან გიორგი უმეტესად დაიპყრა იმერეთი და აღიყუჴნა ციხეხი ბაგრატ მეფისა და გიორგისანი და უმეტესად მცდელობდა დამორჩილებასა და შეერთებასა მათ მთავართათა: ამანვე გიორგი-მ დახსვა კათალიკოზად არსენი ქს. ჩტჟ, ქრ. ოცა: არამედ არა არღა-რა ინებეს მთავართა მათ მორჩილება გიორგი მეფისა. ამის-თჳს განიზრახა ამან გიორგი ბრძოლა ვამიყ დადიანისა, რამეთუ უკეთუ სძლოს და დაიმორჩილოს იგი, სხვანიცა ყოველნი დაიპყრას: შემოიკრიბნა სპანი იმერთანი, წარვიდა და შთავიდა ოდიშს: დღესა ერთსა ეწყო ვამიყ დადიანი და ძლიერისა ბრძოლისა შემდგომად იძლია სპანი იმერთა და მოჰკლეს მეგრელთა მეფე გიორგი ქს. ჩტჟბ, ქრ. პ. ხოლო ლტოლვილნი იმერნი მოვიდეს თვის თვისად: მაშინ განზრახვითა ვამიყ დადიანისათა ჩამოვიდა გიორგი ძე დიდისა ბაგრატ მეფისა და დაიპყრა კვალად იმერეთი: ხოლო კოსტანტინე ძე ბაგრატისა და ძმა ალექსანდრე და გიორგი მეფისა და დიმიტრი ძე ალექსანდრე მეფისა ივლტოდნენ ბასიანს და იყოფებოდნენ წელსა ოთხსა მუნ მწირად:

ზ, მეფე კოსტანტინე ბ, ე წელი ჰმეფა:

შემდგომად წელსა ქს. ჩტჟვ, ქრ. პდ. მოსწყდნენ რა იმერნი ბრძოლასა შინა ლანგ-თემურისასა მეფის გიორგისა-თანა და ამასვე ქორონიკონსა მოკუდა ვამიყ დადიანი და დაჯდა ძე მისი მამისა დადიანად: მაშინ შთამოიყვანეს იმერთ კოსტანტინე ძე ბაგრატისა და ჰყვეს მეფედ იმერთა: ამან კოსტანტინე-მ დაიპყრა კვალად იმერეთი და აღიყუჴნა ციხენი, რამეთუ იყო გიორგი მეფე უცალოდ თემურ-ლანგისა-გან და კოსტანტინე ამით მცდელობდა გამკვიდრებასა იმერეთისასა და შეერთებასა თვისად დადიან-გურიელისასა და სვანთასა:

ტ. დიმიტრი ერისთავი:

არამედ მოკლეს მეფე კონსტანტინე ჩალადანს ანუ ჩალიანსა შინა ქს. ჩუა ქრ. პთ და ამან არა დაუტევა ძე. არამედ დაშთა დიმიტრი ძმის-წული კონსტანტინესი და ძე ალექსანდრე მეფისა და მცდელობდა მეფობასა. გარნა იყო ყრმა და ვერა ღონიერ და არღა-რა ვინ დაემორჩილებოდნენ მეფობისა-თვის: მაშინ ჟამთა ამათ მოცალე იქმნა გიორგი მეფე თემურ-ლანგისა გან და იხილა იმერეთი ესრეთ, ჩამოვიდა სპათა თვისითა იმერეთს, მიერთო დადიანი მამია და ყოველნი იმერნი, შეიპყრეს დიმიტრი და მისცეს მეფესა გიორგის: ხოლო მან არა რაჲ ავნო. არამედ წარავლინა ქართლს და დაასადგურა სომხითს სარჩოთი და იყოფებოდა მუნ და იმერეთი სრულიად დაიპყრა მეფე-მან გიორგი-მ: შემდგომად გიორგისა ეპყრა მეფესა კონსტანტინეს ნებასა შინა თვისსა: შემდგომად კონსტანტინესა ალექსანდრეს მეფეს: ხოლო ამ ალექსანდრე მეფესა ძესა გიორგი მეფისასა სიჭაბუკესავე თვისსა ესმა ქება და შვენიერება სიკეკლუცე დიმიტრის დის თამარისა, ეტრფიალა და მოიყვანა ცოლად და ქმნა ქორწილი მის-თანა: ხოლო მოკლეს რა აფხაზთა მამია დადიანი ქს. ჩუიდ, ქრ. რბ და დაჰკლა ძე მისი ლიპარიტ. მაშინ მეფე-მან ალექსანდრე-მ სიყვარულითა ცოლისა თვი ისა და ვინად-გან უწყოდა ვერ შემძლებელობა დიმიტრისა, მისცა კვალად ერისთობა იმერეთს დიმიტრის და იყო ერისთავად ესე დიმიტრი მორჩილებასა შინა ალექსანდრე მეფისასა, ვახტანგისა და გიორგი მეფისასა: ხოლო მოკუდა ესე დიმიტრი ერისთობასა შინა, ნე მეფისა ალექსანდრესი ქს. ჩუნე, ქრ. რმგ:

და დასვა მეფე-მან გიორგი-მ ძე მისი ბაგრატ ერისთავად და იყო მორჩილებასა შინა მისსა: არამედ ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ გაათაბაგებისა თვისისა გიორგი მეფისა-გან იწყო ქვე-გამხედველობა მეფისა გიორგისა. ამის-თჳს ეზრახა ბაგრატს ფარულად, რათა განდგეს და აღუთქვას დადიან-გურიელისა განათავისუფლებ

და მწე ეყოს იგი ბაგრატს: სთნდა ბაგრატს განზრახვა ესე და ჰყოფდა ეგრეთ. ამის-თჳს მოსცეს დადიან-გურიელ-მან, აფხაზთა და სვანთა პირი მტკიცე მეფედ ყოფისა იმერეთს:

თ. მეფე ბაგრატ, ივ წელი ჰმეფა:

მაშინ პაემანითა ამით განსდგა ბაგრატ და დაიპყრა იმერეთი, და ვინაიდგან მეციხოვნენი გიორგი მეფისანი არა ეკრძალოდენ ბაგრატს, რამეთუ ძიძა იყო მეფისა და სათნო, გამოასხნა ყოველნი და დაიპყრა თვით და შეაყენა მეციხოვნე გუშაგნი თვისნი: ამისი მცნობელი მეფე გიორგი, შეკრებული სპითა ჩამოვიდა იმერეთს და რა არღა რა მოერთო ათაბაგი ყვარყვარე, ეწყო სპითა იმერთათა ბაგრატ ჩიხორს, ქს. ჩუპბ. ქრ. ჩნ, და ძლიერისა ბრძოლისა შემდგომად იძლია გიორგი მეფე და ივლტოდა ქართლსავე: ხოლო ბაგრატ გამარჯვებული მოვიდა ქუთათისს, აქა მოერთვნენ დადიან გურიელ აფხაზნი და სვანნი და აკურთხეს, სრულიად იმერთა სათნო ჩინებითა, მეფედ. ამის-თჳს აღუსრულა მთავართა მათ აღთქმული თვისი და განთავისუფლდენ, თვინიერ ლაშქრობისა და ქვე განწესებისა მეფისა და იქმნა იმერეთი მიერით ერთ-მეფედ და ოთხ სამთავროდ ანუ სათავადოდ, რამეთუ მიიღო დადიან-მან ოდიში, გურიელ მან გურია, შარვაშიძემ აფხაზნი და ჯიქნი და გელოვან-მან სვანეთი და ბაგრატ მეფობდა მათ ზედა ესრეთ: ხოლო მოვიდა ამ ბაგრატისა-თანა ათაბაგი ყვარყვარე, ლტოლვილი გიორგი მეფისა-გან: ამან ბაგრატ პატივით შეიწყნარა. არამედ მოვიდა რა თავრიზ-გილანქი და თემურ და მოაოხრეს გიორგი მეფე. მაშინ უშველა ბაგრატ მეფე-მან ყვარყვარე ათაბაგსა, შთავიდნენ სამცხეს და დაიპყრა ათაბაგ-მან სამცხე და ბაგრატ უკმოიქცა იმერეთსავე: არამედ მარადის აძლევდა ნიჭადსა ათაბაგსა, რათა დაიმორჩილოს ყვარყვარე-მ ერისთავნი გიორგი მეფისანი: შემდგომად შეიპყრა გიორგი მეფე ყვარყვარე ათაბაგ მან. მაშინ შეიკრიბა სპანი ბაგრატ მეფე მან და შთავიდა ქართლს და დაიპყრა სრუ-

ლიად ქართლი, ქს. ჩუჲვ, ქრ. რნდ, და დაიწყო პყრობად კახე-თისა, არამედ განუტევა ბაადურ ათაბაგ-მან მეფე გიორგი, და მოჰყუა თვით სპითა, რათა დაიპყრას ქართლი და ბრძოს ბაგრატ მეფესა გიორგი მეფე-მან: იხილა ეს ბაგრატ მეფე-მან, არა ინება ბრძოლა, წარმოვიდა და მოვიდა ქუთათისს:

ხოლო მოკუდა დადიანი ლიპარიტ ქს ჩუო, ქრ. რნჱ და დაჯდა ნებითა ბაგრატ მეფისათა ძე მისი შამანდავლე და წინარე მოკუდა მეფე გიორგიცა ქართლისა და მეფე კოსტანტინე არა უტევებდა ბაგრატ მეფესა ლიხის აქეთს მთის ძიობათა. ამის-თჳს შეიკრიბა მეფე-მან ბაგრატ სრულიად სპანი იმერთანი და ჩა-ვიდა და დაიპყრა შიდა-ქართლი: ხოლო კოსტანტინე-მ განამაგრა ტფილისი და სომხითი და ბრძოდენ ურთიერთსა. მაშინ ზავ-ჰყო ბაგრატ მეფე-მან კახ-ბატონის გიორგის-თანა, რათა მომსმენელ იყოს ბაგრატისა და მიიღოს კახეთისა, რომელი უპყრავს კოსტან-ტინე მეფესა: შემდგომად მოკუდა დადიანი შამანდავლე, ქს. ჩუოდ, ქრ. რჲბ და დაჯდა ბიძა მისი ვამიყ დადიანად, სათნოთივე ბაგ-რატ მეფისათა: ხოლო ამან ვამიყ დადიან-მან არღარა ინება გან-ძლიერება უმეტესად ბაგრატ მეფისა, შემოიკრიბნა აფხაზნი და გურიელი და უწყო კირთება, ოხრება და დაპყრობა იმერეთსა: ესმა ესე ბაგრატ მეფესა ქართლს მყოფსა და წარვიდა მსწრაფ-ლად სპითა დიდითა, რამეთუ წარიტანნა ქართველნიცა და მის-რულსა ოდიშს ეწყო დადიანი ვამიყ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი ქს. ჩუოზ, ქრ. რჲე და მოსწყდნენ მრავალნი: შემდგომად იძლია და-დიანი ვამიყ. მაშინ შევიდა ბაგრატ მეფე ოდიშს, აღიხუნა ციხენი და დაიპყრა ოდიში: ამისი მხილველი დადიანი ვამიყ ევედრა და აღუთქვა ერთგულად მორჩილება ფიცით, რათა ჰყოს იგივე და-დიანად და, ვინად-გან ბაგრატ მეფესა აქუნდა სხვა განზრახვა ქა-რთლსა ზედა დაადგინა ვამიყვე დადიანად, ფუცებული ერთგულო-ბასა ზედა. მერმე წარმოიყვანა დადიანიცა სპითა თვისითა და მო-ვიდა ქართლს უძლიერესად და ბრძოდა ციხეთა კოსტანტინე მე-ფისათა. კნინღა დაპყრობად. არამედ წელსა ქს. ჩუოჱ, ქრ. რჲვ, მოვიდა უზუნ-ასან ყეენი: ამის-მან მცნობ-მან ბაგრატ მეფე-მან

არდა-რა ინება ბრძოლა უზუნ-ასან ყეენისა, ვინად-გან კოსტანტინე მეფექცა მივიდა მის-თანა და მისცა ციხე ტფილისი, უკ-მოიქცა და მოვიდა რაჭას, დასნეულდა მუნ და მოკუ̂და ქს. ჩუოჱ, ქრ. რჲვ და დაფლეს გელათს:

ი, მეფე ალექსანდრე ბ, ლბ წელი ჰმეფა:

ხოლო შემდგომად ბაგრატ მეფისა დაჯდა მეფედ ძე ამისი ალექსანდრე და ინება კურთხევა. ამის-თვის მოუწოდა დადიან-გურიელსა, შარვაშიძეს და გელოვანს. არამედ დადიან-მან არღა-რა ინება მოსლვა. ეგრეთვე გურიელ-მან და სხვათა: იხილა ესე კოსტანტინე მეფე-მან იმერთა შინა ვითარებანი, შეიკრიბნა სპანი და ეზრახა დადიანსა, ჩამოვიდა იმერეთს ქს. ჩუოთ, ქრ. რჲზ და მიერთნენ ყოველნი იმერნი, ვინად-გან დადიანსა მიეცა პირი მტკიცე: ამის-თჳს ვერღა-რა წინა აღუდგა ალექსანდრე და წარვიდა სიმაგრეთა შინა. ხოლო კოსტანტინე მეფე-მან დაიპყრა იმერეთი, მოერთო დადიანიცა და მისცეს ციხე ქუთათისისა, რამეთუ არა კეთილ იყო ბაგრატის-გამო დადიანი ალექსანდრესი, ვინად-გან დაამდაბლა ბაგრატ დადიანი: შემდგომად ამისა მოკუ̂და დადიანი ვამიყ ქს. ჩუპბ, ქრ. რო და დაჯდა ძე შამანდავლე დადიანისა ლიპარიტ დადიანად: მერე კვალად მოკუ̂და გურიელი კახაბერცა ქს. ჩუპგ, ქრ. როა და დაჯდა ძე მისი გიორგი გურიელად. ამასვე წელს იძლია კოსტანტინე მეფე ყვარყვარე ათაბაგისა-გან: მაშინ შემოიკრიბა რაჭა, ლეჩხუმი ალექსანდრე ძე-მან ბაგრატ მეფისა-მან, მოვიდა და აღიღო ქუთათისი ქს. ჩუპდ, ქრ. რობ, დაჯდა მეფედ, ეკურთხა და დაიპყრა იმერეთი: არამედ დადიან-მან კვალად არა ინება მეფობა მისი და მოიწვია მეფე კოსტანტინე დაპყრობად იმერეთისად: უსმინა დადიანსა მეფე-მან კოსტანტინე-მ და ჩამოვიდა კვალად სპითა იმერეთს ქს. ჩუპზ, ქრ. როე, აქეთ მოვიდა ლიპარიტ დადიანი ოდიშით. ამათ ვერღა-რა ბრძოლა უყო ალექსანდრე მე-

ფეჲ-მან და წარვიდა კვალად სიმაგრეთა შინა: მაშინ მოერთო დადიანი და სრულიად იმერნი მეფესა კონსტანტინეს. ადიდო კვალად ქუთათისს და მოსცნეს სრულიად ციხენი იმერეთისანი და დაადგრა ქუთათისს, რამეთუ არდა-რა ენება წარსლვა, რათა განიმაგროს და განიმტკიცოს იმერეთი და ბრძოს ალექსანდრე და მოსპოს იგი: არამედ ქუთათის მყოფსა შიერთვა მეფეს კონსტანტინეს მოსლვა სპასპეტის ასან-ბეგისა ყეენისა-გან და მოდგომა ტფილისისა მის-გან სპითა, ქს. ჩუპჱ, ქრ. როგ, ამისთვის დაუტევა იმერეთი, წარვიდა ქართლს და ბრძოდა თათართა: ხოლო ალექსანდრე ეზრახა იმერთა და დადიანსა, ჩამოვიდა და დაიპყრა იმერეთი კვალად, ადიდო ქუთათისი და ყოველნი ციხენი იმერეთისანი, ვინად-გან კონსტანტინე მეფე უცალო იყო. მერმე დაეზავა დადიან-გურიელსა. ამით დაიმშვიდა იმერეთი და დაიპყრა უმტკიცესად და დაიმორჩილნა აფხაზნი და სვანნიცა. კარნა არა ეგოდნად, ვითარცა ენება: ხოლო უშვა ალექსანდრე მეფესა დედოფალ-მან თამარ ძე ბაგრატ ქს. ჩუჟე, ქრ. რპგ: შემდგომად ამისა უშვა ძე დავით: ამან ალექსანდრე-მ იხილა ბრძოლითა და შფოთებითა ვერა რაი ბედნიერება თვისი და დაიმშვიდა იმერეთი. მერფე კონსტანტინე მეფისა-თანა ჰყო ზავი და სიყვარული ერთობისა. მერმე შესცვალნა ურჩნი თვისნი და რომელნიმე მოსპნა და უმკვიდრონი ჰყვნა და დაადგინნა ერთგულნი და მისანდონი თვისნი და მოიმტკიცა ამითი იმერეთი ეგრეთვე დაიმორჩილნა დადიან-გურიელნი და მთავარნი სხვანი, იგინი ლაშქრობათა, ნადირობათა და მეფედ მათთა ხმობითა მსახურებათათა: ხოლო შემდგომად კონსტანტინე მეფისა გარდაცვალებისა, მოიხსენა ალექსანდრე მეფე-მან შური პირველი, შემოიკრიბნა სპანი, გარდაუხდა ქართლს და ადიდო გორი, ქს. ჩვთ, ქრ. რჟზ და იწყო პყრობად ქართლისა, რამეთუ არა-ვინ წინა-აღუდგებოდა. ვინად-გან დავით მეფე იყო ლმობიერ და უშფოთველი კაცი, მის-გამო: მაშინ ამავე ქორონიკონს მოუხდენ ჩიხნი იმერეთს და მოარბიეს სრულიად: ესე ესმა ალექსანდრეს ქართლს მყოფს, უკმოიქცა და მოვიდა იმერეთს მოწყვეტად

მათდა. არამედ მათ არღა-რა ესწრა და განემზადებოდა შურის-გებად და ბრძოლად ჩიხთა ზედა, დასნეულდა სალმობითა ძლიერითა და მოკჳდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩფვი, ქრ. რჟც, დაუტევნა ძენი ბაგრატ, დავით და ვახტანგ. ამასვე ქორონიკონსა მოკჳდა ცოლი მისი დედოფალი თამარ და დამარხეს გელათს:

ია, მეფე ბაგრატ გ, ლ წელი ჰმეფა:

დაჯდა მეფე ალექსანდრე მეფისა ბაგრატ მეფედ იმერეთა-და დაიპყრა სრულიად იმერეთი. არამედ დადიან-გურიელს ეპყრათ საზღვარნი თვისნი და იყუნენ მორჩილებასა ბაგრატ მეფისასა, ვითარცა ვსთქვით: წელსა ქს. ჩფიბ, ქრ. ს, მეფობასა ბაგრატისასა მეორესა გამოვიდა სპასპეტი სულტან სელიმისა სპითა უამრავითა და მოადგა სამცხეს: ამას მიეგება ათაბაგი მზე-ჭაბუკ, მოუძღვა და ჩამოიყვანა ფერსათსა ზედა იმერეთს. ხოლო ბაგრატ მეფე ვერ წინა-აღუდგა და უკურიდა სიმაგრეთა შინა და-დახიზნა იმერეთი. გარნა მოსრულთა ოსმალთა დაწვეს ქუთათისი და გელათი. მერმე მოაოხრნეს, მოსწვეს, მოსრნეს და მოსტყუევნნეს, სადა ვინ ჰპოვნეს იმერეთსა შინა და უკუნიქცნენ მასვე გზასა ზედა და წარვიდნენ: შემდგომად წარსვლისა მათისა ჩამოვიდა ბაგრატ მეფე, განაგო იმერეთი და დაამშვენა ხიზანნი იმერნი: ამასვე ქორონიკონსა მოკჳდა დადიანი ლიპარიტ და დაჯდა მამია დადიანად ნებითა ბაგრატ მეფისათა; კუალად მოკჳდა ამასვე ქორონიკონს გურიელი გიორგი და დაჯდა მამია გურიელად, სათნო ყოფითა ბაგრატ მეფისათა: ამასვე წელსა წარვიდა მეფე ბაგრატ დასხმის გვარად სპითა ქართლს, რამეთუ ძმა-მან მის-მან ვახტანგ იკლო რაიმე ბაგრატისაგან და წარვიდა ქართლს: ამას ვახტანგს წარჰყვნენ მრავალნი წარჩინებულნი და აზნაურნი: მიუხდა ბაგრატ მეფე მოხის მყოფს ვახტანგ და იყო ბრძოლა ძლიერი. მერმე იძლია ვახტანგ. არამედ შუამდგომელობითა დავით მეფისათა ზავ-ჰყვეს წარმოიყვანა ძმა

თვისი და მოვიდა იმერეთს ბაგრატ, და იყოფებოდა მშვიდობით: შემდგომად შემოიკრიბნა კათალიკოზ-ეპისკოპოსნი იმერეთისანი ბაგრატ მეფე-მან და ჰყო გელათი საეპისკოპოსოდ და დასვა საყვარელიძე მელქისედეკ, ქს. ჩვით, ქრ. სზ: ამისა შემდგომად წარვიდა მამია გურიელი ქართლს, რათა ჰყოს დავითს მეფესა და კახ-ბატონს ლევანს შორის ზავი. არამედ ეწყო დავით მეფე და იძლია მეფე, ქს. ჩფკ, ქრ. სც: მერმე ზავ-ჰყო მათ შორის და მოვიდა გურიას:

ხოლო ესე მეფე ბაგრატ იმერთა, გიორგი ქართველთა და ლევან კახთა წარვიდნენ იერუსალიმს, ვითარცა აღვსწერეთ ყოფილი: შემდგომად შეიკრიბნენ დადიანი მამია და გურიელი მამია და წარვიდენ ჯიქეთს სპითა, რამეთუ ეკირთებოდნენ იგინი ოდიშს და გურიას, ზღვით ნავებითა მისრულთა ჯიქეთს, ეწყვნენ ჯიქნი სიმაგრით-გამო, ჰყვეს ბრძოლა ძლიერი და აოტნეს სპა იმერთა, მოკლეს დადიანი მამია და შეიპყრეს გურიელი მამია და აღიღეს ალაფი და იავარი მათი ქს. ჩვლბ, ქრ. სკ: ხოლო ნეშტნი, ლტოლვილნი სპანი მოვიდნენ და დასვეს ოდიშს დადიანად ლევან და გურიელი მამია დაიხსნა ვერცხლით ძე-მან მის-მან როსტომ და მოვიდა გურიასვე: ამისა შემდგომად მოკუდა გურიელი მამია ქს. ჩვლდ, ქრ. სკბ და დაჯდა როსტომ ძე მისი გურიელად: ხოლო ამანვე ბაგრატ მეფე-მან დასვა ერისთავად რაჭას ჩხეიძე შოშიტა და მისცა რომელიმე სახასო დაბანი და ციხე მინდა, რამეთუ აქამომდე იყო რაჭა სამეფოდ და კვალად ჰყო საერისთოდ: შემდგომად შემოიკრიბნა ბაგრატ მეფე-მან სრულიად სპანი იმერთანი დადიან-გურიელითა, ვინაღგან იხილა შეავება სამცხისა შაისმაილის დევალისა-გან და კვალად მოიხსენა შური მზე-ჭაბუკ ათაბაგისა, რაჟამს მოუძღვა ოსმალთა და ყვარყვარე ათაბაგისა, რამეთუ მიჰყვა გიორგი მეფესა იერუსალიმს და არა ამას და წარვიდა დაპყრობად სამცხისა: მისრულს ეწყო მურჯახეთს ათაბაგი ყვარყვარე და იქმნა ბრძოლა ძლიერი, ქს. ჩვლე, ქრ. სკგ, იძლივა ათაბაგი და შეიპყრა ყვარყვარე ძისა ართუმელაძე-მან, მეწდე-მან გურიელისა-

მან და მოართვა როსტომ გურიელსა და როსტომ მოართვა ბა-
გრატ მეფესა: ხოლო ბაგრატ მეფე-მან პატიმარ-ჰყო ათაბაგი და
დაიპყრა სამცხე და იყოფებოდა მუნ. მაშინ მისცა გურიელს
აჭარა და ჭანეთი, წარვიდა და დაიპყრა გურიელმან იგინი და
ბაგრატ მეფე განაგებდა სამცხეს: ხოლო მოვიდა რა შასთამაზ
ლუარსაბ მეფესა ზედა და უკუნქცეული დადგა ყარაბაღს, წარ-
ვიდა მეფე ბაგრატ ყარაბაღს და მივიდა წინაშე შასთამაზისა და
ითხოვა შეწევნა და უკეთუ მოსცეს დაუმორჩილოს მან ბაგრატ
ყოველი საქართველო: მაშინ შასთამაზს არა აქუნდა ჟამი, ვი-
ნად-გან აქუნდა სპარსეთს განდგომილება. არამედ აღუთქვა შე-
წევნა ბაგრატს და მოსცა ნიჭნი დიდნი და წარმოავლინა დიდ-
პატივ-ცემული და მოვიდა სამცხესვე, აღიღო ციხენი სამცხი-
სანი და დაიპყრა თვისად: ხოლო ქაიხოსროს ძესა ყვარყვარე-
სასა მოჩივარს მისცა ხონთქარ-მან მუსტაფა ფაშა სპითა დი-
დითა და ზარბაზნებითა დიდ-დიდითა: ამის-მან მცნობ-მან ბაგ-
რატ მეფე-მან მოუწოდა იმერთა და შემოკრბენ მსწრაფლად და
გურიელიცა მათ-თანა: არამედ დადიან-მან ლევან არღა-რა ინება
მოსლვა სპითა თვისითა, ვინად-გან მიიღო გურიელ-მან ქვეყანა.
ამის-თჳს ამან მიზეზ-ჰყო. „რა ნიჭი არს ჩემდა, რამეთუ მოვ-
სწყდე სპითა ჩემითა:“ ვარნა ბაგრატ მეფე ეწყო ოსმალთა და
ბრძოლასა სასტიკ-ფიცხელსა იძლივნენ ოსმალნი და მოსრვიდენ
იმერნი პირითა მახვილისათა, აღიღეს ალაფი ურიცხვი და ზარ-
ბაზნები წარგზავნა იმერეთს ბაგრატ: ესმა ესე ყოველი ხონ-
თქარსა, განრისხნა მოწყვეტისა-თვის სპათა თვისთა და წარ-
მოავლინა აზრუმ-დიარბექირის ფაშანი სპითა სუას აქათითა: მა-
შინ ბაგრატ შეიკრიბა ყოვლითა ძალითა თვისითა. არამედ არცა
აწ მოვიდა დადიანი მიზეზითა მითვე, ამის-თვის ბაგრატ ევედ-
რა ლუარსაბ მეფესა, რათა მწე-ეყოს: უსმინა ლუარსაბ და მო-
ვიდა სპითა თვისითა, განიხარა ბაგრატ და წარვიდნენ ზოგად:
ხოლო ოსმალნი დაბანაკებულ-იყუნენ ბასიანს, ეწყვნენ ურთიერ-
თარს სოხოისტასა ზედა ქს. ჩფმე, ქრ. სლგ. არამედ დაუ-
მორჩილებლობითა და ცილებითა და დალატითა მესხთათა ათ-

ლივნენ საქართველოსანი, ვითარცა აღვსწერეთ და მოკლეს ძე გურიელისა ქაიხოსრო და მოსწყვიტნეს სპანი ურიცხვნი. ხოლო ნეშტნი იულტოდენ თვის თვისად და ბაგრატ მოვიდა ქუთათისს:

მერმე კვალად გარდავიდა მეორე წელსა ბაგრატ მეფე სამცხეს, წარმოსვენა აწყვერისა ღუთის-მშობელი ციხე-ჯვარს და ვერ-ღარა დაიპყრა სამცხე, ვინად-გან ციხენი სრულიად დაეპყრათ ოსმალთა, უკმოიქცა და მოვიდა ქუთათისს: შემდგომად მოუწოდა მეფე-მან ბაგრატ ლევან დადიანსა, რეცა დარბაზობად და შეიპყრა იგი ზაკვით, რამეთუ შური აქვნდა მიერ ჟამით, რაჟამს არა შეეწია ბრძოლასა ზედა ოსმალთასა და პატიმარ-ჰყო, ქს. ჩვმგ, ქრ. სლდ: ესე აუწყა გურიელსა. „შევიპყარ დადიანი, წარმოვედ და დავიპყრათ ოდიში და კერძონი შენნი მოგანიჭო, შენ დაიპყარ, ვითარცა გნებავს:“ რამეთუ ენება ბაგრატს ხელთ-გდება მისიცა და ჰყოს ყოველი იმერეთი ერთ-საბრძანებლად, ვითარცა პირველ. არამედ აგრძნა ესე გურიელ-მან და განიზრახა: „უკეთუ მოსრას ტომი დადიანთა და დაიპყრას ოდიში ბაგრატ. მაშინ იქმნას ჩემ-ზედაცა მოცალეედ და მიმიღოს მეცა გურია:“ ამისთჳს მოუმცნო ბაგრატს: „ოდეს ვეწყვენით ოსმალთა, მიერ ჟამით-გან მიზეზობენ და უმეტეს ათაბაგი, აწ უკეთუ დაუტეო ქვეყანა ჩემი, მოვიდნენ და მიმიღონ. ამის-თვის ვერ ძალ მიცს მოსლვა, გარნა განგიზრახავ, რათა შემოიმტკიცო დადიანი ფიცით და განუტეო;“ ამისი მსმენელი ბაგრატ განრისხნა და ინება აღმოხდა თვალთა დადიანისა. არამედ შეერთებისა-თჳს გურიელისა და ოდიშართა ვერღა-რა ჰყო და პატიმარ-ჰყო გელათს სამრეკლოსა შინა: მაშინ ჩხეიძემ ხოფილანდრემ განზრახვითა ათაბაგისათა, რამეთუ შურობდა ქაიხოსრო ბაგრატს, გამოაპარა დადიანი და მოიყვანა ახალ-ციხეს: ამის-თვის ქაიხოსრო ათაბაგი ეზრახა გურიელს, ზავ-ჰყო მის-თანა, მისცეს გზა დადიანსა: მან აღუთქვა და წარმოიყვანა ოდიშს და დაიპყრა თვისივე ლევან დადიან-მან: ესე შეუძნდა ბაგრატ მეფესა, ვინად-გან ვერღარა ეწია თვისსა ნებასა.

ხოლო შემდგომად მოვიდა სპა ხონთქრისა გურიასა ზედა, რათა შურ-აგონ. ვინად-გან მიჰყვა ბაგრატ მეფესა და მოსწყვიტნა სპანი ოსმალთა, მიუღეს გურიელს ჭანეთი, დაუწყეს შენება ციხისა ბათომს: ესე აცნობა გურიელ-მან ლევან დადიანსა და მეფესა ბაგრატს: „უკეთუ მძლონ მე, მოიწევიან თქვენზედაცა, ამის-თჳს შემეწიენით.“ მაშინ დადიან-მან კეთილისა-თჳს, რომელი ჰყო მის ზედა გურიელ-მან, შეიკრიბა სპანი და წარვიდა შეწევნად. არამედ ბაგრატ მეფესა შეუძნდა ესე, რამეთუ არა კეთილობდა მის-თჳს გაერთება მათი. გარნა ამანცა წარუვლინა ძმა თვისი ვახტანგ, ფ მხედრითა გურიელსა და ამცნო ვახტანგს, რათა ჰყოს ზავი ვითარიმე მათ შორის, რათა არა შეითქუნენ დადიან-გურიელი: ხოლო მისვლამდე ამათსა ეწყო გურიელი ოსმალთა და თავ-დასხმით აოტნა ოსმალნი ხმელეთსა ზედა და მოსრნა იგინი და სხვანი შევიდნენ კატარღებთა შინა და განვიდნენ ჭოროხს იქით: მაშინ მდინარე ჭოროხი მდიდრობდა, რამეთუ მდინარენი განდიდებულ იყვნენ, ამის-თჳს ვერღა-რა განვიდა გურიელი, მივიდნენ ოსმალნი, დაუწყეს შენება უმეტესად ციხესა გონიას: ხოლო ვახტანგ მისრულ-მან საჯავახოს უწყო ზრახვად დადიანსა რიონის თვალსა ზედა მდგომს სპითა ოდიშ-აფხაზთათა: „ვინად-გან ვარ ფუცებული შენდა აწ უწყოდე თუმცა შეიკრიბნეთ შენდა გურიელი, აქვს გურიელისა-გან პირი ძმასა ჩემსა, დაგესხმის იგი, ანუ მოგაკუდინებენ და ანუ შეგიპყრობენ:“ მაშინ მეგრელთა ჯარღა-რა გამოიკითხეს ზაკულება ესე, უკუნიქცნენ ფოთიდამ და წარვიდნენ თვისად და ვახტანგ მივიდა გურიელისა-თანა: არამედ გურიელს აღუძნდა უკუქცევა დადიანისა, რამეთუ ნავებითა თვისითა არა ძალ-ედვა განსლვა გონიას და ბრძოლა ოსმალთა და განმაგრება გურიისა: ამისი მხილველი ვახტანგცა წარვიდა იმერეთს. ხოლო ოსმალთა აღაშენეს ციხე გონია და შემოვიდნენ, მოსწყვიტნეს და მოსტყუევნეს ჭანეთი და აჭარაჲ და დაიპყრეს თავისად, რამეთუ ეპყრა იგინი

გურიელსა: ამისა შემდგომად მოკჳდა მეფე ბაგრატ ქს. ჩფმჱ, ქრ. სლვ და დაუტევნა ძენი ორნი, გიორგი და კონსტანტინე და დამარხეს გელათს:

იბ, მეფე გიორგი ბ, ლზ წელი ჰმეფა:

შემდგომად მეფისა ბაგრატისა დაჯდა ძე ამისი გიორგი მეფედ: ამან გიორგი-მ მოიწყო იმერეთი და დაიზავა დადიან-გურიელი და იყო მშვიდობით. შემდგომად მოვიდა მეფე ლუარსაბ ლტოლვილი შათჰმაზისა-გან, ქს. ჩფნვ, ქრ. სმდ, ხიზნად. შემდგომად მოკჳდა ალექსანდრე ძე გიორგი მეფისა ქს. ჩფნჱ, ქრ. სმვ: ამისვე შემდგომად იშვა ძმის-წული მეფისა გიორგისა და ძე კონსტანტინესი როსტომ, ქს. ჩფჲ, ქრ. სმთ: ამასვე წელსა მოკჳდა ცოლი გიორგი მეფისა, შემდგომად ზავ-ჰყო გიორგი მეფე-მან და ათაბაგ-მან ქაიხოსრო-მ და მისცა გიორგი მეფე-მან აწყვრის ღჳთის-მშობელი, ქს. ჩფჲბ, ქრ. სნ. შემდგომად ამისა მოიყვანა გიორგი მეფე-მან ცოლად ჩერქეზის ბატონის ასული რუსუდან და იქორწინა მის-თანა ქს. ჩფჲგ ქრ. სნა: კვალად შემდგომად ამისა მოკჳდა გურიელი როსტომ ქს. ჩფჲდ, ქრ. სნბ და დასვა გიორგი მეფე-მან ძე როსტომისა გურიელად გიორგი: და უშვა გიორგი მეფესა რუსუდან ძე ბაგრატ, ქს. ჩფჲე, ქრ. სნგ: ხოლო შემდგომად როსტომ გურიელისა სიკჳდილისა განუტევა ცოლი თვისი ლევან დადიანის ძე-მან გიორგი-მ ასული როსტომ გურიელისა და წაგვარა ბიძასა თვისსა ბათულიას ცოლი სიკეკლუცისა-თვის და შეირთო თვით და ამით იქმნა მტერობა მათ შორის და შემდგომად შფოთებისა ზავ-ჰყვეს დადიან-გურიელ-მან და მისცა ლევან დადიან-მან ასული თვისი გიორგი გურიელსა ცოლად და იქმნა ამითი მშვიდობა: შემდგომად განუტევა გურიელ-მანცა ცოლი თვისი ასული ლევან დადიანისა შურისა-თჳს წინა-თქმულისა და მტერობითა დადიანისათა ემზახლა მეფესა გიორგის, რამეთუ ჰყვანდა მეფე-

ხა გიორგის მუსადია ქჳრივი და მისცა იგი გიორგი გურიელ-სა ცოლად და დაიმოყჳრნენ ამით: ამის-თჳს მოიმწო ვახტან-გის ძის ძე-მ ხოსრო-მ დადიანი და ამან იშველა ჭილაძე ვა-რაზა ლიპარტიანი ოდიშით: ესენი ყოველნი ღალატად დაე-სხნენ გიორგი მეფესა იანეთს და იქმნა ბრძოლა ძლიერი: ვერა-რაი ავნეს გიორგი მეფესა. არამედ ივლტოდნენ იგინივე ქს. ჩფჲჱ, ქრ. სნვ და მოისრვოდნენ მახვილითა:

მაშინ იწყო მეფე-მან გიორგი მტერობა გურიელი-თურთ დადიანსა-ზედა. ვერღა-რა შეუძლო დადიან-მან წინა-დადგომა და წარვიდა სტამბოლს: შევიდნენ და დაიპყრეს ოდიში მეფე-მან და გურიელ-მან: არამედ მწე-ეყო დადიანს ხონთქარი, მო-სცა აზრუმ-ტრაპიზონის სპანი და მოვიდნენ სატყეპელასა ზე-და: შეშინდა გურიელი სიდიდისათჳს სპათათა, დაუწყო დადიანს ვედრება, რათა ზავ-ჰყონ და არა მოუოხრონ ქვეყანა. არამედ დადიან-მან სთხოვა სისხლი განტევებისა-თჳს ასულისა თჳსისა და აღუთქვა ზავ-ყოფა: უღონო ქმნილ-მან გურიელ-მან მისცა სისხლად ჳ დრაჰკანი. ზავ-ჰყო მის-თანა, მოუძღვა გურიელი და დაიპყრა ლევან კვალად ოდიში: ხოლო მეფე-მან გიორგი-მ მოუწოდა ჯავახს ჭილაძეს, მოჰკლა იგი შურისა-თჳს წინათქმუ-ლისა, რამეთუ მიმდგომიცა იყო დადიანისა და დაიპყრა მამული ჯავახ-ჭილაძისა მეფე-მან გიორგი-მ: ესე აღუძნდათ დადიან-გუ-რიელსა, შეითქვნენ და მოვიდნენ სპითა და არა აუფლებდენ გიორგი მეფესა მამულსა ზედა ჭილაძისასა. არამედ ნახევარი დაიპყრა დადიან-მან და ნახევარი გურიელ-მან: ამისა შემდგო-მად მოკუდა ლევან დადიანი ქს. ჩფობ, ქრ. სჲ, რამეთუ უბრკმა ცხენსა მისსა ნადირობასა შინა და შემუსრა კისერი მისი და დაჯდა ძე მისი გიორგი დადიანად: ხოლო გიორგი მეფე-მან მოჰგვარა ძესა თჳსსა ბაგრატს ცოლად დაჲ დადიანის გიორგისა და ასული ლევანისა და აქორწილა მის-თანა ქს. ჩფოგ, ქრ. სჲა: ამასვე ქორონიკონსა იშვა ძე გიორგი მეფისა რუსუდანი-სა-გან ლევან. არამედ ესე შეერთება მეფისა და დადიანისა შე-

უქონდა გურიელს და გარდაბირა დადიანს ძმა მამია და მოიყვანა გურიას, შერთო დაჲ თვისი ცოლად. მერმე შემოიკრიბნა სპანი გურიელ-მან, მიუხდა დადიანს ზუგდიდს, ქაჯეთა დადიანიცა. არამედ ბრძოლასა იძლია დადიანი გიორგი და ივლტოდა აფხაზეთს: ხოლო დაჯდა დადიანად მამია ძმა მისი. ეზრახნენ მეფე გიორგის მამია და გურიელი, რათა სთნდეს ესე ესრეთ და მოსცეს რომელი ეპყრა ჭილაძისეული დადიანსა: ესე სათნო იყო გიორგი მეფე-მან, ვინაიდ-გან მამიაცა იყო მძახალი და მისცათ ნება და ჰყვეს ზავი მეფე-მან და დადიან-მან და გურიელ-მან: შემდგომად იშოვა ნიჯადი გიორგი დადიან-მან აფხაზნი, ჯიქნი და ჩერქეზნი და მოვიდა ოდიშს: ესე აცნობა დადიან-მან გურიელსა და გურიელ-მან წარუვლინა სპანი თვისნი მამიას, ეწყო მამია გიორგი დადიანსა, იძლია ჯვალად გიორგი და წარვიდა აფხაზეთს.

ხოლო მოკუდა მეფის გიორგის ძე ბაგრატ და დედოფალი დედა მისი რუსუდან ქს. ჩფოც, ქრ. სჲგ, ამასვე ქორონიკონსა მოკუდა კათალიკოზი ევდემონ. ამასვე წელსა გამოვიდა ლალა-ფაშა და ტფილისიდამ ამან ლალა-ფაშამ წარმოავლინა სპანი იმერეთსა ზედა დაპყრობად: ამათ შემოვლეს ქართლი. ამისი მცნობი გიორგი მეფე წარვიდა სპითა მოსწრაფედ და შეუკრა მთა ლიხისა და მოვიდნენ ოსმალნიცა, დაუწყეს ბრძოლა იმერთა სიმაგრით-გამო და მოსრვიდენ მრავალთა ოსმალთა: შემდგომად იძლივნენ ოსმალნი და მოსწყვეტდიან იმერნი, აღიღეს ალაფი დიდი და მოვიდა გამარჯვებული მეფე გიორგი ქუთათისს: ხოლო დადიანი გიორგი უღონო ქმნილი, ევედრა გიორგი მეფესა, რათა მწყე-ექმნას მას, აღუთქვა მეფე-მან და აუწყა გურიელსა. მაშინ გურიელ-მან მოუთხრა მეფესა: „ვითარცა განუტევე დაჲ მისი და მივეც სისხლი, ეგრეთვე მანცა განუტევას დაჲ ჩემი, მომცეს სასისხლი ჩემი და მე დავარწმუნო მამიას და ვყოთ იგივე დადიანადვე“ ხოლო ესე მიუთხრა ყოველი მეფე-მან გიორგი დადიანსა და დადიან მან ყოველნი აღუთქვა, არამედ სთხოვა მეფესა ცოლის დაჲ თვისი, რომელსა ზრდიდა მეფე, რათა

შესცეს ცოლად და მით იქმნეს სარწმუნოდ: ხოლო უკეთუ არა რით დაერწმუნოს ყოფად ამისა. ამის-თჳს მისცა მეფე-მან ცოლის დაჲ თვისი გიორგი დადიანსა და ოქრო იგი ნასისხლი დადიან-მან უკუნ-სცა გურიელსა. და ვინად-გან მწირობდა დადიანი და არა აქვნდა ეგოდენი, მის-თჳს მისცა ხოფი, ვიდრე ამოვიდეს ფასი ოქროსა მის: მერმე ზავ-ჰყვეს მეფე-მან და გურიელ-მან ძმათა შორის, მოიყვანეს გიორგი და დასვეს დადიანადვე: ხოლო მამიას მისცეს ჭილაძისა და რევაზის მამულნი და იქმნა ამითი სამთავე შორის მშვიდობა: არამედ შემდგომად ამისა მოიხსენა შური ბათულია-მ ბიძა-მან დადიანისა-მან, შემოიკრიბა საჯავახო, რამეთუ მას ეპყრა იგი და მოიბირნა ვინამენიცა მეგრელნი, წარვიდა, რათა თავს-დასხმით ლალატად მოჰკლას გიორგი დადიანი, აგრძნა ესე გიორგი დადიან-მან და შემოიკრიბნა სპანი. ესე უთხრეს ბათულიას, უკმოიქცა და მოვიდა საჯავახოსავე: ამის-თჳს ესე აუწყა მეფესა დადიან-მან და ძმა-მან მის-მან მამია-მ: ხოლო მეფე-მან გურიელსა მიუთხრა, რათა მოჰკლას ბათულია ამის-წილ და დაიპყრას თვით საჯავახო ორთავე ნებითა: განიხარა გურიელ-მან, შეიპყრა ზაკვით ბათულია. არამედ თვით არა მოაკვდინა და პატიმარ-ჰყო ოზურგეთს და დაიპყრა საჯავახო თვისად: მერმე კვალად მოუთხრეს მეფე-მან და დადიან-მან გურიელს მოჰკლვა ბათულიასი: ხოლო გურიელ-მან არა მოჰკლა თვით. არამედ მისცა მათ ნება და ამათ წარავლინეს კაცი და მოაშთვეს ბათულია და იქმნებოდა ესრეთ მშვიდობა:

ხოლო რაჟამს მოსლვასა ლალა-ფაშისასა მოსრნა გიორგი მეფე-მან ოსმალთა სპანი და მერმე ქართველთა, მოვიდა აწ სინან-ფაშა ქართლსა ზედა: ამან ფაშა-მან ჰგონა კვალადა შველა ქართველთა გიორგი მეფისა-გან: ამის-თჳს წარმოავლინა ათაბაგი ყვარყვარე ქს. ჩფპა, ქრ სჲთ გიორგი მეფისა-თანა, რათა ემტეროს სვიმონ მეფესა და ქართლსა. მაშინ განზრახვითა ათაბაგისათა შემოიკრიბნა გიორგი მეფე-მან სპანი და მოიყვანა დადიანი-გურიელიცა სპითა მათითა, ვინად-გან აქუნდათ ერთო-

ჲა და ბრძანებულიცა იყო ხონთქრისა, მიუხდნენ შიდა ქართლს, ვერა სადა ჰპოვნნეს ხიზანნი და დასწვეს სრულიად გადმა-გამოღმართნი. მერმე უკუ̂მოიქცნენ და მოვიდნენ უვნოდ: ამისა შემდგომად მოკუ̂და დადიანი გიორგი ქს. ჩჳპბ, ქრ. სო და დაჯდა ძმა მისი მამია დადიანად: არამედ გურიელი გიორგი კვალად არა დასცხრა შურ-გებად გიორგი დადიანისად, მოიპარა ძე გიორგი დადიანის მცირე ლევან პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა შხეფისასა, განზრახვითა მამია დადიანისათა. ხოლო ყრმა იგი უთმინოებითა ტყვეობისათა გარდმოიჭრა ციხიდამ, რეცა განლტოლვად და მოკუ̂და: არამედ ესე მიზეზი ჰყო დადიან-მან მამია-მ გურიელსა ზედა, შემოიკრიბნა სპანი და მოვიდა გურიას: ამას ეგვეთა გიორგი გურიელიცა და ბრძოლასა იძლია გურიელი და ივლტოდა სტამბოლს: მაშინ დადიან-მან მოიყვანა ტომი გურიელთა ვახტანგ და დასვა გურიელად ქს. ჩჳპგ, ქრ. სოა: ამასვე ქორონიკონს შეიპყრა მეფე-მან გიორგი ძმა თჳისი კონსტანტინე ძით მისით როსტომით, ვინად-გან ლევან ძე გიორგი მეფისა მცირე იყო, რათა არა მცილე ექმნეს მეფობასა და ჰყო პატიმრად. არამედ მოქმედთა ესე ვითარებათათა გარნა აქვნდათ მშვიდობაცა ჟამად: შემდგომად მოკუ̂და მეფე გიორგი ქს. ჩჳპე, ქრ. სოგ:

იგ, მეფე ლევან, ე წელი ჰმეფა:

დაჯდა ძე გიორგი მეფისა ლევან მეფედ და ეკურთხა ქუთათისს. ხოლო ბიძა მისი კონსტანტინე თავისუფალ-იქმნა ძითთჳსით და დაიპყრა მან რიონისა აღმოსავლეთისა კერძონი, რამეთუ ლევან ყრმა იყო წლისა იბ: შემდგომად წელსა ქს. ჩჳპვ, ქრ. სოდ მოიყვანა ლევან მეფე-მან ცოლად და მამია დადიანისა და ასული ლევანისა მარეხ და ჰყო ქორწილი შემსგავსებული: კვალად წელსა ქს. ჩჳპზ, ქრ, სოე ნაადდგომევს გაილაშქრა ლევან მეფე-მან ბიძასა თჳისსა კონსტანტინესა ზედა:

ვერ წინა-აღუდგა კოსტანტინე და ლევან მიუხვნა ცისენი. სკან-
და, კაცხი და სრულიად არგვეთი: შემდგომად ზავ-ჰყო მის-თანა
და მისცა საუფლის-წულონი და იყოფებოდა მის-თანა: ამავ წელს
მოკვდა გურიელი ვახტანგ, მოვიდა დაჯდა გიორგივე გურიელად
შეწევნითა ოსმალთათა, რამეთუ მოსრულ იყო სტამბოლიდამ და
იყოფოდა გონიას: ხოლო ყამთავე პირველთა განძლიერდა მეფე
სვიმონ და მოიხსენა შური გიორგი მეფისა, ეზრახა იმერთა
მეფე სვიმონ, რამეთუ მომკვდარ იყო ბიძაცა მეფისა ლევანისა
კოსტანტინე და ვინაღ-გან იყო ლევან ყრმა. ამის-თვის ვიეთ-
თამე იმერთა მისცეს სვიმონს პირი მტკიცე: მაშინ წარმოე-
მართა მეფე სვიმონ სპითა თვისითა იმერეთსა ზედა: ამის-მან
მცნობ-მან მეფე-მან ლევან შემოიკრიბნა სპანი იმერთა, მოუწო-
და მამია დადიანსა და გიორგი გურიელსა: არამედ მათ არა ინე-
ბეს მოსლვა, ვინაღ-გან შურობდენ ურთიერთსა: ხოლო ლევან
მეფე დადგა გოფანთოს. სპითა თვისითა: გარდმოვლო სვიმონ
ლიხის მთა და მიერთნენ ზემოურნი რომელნიმე, მერმე მოვიდა
გოფანთოს სვიმონ, ეკვეთა ლევან და იქმნა ბრძოლა ძლიერი
ქს. ჩფპც, ქრ. სოვ, იძლია ლევან მეფე და ივლტოდა ლეჩხუმს:
ხოლო სვიმონ მეფე-მან დაიპყრა იმერეთი, გამოუხვნა მძევალნი
იმერთა, წარიყვანნა იგინი და წარვიდა: შემდგომად მოვიდა ლე-
ვან მეფე და დაიპყრა იმერეთი და მტერობდა დადიანსა. ვინაღ-
გან არა მწე-ეყო სვიმონსა ზედა: არამედ განძლიერდა მეფესა
და დადიანსა შორის მტერობა ძლიერად, შეიკრიბა ამის-თჳს
დადიან-მან მამია სპანი თვისნი და მოვიდა ქუთათისს, ამას
ეკვეთა მეფე ლევან სპითა თვისითა იმერთათა და ძლიერისა ბრძო-
ლისა სძლო დადიან-მან და შეიპყრა მეფე ლევან ქს. ჩფჟ, ქრ.
სოც, წარიყვანა ოდიშს და პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა შხეთს და
მოკუდა შემდგომად მეფე ლევან პატიმრობასა შინა შხეთს ცი-
ხესა შინა:

იდ, მეფე როსტომ, იე წელი მეფა.

ხოლო იმერთა მოიყვანეს ძე კოსტანტინესი ძისა ბაგრატ მეფისა როსტომ და დასვეს მეფედ. არ მედ ამან როსტომ ვერა მტკიცედ დაიპყრა მეფობა: ამასვე ქორონიკონს მოკუდა მამია დადიანი და დაჯდა ძმა მისი მანუჩარ დადიანად: ესე მანუჩარ ეზრახა და ემზახლა კახ-ბატონს ალექსანდრეს და მოიყვანა ასული მისი ნესტან-დარეჯან მზითვითა დიდით: ცოლად და იქორწინა მის-თანა: არამედ ამავ ქორონიკონს იხილა გურიელ-მან გიორგი-მ საქმე როსტომისა, შეიკრიბა სპანი, მოვიდა და მოიყვანა ბაგრატ ძე თეიმურაზისა ვახტანგის ძისა, ვერ წინ-აღუდგა როსტომ, წარუხვნა ქუთათისი და მისცა ბაგრატს, განუმაგრა ციხე ქუთათისი და მოუდგინა ძე თვისი მამია ბაგრატს და თვით მივიდა საჩინოს, მოიყვანა ოსმალთა სპანი, განსდევნა ჩიჯავაძე, აღიღო ციხე სებეკა, შემუსრა იგი და მუნ დასვა სხვა ჩიჯავაძე და მიიქცა გური სვე: ამასვე ქორონიკონსა კვალად მოვიდა სვიმონ მეფე და მიერთვნენ იმერნი, მოადგა ქუთათისს, აღიღო და გამოიყვანნა ბაგრატ და მას შინა შეაყენნა გუშაგნი თვისნი და დაამძევლნა კვალად იმერეთი და წარვიდა ქართლს; ხოლო როსტომ ამათ ვითარებასა მხილველი და თვით ვერა რა რის მყოფელი წარვიდა მანუჩარ დადიანისა-თანა და ევედრა მას შეწევნასა: მაშინ დადიან-მან შეიკრიბა სპანი, მოვიდა, აღიღო ქუთათისი და დაიპყრა იმერეთი როსტომ: ესმა ესე სვიმონ მეფესა, გამოილაშქრა ძალითა დიდითა, ზარბაზნებითა და აღკაზმულობითა სპათათა, გარდმოვლო ლიხი და მიერთნენ კვალად იმერნი: ამის-თჳს ვერ წინა-აღუდგა როსტომ და ივლტოდა ოდიშსვე: ხოლო სვიმონ მეფე-მან აღიღო ციხენი. სკანდა, კვარა, კაცხი, სვერი, შეაყენნა თვისნი და მოადგა ქუთათისს, აღიღო იგიცა. არამედ რა სცნა მეფე-მან სვიმონ წარსლვა როსტომისა ოდიშს წარვიდა მის ზედა, რათა შეიპყრას იგი და დაიპყრას იმერეთი მკვიდრად, ვინად-გან არღარა-ვინ იყო ტომი მათი თვინიერ და მივიდა ოფიშკვითს: მაშინ დადიანმან მოუვლინა მეტყველ-მან: „გვიმონე ორნივე და მიეც როსტომს იმერეთი და

ვიყვნეთ მორჩილ შენდა საუკუნოდ,“ არამედ სვიმონ მეფე-მან მრავალ-გზის განმარჯვებულობისა-თჳს იამპარტავნა მეგრელთა-გან წინა-აღდგომა და შერისხვით შიუგო: „გნებავს მომეც როსტომ და დავიცვა ქვეყანა შენი უვნოდ, უკეთუ არა, მოვიდე და თუმცა ძალ-გიცს დამხუდი ბრძოლად:“ ამისსა მსმენელსა დადიანს შეუძნდა სიამაყე ესე, შემოიკრიბნა სპანი და როსტომ მის-თანა, რაოდენითამე იმერელითა დაესხა გარიყრაყს სვიმონ მეფესა, იძლია მეფე სვიმონ და ივლტოდა ქართლს: ხოლო დადიან-მან აღიღო ალაფი დიდი და ზარბაზნები წარიღო ოდიშს. მოიყვანა როსტომ და აკურთხეს ქუთათისს მეფედ. აღიღეს ქუთათისი და ყოველნი ციხენი იმერეთისანი და დაიპყრა როსტომ სრულიად იმერეთი ქს. ჩფჟ, ქრ. სოჱ: არამედ შემდგომად ზავჯუვეს როსტომ მეფე-მან და სვიმონ მეფე-მან, მისცა ტყვენი და მეციხოვნენი ყოველნი სვიმონს. ხოლო მძევალნი იმერეთისანი უკუმოსცა სვიმონ მეფე-მან და მეფობდა ესე როსტომ მშვიდობით, რამეთუ დადიანი აქუნდა მწედ:

შემდგომად მოუხდნენ აფხაზნი გურიას ნავებითა: ამათ ეკვეთა გურიელის ძე მამია, სძლო და მოსწყვიტნა სრულიად ქს. ჩფჟა, ქრ. სოთ: ამასვე ქორონიკონს უშვა ნესტან-დარეჯან დადიანს მანუჩარს წული ლევან. არამედ შობასავე მოკვდა ნესტან-დარეჯან: ხოლო მანუჩარ დადიანმან შემდგომად გლოვისა მოიყვანა ცოლად ქჳრივი ვახტანგ გურიელისა და ასული ათაბაგისა და იქორწინა მის-თანა: ხოლო შემდგომად ამისა მოიყვანა ათაბაგის ქალი თინათინ დედოფლად კონსტანტინე მეფე-მან ქს. ჩფჟზ, ქრ. სპე და იქორწინა: ამასვე ქორონიკოს მოითხოვა პაპა-მან მის-მან ალექსანდრე-მ კახ-ბატონ-მან აღსაზრდელად მანუჩარ დადიანისა-გან ძე მისი ლევან. ამან მანუჩარ წარუვლინა და ზრდიდა იგი მან: ხოლო შემდგომად მოკუდა გურიელი გიორგი ქს. ჩქ, ქრ. სპჱ და დაჯდა ძე მისი მამია გურიელად და იყო მშვიდობა სამთა ამათ შორის მეფისა, დადიანისა და გურიელისა-თანა და მეფობდა ესრეთ როსტომ. არამედ შემდგომად იხილა რა დადიან-მან მანუჩარ კახეთს დავითისა-გან საქმე

იგი, მოითხოვა ძე თვისი ლევან ალექსანდრესა-გან, ამან წარ-მოუვლინა და მოვიდა მამისა-თანა ლევან, ქს. ჩქდ, ქრ. სჟბ: მაშინ იყო ლევან წლისა იგ და განიხარა მანუჩარ ხილვითა მი-სითა: შემდგომად მოკჳდა მეფე როსტომ ქს. ჩქე ქრ. სჟგ:

იე, მეფე გიორგი გ, ლ წელი ჰმეფა:

ხოლო ვინაჲ-გან არღარა-ვინ იყო ტომი მეფეთა, მოიყვა-ნეს ძმა როსტომ მეფისა ნაშობი მხევლისა-გან გიორგი, დას-ვეს მეფედ და აკურთხეს ქუთათისს და მეფობდა ესე მშვიდო-ბით ჟამ-რაოდენმე: არამედ ჟამებთა ამათ შინა, ვითარცა ვიხი-ლავთ იქმნა განტევება ცოლთა, კლვა კაცთა და იდუმალ ტყუვის-ყიდვა და უჯერონი სჯულსა ზედა მრავალნი იმერეთსა შინა. ამის-თჳს შეკრბენ ქართლისა ქათალიკოზი მალაქია, აფხაზთა კათალიკოზი ევდემონ და ყოველნი ეპისკოპოზნი იმერთ-ოდი-შისანი: ხოლო ეპისკოპოსნი ესენი იყჳნენ. ქუთათელი სვიმონ, გენათელი ანტონი, ჭყონდიდელი, ბედიელი, მოქველი, დრან-დელი ფილიპპე, ცაგერელი კოზმან, ხონელი ზაქარია, ნიკორ-წმიდელი იოაკიმ, ჩაისელი კირილე: ამათ განაჩინეს მოქმედთა მათთა-თჳს ჯეროვანი შერისხვანი, დასწერნნეს და შეაჩვენნეს მოქმედნი მისნი, ვითარცა გვაუწყებს აღწერილი მათი:

ხოლო შემოიკრიბნა მამია გურიელ-მან სპანი, შევიდა აჭა-რას, მოსწყვიტნა ოსმალნი და დაიპყრა თვითვე კვალად აჭარა. ქს. ჩქთ ქრ. სჟზ: შემდგომად მოკვდა დედოფალი თინათინ, ასული ათაბაგისა ქს. ჩქი, ქრ. სჟჱ: შემდგომად ამისა ნადი-რობასა შინა ხრო-მან ირმისა-მან წარიტაცა დადიანი მანუჩარ და მოჰკლა იგი ქს. ჩქია, ქრ. სჟთ და დასვეს ძე მისი ლევან დადიანად ნაშობი კახ-ბატონის ასულისა: შემდგომად ამისა მო-ვიდნენ ლუარსაბ და თეიმურაზ მეფენი შააბაზისა-გან ლტოლ-ვილნი ქს. ჩქიე, ქრ. ტგ, ისტუმრა კეთილად გიორგი მეფე-მან დიდითა პატივითა ქუთათის: ამათ-თჳს შააბაზს წარმოევლი-

ნა დესპანი, რათა მისცეს მას მეფენი და უკეთუ არა მოვიდეს სპითა ჩარუხ დაჭრაიანისა და მოსპოს ქვეყანა მისი: მაშინ გიორგი მეფე-მან ჰკითხა. „რაჲ არს ჩარუხი დაჭარაიანითა:“ მიუთხრეს კოხუნჯი და წალდი: მიუგო დესპანსა: „ვგონებდი შემინებასა სარმუზოსანითა. გარნა კოხუნჯნი და წალდნი აქუსთ მრავლად ჩემთა მარგველთაცა:“ ხოლო იყვნენ წინაშე გიორგი მეფისა დადიანი ლევან და გურიელი მამია მოწოდებულობით მიცემად მის-თჳს პასუხთა შააბაზისათა: ამათ განიზრახეს და წარავლინეს კათალიკოზი ქართლისა მალაქია და აბაშიძე პაატა ვედრებით, რათა მისცეს ორთავე მეფეთა მკვიდრნი თვისნი და ეგრეთ დაიმორჩილოს: ხოლო შააბაზ მოაქცივნა იგინი დიდითა პატივითა და ნიჭითა *): არამედ ლუარსაბ მეფე-მან არა ისმინა გიორგი მეფისა და წარვიდა წინაშე შააბაზისა: ხოლო შემდგომად შააბაზისა წარსლვისა სპარსეთსვე მიიწვიეს ბატონი თეიმურაზ კახთა. შემოიკრიბნა მეფე-მან გიორგი სპანი დადიან-გურიელით და მიჰყვა არაგვამდე თეიმურაზს, რათა არა რაჲ ევნოს ქართველთა-გან: მერმე უკმოიქცა და მოვიდა ქუთათისს: შემდგომად კვალად მოვიდა ბატონი თეიმურაზ ლტოლვილი შააბაზისა-გან: ამ ჟამთა იქმნა სიყმილი დიდი იმერეთს შინა. ხოლო მეფე-მან გიორგი-მ შერისხნა რაჲსამე ზედა წულუკიძეს პაატას და მიუხვნა მამულნი და პაატა წარვიდა ლევან დადიანისა-თანა: რამეთუ ესე ლევან იყო ბოროტი, ხვანჯიანი, ამაყი, მზაკვარი და ძვირის-მომხსენე და იმარჯვიდა ჟამთა. არამედ ამან პაატამ (რომელსა უხმობდნენ წუწკად უძლურებისა-თჳს, რამეთუ იყო კუტი) უმეტესად შთაუდვა ლევანს მტრობა გიორგი მეფისა და მარადის განუზრახვიდა:

*) იტყვიან, რამეთუ ისხდენ მეფენი ერთად. მაშინ გიორგი მეფე-მან მოიხადა ქუდი და შემოიდვა ფერხი მუხლსა ზედა: ესე იუკადრისა მეფე-მან ლუარსაბ და შეირაცხა უპატიოდ და არა-რად შერაცხა და იტყოდაო. „რა იგი ნებავს მტერსა ჰყოს, ხოლო უმცირესისა ჩემისა-გან, არა დავითმინო“. და არლა-რაი უხმისა გიორგი მეფესა და წარვიდა, ვითარცა მწყრალი:

ხოლო გიორგი მეფე-მან მოგვარა ძესა თვისსა ალექსანდრეს ცოლად ასული გურიელისა და აქორწინა იგი ქს. ჩქიჱ, ქრ. ტვ: შემდგომად უშვა ალექსანდრეს ძე ბაგრატ, არამედ შემდგომად ორისა წლისა შესწამა ალექსანდრე-მ ცოლსა თვისსა, რეცა სიძვად ქუთათლის ვაჭრისა-თანა და განუტევა ცოლი თვისი და წარავლინა ძით თვისით ბაგრატით მამისა მისისა გურიელის მამისა-თანა: ესე შეუძნდა გურიელს და ეძრახა დადიანი ლევანს და მოითხოვა დაჲ მისი მარიამ ნაშობი ათაბაგის ქალისა-გან ძისა თვისისა სვიმონის-თჳს: ხოლო ლევანს, ვინად-გან აქვნდა მანკიერება და იმარჯვიდა საქმეთა და დაემეგობრებოდა აფხაზთა, ჯიქთა და სვანთა, რათა მწე-ეყონ, განიხარა მტერობა გურიელისა და მეფისა და მისცა დაჲ თვისი სვიმონს ძესა გურიელისასა და ქმნა ქორწილი სვიმონ ქს. ჩქკა, ქრ. ტთ. შეუძნდა მეფესა გიორგის შეერთება დადიან-გურიელისა, დაუწყო მტერობა: შემდგომად შემოიკრიბნა სპანი თვისნი გიორგი მეფე-მან და განვიდა და დასდგა კოპორაურსა ზედა: მოვიდა ლევან დადიანიცა სპითა ოდიშარ-აფხაზ-ჯიქითა და იქმნა ბრძოლა ძლიერი და მოსწყდნენ მრავალნი ქს. ჩქკგ, ქრ. ტია, იძლია მეფე გიორგი და ივლტოდა: მაშინ დადიან-მან შეიპყრა მრავალნი წარჩინებულნი და მდაბიურნი, აღიღო ალაფი და იავარი და წარვიდა ოდიშს. გარნა შეპყრობილთა განზრახვითა წუწკისათა დაასხნევინა ვეცხლით თავნი, რომელი არა-ოდეს ქმნილ იყო იმერეთს შინა და შემოხდა მიერით უსე ესრეთ:

შემდგომად ამისა განირისხნა ღმერთი და მოკლა მამა თვისი მამია გურიელი ძე-მან თვის-მან სვიმონ, მწოლარე სარეცელსა ზედა ძილად ქს. ჩქკე, ქრ. ტიგ და დაიპყრა გურია თვით: ხოლო დადიანს ლევანს, ვინად-გან ეძლია გიორგი მეფისა-თჳს განიზრახა, რამეთუ ჰყო ბოროტი ესე სვიმონ, ნუ თუ ზავ-ჰყოს გიორგი მეფისა-თანა და შეითქვნენ ჩემ-ზედა: ამის თჳს აღირჩია გურიელად დასმად ვახტანგ გურიელისა ძისა ქაიხოსროსი, ძმისა მარიამ დისა თვისისა, შეიკრიბნა სპანი და მივიდა ლანჩხუთს, მიზეზ-ჰყო და მიუთხრა სვიმონ გურიელსა:

„ვინად-გან მოჰკალ მამა შენი, არღა-რა მნებავს მოყვრობა შენი, მომეც დაჲ ჩემი და უკუნ-ვიქცევი:“ არამედ სვიმონ იყო მხნე, ახოვანი, შემმართებელი, ამანცა შემოიკრიბნა სპანი, ეკვეთა დადიანს ლანჩხუთს, ფიცხელ სასტიკისა ბრძოლისა შემდგომად იძლია გურიელი სვიმონ და სპანი მისნი. შეიპყრეს სვიმონ გურიელი და მოართვეს ლევან დადიანსა: მაშინ ლევან დადიან-მან აღმოხადნა თვალნი სვიმონს და დასვა გურიელად ქაიხოსრო. წარმოიყვანა დაჲ თვისი მარიამ და მოვიდა ოდიშს გამარჯვებული:

ხოლო ამას წინა წელსა მოვიდა მოურავი გიორგი სამცხიდამ გიორგი მეფისა-თანა და მერმე მიიწვია ლევან დადიან-მან. გარნა არა დაადგრა და წარვიდა: არამედ ვინად-გან სცა პატივი მეფემან და აღუთქვა კეთილნი მისდა. ამის-თჳს მოითხოვა სპანი გიორგი მეფისა-გან შეწევნად თვისად, ამან მეფე-მან წარუვლინა სპანი ზემო-მხრისანი და უთავა მათ ბოქოულთ-უხუცესი მამუკა და აბაშიძე ამილღაბარ, უკეთუ განძლიერდეს მოიმწოს იგიცა დადიანსა ზედა, რომლისა-გან ძლეული იყო. გარნა ცუდ იქმნა განზრახვა ესე და მოვიდნენ სპანი ლტოლვილნი: შემდგომად ამისა იმზახლეს ბატონი თეიმურაზ და გიორგი-მეფე, მოსცა ბატონ-მა თეიმურაზ ასული თვისი ქჵრივი ზურაბ ერისთვისა დარეჯან ცოლად ალექსანდრეს ძესა გიორგი მეფისასა. მივიდა მუხრანს, ჰყო ქორწილი ქს: ჩქკთ, ქრ. ტიზ, წარმოიყვანა და მოვიდა ქუთათისს: ხოლო დადიან-მან ლევან განიწყო სპანი და მოიწყნო აფხაზნი, ვიდრე დაპყრობამდე: განმდიდრდა ფრიად, რამეთუ შემუსრნა ნავნი ზღვისანი და ჰყვამჭედ და მორჩილად ქაიხოსრო გურიელი და განაცხადა მტერობა მეფისა გიორგისა, განზრახვითა პაატა წუწკისათა და უხდებოდა მარადის დღესასწაულთა შინა იმერეთს და ბრძოდენ მდევრად მრავალ-გზის იმერნი. გარნა იგინივე მრე ექმნებოდიან და ტყვეთა ანუ პყრობილთა, რომელთა წარიყვანდნენ, დაახსნევინებდნენ ვეცხლით თავთა: ამით შემოხდა ცხადად ტყვის-ყიდვა, რამეთუ სპათაცა მისთა ფარვით იწყეს თათართა ზედა ყიდვა-ტყვეთა და ნა-

შოვართათა და განმრავლდებოდა ესე-ვითარი ხდომა და უჯერო-ება იმერეთსა ზედა: ხოლო ინება როსტომ ქართველთა მეფე-მან მზახლობა ლევან დადიანისა და მოითხოვა დაჲ მისი მარიამ ცოლად ქურივი სვიმონ გურიელისა, მისცა დადიან-მან. არამედ აქჳნდა შიში გზასა ზედა გიორგი მეფისა. ამის-თჳს შეითქჳ-ნენ და მოვიდა როსტომ მეფე ფერსათსა ზედა და დადიან-მან შემოიკრიბნა სპანი დიდნი, წარმოიყვანა დაჲ თვისი მარიამ, გა-მოვლო სამიქელაო, ფოკე და განვიდა რიონს, შევლო და მი-ვიდა კაკას ხიდსა ზედა. მუნ დასხჳდა როსტომ მეფე, მისცა დაჲ თვისი დიდებითა და წარვიდა როსტომ: არამედ გიორგი მეფე-მან ჰგონა ჟამი მარჯვე, შემოიკრიბა სპანი, რათა ეწყოს ანუ დაესხას დადიანსა და წარვიდა მცირითა კაცითა განმსტრო-ბად სპათა დადიანისათა, მერმე მოქცეულ-მან აღასრულოს წა-დილი თვისი: აგრძნა ესე დადიან-მან, წარმოავლინა სპანი ფა-რულად, მოეტევნენ გიორგი მეფესა, შეიპყრეს და მიგვარეს ლევან დადიანსა. იგი მსწრაფლ აღიყარა სპითა, წარიყვანა გი-ორგი მეფე და წარვიდა ოდიშს და პატიმარ-ჰყო მუნ მეფე. ამის-თჳს ალექსანდრე-მ ძე-მან გიორგი მეფისა-მან წარუვლინა კაცი, რათა მოსცეს მამა: ხოლო მან მოითხოვნა ვაჭარნი ჩი-ხორისა და ჩხარის სომეხნი და ურიანი სახსრად მეფისა გი-ორგისა: მაშინ ალექსანდრე უღონო-ქმნილ-მან მისცნა იგინი სრულიად და დაიხსნა მამაჲ თვისი, მოვიდა ქუთათისს და შემ-დგომად ფრიადითა მწუხარებითა და ესე ვითარებათა-თჳს და ვერა რაიზა მწყობისა მპოვნელი მოკჳდა მეფე გიორგი ქს. ჩქლთ, ქრ. ტკზ და დაუტევნა, ძენი. ალექსანდრე, მამუკა და პერო:

ივ. მეფე ალექსანდრე გ, კე წელი ჰმეფა:

ხოლო შემდგომად მამისა თვისისა დაჯდა ალექსანდრე მეფედ იმერთა და ეგურთხა ქუთათისს: არამედ ლევან დადია-

ნი *) არა დასცხრა და უხდებოდა მარადის იმერეთს შობას,
ნათლის-ღებას, აღდგომას და ყოველთა დღესასწაულთა შინა,
რამეთუ ეტყოდა პაატა: „არს ძლევა მტერთა შენთა ზედა დღე-
სასწაული შენდა:“ ვინად-გან უწყოდა დღესასწაულთა შინა გან-
ცხრომა, შვება და მოცალეობა იმყოფის განსვენებისა-თჳს: ამით
აოხრებდა სანახებსა იმერეთისასა; ვიდრე ვერღა-რა წინა-აღუდგა
ალექსანდრე მეფე და მოავლო ზღუდე ქუთაისს დიდი და მო-
იყვანა ყოველთა წარჩინებულთა თვისთა ცოლ-შვილნი და დაად-
გინნა მას შინა და თვითცა იმყოფებოდა მასვე შინა, რათა არა
მიერთნენ დადიანსა ჴყო მის-თჳს: არამედ ლევან დადიან-მან
სიმდიდრით აღზავებულ-მან ჴყო სასახლე იბ ოდიშსა შინა ყო-
ვლითა მოწყობილობითა, რამეთუ არა წარიღის ერთიდამ მეო-
რესა შინა არა-რაჲმე სახმარნი ანუ ცხენნი და გარემო წყაროთა
უახლოესთა დასდგა ფიალანი ოქროსანი და უშორესთა ვეცხლი-
სა, დაბმულნი ძეწკვებითა, რათა სმიდენ მგზავრნი მით. ვინად-
გან ვერ-ვინ იკადრებდა ქურდობასა ანუ პარვა-ავაზაკობასა ქვე-
ყანათა შინა მისთა: არამედ იმერთა უყოფდა ესრეთ თანა-მონა-
თესავეთა, ერთ-სჯულთა და მეფესა თვისსა: კვალად განზრახვი-
თა პაატა წუწკისათა, რამეთუ სძულობდა ცოლი დადიანისა პაა-
ტას და მტერობდა წუწკი მას. ამის-გამო შეუთქვა ლევან და-
დიან-მან ცოლსა თვისსა სიძვა მეწდისა-თანა თვისისა, შეიპყრა
იგი ძეებითურთ, შთადვა ზარბაზანსა შინა და განტყორცნა და
დაიფანტნენ სრულიად: მერმე მოიყვანა ლევან სხვა ცოლი და
იქორწინა. გარნა არა უშვა ძე, არცა ასული და მოსწყდა თეს-
ლი მისი: გარნა არცაღა-თუ დასცხრა ოხრებად იმერეთისად: ამ
ჟამებთა მოიწიფაცა ძმა ალექსანდრე მეფისა მამუკა და ესე მა-
მუკა იყო მხნე, ახოვანი, შვენიერი, კისკასი და შეუმართებელი

---

*) იტყვიან მხედარ-მან დადიანის-მან მიჰყიდა მაჰმადიანსა ტყვე, ამის-თვის კათალიკოზ-მან იწვია და დაუდვა მწვარი ძაღლი. „ეტყოდა ჭამასა, რამეთუ არა არს არა-წმინდა“. ვინად-გან იქმნა ესე. აღუძნდა დადიანსა და მოაყვანინა ტყვე იგი სტამბოლიდამ და მხედარი იგი მისცა პატიჟსა, გარნა კვალად არა დასცხრა კირთებად:

ძლიერი: ამან უწყო ბრძოლა ლევან დადიანსა მცირედ, მცირედ და მოსწყვეტდა სპათა მისთა ფრიადად. გარნა მრავალ-გზისცა მოსწყვიტნა, ვითარ ვერდა-რა დამართვიდენ მეგრელნი მის წინაშე და მხილველნი მისნი მსწრაფლად ივლტოდენ: ამის-თჳს ლევან დადიანი მცდელობდა სიკუდილსა ანუ შეპყრობასა მისსა ფრიად: ხოლო ჰყვანდა მამუკას ცხენი ზერდაგი დიდი, ძლიერი და ფიცხელი, რომელსა ვერ უდგმიდა კვეთებასა მისსა მეგრელთა ლაფშა: დღესა ერთსა მოვიდა ლევან დადიანი სპითა, ჰსცნა მამუკა-მ, შეიჭურა განსლვად. არამედ არა უტევებდა განსლვად მეფე ალექსანდრე, რამეთუ ეშინოდა სიკუდილისა მისისა და ამის-თჳს დაუმალა ზერდაგი მისი,*) რათა არღა-რა განვიდეს: მაშინ მამუკა უთმინოებითა განვიდა სხვითა ცხენითა და ამისი მხილველნი მეგრელნი ივლტოდნენ: მიეწია მამუკა, სცა შუბი და დასცა კაცი ცხენითურთ მიწასა. არამედ უბრკმა ცხენსა მამუკასასა და დაეცნენ ორნივე: მხილველნი მეგრელნი უკმოიქცნენ, შეიპყრეს მამუკა და მიგვარეს ლევან დადიანსა: მან განიხარა და წარიყვანა და პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა: ხოლო ალექსანდრე მეფე-მან ვერასადა შეწევნისა მპოვნელ-მან და მომლოდე-მან, იხილა განძლიერება რუსეთის მეფის ალექსისა, განიზრახა რათა მოიცეს მუნიდამ ძალი. ამის-თჳს წარავლინა ხოსია ჯაფარიძე წინაშე მისსა ძღუნითა და ითხოვა შეწევნა:

შემდგომად ამისა მოვიდა ბატონი თეიმურაზ ლტოლვილი ქს. ჩქმჱ, ქრ. ტლვ, მიეგება ალექსანდრე მეფე და პატივ-სცა, არამედ შემდგომად გლოვისა იწვია დადიან-მან ლევან და განუზრახვიდა ალექსანდრე მეფე წარსლვასა, რათა ზავ-ჰყოს მათშორის, რამეთუ ალექსანდრე იყო სიძე და ლევან მამიდის-წული, და განატევებინოს მამუკა: ამის-მიერ წარვიდა ბატონი თეიმურაზ, მან ისტუმრა და პატივ-სცა დიდად: შემდგომად უწყო ზრახვა წინ-თქმულთა-თჳს ვედრებით, რათა ჰყონ ზავი და და-

*) იტყვიან, სიკეთისა მისისა-თვის შურის-თვის დაუმალა ცხენი რათა ვენოს რაიმე:

აცადოს ოხრება ქრისტეანეთა და განუტევოს მამუკა შუამდგო-მელობითა მისითა: ამას ზედა პატივ-სცა ლევან დადიან-მან და აღუთქვა ყოფად ყოველი. არამედ არა აუფლა წუწკ-მან ამის ყო-ფად დადიანი. ესრეთ მეტყველ-მან: „უჯერო არს განტევება მტრისა, რამეთუ მოიცემს რა ძალსა, კვალადცა არს მტერი:“ ამის-თჳს ითხოვა შენდობა ბატონის თეიმურაზის-გან დადიან-მან ვერღა-რა ყოფად, ვითარცა აღუთქვა და წარმოვიდა ბატონი თეიმურაზ უქმი: ხოლო დიდსა რუსეთის მეფესა კეთილად შე-ეწყნარა ხოსია და წარმოევლინა თვისნი დესპანად ნიკიფორე პავ-ლეს-შვილი და მღივანი ალექსი იოანეს შვილი ნიჭითა დიდი-თა: ესენი მოვიდნენ რაჭას. ამათ მიაგებნა მეფე-მან ალექსან-დრე-მ ლომ-კაცი ჯაფარიძე და გიორგი არეშიძე, მერმე მოვიდ-ნენ ქუთათისს წინაშე ალექსანდრე მეფისა ქს. ჩქნ, ქრ. ტლც და მოართვეს ნიჭნი მეუნებურნი სამურნი და ლარნი: შემდგო-მად წარავლინა მშვიდობით და ევედრა კვალად მწე-ყოფასა: ამი-სა შემდგომად აღივსო შურითა ლევან დადიანი და არა შეიწყა-ლა სიჭაბუკე და შვენიერება მისი, წარავლინნა კაცნი და აღმო-ხადნა თვალნი მამუკას მეფის ძესა ციხესა შინა პატამარსა; მერმე მცირედისა სანისა შემდგომად მოკუდა მამუკა ქს. ჩქნდ, ქრ. ტმბ: ხოლო ალექსანდრე მეფესა, ვინად-გან განეძო ძე თვისი ბაგრატ დედითურთ მისით და არა ესვა დარეჯანისა-თანა შვილი. ამის-თჳს მოიყვანა ძის-ძე ბატონის თეიმურაზისა გი-ორგი და ზრდიდა ძედ თვისად. არამედ მოკუდა იგიცა და უღო-ნო-ქმნილ-მან ალექსანდრე მეფე-მან მოიყვანა ბაგრატ ძე თვისი, შობილი გურიელის ქალისა-გან და ჰყვანდა თვის-თანა, ვითარცა სამეფო ძე: ხოლო ლევან დადიან-მან, ვინად-გან არა შეიშინა ღმრთისა და სტყვენვიდა, აოხრებდა და ჰკლვიდა კაცთა ქრისტე-ანეთა, მისცა მასცა სოფელ-მან ნიჭი თვისი და მოკუდა ლევან დადიანი ქს. ჩქნზ, ქრ. ტმე და დასვეს ოდიშართა ლიპარიტ დადიანად ძმა ლევანისა, ნაშობი ათაბაგის ქალისა-გან: ამის-მან მსმენელ-მან მეფე-მან ალექსანდრე-მ შემოიკრიბნა სრულად სპანი იმერთანი და წარვიდა ოდიშს შურის-გებად: ამას ვერ

წინა-აღუდგა ლიპარიტ დადიანი, შევიდა ალექსანდრე ოდიშს, მოსწყვიტნა, მოსტყვევნნა, მოაოხრნა, აღიღო ციხენი, გამოიღო საგანძურნი და ქონებანი ლევან დადიანისანი, შეიპყრნა წარჩინებულნი სრულიად ოდიშისანი და დაასხნევინა ვეცხლით ყოველთა თავნი, გამოუხვნა მათვე ძენი მძევლად და დასვა ოდიშს დადიანად ვამიყ, ძე მამია დადიანისა და თვით დაიპყრა უნაგირას აქეთი აღმოსავლეთის კერძი და უნაგირას იქითი დასავლეთისა მისცა ვამიყს: მერმე წარმოვიდა ნიჭითა, ალაფითა, ივარითა დიდითა და ტყვითა და ნატყვენავითა გამდიდრებული და მოვიდა ქუთაისს გამარჯვებული.

ხოლო ლიპარიტ წარვიდა ახალ-ციხეს და ევედრა ათაბაგს როსტომ ფაშას და მეფეს, ქართლისასა როსტომს, მათ მოსცეს სპანი, მოვიდა სპითა გურიას, მოჰყვა ქაიხოსრო გურიელიცა სპითა თვისითა, რამეთუ ძმა ლიპარიტისა იყო და ჩილაძე მიქელაძენიცა მათ-თანავე და გამოვიდნენ რიონს: ამის-მან მცნობელმან ალექსანდრე მეფეფე-მან შემოიკრიბნა სპანი იმერთა და განვიდა ცხენის წყალს. მას ღამეს მოუმცნო ალექსანდრე მეფესა ოტია მიქელაძე-მ: „მაცნობე ხვალისა კურტაკი და ცხენი შენი, არ თუ ხარ ჯაბან და მეც ვაცადუნო შუბის წვერი ჩემი სათვალესა ზარადისა შენისასა:“ ესენი აუწყა მეფე-მან და დილასა რაზმთა წყობასა შინა მოუწოდა მეფე-მან ლევან აბაშიძეს სიძესა ოტია მიქელაძისასა, შესვა ცხენსა თვისსა ზედა და შთააცვა კურტაკიცა თვისი, რამეთუ უცნობელ იყო წინა-თქმულთა და ლევან განიხარა ნიჭისა-თჳს მეფისა, რამეთუ იყო შემმართებელი და ერთ-გული მეფისა და იქმნა ბრძოლაცა ბანძას სასტიკი, ქს. ჩქნღ, ქრ. ტმვ და მოისროდნენ ორ-კერძოვე, მაშინ ოტიამ მეძიებელ-მან მეფისა-მან ჰპოვა იგი და ჰსცა შუბი ზარადის სათვალესა შინა ლევანს და განვლო კეფასა და შესძახა: „მე ვარ ოტია:“ ეჰა უცხო, რამეთუ არა გარდაიჭრა ლევან. არამედ მიუგო ოტიას: „რას ეტყვი ასულსა შენსა, უკეთუ შენ ხარ ოტია:“ მაშინ იძლივნენ იგინი ბანძას და ლტოლვითა მოსრვიდნენ ალექსანდრესანი. არამედ არღარა ივლტოდა

ოტია და დარჩა მეფესა ნებითა თვისითა. გ რნა მასვე ჟამსა მუნვე დასწუნა თვალნი ზუმბითა: ხოლო შეიპყრეს ქართველნი, მესხნი, გურიელნი და ოდიშარნი და ლიპარიტ დადიანი და ქაიხოსრო გურიელი წარვიდნენ ლტოლვილნი სტამბოლს: მერმე დასვა ალექსანდრე მეფე-მან კვალად დადიანად ვამიყვე და გურიელად დემეტრე ძე სვიმონ გურიელისა: შემდგომად დაახსნევინა ქართველთა, მესხთა, გურიულ-ოდიშართა ვეცხლითა თავნი და განუტევა თვისთა ქვეყანათა შინა, მოვიდა ბანძიდამ ქუთათისს და იყოფებოდა მშვიდობით:

ამისა შემდგომად მოვიდა ქაიხოსრო გურიელი სტამბოლიდამ და ლიპარიტ მომკუდარ-იყო და ამისი ებრძანა ხონთქარსა ათაბაგისა-თჳს, რათა მწე-ეყოს ქაიხოსროს: მოსცა სპანი ფაშამ და ჩამოვიდა გურიას. ხოლო დემეტრე ივლტოდა იმერეთს და დაიპყრა ქაიხოსრო-მ გურია: ამას შეუჩინეს მაჭუტაძე მეფე-მან და დემეტრე გურიელ-მან, მან მოჰკლა ქაიხოსრო გურიელი დალატად. წარვიდა დემეტრე და დაიპყრა კვალად გურია. ხოლო ძენი ქაიხოსრო გურიელისანი გიორგი და მალაქია წარვიდნენ წინაშე როსტომ ფაშისა ახალ-ციხეს და იმყოფებოდნენ მუნ მისთანა. შემდგომად ამისა მოკუდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩქჲ, ქრ. ტმჱ:

იზ, მეფე ბაგრატ დ. კ თოჳც ჭქეფა:

დაჯდა ბაგრატ მეფედ ძე ალექსანდრე მეფისა და აკურთხეს ქუთაისს: ხოლო დედის-ნაცვალ-მან მის-მან დარეჯან დედოფალ-მან მისცა ბაგრატს ძმის-წული თვისი ქეთევან, დავითის ასული ცოლად და აქორწინა დიდებით და ისიძა გერი თვისი: არამედ შემდგომად ექვსისა თვისა მზაკვართა კაცთა ენითა შეიპყრა ბაგრატ მეფე, გერი თვისი დარეჯან დედოფალ-მან, წაგვარა ცოლი ქეთევან და აღმოხადნა თვალნი, მოიყვანა ვინმე მეფეთა მონათესავე წოდვილი ვახტანგ, რომელსა ჭუჭუნიას

შვილობითაც უხმობდენ, შეირთო ქრმად იგი და დაიპყრა თვით იმერეთი და ვახტანგს უწოდა მეფედ: ესე ბაგრატის კერძოთა იმერთა არა სთნდათ და აუწყეს ასლან ფაშასა: შემოიკრიბნა ასლან ფაშა-მან სპანი და ჩამოვიდა იმერეთს, მიეგებნენ დადიან-გურიელი და იმერნი, მოვიდა ფაშა, შეიპყრა ვახტანგ და დარეჯან დედოფალი და ქეთევან ცოლი ბაგრატ მეფისა. ხოლო იმერეთს დასვა ბაგრატვე უთვალო მეფედ და იგინი წარიყვანნა და მივიდა ახალციხეს, მუნიდამ ვახტან და დარეჯან და ქეთევან წარგზავნნა ოლთისს და დაასადგურა მუნ: ხოლო ბაგრატ მეფე უთვალოობით ვერა ეგდენ მართვიდა იმერეთსა. ამის-თვის შეითქვნენ იმერნი დადიანისა-თანა და მოვიდა დადიანი იმერეთს: კვალად აქათ წარმოდგა მეფე ვახტანგ ქართლისა იმერეთსა ზედა: მაშინ ეზრახა დადიანი მეფე ვახტანგს და დაიმზახლენ მეფე ვახტანგ და დადიანი ვამიყ და დაიპყრა დადიან-მან ბუჯის წყლის დასავლეთის კერძონი და აღმოსავლეთის კერძონი მისცა ვახტანგ მეფესა და ბაგრატ მეფე მყოფობდა ციხესა შინა ქუთათის: განზრახვითა ცოლისა თვისისათა განუტევა მძახლობა ვახტანგ მეფისა დადიან-მან ვამიყ და დაწინდული არჩილისა ძისა მისისა ასული თვისი მოსცა ლოლობერიძეს: ესე შეუძნდა ვახტანგ მეფესა, ეზრახა გურიელს დემეტრეს, აბაშიძე პაატას და ზემო მხრელთა იმერთა: ხოლო ამათ მოკლეს ბეჟან ლოლობერიძე და მოუწოდეს ვახტანგ მეფესა. იგი წარმოემართა სპითა ძლიერითა, მოვიდა დადიანიცა ვამიყ სპითა თვისითა სანჩერეს და შემოიკრიბნა იმერნიცა: არამედ რა გარდმოვლო ვახტანგ მეფე-მან მთა ლიხისა მიერთვნენ სრულიად ზემოურნი იმერნი მ.ს და ლაშხის შვილი ხოსია თავი ლეჩხუმისა: ესე იხილა ვამიყ დადიან-მან ვერღა-რა დაუდგა ბრძოლად და წარვიდა ოდიშს: შემოვიდა მეფე ვახტანგ, აღიღო, სკერი, კაცხი. ხოლო სკანდიდამ მოვიდა ბატონი თეიმურაზ მის-თანა და სკანდა დაიპყრა ვახტანგ, მოვიდა, მოადგა ქუთათისს, აღიღო ქუთათისი და გამოიყვანა ბაგრატ მეფე: მაშინ შეერთვნენ სრულიად იმერნი და შემოკრებული ყოვლითა ქართველ-იმერლითა ჩამოვიდა ოდიშს: ვერ წინააღუდგა დადიანი ვამიყ. არამედ განივლტო სვანეთს: ხოლო ვახ-

ტანგ მოსრნა ურჩნი ოდიშს, მოსტყუევნნა, აღიღო ციხენი და მოადგა ჭაქვითის ციხესა შინა, აღიღო იგიცა. გამოიყვანა ცოლ-შვილი ვამიყ დადიანისა და გამოიღო საგანძურნი მისნი, მოვიდა ზუგდიდს და მუნ მოერთო შარვაშიძე ძღვნითა დიდითა და აფხა-ზითა, მერმე დასვა დადიანად ლევან და მისცა ძმის-წული თვისი თამარ ცოლად, რამეთუ შეჩვენითა ხოსია ლაშხის-შვილისათა მოკ-ლეს სვანეთს დადიანი ვამიყ ბრძანებითავე ვახტანგ მეფისათა: კვალად შეიპყრა ვახტანგ მეფე-მან ჭყონდიდელი ჩიქოვანი, ძმა კა-ციასი და წარმოიყვანა პატიმრად, მოვიდა ოდიშიდამ კვალად ქუთა-ისს: აქა მოერთო დემეტრე გურიელი ძღვნათა დიდითა, მოიყვანა ძე თვისი არჩილ წლისა იდ და დასვა მეფედ იმერეთისად და აკურთხა ყოველთა იმერთა სათნო-ჩენითა ქუთაისს ქს. ჩქჲა, ქრ. ტმთ: შემდგომად წარვიდა მეფე ვახტანგ და წარიყვანა მეფე ბაგ-რატ ქართლს:

იც, მეფე არჩილ ა, ბ წელი და ნახევარი ჰმეფა:

ხოლო მეფობდა არჩილ და მორჩილებდნენ ყოველნი იმერნი წესისაებრ და ერთგულობდნენ სრულიად: არამედ შეუძნდა ესე ას-ლან ფაშასა ახალ-ციხისასა, რამეთუ არღა-რა ნებასა ქვეშე მისსა იყვნენ იმერნი, არამედ არჩილისასა და ამის-თჳს დამართა წინაშე ხონთქრისა. მაშინ ყეენ-მან მოუწერა ვახტანგ მეფესა და მან წა-რიყვანა ძე თვისი არჩილ: ხოლო იმერთა სთხოვეს ვახტანგ მეფე-სა ბაგრატ მეფე, მან მოსცა და დასვეს კვალად მეფედ ქს. ჩქჲგ, ქრ. ტნა:

კვალად მეფე ბაგრატ დ, ზ წელი ჰმეფა:

ხოლო დასვეს რა ბაგრატ, მოადგა ფაშა შთამოსლვად იმე-რეთს მთასა, რათა განაძოს არჩილ: მაშინ იმერთა აცნობეს მე-ფობა ბაგრატისა და უკუნ-იქცა მთიდამ ფაშა და დაშთა ბაგრატ

მშვიდობით: არამედ დადიან მან ლევან არა ინება მეფობა ბაგრატისა, ვინად-გან მზახალი იყო შ.ნაოზ მეფისა. ამის-თჳს ამავე ქორონიკონს შემოიკრიბა სპანი და მოვიდა, მიეგება ბაგრატ სპითა, ეკვეთა და იქმა ბრძოლა, იძლია დადიანი, შეიპყრეს და მოართვეს ბაგრატს. ხოლო სპანა მისნი მოსრნეს და ტყვე-ჰყვნეს: მაშინ შეამჭირვა მეფე-მან დადიანი, მოაყვანინა ცოლი თამარ, წარგვარა მას და შეირთო თვით ბაგრატ ცოლად და განუტევა თითია დაჲ თამარისა, რომელი მისცა შანაოზ, რაჲამს წარმოგზავნა იმერეთს, ჯერეთ უქორწინო და ლევან დადიანს მისცა დაჲ თვისი გოშაძის ნაცოლარი (რომელსა ესევე დადიანი ლევანცა შესწამოდა, რეცა მრუშებად მის ქალისა თანა), უქმნა ქორწილი და განუტევა დადიანადვე: არამედ ჟამებთა ამათ შინა განდგნენ მთავარნი და მიიტაცებდიან თვის თვისთა მხარეთა არღა-რა იყო მორჩილება ეგდენი მეფეთა, იწყეს ტყვის-ყიდვა სააჯნოდ ქრისტეს *) მოსყიდულთა მაჭმადიანთა ზედა. კვალად ხდომა, შფოთი, კირთება ერთ-მან მეორესა ზედა და ოხრება ქვეყანათა: ხოლო განდიდნა ჩხეიძე სეხნია სალთხუცესი. ამან იკლო რაიმე ბაგრატისა-გან, იწყო ზრახვა და ერთ-გულება ფაშისა, მოიყვანა სპანი ოსმალთა, მოიპარა ციხე ქუთათისისა და შეაყენნა ოსმალნი ქს. ჩქჲვ, ქრ. ტნდ: ესე აღუძნდა ბაგრატს და ყოველთა იმერთა. არამედ დაიდუმეს ჯერეთ შიშითა ოსმალთასა: ამასვე ქორონიკონს მოკჳდა კათალიკოზი სვიმონ ჩხეიძე და დაჯდა საყვარელიძე ევდემოზ: შემდგომად ამისა იცა ჟამი მორავ-მან ბეჟან ლორთქიფანიძემან, შეეტყუა ქუთათისს ციხესა, მოსრნა ოსმალნი და აღიღო ციხე ქს. ჩქჲზ, ქრ. ტნე და მისცა მეფესა ბაგრატს: ხოლო დარეჯან დედოფალსა წინათვე აღეთქვა კჩ მარჩილი ფაშისა-თჳს, რათა იგივე ჰყოს მეფედ იმერეთს და ვინად-გან არა აქჳნდა ვეცხლი. დაეწინდნა ძმის წული თჳსი ქეთევან: ხოლო აწ საქმითავე დარეჯანისათა დაიხსნა შანაოზ მეფე-მან ქეთეონ, წარიყვანა და შერთო ძესა თვისსა: და რა აღიღო ფაშა-მ თეთრი იგი ევედრა დარეჯან კვალად

*) ქრისტიანეთა უნდა.

ფაშასა და ვინად-გან მოსწყუიტეს ქუთათისს ოსმალნი იმერთა, ამის-თჳს აღუთქვა და შემოდგომასა წარმოემართა სპითა, წარმოი-ყვანა დარეჯან და ვახტანგ და ჩამოვიდა იმერეთს, მიეგებნენ და-დიან-გურიელი და ჩხეიძე სეხნია. ამის-თჳს ვერღა რა წინა-აღუდგა ბაგრატ მეფე და წარვიდა ქართლ: მაშინ ოსმალთა მოსრნეს, მოსტყუევნნეს იმერეთი, შემუსრნეს მრავალნი ხატნი და ჯუარნი, მოსწუეს ქვეყანანი და ეკკლესიანი ქ. ჩქჲჱ, ქრ. ტნვ:

კვალად დარეჯან და ვახტანგ ჭუჭუნა-შვილი:

დასვეს დარეჯან და ვახტანგ მეფედ და წარვიდა ფაშა ალა-ფითა სავსე ახალ-ციხეს: მაშინ დარეჯან და ვახტანგ ჰყვნეს სან-დოდ თჳსად ლაშხის შვილა ხოსია თავ-ლეჩხუმისა და ჰსცხო მი-რონიცა დარეჯან ხოსიას და განაგებდნენ იმერეთსა: შემდგომად შეიზრახნენ იმერნი, გარდმოიბირეს ხოსია და შეუჩინეს დარეჯანს და ქუთათის ციხესა შინა, აღმკაზმელი თავისა თვისისა ძილასა დარეჯან დედოფალი მოჰკლა შუბითა ხოსიამ. ხოლო იმერთა ასპა-რეზსა ზედა მიმომთხვეელი ვახტანგცა მოჰკლეს, მოიყვანეს გუ-რიელი დემეტრე და დასვეს მეფედ, ქს. ჩქჲჱ, ქრ. ტნვ:

ით, გურიელი დემეტრე:

შემდგომად მცირედისა ჟამისა შეიპყრეს დემეტრე გურიელი იმერთა, აღმოხადნეს თვალნი და განაძეს: მაშინ ასლან ფაშამ წა-რმოავლინა ძე ქაიხოსრო გურიელისა გიორგი და დასვა იგი გუ-რიელად: ხოლო შანაოზ მეფესა ჰსთხოვეს იმერთა ბაგრატ მეფე: მან წარმოუვლინათ და დასვეს იგივე მეფედ იმერთა ქს. ჩქჲთ, ქრ. ტნზ:

კვალად მეფე ბაგრატ დ, თ წელი ჰმეფა:

არამედ კვალადცა ამავ ქორონიკონსა ჩხეიძე სეხნია-მ არა ინება მეფობა ბაგრატისა და აღიღო მოპარვით და ზაკვით ქუთათისის

ციხე და მისცა ოსმალთა და მიერით უპყრავთ დღედმდე: მერმე
შეიკრიბნა იმერნი სეხნია-მ და მოიყვანა დადიანი და მოვიდა მე-
ფესა ზედა: ხოლო ბაგრატ მეფე-მან შემოიკრიბა რაჭა-ლეჩხუმი და-
ოკრიბელნი, შეიბნენ ჩხარს, იქმნა ბრძოლა და მოსწყდნენ ორი
გნითვე, იძლია სეხნია ჩხეიძე, მოჰკლეს იგი და მოსწყდეს სპან-
მისთანანი: ხოლო დადიანი ივლტოდა ოდიშსავე და დაიპყრა ბაგ,
რატ უმეტესად იმერეთი: გარნა კვალად არა დასცხრა დადიანი
რამეთუ შური აქუნდა ცოლისა თვისისა თამარისა-თჳს. რომელ-
იყო ფრიად კეკლუცი და აღმატებული შვენიერებითა სრული უმე
ტესად, შემოიკრიბა სპანი, მოვიდა და მიერთვნენ სრულიად იმე-
ხი: მაშინ მოუხდა ბაგრატ მეფესა ქუთათისს ქს. ჩქოა: ქრ. ტნთ:
ხოლო ბაგრატ მეფე წარვიდა რაჭას და დადიანი დადგა გეგუთს,
არბევდენ იმერეთსა: მაშინ ბაგრატ მეფე-მან შემოიკრიბნა რაჭა,
ლეჩხუმნი და რაოდენნიმე იმერნი მის-თანა, ჩამოვიდა, ეწყო გე-
გუთს დადიანსა, ბრძოლასა იძლია დადიანი, მოსრნეს სპანი მის-
ნი და ლტოლვილი დადიანი შეიპყრეს კვალად და მის-თანა მრა-
ვალნი სხვანი, მოართვეს ბაგრატ მეფესა და დაიპყრა იმერეთი:
მერმე დადიანი აფუცა ერთგულებასა ზედა და განუტევა, ვინად-
გან ჰყვა დაჲ ბაგრატ მეფისა ცოლად: არამედ გიორგი გურიელი
იყო კაცი მხნე, შემმართებელი, მშვილდოსან-მოასპარეზე რჩეული,
ურთო, მესისხლე და ტყვის-მსყიდველი უწყალო: ამან მოსრნა
მეკობრედ მოსრულნი აფხაზნი გურიას მრავალ-გზის. გარნა ეტ-
რფიალა ცოლსა ბაგრატ მეფისასა თამარს, მცდელობდა წაგვრასა
და თვით შერთვასა და ვერ ეწია. ამის-თვის ევედრა ფაშას, რათა
წაგვაროს ბაგრატ მეფესა და მისცეს მას და აღუთქვა ქრთამი
დიდი და შეასმინაცა ორგულებასა ზედა ხონთქრისასა ბაგრატ:
ხოლო ფაშამ მაჭმადიანობითა და ქრთამისა-თჳს არღა-რაი გამოი-
კითხა და წარმოემართა ბაგრატსა ზედა: ესე ჰსცნა ჩხეიძე-მ როს-
ტომ და აუწყა ბაგრატ მეფესა. მაშინვე ბაგრატ წარავლინა თამარ
ცოლი თვისი ციხესა შინა კვარას და თვით შეიკრიბა სრულიად
იმერნი, მოვიდა ფაშაცა და გურიელი მის-თანა ქუთათისს, ეკვეთა
ბაგრატ სპითა თვისითა და იქმნა ბრძოლა, გარნა ივლტოდნენ

იმერნი და ბაგრატ უთვალობითა ვერღა-რა ივლტოდა, შეიპყრეს და მოგვარეს ფაშას ქს. ჩქობ, ქრ. ტჲ: მაშინ ბაგრატ ევედრა ფაშასა და აღუთქვა ქრთამი დიდი, რათა ჰყოს იგივე მეფედ, ხოლო ფაშა მან იხილა რა, რამეთუ არა ძალ-ედვა შოვნა თამარისა და შემუსრვა კვარას ციხისა. ამის-თვის მიიღო მეფისა და გურიელი-სა-გან ქრთამი დიდი, მისცა იმერეთი ბაგრატსავე და ბაგრატ ქრთამისა-თჳს მისცა წინდად ძე თვისი ალექსანდრე (რამეთუ ესე ალექსანდრე იყო შობილი ლეჩხუმელის კოჩილას ცოლისა-გან, რომელსა ბაგრატ მეფე თანა-ეყოფოდა სიძვად და ვინად-გან არა ესვა სხვა ძე ბაგრატს, ესე მოიყვანა, უწოდა ალექსანდრე და ზრდიდა ძედ თვისად): ხოლო ფაშამ წარიყვანა ალექსანდრე და წარვიდა. შემდგომად ამისა ზამთარსა ამას შეიკრიბა ბაგრატ მეფე მან სპანი და წარვიდა შურის-გებად გურიელსა ზედა: ვერ წინა აღუდგა გურიელი, მოსტყუევნა და მოსწვა გურია და წარმოვიდა ალაფით-და ივაჭრითა: ხოლო ვინად-გან კვალადცა მოუყვრობდნენ დადიანი ლევან და მეფე შანაოზ და მარიამ ჰყვა ცოლად შანაოზ მეფესა. ამის-თვის განაახლეს მზახლობა და სთხოვა ლევან დადიანსა ძე მისი მანუჩარ საქმროდ ძისა თვისისა არჩილის ასულის დარეჯანისა-თვის: ამან ლევან წარმოუვლინა ძე თვისი და მისრული მანუჩარ აქორწინეს დარეჯანისა-თანა. გარნა ყრმა და ქალი იყვნენ წლისა ზ. ესე იხილა ბაგრატ მეფე-მან, რამეთუ არა კეთილობდა მისდა, აუწყა მსახურთა ყრმისა მანუჩარისათა: „რამეთუ ჰნებავს შანაოზ მეფისა წარვლინებად მანუჩარ წინაშე ყეენისა ტყვედ:“ შეშინდნენ იგინი და არღა-რა გამოიკითხეს ზაკვა იგი, წარმოიპარეს ყრმა იგი და მოგვარეს მამასა თვისსა: შემდგომად მოადგა ბაგრატ მეფე ქუთათისს, აღიღო ციხე და გამოიყვანა ოსმალნი ქს. ჩქოდ, ქრ. ტჲბ: ამის-თჳს მოვიდა დესპანი ასლან ფაშის ახალ-ციხელისა და აღუთქვა მოცემა ალექსანდრესი ძისა ბაგრატისა, რათა მისცეს ციხე ქუთათისისა მათვე. ხოლო ბაგრატ განზრახვითა იმერთათა მისცა ციხე ოსმალთავე ყოვლითა მათითა და დაიპყრეს მათვე: შემდგომად უშვა თამარ დედოფალ-მან ბაგრატს ძე გიორგი ქს. ჩქოვ, ქრ ტჲდ და განიხარა ფრიად მეფე-მან:

ხოლო ჟამებითა ამათ შინა იყო კრთება ოდიშს აფხაზთა-გან, რამეთუ ვინად-გან განდიდნა ჭყონდიდელი ჩიქოანი, რომე-ლი გამოეპარა ვახტანგ მეფესა შულავერიდამ, მოვიდა და დაიპყრა ჭყონდიდლობავე და იქმნა მისნდო ლევან დადიანისა ყოველსა შინა. ამან მოიყვანა ძმა თვისი კაცია და აზრახა ლევანს მიცე-მად სალიპარტიანოსი, რამეთუ ამის-გან დაიპყრას ლეჩხუმიცა ლევან დადიან-მან: ესე კაცია იყო გორდელი მდაბალი აზნაური, რომლისა მამა სვანეთს ტვირთითა თვისითა ზიდვიდა თაფლსა და გამოიზრდებოდა, და ესე კაცია ძმის ჭყონდიდელის-გამო განდიდნა და იქმნა პატივ-ცემულ მეფეთა-გან და მის-გამო უს-მენდენ ლეჩხუმელნიცა: მერმე ლევან დადიან-მან მისცა სალიპა-რტიანო და თვისად მისანდობელ-ჰყო ფრიად, რამეთუ იყო კა-ცი მხნე და შემძლებელი საქმეთა. არამედ უღთო და მესისხლე; აზრახებდა დადიანსა და მოსრვიდიან წარჩინებულთა ოდიშისა-თა: ხოლო მოვიდა რა არჩილ ახალ-ციხეს და გიორგი გურიე-ლი-ცა, რომელნი მცდელობდენ გამეფებად იმერეთს ორნივე: ესე იხილა ბაგრატ მეფე-მან, ეზრახა გიორგი გურიელსა და მისცა ასული თვისი დარეჯან ცოლად, ნაშობი თამარისა-გან, რათა დაუტეოს ტრფიალებაცა თამარისა და მცდელობდა მეფობასა იმერეთისა. მოიყვანა გურიელი და აქორწინა ქს. ჩქოზ, ქრ-ტჲე და მოიმტკიცა ამით გურიელი: ხოლო რა მოვიდა ახალ-ციხიდამ სურამს, სურამიდამ ეზრახა იმერთა და მიერთნენ ყო-ველნი იმერნი არჩილს და დადიანი ლევან, განადამცა მოიყვა-ნეს და დასვეს მეფედ ქუთაისს ქს. ჩქოჳ, ქრ. ტჲვ, სეკდემ-ბერში:

კვალად მეფე არჩილ, ა წელი ჰმეფა:

ხოლო ბაგრატ წარვიდა გურიას და დედოფალი თამარ და-შთა ციხესა სკანდას. მოადგა არჩილ მეფე, გამოიყვანა თამარ და მისცა დადიანსავე ცოლად და მოიყვანა ძე დადიანისა სიძე

თვისი და ჰყვანდა თვის-თანა: მაშინ ბაგრატ შეწევნითა გურიელისათა ევედრა ასლან ფაშას და მან აღუთქვა შეწევნა: ამავე ჟამთა წარიპარა მეფე-მან გიორგი-მ ძე ბაგრატ მეფისა ალექსანდრე ასალ-ციხიდამ და მოსრნეს მონანი ალექსანდრესნი: ესმა ბაგრატ მეფესა, შესწუხნა, რამეთუ შომკჳდარ იყო ძე მისი გიორგი და არა ესვა სხვა ძე, რათა არა მოკლან იგიცა: მაშინ ასლან ფაშამ აუწყა სონთქარსა ყოველი ყოფილი, განრისხნა და წარმოავლინა აზრუმის ფაშა სუას აქეთი სპითა, მოსრულს ფაშას მიეგება ბაგრატ მეფე და გურიელი: არამედ არჩილ მეფემან შემოიკრიბნა სრულიად იმერნი, შეიფიცნა და ლამოდა ბრძოლასა. გარნა ჩამოვიდნენ აგვისტოსა შინა ოსმალნი იმერეთს, განეგლტვნენ არჩილ მეფესა და მიერთოდნენ ბაგრატს: ამისი მხილველი არჩილ მეფე წარვიდა რაჭას და რაჭველთა შეჰკრეს მთა: მიჰყუჩნენ ოსმალნი არჩილს. მაშინ ხრეითის მთასა ზედა უწყეს რაჭველთა ცემა თოფითა ჯიხურებთ-გამო ოსმალთა და მოჰკლეს საზვერელი ჩიჯავაძე და სხვანნი მრავალნი და უმეტეს ოსმალნი მოსწყვიტნეს. არამედ სიმრავლითა სძლეს ოსმალთავე, გარდვიდნენ რაჭას, მოსწვნეს, მოსტყვევნნეს, უკმოიქცნენ და დასდგნენ კვასხჭირს: ხოლო არჩილ მივიდა კულბითს და აუწყა საქმე თვისი ყოველნი აზრუმის ფაშასა. მაშინ აზრუმის ფაშამ მოჰკვეთა თავი ასლან ფაშასა, მერმე მოსტყვევნნა და მოსრნა ურჩნი იმერეთს და დასვა ბაგრატ მეფედ და წარვიდა თვით ქს. ჩქოთ, ქრ. ტჲზ:

კვალად ბაგრატ მეფე დ, ბ წელი ჰმეფა:

ხოლო ბაგრატ მეფე-მან მოიმტკიცა იმერნი, შემოიკრიბნა და წარვიდა ოდიშს, ეწყო დადიანი ლევან სპითა და ბრძოლასა იძლია დადიანი და წარგვარა კვალად ცოლი თვისი თამარ და შეირთო თვითვე და მოვიდა ქუთათისს გამარჯვებული: მაშინ ლევან დადიანი ეზრახა გურიელს გიორგის და მისცა ძე თვისი მანუჩარ მძევლად, დაიზავა იგი და დაიპყრა ოდიში მანვე: შე-

მდგომად მტირედისა ხანისა მოკუდა დადიანი ლევან ქს. ჩქპ, ქრ. ტჲჱ: მაშინ მოითხოვეს ოდიშართა ძე ლევან დადიანისა მანუჩარ გურიელის გიორგისა-გან საყოფლად დადიანად: არამედ ვინად-გან არღა-რა ვინ იყო მკვიდრი ოდიშისა. ამის-თჳს ეზრახა გურიელი ოდიშართა რათა ჰყონ იგი დადიანად: ხოლო წარჩინებულთა ოდიშართა განამაგრნეს ციხენი ყოველნი და მიუთხრეს გურიელსა: „ვიდრემდის ცოცხლებით არს მანუჩარ არავის მივსცეთ ციხენი და ქვეყანანი:“ ამის-მან მსმენელ-მან გურიელ-მან მოჰკლა ყრმა იგი მანუჩარ, რამეთუ ჰგონებდა შემდგომად სიკუდილისა დაიპყრას ოდიში და წარვიდა დაპყრობად ოდიშისა: გარნა მის-გამო ოდიშართა სჩნდათ იგი, ვითარცა მესისხლე თვისი, ვერ შევიდა ოდიშს და მოვიდა გურიასვე: ხოლო არჩილ წარვიდა კულბითიდამ დვალეთს და მუნ დაასადგურნა დედა-წულნი თვისნი და თვით მოვიდა ჩხერის ციხესა შინა და ეზრახოდა მუნიდამ იმერთა რვა თთჳც. არამედ ვერა-რაისა-და მყოფელი წარვიდა დვალეთსვე: მერმე მივიდა ფაიქოშს და იდგა წელსა ერთსა მუნ: შემდგომად უწყებული ძმისა თვისისა გიორგი მეფისა-გან წარვიდა რუსეთს ქს. ჩქპა, ქრ. ტჲთ, განვლო დედა-წულით, სპითა რუსთა მეფისათა ჩერქეზი და მივიდა თერგს, მუნ ჩაჯდა ნავსა და განვიდა ასტარხანს: მაშინ მოკუდა მეფე რუსთა თეოდოსე და დაშთა არჩილ სამ-წელ ასტარხანს: ხოლო დღესა ახალ-წლისასა ალუნთეს ლამპარი დიდი სამსჭვალსა, მოეკიდა ცეცხლი სასვენსა მას, რამეთუ არიან სახლნი სრულიად ხისანი და დაიწუნეს ყოველნი სიწმიდენი და საგანძურნი არჩილისანი. არამედ ჰპოვნეს სამსჭვალნი და ნაწილნი უვნოდ, კვალად დაუჯდომელი, დაუწვავი ცეცხლსა მას შინა: გარნა შემდგომად შეამკო სამსჭვალი კვალად არჩილ მეფე-მან: მერმე მეფე-მან იოანე და პეტრე-მ მიიყვანეს მოსკოვს არჩილ და პატივ-სცეს მეფებრ და იმყოფებოდა მუნ პატივ-ცემული:

ხოლო იმერეთს მოკუდა ბაგრატ მეფე ქს. ჩქპა, ქრ. ტჲთ და დაფლეს გელათს და ვითარ არღა-რა ვინ იყო ტომი მეფეთა, მოიყვანეს გიორგი გურიელი იმერთა და დასვეს მეფედ:

ქ, გიორგი გურიელი, ბ წელი ჰმეფა:

არამედ ოდიში იყო უპატრონოდ და კაცია ჩიქოვანი იყო თავ და განმგე მათი: ამან მოსრნა მრავალნი შემძლებელნი და წარჩინებულნი ოდიშისანი, განზრახვითა ძმისა თვისისა ჭყონდიდლისათა, რამეთუ ეტყოდა განზრახვათა შინა: "მას ეყოფის ერთი თოფი." ესე იგი არს სიკუდილი ვისიცა ნებავსთ. ამით მოიყვანა ოდიში ქვეშე თვისსა, ვიდრე პყრობამდეცა თვისად: გარნა იყო ჭირი დიდი ოდიშს, ვითარცა აღვსწერეთ და უმეტეს აფხაზთა-გან, რამეთუ მოვიდოდიან ნავებითა და ხმელითა და სტყუევნიდიან, დაიპყრეს ვიდრე ეგრისის მდინარედმდე და დაეშენებოდენ თვით აფხაზნი და არღა-რა იყო დრანდას და მოქუს ეპისკოპოსნი: ხოლო შემდგომად მოკუდა კაცია ჩიქოვანი და დაიპყრა ლიპარიტიანობა ძე-მან კაციასა-მან გიორგი-მ უმეტეს მამისა თვისისა და სრვიდა უწყალოდ და ჰყიდდა ტყვედ ოდიშართა, რამეთუ ემცნო მამასა მისსა არა დატევება ჩექმიანისა და კოსუნჯიანთა დაიპყრობს: ხოლო გიორგი გურიელ-მან განირისხა ღმერთი, განუტევა ცოლი თჳსი დარეჯან, ასული ბაგრატ მეფისა და შეირთო სიდედრი თვისი დედოფალი თამარ ცოლად: ამას ეპყრა იმერეთი და მცდელობდა ოდიშსაცა დაპყრობად. არამედ გიორგი ლიპარიტიან-მან მოიყვანა ძე ლევან დადიანისა, ნაშობი მხევლისა-გან ლევანვე და დასვა დადიანად სათნოებისა-თჳს მეგრელთა და წინა-აღმდეგად გურიელისად: ხოლო გიორგი მეფესა ქართლს ჰყვანდა ძე ბაგრატისა ალექსანდრე, შეუძნდა პყრობა იმერეთისა გურიელისა-გან და არა პყრობა ძმისა თვისისა არჩილისა. ამის-თჳს ეზრახა უსუფ ფაშას, რათა ჰყოს ალექსანდრე მეფედ იმერთა: განიხარა ფაშამ და

მოითხოვა მის-გან ალექსანდრე: მაშინ წარუვლინა გიორგი მეფე-მან ნიჭითა თვისითა და პატივითა ქს· ჩქპბ, ქრ. ტო. ესე აუწყა ფაშამ ხონთქარსა. ხოლო ხონთქარ-მან მოსცა ხალათი და ხრმალი და იმერეთი ალექსანდრეს და ებრძანა უსუფ ფაშისა მეფედ ყოფად მისი იმერეთს: ესმენ-მან ბრძანებისა-მან ჩამოიყვანა ფაშამ ალექსანდრე. ხოლო გურიელი წარვიდა, ვერ წინა-აღმდგომი, გურიას და დასვა ფაშამ ალექსანდრე მეფედ: შემდგომად წარვიდა ახალ-ციხესვე ფაშა და დედოფალი თამარ მივიდა ოდიშს, რათა არა მიერთვნენ ოდიშარნი ალექსანდრეს. არამედ მუნ მოკჳდა თამარ დედოფალი ქს. ჩქპგ, ქრ. ტოა, (თქმულ არს, რამეთუ იყო მიდგომილ და შობასა შინა შვა ცეცხლი და მოკჳდა): ხოლო შემდგომად კაცია ჩიქოვანის სიკჳდილისა ნაცოლარი მისი და დედის-ნაცვალი გიორგი ლიპარიტიანისა, დის-წული შოშიტა ერისთვისა შეირთო გიორგი გურიელ-მან ცოლად და ამათ-გამო მცდელობდა პირველ ოდიშს და აწ უმეტეს იმერეთსაცა:

ჟა, მეფე ალექსანდრე დ, ზ წელი ჰმეფა:

და დაჯდა ალექსანდრე მეფედ ქს. ჩქპგ, ქრ. ტოა: მაშინ განდიდებულ იყო აბაშიძე პაატა და მორჩილებდენ სრულიად მარგველნი, ინება ალექსანდრემ მომტკიცება მისი და მისცა და თვისი დარეჯან ცოლად, ნაცოლარი გურიელის გიორგისა და მიქელაძის გიორგის დის-წული იყო პაატა და მოიმტკიცნა იმერნი ამით: არამედ გურიელის-გამო გიორგი ლიპარიტიან-მან, შოშიტა რაჭის ერისთავ-მან და ბეჟან ლორთქიფანიძემ არა ინებეს მეფობა ალექსანდრესი, შეიკრიბნენ და მიერთნენ ესენი გურიელსა. არამედ გურიელ-მან ბრძოლად წამოსრულ-მან, განსძარცვა ხატი ლანქერნის *) ღჳთის-მშობელი, და ჰყო სამკაულად თვისად: შემოიკრიბა გურია, მოვიდა საჩინოს, მიერთნენ ჩიქვა-

---

*) ვლაქერის უნდა:

ფაძენი, მერმე ლიპარიტიანი ოდიშართა, რაჭის ერისთავი რაჭ-
ველით, ლორთქიფანიძენი და ლეჩხუმელნი: ხოლო ალექსანდრეს
დაშთა აბაშიძენი და ზემოურნი და მიქელაძე გიორგი და მარ-
გველნი: ეწყვნენ როკითს ურთიერთ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი
ქს. ჩქპდ, ქრ. ტობ: დაიკოდნენ და მოისრნენ ორგნითვე უმ-
რავლესნი. შემდგომად მოკლეს გიორგი გურიელი (იტყვიან
უცნაურითა კვეთებითა მოკვდა) და ივლტოდნენ სპანი მისნი,
მოკლეს კვალად რაჭის ერისთავი შოშიტა, სხვათა მოსრვიდნენ
და შეიპყრობდნენ უამრავთა: ხოლო ლიპარიტიანი ივლტოდა
ოდიშს და მოიქცა ალექსანდრე გამარჯვებული: არამედ აქეთ მო-
კლეს აბაშიძე ლევან და პაატა დაჰკოდეს: შემდგომად პყრო-
ბილნი გურიულ-ოდიშარნი და იმერნი დაჰყიდნეს ვეცხლსა ზედა
და დაიპყრა ალექსანდრე-მ კვალად იმერეთი: ხოლო გურიას და-
სვეს მალაქია, ძმა გიორგი გურიელისა გურიელად და ძენი გი-
ორგი გურიელისანი წარვიდნენ ახალ-ციხეს: მაშინ ალექსანდრე
მეფე-მან წარუვლინა მახარობელი გიორგი მეფესა: „რამეთუ მე-
ქმნეს მე შენ მიერ ყოველნი, აწ მყავ მონად და ძედ შენდა და
მომეც ასული შენი ცოლად:“ ესმა გიორგი მეფესა, განეხარა.
არამედ მოემცნო ასულისა თვისისა დაწინდვა დავით ერისთვი-
სა-გან: კვალად წარუვლინა ალექსანდრემ და მოითხოვა ასული
ლუარსაბისა ელენე და ძმის-წული გიორგი მეფისა: ესე აღეთქვა
მეფესა გიორგის მოცემად: გარნა ალექსანდრეს არა ერჩდა რა-
ჭის ერისთავი პაპუნა ძე შოშიტასი. ვინად-გან მოყუჰრობდა გი-
ორგი მეფე და იყო მეგობარ პაპუნასი და ჰსცნა-ცა ალექსან-
დრე-მ, რამეთუ არა ნებავს გიორგი მეფესა მზახლობა ამისი.
ამის-თჳს შემოიკრიბნა სპანი იმერთა და წარვიდა რაჭას ანუ
დაიმორჩილოს, ანუ მიუღოს რაჭა. შევიდა და გარდავლო მთა
წევისა, ველითისა და მოადგა ნინიას ციხესა და მარბიელთა
მოსწვეს, მოსტყვევნნეს დაბნენი მრავალნი: მაშინ გიორგი მე-
ფე-მან მოაშველა ზაალ ხერხეულიძე სპითა პაპუნას. იხილა პა-
ატა აბაშიძემ ნიჟადი პაპუნასი, რამეთუ მიეწურათ მარგველთა
წალებად ნინიას ციხე, მიზეზ-ჰყო ქართველნი და არღა-რა ინება

მარგველთა-გან ციხის აღება და დაპყრობა მეფისა-გან. ეტყოდა მეფესა სპათა მოსლვასა, უსმინა მეფე-მან და ჩამოვიდნენ იმერეთსავე:

შემდგომად მოკჳდა პაატა აბაშიძე დაკოდილი მითვე: ხოლო ალექსანდრე-მ მოიყვანა დაჲ თვისი დარეჯან, განატევებინა პაპუნა ერისთავს ცოლი, ასული ბეჟან ლორთქიფანიძისა და შერთო დარეჯან დაჲ თვისი და მოიმტკიცა იგიცა: არამედ შემდგომად ძმისა თვისისა სიკვდილისა განდიდნა აბაშიძე მალაქია, რომელი იყო ნაბერალი და იწოდა გიორგი: ამან მოიყვანა მეორედ ცოლად ნაცოლარი გიორგი გურიელისა და კაცია ჩიქოვანისა მდიდარ ფრიად და შეირთო იგიცა და თაობდა ზემო-მხარსა ზედა უფროს ძმისა თვისისა: ამას ემზახლა ქაიხოსრო გურიელი და სთხოვ ასული ელენე, რომელი ჰყვანდა პირველისა ცოლისათანა, რამეთუ ესე ქაიხოსრო ძე გიორგი გურიელისა, რაჟამს მივიდა ახალ-ციხეს, მოსცა ფაშა-მან სპანი, წარმოვიდა და დაიპყრა გურია ქს. ჩქპე, ქრ. ტოგ: ხოლო მალაქია ბიძა მისი წარვიდა ახალ-ციხეს: ესე მალაქია კვალად ფაშამ შემოაწყნარა და აღუთქვა ქაიხოსრომ უვნებელობა მალაქიასი. არამედ მოსრული გურიას შეიპყრა ზაკვით ქაიხოსრომ მალაქია და აღმოხადნა თვალნი ბიძასა თვისსა: ესმა ფაშას, აღუძნდა ფრიად და მცდელობდა შურის-გებასა ქაიხოსროსსა: შემდგომად წარმოავლინა შავშეთის ბეგი მცირითა სპითა მოკითხვად გურიელისად და ამცნო ბეგსა, რათა მოჰკლას იგი: მოსრული ქაიხოსრო-მ ისტუმრა ბეგი. შემდგომად ისტუმრა ბეგ-მან და თავის-წინაობასა შინა მოჰკლეს ქაიხოსრო გურიელი ქს. ჩქპთ, ქრ. ტოზ, წარიღეს თავი მისი და წარვიდნენ და გურიელად დაუტევეს მალაქია უთვალო: შემდგომად მცირეს ჟამსა მოითხოვეს გურიელთა ძე გიორგისა და ძმა ქაიხოსროსი მამია უსუფ-ფაშისა-გან, რომელი მუნვე იყო ახალ-ციხეს და აღუთქვეს ქრთამი დიდი: ფაშამ წარმოუვლინა და ჰყვეს გურიელად ამასვე წელსა: ამან მამიამ მისცა შემოქმედელობა მალაქიას და ჰყო მონაზონად: მერმე

ამანცა მოითხოვა ძმისა თვისისა დაწინდული გიორგი აბაშიძის ასული ელენე, მიიყვანა და ქმნა ქორწილი:

ხოლო გიორგი ლიპარიტიან-მან იხილა, რამეთუ მოსწყდნენ ძლიერნი იმერეთისანი როკითს ომსა შინა, იწყო ლევან დადიანისა-გამო ლალატით სრვა და კლვა წარჩინებულთა ოდიშისათა, ყიდვა უწყალოდ ტყვეთა მაჰმადიანთა ზედა და ეპყრა სალიპარიტიანო და ნებითა მისითავე იყო ლევან დადიანად: ამან ლევან მოიყვანა ნებითა ლიპარიტიანისათა ცოლად დაჲ ალექსანდრე მეფისა თინათინ, ნაშობი თამარ დედოფლისა-გან, რათა მოიმტკიცოს ოდიში ძალითა ალექსანდრესითა: ხოლო ლიპარიტიან-მან ამის-თჳს, რათა არღა-რა მოინებოს ალექსანდრე-მ ანუ გურიელ-მან თავისად ოდიში. არამედ სახელით ოდენ იყო დადიანი ლევან. გარნა მოქმედი ყოვლისავე იყო ლიპარიტიანი: გარნა იყო ოდიშს ჭირი გიორგი ლიპარიტიანისა-გან კლვითა და ტყვითა ყიდვისათა და უმეტეს აფსაზთა-გან, რამეთუ მოვიდიან ლაშქრად და აოხრებდიან ქვეყანათა ავაზაკობით და ცხადად, ხოლო ალექსანდრე მეფე-მან ცხადად ჰსცნა, რამეთუ არა ნებავს გიორგი მეფესა მოყვრობა მისი, განაცხადა მტერობა მისი და მოყვრობა ერეკლე მეფისა, მიუთხრა პაპუნა ერისთავსა არა შეხიზნვად გიორგი მეფისა: ესე არა უსმინა პაპუნა ერისთავ-მან. ამის-თჳს შემოიკრიბნა ალექსანდრე-მ იმერნი და შევიდა რაჭას და მოერთვნენ მუნ რაჭველნი და ლეჩხუმელნი თვინიერ ერისთვისა: მაშინ პაპუნა-მ განამაგრნა ციხენი და ადგილნი და წარვიდა ონს გიორგი მეფი-თურთ. და სპათა ალექსანდრესთა მოსწვეს რაჭა და მოადგნენ ჯეჯორს, ვერ წინა-აღუდგნენ გიორგი მეფე და პაპუნა და შევიდნენ გლოლას, მივიდნენ სპანი ალექსანდრესნი და მოსწვეს უწერა, მუნით უკმოიქცნენ კვალად მოსწვეს რაჭა ქს. ჩქპზ, ქრ. ტოე და ჩამოვიდა იმერეთს ალექსანდრე მეფე. არამედ პაპუნა-მ დაიპყრა უმეტესად კვალად რაჭა, რამეთუ მოსწყვიტნა მტერნი თვისნი და იყოფოდა თვისად:

ამავ ჟამთა მოვიდა არჩილ მეფე რუსეთიდა-მ მოწოდებითა ძმისა თვისისა გიორგისათა და მოიყვანა ძენი თვისნი. ალექ-

სანდრე და მამუკა დ̃ იგინი წარავლინა დვალეთს და თვით მოვიდა რაჭას, განისარეს ძმათა ხილვითა ურთიერთთა. შემდგომად ეზრახნენ იმერთა, რათა ჰყონ არჩილ მეფედ და წარავლინა არჩილ ყირიმის ხანისა-თანა დავით თურქისტანის შვილი, რომელი შეიპყრა შამხალ-მან. და აწ ნებითა შამხალისათა მოვიდა ჩერქეზსა შინა არჩილ მეფისა-თანა: ამას წარატანეს ძღვენი და არმაღანი დიდი და წარგზავნეს. ხოლო იმერთა მისცეს პირი არჩილს: მოვიდნენ არჩილ და გიორგი მეფენი და რაჭის ერისთავი მათ-თანა გველის-თავესა ზედა. მიერთო მათ ლიპარიტიანი გიორგი, ჭილაძე-მიქელაძენი და ბეჟან ლორთქიფანიძე: ხოლო გიორგი აბაშიძემ და სვიმონ ქუთათელ-მან არა ინებეს, რამეთუ ესე სვიმონ იყო ძე სეხნია ჩხეიძისა და განდიდებული: გარნა თუ იყო მღუდელთ-მთავარი, არამედ ტყვის მყიდველი, მეძავ-მემრუშე, კაცის მკვლელი, ცრუ-ფიც, უწირავ-ულოცავი, ვითარცა განდგომილი ივლიანე: ამათ მიერ შემოიკრიბნა ალექსანდრე-მ სპანი და წარვიდა გველის-თავს მეფეთა ზედა. ვინად-გან ერისთავსა შინა-განმცემნი მრავალნი ჰყვანდეს რაჭასა შინა, და ლიპარიტიანს ოდიშს, და ლეჩხუმელნი იყვნენ ალექსანდრეს კერძოდ და სპანიცა ალექსანდრესი მრავლობდნენ, რამეთუ მათ არა შემოჰკრებოდათ ჯერედ: ვერღა-რა წინა-აღუდგნენ ალექსანდრეს. არამედ წარვიდნენ ოდიშს: ხოლო შემდგომად ეზრახა ლიპარიტიანს ალექსანდრე მეფე და მისცა თავობა ლეჩხუმისა და ვინად-გან იყო ლიპარიტიანი უღთო, ცრუ-ფიც, უპირო, ტყვის-მყიდველ მიერთო ალექსანდრეს: ხოლო არჩილ მეფე-მან ჰსცნა, რამეთუ მივიდა დავით შეწევნითა შამხლისათა ყირიმის ხანისათა და იგი აღძრულ-იყო შეწევნად არჩილისად წინაშე ხონთქრისა: ამის-თვის ინება არჩილ წარსვლა ყირიმს და მივიდა აფხაზეთს, მოეგება შარვაშიძე, ისტუმრა პატივით, ვითარცა მეფე და იყოფებოდა ზუფს ჟამ-რაოდენმე. არამედ ვერღა-რა მშოვნელი გზისა უკმოიქცა და მოვიდა ოდიშს: გარნა ვინად-გან ზავ-ექმნათ ალექსანდრეს და ლიპარიტიანსა, ვერღა-რა დაადგრენ ოდიშს და მოვიდნენ საჭილაო-სამიქელაოს არჩილ და

გიორგი მეფენი და ეზრახნენ ალექსანდრეს, რათა მისცეს გზა წარსლვისა: მიუგო ალექსანდრემ: „უკეთუ მომცე ფიცი არღა-რა მეცილო იმერეთს განვიტევებ და წარვედ რუსეთს, უკეთუ არა, არა გცე გზა:“ მაშინ ვინად-გან არღა-რა იყო სხვა რაიმე ღონე, მისცა ფიცი არჩილ და წარვიდა რაჭას: მერმე მივიდა დიგორს და წარიყვანა ძმის-წულნი თვისნი ძენი ლევანისანი. ქაიხოსრო, ვახტანგ, დომენტი და იყოფებოდა დიგორს:

ხოლო გიორგი მეფე წარვიდა გურიას და გურიელ-მან მამიამ ისტუმრა პატივითა დიდითა. არამედ მთავართა მენებურთა უმეტეს და მეფეცა ნიჭვიდა მათ. ამის-თჳს აზრახეს მამიას: „ნებავს გურია გიორგი მეფესა თვისად:“ არამედ მამია ვინად-გან, ყრმა იყო ისმინა მათი, რომელნიმე შეიპყრნა და სხვანი უპატიო ჰყვნა: ამისი მხილველი გიორგი მეფე წარვიდა გონიას, მოეგება თალგირიძე აჰმად-ბეგ, რამეთუ იყო გამაჰმადიანებული და დიდითა პატივითა დაასადგურა და წარსაგებელითა თვისით უმასპინძლებდა რაოდენსამე ჟამსა: ხოლო ამ ჟამებთა მოვიდა დავით სტამბოლიდამ, რამეთუ ეღვაწა ფრიად ყირიმის ხანსა წინაშე ხონთქრისა. ამის-თვის ხონთქარს წარმოევლინა ყაფუჩი თვისი და დავით მის-თანა: „რათა ჰკითხონ იმერთა, რომელი ჰნებავსთ არჩილ ანუ ალექსანდრე:“ დაუტევა ყაფუჩ-მან დავით ახალ-ციხეს და თვით მოვიდა ალექსანდრე მეფისა-თანა: ჰსცნა ალექსანდრე-მ ესე ვითარებანი და ინება მოკლვა ყაფუჩისა. აგრძნა ესე ყაფუჩ-მან და ივლტოდა ახალ-ციხეს: ამ ჟამთა მოსრულ იყო გიორგი მეფეცა ახალ-ციხეს. ამან აღუთქვა ყაფუჩს ერთ-გულობა ხონთქრისა და მისლვა დედა-წულითა თვისითა ახალ-ციხეს და ქრთამი დიდი. მაშინ განუზრახა ყაფუჩ-მან, რათა მოსწერან ბეჭედნი ყოველთა წარჩინებულთა იმერთანი და დასხან სვინტატიკოსის წიგნსა ზედა არჩილისა-თვის. „და მე წარვმართო ყოველნი საქმენი თქვენნი:“ ხოლო გიორგი მეფე-მან ჰყო ეგრეთ და წარავლინა ყაფუჩი, მოსცა ხონთქარმან ამითი იმერეთი არჩილს, წარმოუვლინა ხრმალი და ხალათი

და მოიღო მანვე უაფუჩ-მან და ებრძანა აზრუმის ფაშისა-თვის, რათა ჰყოს არჩილ მეფედ: მაშინ აზრუმის ფაშამ წარმოავლინა ქეჰა თვისი სპითა დიდითა და მოვიდა ახალ-ციხეს სალიმ ფაშისა-თანა: შეიკრიბნენ ესენი და წარმოიყვანეს გიორგი მეფე და დასდგნენ მთასა ფერსათსა ზედა: ესე აცნობეს არჩილს დიგორს მყოფს, ჩამოვიდა რაჭას, მიეგება ერისთავი და სრულიად რაჭველნი და წარმოვიდა იმერეთს: ხოლო ალექსანდრე ვერღა-რა წინა-აღმდგომი წარვიდა ქართლს ერეკლე მეფისა-თანა და მან პატივით დაუსავანა: ხოლო ქეჰამ წარმოატანა გიორგი მეფესა მუსალიმი სპითა დიდითა, ჩამოვიდნენ იმერეთს და მოვიდნენ ქუთაისს არჩილის მეფისა-თანა, შთაიცვა არჩილ ხალათი ხონთქრისა და დაემორჩილნენ იმერნი ქს. ჩქჟ, ქრ. ტოც თვინიერ გიორგი აბაშიძისა:

კვალად არჩილ მეფე, ა წელი ჰმეფა:

მაშინ გიორგი მეფე-მან აღთქმისა-თვის მისცა ძმის-წული თვისი ვახტანგ ოსმალთა მძევლად: კვალად მისცა ელენი ძმის ასული თვისი ფრიად კეკლუცი და დაწინდული ალექსანდრე მეფისა ქაიხოსრო იაშვილსა ცოლად და აქორწინა და შემდგომად მცირედისა წარვიდა თვით-ცა ახალ-ციხეს და წარიყვანნა დედაწულნი თვისნი რაჭიდამ სამცხეს: ხოლო არჩილ დაიპყრა იმერეთი: არამედ ზამთარსა ამას იხილა აბაშიძემ გიორგი, რამეთუ ვერ მწე-ექმნების არჩილს ოსმალნი, ეზრახა გიორგი ლიპარიტიანს, მოიყვანა ალექსანდრე ქართლიდამ. არამედ არჩილ მეფე არა დაუტევეს პაპუნა ერისთავ-მან, სვიმონ ქუთათელ-მან, მიქელაძემ გიორგიმ და ბეჟან ლორთქიფანიძემ: შეიკრიბნენ და ეწყვნენ გოდოგანს ურთიერთს, იქმნა ბრძოლა ძლიერი, იძლია ალექსანდრე და ივლტოდა ქართლს. ხოლო არჩილ მოიმტკიცა იმერეთი და მეფობდა მცდელობი-თურთ უკეთურებისა მოფსვრასა. არამედ ვინად-გან ძლიერ-იყვნენ მთავარნი ვერ შეუძლო:

ხოლო ალექსანდრეს წედის ქართლს მდგომს ესმა სპათა დასხმა გიორგი მეფისა-გან, მსწრაფლ აიყარა და შევიდა გორის ციხესა შინა. ევედრა ერეკლე მეფესა, რათა მწე-ეყოს: ესე ყოველნი ნაზარალი-სან მიუთხრა ყეენსა. ხოლო ყეენ-მან დესპანით ხონთქარსა და იქნა ყოველნი, ვითარცა აღვსწერეთ და შემდგომად შეპყრობისა გიორგი მეფისა მცობ-მან არჩილ მეფე-მან შემოიკრიბნა სპანი იმერთა და გარმოადგა ციხესა ქუთაისის, შეამჭირვა ფრიად, რამეთუ ჯდანთა ხარშვიდიან და ნჭამდნენ სიუმილისა-თვის და ლამოდენ მოცემასა ციხისასა. არამედ ლიპარიტიანი სპითა თვისითა ერთ-კერძო მდგომ იყო, ამან მას ყამს სთხოვა არჩილს ლეჩხუმი და მონა იქმნეს საუკუნოდ: ესე აღუძნდა არჩილს, გარნა აღუთქვა მიცემა. აგრძნა ლიპარიტიან-მან, რამეთუ არა ჰნებავს. ამის-თვის გამოიყვანნა ღამით ოსმალნი ციხიდამ, მისცნა ყოველნი საზრდელნი თვისნი და განამაგრა ციხე და თვით მასვე ღამესა ივლტოდა სპითა ოდიშს: დილასა იხილა არჩილ მეფე-მან, შეუძნდა ესე არჩილ მეფესა დიდ-ფრიად და უმეტესისა განდგომილებისა ყოფისა-თვის მოეცალა ციხესა და შემოიფძცნა კვალად იმერნი: ხოლო იქმნა საქმე საგლოველი, რამეთუ გამოვიდნენ ციხიდამ ოსმალნი და შემუსრეს ქუთაისის ეკკლესია ყოვლად წმიდისა, დიდ-შვენიერად გებული, ვინად-გან აგნებდნენ ციხესა მუნიდამ ფრიად ქს. ჩქყა, ქრ. ტოთ: ხოლო გიორგი მეფე-მან იავარ-ჰყო რუისს ცოლ-შვილი ალექსანდრე მეფისა და მიაბარა ძენი მისნი სვიმონ და გიორგი დავითს ქსნის ერისთავს, ნაშობნი დიდებულის ქალისა-გან: არამედ ალექსანდრე მივიდა ახალ-ციხეს, წარმოვიდა ფაშა სპითა და ჩამოვიდნენ იმერეთს. განევლტვნეს არჩილს იმერნი და მიერთვნენ ალექსანდრეს. ხოლო არჩილს ვერღა-რა მოუსწრა ბარძიმ მდივან ბეგ-მან სპითა ქართლისათა და ამით ვერღა-რა იკადრა ბრძოლა და წარვიდა რაჭას, მუნიდამ მივიდეს ქართლს: ხოლო ალექსანდრე დასვა ფაშა-მან მეფედ ქს. ჩქყა, ქრ ტოთ:

კვალად მეფე ალექსანდრე, დ წელი ჰმეფა:

უკუნიქცა ფაშა და წარვიდა ახალ-ციხეს. მაშინ არჩილ სცნა, რამეთუ ვერღა-რა დაიპყრობს იმერეთსა და კახთა თვით არღა-რა ინება მათი მეფობა, წარვიდა დვალეთს, იქიდამ რუსეთს მცირითა სპითა: არამედ შამხალ-მან მოიბირა ყილჩიყო ჩერქეზ ბატონი ყეენის-გამო, რათა შეიპყრას არჩილ და მისცეს ყეენსა. ხოლო ყეენ-მან აღავსოს ორნივე ნიჭითა: მისრული არჩილ ჩერქეზს ისტუმრა ჩილჩიყომ პატივითა, მერმე წარატანა ყოლაუზნი და წარგზავნა. არამედ არჩილს ენება ყილჩიყოსა თავის-თან მოგზაურობა და ესე არა ინება ყილჩიყომ, რამეთუ აქუნდა მანკიერება. არამედ შეკრებული სპითა ეწია არჩილს და თვით ყილჩიყო არა გამოეცხადა. გარნა სპანი მოვიდნენ და ვითარცა არა რაი შიში აქუნდა გზისა არჩილს შეუპყრნეს ორთა კაცთა ხელნი არჩილს იმიერ და ამიერ და იწყეს სპათა არჩილისა პყრობა ჩერქეზთა: მაშინ იხადეს მახვილნი, რომელნი აქუნდათ დაფარულად მონოზონთა აბაშიძე ნიკოლაოზ და შალიკა შვილ-მან, სცეს კაცთა მათ და განათავისუფლეს მეფე, იხადა მშვილდ-კაპარჭი მეფე-მან და მოსრნა მრავალნი: მოუხდა მეფესა ჩერქეზი, სცა ოროლი. არამედ დაიპყრა გრგოლ-მან იკისა-მან და ვერა ავნო მეფესა: შემდგომად განვლო ბრძოლითა მეფე-მან რაზმი მათი და წარვიდა ლტოლვით. არამედ განსივდა ცხენი მეფისა და ვერღა-რა ჰრბოდა: კვალად მოვიდნენ და მოეტევნენ მეფესა და ბრძოდა ძლიერად: მაშინ მოვიდა წარჩინებული ვინმე ლეკი და მოქენედ ეტყოდა მეფესა: „რად მოიკლავ უებროსა თავსა, კმა არს სიმხნედ, რომელი დღეს ჰყავ შენ, აწ დაიმდაბლე თავი და მოვედ ჩემდა, ვფუცავ განგარინო ყოვლისა-გან:“ ისმინა მეფე-მან და ჰრქვა: „არა მივენდო ჩერქეზთა. გარნა მოვალ შენდა:“ და მივიდა მის-თანა და წარიყვანეს სახლსა ყილჩიყოსასა. ხოლო ცოლ-მან ყილჩიყოსა-მან მასვე დამესა წარავლინა მეფე ბასიანს და სპანი არჩილისანი დიგორს: ამისი მსმენელი მოვიდა შამხალი, რათა წარიყვანოს მეფე. არამედ ვერღარა ეწია ყილჩიყო

მიცემად, რამეთუ ბასიანელთა დედათა მოისადნეს საბურველნი თვისნი და ეტყოდნენ ქმართა თვისთა „ანუ დაიბურენით ესე და ქუდნი თქვენნი ჩვენ ანუ არა მივსცეთ არჩილ ყილჩიყოს:“ ამის-თვის გამოუტევეს მას დამესავე არჩილ ყმითა თვისითა. ეგრე-თვე დიგორელთა გამოუტევეს ყოველნი პყრობილნი და წარმო-სრულნი მოვიდნენ ქართლს და იყოფებოდა არჩილ მეფე ქართლს:

ხოლო ალექსანდრე მეფობდა იმერეთს: მაშინ განუტევა დი-დებულის ქალი, ვითარცა ცოლად მყოფი, რომლისა-თანა ეს-ხნეს ძენი. სვიმონ და გიორგი უქორწინოდ და შეირთო გიორგი აბაშიძის ასული თამარ ი წლისა, ამასვე ქორონიკონსა იქორ-წინა მის-თანა: არამედ განძლიერდა ლიპარიტიანი გიორგი კლვი-თა და ტყვისა ყიდვითა. არღა-რა ინება ლევან დადიანი, განაძო იგი და წარვიდა ქართლს არჩილ მეფისა-თან. შემდგომად წარ-ვიდა სტამბოლს და მოკუდა მუნ და დაიპყრა ოდიში ლიპარი-ტიან-მან და არა იწოდებოდა დადიანად. არამედ ლიპარიტიანად და თავობდა ლეჩხუმსაცა კნინდა დაპყრობად: ხოლო ალექსანდრე თუმცა მეფობდა, არა ეგდენ ნებასა შინა მისსა იყვნენ, რამეთუ ფრიად განდიდნენ მთავარნი და ამან ჯკვალად იწყო მტერობა გიორგი მეფისა და მოყვსობა ერეკლე მეფისა. ამის-თვის ენება კირთება ქართლისა: ხოლო მოვიდა რა ქალბალი-ხან, ეზრახა ნაზრალი-ხანს ალექსანდრე მეფესა, რათა ემტეროს გიორგი მეფესა. არამედ წარჩინებულნი იმერნი არა აყოფლებდნენ ამას ყო-ფად ალექსანდრე მეფესა. გარნა ალექხანდრე უცნობელად წარ-ჩინებულთა, მორჩილითა თვისითა სპითა მიუხდა და მოსტყუე-ვნნა ალი და წარმოვიდა: ესმა არჩილს ტაშის-კარს მდგომს წა-რმოუდგა არამედ ალექსანდრე მოვიდა იმერეთს და სპათა არჩი-ლისათა დააყრევინეს ტყვენი რაოდენიმე იმერთა: შემდგომად ეზრახნენ არჩილ და გიორგი მეფენი წარჩინებულთა იმერთა, არა ჯერ-ყოფასა ესე ვითარებისასა. ვინად-გან არს ჟამი დიდი რო-მელი არღა-რა ყოფილ არს ჩვენ შორის და რათა შეანანოს ალე-ქსანდრე მეფესა, რამეთუ იყო ესე ალექსანდრე მხნე, ახოვანი, ჴაეროვანი და უხვი. არამედ ხელად-მქცევი, ცუნდრუკი, ურთო,

ტყვის-მყიდველი. ამის-თჳს სძულობდა ცოლი თვისი თამარ და მიზეზს უდგა განტევებად, აზრახა მამასა თვისსა, რათა მის-ცეს გიორგი მეფესა: ხოლო აბაშიძე სიყვარულითა ასულისათა არდა-რა მიხედა უჯეროებასა და აზრახა იმერთა, რამეთუ ზნითა წინ-თქმულითა სძულობდნენ ალექსანდრეს წარჩინებულნი, შეიკრიბნენ კათალიკოზი, ეპისკოპოსნი, ერისთავი პაპუნა და სრულიად წარჩინებული იმერეთისანი და მოადგენ სკანდას მყოფსა ალექსანდრეს, შეიპყრეს და წარგზავნეს მღვიმეს, მერმე სვერს: შემდგომად მისცეს გიორგი მეფესა, მიიყვანეს რუისს, მოაშთვეს და დაფლეს მუნავე ეკკლესიასა შინა ქს. ჩქჟე, ქრ. ტპგ:

კვალად მეფე არჩილ, ა წელი ჴმეფა:

შთამოიყვანეს არჩილ და დასვეს მეფედ: ამასვე ქორონიკონსა მოვიდა გიორგი მეფე საჩხერეს და იყოფებოდნენ მეფენი ზოგად: მაშინ თამარ ასული აბაშიძისა ეზრახა გიორგი მეფესა, რათა შეირთოს და დაიპყრას მან იმერეთი. არამედ არა ჰყო სათნოთი არჩილისათი: მერმე ეზრახა აბაშიძე არჩილ მეფესა შერთვად ასულისა მისისა და დაიმკვიდროს იმერეთი. არამედ არა ჰყო არჩილ უსჯულოებისა-თჳს და ეტყოდა მოყვანასა ძისა თვისისასა ალექსანდრესსა და შერთვასა მისსა: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის წარსლვისა ისპაანს, განიზრახა აბაშიძე-მ გიორგი, ლიპარიტიანისა-თანა ნებითა ასულისა თვისისათა და მოიპოვეს მონათესავედ წოდებული ვინმე მეფეთა გიორგი ოდიშს, მოიყვანეს იგი და შერთეს თამარ ასული აბაშიძისა და უწოდეს მეფედ ქს. ჩქჟვ, ქრ. ტპდ: ხოლო არჩილ წარვიდა დვალეთს და იყოფოდა მუნ:

კბ, მეფე გიორგი დ გორჩია ბ წელი ჰმეფა:

ხოლო ესე გიორგი უმსგავსო ყოვლი-თურთ და შეუგვანი მეფობისა, უზნეო, გამოუცდელი, თვინიერ გლეხთა მუშაკობისა და იყო ხეიბარიცა. არამედ მართვიდა აბაშიძე გიორგი და თაობდა ყოველთა იმერთა ზედა, მორჩილებდნენ დადიანი, გურიელი და წარჩინებულნი: ხოლო შემდგომად წლისა ერთისა უშვერებისა მისისა-თჳს შემძულე იქმნა ქმრისა თვისისა თამარ და ინება განტევება მისი: მაშინ არჩილ მეფე მოსრულ-იყო ერწოს წარუყვანებად ძმის-წულისა თვისისა ვახტანგისა-თჳს დედა-წულით, რომელი მყოფობდა სახლსა შინა აბაშიძისასა და წარვიდეს რუსეთს: კვალად მიუთხრა აბაშიძემ არჩილს, რათა შეირთოს ასული მისი თამარ განზრახვითა თამარისათა და იქმნას მეფედ მარადის: არამედ არა-ჰყო არჩილ და წარიყვანა ვახტანგ დედა-წულით და წარვიდა დვალეთს და იყოვებოდა ზრამაგას ზამთარსა მას, მომლოდნე სპათა რუსთასა მერმე შეითქვნეს აბაშიძისა-თანა ყოველნი იმერნი და რაჭის ერისთავი შოშიტა, რამეთუ პაპუნა მომკუდარ იყო და განაძეს გიორგი მეფედ წოდებული, რომელსა გორჩიად სახელს-სდებდენ კიცხებით და მოუწოდეს არჩილს: მან არა ინება, ვინად-გან უწყოდა მცირეს ჟამის მეფობად, რამეთუ არღა-რა იყო პირ-მტკიცეობა. არამედ განრყვნილნი, ფიცის-მტეხელნი, ტყვის-მყიდველნი, მხდომნი, მკრეხელნი, უკეთურნი, არა-თუ წარჩინებულნი, განა მდაბიურნიცა, მოქმედნი ამის ყოველთა, რომელთა ვსწერთ. არამედ მაიძულებელთა თვისთაგანვე წარმოვიდა არჩილ, მიეგებნენ სრულიად რაჭველნი, შთამოვიდა და დაიპყრა იმერეთი. ქს. ჩქჟჱ, ქრ. ტპვ:

კვალად მეფე არჩილ, ვ თთჳჱ ჰმეფე:

ამის-მან მცნობ-მან სალიმ ახალ-ციხის ფაშა-მან აუწყა ხვანთქარსა. ხოლო ხონთქარ-მან უბრძანა განძება არჩილისა ამის-

თჳს სთხოვა ერეკლე მეფესა ფაშამ ძე ალექსანდრესი სვიმონ, რამეთუ იგი ზრდიდა მას პატივით, რათა ჰყოს მეფედ იმერთა: მოსცა ერეკლე მეფე-მან, მერმე ჩამოიყვანა სალი-ფაშამ იმერეთს. არამედ არჩილ ვერღა-რა წინა-აღუდგა, ვინაჲ-გან იმერნი მიერთვნენ ფაშასა და სვიმონს და წარვიდა მასვე შემოდგომას რაჭას და დაუტევა ვახტანგ ძმის-წული თვისი მუნ, რამეთუ კავ-კასი თოვლით კრულ-იყო და დედა-წულით ვერღა-რა ვიდოდა, თვით არჩილ შევლო ლიახვი, გარდავიდა თაკაურს, დაჰყო ზამ-თარი იგი მუნ და გაზაფხულს წარვიდა რუსეთს სპითა რუსთ-ხელმწიფისათა:

კგ. მეფე სვიმონ, წელ-ნახევარი ჰმეფა:

ხოლო სვიმონ დაიპყრა იმერეთი და წარვიდა ფაშა ახალ-ციხეს: შემდგომად შეეზრახა აბაშიძე სვიმონ მეფესა, წარგზავნა ნასყიდა იაშვილს ცოლად მოთხოვილი ასული თვისი ანიკა და შერთო სვიმონ მეფესა და აქორწინა: ამავ ჟამებთა მოკუ̂და ცოლი აბაშიძისა პირველი, განუტევა მეორე ცოლიცა და შეირთო ქუ̂რივი პაპუნა ერისთვისა, ასული ბეჟან ლორთქიფანიძისა და დედა შოშიტა ერისთვისა და მოიმტკიცა ამით იმერეთი უმეტესად. არამედ ასულსა მისსა თამარს მსახურებდნენ იმერნი, ერჩდნენ და მარადის იყუ̂ნენ წინაშე მისსა: ამას შეუძნდა სვიმონისა და დისა თვისისა მოვლობელობა. ვინაჲ-გან თვით არღა-რა ექმნებოდა იგინი და აეშურა მათ: ესე იხილა სვიმონ მეფე-მან, შეშინდა და ივლტოდა ქართლსა. ხოლო იმერეთს თაობდა აბაშიძე და დედოფლობდა ასული მისი და მორჩილებდნენ სრულიად ყოველნი: მაშინ მომკუ̂დარ იყო კათალიკოზი ევდემონ და შეწევნითა აბაშიძისათა დასვეს კათალიკოზად ბეჟან ლორთქიფანიძის ძე გრიგოლი:

ამ ჟამებთა არა ერჩდნენ რომელნიმე ლეჩხუმელნი ლიპარიტიანსა და ეკირთებოდნენ ოკრიბასაცა. ესე აუწყა ლიპარიტიან-

მან აბაშიძეს და ვინაღ-გან იყვნენ მეგობარნი მტკიცენი, შეიკ-რიბა აბაშიძემ იმერნი, განსთხარეს მთა რაჭა-ლეჩხუმისა თოვ-ლიანნი და შევიდნენ ლეჩხუმს, ურჩნი მოსწყვეს, მოსტყვევნეს და დაუმორჩილა ლიპარიტიანსა. მერმე უკუ-მოიქცა და მოვიდა იმერეთს: ხოლო ასულ-მან აბაშიძისა-მან ინება შერთვა ლიპა-რტიანისა და სთნდა ესე ლიპარიტიანსაცა, რათა განუტეოს ცო-ლი თვისი, რომლისა-თანა ესხნენ ძენი შვილნი მოწიფულნი და ამის-თვის წარვიდაცა თამარ ოდიშს, ისტუმრა მიქელაძე-მ გი-ორგი-მ, რამეთუ აბაშიძე იყო დის-წული მიქელაძისა და გამო-იკითხა სადა მიმავალობა თამარისა: ხოლო სცნა რა, ეტყოდა თამარს: „რათ წარხვალ ოდიშს. ვინაღ-გან ხარ ასული ჩვენი, მოიყვანე ლიპარიტიანი და გიქმნა ქორწილი ჯეროვანი:“ ირწმუნა თამარ და მოუწოდა ლიპარიტიანსა და იგი მოვიდა მცირითა კაცითა: მაშინ ეტყოდა მიქელაძე: „განსდიდნი ეგოდენ ჩიქოანი, რამეთუ უტევებ დასა ჩემსა, აწვე მოგაკუდინო, უკეთუ არა სცხო მირონი თამარს:“ შეშინდა ლიპარიტიანი, სცხო მირონი თა-მარს. შემდგომად უმასპინძლა, უძღვნა და განუტევა. არამედ შემდგომად მცირედისა წარვიდა თამარ და შეირთო ლიპარტიანი და განატევებინა ცოლი პირველი: მიერითგან უხმობდნენ თამარს ოდიშისა და იმერეთის დედოფლად:

შემდგომად განდგნენ რაჭველნი აბაშიძისა-გან, შეაკრიბა სპანი იმერეთისა აბაშიძე-მ, შეუსდა რაჭას, მოსწყვა, მოსტყვე-ვნნა, დაიმორჩილნა და მოვიდა იმერეთს: ხოლო გურიელ-მან მამიამ განიზრახა მეფობა კვალად სვიმონ მეფისა და ეზრახა ფაშას, რათა მოსცეს სვიმონ და ამან მეფედ ჰყოს იგი: გარნა ვინაღ-გან სანდო იყო ფაშისა გურიელი. მოითხოვა კვალად სვი-მონ ნაზარალი-ხანისა-გან, მოიყვანა და მისცა გურიელსა: მაშინ გურიელ-მან განატევებინა ასული აბაშიძისა ანიკა სვიმონს და შერთო და თვისი ცოლად და აქორწინა: ესე შეუძნდა აბაში-ძეს, მოუწოდა ლიპარიტიანსა და შეკრბენ საჭილაოს სპითა და ეზრახნენ გურიელსა, რათა მოჰკლას სვიმონ მეფე, და ჰყონ გურიელი მეფედ. ხოლო გურიელ-მან არა ინება და ნება ჰსცა

ამათ: მაშინ წარავლინეს ამათ კაცნი და ცოლისა თვისისა-თანა
მწოლი სვიმონ, ოდეს განვიდოდა ბუნებისა საჭიროსა ად-
გილსა ჰკრეს თოფი და მოკჳდა სვიმონ მეფე ქს. ჩდა, ქრ.
ტჳთ:

კდ, გურიელი მამია გ ა წელი ჰმეფა:

მაშინვე მოიყვანეს მამია გურიელი და დასვეს მეფედ იმერ-
თა. ესმა ესე ერეკლე მეფესა, აღუძნდა და მოვიდა დადალულას
სჳითა ქართველ-კახითა მრისხანედ აბაშიძესა ზედა, რათა შეა-
ნანოს და მიუხვნას ხეფინის ხევიცა და წარუვლინა ამის-თჳს
კაცი: ხოლო აბაშიძეს უკუნ-მთქმელსა ამისსა, ეტყოდა კაცი იგი,
„არა ჯერ არს შენდა ესე ვითარნი, რამეთუ თვინიერ სხვისა
დიდებისა უძღვის იბ ჯინიბნი:“ მიუგო აბაშიძემ: „არა ძალ უცს
იბ ზედა აღჯდომა მას ერთბამად. ხოლო მე მხოლოსა ჩემსა
ცხენსა ვსასოებ უკეთუ მძლოს, მეწიოს და უკეთუ ვსძლო, ვერ
განმერეს:“ არამედ ვაზირთა ერეკლესათა ეზრახოდა აბაშიძე,
მათ მიერ უკუნიქცა ერეკლე მეფე, ვერღა-რა ჩამოვიდა იმერეთს:
ხოლო გურიელი მამია თუცა იყო მეფედ. კარნა წარსაგებელითა
თვისითა, რამეთუ ჰყიდდა ტყვეთა გურიულთა და აძლევდა იმე-
რთა. ვინად-გან სამეფონი დაბანი, აგარანი და შემოსავალნი ეპ-
ყრა აბაშიძეს და ასულსა მისსა თამარს და მოახლედ მათდა იყუ-
ნენ წარჩინებულთა და აზნაურთა ძენი და თვით იგინიცა. ამის-
თჳს წარვიდა გურიელი გურიასავე:

კე, აბაშიძე გიორგი ე, ე წელი ჰმთავრა:

ხოლო მთავრობდა აბაშიძე და განეგებოდა მის მიერ ყო-
ველი იმერეთი. ზამთარსა ამას ევედრა ლიპარიტიანი აბაშიძეს,
რათა შეეწიოს აფხაზთა ზედა, რამეთუ მიეღოსთ აფხაზთა ეგ-
რისის მდინარემდე და აოხრებდნენ ოდიშს კლვითა და ტყვეო-

ბითა: უსმინა აბაშიძემ, შემოიკრიბნა სპანი იმერთა, წარვიდა და შთავიდა ავხაზეთს: ვერ წინა-აღუდგა შარვაშიძე, მოსტყვევნეს ავხაზეთი, აღიღო ალაფი დიდი, დაასხავა ლიპარიტიანი და შარვაშიძე, გამოუხვნა ქვეყანა მიღებული და მძევალნი, მერმე წარმოვიდა და მოვიდა იმერეთსავე: ხოლო სიკუდილისა შემდგომად სვიმონ მეფისა, მოიყვანა ისაყ ახალ-ციხის ფაშამ გიორგი, ძმა სვიმონ მეფისა ერეკლე მეფიდამ და იზრდებოდა ახალ-ციხეს და ვითარ განდიდნა აბაშიძე და არღა-რა ეგოდენ მორჩილებდა ფაშასა და არცა-და აქუნდა ქრთამნი ეგოდენნი იმერეთისა-გან, დამართა წინაშე ხონთქრისა: განრისხნა ხონთქარი მუსტაფა და წარმოავლინა აზრუმის ფაშა სპითა დიდითა ზღვით და ხმელით, რათა დაჰყონ წელი შვიდი იმერეთს და მოაოხრონ სრულიად ციხეებითურთ: წარმოემართა აზრუმის ფაშა კერძოთა გურიისათა. ხოლო ქეჰა თვისი წარმოავლინა სპითა ახალ-ციხეს, რათა შემოიკრიბოს სპანი სამცხისანი და შთავიდეს იმერეთს: ამის-მან მცნობელ-მან აბაშიძემ შემოიფიცა სრულიად იმერნი, გურიელ-დადიანი-თურთ და დახიზნა იმერეთი. მერმე შემოიკრიბნა სპანი და შეკრა გზანი: მაშინ ფაშამ გამოვლო ჭოროხი ნავის ხიდითა და დასდგა გურიას. ხოლო ქეჰა და ახალ-ციხის ფაშა მოადგნენ კაკას ხიდს. ვერ დაუდგეს იმერთა დიდროვანთა თოფთა ცემისა-თჳს, გამოვლეს ოსმალთა, ჩამოვიდნენ და დასდგნენ ბაღდადს: კვალად გამოვიდნენ ზღვით ოდიშს ოსმალთა სპანი. არამედ ვერა რაი ხცნა სარასკარ-მან სპათა თვისთა. ვერცა ქეჰამ სარასკარისა. ვინათ-გან იყუნენ გზანი ყოვლ-გნით შეკრულნი: მერმე უარ-ჰყო ფიცი აბაშიძისა გურიელ-მან და მივიდა წინაშე სარასკარისა და მიქელაძესა გიორგის, ვინად-გან მტერობდა ლიპარიტიანი წინა-თქმულთა-თჳს იგიცა მივიდა მიმდგომითა თვისითა წინაშე ქეჰასა: ამან მიქელაძე-მ ჰყო ყოლაუზობა და აცნობა ამბავი სარასკარსა ქეჰასი: მაშინ წარმოემართა სარასკარი იმერეთსა ზედა და ქეჰას უბრძანა მისლვა არგვეთს: შემოვიდნეს და მოსწვეს არგვეთი ოსმალთა და მოადგნენ ჭალა-ტყის კოშკებთა, რომელი განემაგრა აბაშიძეს

თხრილებითა. განმაგრდნენ მეციხოვნენი და მოსრვიდნენ მრავალთა ოსმალთა: შემდგომად მოუხდა ისაყ ახალ-ციხის ფაშა სპითა შემოტევებით, აღიღო თხრილნი და მიუდგინა ქვეშე მთხრელნი და წარმოვიდა თვით: ხოლო შემდგომად შეთხრისა მისცეს ცეცხლი და გარდმოაბრუნვეს სამნივე იგი კოშკნი ძირითურთ და დაირღუნეს: ეჰა უცხო, რამეთუ მორჩა კაცი ერთი უვნებელად და განუტევეს ოსმალთაცა: ხოლო ოდიშს შემუსრნეს ციხე რუხი და დაადგინეს მცველნი თვისნი და მოსტყვევნნეს მრავალი დაბნები და აღაშენეს ანაკრიას ციხე:

არამედ შეიწყალა ღმერთ-მან ქვეყანა ესე, მოკუდა სულტან მუსტაფა *) და დაჯდა სულტან აჰმად და იქმნა შფოთი დიდი

*) შთამომავლობა ხონთქრისა არს ესრეთ: ა, ოთმან ძე ოთუღლალისა დაჯდა ქს. ჩტგ: მოკუდა ოთმან ჩტკზ, დაჯდა ორხან. მოკუდა ორხან ჩტნთ, დაჯდა ძე მისი მურად. მოკუდა მურად ჩტოთ, დაჯდა ბაიეზით ძე მისი. ესე შეიპყრა ლანგ-თემურ, მოკუდა ბაიეზით ჩუგ. დაჯდა სულეიმან ძე მისი, მოკვდა სულეიმან ჩუი. დაჯდა მუსა ძე მისი, მოჰკლა მუსა ძმა-მან თვის-მან მაჰმად ჩუიგ და დაჯდა მაჰმად, მოკუდა მაჰმად, ჩუკბ, დაჯდა მურად ძე მისი: ამან მოსტყვევნა ცხომი, მოკუდა მურად ჩუნა. დაჯდა მამად ძე მისი. ამან აღიღო კოსტანტიპოლი. მოკუდა მაჰმად ჩუპ, დაჯდა ბაიეზით ძე მისი. მოკუდა ბაიეზით ჩფი, დაჯდა სელიმ ძე მისი. ამან მოგზავნა იმერეთს სარასკარი. მოკუდა სელიმ ჩფკ, დაჯდა სულეიმან ძე მისი. ამან მოგზავნა ბაგრატ-ზედ სარასკარი. მოკუდა სულეიმან ჩფჲვ, დაჯდა სელიმ ძე მისი. მოკუდა სელიმ ჩფო დაჯდა მურად ძე მისი. მოგზავნა ამან ლალა ფაშა: მოკუდა მურად ჩფჟე, დაჯდა მაჰმად ძე მისი, მოკუდა მაჰმად ჩქდ, დაჯდა აჰმად ძე მისი. გარდაადგინეს აჰმად ჩქიზ, დაჯდა მუსტაფა ძმა მისი. გარდაადგინეს მუსტაფა ჩქიჱ, დაჯდა ოსმან ძმა მისი. გარდაადგინეს ოსმან ჩქკბ, დაჯდა იგივე მუსტაფა, გარდადგა მუსტაფა ჩქკგ, დაჯდა მურად ძმა ოსმანისა. გარდაადგინეს მურად ჩქმ, დაჯდა იბრაიმ ძმა მურადისა, მოკუდა იბრაიმ ჩქმჱ, დაჯდა მაჰმად ძე მისი. მოკუდა მაჰმად ჩქპზ, დაჯდა სულეიმან ძე მისი. გარდაადგინეს სულეიმან ჩქჟა, დაჯდა აჰმად ძმა სულეიმანისა. გარდაადგინეს აჰმად ჩქჟე: დაჯდა მუსტაფა ძმა აჰმადისა: ამა-მოგზავნა იმერეთსა ზედა აწ სარასკარი. გარდაადგინეს მუსტაფა ჩღგ, დაჯდა აჰმად ძმა მუსტაფასი, გარდაადგინეს აჰმად ჩღლ, დაჯდა მაჰმად ძე მუსტაფასი. მოკუდა მაჰმად ჩღნდ, დაჯდა ოსმან ძმა მისი.

სტამბოლს. ამის-თჳს მოუწერეს სარასკარსა, რათა უკუნიქცეს: მაშინ სარასკარ-მან უბრძანა ქეჯას, რათა დაეხსნას აბაშიძეს და უკუნიქცეს. ამის-თჳს ქეჯამ იჩემა ნათესავობა აბაშიძისა და ეგრეთვე აბაშიძემ და მიუთხრა ქეჯამ შემუსრვა შორაპანისა და ნახვა ქეჯასი და მისცეს ძღვენი სარასკარსა და მან აღუსრულოს ყოველი წადილი აბაშიძეს: ხოლო აბაშიძე-მ აღუთქვა ყოველი და ნახვა ქეჯასი, უკეთუ მომატანოთ სპანი ჩემნი: ამისი ნება ჰსცა ქეჯამ და აღმოარჩია იმერთა, რაჭველთა და ლეჩხუმელთა აბაშიძე-მ ფ მხედარნი შეჭურვილნი და თავ-ჰყო მათდა ქაიხოსრო-იაშვილი, მიიტანნა და მივიდა ქეჯასსა: მაშინ ნახევარნი შეუძღვნენ და ნახევარი უკანა ჰყვებოდნენ აბაშიძეს: ისილა ქეჯა-მ, პატივ-სცა, ჰყვეს პირი, რომელიცა აღუთქვა, შერმე ანიჭა ქეჯა-მ და წარმოვიდა: ამის-თჳს შემუსრა აბაშიძე-მ შორაპანი და მისცა მძევალი და ქრთამი. არამედ აშვილა ქეჯა-მ გიორგი ძე ალექსანდრე მეფისა აბაშიძეს და ჰყო მოურნედ მისსა და დაუტევა მეფედ გიორგი და თვით უკუნიქცა და წარვიდა: ხოლო იმერთა ბრძანებითა აბაშიძისათა შეჰკრეს მთა ფერსათი და მოსრვიდენ მრავალთა ოსმალთა. კვალად ეწივნენ იმერნი, მოკლეს კოლის ფაშა და დაჰკოდეს ხელსა შინა ისაყ ახალ-ციხის ფაშა, აოტეს ოსმალნი და აღიღეს ალაფნი ურიცხვნი, ცხენნი, ჯორნი და აქლემნი კიდებულნი და მოვიდნენ წინაშე აბაშიძისა: ხოლო სარასკარ-მან გავლო გურია და წარვიდა: ეგრეთვე ოდიშითცა წარვიდნენ ოსმალნი და დაიპყრა აბაშიძემ კვალად მთავრობა ქს. ჩლგ, ქრ. ტჲა: ხოლო გიორგი ძე ალექსანდრე მეფისა, რომელი დაუტევეს მეფედ შეშინდა აბაშიძისა-გან და შევიდა ქუთათის ციხესა შინა. არამედ მიქელაძე გიორგი ერთ გულობდა მას და ჰყვა ასული გიორგი მეფისა, ასულის წული თვისი, რამეთუ ოდეს წარვიდა ისპაანს დაუტევა მის-თანა: ამან განუზრახა გიორგი ქუთათისს მყოფსა: „რამეთუ მოიკლა მამაცა შენი მტერობითა გიორგი მეფისათა და აწ არს მპყრობელი ქართლისა და ძლიერი, მე მოგცე ასული მისი, შეირთე იგი და მწეობითა მისითა დაიპყრა იმერეთი:« ესე სთნდა გიორგის, მოიყვანა სახ-

ლსა თვისსა და აქორწინა როდამის-თანა და იყო ქუთათისვე მწირად ფრიად: არამედ შემდგომად ამისა, უვლინებდა ვახტანგ განმგებელი ქართლისა საფასესა მრავალსა. გარნა აბაშიძე უმეტესად განდიდნა და განმდიდრდა, რამეთუ დადიანი, გურიელი მოწოდებითა მისითა მის წინაშე იყჳნენ მარადის:

ამ ჟამებთა მოიხსენა თამარ ასულ-მან აბაშიძისა-მან შური გიორგი მიქელაძისა და ნება მისცა აბაშიძემანცა, ვინად-გან მისცა ასული გიორგი მეფისა გიორგის ძესა ალექსანდრე მეფისა, გამოაძეს მიქელაძე მამულისა-გან და დაიპყრა საჭილაო სამიქელაო ლიპარიტიან-მან, ხოლო მიქელაძე წარვიდა ქართლს. შემდგომად განევლტო ლიპარიტიანსა ძმა თვისი იესე, რომელსა ეპყრა ლეჩხუმი ნებითავე ლიპარტიანისათა და მივიდა წინაშე გიორგისა ქუთათისს, რამეთუ ამას იესეს ცოლად ჰყვა მარიამ, მამიდა გიორგისა, ასული ბაგრატ მეფისა: ამის-თჳს შეშინდა ლიპარტიანი, მოვიდა ლეჩხუმს, გამოასხნა სადონი იესესნი და დაადგინნა თვისნი და მისცა ძესა თვისსა ბეჟანს ლეჩხუმი და უხუცესსა კაციას დადიანობა და შედეგსა გაბრიელს მონაზონსა ჭყონდიდლობა და თვით ლიპარტიანობდა კვალად და იყვნენ მორჩილებასა შინა მისსა ძენი მისნი: არამედ პირველითვე მიელოთ ესოდენთა ბოროტებათა შინა მთავართა კერძონი თვისნი აზნაურნი, დაბანი და ციხენი. ერისთავს რაჭა, გლოვა ჯაფარიძითურთ, იაშვილს კვარა, წულუკიძეს ხოტევი, აბაშიძეს სვერი: არამედ სვერი მისცა პაატა აბაშიძეს შანაოზ მეფე-მან, ლიპარტიანს ლეჩხუმი და საჭილაო სამიქელაო-თურთ, გურიელს საჯავახო და ჯიჩავაძენი მარადის იყჳნენ წინაშე მისსა:

არამედ დაამშვიდა აბაშიძემ იმერეთი ხდომა-ოხრებათა-გან ფრიად, რამეთუ ვერ-ვინ იკადრებდა პარვად რისამე, კვალად ვერცადა-ვინ იკადრებდა განყიდვად ტყვისა, თვინიერ მისსა. არამედ ოდიშს და გურიას იყიდოდა ტყვენი ფრიად და უმეტეს ოდიშს ლიპარტიანისა-გან: ამ ჟამებთა ეზრახა ვახტანგ განმგებელი ქართლისა აბაშიძეს მძახლობასა და სთხოვა ძე მისი ლევან ქართლს, რათა მისცეს საბაშიო ქართლისა და ასული თვი-

სი და იყოს სიმტკიცე მათ შორის: ესე განიხარა აბაშიძე-მ, არამედ მიუთხრეს კაცთა მზაკვართა, უკეთუ წარუვლინოს ძე, მან წარგზავნოს წინაშე ყეენისა: ესე ირწმუნა აბაშიძე-მ, ვინად-გან ჰყვა გიორგის ასული გიორგი მეფისა და სწერდა ვახტანგს მწყობასა მისსა და არღა-რა იქმნა მათ-შორის მძახლობა. ამის-თჳს დაუტევა ვახტანგ აბაშიძე და იწყო მწყობა გიორგისა, გარდაასბირა კათალიკოზი და გენათელი და ერისთავი შოშიტა, რამეთუ შოშიტას ესვა ცოლად ასულის-წული აბაშიძისა ალექსანდრეს მეფის ასული და იყო ქალი იგი ხელ და სულელ და სძულობდა ერისთავი და ენება განტევება მისი. არამედ არა ძალედვა აბაშიძის-გამო: ხოლო იხილა-რა მიზეზი ესე, შეითქვნენ ამათ-მიერ, რომელნი ვახსენეთ და გამოიყვანეს გიორგი ქუთათისიდამ და უწოდეს მეფედ ქს. ჩღზ, ქრ. ტჟე.

ქვ, მეფე გიორგი ვ, დ წელი ჰმეფა:

ხოლო დაჯდა გიორგი მეფედ ძე ალექსანდრე მეფისა. მიუვლინა აბაშიძეს, რათა დაუტეოს სამეფო ყოველი და დაიპყრას მამული თვისი: მაშინ აბაშიძემ წარუვლინა კათალიკოზი და გენათელი, რათა ჰყოს ზავი და მშვიდობა. არამედ კათალიკოზისა და გენათლის განზრახვითა, არღა-რა გამოუტევნა მეფე-მან იგინი, რამეთუ ეტყოდნენ. „უკეთუ არა განვიტეოთ მოგერთვნენ ყოველნი იმერნი:“ მაშინ დაუტევებდნენ აბაშიძეს და მიერთოდენ გიორგი მეფესა. ამის-თჳს ეზრახა აბაშიძე ლიპარტიანსა, მოვიდა ლიპარტიანი სპითა შეკრებული და დასდგა ვაკესა შინა: ხოლო ქუთაოის იყო მეფე რაჭის ერისთვით და იმერლით. წარავლინა მარბიელი რაჭველნი და იმერნი რაოდენნიმე მათ-თანა და შეესივნენ დაბნებთა ვაკისათა: მცნობელ-მან აბაშიძე-მ, უბრძანა სპათა თვისთა. მოეტევნენ, მოსრნეს და შეიპყრნეს უმრავლესნი რაჭველნი, ტყვე-ჰყვეს და დაყიდეს სრულიად: მაშინ ერისთავი წარვიდა სპათა განმრავლებისა-თჳს. ამ ჟამებთა მო-

კუდა ცოლი ლიპარტიანისა და ასული აბაშიძისა თამარ სჱნითა ბოროტითა: მაშინ მოიხსენეს შური მამისა თვისისა ძეთა ლიპარტიანისათა განტევებისა-თჳს დედისა მათისა, დაუტევეს მამა და მოერთვნენ გიორგი მეფესა: ეგრეთვე ძმის-წულნი აბაშიძისანი, რამეთუ ვახუშტის მისცა ასული თვისი განმგებელ-მან ქართლისა-მან ვახტანგ და უკუბირდა ბიძასა, დაუტევეს და მოერთვნენ მეფესა. ზურაბ, სვიმონ და ვახუშტი:

არამედ თუმცა ჰყვეს მეფედ გიორგი. გარნა ვერ გამოვიდა ქუთათისიდამ ამ ჟამამდე. ხოლო აწ გამოვიდა და რომელნი არა მიერთოდნენ იმერნი სტყვენვიდნენ და ეკირთებოდნენ მამულთა მათთა და წინა-აღუდგებოდიან აბაშიძისანი და იყო ხდომა მარადის: შემდგომად მოადგა მეფე კაცხს რომელი ეპყრა აბაშიძეს ციხე. მაშინ ლიპარტიანი მსილველი ამისა, მოვიდა რაჭას ერისთვისა-თანა ძაძოსანი, რათა შეეწიოს აბაშიძეს, ეტყოდა: „ძე ხარ მისი და არა ჯერ-არს განწირვად შენ-გან იგი:“ ესმინა ერისთავ-მან, შეკრბნენ ორნივე სპითა თვისითა, მოვიდნენ და დადგნენ ფარცხა-ნაყანევს. აქეთ აბაშიძე შეკრებული სპითა წარვიდა მათ-თანა, რათა შეკრბნენ და მოვიდნენ მეფესა ზედა: ამისთა მცნობთა განაზრახეს მეფე, რათა არა შეჰკრიბონ იგინი. არამედ მსწრაფლად ვლეს ღამე იგი და დილას დაესხნენ ლიპარტიანსა და ერისთავსა და იქმნა ბრძოლა ფიცხელი, სძლეს მეფისათა და ივლტოდნენ მეგრელნი. მოსრვიდენ და შეიპყრობდნენ, ქს. ჩღთ, ქრ. ტყზ: აღიღეს ალაფი მათი და პყრობილნი დაჰყვიდნეს ვეცხლთა ზედა: ამის მცნობი აბაშიძე უკუმოიქცა და მოვიდა სვერს ციხესა შინა. ხოლო მეფე მოადგა კაცხსავე, მცირესა ხანსა შინა მოსცა პაატა-მ ძე-მან აბაშიძისა-მან ციხე. არამედ უტეხა პირი, განყიდნნა ხიზანნი და დაიპყრა ციხე თავისად: მერმე მოადგა აბაშიძეს სვერს მყოფს. არამედ ვინადგან მტკიცე არს სვერი ვერა რაი ავნო და მოეცალა. შემდგომად შემოიკრიბნა იმერნი და წარვიდა მეფე რაჭას, ანუ დაიპყრას, ანუ დაიმორჩილოს, გარდავლო ნაჯიხურევი და დასადგა მაორს. არამედ წულუკიძე, იაშვილი და ჯაფარიძენი იყვნენ ერი-

სთვისა-თანა, ვინად-გან იყო გიორგი წულუკიძე სიძე ერისთვისა: მაშინ ღამით შემოეპარნენ რაჭველნი და მოკლეს ჩხეიძე სალთ-ხუცესი, აღუძნდა მეფესა და წარვიდა ხოტევსა ზედა. არამედ სცნეს რა სიმტკიცე ხოტევისა უკმოიქცა მეფე და მოვიდა იმერეთს. ამისა შემდგომად მოადგა მეფე ნავარძეთს ციხესა აბაშიძისა. ამ ჟამთა განუტევა ერისთავ-მან შოშიტა-მ ცოლი და შეირთო ჩიქოანის იესეს ცოლი მარიამ, მამიდა გიორგი მეფისა და დაჲ განუტევა:

ხოლო მოდგომილს ნავარძეთს მეფეს აზრასეს ძეთა ლიპარტიანისათა კაცია და ბეჟან, რათა ულაშქროს მეფე-მ და გარდააყენონ მამა მათი და დაიპყრან მათ ოდიში: უსმინათ მეფე-მან, მოუდგინა ნავარძეთს ქველი წერეთელი და თვით წარვიდა ოდიშს, ვერ წინა-აღუდგა ლიპარტიანი. არამედ ივლტოდა აფხაზეთს: ხოლო ამათ დაიპყრეს ოდიში და მიჰყვნენ აფხაზეთს, მუნ წინააღუდგა შარვაშიძე, ზავ-ჰყვნეს მის-თანა, უკმოიქცნენ ოდიშსვე და დასვეს კაცია დადიანად. მერმე მოვიდა მეფე იმერეთს. ხოლო ქველ-მან აღიღო ნავარძეთი და წარგზავნა მეფე-მან ზარბაზნები მისი კაცხს. გარნა მეფისა ოდიშს ყოფასა შინა მოუხდა ერისთავი ჭალა-ტყეს, რეცა მწე-ყოფისა-თჳს აბაშიძისად, მოსტყუევნა სრულიად და წარვიდა რაჭასვე. მაშინ: ვინად-გან გურიელი არა მწე-ეყოფოდა მეფეს აბაშიძის-გამო. ამის-თჳს შეკრებული მეფე წარვიდა მის-ზედა: მისრულს ვერ წინა-აღუდგა გურიელი თვინიერ სიმაგრეთა შინა და მოსტყუევნეს გურია. არამედ აოტეს ბეჟან ლეჩხუმელით საჯავახოსა შინა და მოკვდა კაცია დადიანიც ძმა ბეჟანისა ოდიშს ხუნაგითა. ამის-თჳს უკმოიქცა მეფე და მოვიდა იმერეთს: მაშინ მოვიდა ლიპარიტიანი და დაიპყრა მანვე ოდიში. ეზრახა გურიელსა და შეირთო ასული გურიელისა თამარ ცოლად: ხოლო აბაშიძეს სვერს ციხეს მყოფს მოუვლინა ვახტანგ ქართლის განმგემ კაცნი და ცხენნი და ყოველნი სახმარნი, წარვიდა და იმყოფებოდა ქართლს, რამეთუ ვახუშტი წინათვე წარიყვანა და მისცა ყოველნი, რო-

მელნიცა აღუთქვა აბაშიძეს: ხოლო შემდგომად ამისსა დაიზავა მეფე-მან ლიპარტიანი. შემოიკრიბნა სპანი იმერთანი ლიპარიტიანი-ურთ, შევიდა რაჭას, მოსწვა, მოსტყვევნა სხოვადმდე ქს. ჩღია, ქრ. ტყთ: არამედ ლიპარიტიანი იქმნა შინა-განმცემელ. ამის-თჳს უკმოიქცა მეფე და ჩამოვიდა იმერეთს. არამედ ვინად-გან იყო გიორგი მეფე ცუნდრუკი, მომსვეჭელი, ანგაარი, ვეცხლის-მოყვარე, შეიზრახნენ გურიელის-თანა ლიპარტიანი, ერისთავი და ბეჟან ლეჩხუმის ბატონიცა მოვიდა მამისა-თანა: ამას მიჰყვა ზურაბ აბაშიძე, მოიყვანეს და ჰყვეს მეფედ გურიელი ქს. ჩღია, ქრ. ტყთ:

კვალად გურიელი მამია, ა წელი ჰმეფა:

ხოლო გიორგი მეფე ვერ წინა-აღმდგომი წარვიდა ქართლს, ისტუმრა ვახტანგ გორს და პატივ-სცა. არამედ იყო აბაშიძეცა მუნ მის-თანა და გურიელ-მან დაიპყრა იმერეთი. განუტევა ცოლი თვისი ასული აბაშიძისა ელენე. მოიყვანა ერისთვის დაჲ თამარ (რომელსა განეტევებინა ქმარი პირველი ჩხეიძე პაპუნა), შეირთო იგი და იქორწინა და გურიას დასვა ძე თვისი გიორგი გურიელად: ხოლო გიორგი მეფე-მან გორს მოითხოვა ვახტანგისა-გან აბაშიძე, რათა მისცეს მესისხლე თვისი. მაშინ ვახტანგ ზავ-ჰყო მათ-შორის, გამოუხსნა აბაშიძეს მძევალნი ძე და ასული და აბაშიძე წარმოავლინა იმერეთს და მოვიდა გურიელისა-თანა. მერმე წარმოუვლინაცა მძევალნი ძე და ასული აბაშიძეს ვახტანგ: ხოლო გიორგი მეფე წარვიდა სამცხეს, შეიწყნარა ისაყ ფაშამ და აღუთქვა მწე-ყოფა, არამედ ეზრახა ახალციხიდამ ლეჩხუმის ბატონს ბეჟანს, რამეთუ ზურაბ აბაშიძე განდგომილი იყო გურიელისა-გან და მოვიდა მეფისა-თანა. ვინად-გან ეტყოდნენ ზურაბს, რათა განეყოს ბიძასა თვისსა. არამედ ზურაბს წილნი თვისნი სრულიად განეყიდა ტყვედ: ეს შეუძნდა და წარვიდა:

ხოლო ზაფხულს წარმოვიდა მეფე ახალ-ციხიდამ ზურაბით, გამოვლეს ღამით არგვეთი არავის-რა ავნეს და მივიდნენ ლეჩხუმს, მუნ შემოიკრიბა ბეჟან ლეჩხუმლით და წარმოვიდა არგვეთსა ზედა. მცნობი ქუთათის მყოფი გურიელი წარმოვიდა არგვეთს აბაშიძით, ერისთვით, იმერლით და გურიელით, რათა არა მიუღონ არგვეთი და მოვიდნენ ჩხარს. გარდმოვლო მეფემანცა თხილთა წყაროდამ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი ჩხარს ქს. ჩღიბ, ქრ. უ, და მოისვროდნენ გურიელისანი კნინღა სივლტოლად: იხილა ბეჟან და ზურაბ, მოუხდნენ გვერდით კერძოდ და იწყეს ცემა-თოფთა. მოჰკლეს გიორგი წულუკიძე და ივლტოდა პაატა ჩხეიძე და ერისთავი, იძლია გურიელი და წარვიდა რაჭას და სხვანი სპანი დაითვანჩნენ არგვეთს შინა: მიჰყუჩნენ მეფისანი, მოსრვიდნენ და შეიპყრობდნენ უმეტეს გურიელთა და დაიპყრა იმერეთი გიორგი-მ:

კვალად გიორგი მეფე, ი თთჳც ჰმეფა:

ხოლო პყრობილნი განჰყიდეს ოსმალთა ზედა და იმღერდიან გურიულთა: „ჩვენი თეთრი ჩვენვე შემოგვაქციესო:“ და აბაშიძე სვერიდამ მივიდა ქართლს და შემდგომად მცირედისა მოადგა მეფე სვერს, ვერ აღიღო და მოეცალა. არამედ ზურაბ შეუჩინა მეციხოვნეთა და აღუთქვა ნიჭნი, მისცეს ზურაბს და დაიპყრა მან სვერი. ხოლო გურიელი ეზრახა ბაქარს ძესა ვახტანგ მეფისასა, რათა მისცეს გზა, მოეგება იგი ქცხინვალს და დიდითა პატივითა წარიყვანა გორს. გარნა უფროსად უმასპინძლებდა კათალიკოზი დომენტი, უძღჳნეს და წარუძღვანეს კაცნი. მივიდა ჯავახეთს ასან ფაშისა-თანა სიძისა თვისისა და მუნით მოვიდა გურიას. კვალად აბაშიძეს მისცა ბაქარ სახმარნი გზისანი, წარმოუძღვანნა კაცნი, გარდმოვლეს კუდარო და მოვიდა რაჭას შემოდგომას. ხოლო გაზაფხულს მეფეს გეგუთს მყოფს შეასმინა ზურაბმ აბაშიძე ნიჯარაძე გიორგი, რომელსა

ჰყვა ასული აბაშიძისა. „რამეთუ ვალს მის-თანა და აცნობებს საქმესა შენსა აბაშიძეს და უქო ცოლი მისი და ბიძა-შვილი თვისი კეკლუცობითა და შვენიერებითა.“ ეტრფიალა გიორგი მეფე, ვინად-გან სძულობდა ცოლსა თვისსა. არამედ ვერ იკადრებდა აქამომდე განტევებასა მისსა ვახტანგის-გამო: მაშინ შეიპყრა ნიჟარაძე, წაგვარა ცოლი და მას აღმოხადნა თვალნი: ხოლო ქალი იგი ჰყვა და თან-ეყოფოდა. ესე სიხარულად სჩნდა ზურაბს მტერობითა ბიძისათა:

ხოლო აქა ნეშტსა არჩილისასა ვიტყოდეთ. ვინად-გან დაუტევნა თვისნი იმერეთისა-თჳს და არცა რაი დაშთა იმერეთისა. ამის-თჳს მიეცა ცხოვრებისა მისისა აღსასრული აღწერად იმერეთსა შინა, რად-გან დაშთა მხოლოდ ესე: მისრულს აშტარხანს მოეგება ძე თვისი ალექსანდრე, რამეთუ ესე ალექსანდრე წარეყვანა დიდს მეფეს პეტრეს საფრანგეთს და ესწავა ხელოვნება ზარბაზან-ყუმბარისა და საცეცხლოსა. მივიდა არჩილ მეფე მოსკოვს და პატივით შეიწყნარა ხელმწიფე-მ. მერმე მისცა მამული დიდი და ფელცეხმეისტრობა ალექსანდრეს (ესე არს მინდვრის ცეცხლის მარიგებლობა, რომელ-არს ზარბაზან-ყუმბარის უხუცესობა): შემდგომად ალექსანდრე შეიპყრეს ნარვას შვეთა და წარიყვანეს პატიმრად სტოკოლმას და იყოფოდა მუნ რაოდენმე წელსა და არჩილ მოსკოვს: მერმე გამოუტევეს ალექსანდრე პაემნითა, რათა იხილოს მამა და ცოლი თვისი, რომელი ჰყვა მოსკოვს. არამედ მოსრული რიგას მოკუდა ალექსანდრე შირიმის სენითა ქს. ჩღი, ქრ. ტჟც და მოსწყდა უძეოდ. რა მოიღეს მოსკოვს მისცა ხელმწიფე-მ სასაფლაოდ დონის მონასტერი და დაფლეს მას შინა: ხოლო შემდგომად დიდისა მწუხარებითა მიიცვალა არჩილ მეფეცა ქს. ჩღიბ: ქრ. უ და დაფლეს დონსვე დიდითა პატივითა და დაშთენ დედოფალი ქეთევან და ასული დარეჯან. ამას ეპყრა ყოველი მამული მამისა თვისისა და იყოფოდა პატივით ხელმწიფისა-გან

ხოლო იმერეთს შეიზრახნენ კვალად გურიელი, დადიანი, ერისთავი, აბაშიძე და ბეჟან ლეჩხუმით, შეკრბნენ ესენი და

მოვიდნენ ნოემბერს ოკრიბას, ხოლო გიორგი მეფე იდგა ქუ-თათისს, ზურაბ აბაშიძე და იმერნი მის-თანა შეკრებულნი: დღე-სა ერთსა წარვიდა სვიმონ აბაშიძე, რათა იხილოს ტალანი. ხოლო ტალათა მათ ბრძოლა უყვეს და აოტნა იგინი სვიმონ, მოეშველნენ სპანი გურიელისანი თვისთა და აოტნეს სვიმონ: ამას მოეშველა მეფე სპითა, ამის-თჳს აღმხედრდა გურიელიცა სრულიად თვისითა, ეკვეთნენ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი, იძლია მეფე და ივლტოდა, ამათ მოსრნეს სპანი მათნი და შეიპყრნეს უმრავლესნი, დაჭყვიდნეს სრულიად ოსმალთა ზედა ქს. ჩლიგ, ქრ. უა: და იმღერდიან გურიელნი. „ჩვენი თეთრი ჩვენვე შემოგვაქციესო:“ და აღმოიხუნეს გურიელთა ვეცხლნი თვისნი:

კუალად გურიელი მამია, ბ თოჸც ჭმევა:

ხოლო მეფე წარვიდა ქართლს და გურიელ-მან დაიპყრა იმერეთი და დაიმორჩილნა ურჩნი. გარნა გიორგი მეფე ისტუმრა სვიმონ ტფილის, უძღუნა და დაასადგურა ქართლს. შემდგომად წარვიდა ახალ-ციხეს ისაყ ფაშისა-თანა. არამედ მოკუდა გურიელი მამია ქს. ჩლიდ, ქრ. უბ, იანვარს ე: წარიღეს გურიას და დაფლეს შემოქმედს სამარხოთა მათთა და დაჯდა ძე მისი გურიელად: მაშინ ვინად-გან ეზრახოდა ბეჟანს მეფე და ზურაბ იყო მის-თანა, ამის-გამო შეშინდა ერისთავი შეერთებისა-თჳს მათთა, გამოიყვანა ჭყვიშიდამ სიძე თვისი ბააკა ჩიქოანი და მისცა ჭყვიში ბეჟანს და შეიმტკიცნენ იგინი. არამედ ამათ ორთავე ენებათ დანი თვისნი მეფისა-თჳს ცოლად და მეფეს ენება შერთვა აბაშიძის ასულისა ნიჟარაძის ნაცოლარისა. გარნა ამათ ცდუნებითა ურთიერთისათა განატევებინენ მერაბ წულუკიძეს ცოლი და თვინიერ ნებისა აბაშიძისა და ქალისა მის შერთეს მერაბს ქალი იგი, რამეთუ აბაშიძეს უვლინებდა მეფე, რათა არა გაუთხოვოს ქალი იგი. ამის-თჳს მოვიდნენ შეკრებულნი ესენი და უქმნეს ქორწილი მერბს ქალსა მას ზედა:

კვალად მეფე გურიელი, ბ წელი ჰმეფა:

და გაზაფხულ-ზედ ჩამოვიდა მეფეცა, დაიპყრა იმერეთი და შესძინა შურსა ბოროტი და ბრმა ნიჟარაძე გარდმოაგდო-კლდესა და მოკჳდა. არამედ დადიან-გურიელი, ერისთავი და ბე-ჟან იყჳნენ თვის-თვისად და ჰგონებდა ბეჟან დისა თვისისა შე-რთვას მეფისა-გან. გარნა მცირედისა მონითა მივიდა მეფე რა-ჭას. შეირთო დაჲ ერისთვისა, ქჳრივი გურიელის მამიასი და განუტევა როდამ გიორგი მეფის ასული, ქართლს მყოფი ძით და ასულით: მერმე ჩამოვიდა მეფე იმერეთს ერისთვით, მოიმ-ტკიცნა დადიან-გურიელი. ხოლო ბეჟან და ზურაბ უკუსდგნენ და ეკირთებოდენ ქვეყანათა: ამავ წელს ეზრახა იესე მეფე გი-ორგის დატევებისა-თჳს ბიძის ასულისა თვისისა და გიორგი მეფე-მან აღუთქვა კვალად-გებავე მის-თანა და ითხოვა ჯვარი ჩხარისა, რომელი იყო ატოცსა: მან მოსცა როდამ და ჯვარი იგი და კვალად სთხოვა დედოფალი ვახტანგისა და ძენი მისნი. არამედ გიორგი მეფე-მან დაასადგურა როდამ სვანეთს ძი-თურთ და ჯვარი დაასვენეს ჩხარსვე: ხოლო დედოფლისა და ძეთა ვახ-ტანგ მეფისათა არა-ძალ ედვა მიცემად: ხოლო ბეჟანის-გამო მეფისა-გან განდგომილ იყო პაატა ფხეიძე. ამის-თჳს მივიდა მეფე და მოადგა ციხესა მისსა საწირეს, შეუთხარეს და მისცეს წამალი, მყნით მეციხოვნეთა ჩამოსთხარნეს, შეიტანეს წამალი ციხესა შინა და მოსრნეს შემთხრელნი და მესაფრენი და გან-მაგრდნენ უმეტესად: იხილა მეფე-მან და უკმოიქცა ბეგუთს. მერმე ევედრა ბეჟან მეფესა და მოსცა წ მარჩილი, რათა განა-ძოს მამა მისი ლიპარტიანი და ჰყოს იგი დადიანად: მაშინ მე-ფე-მან არღა-რა გამოიძია უმჯობესი ვეცხლისა-თჳს, განუტევა ერისთავი და აბაშიძე, შემოიკრიბნა იმერნი, კვალად ბეჟან და ზურაბ მისრულთა ოდიშს ვერ წინა-აღუდგა ლიპარტიანი და დასვა ბეჟან დადიანად ქს. ჩღიე, ქრ. უგ: არამედ ციხენი ეპ-ყრნეს კვალად ლიპარტიანსავე, მოსტყუევნა ოდიში და მოვიდა იმერეთს: შემდგომად კვალად განუტევა ბეჟან და ზურაბ. შე-

მოიკრიბნა ერისთავი და იმერნი, წარვიდა და დასვა კვალად ლიპარტიანივე დადიანად. მერმე მოვიდა იმერეთს: შემდგომად მოიყვანა ლიპარიტიანი გეგუთს, რათა დალაშქროს ბეჟან და განუტევა ლიპარტიანი ამა პირსა ზედა: ესე იხილა ბეჟან არა კეთილ თვისად და იხმია მზაკვარება და ჰყო კათალიკოზი გრიგოლ შუამდგომელ მამისა თვისისა-თანა და აღუთქვა ფიცით: "რათა ზავ-ჰყოს, იხილოს მამა თვისი და დამორჩილდეს მას:" ამის პირითა მიენდო ლიპარტიანი ძესა კათალიკოზის-გამო და მოვიდა მის-თანა მცირედითა მონითა, ისტუმრა კეთილად მამა თვისი ბეჟან. არამედ ღამესა მას შეიპყრნა ყოველნი მონანი მისნი და მოჰპარა საჭურველნი მამასა და დილასა შეიპყრა იგიცა და პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა: მოიყვანა დედა თვისი, განტევებული და მოუდგინა ქმარსავე და იყჳნენ ზოგად აღსასრულადმდე მათდა, შემდგომად შეიპყრნა მისანდონი მამისა თვისისანი, მოსრნა და უმკვიდრო-ჰყვნა დედა-წულით, სხვანი დაჰყიდნა დედა-წულით და დაიპყრნა ოდიში თვით და იწოდა დადიანად:

ხოლო გიორგი მეფე ზამთარსა ამას ერისთვით მოუხდა ზურაბს, მოსტყვევნა მამული მისი და წარვიდა. ამის-თჳს ევედრნენ დადიანი ბეჟან და ზურაბ აბაშიძე ასლანს ახალ-ციხის ფაშასა და აღუთქვეს ქრთამი დიდი, რათა მწე-ეყოს მეფესა ზედა და ჰყოს გურიელი მეფედ: უსმინა ასლან-ფაშა-მან და წარმოვიდა სპითა. ამ ჟამსა მოკჳდა ცოლი მეფისა თამარ და დაფლეს გელათს: თვით მეფე-მან შეიკრიბნა სპანი. ხოლო ფაშას მიეგებნენ ბეჟან და ზურაბ, მოსრულითა ვერ წინა-აღუდგა მეფე და წარვიდა რაჭას, მოვიდნენ ოსმალნი და დასდგნენ ქვა-ციხეს შესლვად რაჭას და იდგნენ მუნ თთჳე ერთ. მერმე უკუნიქცნენ და დასდგნენ ქუთათისს: ხოლო მეფე სპითა რაჭისათა ჩამოვიდა სვიმონეთს. ამისი მცნობი ფაშა მსწრაფლ წარმოვიდა, ეწ-ვეთნენ სვუმონეთს და იქმნა ბრძოლა ქს. ჩღივ, ქრ. უდ, იძლია

მეფე და მოსწყდნენ რაჭველნი და მეფე მივიდა ქართლს. ხოლო ფაშა კვალად დადგა ქუთაისს, მოუსლნენ სვანეთს ბეჟან და ზურაბ დედოფალს როდამს, იავარ-ჰყვეს და წარვიდნენ:

ჟზ, გიორგი გურიელი ვ, გ თთვე ჰმეფა:

მოიყვანეს გიორგი გურიელი და დასვეს მეფედ და ეზრახნენ ერისთავსა შეერთებად. მაშინ მისცა ასული თვისი ერისთავ-მან ძესა ბეჟანისასა ოტიას ცოლად გულქან და შეიმტკიცნენ ამითი და ფაშა წარვიდა ახალ-ციხეს: მაშინ მოვიდოდა ბარგი გურიელისა გურიიდამ: ამას დახუდნენ რაჭველნი სალომინაოსა შინა და აიალაფეს სიმდიდრე გურიელისა და ჰყუჩნეს ტყვედ მონანი მისნი და დაჰყიდნეს: ჰსცნა ესე გურიელ-მან, ივლტოდა გურიასვე: მაშინ სამთა ამათ მთავართა განიყვეს იმერეთი თვის-თვისნი მხარენი და დაიპყრნეს. არამედ გიორგი გურიელს აუშურდა დედა თვისი ელენე, მოიყვანა მონაზონ ყოფილი ძე თვისი, გაკრიჭა, უწოდა ქაიხოსრო და ჰყო გურიელად. მოიყვანა ქრთამითა დადიანი ბეჟან, ერისთავი და ზურაბ სპითა და განაძო გიორგი: ამათ მოარბიეს გურია, მიიღეს ქრთამი და წარმოვიდნენ. ხოლო გიორგი გურიელი მივიდა ახალციხეს და იმერეთს ჩამოვიდა გაზაფხულს გიორგი მეფე, ეზრახა სამთა ამათ მთავართა. გარნა მათ არღა-რა ინებეს მეფობა მისა. შეშინდა და წარვიდა ახალ-ციხეს: მუნ იმზასლენ გურიელი და მეფე, რამეთუ შემდგომად შეპყრობისა ლიპარტიანისა, წარვიდა ცოლი მისი გურიელის ასული თამარ ახალ-ციხეს და ესე შეირთო გიორგი მეფე-მან ცოლად. მაშინ ვინად-გან ისაყ ფაშასა და ასლან ფაშასა აქუნდათ მტერობა და შური ვერღა-რა შემწე ექმნნენ მეფესა და გურიელსა. ამის-თჳს წარვიდნენ ორნივ სტამბოლს:

წარვიდა სტამბოლს გიორგი მეფე:

მისრულთა აზრუმს, მოსცა სპანი გურიელს აზრუმის ფაშა-მან, მოვიდა და დაიპყრა გურია: ამან განაძო დედა თვისი ძეებით-თურთ. ხოლო მეფე წარვიდა სტამბოლს ქს. ჩღიზ, ქრ. უე; არამედ გიორგის გურიელობა შეუძნდა გურიის ერისთავს და ნაკაშიძეს ბეჟანს, რამეთუ ამათით განაძო დედა-მან. ამათ მოუწოდეს ბეჟანს დადიანსა, რამეთუ ასული დადიანისა ჰყვა ბეჟან ნაკაშიძის-შვილს გიორგის: მოსრულსა დადიანს ვერ წინა-აღუდგა გურიელი და წარვიდა ბათომს. ხოლო დადიან-მან მოსტყუევნა გურია და წარვიდა და კვალად დაიპყრა გიორგიმვე გურია: ხოლო ზამთარსა ამას მიზეზ-ჰყო დადიან-მან ზურაბ აბაშიძესა ზედა. შეიკრიბნენ ბეჟან და ერისთავი და მოუხდნენ ზურაბს: ამათ ვერ წინა-აღუდგა ზურაბ, შევიდა სვერს, ამათ მოსტყუევნეს მამულნი მისნი (რამეთუ ამას ბეჟანს ენება ყოფად თავი თვისი, ვითარცა იყო აბაშიძე გიორგი. არამედ ვერ ეწია). მერმე შეუჩინა მსახურნი ერისთვისანი ძმასა თვისსა მანუჩარს, ბეჟან უგრძნეულობისა-თჳს შეიპყრა იგი და პატიმარ-ჰყო დეხვირს ციხესა შინა: მაშინ შეიზრახნენ ზურაბ და ერისთავი მზახლობად, წარგვარეს ცოლი ბაკა ჩიქოანსა, დაჲ ერისთვისა, რომელსა მიუღო პირველ ჭყვიში და შერთეს ძესა ზურაბისასა დავითს, ბიძის ცოლი თვისი, რამეთუ დაჲ ბაკასი ზურაბს ჰყვა ცოლად და შეიმტკიცნენ ამითი სამნივე. კვალად ეზრახა გურიელი დადიანსა, რათა მისცეს ასული თვისი მას, რომელი ჰყვა ცოლად ნაკაშიძე გიორგის და ზავ-ყო ამით. მისცა ნება ბეჟან დადიან მან: მაშინ გურიელ-მან განაძო ერისთავი თვისი და მოადგა ციხესა შინა მყოფს ნაკაშიძეს: აღიღო და წარგვარა ცოლი. თვით განუტევა ცოლი შარვაშიძის ასული და შეირთო ეს ცოლად და მოიმტკიცა გურია დადიანის-გამო: კვალად ერისთავი მოადგა ციხესა კვარას, აღიღო იგი და დაიპყრა თვით, გამოაძო რაჭოდამ იაშვილნი, დაიპყრნა მამულნი მისნი მანვე.

კვალად ზურაბ მოსწყვიტნა ბანა-შვილნი ჩხეიძენი და დაყიდნა დედა-წულით მათით და დაიპყრნა მამულნი მათნი, ეგრეთვე ბეჟანცა მოსრვიდა ოდიშარ-ლეჩხუმელთა და დაიპყრობდნენ ესრეთ:

მოვიდა სტამბოლიდამ მეფე გიორგი:

შემდგომად მოვიდა ახალ-ციხეს სტამბოლიდამ მეფე გიორგი, ამას ბრძანებითა ხონთქრისათა მოსცა სპანი ისაყ ფაშამან და ჩამოვიდა იმერეთს აგვისტოს ქს. ჩლით, ქრ. უზ, ვინადგან მარადის ჩამოვიდოდნენ ოსმალნი თთჳესა ამას და დასდგა ქუთათისს. მაშინ შეკრბნენ სამნივე ესე მთავარნი და დასდგნენ ოკრიბას და არა-ვინ წარჩინებულთაგანი მიერთვნენ მეფესა, თვინიერ მდაბიურთა: ამის-თჳს ეზრახა მეფე სამთა ამათ, რათა ჰყონ მეფედ და დაემორჩილნენ. არამედ მათ არა ინებეს. ხოლო მეფე-მან აღიმხედრა ოსმალი-თურთ და დილასა დაესხა დადიანს, ერისთავს და ზურაბს. გარნა იგინი ივლტოდნენ და წარვიდა დადიანი ზურაბით ოდიშს და ერისთავი რაჭას: მაშინ ოსმალთა მოსრნეს და შეიპყრნეს სპანი მათნი მრავალნი. მერმე მოსტუვევნნეს ოკრიბა, შემუსრნეს ციხენი და კოშკნი. შემდგომად წარვიდნენ ოდიშს, ვერ წინა-აღუდგა დადიანი მუნცა. უყვეს ეგრეცა და მოსწვეს ეკკლესიანიცა: ხოლო უღონო ქმნილ-მან დადიან-მან მისცა ქრთამი დიდი, დაიზავა, უკუმოიქცა მეფე და დასდგა ქუთათისვე: მერმე ზავ-ჰყო მთავართა მათ-თანა და დაიპყრა იმერეთი მშვიდობით:

კვალად მეფე გიორგი, ვ წელი ჰმეფა:

ხოლო გაზაფხულს შეიზრახნენ სამნი ესე მთავარნი და შეუჩინეს სვიმონ აბაშიძე გიორგი მეფესა, რათა მოჰკლას იგი: ამან სვიმონ თხმელის ციხეს მყოფი მეფე ისტუმრა და ნადიმსა ზედა მოჰკლეს მსახურთა სვიმონისათა გიორგი მეფე,

თევდორობის შაბათს ქს. ჩღკ. ქრ. ჳც. და შაიპყრეს სრულიად მისთანანი და დაჭყიდეს: ხოლო ერისთავ-მან აღიღო ციხე კაცხი და გამოიღო საგანძური მისი. მაშინ კვლავად განიყვეს იმერეთი სამთა ამათ მთავართა, ვითარცა პირველ და იყჳნენ მშვიდობით: შემდგომად მოუწოდა ვახტანგ მეფე-მან იმერთა ლაშკრად, წარვიდა ერისთავი, სვიმონ და ლევან აბაშიძენი სპით. მერმე მოვიდნენ უვნოდ ნიჭითა დიდითა: კვალად ზამთარსა ამას მოადგა ზურაბ ხარაგეულს და მამუკა-შვილი იყო ახალ-ციხეს ალექსანდრეს-თანა, რამეთუ ესე ალექსანდრე იყო ძე გიორგი მეფისა, მყოფი ვახტანგ მეფისა-თანა ქართლს, რა მოჰკლეს მამა მისი, მეფე გიორგი, წარავლინა ისაყ ფაშა-მან შავშეთის ბეგი და მოითხოვა ალექსანდრე მეფედ ყოფად იმერეთს ვახტანგ მეფისა-გან. წარუვლინა ნაჭითა და იყო ახალ-ციხეს წელსა ერთსა: ხოლო ზურაბ ვერ შემუსრა ხარაგეული მწეობითა ქართლის მეფისათა და უკუ-ექცა. ვინად-გან ფაშაც ჩამოსლვად იყო: ხოლო ებრძანა ხონთქარსა ისაყ ფაშისა-თჳს გამეფება ალექსანდრესი იმერეთს, შემოიკრიბნა სპანი და ჩამოიყვანა ალექსანდრე იმერეთს. მაშინ შემდურებულ-იყჳნენ ერისთავი და ზურაბ ხარაგეულსა ზედა. ამის-გან ბეჟან დადიანიცა და მეგობრობდენ დადიანი და ზურაბ და არა ინებეს ამათ ალექსანდრე მეფედ. არამედ მიგება ყოვლით მიმდგომითა თვისითა ერისთავი ალექსანდრეს და მისცა კაცხი და საგანძურნი მამისა თვისისა: ხოლო ალექსანდრე-მ საგანძურნი იგი შესძღჳნა ფაშასა ქრთამად და ვითარ არღა-რა მოერთჳნენ დადიანი და ზურაბ განზრახვითა ერისთვისათა მოადგნენ ცუცხვათს ციხესა ზურაბისასა და ბრძოდენ თთჳცა-ერთ: შემდგომად შეუთხარეს და მისცეს ცეცხლი და შეგლიჯა მცირედი ზღუდე. არამედ შეშინდენ მეციხოვნენი და ივლტოდნენ ყოვლითა თვისითა; ღილასა იხილეს ციხე უკაცური, შევიდეს ოსმალნი და დაიპყრეს ციხე და დაადგინნეს მას შინა იენგიჩარნი და წარვიდენ ლეჩხუმს ბეჟანსა და ზურაბსა ზედა. შევიდნენ, მოსწვეს, მოსტყვევნეს. გარნა თუ ბრძოდა ბეჟან. არამედ ვერა რაი ეგდენი ავნო. მერმე

უკუ-მოიქცნენ, გამოვლეს კვალად რაჭა და მოვიდნენ ქუთათისს და ერისთავი დადგა რაჭას. მაშინ ეზრახა ბეჟან დადიანი ფაშას და მისცა ქრთამი იბ ქესა: მან მიიღო ქრთამი, მოჰკვეთა ოტია ჩხეიძეს თავი, რამეთუ იყო თავდები ერისთვისა და მტერი დადიანისა. განუტევა ფაშამ ერისთავი, მოიყვანა ბეჟან, ჰყო ალექსანდრე მეფედ იმერთა ქს. ჩღკა, ქრ. უთ, მოუდგინა ბეჟან მოურნედ, თვით წარვიდა ახალ-ციხეს:

ბჵ, მეფე ალექსანდრე გ, ლა წელი ჴმეფა:

ხოლო ალექსანდრემ დაიპყრა იმერეთი, თვინიერ რაჭის ერისთვისა. მერმე ემზახლა ბეჟან დადიანი ალექსანდრეს და მისცა ასული თვისი ცოლად მარიამ და აქორწინა. არამედ თუმცა იყო ალექსანდრე მეფედ. გარნა ბეჟან დადიანი იყო მოქმედი ყოვლისავე: ამისნი მხილველნი თამარ ცოლ-ყოფილი გიორგი მეფისა და ჭყონდიდელი გაბრიელ, ძმა ბეჟანისა. რამეთუ არა რაი ძალ-უცს ალექსანდრეს, აღიშურვებდენ დიდებასა ბეჟანისასა და წარვიდნენ წინაშე აზრუმის ფაშისა, და შეასმენდენ ისაყ ფაშასა, რამეთუ მიიღო ქრთამი და მისცა ალექსანდრე ბეჟანს, ვითარცა ტყვე: ამის-თჳს მოუწოდა აზრუმის ფაშამ ისაყ ფაშასა და მრავალი ბოროტი შეაჩვენა თამარ ისაყ ფაშასა, უპატიურობა და პყრობილება: ამისი მსმენელი დადიანი ვერა თვისად გეთილად ამას, განუზრახა ალექსანდრეს და მიუწერეს აზრუმის ფაშას განმართლება ისაყ ფაშისა და ქრთამი დიდი, რათა მოსცეს თამარ და ჭყონდიდელი, ანუ დააზაონ: უსმინა აზრუმის ფაშა-მან, მიუღო ისაყ ფაშას ქრთამი და მეფეს. წარმოავლინა ისაყ ფაშა და წარმოატანა თამარ და ჭყონდიდელი: ხოლო მან მოსრულ-მან ახალ-ციხეს მოსცა კრულნი იგინი ბეჟან დადიანსა. ამან ტყვე-ჰყო თამარ დეხვირს ციხეში და ჭყონდიდელს მიუღო ჭღონდიდი და განუტევა. ვინაღ-გან იყო მღუ̂დელ-მთავარი, არა რაი ავნო. არამედ იყო უღთო, მეძავ-მემრუშე, სოდომია და ტყვის-მყიდველ და სავსე ბოროტითა, ხოლო ესე

ფითარებისა-თჳს წარვიდა აბაშიძე გიორგი ქართლს ვახტანგ მეფისა-თანა და მოკჳდა ტფილისს ქს. ჩღკბ, ქრ. უი, ოკდომბერში, წარმოგზავნეს და დაფლეს კაცხს:

კვალად წელსა ქს. ჩღკგ, ქრ. უია, წარვიდნენ აბაშიძენი და რაჭველნი სპითა წინაშე ვახტანგ მეფისა ნიჯადად: მეორესა წელსა მოადგა მეფე ალექსანდრე და ბეჟან დადიანი ჯვარის ციხეს ოკრიბას, რომელი ეპყრა ერისთვის ძმას გედევან გენათელს, შეუთხარეს რა, იყო რღვევად ზღუდე-მან, შეშინდნენ მეციხოვნენი და მოსცეს მეფეს ციხე: გარნა-თუ ერთ-გულებდა ბეჟან დადიანი ალექსანდრეს ზეპირ. არამედ მრავალ-გზის ინება სიკჳდილი ალექსანდრესი მუხთლად და ღალატად: გარნა ვერ შეუძლო თვისის ასულის-გამო და ოდესმე ყრმათა ალექსანდრესაგან, ვინად-გან ერთ-გულებდენ. შემდგომად ამისა მოუხდა ალექსანდრე მეფესა სკანდას მყოფს ერისთავი შოშიტა. ხოლო ალექსანდრე შევიდა ციხესა შინა სკანდას და ერისთავ-მან მოსრნა, მოსტყუევნა, რაოდენნიცა ჰპოვნა და წარვიდა რაჭასვე. წელსა ქს. ჩღკე, ქრ. უიგ: გამოვიდნენ ოსმალნი ფოთს, აღაშენეს ციხე და დასვეს ფაშა და კვალად ქმნეს ოდიშს ორნი ციხენი სხვანი: შემუსრეს რუხის ციხე სრულიად და ნარღვევითა მისითა აღაშენეს უმჯობესად ანაკრია და ფაშასა ფოთისასა მიათვალეს სრულიად ზღვის პირნი

ამასვე წელსა შემოიკრიბა ბეჟან დადიანის-გამო ალექსანდრემ სპანი იმერთა და შეუხდა რაჭას, მოსწევს საწულიკიძო, ვინად-გან იყო ერისთვის კერძოდ, ვერ წინა-აღუდგა ერისთავი. შევიდნენ ესენი სევალმდე, შემუსრნეს კოშკნი მისნი, მოსწვეს რაჭა და მოსტყუევნნეს. მერმე უკმოიცნენ და მოვიდნენ იმერეთს შოებულნი: კვალად განზრახვითა ზურაბისათა მოადგნენ მეფე და დადიანი შორაპანს, რამეთუ ეპყრა ლევანს ძესა გიორგი აბაშიძისასა და იყო იგი რაჭას, რამეთუ რაჭველთა-გან იყო მარადის ხდომა და კირთება იმერეთისა, არამედ მცირედისა შემდგომად მოსცეს ციხე. გარნა ქონება მუნებური წარიღო დადიან-მან და ციხე მისცა ზურაბს წელსა ქს. ჩღკვ ქრ. უიდ:

მოკჳდა გურიელი გიორგი, დაჯდა ძე მისი მამია, ნაშობი შარვაშიძის ქალისა-გან და მომკჳდარ იყო ცოლიცა ერისთვისა მარიამ მეფის ქალი. იზრახნენ დადიანი და ერისთავი ყოფად ზავისა. მაშინ იმზახლენ და მისცა ბეჟან ასული თვისი, გურიელის ცოლყოფილი ერისთავს ცოლად, დაიზავნენ და ჭყვეს მშვიდობა· ესე შეუძნდა ზურაბს და შეასმენდა ისაყ ფაშას· ამისთ-თვის წარავლინა ძე თვისი უსუფ ფაშა და ჩავიდა იმერეთს. ამას მოეგება ალექსანდრე მეფე და დასდგნენ გეგუთს. მოუწოდეს ბეჟან დადიანსა. ხოლო იგი მოვიდა ურიდლად ძითა თვისითა, რამეთუ აღეთქვა ფაშას უვნებელობა: შევიდა ბეჟან კარავსა ფაშისასა და თაყვანის-სცა, მაშინ დასცა ბეჭსა *) ხანჯალი მამად-ბეგ მესაჭურჭლე-მან ფაშისა-მან და განგჳრიმა ბეჟან დადიანი და მოკჳდა ქს. ჩლგჲ, ქრ. უიგ. ხოლო ძე მისი ოტია ივლტოდა. ლევნა უყვეს ოსმალთა და მოსრნეს მრავალნი ოდიშარნი და თავი ბეჟანისა წარგზავნეს ისაყ ფაშისა-თანა და მან წინაშე ხონთქრისა, მერმე მოუწოდა ერისთავსა უსუფ ფაშამ, მოვიდა იგიცა სპითა და შეჭყვნენ კარავსა ფაშისასა სპანი თვისნი ერისთავს, პატივ-სცა ფაშა-მან დააზავა მეფე და ერისთავი და წარვიდა ქართლს ფაშა. ხოლო ოტია ძე ბეჟანისა დაჯდა დადიანად:

შემდგომად მცირედისა შეიშურნენ ოტია დადიანი და ძმა მისი კაცო, შეიპყრა ოტია-მ, წარმოუვლინა ერისთავსა და პატიმარ-ჭყვეს კვარას ციხესა შინა კაცო. შემდგომად მოადგა მეფე ციხესა შორაპანს და ვერ მისწურა წაღებად, მოიყვანა ზურაბ აბაშიძე-მ სპანი ოსმალთა და მისცა მათ შორაპანი და დასდგნენ მას შინა ოსმალნი და ალექსანდრე წარმოვიდა თვისად. მერმე მოადგა ერისთავი სადმელს ციხესა იაშვილისასა. მაშინ წარუვლინა მეფე-მან ლევან აბაშიძე, რათა მოეცალოს ერისთავი ციხესა, რამეთუ ლევან დედით ძმა იყო ერისთვისა:

---

*) დედანში სწერია ბეჟსა ან უნდა იყოს ბეჟანსა ან ბეჭსა: დ. ჩუბინაშვილი.

ხოლო ერისთავ-მან შეიპყრა ღალატით ლევან და წარუვლინა დადიანს პატიმარი: მსმენელი ალექსანდრე შეკრებული სპითა, დამე იდუმალ გარდავლო მთა: განვლო რიონის ფონი და დილას დაესხა ერისთავს სადმელს, ივლტოდა ერისთავი. მოსრნეს და შეიპყრნეს მრავალნი, განათავისუფლეს ციხე და წარმოვიდა იმერეთსავე მეფე: ხოლო დადიან-მან განუტევა ლევან აბაშიძე და გამოუხსნა მძევალნი. მაშინ მოკუ̂და ერისთავი შოშიტა და დაჯდა ძე მისი გრიგოლ ერისთავად და ლევან აბაშიძე მოვიდა მეფის-თანა: კვალად გაიპარა კვარას ციხიდამ კაცო, ძმა დადიანისა და მოვიდა იგიცა მეფის-თანა: შემდგომად მოკუ̂და ცოლი მეფისა ასული დადიანისა ბეჟანისა და გლოვისა შემდგომად შეირთო მეფე-მან ასული ლევან აბაშიძისა ცოლად და იქორწინა, ქს ჩღლბ, ქრ. უკ. და მისცა გურიელს მამიას ასული თვისი მეფე-მან დადიანის ქალის ნაშობი: იხილეს ესე დადიან-მან, ერისთავ-მან და ზურაბ აბაშიძე-მან. განდაბირეს მეფეს მამუკა ძმა მისი, მოიყვანა დადიან-მან და შერთო და თვისი ცოლად. შემოიკრიბნა ოდიშარნი, აფხაზნი და მოვიდნენ იმერეთს. მიერთოთ ერისთავიცა და შეკრებულნი დადგნენ გეგუთს. მუნ მიერთვნენ მარგველნიცა და აოხრებდნენ ქვეყანათა: ხოლო ალექსანდრე ვერ წინა-აღმდეგი შევიდა ქუთათისს ლევან აბაშიძით და ბარის ერისთვით (რამეთუ ესე ბარის ერისთავი იყო გენათელი და ძმა შოშიტა ერისთვისა. ამან წარგვარა ცოლი ძმის-წულსა თვისსა პაპუნას, ასული ვახტანგ მეფისა, შეირთო თვით და მოვიდა მეფის-თანა. ამან შეიწყნარა შურითა ერისთვისათა და მისცა საერისთო მამული იმერეთს შინანი და უწოდეს ბარის ერისთავად):

ხოლო დადიანი შეკრებული მოადგა ქუთათისს. არამედ მეფე არა განვიდა ბრძოლად და მათ ვერ იკადრეს მოსლვა შიშითა ოსმალისათა, შემჯირდნენ და წარვიდნენ თვის-თვისად და ალექსანდრე-მ მოიმტკიცნა იმერნი წულუკიძი-თურთ. ამათ ჟამთა მოვიდა სხვა ფაშა ფოთს სპითა, რათა დაიპყრას ურჩნი ზღვის კიდისანი, ვიდრე აზავამდე. ამან მიუწოდა ალექსანდრეს

სპითა. ხოლო მეფე აღეკაზმა წარსლვად, გამზრახი, რამეთუ შემდგომად მსახურებისა ოსმალთა დაიმორჩილოს მათით ურჩნი თვისნი იმერნი და რა მივიდა ოდიშს „ეტყოდა დადიანი არა წარსლვასა: „ვინაჲ-გან არა კეთილ-არს დაპყრობა მათ-გან ზღვის კიდისა ჩვენ-თვის.“ ესე არა უსმინა მეფე-მან. რამეთუ იყუნენ აღგილნი ყოველნი დადიანისა, ვინაჲ-გან არა ერჩდა დადიანი და მივიდა ფაშისა-თანა, მან პატივ-სცა და წარვიდნენ ოდიშს. გარნა ოდიშარნი სრულიად დახიზნულ-იყუნენ აფხაზეთამდე, ვინაჲ-გან დადიანი არა იყო ფაშისა-თანა. არამედ არბევდნენ ოსმალნი და იმერნი და სტყუევნვიდენ, სადა ვის ჰპოვებდნენ: შევიდნენ ოსმალნი ილორს. არამედ ხატნი და ჯუარნი და სახმარნი ეკკლესიისანი დაეხიზნათ: შეუდგეს ცეცხლი, მოსწვეს ეკკლესია და აღძარცვეს კრამიტა ბრპენისა და მოსპნეს დახატულებანი და შემდგომად განვლეს და მივიდნენ აფხაზეთს: მაშინ არა მოენდო შარვაშიძე აფხაზით და ოსმალთა მოარბივნეს დატყვე-ჰყვნეს, სადა რაი ჰპოვეს. არამედ შემდგომად მოენდო შარვაშიძეცა, ჰყვეს იგი მაჰმადიანად და ყოველნი მის-თანა მყოფნი სრულიად: ხოლო რა განხდნენ მდინარესა კოდორისასა, ეტყოდა ფაშა მეფესა, რათა წარყვეს ჯიქეთს, და მერმე აზავს: ესე შეუძნდა ალექსანდრეს და იმერთა და ღამესა მას დაუტევეს ყოველნი სამძიმარნი თვისნი, წარმოვიდეს, ვლეს ორი დღე და ღამე და მოვიდნენ ეგრისის მდინარესა ზედა: მაშინ ეწივნენ ოსმალნი აფხაზეთითურთ და იმერთა განამაგრეს კიდე მდინარისა: მერმე შემოვიდა მეფე წარჩინებულითა თვისითა და გამოხდნენ მდინარესა და რაოდენნი დაშთნენ წარიყვანეს ოსმალთა ტყვედ. გამოვლეს მათ ოდიში და მოვიდეს ციხესა შინა გაცოსა და მოგზაურნიცა მოისრვოდენ ოდიშართა-გან: მცნობი ამისი დადიანი მოადგა სპითა ციხესა სამ-დღე, მერმე ჰყვეს ზავი, მისცა მეფე-მან მძევალნი დადიანსა და წარმოვიდნენ და მოვიდნენ იმერეთს ქს. ჩღლგ, ქრ. ჟკა: ხოლო აფხაზთა აიალაფეს ბარგი იმერთა. არამედ შემდგომად ოსმალთა და მათ შორისცა იქმნა შფოთი, განევლტვნენ აფხაზნი და უწყეს ღამით

პარვა, კლვა კაცთა და კირთება ოსმალთა: იხილა ფაშა-მ და უკმოიქცა ოდიშსვე, მაშინ დაესხნენ აფხაზნი, მოსრეს ბანაკი ოსმალთა და აოტნეს, რამეთუ ფაშა ივლტოდა ზღვით და სხვანი მოსრნეს უმეტესნი და მოიშთვნენ ზღვასა და მდინარესა შინა, აღიღეს ალაფი მათი დიდ-ფრიად და დაუტევეს მაჰმადიანობა და დაიპყრეს აფხაზთა თვისივე სჯული (არამედ ძლევასა ამას იტყოდიან სასწაულსა წმიდის გიორგის ილორისასა, რამეთუ დამესა ამას ეტყოდა აფხაზთა განსლვად და განაძლიერებდა მათ ბრძოლად):

ხოლო ამისა შემდგომად უკუპირეს კვალად მამუკა მეფესა, დადიან-მან, ერისთავ-მან და ზურაბ, შეკრბენ სპანი დიდნი და მოვიდნენ ალექსანდრეს-ზედა ანუ მოკლვან, ანუ განაძონ: მაშინ ალექსანდრე-მ, ჩიხორს მდგომ-მან შემოიკრიბა გურიელი მამია, აბაშიძე ლევან, ძმა დადიანისა კაცო, ბარის ერისთავი, მერაბ წულუკიძე და იმერნი სხვანი ნეშტნი, ლილასა მოვიდნენ იგინი და ეკვეთნენ ურთიერთ-არს, იქმნა ბრძოლა და მოსრნენ ორგნითვე უმრავლესნი ქს. ჩღლდ, ქრ. უკბ: მერმე სძლეს ალექსანდრესთა და მოსრვიდნენ მათ, მიეწივნენ დადიანსა, ჰკრეს თოფი და ჩამოვარდა: კვალად დაჰკოდეს ლავით აბაშიძე. აქათ მოკლეს კაცო, ძმა დადიანისა. მიჰყუჩნენ ლტოლვილთა, რამეთუ იყო თოვლი დიდი, მოსრნეს: შეიპყრნეს რაჭველნი და ლეჩხუმელნი და ოდიშარნი უმრავლესნი და დაჰყიდეს სრულიად ოსმალთა ზედა: ხოლო დადიანი წარმოიყვანა მეფე-მან, დაადგინა მკურნალი და განჰკურნა და სთხოვდა ლეჩხუმსა. არამედ არა ინება მოცემად, ეზრახა ზურაბის-გამო ისაყ ფაშას და მისცა ქრთამი დიდი, რათა მწე-ეყოს: მან წარმოავლინა მაჰმად-ბეგ და გივი ამილახორი სპითა ოსმალ-ქართველისათა და მოვიდნენ ესენი საჩხერეს: იხილა რა ალექსანდრე-მ, გამოართვა საჭილაო-ამიქელაო დადიანს, ზავ-ჰყო ამით ლევან აბაშიძის-გამო და განუტევა. მოვიდა საჩხერეს, მისცა დაჲ თვისი, ნაშობი თამარისაგან ცოლად მაჰმად-ბეგს, დაიზავა და წარვიდენ ქართველ-ოს-

მალნი ქართლისავე: ხოლო ამისნი მხილველნი დაეზავნენ მეფესა დადიანი, ერისთავი და ზურაბ და დაიპყრა იმერეთი. მისცა საჭილაო-სამიქელაო ძმასა თვისსა მამუკას. არამედ ალექსანდრე-მ განაასხლა საქმე ბეჟან დადიანისა, რამეთუ ოდეს დასჭირდის თეთრი ოსმალთა ქრთამად ანუ სხვისა სამჭირნოსა-თვის, შეაგდის იმერთა თეთრი იგი მთავართა და აზნაურთა: ხოლო მათ დაჰყიდიან ტყვენი და მისციან და თვით, რეცა თუ არა ჰყიდდა ტყვეთა. შემდგომად მოადგა მამუკა ციხესა ბეჟან ჩიჯავაძისასა და მოპარვით აღიღო ციხე სებეკისა. მერმე აღიღო ციხე ბეჟანისა და დაიპყრა საჩიჯავაძო მამუკა-მ:

ხოლო მოსლვასა ტფილისს თამაზ-ხანისასა ქს. ჩღლე, ქრ. ჳბჰ, მოუვლინა მეფესა, რათა დამორჩილდეს. არამედ არარა მიუგო, გარნა შეშინებულნი ოსმალნი იმერეთს ციხესა შინა მყოფნიცა განამაგრნა, არა დატევებად ციხეთა: შემდგომად ამისა უგულდგა წერეთელი პაპუნა ზურაბ აბაშიძისა-გამო, რამეთუ ზურაბ მოიპარა მამუკა-შვილის ციხე ხარაგაულისა, მოჰკლა მამუკას-შვილი და დაიპყრა თვით: ამის-თვის მოუხდა მეფე პაპუნას, მოაოხრა საწერეთლო. არამედ ციხე მოდამნახისა ვერ წარუღო. უკუნიქცა, ეზრახა ხარაგაულისა მეციხოვნესა, რომელ-მან მისცა ზურაბს, მანვე მოსცა მეფესა იგივე ციხე, შეიპყრა, მოჰკვეთა მას ხელ-ფეხნი და აღმოხადნა თვალნი და ციხე მისცა მეპატრონისა ძესავე: შემდგომად დაიზავა მეფე-მან ზურაბ და პაპუნა. არამედ ზურაბ არა მოვიდა მეფისა-თანა გარნა ძე მისი დავით, რამეთუ სიძე იყო ალექსანდრესი. ამას დავითს განატევებინა ცოლი, დაჲ შოშიტა ერისთვისა და შეერთო დაჲ თვისი: ამ ყამებთა შეუჩინა მეფე-მან კვარას ციხეს იაშვილი. ხოლო მათ კრიხულის მეთევზურისა-გან აღიღეს ციხე და დაიპყრეს: სცნა ერისთავ-მან ნოდას მყოფ-მან, წარმოვიდა მსწრაფლ და მოადგა კვარას: დამესა მას შეიდგინნეს კიბე, სადაცა უწყოდენ, შევიდრენ ციხესა შინა, შეიპყრნეს სრულიად მას შინა მყოფელნი და დაჰყიდნეს და დაიპყრა ერისთავ-მან ციხე: ამისი მცნობი წარმომართებელი შველად კვარას ციხისად უკუნიქცა: შემდგომად

მოიყვანა ალექსანდრე-მ ძე ზურაბისა დავით და პაპუნა წერეთელი ვარციხეს, მოკლნა ორნივ მუხთლად ღალატად და წარვიდა მსწრაფლად, რათა დაიპყრას მოდამნახის ციხე. არამედ ცოლმან და ძე-მან პაპუნასა-მან განამაგრეს ციხე და ვერ შეუძლო წარღება: ესე იხილეს წარჩინებულთა, რამეთუ ჰნებავს ყოველთა მოწყვეთა და დამდაბლება და უმეტესად ზურაბ, ეზრახა ერისთავს გრიგოლს, რამეთუ ამას ჰყვა ცოლად ასული ვახუშტი აბაშიძისა ძმისა ზურაბისა: ხოლო ერისთავ-მან აუწყა დადიანსა და შეკრბნენ ალექსანდრე მეფესა ზედა. ამის-თვის ალექსანდრე-მ მოითხოვა ლეკნი შანშესა-გან ქსნის ერისთვისა. მან წარმოულინა კაცითა თვისით ფ ლეკნი: ამათ წარუძღვა ალექსანდრე და იგინი ვერ წინა-აღუდგნენ, შემუსრნეს ციხენი და მრავალნი კოშკნი, მოსწვეს და მოსტყვევნნეს და შთავიდნენ ოდიშს და უძვირესნი ბოროტნი ჰყუნეს, არამედ განზრახვითა ლევან აბაშიძისათა: „რამეთუ არა კეთილ არს ლეკთა-გან შემუსრვა ქვეყანისა ჩვენისა, რაჟამს ჰსცნან ადგილნი, თვითვე მრავალსა ბოროტსა შეგვაჩვენებენ, ვითარცა უყვენ სხვათა:“ უსმინა მეფე-მან და უკმოიქცა და განუტევნა ლეკნი შოებულნი. არამედ ტყვენი არა წარატანნა იმერეთისანი:

შემდგომად ამისა წარავლინა ალექსანდრე-მ ძმა თვისი გიორგი და აბაშიძე ლევან ქართლს, ვახუშტი აბაშიძესა ზედა, უცნობლად დაესხნენ ტეძერს მყოფს და იგი განმაგრდა სახლსა შინა, და იწყო ცემა-თოფთა: მაშინ ამათვე შეუდვეს ცეცხლი სახლსა მას, იხილა ვახუშტი-მ და მოენდო ბიძის ძესა თვისსა ლევანს. მან მოგვარა მეფესა, პატიმარ-ჰყვეს ციხესა შინა ნავარძეთს. სთხოვდა მეფე ფ ქესას თეთრსა და ციხესა ვახანს და ესენი არა ინება ვახუშტი-მ მოცემად. მერმე მოვიდა კათალიკოზი დომენტი განტევებისა-თჳს ვახუშტისა და არა პატივსცა ალექსანდრე-მ: კვალად წარმოევლინა ისაყ ფაშას ცხენი აღკაზმული, ქურქი და ოცი ქესა თეთრი, რათა განუტეოს ვახუშტი და არა ინება მეფე-მან: ხოლო დადიან-მან შურითავე წინათქმულითა იშოვნა სპანი აფხაზთა. მიერთო ერისთავი და ზუ-

რაბ სპითა მათითა, ამათ ვერ წინა-აღუდგა ალექსანდრე, გამოუშვეს მარბიელი ქს. ჩღმ, ქრ. ჳკჱ, მოაწვეს სასახლე ალექსანდრესი ვარციხეს, მოაოხრეს და მოსწვეს იმერეთი და წარვიდნენ: კვალად აღუსრულა აღთქმული ისაყ-ფაშა-მან ანუკა მეფის ქალსა და გაზაფხულსა წარმოავლინა ფირიადის შვილი, სიძე თვისი სპითა. ამას ჩამოსრულს იმერეთს მიერთო დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. იხილა მეფე-მან, დახიზნა ხიზანნი თვისნი ხარაგაულს და თვით წარვიდა ქართლს ქს. ჩღმა, ქრ. ჳკთ: ამას წარყვნენ მამუკა ძმა თვისი, ლევან აბაშიძე და ბარის ერისთავი და ვახუშტიც წარიყვანა, რათა არა შემუსროს ციხე ნავარძეთისა ოსმალთა და გამოიყვანოს:

მაშინ ოსმალთა მოიყვანეს ძმა ალექსანდრესი გიორგი, ნაშობი გურიელის ქალისა და დასვეს მეფედ იმერეთს და მოუდგინეს ნებითავე მათითა დადიანი, ერისთავი და ზურაბ და წარვიდენ ოსმალნი: ხოლო ალექსანდრე მივიდა აწერის-ხევს შანშე ერისთვისა-თანა. მაშინ იყო შანშე უკუმდგარი შანადირისა-გან, მოადგა ხანი შანშეს. ესე იხილა ალექსანდრე-მ, განუტევა ვახუშტი და თვით მივიდა ხანისა-თანა: მან პირველად პატივ-სცა, მერმე შეიპყრა: ამისნი მხილველნი მამუკა და ლევან და სხვანი იმერნი მრავალნი ივლტოდნენ და მოვიდნენ იმერეთს. ხოლო ალექსანდრე მიიყვანა ხან-მან ტფილისს. არამედ წარავლინა ვაკის ერისთავი წინაშე შანადირისა ალექსანდრე-მ დარუბანდს ვედრებად და თვით იყო ტფილისს, ვითარცა პატიმარი: მცნობ-მან შანადირ წარმოუვლინა კაცი რაყმით ისაყ ფაშასა, რათა ჰყოს ალექსანდრევე მეფედ იმერთა. წარიყვანეს ალექსანდრე ახალ-ციხეს: უსმინა ფაშამ შანადირს და ამასვე შემოდგომასა ჩ მოიყვანეს ალექსანდრე ოსმალთა და ჰყვეს იგივე მეფედ და შეამტკიცეს დადიანი, ერისთავი და აბაშიძე და ყოველნი იმერნი. მერმე წარვიდნენ ოსმალნი: ხოლო გიორგი ძმა ალექსანდრესი წარვიდა ოდიშს და ალექსანდრეს ეპყრა იმერეთი: არამედ მცირედისა ხანის უკუდგნენ კვალად დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. ამის-თვის ალექსანდრე-მ მოიყვანა დედის-ნაცვალი თვისი თამარ და აბრალა მას

ყოველნი ყოფილნი, შეიპყრა და მოჰკვეთა თავი. კვალად შეიპყრა ბარათა-შვილი საჩინო, სახლთ გიორგი ძმისა თვისისა, მოჰკვეთა მასცა თავი და დაყიდნა დედა-წულნი მისნი და იავარ ჰყო ყოველნი გიორგის მიმდგომნი: მერმე შეკრბენ დადიანი და ერისთავი და მოვიდნენ გეგუთს. ხოლო მეფე მივიდა ქუთათისს და არა განვიდა ბრძოლად მათდა. არამედ წარავლინა ახალ-ციხეს და ევედრა ფაშასა. მან წარმოავლინა მცირე სპანი და რა მოვიდნენ ბაღდადს, წარვიდა ქუთათისიდამ ლევან აბაშიძე და ბერის ერისთავი გიორგი, მათ-თანა ციხის მცველნი ოსმალნი, რათა სცნან ვითარება მათ, რომელნი აოხრებდენ ქვეყანათა, არამედ მათ სმენოდათ მოსლვა ოსმალთა და იურვებოდენ მუნიდგან. გარნა რა მივიდნენ ესენი, ჰგონეს ტალათა მათთა მოსლვა ოსმალთა, აცნობეს დადიანს. მან არღა-რა გამოიძია და ივლტოდნენ, მიჰყვნენ ესენი და უწყეს ცემა თოფთა და მოსრვიდნეს: მოიქცა ერისთავი, რათა იხილოს ვინაობა მათი, ეცა თოფი და მოჰკუდა ერისთავი გრიგოლ რაჭისა ქს. ჩღმგ, ქრ. ულა და სპანი მისნი ივლტოდნენ უმეტესად. ხოლო ამათ აღიღეს ალაფი მათი და მოიქცნენ წინაშე ალექსანდრე მეფისა. მაშინ რაჭას დასვეს ერისთავად ძმა გრიგოლისა ვახტანგ: ამას ეზრახა მეფე, ზავ-ჰყო მის-თანა, შემოიმტკიცა დადიანიცა და ჰყვეს მშვიდობა და დაიპყრა იმერეთი: ამისა შემდგომად მოიპარა მაჭავარიანის ქალ-მან ციხე სვერისა, წარმოვიდა ლევან, რათა მიიღოს მან. არამედ უსწრა მეფე-მან და მისცა მას და დაიპყრა ალექსანდრე-მ სვერი ქს. ჩღმდ, ქრ. ულბ და გამოიღო საგანძური ზურაბ აბაშიძისა. ხოლო ლევან მოადგა შროშას ციხეს ძესა ზურაბისასა ზაალს, რათა არა იგიცა დაიპყრას მეფე-მან, მცირეს ხანს მისცეს ლევანს და დაიპყრა ლევან იგი, განუტევა ზაალ და წარვიდა ქართლს ზურაბ მამისა თვისისა-თანა და იყოფებოდნენ ნუნისს:

ქორონიკონები, ჩვენ მიერ პოვნილნი წიგნებთა შინა და სახელნი წიგნებთა არიან ესენი: იმერული ძველი გარიგების წიგნი, დავითნი მესხური ხუთ-წიგნად განყოფილი, იმერული სჯულის-პირი ეტრატისა, ტლაშაძის აღმოწერილი ქორონიკონები, გუჯარნი ბარათიანთა, თუმანიანთა და სხვათათა ქართლის ცხოვრებათა-გან ძველთა და ახალთა და სხვათა ქამნ-კანონთა-გან, სასარებათა და საეკკლესიო წიგნებთა-გან და სპარსულთა ქორონიკონებთა-გან აღმოწერილთაგან არიან ესენი. თათრული *) შიგ უწერია:

1213 1201—უკა. თამარ მეფე მიიცვალა.
1222 1211—ულა. მეფე ლაშა გიორგი მიიცვალა.
1245 1237—უნზ. მეფე რუსუდან გარდაიცვალა.
1270 1269—უპთ. მეფე დავით ლაშას ძე გარდაიცვალა.
1289—ფთ. მეფე დიმიტრი თავ-დადებული მოკლეს თათართა.
1292—ფიბ. მეფე ვახტანგ ნარინ დავითის ძე გარდაიცვალა.
1293—ფიგ. მეფე ნარინ დავით მიიცვალა.
1293 1294—ფიდ. დიმიტრი თავ-დადებულის ძე დავით მეფე იქმნა,
1302 1301—ფკა. ვახტანგ დიმიტრი თავ-დადებულის ძე მეფედ იქმნა და ძმა დავით მეფისა.

---

*) თათრული რიცხვები ვახუშტის ისტორიაში ჰწერია გვერდზედ: დ. ჩუბინაშვილი.

1308 — ფკჱ. დავით მეფის ძე გიორგი მეფედ ჰყვეს, რომელსა ეწოდა მცირე გიორგი.

1310 — ფლ. მოკჳდა დავით მეფე დიმიტრი თავ-დადებულის ძე.

1318 — ვ. დაჯდა დიტრის თავ-დადებულის ძე გიორგი მეფედ და იწყო მთიებ-მან აღმობრწყინვებას და დაიპყრა ქართლი, სომხითი, ჱერ-კახნი და მესხნი.

1323 — ია. მოკჳდა გიორგი დადიანი, დაჯდა ძე მისი მამია დადიანად.

1327 — იე. მოკჳდა ძე ნარინ დავითისა მეფე კოსტანტინე და გამეფდა ძმა მისი მიქელ იმერეთს.

1329 — იზ. მოკჳდა მეფე იმერთა მიქელ და დაუტევა ძე მცირე ბაგრატ.

1330 — იჱ. ბრწყინვალე-მან გიორგი მეფე-მან იმერეთი დაიპყრა, ქუთათისი აღიღო, ბაგრატ გამოიყვანა.

1334 — კბ. მოკჳდა ათაბაგი სარგის, დასვა გიორგი მეფე-მან ათაბაგად ძე მისი ყვარყვარე.

1335 — ლგ. მოკჳდა დადიანი მამია; დასვა მეფე-მან გიორგი-მ ძე მისი დადიანად.

1346 — ლდ. გარდაიცვალა ბრწყინვალე მეფე გიორგი და დაჯდა მეფედ ძე მისი დავით: ხოლო რუსუდანის გამეფებიდამ ამ გიორგის გარდაცვალებამდე გარდახდნენ წელნი. რლე, გარდაცვალებიდამ ამის გამეფებამდე წელნი პა.

1354 — მბ. ჩვენ მეფე-მან დავით და დედოფალ-მან სინდუხტარ გიწყალობეთ, ამ ქორონიკონ-ზედ ლევანც სწერია მეფედ, რომელსა ვგონებ ერთს-ყოფად.

1355 — მგ. ჩვენ მეფე-მან დავით ყოვლისა საქართველოსა-მან გიწყალობეთ.

1357 — მე. მზე დაბნელდა.

1358 — მვ. მეფის მიქელის ძე-მ ბაგრატ ყვარყვარე ათაბაგის ქალი შეირთო.

1360 — მჱ. გარდაიცვალა დავით მეფე და დაჯდა ძე მისი ბაგ-

რატ მეფედ, მოწმობს გუჯარი ბარათიანთა. რომ ეს დიდი ბაგრატ არს ძე ამ დავით მეფისა.

1361— მთ. მზე დაბნელდა და სვანთა ქუთაისი დასწვეს: დიდ-მან ბაგრატ მეფე-მან მოსწყვიტნა და დაიპყრნა და თურქთ სამცხე მოარბიეს. დიდ-მან ბაგრატ მეფე-მან მოსწყვიტნა კვალად მოკჳდა ათაბაგი ყვარყვარე, ბაგრატ მეფე-მან დასვა ძე მისი ბექა.

1366—ნდ. დიდი სიკჳდილი იყო და მოკჳდა დედოფალი ელენე, ცოლი ბაგრატ მეფისა.

1372—ჲ. მზე დაბნელდა და მოკჳდა მიქელ მეფის ძე ბაგრატ და დაუტევა ალექსანდრე ძე თვისი.

1375—ჲგ. გამოსჩნდა თემურ-ლანგ და დაიპყრა აღმოსავლეთი.

1384—ობ. მოკჳდა გიორგი დადიანი და მეფე-მან ბაგრატ დასვა ძმა მისი ვამიყ დადიანად.

1387—ოე ლანგ-თემურ სამარყანდელ-მან ტფილისი აღიღო, წარტყუევნა: მეფე ბაგრატ და დედოფალი ანნა გამოიყვანა ციხიდამ და ტყუე-ჰყვნა და ალექსანდრე იმერეთს გამეფდა ძე ბაგრატისა.

1389—ოზ. მოკჳდა ალექსანდრე მეფე და ძმა მისი გიორგი გამეფდა იმერთა ზედა.

1390—ოჱ. აფხაზთა კათალიკოზად დასვეს არსენ.

1391—ოთ. მოკჳდა ათაბაგი ბექა და დაჯდა ნებითა გიორგისათა ათაბაგად ძე მისი იოანე.

1392—პ. მოკლეს მეფე გიორგი მეგრელთა და იმერეთი გიორგი-მ დაიჭირა ბაგრატის ძემ.

1393—პა. დიდ-მან ბაგრატ მეფე-მან თემურის სპანი მოსწყვიტნა და ტფილისი აღიღო.

1394—პბ. დიდი ბაგრატ მეფე და თემურ შეიბნენ, თემურს გაემარჯვა და ტფილისი აღიღო, ქართლი წარსტ-

შვევნა და შემუსრნა ყოველნი ეკკლესიანი, ციხენი და შენებულებანი.

1395—პგ. დიდი ბაგრატ მეფე გარდასხლა. ძე მისი გიორგი გამეფდა.

1396—პდ. თემურ და გიორგი შეიბნენ, თემურს გაემარჯვა და მოკჳდა დადიანი ვამიყ და დაჯდა ძე მისი მამია. კვალად გიორგი მეფის ძმა კონსტანტინე იმერეთს გამეფდა.

1401—პთ. მეფე კონსტანტინე მოკლეს ჩალადანს ანუ ჩალიანში.

1407—ჟე. დიდი ომი იყო, მეფე გიორგი მოკლეს თურქთა, სრულიად ლაშქარნი მოსწყვიტნეს და ძმა მისი კოსტანტინე მეფედ დაჯდა.

1414—რბ. მეფე კონსტანტინე მოკლეს თურქთა და დაჯდა მეფედ ალექსანდრე ძე გიორგი მეფისა. კვალად მოკლეს აფხაზთა დადიანი მამია და დასვა ალექსანდრე მეფე-მან ძე მისი ლიპარიტ.

1415—რგ. მეფე ალექსანდრე და ათაბაგი იოანე კოხტის-თავს შეიბნენ, მეფეს გაემარჯვა, ათაბაგი შეიპყრა, შეწყალებული გაუშვა.

1430--რიჱ. შარუხ გამოჩნდა და სარკინოზობა იყო და ლორე აიღეს.

1431--რით. მეფე ალექსანდრე ამბერდს მოვიდა.

1432—რკ. ალექსანდრე მეფე-მ ლორე აიღო, ბარათიანთ გუჯარში სწერს, რომელი ბეთენიას არს, მეფე-მან ალექსანდრე-მ, ძე-მან მეფის გიორგისა-მან განჰყარნა სამნი ძმანი აბაში, გუგუნა და დავით.

1435—რკგ. შარუხ მოვიდა, მეფე-მან ალექსანდრე-მ ძე თვისი დიმიტრი წარუვლინა ძღუნით, შეწყალებული გამოუშვა.

1437—რკე. ალექსანდრე მეფე ყარაბაღს მოვიდა.

1440--რკჱ. მოკჳდა შარუხ, დაჯდა ჯანშა ყეენად.

1442--რლ. გარდაიცვალა მეფე ალექსანდრე, დაჯდა ძე მისი ვახტანგ მეფედ.

1444--რლბ. ჯანშა ყეენი ახალ-ციხეს მოადგა, მეფე-მან ვახტანგ ბრძო, უკუნიქცა ყეენი და მოკუ̂და იოანე ათაბაგი, დასვა მეფე-მან ვახტანგ ძე მისი აღბუღა ათაბაგად. კვალად მოკუ̂და ფანასკერტელის ქალი დედოფალი სითიხათუნ, ვახტანგ მეფის ცოლი.

1445--რლგ. მიიცვალა მეფე ვახტანგ და დაჯდა ძმა მისი გიორგი მეფედ.

1447--რლე. აღბუღა ათაბაგი და ყვარყვარე შეიბნენ, ყვარყვარეს გაემარჯვა.

1449--რლზ, ჩვენ მეფე-მან გიორგი-მ, ძმა-მ მეფისა ვახტანგისა-მან გიწყალობეთ ინდიკტიონსა ე.

1451--რლთ. მურად-ბეგის 50 კატარღებ-მან აფხაზეთი, ცხომი და ზღვის-პირნი მოაოხრნეს და მოკუ̂და აღბუღა ათაბაგი, დასვა გიორგი მეფე-მან ბიძა მისი ყვარყვარე ათაბაგად.

1452--რმ. მეფის ალექსანდრეს ძე დიმიტრი ცხენ-მან მოკლა.

1453--რმა. კოსტანტინეპოლი აღიღეს თათართა

1454--რმბ. ჩვენ მეფე-მან გიორგი-მ ყოვლის საქართველოსა-მან, რანისა, შარვანისა და შაანშისა-მან გიწყალობეთ ინდიკტიონსა იე.

1455--რმგ. მოკუ̂და იმერთ-ერისთავი დიმიტრი, ძე ალექსანდრე მეფისა, დაჯდა ძე მისი ბაგრატ.

1462--რნ. მეფე გიორგი და ბაგრატ შეიბნენ ჩიხორს, ბაგრატს გაემარჯვა და გაიდგა ათაბაგი-ცა.

1463--რნა. თავრიჟ გილაქ და თემურ მეფეს გიორგის სძლეს, ქართლი, სომხითი და საგანძური მეფისა მოაოხრეს და ყვარყვარე ათაბაგ-მან საათაბაგო დაიჭირა.

1465--რნგ. ფანავარ-ზედ ყვარყვარე ათაბაგ-მან მეფე გიორგი დაიჭირა.

1466--რნდ. მოკუ̂და ყვარყვარე ათაბაგი, დაჯდა ბაადურ ძე მისი

და ბაგრატ იმერთ მეფე-მ. ქართლი დაიჭირა. კვალად განდგა დავით და ცერ-კახნი დაიჭირა: მერმე გიორგი მეფე-მ ქართლი დაიჭირა და ცერ-კახნი, ბაგრატ იმერეთს წარვიდა, დავით დიდოეთს.

1468--რნვ. დაჯდა ყეენად უზუნ-ასან.

1469--რნზ. გარდაიცვალა გიორგი მეფე და დაჯდა ძე მისი კონსტანტინე მეფედ და ცერ-კახთა ჩამოიყვანეს დავით, მეფედ ჰყვეს.

1470--რნჱ. მოკჳდა დადიანი ლიპარიტ, დაჯდა ძე მისი შამანდავლე.

1471--რნთ. მოკჳდა დავით კახთ-მეფე, დაჯდა მეფედ ძე მისი გიორგი და მეფე-მან ბაგრატ ქართლი დაიჭირა.

1472--რჲ. უზუნ-ასან ყეენი შევიდა საბერძნეთს და მოაოხრნა.

1474--რჲბ. მოკჳდა შამანდავლე დადიანი, დაჯდა ბიძა მისი ვამიყ დადიანად.

1475--რჲგ. მოკჳდა ბაადურ ათაბაგი, დაჯდა მანუჩარ ძმა მისი:

1477--რჲე. ბაგრატ მეფეს დადიანი ვამიყ უკუ-უდგა, უკუნ-იქცა ქართლიდა-მ ბაგრატ და შეიბნენ, ბაგრატს გაემარჯვა. კვალად მოვიდა ქართლს უძლიერესად,

1478--რჲვ. უზუნ-ასან ყეენი მოვიდა, ქართლი და ერწო თიანეთი მოსწყვიტა, კონსტანტინე ბარათიანით მივიდა მის-თანა, ტფილისი მისცა და ბაგრატ მეფე წარვიდა რაჭას, მუნ მოკჳდა, დაჯდა ძე მისი ალექსანდრე.

1479--რჲზ. კონსტანტინე მეფე-მ ტფილისი, გორი და ქართლი დაიჭირა. კვალად იმერეთი დაიჭირა.

1481--რჲთ. მეფე კონსტანტინე ჯავახეთს მიუხდა, დადიანი თანახლდა, მანუჩარ ათაბაგ-ზედ გაემარჯვა.

1482--რო. მოკჳდა ვამიყ დადიანი, დაჯდა ძე შამანდავლესი ლიპარიტ.

1483--როა. მეფე კონსტანტინე და ყვარყვარე შეიბნენ, ყვარყვა-

რეს გაემარჯვა და მოკჳდა გურიელი კახაბერ, და-
ჯდა გიორგი ძე მისი.

1484--როპ. ალექსანდრემ ძე-მან ბაგრატ მეფისა-მან ქუთათისი
აღიღო, მეფედ დაჯდა.

1486--როდ. იაყუბ ყეენი მოვიდა ახალ-ციხეს და აწყვერი აღი-
ღო, ტყვე-ჰყო და მოსწყვიტნა, აწყვერიდა-მ გაუსია
სპანი ქართლს და ღბანის-ხევში ბარათიანთ მოს-
წყვიტნეს, აწყვრის ღჳთის-მშობელი მანუჩარ ათა-
ბაგ-მან დაიხსნა ვეცხლით, სეკდემბერს კე.

1487--როე. კოსტანტინე მეფე-მან იმერეთი დაიჭირა და მოკჳ-
და ათაბაგი მანუჩარ, დაჯდა ყვარყვარე ძე აღბუღასი.

1488--როვ. იაყუფ ყეენ-მან წარმოავლინა სპანი, მოვიდნენ,
იწყეს შენება ალჯაყალისა და ქაოზიანისა.

1489--როზ. ალექსანდრე მეფე-მ იმერეთი დაიჭირა, ქუთათისი
აღიღო.

1490--როჱ. წარმოავლინა კვალად ყეენ-მან სპანი და მოადგნენ
ტფილისს, ბარათიანთ მოსწყვიტნეს.

1491--როთ. მოკჳდა სამცხეს დედის იმედი წლისა ნდ, დეკემ-
ბერს იჱ.

1492--რპ. მოკჳდა კახთ მეფე გიორგი და დაჯდა ალექსანდრე
ძე მისი.

1494--რპბ. ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ მურ-აგო მაქს და ცეცხლის-
ჯვარ-ზედ ქართველთა სძლო.

1495--რპგ. ალექსანდრე მეფეს უშვა თამარ დედოფალ-მან ძე
ბაგრატ და შემდგომად დავით.

1496--რპდ. გამოჩნდა შაისმაილ ძე მიხისა და იწყო პყრობად
ქვეყნისა.

1499--რპზ. (თათრ. შე) განძლიერდა შაისმაილ.

1500--რპჱ. (თათრ. შზ) შაისმაილ ადრიბეჟანი დაიჭირა, ში-
რვანს მოვიდა, ალექსანდრე-მ კახთ მეფე-მ ძე თვი-
სი დიმიტრი მიაგება ძღჳნითა, შეწყალებული გა-

მოუშვა და მოკჳდა ყვარყვარე ათაბაგი და დაჯდა ძე მისი ქაიხოსრო.

1502--რჟ. მოკჳდა ქაიხოსრო ათაბაგი წლისა ნგ, მაისს ვ და დაჯდა ძე მისი მზე-ჭაბუკ.

1505--რჟგ. გარდაიცვალა მეფე კონსტანტინე და დაჯდა ძე მისი დავით მეფედ.

1509--რჟზ. ალექსანდრე მეფე-მ, ძე-მან ბაგრატისა-მან გორი დაიჭირა და ჩიხთ იმერეთი მოარბიეს, უკუნიქცა ალექსანდრე იმერეთს და შემდგომად დავით მეფე-მან დაიპყრა გორი.

1510--რჟჱ. მოკჳდა მეფე ალექსანდრე და დედოფალი თამარი და დაჯდა მეფედ ძე მათი ბაგრატ.

1511--რჟთ. ავ გიორგი-მ მამა თვისი მეფე ალექსანდრე მოკლა და ძმას დიმიტრის თვალნი დასწვნა თვით გამეფდა.

1512--ს, მოვიდა სარასკარი, მზე-ჭაბუკ ათაბაგი მიეგება, იმერეთს ჩავიდნენ. თათართ ქუთაისი და გელათი დასწვეს და ბაგრატს ვახტანგ-ზედ გაემარჯვა მოხისს: კვალად მოკჳდა გურიელი გიორგი და დაჯდა ძე მისი მამია: კვალად მოკვდა დადიანი ლიპარიტ და დაჯდა მამია:

1513--სა. ავ-გიორგი შეიპყრა ძალისს, ბაგრატ მეფის ძე-მ ტყვე-ჰყო და ტყვეობაში მოკჳდა, ამავ წელს და კახეთი დავით მეფე-მ დაიჭირა: სხვაში ეწერა ავ-გიორგი და დავით მეფე შეიბნენ, დავითს გაემარჯვა, ავ-გიორგი დაიჭირა:

1516--სდ. ათაბაგი დიდი მზე-ჭაბუკ მოკჳდა, დაჯდა ძე მისი ყვარყვარე:

1518--სვ. ყეენი წარმოვიდა ქართლს ოხრებად, დავით მეფე-მ ძე თვისი რამაზ მიაგება და დაიხსნა ქართლი და საქრისტიანო ტყვეობა-ოხრებისა-გან და ავ-გიორგის ძე-მ ლევან კახეთი დაიჭირა:

1519--სზ. გელათი საეპისკოპოზოდ ჰყვეს, საყვარელიძე მელქისედეკ დასვეს და დავით მეფე ლევანს მოადგა, მაღნარის ციხეში მყოფს.

1520--სჱ. გამოვლეს ოსმალთ სამცხე, ქართლს ჩავიდნენ და დავით მეფე-მ მოსწყვიტნა და მაღაროს ლევანისაგან იძლია დავით მეფე: კვალად შეიბნენ დავით მეფე და გურიელი მამია მოხისს და იძლია დავით მეფე.

1522--სი. მოვიდა ლევალ, სძლო დავით მეფესა და მოსწყვიტნა ქართლი და სამცხე.

1523--სია. (თათრ. შლ). ზე აღიღნეს ღმერთ-მან მეფე დავით, ერგო გუგუნას და გერმანოზს. კვალად მოკუდა შაისმაილ და დაჯდა შასთამაზ ძე მისი ყეენად.

1524--სიბ. დავით მეფე მონაზონ-იქმნა, დ დაჯდა ძმა მისი გძორგი, მეორეს წელს მოკუდა დავით მეფე მონაზონი.

1527--სიე. ლევანს კახთ-მეფეს თინათინ, გურიელის ქალ-მან, უშვა ძე ალექსანდრე.

1529--სიზ. სულტან სულეი-მან ხონთქარი ერევან-ზედ მოვიდა:

1532--სკ. მამია დადიანი და მამია გურიელი ჯიქეთს ჩაუხდენ, დადიანი მოკლეს, გურიელი დაიჭირეს, გურიელი მის-მან ძე-მ როსტომ დაიხსნა და დადიანად დაჯდა ლევან.

1534--სკბ. მოკუდა გურიელი მამია და დაჯდა ძე მისი როსტომ: კვალად გიორგი მეფე მონაზონ იქმნა და დაჯდა ლუარსაბ ძე დავითისა.

1535--სკგ. მეფე-მან იმერთა-მან მოიხსენა შური ათაბაგის მზეჭაბუკისა და მივიდა სამცხეს და მურჯახეთს შეიბნენ, მეფე ბაგრატ და ყვარყვარე ათაბაგი, ბაგრატს გაემარჯვა, ათაბაგი შეიპყრა, გელათს ტყვედ მოკვდა და სამცხე ბაგრატ დაიპყრა, ქაიხოსრო ყვარყვარეს ძე სტამბოლს წავიდა.

1536—სკდ. მოვიდა შაჰ-თამაზ მოპარვით ტფილისს, დაესხა და აიღო, უკუნქცეული ყარაბაღს დადგა, მივიდა მის-თანა მეფე ბაგრატ და წყალობით გამოუშვა. მუნვე მივიდა ლევან კახთ მეფე და პატივით გამოუშვა

1539—სკზ. სომეხნი შეიმალნენ ადგსებისა-გან,

1541—სკთ. ოსმალთა და ქაისოსრო ათაბაგს შეება ბაგრატ, მეფე ბაგრატს გაემარჯვა.

1545—სლგ. ლუარსაბ და ბაგრატ მეფენი ბასიანს სოხოისტაზედ ორს ფაშას და ქაისოსრო ათაბაგს შეებნენ, ქართველთ დაუმარცხდათ, ქაიხოსრო-მ სამცხე დაიჭირა.

1546—სლდ. ბაგრატ მეფე სამცხეს მოვიდა, ვეღარ დაიჭირა და აწყვრის ღ̂თის-მშობელი ციხე-ჯვარს წაასვენა. კვა-ლად დადიანი ლევან შეიპყრა ბაგრატ მეფე-მ, გე-ლათს ტყვე-ჰყო.

1547—სლე. ლუარსაბ, ლევან მეფეთა და მესხთა უწყეს ხპარსეთის რბევა და ოხრება.

1548—სლვ. (თათრ. შნე) შაჰ-თამაზ მოვიდა ყარაბაღს, მივიდა მას-თან ლევან მეფე, შევიდნენ შირვანს. გულისტა-ნი აიღო, შირვანი დაიპყრა, მერმე მოვიდა, ტფი-ლისი აიღო. ეზრახა ათაბაგს, ქალი ცოლად გა-მოართვა და წარვიდა. კვალად მოკვდა მეფე ბაგრატ და დაჯდა ძე მისი გიორგი მეფედ იმერთა.

1549—სლზ. სულტან სულეიმან მოვიდა ადრიბეჟან-ზედ.

1550—სლჱ. ოსმალთ ტაოს ქვეყანა დაიჭირეს და მანუჩარ დაიბადა.

1551—სლთ. შაჰ-თამაზ შაქის ციხე დაიჭირა.

1552—სმ. ოსმალთ დაიჭირეს არტანუჯი არსიანამდე, ფანაკარი აღაშენეს, არტაანიც დაიჭირეს, სამცხეს ვერ გარ-დმოვიდნენ.

1553—სმა. შაჰ-თამაზ ქართლი შემოვლო, ათაბაგი მიეგება, ვა-რძია, თმოგვი, ვანის ქუაბები, აწყვერი, ასპინძა და სრულიად სამცხის ციხენი აიღო, ქაიხოსროს მოს-ცა აწყვრის ღ̂თის-მშობლითურთ. ყეენი სომხითს

ჩავიდა, დახოცა იჯუ, შერმაზან და ვახუშტი დისსამიძე და ამოვან თან-წარიყვანა ტყვედ და კვალად აწყვრის ღუთის მშობელი ტყვედ წარიყვანეს იმერეთს.

1556—სმდ. მოვიდა სულტან სულეიმან. კარი აღაშენა და ბასიანს დადგა. ამას მოუდგა შას-თამაზ არტანს და დადგა, შას-თამაზის ძე-მ ისმაილ კარი აღიღო, დააქცივა, ხონთქარი წარვიდა, უქენი ქართლს ჩ ვიდა, აღაოხრა, ცისჯნი აღიღო, ატენის ციხიდამ გამოიყვანა დედა ლუარსაბ მეფისა, ტყვედ წარიყვანა, ლუარსაბ მეფე გიორგი მეფეს ეხიზნა, დედის იმედის ძმანი. არჩილ, აშოთან და ვახტანგ აწყვერს მორჩნენ.

1558—სმვ. გარის ქართველთ გაემარჯვათ ყიზილბაშ-ზედ და მოკლეს მათ მეფე ლუარსაბ. გამეფდა ძე მისი სვიმონ და ლევან მეფე-მ ძე თვისი იესე ყეენს წარუვლინა. კვალად მოკვდა ძე გიორგი მეფისა ალექსანდრე.

1559—სმზ. სვიმონ მეფე-მ ქორწილი ქმნა ლევან კახთ მეფის ქ ლს ნესტან-დარეჯან-ზედ.

1560—სმჱ. სპარსთა შეიპყრეს მეფის კოსტანტინეს ძის ძე არჩილ დედა-წულით და წარიყვანეს ყაზმინს.

1561—სმთ. მეფე სვიმონ და ლევან მეფის ძე გიორგი, ძეგვს შავერდი სულტანს შეებნენ, შავერჯის გაემარჯვა და მოჰკლეს გიორგი ძე მეფის ლევანისა და აშოთან მეფის კოსტანტინეს ძის ძე ფხოველთ მოკლეს. კვალად დაიბადა მეფის ბაგრატის ძის ძე ბატონის კოსტანტინეს ძე როსტომ.

1562—სნ. იმერთ მეფე-მ გიორგი მ და ათაბაგ-მან ზავ-ჰყვეს, აწყვრის ღუთის-მშობელი მოსცა ათაბაგსა.

1563—სნა. გიორგი მეფე-მ მოიყვანა ჩერქეზის ბატონის ქალი რუსუდან ცოლად.

1564—სნბ. წარვიდა მეფის სვიმონის ძმა დავით შასთამაზ-თან გაპარვით. კვალად მოკვდა გურიელი როსტომ, დასვა გიორგი მეფე-მ ძე მისი გიორგი და ყვარყვარე-მ ქორწილი ქმნა მარეხ დადიანის ქალ-ზედ.

1565—სნგ. ყვარყვარე-მ მოიყვანა მარეხ სამცხეს და დაიბადა გიორგი მეფის ძე ბაგრატ.

1566—სნდ. მოკლეს ხონთქარი ფრანგთა და დაჯდა სელიმ.

1567—სნე. დიღომს შეიბნენ სვიმონ მეფე და დაუთხან, სვიმონ მეფეს გაემარჯვა.

1568—სუვ სამადლოზედ შეიბნენ სვიმონ მეფე და დაუთხან, სვიმონ მეფეს გაემარჯვა. კვალად გიორგი მეფეს უღალატა ვახტანგის ძის ძე-მ ხოსრო-მ, იანეთს დაესხნენ ჭილაძე ვარაზა, ლიპარიტიანი და დადიანი ოდიშარით თან-ახლდნენ, ვერა-რა ავნეს.

1569—სნზ, სომხითს ფარცხის შეიპყრეს სპარსთა სვიმონ მეფე და ალამუტს ტყვე ჰყავს.

1570—სნჱ. ქაიხოსრო ათაბაგი წარვიდა ყაზმინს შასთამაზ-თან.

1571—სნთ. მზე-ჭაბუკ ქაიხოსრო ათაბაგის ძე-მ ქორწილი ქმნა გურიელის ქალს როდამზედ.

1572—სჲ. არჩილის ძმის ვახტანგის ძე ბაგრატ დაიბადა და ნადირობაში ცხენ მან მოჰკლა ლევან დადიანი და დაჯდა ძე მისი გიორგი. კვალად მოკვდა ქაიხოსრო ათაბაგის ძე მზე-ჭაბუკ.

1573—სჲა. მოკუდა ქაიხოსრო ათაბაგი ყაზმინს და აქ დაჯდა ძე მისი ყვარყვარე ათაბაგად. კვალად იშვა ძე გიორგი მეფისა ლევან. კვალად წარგზავნეს ყაზმინიდამ შირაზს არჩილ. კვალად მეფის გიორგის ძე-მ ბაგრატ ქორწილი ქმნა ლევან დადიანის ქალზედ.

1574—სჲბ. მოკუდა ლევან კახთ მეფე და დაჯდა ძე მისი ალექსანდრე. კვალად მოკუდა ხონთქარი სულტან მურად. კვალად ყიზილბაშთ სამცხე და უმეტეს ოცხე მოსწყვიტნეს.

1577—სჲდ. (თათრ· შპდ). მოკუდა შასთამაზ, დაჯდა ისმაილ ძე მისი ყეენად, ამან მოიყვანა სვიმონ მეფე ალამუტიდამ და არჩილ ცოლ-შვილით და ტყვით შირაზიდამ.

1577—სჲე. (თათრ. შპე). შაისმაილ მოკჳდა ოკდომბერში, დაჯ-
და ძმა მისი სჳდაბანდა და დაიბადა გიორგი დადია-
ნის ძე ლევან.

1578—სჲვ. გამოსჩნდა კუდიანი ვარსკჳლავი და გამოვიდა ლალა-
ფაშა ავგისტოს ზ. მესხთ ციხენი მისცა და მანუჩარ
მივიდა, ციხენი შესძლჲნა, ტფილისს ჩავიდა, დაუთ-
ხან ტფილისი მოსწვა, გაეცალა. ლალა-ფაშას თან მო-
ვიდა ვახტანგ მუხრან ბატონი და მოიყვანა ამილახვა-
რი ბარძიმ და ქსნის ერისთავი ელიზბარ და დაიხსნა
ქართლი ტყვეობა-ოხრებისა-გან: ფაშამ თვისი მამუ-
ლნი მისცნა და მეოთხეს დღეს განუტევნა. კვალად
წარავლინა სპანი ლალა-ფაშამ იმერეთს, დახჳდენ იმე-
რნი მთა-ზედ, მოსწყვიტნეს და აოტნეს: აქ დაესწრა
არჩილის ძე ერეკლე, მრავალნი ოსმალნი მოსწყვიტნა,
ია ხრმალი და მ ისარი მოხჳდა ერეკლეს, ჯაჭ-მუ-
ზარადი ვერ გაუტეხეს და აზნაურნი მოსწყვიტნეს.
წარვიდა ლალა-ფაშა შირვანს, ალექსანდრე კახთ მეფე
მოეგება და თან-წარჰყუვა. ოკდომბერში სვიმონ მეფე
მოვიდა, არჩილ თან-მოიყვანა და მრავალნი ტყვენი,
დაუთხან სტამბოლს წარვიდა. კვალად მოკჳდა კათა-
ლიკოზი აფხაზთა ევდემოზ და დედოფალი რუსუდან
და ძე მისი ბაგრატ, კვალად სვიმონ მეფე-მ არჩი-
ლის ძმა ვახტანგ შეიპყრა და კეხვის ციხეში ტყვე-ჰყო.
კვალად წარმოავლინა მირმარი ლალა ფაშამ მანუჩარ-
თან და ქართლს გაუსია. ქართლს ვერ ჩავიდნენ, სა-
დგური დაარბიეს, ეკკლესიის განძი წარხდა კვალად
წარმოავლინა სანჯასი, ჩაუხდენ, ქართლი მოარბიეს.

1579—სჲზ. მანუჩარ ათაბაგი აზრუმს წარიყვანეს.

1580—სჲჱ. მოვიდა კბ წლის ტყვე ლევან მეფის ძე იესე ეეენი-
დამ და დაესხა დიღვამს სვიმონ მეფეს ალექსანდრე
მეფე კახთა. კვალად წარიყვანეს ყვარყვარე სტამბოლს,
ხონთქრის ფალავანი შეეჭიდა, ყვარყვარეს დაეცა,

ქრისტიანობით ათაბაგობა მოეცა და მოვიდა. კვალად მოკჳდა ძე ბაგრატისა და ძმა არჩილისა ვახტანგ. კვალად ოკდომბერს იე ყვარყვარე და ბექა ლორეს მოუსდენ და მოარბიესა

1581 - სჲთ. ჩაუხდა მეფე გიორგი ქართლს, დადიან·გურიელი თან-ახლდნენ. გაღმ· გამოღმართი სრულ დასწვეს, სვიმონ მეფეს ფაშა-ზედ გაემარჯვა.

1582—სო. სვიმონ მეფე ლორეს მიუხდა, ქვაბები აღიღო. კვალად მოკჳდა ყვარყვარე, მანუჩარ გაათაბაგდა და მანუჩარ ათაბაგს ოსმალთ ულალატეს, მანუჩარს გაემარჯვა და მოვიდა სვიმონ მეფეს-თან, სვიმონ ასული თვისი ელენე მისცა და აქორწინა. კვალად მოკვდა გიორგი დადიანი და დაჯდა ძმა მისი მამია.

1583—სოა. ტფილისი აღიღო ოსმალთა-გან სვიმონ მეფე-მ. კვალად გურ·ას დასვეს ვახტანგ გურიელად, გიორგი განაძეს და გიორგი მეფემ დაიჭირა ძმა თვისი კოსტანტინე შვილით და პატიმარ-ჰყო.

1584—სობ. მოიყვანა მანუჩარ ათაბაგ-მან ცოლი თვისი, სვიმონ მეფის ასული სამცხეს:

1585—სოგ. (თათრ. შყგ), ოსმან ფაშა მოვიდა თავრიზ ზედ და მოკჳდა მეფე გიორგი, დაჯდა ძე მისი ლევან მეფედ და კოსტანტინემ მის-მა ბიძამ არგვეთი დაიჭირა:

1586—სოდ. სპარსთ შეიპყრეს შახუდაბანდა, შაბაზ დასვეს ც წლისა. ლევან მეფე-მ მოიყვანა ცოლი ლევან დადიანის ასული მარეხ, ქმნა ქორწილი:

1587—სოე. შააბაზ განჯას მოვიდა, აღაშე·ა, ლევან მეფე-მ გაილაშქრა აღდგომას უკან, რიონს გაღმართი კოსტანტინეს ბიძასა მისსა აქჳნდა, სკანდის ციხით სულ წაართვა მას, საუფლის-წულო მისცა. კვალად მოკჳდა გურიელი ვახტანგ, გიორგი გაგურიელდა:

1588—სოვ. სიმონ მეფე-მ სამცხე დალაშქრა: კვალად შეიბნენ

სვიმონ და ლევან მეფენი გოფანთონს, სვიმონს გა-
ემარჯვა:

1590—სოჱ. ლევან მეფე და დადიანი მამია ქუთაის შეიბნენ და დადიან-მან მეფე დაიჭირა, შხეთის ციხეში დააბა და მუნ მოკჳდა: მეფედ დასვეს როსტომ კოსტანტინეს ძე: კვალად მოკჳდა დადიანი მამია, დაჯდა მანუჩარ, ამან მოიყვანა ალექსანდრე კახთ მეფის ქალი და იქორწინა. კვალად გიორგი გურიელ-მან ქუთათისი აღიღო, მოიყვანა თეიმურაზის ძე ბაგრატ, ქუთათისი მისცა, თვისი ძმა მამია მოუყენა. კვალად მოიყვანა ურუმნი. ჩიჯავაძეს ციხე წაართვა, სხვა ჩიჯავაძე დასვა. კვალად მოვიდა სვიმონ მეფე, ქუთათისი აღიღო, ბაგრატ ქართლს წარიყვანა. კვალად მოვიდა სვიმონ მეფე, ოფიშკვითს დაუმარცხდა და გამეფდა როსტომ. სვიმონ მეფე-მ ლორე აღიღო, ოსმალნი მოსწყვიტნა.

1591—სოთ. აფხაზნი მოუსდენ გურიას, გურიელის ძემ მამიამ მოსწყვიტნა. უშვა მანუჩარ დადიანს კახ-ბატონის ასულ-მან ძე ლევან და შობა-ზედ მოკჳდა ქალი იგი.

1592—სპ. მანუჩარ დადიან-მან იქორწინა ვახტანგ გურიელის ქვრივზედ.

1597—სპე. როსტომ მეფემ მოიყვანა ათაბაგ ს ქალი თინათინ დედოფლად და იქორწინა.

1599—სპზ. ცხრას თთჳეს გორს ადგა სვიმონ მეფე, აღიღო იგი და ოსმალნი უვნოდ განუტევნა.

1600—სპჱ. სვიმონ მეფე შეიპყრეს ოსმალთა და წარიყვანეს, გამეფდა ძე მისი გიორგი, მოკჳდა გიორგი გურიელი, დაჯდა ძე მისი მამია გურიელად.

1601—სპთ. გიორგი მეფემ ლორე აღიღო თვის-თვისად დაიჭირა.

1602—სჟ. (თათრ. ჩიბ) გიორგი მეფე და ალექსანდრე მეფე კახთა ერევანს მოდგომილს შააბაზ-თან მივიდნენ.

1603—სჟა. ალექსანდრე მეფის ძემ დავით, გიორგი ძმა თვისი

დაიჭირა და მამა პატიმარ-ჰყო თვით გაბატონდა. კვალად მოკჳდა მეფე გიორგი, ძე მისი ლუარსაბ მეფე იქმნა.

1604—სჟბ. მანუჩარ დადიანის ძე ლევან კახეთიდამ მიიყვანეს მამას-თან ოდიშს.

1605—სჟგ. მოკჳდა მეფე როსტომ, ძმა მისი გიორგი მეფე იქმნა. მოკლა ძე-მან მის-მან კოსტანტინემ მამა ალექსანდრე მეფე და ძმა თვისი გიორგი, შემდგომად მოკლეს კახთა კოსტანტინეცა. ამავე წელს მოვიდა ბატონი თეიმურაზ კახეთს და გამეფდა.

1606—სჟდ. შააბაზ განჯა აღიღო და შამახია დაიპყრა, დაიბადა მამია გურიელის ძე სვიმონ.

1609—სჟზ. მეფეს ლუარსაბს თათარხან-ზედ გაემარჯვა, მოსწყვიტნა და გურიელ-მან მამიამ აჭარა დაიჭირა, ოსმალნი მოსწყვიტნა.

1610—სჟჱ. მოკჳდა დედოფალი თინათინ როსტომ მეფის ცოლი. კვალად მოკჳდა ბატონის თეიმურაზის ცოლი ანნა.

1611—სჟთ. ნადირობაში ცხენ-მან მო ლა დადიანი მანუჩარ და დაჯდა ძე მისი ლევან დადიანად და წარვიდა ყეენთან ბატონი თეიმურაზ მგლოვიარე

1612—ტ. ბატონ-მან თეიმურაზ ქორწილი ქმნა, ლუარსაბ მეფის დას ხვარაშან-ზედ

1614—ტბ. მოკჳდა მანუჩარ ათაბაგი, დაჯდა ძე მისი მანუჩარვე ათაბაგად.

1615—ტგ. (თათრ. ჩკდ) შააბაზ განჯას მოვიდა, თეიმურაზ დედა და ძენი წარუვლინა და ალიყულიხანის გაქცევას უკან შემოვიდა კახეთს და ქართლს. ლუარსაბ და თეიმურაზ იმერეთს წარვიდნენ. მერმე ლუარსაბ მეფე წარიყვანა.

1616—ტდ. (თათრ. ჩკდ.) თეიმურაზ კახეთი დაიჭირა. შააბაზ მოვიდა ტფილისს, დაუთხანის ძე ბაგრატ მეფედ დასვა, გაბრუნდა, კახეთი აჰყარა, წარიყვანა სრულიად, თეიმურაზ იმერეთს წარვიდა.

1618—ტვ. გურიელის მამიას ქალ-ზედ იქორწინა მეფის გი-
ორგის ძემ ალექსანდრემ.

1619—ტზ. მოკუდა ბაგრატ, რომელი დაუტევა შააბაზ მეფედ
და ჩვენ ძე-მან მეფის ბაგრატისა-მან სვიმონ და
დედა-მან ჩვენ-მან ანნა გიწყალობეთ.

1620—ტჱ. ბატონი თეიმურაზ სტამბოლს წარვიდა და შააბაზ
ძენი მისნი გამოასაჭურისნა.

1621—ტთ. სვიმონ მამია გურიელის ძემ ქორწილი ქმნა ლევან
დადიანის დას მარიამ-ზედ.

1622—ტი. შააბაზ-მან მეფე ლუარსაბ მოაშთობინა მშვილდის
საბლით გულაბყალაბს.

1623—ტია. (თათრ. ჩლდ). ყარჩიხან და მოურავი მოვიდნენ,
სვიმონ მეფე დასვეს ტფილისს, მუხრანს კახნი
მოსწყვიტნეს, მერმე მოურავ-მან ყარჩიხან მოკლა,
სპანი მისნი სრულიად მოსწყვიტნა და ბატონი
თეიმურაზ კახეთს მოიყვანეს. კვალად გიორგი მე-
ფე და ლევან დადიანი გოჭორაურ-ზედ შეიბნენ,
დადიანს გაემარჯვა.

1624—ტიბ. (თათრ. ჩლდ). ყორჩიბაში მოვიდა, მანუჩარ ათა-
ბაგი ურუმთა-გან ლტოლვილი ქართველთან მოვიდა
და მარაბდის ომი იქნა, ქართველთ დაუმარცხდათ,
ყიზილბაშთ არშიდამ ქალი გამოიყვანეს და წარვიდა
ყორჩიბაში, სვიმონ მეფე დაუტევა ტფილისს. ბა-
ტონი თეიმურაზ კახეთს მოვიდა. ქეთევან დედო-
ფალი აწამეს შირაზს.

1625—ტიგ. დაჯდა ათაბაგად საფარ-ფაშა და მოკლა მამია გუ-
რიელი ძე-მან თვის-მან და გაგურიელდა.

1626—ტიდ. ბაზალეთს შეიბნენ ბატონი თეიმურაზ და მოურა-
ვი, ბატონს თეიმურაზს გაემარჯვა.

1628—ტივ. (თათრ. ჩლჱ). მოკუდა შააბაზ, დაჯდა შასეფი ყე-
ენად, შვილის-შვილი შააბაზისა.

1629—ტიზ. ზურაბ ერისთავ-მან სვიმონ მეფე გამოიტყუა და

მოჰკლა. ბატონი თეიმურაზ მოიყვანა, ბატონმა თეიმურაზ ზურაბ ერისთავი მოჰკლა, დუშეთიდამ წარმოიყვანა ასული თვისი და ალექსანდრეს გიორგი მეფის ძეს მისცა და აქორწინა ქინძარას მცირე ეკკლესიასა შინა.

1634—ტკბ. მოვიდა როსტომ მეფე ტფილისს, თეიმურაზ იმერეთს წარვიდა და ყიზილბაშთ გორის ციხე აღაშენეს.

1635—ტკგ. მოკლა როსტომ მეფემ ერისთავი დაითუნა, დუშეთს შეუხდა და დაუმარცხდა. კვალად მოკჳდა საფარ ფაშა, დაჯდა ძე მისი უსუფ ათაბაგად.

1636—ტკდ. ერევანი აღიღო მურად ხონთქარ-მან და ბატონი თეიმურაზ მოვიდა დუშეთს, ზაალ ერისთავთან.

1638—ტკვ. როსტომ მეფე-მან მოიყვანა ლევან დადიანის და მარიამ და ქმნა ქორწილი და ლევან დადიან-მან გიორგი მეფე დაიჭირა და ტყვედ წარიყვანა, და მის-მან ძემ ალექსანდრემ დაიხსნა.

1639—ტკზ. ბატონ-მან თეიმურაზ კახეთი დაიჭირა. კვალად მოკჳდა გიორგი მეფე, ალექსანდრე ძე მისი გამეფდა იმერეთს.

1640—ტკჱ. ბატონს თეიმურაზს დიდოეთს დაუმარცხდა.

1642—ტლ. (თათრ. ჩნბ). მოკჳდა შასეფი და დაჯდა ძე მისი შააბაზ.

1643—ტლა. როსტომ მეფეს მაღაროს ბატონმა თეიმურაზ დაუმარცხა.

1647—ტლე. (თათრ. ჩნჱ). მოკჳდა უსუფ ფაშა, დაჯდა ძე მისი როსტომ ათაბაგად.

1648—ტლვ. ბატონს თეიმურაზს უღლისს დაუმარცხდა და მაღაროს ძე მისი დათუნა მოკლეს.

1650—ტლჱ. ალექსანდრე მეფეს-თან რუსთ-ხელმწიფის ელჩნი მოვიდნენ ქუთაისს. ბატონი თეიმურაზც იქ იყო.

1653—ტმა. ვახტანგ მუხრანის ბატონი ძე თეიმურაზისა ქარ-
თლის გამგე იქმნა.

1654—ტმბ. ბატონი-შვილი მამუკა, ალექსანდრე მეფის ძმა მო-
კჳდა ოდიშს, თვალ-დამწვარი.

1656—ტმდ. ბატონი თეიმურაზ რუსეთს წარვიდა. კვალად მხეთის
გუმბათი ჩამოვარდა, როსტომ მეფემ აღაშენა.

1657—ტმე. მოკჳდა ლევან დადიანი, დაჯდა ლიპარიტ და ალექ-
სანდრე მეფე ჩაუხდა, ოდიში მოსტყუევნა, ლიპა-
რიტ განაძო. ვამიყ ლიპარიტიანი დადიანად დასვა,
უნაგირას აქეთი თვითან დაიჭირა.

1658—ტმვ. ბანძას ალექსანდრე მეფეს შეებნენ დადიანი, გური-
ელი, ფარად ფაშა, ქართველნი საციციანო, ბარა-
თიანნი, მეფეს ალექსანდრეს გაემარჯვა, ვამიყ და-
დიანად დასვა. დემეტრე გურიელად, ლიპარიტ და-
დიანი და ქაიხოსრო გურიელი სტამბოლს წარვი-
დნენ. კვალად მოკჳდა როსტომ მეფე, დაჯდა ვა-
ხტანგ მეფედ ქართლისად.

1659—ტმზ. კახეთს დასვეს სალიმ-ხან და ზაალ ერისთავ-მან
კახეთს ელნი მოსწყვიტნა. კვალად მოკჳდა როს-
ტომ ფაშა, დაჯდა ძე მისი სალიმ ათაბაგად. კვა-
ლად მოვიდა ბატონი თეიმურაზ რუსეთიდამ იმე-
რეთს.

1660—ტმჱ. მოკჳდა ალექსანდრე მეფე, დაჯდა ძე მისი ბაგრატ,
დედის-ნაცვალ-მან დარეჯან, ძმის-წული თვისი ცო-
ლად შეირთო და ექვს თთჳცს უკან თვალნი დას-
წვა ბაგრატს. მან ვახტანგ შეირთო და გამეფდა:
მერმე ასლან-ფაშა ჩამოვიდა, დარეჯან და ვახტანგ
წარიყვანა და-ბაგრატ დასვა. კვალად მოკლეს ზაალ
ერისთავი მაისს იგ კვირას. კვალად მოკჳდა კათა-
ლიკოზი ქრისტეფორე, დაჯდა დომენტი ძე ქაი-
ხოსროსი.

1661—ტმთ. შანაოზ მეფემ იმერეთი დაიჭირა, ოდიში მოსტ-

შვჭვნა, დადიანმა ლევან დასვა, ქუთაისს ძე თვისი არჩილ აკურთხა, მეფედ დასვა, ბატონი თეიმურაზ ტფილისს წარმოგზავნა და იმერეთიდამ მოსულ-მან თეიმურაზ ყეენ-თან წარავლინა.

1662—ტნ. მოვიდა ძის-ძე ბატონის თეიმურაზისა რუსეთიდამ, ერეკლე თუშეთს და კახეთს ეკირთებოდა.

1663—ტნა. ვახტანგ მეფემ ძე თვისი არჩილ იმერეთიდამ წარიყვანა და იმერეთს ბაგრატ წარგზავნა და მეფედ ჰყვეს: ერეკლე თუშეთს განაძო, კახეთი თვით დაიპყრა. კვალად მოკუდა ბატონი თეიმურაზ ასტარაბათს. კვალად შეიბნენ ბაგრატ და ლევან დადიანი, მეფეს გაემარჯვა და დადიანი დაიჭირა, ცოლი წაართვა, თვით შეირთო და თვისი გოშაძის ნაცოლარი მას შერთო ცოლად.

1664—ტნბ. შანაოზ მეფე თორღას მოადგა. კვალად არჩილ კახეთს მოვიდა მეფედ. კვალად ბატონი თეიმურაზ ალავერდს დამარხეს.

1666—ტნდ. მოკუდა ჩხეიძე კათალიკოზი სვიმონ, დაჯდა საყვარელიძე ევდემოზ. კვალად სეხნია ჩხეიძე-მ ქუთაისის ციხე აღიღო, ოსმალთა მისცა.

1667—ტნე. მოკუდა შააბაზ, დაჯდა ძე მისი შა-სულეიმან. კვალად არჩილ მოიყვანა სამცხიდამ ბატონის თეიმურაზის ძის დავითის ასული ქეთევან და იქორწინა ტფილისს. კვალად ბეჟან ლორთქიფანიძემ ქუთაისის ციხე აღიღო, ოსმალნი მოსწყვიტნა:

1668—ტნვ. დარეჯან დედოფალ-მან ოსმალნი ჩამოიყვანა, მრავალნი სულნი მოსწყვიტნეს, ხატნი, ჯვარნი შემუსრნეს. დადიანი, გურიელი თან-ახლდნენ, დარეჯან მეფედ დასვეს, თვით წარვიდნენ, ბაგრატ მეფე ქართლს წარვიდა. მერმე მოკლეს იმერთა დარეჯან და ვახტანგ. გურიელი დემეტრე მეფედ ჰყვეს.

კვალად შეიპყრეს გურიელი, თვალნი დასწვნეს და გურიას დაჯდა გიორგი.

1669—ტნზ. სთხოვეს შანაოზ მეფეს იმერთა ბაგრატ მეფე და მეფედ ჰყვეს, მერმე სალთ-ხუცესი ჩხეიძე სეხნია სრულიად იმერნი დადიანითურთ მეფეს შეებნენ. მეფეს რაჭა-ლეჩხუმელით გაემარჯვა.

1671—ტნთ. ქუთათის სრულიად იმერნი დადიანი-თურთ მეფეს დაესხნენ: მეფე რაჭას გაეცალა. ისინი ბებუთს დადგნენ, იმერეთს არბევდენ. მეფე რაჭა-ლეჩხუმით ჩამოვიდა ქუთაის, შეიბნენ, მეფეს გაემარჯვა, დადიანი დაიჭირა. შეწყალებული გაუშვა.

1672—ტჲ. ფაშა და ბაგრატ მეფე ქუთათის შეიბნენ. ფაშას გაემარჯვა, ბაგრატ მეფე შეიპყრა.

1674—ტჲბ. ბაგრატ მეფე-მ ქუთათი'ის ციხე აღიღო. კვალად ყეენის მოწოდებული ერეკლე, ბატონის თეიმურაზის ძის ძე კახეთს მოვიდა.

1675—ტჲგ. წარვიდა არჩილ მეფე იმერთა დასაჭერად. კვალად წარვიდა შანაოზ მეფე ყეენ-თან და გარდაიცვალა ხოსკაროს. კუალად გარდაიცვალა ქათალიკოზ ქართლისა დომენტი. კვალად წარვიდა ძე შანაოზ მეფისა გიორგი ყეენ-თან სამეფოდ.

1676—ტჲდ. მოვიდა გიორგი მეფედ ყეენიდამ ი იანვარს, დასვა კათალიკოზად ნიკოლაოზ. კვალად ბაგრატ მეფეს უშვა თამარ ძე გიორგი.

1677—ტჲე. ბეჟან-ხან კახ-ბატონად მოვიდა. კვალად ბაგრატ მეფე-მ გიორგი გურიელს მისცა ასული თვისი დარეჯან ცოლად.

1678—ტჲვ. არჩილ იმერეთი დაიჭირა. ბაგრატ გურიას წარვიდა მიიცვალა თუთა ბატონის-შვილი, გურიელის ქალი, მეფის ძის ლევანის ცოლი.

1679—ტჲზ. აჯი ალი-ხან თავრიზს მოვიდა. კვალად ჩამოვიდა აზრუმის ფაშა იმერეთს, არჩილ განაძო, ბაგრატვე

დასვა. მერმე მოკლა აზრუმის ფაშამ ახალ-ციხის ფაშა ასლან კვახჭირს და წარვიდა.

1680—ტჲჱ. მოკუდა დადიანი ლევან. კვალად ათაბაგად დაჯდა ძე ასლანისა უსუფ. მეფის ძე-მ ლევან იქორწინა თინათინ-ზედ.

1681—ტჲთ. ფაიქომიდამ მეფე არჩილ რუსეთს წარვიდა. კვალად მოკუდა ბაგრატ მეფე და გამეფდა იმერეთს გიორგი გურიელი.

1682—ტო. მარიამ დედოფალი მიიცვალა. კვალად წარგზავნა ძე ბაგრატისა ალექსანდრე გიორგი მეფე-მან სამეფოდ ახალ-ციხეს.

1683—ტოა. მიიცვალა თამარ დედოფალი, მეფის გიორგის ცოლი და იმერეთს ალექსანდრე გამეფდა. კვალად მოკუდა იმერთ დედოფალი თამარ, მუხრან ბატონის ქალი. კვალად ბეყან-ხან წარვიდა, სხვა ხანი მოვიდა კახ-ბატონად.

1684—ტობ. როკითს ალექსანდრე მეფეს გაემარჯვა, მოკლეს გიორგი გურიელი და გაგურიელდა მალაქია ძმა გიორგისა.

1685—ტოგ. დაჯდა გურიელად ქაიხოსრო გიორგის ძე, მალაქია ახალ-ციხეს წარვიდა.

1687—ტოე. გიორგი მეფე-მ კოყორ-ზედ ქორწილი ქმნა, მიქელაძის ქალს ხვარამზან-ზედ. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ რაჭა დალაშქრა.

1688—კოვ. კახ-ბატონად მოვიდა აბაზ-ყულიხან, გიორგი მეფემ ძე თვისი ბაგრატ და ძმა ლევან ყეენ-თან წარგზავნა და გაზაფხულს შეუხდა დუშეთსა, დაუმარცხდა: ამას ზაფხულსვე მოვიდა ერეკლე ტფილის მეფედ, გიორგი მეფე რაჭის წარვიდა, კვალად ამავ შემოდგომას მოვიდა რაჭას არჩილ მეფე რუსეთიდამ.

1689--ტოზ. ოსმალთ მოკლეს ქაიხოსრო გურიელი, მალაქია გაამგურიელეს, მერე მამია ძე გიორგისა,

1690--ტოჱ. მოკჳდა უსუფ ფაშა, დაჯდა ძმა მისი სალიმ ათაბაგად და კვალად არჩილ იმერეთს გამეფდა. კვალად გოდოგნის ომი იქმნა, არჩილს გაემარჯვა, ალექსანდრე ქართლს წარვიდა.

1691--ტოთ. გიორგი მეფე-მ ახალ-ციხიდამ გამოლტოლვილ-მან ქართლი დაიჭირა. ერეკლე მეფე ტფილისის ციხეში შევიდა. კვალად ფაშამ ალექსანდრე ჩაიყვანა იმერეთს, გაამეფა. არჩილ რაჭიდამ ქართლს ჩავიდა და ქუთაისს ეკკლესია ყოვლად წმიდისა შემუსრეს ოსმალთა. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ, გიორგი აბაშიძის ქალი თამარ შეირთო ცოლად. კვალად ქართველთ დაუმარცხდათ ნინო-წმიდას მოკლეს ბარძიმ მდივან-ბეგი.

1692— ტპ. მოკჳდა შაჰ სულეიმან, დაჯდა ძე მისი შაჰ-სულთან უსეინ. კვალად შეიპყრეს არჩილ მეფე ჩერქეზთა.

1694—ტპბ. გიორგი მეფე მცხეთას დადგა, ერეკლე მეფე ჯვარს, ერეკლეს მოეშველა აბაზ ყულიხან და ბრძოდენ ერთმანერთს. კვალად მოკჳდა თამარ მეფის ქალი, გივი ამილახორის ცოლი.

1695—ტპგ. ხვარაშან დედოფალი გიორგი მეფის ცოლი მიიცვალა. კვალად მისცა ყეენ-მან ქალბალი-ხანს კახეთი და სარდლობა. მოვიდა ივლისში ერეკლე მეფი-თურთ და დასდგა თრიალეთს და გიორგი მეფე კლდე-კარზედ. იმერთ შეიპყრეს ალექსანდრე მეფე, მოსცეს გიორგი მეფეს, მოაშთვეს რუისს და დაფლეს მუნვე და არჩილ იმერეთს გამეფდა. ოკდომბერში გიორგი მეფეს კლდე-კარს დაუმარცხდა, იმერეთს წარვიდა, ერეკლე მეფემ ქართლი დაიჭირა. კვალად ამავ ზამთარს შეუხდენ კახნი ჭარს,

დაუმარცხდათ და მოსწყვიტნეს ლეკთა მრავალნი.

1696--ტპდ. წარვიდა გიორგი მეფე იმერეთიდა-მ ყეენ-თან ისპაანს. შემდგომად არჩილ განაძეს იმერთა. გიორგი დასვეს მეფედ გოჩიად წოდებული. კვალად მოკჳდა რაჭის ერისთავი პაპუნა, დაჯდა ძე მისი შოშიტა ერისთავად.

1698--ტპვ. ჩამოიყვანეს ოსეთიდამ არჩილ იმერეთს, მეფედ ჰყვეს, გოჩია განაძეს. შემოდგომა-ზედ ფაშამ ჩამოიყვანა ძე ალექსანდრე მეფისა სვიმონ, მეფედ დასვა და არჩილ მეფე დვალეთს წარვიდა.

1700--ტპჱ. არჩილ მეფე რუსეთს წარვიდა დვალეთიდამ. კვალად მოკჳდა კათალიკოზი იოანე დიასამიძე: დასვა ერეკლე მეფე-მან ძმის-წული მისი ევდემოზ კათალიკოზად.

1701--ტპთ. იმერეთს მოკლეს სვიმონ მეფე. მამია გურიელი გაამეფეს. კვალად მისცეს ვახტანგ ბატონისშვილს საუფლის.წულო და მოვიდა შემოდგომაზედ, სურამს დადგა. კვალად წარვიდა გურიელი გურიას და აბაშიძე გიორგი განაგებდა იმერეთს, კვალად მოკჳდა სალიმ ფაშა და დაჯდა ძე უსუფ ფაშისა ისაყ ათაბაგად.

1703—ტჟა. მისცეს გიორგი მეფეს ქართლი და მოვიდა ძმა მისი ლევან ივლისში. ერეკლე მეფეს ყულარ-აღასობა და კახეთი მისცეს, მაისში ისპაანს წარვიდა. კვალად მოვიდა იმან ყული-ხან ძე ერეკლე მეფისა კახ-ბატონად. კვალად ჩამოვიდა მარიამობის თთჳეში სარასკარი იმერეთს, დაუტევა მეფედ ძე ალექსანდრე მეფისა გიორგი და წარვიდა.

1704--ტჟბ. ლევან წარვიდა ისპაანს სეკდემბერს, ვახტანგ ძე თვისი განმგედ დაუტევა და იესე ძე თვისი წარიყვანა.

1705—ტჟგ. დომენტი ძე ლეონისა და ძმა ვახტანგისა ქართლს

კათალიკოზად დასვეს. კვალად გარდაადგინეს ისაყ ფაშა და დასვეს ასლან ძე სალიმ ფაშისა ათაბაგად.

1706--ტჟდ. იმან ყული-ხან შეუსდა ჯარს, დაუმარცხდა, მრავალნი კაცნი მოსწყვიტნეს ლეკთა.

1707—ტჟე. კათალიკოზი დომენტი ისპაანს წარვიდა ყეენ-თან. უკუდგნენ იმერნი აბაშიძისა-გან: გიორგი ძე ალექსანდრესი გაამეფეს.

1708—ტჟვ: კათალიკოზი დომენტი მოვიდა ისპაანიდამ: კვალად გადაადგინეს ასლან-ფაშა, დასვეს ისაყვე ათაბაგად.

1709--ტჟზ. მოკლეს გიორგი მეფე ყანდაარს, მისცეს ქართლი და სპასალარობა ქაიხოსროს ძესა ლევანისასა. კვალად მოკუდა მაისში ლევან ისპაანს. კვალად გაემარჯვა გიორგი მეფეს ფარცხანაყანევს, კაცხის და ნავარძეთის ციხე აღიღო. მერმე რაჭა დალაშქრა.

1710--ტჟჱ. მოკუდა ერეკლე მეფე ისპაანს, კვალად მოკუდა თეიმურაზ ბატონი-შვილი, ძმა ვახტანგისა დეკემბერს ზ. კვალად მოკუდა ალექსანდრე ძე არჩილ მეფისა რიგას.

1711--ტჟთ. იმანყული-ხან იანვარში წარვიდა ისპაანს. ვახტანგ ოსეთი დალაშქრა აგვისტოში; და გიორგი მეფე-მ აგვისტოში რაჭა დალაშქრა. ოკდომბერს განაძეს გიორგი ქართლში და გურიელი მამია დასვეს მეფედ. კვალად მოკლეს მეფე ქაიხოსრო ოკდომბერს კე ყანდაარს.

1712--უ. ვახტანგ მეფე-მ ფებერვალში ქორწილი უყო თეიმურაზს ერეკლე მეფის ძეს თამარს თვის ქალზე და ვახუშტი აბაშიძეს ანუკა-ზედ და წარვიდა ისპაანს აპრილს კბ. კვალად მოკუდა არჩილ მეფე მოსკოვს. კვალად ჩხარის ომი იქმნა, მეფეს გიორგის გაემარჯვა ივნისში. გურიელი რაჭას წარვიდა.

კვალად დაიბადა აგვისტოს ბ გიორგი, ძე ვახტანგ
მეფისა გორს.

1713--უა. დიდი შკლობა იყო და ჟამი მომსრველი, ნოემ-
ბერში შეიბნენ ქუთაის გიორგი მეფე და გურიელი
მამია, გურიელს გაემარჯვა.

1714--უბ. იანვარს ე მოკუდა გურიელი მამია ლვანკითს. გუ-
რიას დასვეს ძე მისი გიორგი, მაისში გიორგი
მეფე-მ იმერეთი დაიჭირა, სეკდემბერში მოვიდა
მეფის ვახტანგის ძმა იესე ტფილისს მეფედ.

1715--უგ. იმანყული-ხან მოვიდა ისპაანიდა-მ კახეთს. კვალად
ლეკთ-მდევარნი კახნი მოსწყვიტნეს მთავარნი კზ
და შემოდგომა-ზედ ქორწილი ქმნა იესე მეფე-მ
მარტყოფს ერეკლე მეფის ქალ-ზედ ელენე-ზედ.
კვალად გიორგი მეფე-მ დადიანი გიორგი გარდა-
აგდო, დასვა დადიანად ძე მისი ბეჟან. კვალად შე-
იპყრა ბეჟან მამა თვისი დადიანი გიორგი. კვალად
წარავლინა იესე მეფე-მან სპასპეტი ლუარსაბ საბა-
რათიანოს დროშით ლეკ-ზედ, მაღაროს ბოლოს
დაუმარცხდათ და მრავალნი ქართველნი და კახნი
მოსწყვიტნეს ლეკთა-ჭარელთა.

1716--უდ. მოკუდა დედოფალი ანნა, ცოლი ერეკლე მეფისა
გაზაფხულს. კვალად აგვისტოში მისცეს მეფე ვახ-
ტანგს ქართლი და სპასალარობა, სეკდემბერში
მოვიდა ძე მეფისა ვახტანგისა ბაქარ მცხეთას. იესე
კახეთს წარვიდა. კვალად გარდაადგინეს ისაყ ფაშა,
დასვეს ასლანვე ათაბაგად: ეს ჩაიყვანეს იმერეთს
და შეიბნენ გიორგი მეფე და ასლან ფაშა სვიმო-
ნეთს. ფაშას გაემარჯვა, მეფე ქართლს წარვიდა.

1717--უე. გიორგი მეფე წარვიდა სტამბოლს. კვალად ივლი-
სში ლეკთ ბოლნისები მოარბიეს, მოსტყვევნნეს,
მიეწივნენ მდევრად მცირედნი ქართველნი ნაზარას
სოფლის ბოლოს, ქართველთ დაუმარცხდათ.

1719--ყზ. მოვიდა მეფე ვახტანგ აგვისტოში ტფილისს. კვალად მოვიდა გიორგი მეფე სტამბოლიდამ. ჩამოიყვანა ოსმალნი და დაიჭირა იმერეთი. კვალად დეკემბერში: საფურცლეს მეფე ვახტანგ და იმამყულიხან შეიყარნენ.

1720--ყჱ. წარავლინა მეფე-მან ვახტანგ სპანი ლეკ-ზედ საშველად იმამყულიხან-თან. კვალად მოკლეს იმერთ გიორგი მეფე ფებერვალს კზ. და აღიღო ციხე გაცხისა ერისთავ-მან შოშიტა-მ და გამოიღო საგანძური მისი.

1721--ყთ. მეფე ვახტანგ მივიდა მაღაროს დიდის ლაშქრით ლეკ-ზედ ფებერვალშიდ. მაისში მოკჳდა იმამყულიხან კახ-ბატონი. კვალად ფაშამ ჩამოიყვანა ალექსანდრე გიორგი მეფის ძე, მეფედ ჰყო იმერეთს.

1722--ყი. ყეენ-მან მამად-ყული-ხანს მარტში მისცა კახეთი და მოვიდა ყაზახში. კვალად ავღანნი მოადგნენ ისპაანს აპრილში. მაისში წარვიდა ვახტანგ განჯას და განარინა ლეკთა-გან. კვალად გამოვიდა რუსეთის ხელმწიფე დიდი პეტრე დარუბანდს, აგვისტოში დაიპყრა კვალად. მერე წარვიდა მეფე ვახტანგ განჯას სეკდემბერში, კვალად მოკჳდა აბაშიძე გიორგი ტფილისს ოკდომბერს იე. ამავ ოკდომბერში აღიღეს ავღანთ ისპაანი და პატიმარ ჰყვეს შასულთან უსეინ.

1723--ყია. მისცეს მამად ყული-ხანს ქართლი, მოვიდა იანვარში ავლაბარს. თაბორზე დაუმარცხდა აპრილს ივ, ლტოლვილი მივიდა ლეკში. მაისს და დაუმარცხდა მეფე ვახტანგს და აღიღეს ლეკთ ტფილისი. ივლისში მიეგებნენ ბაქარ და იესე სარასკარს და ჩამოვიდა ოსმალი. ყურყუთას მიეგება მამად ყული-ხან სარასკარს, მისცა ციხე ტფილისისა. სარასკარ-მან ქართლი ბაქარს მისცა. მამად ყული-ხან

შეიპყრა, სეკდემბერში ოსმალთ მარტყოფი მოსტ-ყვევნეს, ოკდომბერს სარასკარი განჯას წარვიდა, უქმი მოიქცა.

1724--უიბ. მეფე ვახტანგ წარვიდა რუსეთს ივლისს იე, ოკ-დომბერში, მოიყვანეს ქართველთ მამად ყული-ხან კახთა სპითა. ზედაველაზედ, ოსმალთ და იესე მე-ფეს შეებნენ, ოსმალთ გაემარჯვათ, მრავალნი სულნი ქართველნი და კახნი მოსწყვიტნეს. კვალად ამავ ივნისში რაჭის ერისთავი შოშიტა ალექსანდრე მე-ფეს მიუხდა. მეფე სკანდის ციხეში მორჩა.

1725--უიგ. ალექსანდრე მეფე-მ რაჭა დალაშქრა. ოსმალთ ქა-რთლი აღწერეს, ხარკი დასდვეს.

1726--უიდ. მოკუ̂და გიორგი გურიელი, დაჯდა ძე მისი მამია. კვალად მოადგნენ მეფე ალექსანდრე და ბეჟან და-დიანი ლევან აბაშიძის ციხეს შორაპანს, აღიღეს, მისცეს ზურაბ აბაშიძეს. კვალად გამოვიდა მეფე ვახტანგ სეკდემბერში გილანს რუსეთიდამ.

1727--უიე. მოკუ̂და იესე მეფე ტფილისს ოსმალობაში.

1728--უივ. მოკლეს ბეჟან დადიანი ოსმალთა, ძე მისი ოტია გადადიანდა. კვალად მეფე ვახტანგ გილანიდან მო-სკოვს მოვიდა.

1729--უიზ. მოჰკლეს მამად ყული-ხან ოსმალთა ბეჟანბაღს. კვა-ლად სომეხნი შეიშალნენ აღვსებისა-გან და თეი-მურაზ ფშავს წარვიდა.

1730--უიჱ. მოადგა მეფე შორაპანს, შეამჭირვა, მოიყვანა ზუ-რაბ აბაშიძემ ოსმალნი და მისცა მათ შურითა ლევა-ნისათა.

1731--უით. ჩამოიყვანეს თეიმურაზ კახ-ფშავიდამ და დაემორ-ჩილნენ. მოკუ̂და შოშიტა ერისთავი, დაჯდა ძე მისი გრიგოლ.

1732--უკ. შეირთო მეფე ალექსანდრე-მ აბაშიძის ლევანის ქა-

ლი და ასული თვისი დადიანის ქალის ნაშობი მი-
სცა გურიელს მამიას ცოლად.

1733--უკა. ფაშამ ალექსანდრე მეფე წარიყვანა იმერეთს სპითა, გამოეპარა აფხაზეთიდამ და მოვიდა იმერეთს.

1734--უკბ. ჩიხორს მეფეს ალექსანდრეს შეებნენ დადიანი ოტია, რაჭის ერისთავი გრიგოლ, აბაშიძე დავით, მეფეს გაემარჯვა, დადიანი დაიჭირა. კვალად მეფე ვახტანგ დარუბანდს გამოვიდა. კვალად მოვიდა თამაზ-ხან, შამახია აღიღო, სულხავი შემუსრა, მერმე განჯას მოადგა, მუნ მივიდა თეიმურაზ სრულიად კახით. შემდგომად ქართველნი, ორთავ ჯარი მოსცა, წარმოგზავნნა, შეუძღვნენ კახნი ჭარში და შემუსრეს ჭარი და ქართველნი და ყიზილბაშნი ბრძოდნენ ტფილის მუნ მყოფს ფაშას.

1735--უკგ. თამაზ-ხანს ერევანს სარასკარს ქოფრულ-ზედ გაემარჯვა. მისცეს რუსთ დარუბანდი და ოსმალთ ტფილისი, განჯა და ერევანი. კვალად მეფე ვახტანგ აშტარხანს წავიდა. კვალად ტფილისს მომავალს თამაზ-ხანს გაეპარნენ თეიმურაზ და ქართველნი. თამაზ-ხან ტფილისიდამ გაუსია ჯარი და აჰყარნა ქართველნი მრავალი სულნი და წარავლინა ხორასანს. იმერეთს წარუვლინა დესპანი, მათ გაპარსეს და გაჰყიდეს. მერმე ჩავლო კასეთი, აჰყარა მუნცა მრავალი სული, მივიდა დარუბანდს, მერმე მუღანჩოლში დადგა.

1736--უკდ. თამაზ-ხან გახელმწიფდა ი მარტს მუღანჩოლში, კვალად იწოდავე ნადირშა.

1737--უკე. გორს ყიზილბაშთ მიიტყუვეს თეიმურაზ და ქართველნი, შეიპყრეს და წარავლინეს ისპაანს შანადირს წინაშე. კვალად გარდაიცვალა მეფე ვახტანგ აშტარხანს მარტს კზ. კვალად გარდადგინდა ისაყ ფაშა და დასვა ძე თვისი უსუფ ფაშა ათაბაგად.

1738--უკვ. მოკლა ღალატით ალექსანდრე მეფე-მ დავით, ძე ზურაბ აბაშიძისა და წერეთელი პაპუნა და უკუდგნენ დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. კვალად მოვიდა თეიმურაზ ყანდაარიდამ კახეთს. კვალად შანშე ერისთავს მოუხდა ხანი, განაძო და წარვიდა იმერეთს დედა-წულითურთ. მერმე წარვიდა რუსეთს. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ წარგზავნა დესპანად რუსეთს ქუთათელი ტიმოთე გაბა-შვილი არმაღნითა.

1739--უკზ. სპასალარი შანადირის ძმა შეუხდა ადრიბეჟანისა და ქართველთ-კახთ სპითა ჭარს, შემუსრა და მოაოხრა სრულიად, მერმე მოკლეს ლეკთ სპასალარი და ივლტოდეს სრულიად სპანი, ლეკთ მოსწყვიტნეს მრავალნი სულნი. კვალად რუსეთიდამ მოსრულ-მან შანშე ერისთავ-მან მოიყვანნა ლეკნი, მოადგა ანანურს, გა ოიყვანა ბარძიმ ერისთავი და მოსწყვიტნა სრულიად სახლეულით მათით და ზოგნი გამოწვნა კოშკთა შინა. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ შანშესა-გან ჩაიყვანა ლეკნი იმერეთს, ჩავიდა ოდიშს და შემუსრნა ციხე. კვალად შანადირის ძე-მ მოჰკლა შასთამაზ და ძე მისი და მოსწყუდა თესლი შიხთა მათ.

1740--უკჱ. მოუხდა დადიანი ოტია ალექსანდრე მეფეს ოდიშარ-აფხაზითა, მეფე გაექცა, მან მოსწვა ვარციხე და იმერეთი. კვალად მოკუდა სვიმონ ბატონი-შვილი პეტრებურღს იანვარში კზ: კვალად მოკვდა დარეჯან ბატონი-შვილი მოსკოვს სეკდემბერს. კვალად მიიცვალა დედოფალი რუსუდან მოსკოვს დეკემბერს ლ.

1741--უკთ. შანადირ მოვიდა ინდოეთიდამ არდაველს, მიეგება თეიმურაზ. წარმოავლინა სპითა და შეუხდენ ჭარს, შემუსრეს, მოსწვეს და მოსტყვევნეს. შანადირ მოადგა დაღისტანს ლეკთა. დარუბანდს მივიდენ

თეიმურაზ კახით და ქართველნი და კათალიკოზი დომენტი. კვალად იმერთ ჩაიყვანეს ოსმალნი, ალექსანდრე მეფე განაძეს ქართლს, გიორგი ძმა მისი მეფედ დასვეს. კვალად შანშე განაძეს და ოსმალთ პყრობილი მოსცეს შანშე შანადირს, ხორასანს წარგზავნა. კვალად შანადირის ბრძანებითა ფაშამ ალექსანდრევე დასვა მეფედ. კვალად მიიცვალა კათალიკოზი დომენტი ტფილისს, დასვა კათალიკოზად ხერხეულიძე ნიკოლაოზ

1742--ულ. ალექსანდრე მეფემ მოჰკლა დედის-ნაცვალი თვისი თამარ, გურიელის მამისა ქალი და მოსწყვიტნა გიორგის მიმდგომნი, ზოგი დაჰჭყიდნა. კვალად უკუდგა გივი ამილახვარი და მეფე ბაქარ მოვიდა აშტარხანს: ხოლო შანადირ ადგა დაღისტანს ერთწელს და წარვიდა სპარსეთად. კვალად დიდი ძვრა იყო, დაიქცა ალავერდის ეკკლესია და ხოდაშნის ციხე. კვალად გივი აოხრებდა ქვეყანასა ლეკით. კვალად ბაქარ უკუნ-იქცა მოსკოვსვე. კვალად მოკუდა კათალიკოზი აფხაზთა გრიგოლ დაჯდა გერმანე.

1743--ულა. ბეჟან არაგვის ერისთავი მოკლეს ყმათა და მიერთნენ თეიმურაზს. კვალად თეიმურაზ შეიპყრა ყეენის შვილად წოდებული და წარუვლინა შანადირს. ამის-თჳს მოსცა არაგვის საერისთო და დაიპყრა მან. კვალად გეგუთს მოვიდნენ დადიანი და ერისთავი გრიგოლ ალექსანდრე მეფეზედ, მეფეს გაემარჯვა, მოკლეს გრიგოლ რაჭის ერისთავი და დაჯდა ძმა მისი ვახტანგ ერისთვად.

1744--ულბ. ქართლს ჩამოვიდნენ ოსმალნი, მივიდა გივი ამილახორი მათ-თანა, თეიმურაზს ყიზილბაშ-ქართველთ გორს მდგომთ მოადგნენ და არაგვზე ერეკლემ დაუმარცხათ ოსმალთ და ესენიც ივლტოდენ.

გამოვიდნენ გორიდამ და აღიღეს ალაფი მათი, გაქცეული ჳსუფ-ფაშა მოკჳდა აწყვერს და მიიღო ათაბაგობა კვალად ისაყ ფაშამვე. ამის-თვის მოსცა შანადირ თეიმურაზს ქართლი და კახეთი ერეკლეს ძესა მისსა. მოჰკლა კათალიკოზი თაზი-შვილმან და დასვეს კათალიკოზად ანტონი ძე იესე მეფისა.

1745—ულგ. მოადგა გივს ამილახორს თეიმურაზ ყიზილბაშ-ქართველით სურამს ციხეში მყოფს, გამოიყვანეს გივი და წარუგზავნეს შანადირს. კვალად მოუხდა ალექსანდრე მეფე ლევან აბაშიძეს და ბრძოდნენ.

1746—ულდ. მოკჳდა დედოფალი თამარ, მეფის ვახტანგის ქალი და დაი მისი ანუკა და თეიმურაზ იე *) უკან შეირთო ქვრივი ქაისოსრო ციცი-შვილისა ბეჟან თაქალთიანის ქალი. კვალად განაძეს მეფე ალექსანდრე და მივიდა დადიანს ოტიას-თან.

1747—ულე. შეაგდო შანადირ ქართლს, კახეთს მ ათასი თუმანი. ამის სახვეწრად წარვიდა თეიმურაზ მის-თანა. არამედ მაისში მოჰკლეს შანადირ ყიზილბაშთა და დასვეს ძმის-წული მისი ადილშა.

1748—ულვ. უკუდგნენ ერეკლესა-გან ალავერდი და ბარათიანნი, მოიყვანეს ყიზილბაშნი სალალაკ-ზედ, ერეკლეს გაემარჯვა. მერმე აღიღო ციხე ტფილისისა, განაძო მუნიდამ ყიზილბაშნი და შემუსრა ზღუდე ციხე ტფილის შორისი.

1749--ულზ. მოკლეს შაადილ და შემოდგომა-ზედ მოვიდა თეიმურაზ ტფილისს. მეფე-მან ალექსანდრემ ოსმალნი ჩამოიყვანა იმერეთს.

1750--ულჱ. მოკჳდა მეფე ბაქარ მოსკოვს ა ფებერვალს. მოვიდა გივი ამილახორი მრავლის საქონლით ქართლს.

---

*) იე რომ ჰსწერია ამას ნიშნავს, რომ თეიმურაზ მეფე-მ თხუთმეტის დღის შემდგომ ქვრივმა ცოლი შეირთო: დ. ჩუბინაშვილი.

1751--ჳლთ. თეიმურაზს ერეკლეს ქართველთ და კახთ ჯარში მიმსლველთ დაუმარცხდათ, აჯიჩალაბისა და ჭარელთა-გან კაკს და მოსწყვიტეს მრავალი სული და მოიშთო ალაზანში, კვალად გაემარჯვა ერეკლეს აზათხან-ზედ ერევანს.

1752— ჳმ. თეიმურაზს-ერეკლეს ქართველთ და კახთ დაუმარცხდათ განჯას აჯიჩალაბისა-გან და მოსწყდა მრავალი სული. კვალად განძარცვა სახულის ღ̃თისმშობელი და მის ძლით ამ დიდ-მარხვას და მარტში მოკუდა ალექსანდრე მეფე, დაჯდა ძე მისი სოლომონ მეფედ. კვალად თეიმურაზ წარგზავნა დესპანად ტფილელი ათანასე რუსეთს არმაღანითა.

1753—ჳმა. მეფე სოლომონ განაძეს მთავართა იმერეთისათა. მან ფაშა ჩამოიყვანა და დაიპყრა კვალად იმერეთი.

1755—ჳმგ. შეუთქვეს კახთ ანტონ კათალიკოზს ფრანგობა მტერობით და განაძეს. კვალად რომის ბერნი კაპუჩინნი ქართლიდამ.

აღსრულდა ჩვენ-მიერ დიდებად ღ̃თისა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისასა უკუნისამდე ამინ. თუმ-ცა აღსრულებულ არს დასასრულადმდე. არამედ თვითოეულად და მიზეზი ბოროტებისა და კეთილობისად წარმოჩინებისად ესევე ვაკმარენით, ვინადგან ამითცა იცნობებიან სრულადნი ქმნილებანი მეფეთა, მთავართა და მცირედთამე:

ხოლო ქორონიკონნი ქრისტესით და ქართულნი, რომელი არს ხუთასიანი ამის-თვის დავსხენით, რამეთუ საქართველოსა შინა უმეტესად ხმარობენ ხუთასიან ქორონიკონსა, რომელსა ურწმუნებულ-მან ამას წიგნსა შინა წერილნი, თუცა იხილონ სხვათა შინა ქორონიკონნი რაიმენი და მოიძიონ აქა, არღა-რა საჭიროდ ექმნესთ და არცა უხმდესთ გამორიცხვანი და სცნან ჭეშმარიტი და არა სიცბილნი ტყუილისა: **საქართველოს მეფის ძე ვახუშტი:**

დასასრული ბატონი-შვილის ვახუშტის ისტორიისა;

საძიებელი:

გვერდი.

უწყებულება მკითხველთა-თვის . . . 1
ცხოვრება ქართლისა შემდგომად განყოფისა. . . . 16
ოე. მეფე კოსტანტინე გ . . . 18
ოვ. — დავით ჱ . . . 25
ოზ. — გიორგი თ . . . 32
ოჱ. — ლუარსაბ ა. . . . 34
ოთ. — სვიმონ ა. . . . 38
— — დავით გინა დაუთხან . . . 40
პ. — გიორგი ი. . . . 50
პა. — ლუარსაბ ბ. . . . 53
პბ. — ბაგრატ ვ. . . . 60
პგ. — სვიმონ ბ. . . . 62
პდ. — თეიმურაზ ა, კახთ ბატონი. . . . 69
პე. — როსტომ . . . 70
პვ. — ვახტანგ ე. . . . 77
პზ. — გიორგი ია. . . . 86
პჱ. — ერეკლე ა. . . . 92
კვალად გიორგი მეფე. . . . 95
წარვიდა გიორგი მეფე იმერეთს და მასუკან სპარსეთს . . . 101
ვახტანგ ჱ წელი განაგებდა . . . 107
პთ. — ქაიხოსრო. . . . 113
ჟ. — ვახტანგ ვ. . . . 118
ჟა. — იესე . . . 120

გვერდი.

ჟბ. — ბაქარ 122

— ვახტანგ ვ. 123

წასვლა მეფის ვახტანგისა რუსეთად 133

მოვიდა თამაზ-ხან ტფილისს 140

ქმნულება და ცხოვრება კახეთისა და ჰერეთისა . . . 146

ა. მთავარი გრიგოლ 147

ბ. — ვაჩე 148

გ. —

დ. — სამოელ, გაბრიელ და ფადალა 148

ე. —
ვ. — კვირიკე და ფადალა 149

ზ. —
თ. — კვირიკე და დავით 150

ი. — კვირიკე 151

ია. —
იბ. — გაგიკ და აღსართან 152

იგ. —
იდ. — კვირიკე და აღსართან 153

აღმოჩენა და დაპყრობა აწინდელთა მეპატრონეთა კახეთისა. 155

ცხოვრება აწინდელთა მეპატრონეთა
ა. მეფე დავით ა. 156

ბ. — გიორგი ა, ... 157

გ. — ალექსანდრე ა, ... 159

დ. — გიორგი ბ (ავ-გიორგი).
— bis დავით ზ, ... 160

ე -- ლევან ა, ... 161

ვ. -- ალექსანდრე ბ, ... 166

გამოსვლა ლალა ფაშისა 168

შაჰაბაზ გახელმწიფდა. 169

ვ. bis) დავით ბ, ... 171

გვერდი.
ზ. -- კონსტანტინე ა, ... 172
ჱ. -- თეიმურაზ ა, ... 174
ა მოსვლა შაჰბაზისა 176
მოვიდა თეიმურაზ კახეთს და ექვსი თთვე იმეფა . . 178
ბ, მოსლვა შაჰბაზისა. 178
ფეიქარ-ხან კახთა 179
მოსვლა თეიმურაზისა გონიდამ კახეთს, ... 181
მოსვლა ბატონის თეიმურაზისა დუშეთს. 185
როსტომ მეფე-მ თ წელი იმეფა. 188
სალიმ-ხან 189
მურთუზალი-ხან 191
თ. მეფე არჩილ 192
ბეჟან ხან 194
ხანი ე წელი იყო. 195
აბაზყული-ხან 196
ქალბალი-ხან 197
ი. მეფე დავით გ, ... 200
ია. -- კონსტანტინე 208
იბ. -- თეიმურაზ ბ. 215
ცხოვრება სამცხე კლარჯეთისა. 222
წარმოჩენა ბაგრატიონთ ნათესავობისა. 233
ჱ. ყვარყვარე ათაბაგი ბ, ... 234
თ. ბაადურ 236
ი. მანუჩარ. 237
ია. ყვარყვარე გ. 238
იბ. ქაიხოსრო 241
იგ. მზე-ჭაბუკი დიდი
იდ. ყვარყვარე დ,. 242
ბაგრატ მეფე-მან იმერთა-მან დაიპყრა სამცხე. 243
იე. ქაიხოსრო ბ. 244
ა. მოსვლა შაჰ-თამაზისა. 246

გვერდი.

ბ. მოსვლა შაჰ-თამაზისა. 247

ივ. ყვარყვარე გ, გ. მოსვლა შაჰ-თამაზისა 248

ლალა ფაშა მოვიდა 251

იზ. მანუჩარ ბ. 253

იჱ. მანუჩარ გ, ... 254

ით. ბექა გ ანუ საფარ-ფაშა 255

კ. უსუფ-ფაშა ა, ... 256

კა. როსტომ ფაშა 257

კბ. ასლან ფაშა ა, ... 258

კგ. უსუფ-ფაშა ბ, კდ. სალიმ ფაშა 261

კე. ისაყ ფაშა, ... 263

კვ. ასლან ფაშა ბ. 264

ისაყ ფაშა მეორედ ასლან ფაშა მეორედ ისაყ ფაშა მესამედ. 265

კზ. უსუფ ფაშა 267

ცხოვრება ეგრისს აფხაზეთისა 269

ა. მეფე ლევან ბ, ... 271

ბ. -- თეოდოსე გ. მეფე გიორგი დ. მეფე იოანე . 272

ე. -- ადარნასე და მეფე ბაგრატ 273

ზ. -- კონსტანტინე ჱ, მეფე გიორგი თ. მეფე ლეონ . 274

ი. -- დიმიტრი ია, მეფე თეოდოსე 275

ცხოვრება იმერეთისა 276

ა. მეფე ნარინ დავით ა, ბ. მეფე კონსტანტინე ა, . . . 276

გ. -- მიქელ და ბაგრატ ერისთავი 277

ე. -- ალექსანდრე 278

ვ. -- გიორგი და ზ. მეფე კონსტანტინე ბ, ... 179

ჱ. -- დიმიტრი ერისთავი 280

თ. -- ბაგრატ 281

ი. -- ალექსანდრე ბ, ... 283

ია -- ბაგრატ გ, ... 285

გვერდი.

იბ -- გიორგი ბ, ... 290
იგ -- ლევან ა, ... 294
იდ -- როსტომ 296
იე -- გიორგი გ, ... 298
ივ -- ალექსანდრე გ, ... 303
იზ -- ბაგრატ დ, ... 307
იჱ -- არჩილ ა, და კვალად მეფე ბაგრატ დ 309
კვალად დარეჯან და ვახტანგ ჭუჭუნა-შვილი ით. მეფე გურიელი დემეტრე და კვალად მეფე ბაგრატ დ. . . . 311
კვალად მეფე არჩილ 314
კვალად მეფე ბაგრატ დ. 315
კ. გიორგი გურიელი 317
კა. მეფე ალექსანდრე დ. 318
კვალად არჩილ მეფე 324
კვალად მეფე ალექსანდრე 326
კვალად მეფე არჩილ 328
კბ. მეფე გიორგი გოჩია დ, კვალად მეფე არჩილ 329
კგ. მეფე სვიმონ 330
კდ. გურიელი მამია გ, და კე. აბაშიძე გიორგი ე, . . 332
კვ. მეფე გიორგი ვ, ... 337
კვალად გურიელი მამია 340
კვალად გიორგი მეფე 341
კვალად გურიელი მამია 343
კვალად მეფე გიორგი 344
კზ. გიორგი გურიელი ვ. 346
წარვიდა სტამბოლს გიორგი მეფე 347
მოვიდა სტამბოლიდამ მეფე გიორგი და კვალად მეფე გიორგი 348

გვერდი.
ბჲა. მეფე ალექსანდრე ე. 350
ქორონიკონები ვახუშტისა, დაწყებული 1201-
გან ვიდრე 1755-მდე 360

ხელის მოწერა.

ხელის მოწერით მინდა გამოვსცე შემდეგი წიგნები: **1, საქართველოს ისტორია თეიმურაზ ბატონიშვილის 2,** საქართველოს ისტორია დავით ბატონიშვილის და 3, იმერეთის ისტორია, დადიანების „დასტურლამათი" ნიკ. დადიანის. ხელის მოწერას ნურავინ მოერიდება, მე არავის რა შემიჭამია, არც შევჭამ. საქმე ხელის მოწყობა არის, რომ ეს იშვიათი წიგნები გამოვსცე. ამ ახლად დაბეჭდილ წიგნის გამოცემაზედ ხელი მომიწერეს შემდეგ პირებმა. ამ სიაში მოხსენებულ არიან ზოგნი ისეთნიც, რომელთაც ჯერ ფული არ შემოუტანიათ სოლო სურვილი კი განაცხადეს წიგნის შეძენის.

ტფილისი.

ყოვლად სამღვდელო ანტონი.
არქიმანდრიტი ნაზარი.
დეკანოზი გიორგი ასათიანი.
დეკანოზი მარკოზ ტყემალაძე.
დეკანოზი ანტონ თოთიბაძე.
დეკანოზი ნიკიტა თალაკვაძე.
დეკ. ნესტორ მაჭარაშვილი.
დეკ. მიხაილ მახათაძე.
დეკ. იოს. ბერიძე.
დეკ. ირ. გურგენიძე.
დეკ. ი. მირიანაშვილი.
დეკ. სოლომონ შოშიაშვილი.
მღვ. დავით გარსიაშვილი.
მღვ. გიორგი გამრეკელი.

მღვდელმონაზონი ტარასი
მთავარ. ალექსი სამადაშვილი.
ისე ბერი შიომღვიმის.
კნ. ბარბარე გიორგის ასული
ბარათოვისა.
თავ. დავით სუმბათაშვილი.
ვასილი დავითის ძე გაბაშვილი.
აფრასიონ ნიკ. ძე ისაკაძე.
ნიკოლოზ. ივანეს ძე ვაყი-
კაშვილი.
ვასილ. გერ.-ძე ბერელაშვილი.
მოსე ხელაშვილი.
გიორგი ხელაშვილი.
ადამ ზურაბის-ძე ბერელაშვილი.

ზაქარია თოკაშვილი.
გიორგი ნიკოლაიშვილი.
დოქტ. ნ. მანსვეტოვი.
თომა მესხიშვილი.
ყარამან მუხუზლა.
ნიკოლოზ ნაცვლიშვილი.
მიხეილ მანველიძე.
გერასიმე ლომჯარია.
გიორგი ჯალიაშვილი.
კონსტანტინე სამოელიძე.
მიხეილ უსკინაშვილი.
გიორგი იაშვილი.
გიგო მესხიევი.

ქუთაისი.

ყოვლად სამღვდელო გიორგი.
არქიმანდრიტი დოსითეოსი.
დონ დამიანე სააკაშვილი, ქუთაისის კათ. ეკკლ. წინამძღვარი.
პატრი შიო ბათმანოვი.
პატრი ბერნარდე განზე. ტომით პოლონელი.
სტუდენტი სოსო ასლანიშვილი.
ვანო საინაშვილი.

ფოთი.

ყოვლად სამღვდელო ლეონიდი, გიორგი მარგალიტაძე.
ნიკოლოზ იაკობის ძე ნიკოლაძე.

ყარსი.

დ. ი გაბრუაშვილი. (მელექსე).
ა. ქ. მაზანაშვილი.
ა. ნ. დონდუაშვილი.

სამტრედია.

ყარამან კოპალეიშვილმა წარმოადგინა შემდეგ პირთ სია:

გ. სიხარულიძე.
დ. სამკითხველო.
ისიდორე სტურუა.
რაჟდენ ნანეიშვილი.
მიხ. ალხაზაშვილი.
ყარამან კოპალეიშვილი.
ფარნა ნინუა.
პორფილე ჭეიშვილი.

მინა კოპალეიშვილი.
დ. კვანტალიანი.
კიმოთე კოპალეიშვილი.
იერესლან არდიშვილი.
ნიკო ცხვიტარია.
გიორგი შანიძე.
ყარამან გიგინეიშვილი.
დიომიდე გელაზანია.

პეტრე ნიკოლოზის ძე ცისისტოვის წარმოდგენილი:

გიორგი გრიგ.-ძე პეპელაშვილი.
თომა გოდერძიშვილი.
ტარასი ივანეს ძე პარჯანაძე.
ნიკო მეფარეიშვილი.
ვლადიმერ შუბლაძე.
კონსტანტინე კორზაძე.
კონსტანტინე თოფურია.
სილიბისტრო ჩიტალიშვილი.
პართენ ალექსანდრეს-ძე ნასიძე.
პლატონ ლადიძე.
ერმილე ფრანგიშვილი.
სოლომ. გაბრიელისძე ბოლქვაძე.
მამენტი ივ. ძე რუხაძე.
გიგო გუტიძე.
კოსტა მიდიაშვილი.
სერგეი დოლიძე.

კონსტანტინეპოლს.

აბატი პიო ბალიძე. კონსტანტინეპოლის ქართ. კათოლიკეთ მონასტრის წინამძღვარი.
პატრი შალვა ვარდიძე.
იაკობ ალექ. ძე ფილოშვილი.
სიმონ იონას-ძე გოზალოვი.
პავლე აჩ. ნასყიდოვი.
ალექსანდრე გოზალაშვილი.
ლუკა თუმანოვი.
ივანე იოსების ძე ბეჟანოვი.
სიმონ ალექ. ძე ფილოშვილი.
იოსებ ვარდიძე.

ჭიათურა.

ალექსანდრე იოსების ძე ხაბულიანი.

ყვირილა.

მიხეილ მახარობლიძე სიხარულიძე.

სიღნახი.

მღვ. დავით ნაცვლიშვილი.
გიორგი ხუნაკაშვილი.
თედო ნატროშვილი.
გიორგი კანკაშვილი.
თომა ტოკლიკიშვილი.
ვანო საქართველო.
მარგარიტა სიფრაშვილი.
იოსებ კრაწაშვილი.

თფ. სათ.-აზნ. ბანკ. მოხელენი.

განდეგილი-მგოსანი.	მიხეილ კავსაძე მგალობელი.
რაჟდენ ბართლომეს ძე გვამიჩავა.	კ. ჩუბინაშვილი.
ლევან ანტონის ძე ფურცელაძე.	კოტე ბაგრატიონი.
თ პავლე ციციშვილი.	სოლომონ საყვარელიძე.
არჩილ მათეშვილი.	თ. იოსებ ციციშვილი.

გავაცხ დებ კვალად შემდეგს: განა ასე მცირე ხელის მოწერით წიგნი შეიძლება გამოიცეს, ისიც 500 გვერდიანი და 32 სურათით. ეს შეუძლებელი გასლავსთ, ბევრ ალაგას ხელის მოწერისათვის ასეთი პასუხი მოგვცეს.

ხელს ვერ მოვაწერთ, ესე იგი საქმეს ხელს არ შეუწყობთ აი რატომათ: ვისაც მოუწერეთ სელი, ყველამ მოგვატყუილა, არავინ რა გამოსცა და ფულიც დაგვეკარგათ. დაბეჭდეთ წიგნი, მოგვ ტანეთ და მის მერე ვიყიდითო, ამაზედ ვიტყვით ჩვენ შემდეგს შენიშვნას:

მე არავისი რა შემიჭამია. სელის მოწერით წიგნების გამოცემა დავიწყე 1890 წ. რის ხელის მოწერაც გავმართე, ის წ გნი გამოვეცი კიდეც, ასე რომ შეჭმისას ჩემზედ ვერავინ რას იტყვის. გავიმეორებ კიდევ. რომ წინასწარ ხელის მოწერა საქმის ხელის შეწყობა არის და არა სხვა რამ მოხერხება. ვიტყვი კიდევ, რომ გამოსაცემი თანხა არ მაქვს და ხელის მოწერასაც მიტომ ვმართავთ. ამიტომ ასე ლაპარაკი, წინადადება და ეჭვები არ არის კარგი, რომ დაბეჭდეთ, ამოიტანეთ და ვიყიდითო. თუ საქმე ასე წავიდა, მაშინ ბევრი იშვიათი წიგნის გამოცემა გაძნელდება. ამიტომ საჭირო არის, რომ ვისაც სურს საქართველოს შესახებ ისტორიული წიგნები ვბეჭდო, მაშინ მათ ხელის მოწერით ხელი უნდა შეუწყონ საქმეს. მე კი არავისი რა შემიჭამია და ჩემი კი 1910 წ. 1913 წლამდე, აგენტებმა 1300 მან. მეტი შეჭამეს, რითაც ვალშიაც ჩამაგდეს. ამიტომ უნდა გავაცხადოთ ისიც, რომ რადგანაც აგენტები ფულს გვიჭამენ, ამიტომ ვინც ხელს მოუწერს

აგენტს და ფულს მისცემს, უსათუოდ წიგნიც იმას უნდა მოსთხოვოს, თორემ ცნობები გვაქვს, რომ ერთ აგენტს თავის კვიტანციებიც აქვს თურმე და ჩვენს წიგნზედ ხელს აწერინებს ხალხს. მერე მოდის, ჩვენგან წიგნებს იაფად ყიდულობს და ხელის მომწერლებსაც ურიგებს. ვინც ჩვენ მოგვიწერს ხელს ჩვენ იმათ გვარსა და სახელს წიგნშიაც დავბეჭდავთ.

განცხადება

ხელის მოწერით გამოიცემა შემდეგი ისტორიული წიგნები:

საქართველოს ისტორია, თეიმურაზ ბატონიშვილისა.

ნარკვევი, ანუ საქართ. ისტორია დავ. ბატონიშვილისა.

იმერეთის ისტორია, ნიკოლოზ დადიანისა.

აგენტებს ვინც ხელს მოუწერს და ფულს მისცემ მათ, წიგნიც უსათუოდ იმას უნდა მოსთხოვონ. მისგან უნდა მიიღონ დაბეჭდილი წიგნი,